PETRI CRINITI Viri Docti. De Honesta disciplina. Lib. XXV.

De Poetis Latinis. Lib. V.

Et Poematon. Lib. II.

Cum indicibus seu capitibus singulorum operũ. Cumq; tabellis alphabeticis rerũ, dictorumq; insignium ad finem capitum de honesta disciplina, ab Ascensio collectis & appositis.

Venundantur ab eodem Ascensio.

Iodocus Badius Ascensius Spectatissimo viro Domino Germano Gannaio nunc Aurelianeñ. Episcopo dignissimo, S.D.

Redit ad te Germane, præclarum totius honesta-
tis specimen, honesta Petri Criniti disciplina (ab
largitate enim tua eius imprimendę facultas no-
bis facta est) tribus & nonaginta poetis: togatis
fere, præclaris certe omnibus: & non paucioribus
eiusdem authoris comitata poematis. Mirum au-
tem dictu est quantum gestierint, exultauerint, ex
clamauerint: & sese prę gaudio cōtinere nequiue-
rint, tot egregii poetę: dii boni, quales animę: vbi
intellexerunt se hospitio recipiendos abs te viro
laudatissimo: quippe qui totus es oculus, tot⁹ ani
mus, totus iudicium: inq; eam domum vbi ipa ho-
nestas sua habet Gynæcea: sua artes bonæ penetralia: sua musæ ipsæ conuenticula:
ita vt non tam poeticam illam farraginem: cuius Satyricus ille meminit: Fronto-
nis platani, conuulsaq; marmora clamēt Semper, & assiduo ruptæ lectore calūnæ:
q̄ triclinia tua honestissimo cuiq; patentia omnigenum probatæ disciplinæ genus
resonent. Nec Socratica symposia doctius de moribus: nec Macrobianæ cœnæ ar-
gutius de literis disquirunt: q̄ tui conuictores de omni cum humana tum diuina sa
pientia. In istam inquam domum tot latinæ poeseos proceres admitti exultāt: fron-
temq; ac habitum omnem sic componunt: vt non dubitem ex eorum accessu splēdo
ri isti lumen aliquod accessurum. Est enim (vt in secundo officiorum attestatur Ci-
cero) valde decorum patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus.
Quod isti vnice ac felicissime contingit: quippe quæ fratri tuo Magno nunc Fran-
ciæ Cancellario, & nuper senatus maximi præsidi primario toties patuit: atq; vt ad
Nestorios annos pateat: optimum maximum comprecamur deum. Vale dulcissi-
mum honestæ disciplinę pſidiū. Ex chalcographia nostra ad Idus Iunias. MDVIII.
Et Rursus ad eidus Octob. MDXXV.

Eiusdem argumenti Octostichon Ascensianum.

EN Germane tibi Criniti prorsus honesta
  Disciplina redit: pumice tersa meo.
Sed comitata tribus nonagintaq; togatis
  Vatibus: & lepidis blandula carminibus:
Qualia Sidoniæ mensæ Crinitus Ioppas
  Dicitur aurata personuisse lyra.
Scilicet egregiam (qualis Gannęia) mensam
  Conuictor doctus: verbaq; casta decent.

Capita librorũ de Honeſta diſciplina.

Petri Criniti Commentariorum De Honeſta diſciplina

CAPITA LIBRI PRIMI.

CAPITA LIBRI.II.

CAPITA LIBRI.III.

CAPITA LIBRI.IIII.

CAPITA LIBRI. V.

CAPITA LIBRI.VI.

CAPITA LIBRI.VII.

CAPITA LIBRI.VIII.

CAPITA LIBRI.IX.

CAPITA LIBRI. X.

CAPITA LIBRI.XI.

CAPITA LIBRI.XII.

CAPITA LIBRI.XIII.

CAPITA LIBRI.XIIII.

CAPITA LIBRI.XV.

CAPITA LIBRI.XVI.

CAPITA LIBRI.XVII.

CAPITA LIBRI.XVIII.

CAPITA LIBRI.XIX.

CAPITA LIBRI.XX.

CAPITA LIBRI.XXI.

CAPITA LIBRI.XXII.

CAPITA LIBRI.XXIII.

CAPITA LIBRI.XXIIII.

CAPITA LIBRI.XXV.

Finis Capitum quinq; & vinginti librorū Petri Criniti de Honesta disciplina.

Tabula Alphabetica

Sequitur Tabula alphabetica insigniũ dictorum & factorum in libris de honesta disciplina.

Tabula Poetarum.

FINIS.

TABVLA ALPHABETICA

FINIS.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA AD BERNARDINVM CARAFFAM NEAPOLITANVM, PONTI. ANTIOCHENSEM PRÆFATIO.

EGregie factum est ac prudenter Bernardine Pontifex Antiochensis: ab iis qui veterũ Resp. legibus atq; decretis instituerunt: qm̃ cũ alia multa in his, tum illud etiã decreuerunt: vt in illis hominibus ꝑcipue ornandis, atq; illustrandis ratio haberet: qui plurimũ forent cõsecuti in bonis studiis, atq; honestis artibus. Quod abs te præclare atq; diligẽtissime factum videmus: qui in tantis patriæ tuæ incõmodis ac periculis: minime tibiipsi, tuæq; clarissimæ familiæ defueris: quo magis laudari ab omnibus, atq; approbari debes. Ego vero & amicitiæ iure adductus (quæ inter nos maxima est) et excellentis tuę doctrinę merito ꝑuocatus, dicare tibi constitui lucubrationes nostras de Honesta Disciplina: ac tuo nomini nũcupare: Secutus eorum rationẽ, qui cũ suffragari aliter nequeãt: bene saltem sentiẽdo atq; scribendo studiose adnituntur: vt gratiã aliquã referant. Quod & Varro Terentius (qui Togatorũ omniũ doctissimus est habitus) faciendũ in amicorũ officio existimauit. Neq; ꝑterea mihi excidit: q̃ liberali congressu, q̃ gratis ac doctis sermonibus me acceperis superiori anno cũ Romæ agerẽ. Qz si nostra hæc, neq; ad Critolai libram expẽsa sunt: neq; ad Cleãthis lucernã euigilata (nã fateri inscitiã nostrã maluimus, q̃ modestiæ ꝑscriptũ egredi) diligẽtiã tñ adhibuimus haud mediocrẽ in hoc opere. Neq; aliud a me ꝑpe modũ quæsitũ est: q̃ vt ea subinde (vt fit) adnotarẽ carptimq; colligerẽ: quę & honestatẽ eruditionis probarẽt: ac meliora ꝑsertim ingenia iuuarẽt. Multa in his cõperies: quę ad ius ciuile & põtificiũ faciunt: alia rursus quæ ad institutiones veterũ & humaniores disciplinas ptinẽt: quibꝰ tu quoq; miro studio atq; diligẽtia inuigilas. Neq; difficiles q̃stiones, aut nimis anxias tractauimus: sed ciuiles in primis & honestas. Minime aũt dubitamus fore qdẽ permultos, qui libidine magis accusandi, q̃ aio recte iudicandi adituri hæc sint: qm̃ plerisq; innatũ hoc est, vt malint videri in alieno opere igeniosi, q̃ in docẽdo atq; intelligẽdo aliis ꝓdesse. Nã reprehendere atq; damnare imperiti etiã volunt: iudicare ac probe expẽdere prudẽtes tantũ, atq; egregie docti possunt: ad quorũ ego iudiciũ semꝑ mihi elaborandũ existimaui. Sapiẽter vero & grauiter factũ est a P. Scipione: q vir optimus ab vniuerso senatu est appellatus. Nã cũ minꝰ probe atq; honeste se cõsulẽ noiatũ cõperisset: ea dignitate se abdicandũ cẽsuit: ne tã sanctũ nomẽ vllo vitio teneri crederet. Ex quo magis etiã Philoxenus videt cõmendandus: qui reduci in carcerẽ maluit: q̃ parũ honesto suffragio eximi. Q đ a nobis ob eã causam relatũ est: qm̃ ętate nostra ꝑmulti inueniunt: qui pari inscitia atq; insolẽtia vnũquẽq; accusant: & assiduis rephẽsionibus nulla ratione aut iudicio lacerãt. Quorũ nos tumidã inanẽq; loquacitatẽ nõ modo despicimus: sed vbiq; lõge contẽnẽdã arbitramur. Libuit aũt hoc potissimũ opere quandã rerũ varietatẽ, & quasi syluã obseruationũ admittere: ne legentiũ animi in tã varia multiplicíq; lectione aliquid saltẽ nõ inueniãt: quod ingeniũ suũ instruere, aut excitare possit. Qua in re authores quidẽ habemus in Romanis literis magni nominis viros, ac summa eruditione celebres: quales in Atticis cõmẽtariis Gelliũ, Aureliũ Macrobiũ, ac Probum Valerium. Apud gręcos etiã cõplures tradunt: qui eandẽ in scribendo varietatẽ magno studio sunt

confectati,neq; id quidem fine maximis laudibus.Quo mihi rectius multo videtur eorum sequi authoritatem,qui & in vitæ officiis,& in rebus scribendis ratioñe habendam duxerunt:non pręsentis dũtaxat ætatis:sed ipsius etiam posteritatis.Quod equidem semper effeci:cum multis aliis rationibus:tum ꝙ omnem prope ętatem in bonis artibus,atq; honestis disciplinis non minore animi voluptate q̃ studio hactenus consumpserim.Pro quibus eo nunc magis standum,atq; in acie durandum existimo:quo barbari populi infestis armis contra Romanas aquilas,hoc est meliores literas cladem & ruinam assidue moliuntur:quod illis prope ad votum successerit in tantis Italię fluctibus at fortunis:nisi per solertes viros atq; prudentiores diligẽti cura,& optimo studio prospiciatur.Sed hæc alias. Tu interim velim læto animo capias hoc nostrum munus.Ita enim licebit pro veteri officio diligentiam nostram probare:& amicitiam inter nos firmiorem atq; integriorem cõstituere.Vale,& nostra hæc studia Oliuerio Caraffæ Card. Neapolitano patruo tuo.V.Ampliss.commendabis.Florentiæ.Nonis Iuniis.M.D.IIII.

BENEDICTVS PHILOLOGVS FLORENTINVS SCIPIONI CARTEROMACHO SVO.S.

DEbentur tibi iure optimo Scipio Carteromache Commentarii Petri Criniti de Honesta Disciplina:quos nuper imprimẽdos curauimus. Neq; ob id tantum:vt veterem amicitiã,ac studiũ testentur(q̃q̃ id etiã) sed vt facilius cognoscas:nihil me auidius cupere,aut libẽtius abs re exigere: q̃ labores tuos & elegantia & multiplici rerũ cognitione refertos.Qui iã non modo nõ splẽdescũt lima(vt est author optimus Petrus Cãdidus:vir grętce & latine impense doctus)sed nõ sine Romanę linguę iniuria atteruntr.Patere igitr Philologũ tuũ eos videre:perlegere:formis excudere:cũ æquũ sit (vt Plinii vtar verbis) nos in amore tuo rã mutuo,eandem percipere ex lucubrationibus tuis voluptatẽ,qua tu perfrueris ex nobis.Notũ est omnibus:quantũ eruditio tua in Veneta Academia a viris doctioribus celebretur:q te poetam & oratorem maximũ , necnon inter philosophos eloquentissimũ,& inter eloquentes,vt dicam græce,φιλοσοφώτατον appellant.Non est hoc silentio ꝑtereundum,te publice in eadem Vrbe celeberrima annis superioribus tanto oĩm concursu & fauore græcas literas professum,& ea haud veritum interpretari:quę in hunc vsq; diẽ aut pauci admodũ:aut nullus aggredi est ausus.Quibus rationibus mittuntr ad te Criniti nostri vigiliæ:in quibus variã multiplicẽq; rerũ cognitionẽ inuenies:quę legentiũ animos & inuitare potest:& copiose instruere.Testis ego sum quantis ille laboribus,quanta diligentia in bonis literis hactenus desudarit:vt qui nihil potius,aut antiquius tota vita habuerit:q̃ id aliquando consequi:vt omnem prorsus antiquitatem studiose perlegeret:ac diligẽtissime obseruaret.Sed hoc totum melius ex eius commentariis intelliges(de quibus tecũ sæpe egit)q̃ ex pręsenti epistola.Vale,& breui eiusdem hæc omnia,quæ inferius notabuntur,expecta.

Epistolicarum responsionum.lib.XX
De Grammaticis Latinis.
De Oratoribus,& Historicis.
Promiscuarum Quæstionum.lib.X.
Parthenicorum sermonum,& poematon.lib.III.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA, LIBER PRIMVS.

De triplici Tentorio Tamburlani Scytharum principis:& qua conditione
Imperator maximus in conspectum,& aciem hostium accederet.

Caput.I.

NEmini dubium est vitam ipsam mortalium fieri multo prudētio- A
rem & cultiorem ex rerum,historiarumq; obseruatione.Sed ea pci
pue sunt pluris æstimanda,quæ ad vsum magis ipsum,& vitæ ra-
tiones conducunt:sicuti exempla antiquitatis sunt: ex quibus ita
homines subinde fiunt prudentiores:vt qui optime antiquitatem
calleat,is æque & præsentia intelligit,& futura plerūq; prospicit.
Subit autem nunc στρατήγημα de Tamburlano Scytharum Impera
tore & eius sæuitia.Is enim quo maiorem hostibus terrorem atq;
metum incuteret,triplici tentorio in exercitu vti cōsueuit: sic vt
in vnoquoq; dispar color appareret:quo animi quoq; mutatio mi-
litis intelligeretur.Primum enim colore albo:purpureo secundum: tertium nigro profe-
rebat.Idq; ratione quadā imperii & victorię faciebat,vir alioqui,& gestis,& auctoritate cla
rissimus:nam ex colore tentorii volebat ab his cognosci belli conditiones,cum quibus in
certamen descenderet.Prima die cum in conspectū hostium cum exercitu aduentasset,ten
torium illud colore albo explicabatur.In quo significabat nulla in re,si modo se dederent,
iniuriam se aliquam illaturum.Q; si alteram diem hostis expectasset:tūm coloris rubri tē
torium educebat,quasi ad cędem & sanguinem. Si ad triduum res protrahebatur,pro co-
lore atro omnia quidem atra futura:& extremam cunctis occidionem prænunciabar.

Quibus disciplinis atq; præceptis Persarum reges filios instruerent,& qua potis-
simum ætate:ex Platonis Alcibiade. Caput.II.

REs digna memoria est:quā Plato philosophus refert in lib. de ingenio ho B
minis.Nam quum Socrates diligenter differat,quo studio ac diligētia La
cedæmones ad eruditionem virtutis καὶ παιδείαν instruātur:mox ad ipsos
etiam Persarum reges accedit : eorumq; mirificam sane ac memorandam
disciplinam recenset . Siquidem apud eos , inquit,qui regis filius in re-
gno succedit , primo eius natalem quicunq; in regno sunt,celebrant : si-
mulq; in posterum quotannis eādem lucē sacris ac festis vniuersa Asia prosequitur . Mox
vero nutriti puer incipit:neq; id a quauis nutrice peragitur,sed ab ipsis duntaxat Eunū-
chis,qui in regis aula omnium optimi censeantur:nam illis hisdem reliqua omnia demā-
dant,quæ ad pueri curam,educationemq; pertineant. Præcipue vero diligentiam adhibēt
maximam:vti natum ipsum decora,& egregia forma habeant:ex quo membra eius & art⁹
accurate ac diligenter dirigunt atq; componunt. Vbi vero septimum ætatis annum com
plerunt,ad equestris disciplinæ magistros,atq; in ipsas venationes mittuntur . Anno au-
tem,XIIII.curam eiusdem suscipiunt,qui magistri regii nominantur:& hi quidem ex vni
uersa Persia delecti quatuor sunt,qui cęteris omnibus virtute præstent: videlicet sapien-
tia,iustitia,temperantia,atq; fortitudine.Ex his vero primus eiusmodi magicam docet : q̄
a Zoroastre Oromasi filio profecta est:quæ nihil est aliud,q̄ deorum cultus . Idemq; regia
instituta tradit.Secundus commonet:vt in tota vita veritatem præcipue colat . Tertius:
ne quo affectu aut libidine superetur , sed libere vitam agere consuescat: sibiq; ipsi primū
imperare,nec alteri seruire.Quartus demum intrepidum illum & impauidū reddit:necu-
bi metuendo seruus efficiatur.Hæc Plato in Alcibiade retulit:quo facilius præceptor So-
crates Alcibiadis animum ad ipsam virtutem excitaret:simulq; Delphicum illud subinde
respiceret:quo monemur,vt seipsum quisq; probe cognoscat: necubi imperio animi abuta
mur:quod a Plutarcho etiam Chæroneo præclare exponitur.

De Psyllis ac Marsis,eorum potestate in venenis tractandis:ac de Exagono legato
in dolium serpentum coniecto:ac de Sillographis auctoribus nonnihil.

Caput.III.

C DE Psyllorum ac Marsorum populis, qui maxime in tractādis venenis experiendisq; valerēt, & Herodotus Halicarnasseus, & alii permulti scripserūt. Verum qđ in Romanis annalibus seruatū est, & a Plin. relatum, id eiusmodi certe est: vt fidem prope historię exuperet, de viro Exagono: qui quū forte in Vrbe orator ageret, ac venenorum vires potestatemq; iactaret, Romani quidam consules volentem eum in dolium serpentū coniecerūt: quo tanti facinoris experimentum facerent. quę res magnum proculdubio miraculum de Exagono eiusq; ingenio prębuit: quū serpentes ipsi καὶ τὰ λοιπὰ ἰοβόλα in ipso eum dolio circūlāberent atq; demulcerent, Romanis hoc totum spectantibus. Sedenim populi qui contra venena polleant, etiam Ophiogenes in Cypro insula: itemq; Tentyri celebrant: qui esse adeo crocodilis terrori dicuntur, vt vocē quoq; illorū maxime reformident ac fugiāt: nā & fascinationes ab iisdem fieri traditum est. Psylli autem apud quosdam pro virulentis omnib[9] ac venenatis intelligunt. Timonis vero opus inscriptum σίλλοι φιλοσόφων, q esset amarulentum carmē, plenūq; mordacitatis. Nam & Marcellinus Ammianus Didymum quidem grammaticum Alexandrinum satyrice incessit: q is auctores, vt inquit, sillographos imitatus, libros. vi. contra Mar. Ciceronem scripserit: iuxta illud vet[9], Sus Pallada. Siquidem in his Didymus Ciceromastix potius dictus est, q̄ docti nomen assecutus: quod etiam Gallus Asinius, & Laertius Licinius pari improbitate factitarunt: cuius commentarius titulo (vt inquit Gellius) infando Ciceromastix diceretur.

Anacharsis Scythę sententia de populari Atheniensium statu: & quo pacto populi administratio ab honestis & prudētib[9] viris fugienda & detestāda sit. Cap. IIII.

D RElatum est a Plutarcho Chęroneo, quo pacto Anacharses Scytha, q ex septem fuit, Atheniensium statum (qui populi imperio agebatur) breui interiturum prædixerit. Nam quum forte is in Atheniensis populi cōcionem foret deductus: ac spectasset ea quidem oīa, quę summa in Repub. & pręcipua erant, iudicio populi discerni: miratus primo est Atheniensium conditionem: qui quum rebus pręclare gestis, & auctoritate apud omnes pręstarent, ad tam iniquum imperium peneq; obnoxium deuenissent: itaq; prudentissime inquit, O Rempub. breui perituram, in qua viri principes cōsultēt, populus autem & imperita rerum plębecula decernat: cui videlicet proprium sit, & in minimis maxime formidare, & in maximis minime prospicere. Quod hercle dictū Anacharsis ἐκ τῶν ἀκροτάτων fuit. Ex quo Plato Philosophus & veritatis vindex, rerumq; publicarū vir consultissimus aperte dicebat, nullo modo iustum imperium, vel ciuitatem appellādam in qua popularis improbitas summa quæq; Reipublicę munera tractare pręsumat. Nec enī de nihilo Charondas (qui leges Atheniensibus condidit) in hunc modum de populo concludebat. Qui se populo committit, fortunam, non rationem sequitur: qui fortunę fauet, periculo & alei se dedit: qui in alea est, ad ruinam & cladem inclinat. Sic ille in populo fortunam, in bonis rationem ponebat.

Pacuuii carmen relatum de Fortuna, eiusq; multiplici potestate. Et quid itē de eadem C. Plinius scripserit. Caput. V.

E QVoniam permulta passim ab auctoribus de Fortuna, eiusq; viribus scribūtur, libitum nobis in pręsens Pacuuianum carmen apponere. In quo graphice quidem & eleganter vis ipsa fortunæ ac potestas ab eo sit expressa his versibus.

Fortunam (inquit) insanam esse & brutam perhibent philosophi:
Saxiq; adinstar globosi prædicant esse volubilem:
Quia quo saxum impulerit fors, eo cadere fortunam autumant.
Cęcam ob eam rem esse vocant, quia nil cernat quo sese applicet.
Insanam autem aiunt, quia atrox, incerta, instabilisq; sit.
Brutam, quia dignum aut indignum nequeat internoscere.

Hactenus Pacu. qđ etiā carmē M. Cice. in Rheto. retulit: neqs in eo q̄ritādo diuti[9] fatiget: etsi qdā paulo indocti[9] id vt solutā Ciceronis orōnē adducāt. Pli. aūt in hūc modū de eiusdem fortunę potestate ad Cęsa. Vespa. Toto, inquit, mundo, & locis oībus, oībusq; horis, omniū vocib[9] fortuna sola inuocat, & vna nominatur: vna accusatur: vna agit rea: vna cogitat: sola laudat: sola arguitur: & cū cōuiciis colit: volubilisq;, a plerisq; vero & cæca etiā

existimata,vaga,incōstās,incerta,varia,indignorūq; fautrix.Huic oīa expēsa,huic oīa ferū
tur accepta:& in tota rōne mortaliū sola vtrāq; paginā facit.Apud Scythas vero eiusdem
simulachrū sine pedib⁹ fingebat:vt man⁹ tm̄ & pēnas haberet.Apud Smyrneos aūt eiusmo
di fuit:vt capite polū fulciret:& manu altera Cornu Amaltheę retineret:q̄ Bubali statua
etiam a Pausania describitur.

Q͛ erudite Plato philosophus scripserit homines iracundos memoria p̄stare,gra
ues autem obliuione.Tum de Thracensibus populis,& cęli potestate. Caput.VI.

NEmo est oīm qui ignoret,qualis,quantusq; Plato philosophus,& vitæ & in F
geniorum existimator fuerit:vt eius quidē iudiciū in quaq; re ad amussim
factum merito credatur.Sed erudite ac prudenter visus mihi est eos hoīes
adnotasse:qui vel iudicio,vel memoria præstent.Tū quo maxime argumen
to hoc totum pręnoscamus.Nam eos inquit maiori memoria esse, q ad irā
& contentionē facilius excitant̄.Eos vero qui modestiā & grauitatē prę se
ferunt,segniores plerūq; & obliuioni obnoxios.Sed verba ipsa subiiciemus ex Platonis li-
bro de Scientia:quo loco Demetrius cū Socrate hanc partē exequit̄,de Theeteto agēs.Est
admodū,inquit,arduū reperire hominē ingeniosum, q simul etiā mansuetus atq; modest⁹
sit.Nec em̄ fuisse quēq̄ hacten⁹,aut eē video:q eo naturę genio sit, vt vtrūq; simul habeat:
Sedenim qui acuti sunt,callidiq; ac memoriosi & dociles:in iracundiam fere atq; conten-
tiōes ferunt̄ pręcipites,atq; raptant̄:pinde ac ipsę naues sine vllis retinaculis,lidēq; hoīes
furore potius quodā,q̄ fortitudine pręstant.Verū q natuta grauiores sunt,sicubi se,inqt,
ad disciplinas cōferūt,tardi,desides,obliuiosi,atq; obtorpescētes vident̄.Nā & Thracenses
populi,vt est auctor Aristoteles,qa robustiores heberioresq; sunt,nullius ꝓp memorię cē-
sent̄:siqdē ad quatuor tm̄ enumerāt,neq; vltra rarionē pducūt:q eis priora excidāt,si plu
ra cōnumerēt:sicuti pueruli faciūt.Quę res cęli,vt opinor,merito,& defluuiis accidit: qn̄
ipsi fere hoīes,καὶ τὰ ἄλογα ζῶα. magna ex parte ex illis cōstant. Vnde sic Iulius Maternus
ad Mauortium Lollianū in astronomicis.Quædā(inquit)gentes ita a cælo formatę sunt:
vt ꝓpria sint morum vnitate perspicuę.Scythę immanis feritatis crudelitate grassant̄. Ita
li fiūt regali semp nobilitate p̄fulgidi.Galli stolidi.Auari Syri.Acuti Siculi.Luxuriosi sem
per Asiatici:& voluptatibus occupati.Hispani elata iactantiæ animositate præpositi.

De obitu Hermolai Barbari Veneti:& Pici Mirandulæ officio erga eundem, quū
pestilentia in Vrbe laboraret. Caput.VII.

QVo tēpore has nostras cōmētatiōes meditabar,relatū mihi est,Hermolaū G
Barbarū(qui Romę tū agebat)pestilētię morbo affectū:q̄ res Picū Miran-
dulā,& Angelū Politianū,viros,& ingenio,& doctrina nobiles, ita statim
cōmouit atq; affecit:vt illachrymari ppemodum cœperint:ac fortē bona-
rū literarū maxime dequesti sint:quasi in hoc vno homine Romana res pi
clitari videret̄:neq; iactura qdē,sed naufragiū foret,si Hermolaus īteriret
Dein aūt Picus,vt vir maxime officiosus,& ingenue doctus,excogitare cœpit: quonā pa-
cto,q Florentiæ tum ageret,ferre opem Hermolao absenti posset. Itaq; statim pharmacon
contra pestem,qd̄ ille sibi,siquando incidisset,asseruabat diligentissime,curat vt Romā q̄-
celerrime ad Hermolaum deuehatur. Dicebat autem Picus illud ipsum ex oleo scorpio-
num,lingulisq; aspidum,& aliis eiusmodi venenis,confectū:vt nihil fieri posset contra pe-
stilentem morbum commodius aut pręsentius:sed interim dum antidotum ad Hermolaū
defertur:sęuiente morbo,in fata cōcedit.Quam rem libuit hoc loco referre : vt quorundā
insolentiam pariter & inscitiam deprimamus:qui quum seipsos doctrina cęteris pręferāt,
& pręferri cupiant,in hoc maxime gloriantur,si doctissimo cuiq; maledixerint:& alia rep-
hendentes,in quęq; pari dementia blacterent:quum sit officium viri humanioris,nō disci-
plinis modo,sed etiā doctis fauere:quod ipse Picus Mirandula egregie præstabat:reputās
animi parum liberi & insynceri esse,inuidiæ magis,q̄ doctrinæ concedere.In quo & Plato
& Xenophon merito sunt a doctis reprehensi:quum neuter mentionem vsq̄ de altero fece
rit:sed oblique potius alter alterum perstinxerit.Quo magis etiam damnādi sunt:q amœ
nitatis Socraticæ duo fuisse lumina creditum est. Et is hercle posteritatem deserit:q an-
tiquitati addictus,nihil suæ ętati concedit.

De sæuitia Fuluiæ in Ciceronis caput:& qua ignominia habitus sit, ex Dionis hi
storia:& carmen Seueri poetæ additum de eodem Cicerone. Caput.VIII.

H QVantopere sęuitũ sit in M.Tulliũ a M. Antonio post eiꝰ cędẽ,testis est vniuersa antiqtas:qualiq́ ignominia & iniuriis affectus fuerit:cũ eius sacrũ caput ac manus crudeliter abscissę:ac ꝓ rostris affixæ fuerint.Primo enim allatũ ipsi Antonio caput,in mensa apponi voluit:perq́ diẽ illud aspexit:quousq́ tali spectaculo animũ exsatiasset:deinde tollẽdũ ꝑcepit,vt Appianus Alexãdrinus refert.Sed qđ est apud Dionẽ Prusieũ, & in Suidę collectaneis notatũ,repetẽdũ arbitror:ne tã sæuã,tã crudelẽ,sceleratãq́ ĩmanitatẽ in sacrosanctũ eloquẽtiæ principẽ nõ cõsideremus:ꝑsertim agente hoc fœminę ĩprobitate.Nã quũ Fuluia Antonii vxor eiusdẽ M.Tullii caput in manibꝰ retineret:primo illud maledictis ac diris execrata est:deinceps etiã ĩspuẽs gremio suo apposuit:acriusq́ inspiciẽs lĩguã quoq́ illi e faucibꝰ extraxit:& in eã sępe aciculã ĩfixit:qua tũc ad ornamẽta capitis vtebaꝫ:ne qđ oĩno posset ab aliquo desiderari, in quo muliebris sæuitię argumẽta deessent.Huius aũt cędẽ,atq́ ĩmmane facinꝰ ꝑmulti apud veteres,tũ ꝓsa,tũ carmine deplorarũt:vt Porcius Latro,Alburius Sylo,Cęstius Murrhediꝰ aliiq́. Sed nemo tñ elegãtiꝰ,doctius,efficacius,q̃ Seuerus Corn.his versibꝰ:vti ab Anneo Seneca traditũ ẽ.

Oraq́ magnanimum spirantia pene virorum
In rostris iacuere suis.Sedenim abstulit omnis
Tanq̃ sola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia consulis acta,
Iurataq́ manus,deprensaq́ fœdera noxæ,
Patriciumq́ nefas:est nunc & pœna Cethegi:
Deiectusq́ redit votis Catilina nefandis.
Quid fauor,aut cœtus,pleni quid honoribus anni
Profuerint?sacris exacta quid artibus ætas?
Abstulit vna dies æui decus:ictaq́ luctu
Conticuit Lariæ tristis facundia linguæ:
Vnica sollicitis quondam tutela,salusq́:
Egregium semper patrię caput:ille senatus
Vindex,ille fori,legum,ritusq́ togæq́.
Publica vox †eius æternum obmutuit armis: †sęuis
Informes vultus,sparsamq́ cruore nefando
Caniciem,sacrasq́ manus,operumq́ ministras
Tantorum,pedibus cuius proiecta superbis
Proculcauit ouans:nec lubrica fata,deosq́
Respexit:nullo luet hæc Antonius æuo.
Hoc neq́ in Æmathio mitis victoria Perse,
Nec te dire Syphax,non fecit in hoste Philippo:
Inq́ triumphato ludibria cuncta Iugurtha
Affuerat:nostræq́ cadens ferus Annibal iræ:
Membra tamen stygias tulit inuiolata sub vmbras.

Taciti verba explicata in Iudæorũ historiam: & quo pacto Christiani etiam sunt asinarii appellati:quaq́ ignominia Christi effigies ab antiquis depicta fuerit:ĩ quo insolentiam pariter atq́ odium contra Christianam religionem ostenderunt.

Caput.IX.

I VErba sunt Cor.Taciti:quo loco historiã de Iudęorꝫ origine,& moribꝰ scribit.Assensere Iudęi Mosi duci:atq́ omniũ ignari,fortuitum iter incipiũt: sed nihil ęque q̃ ĩopia aquę fatigabat. Iãq́ haud ꝓcul exitio totis cãpis ꝓcubuerũt:quũ grex asinorꝫ agrestiũ e pastu in rupẽ nemore opacã cõscendit.In quibꝰ vulgatissimi fere codices deprauati alicubi cõperiunꝫ : & qdẽ ineptissime:vti res ipsa.& Sept.Tertullianus docet:q Taciti verba mutuatus,ad hũc modũ in Apologetico id explicat.Refert(inqr)Taciꝰ Iudęos Ægypto expeditos,siue(vt putauit)extortes vastis Arabię aquarũ locis egẽtissimos,quũ siti macerarenꝫ: onagris,q forte de pastu potũ petituri existimabanꝫ,indicibꝰ fontiũ vsos:ob eãq́ gratiã cõsimilis bestię supficiẽ cõsecrasse.Notũ est eñ q ipsi qdẽ Iudęi ab Appione Alexãdrino, Moloneq́,& aliis notati sint,q aureũ asini caput in tẽpli sacrario seruarẽt,atq́ adorarent:qm

Mose duce(vt improbe asserit) asinorũ beneficio aquas Iudęi inuenerũt. Quod esse falsum & plane fictitiũ Iosephus Iudęorũ vernaculus,& tẽpli sacerdos,aliiq̃ cõplures asseuerant. Vnde idẽ Tacitus,vt mẽdaciorũ loquacissimus,a nostris merito incessit. Romani aũt vete res pari causa & Christianos ęque ac Iudęos asinarios vocarũt,obstinato videlicet in Christi nomẽ odio:quẽ p ignominiã etiã Chrestũ p e literã appellabãt. Sed & figuris, picturisq̃ Christianis illudebãt:qñ infando eriã picturæ genere deũ nostrũ sic depictũ spectanti pplo pposuerũt:vt is foret auribus asininis:pede altero inungulatus:librũ gestãs,& togat⁹. Cui flagitio vt scelus adderẽt,tali titulo Christi effigiẽ dedecorarũt. De⁹ Christianorũ ὀνόχητος qua in re vel ipe qdẽ Tertullian⁹ ęgre a risu abstinuit,quũ nomẽ ipm,& formã cõspiceret.

Dictum Theodori Gazę nimis improbũ cũ Bessarione philosopho,sup doctrina diui Hieronymi:& quomodo iniquius pro Ciceroniano fuerit accusatus. Capur.X.

Dictum est Theodori Gazæ de diuo Hieronymo,eiusq̃ eruditione: affectũ K fuisse iniuria Hieronymum a Rufino:q̃ eum pro Ciceroniano accusẽt:in quo paulo audacius ironia est vsus. Nam quid(inquit)opus:vt in re falsa in ius appellaretur: litemq̃ illi ad tribunal Christi nimia eloquẽtia cõtestaretur! Sed hoc totum de Gazæ ingenio & acumine pro re nata exponemus. Erant forte cum Bessarione Niceno viro in philosophia excellenti,Theodorus Gaza,& Plethon Byzantius,qui cognomento γέμιστος appellatur: tres eo tẽpore,vt constat,viri doctrina & ingenio nobiles. Quęsitum est igitur de diuo Hiero. quantum in Romana eloquentia pstiterit. ex quo Bessarion:facundia,inquit,maxima fuit apud Latinos Hieronymus:quando & affectatę nimis eloquentiæ pro Ciceroniano,& habit⁹ sit, & accusatus. In quo Theodorus dicitur risum mouisse,vt qui foret in Romana etiam eloquentia censor acerrimus. Et simul iniuria hęc,inquit,o Bessarion insignis in Hieronymũ facta est a Rufino:plagasq̃ illas nullo suo merito tulit. Quo dicto Bessarion & Gemist⁹ magis riserunt,cognito Theodori ingenio & attica vrbanitate. Neq̃ prorsus negauerim quędam esse in Hieronymo, quæ non vsquequaq̃ Romanam in dicendo puritatem atq̃ elegãtiam probant. Quod equidem vitium,si id vitium est,non homini,sed tempori & pfessioni tribuendum existimo. Nam inter Christianos homines,vt idem inquit Hieronymus,nõ eloquentiæ,sed vitę accusantur vitia. In quo tamẽ improbior atq̃ audacior videri potest Theodorus:qui tam aperte contra Papiam legem latinam ciuitatem inuadat: eumq̃ virũ in ius appellet,qui de omnibus veterum disciplinis q̃ optime meritus dicatur.

De Socratis constantia cum vxoribus,ac de eius effigie & deformitate , ex Hieronymo:tum de imaginibus philosophorum in veterum gymnasiis.

Caput.XI.

Librum fecit Hiero.cõtra Iouinianũ:ĩ quo de bono & laude virginitatis cũ L copiose differat,cõpluris fœminas recẽset:q̃ tali merito apud varios pplos ac nationes pstiterint:pretereaq̃ mala & incõmoda,q̃ ex ipsis vxorib⁹ puenianr. Vnde quũ de Socrate philosopho ageret, q̃ cõstanti aĩo earũ iurgia & cõtumelias pferret:nõ modo,inquit,Socrates hanc vxorũ iprobitatẽ patienter ferebat:sed illas vitro de sua etiam deformitate irridebat. Nã Xantippę quidẽ & Myrtho,quę filia Aristidis fuit:siue vt tradit Hieronymus,neptis:cũ Socratis ambę forent vxores,ex lege illa Atheniẽsiũ ob ciuitatẽ replendã : in muliebres subinde contẽtiones ppter eundẽ Socratẽ deueniebãt:sed is in hũc modũ illis inter se iurgãtib⁹ p vrbane illudebat:vt a tali iprobitate & cõuiciis abstinerent:neq̃ dignũ esse:vt propter eũ deceptarent:qui esset homo tam fœdus ac deformis:quiq̃ simis naribus:recalua fronte, pilosis humeris:& repandis cruribus. Hęc Hieronymus de facie philosophi Socratis:quę me quoq̃ monuerunt:vt ea referam quę de forma,& effigie veterum philosophorũ, in Atheneis gymnasiis,Prytaneisq̃ olim viserent:sicuti Sidonius Apollinaris ad Faustum tradit. In Areopagis inquit,vel gymnasiis curua ceruice Zeuryppus,Aratus pãda,Zenon fronte contracta,Epicurus cute distenta,Diogenes barba comante,Socrates coma candente,Aristoteles brachio exerto,Xenophanes crure collecto,Heraclitus fletu oculis clausis,Democritus risu labris apertis,Chrysippus digitis propter numerorum indicia constrictis, Euclides propter mensuratum spatia laxatis,Cleanthes propter vtrunq̃ corrosis.

Quanta prudentia,ac doctrina Messala Coruin⁹ pstiterit:& quomodo prefecturam Roma.vrbis recusauit:vt inciuilem atq̃ immoderatam dignitatem. Capur.XII.

M Ictum a nobis alias de īperatore Diocletiano, eiusq; ciuili animo atq; modestia in Romano imperio gubernādo:cū ętate iam edita in suis hortulis mollirer consenescere in ocio maluerit apud Salouas:q̄ Ro.reipublicę administrationē subire. Sed illud de Messala Coruino dignū satis existimaui:qd hoc loco referretur:viro in publicis officiis, atq; omnibus disciplinis clarissimo.Is igitur primus omnium Roma.vrbis pręfectus constitutus,die sexta(vt ab Eusebio traditū est)ab ea dignitate se abdicauit. Qua in re maiorē habuit rationem patriæ,q̄ suæ dignitatis:vt qui diceret:inciuilem atq; immodicam esse potestatem,nec in Romana ciuitate ferendam.Quod equidem idcirco seruandū putaui:quoniam præfecturę ipsę vrbanæ,magnas sæpe factiones,atq; calamitates in vrbe excitarūt.De hoc autem Messala,eiusq; singulari prudentia & grauitate,vt alia nunc omittamus,testimonium extat amplissimum Marci Tullii Ciceronis.sic enim ad Brutum.Messalæ,inquit, excellentiam non possum silentio preterire: caue putes quenq̄ esse illi similem constantia, cura,studio reipub.& eloquentia,qua mirabiliter excellit. Tametsi Messala idem cum prouectior foret,memoriæ sensum sic amisit:vt sui quoq; nōīs oblitus rradatur.Idq; illi biennio ante obitum contigit:quod Orbilio itidem Beneuentano accidisse cōstat. Vnde illud Poetæ Bibaculi.Orbilius vbinam est literarum obliuio.

Christianos fuisse per ignominiam semissios & Sarmentarios vocatos, & q; semisses homines pro minutioribus,& ignauissimis a veteribus dicantur.
Caput.XIII.

N Alam est quanta libidine ac sæuitia Roma.olim principes Christianos homines insectarentur:surgentemq; religionem comprimere conari sint . Nā & sæuissimis decretis,atq; edictis non abstinuerunt:quo ram propēsam religionem & egregiam animi constanriam perfringerenr: quod innumeri p pe auctores restantur. Itaq; conuiciis etiam & maledictis Christianos vulgo exagitabant:semissios & sarmentarios ridiculo nomine appellantes , vt a Septimio Tertulliano proditum est:neq; alia ratione sic eos vocarunt:q̄ q; ad stipite dimidii assis reuincti sarmentis additis concremarentur.De quo supplicii genere Pamphilus quoq; Eusebius meminit. Quin & Augustinus sarmentis tradit cōplures Christianos consumptos:quocirca Sarmentarios dictitabāt. Semisses autē illi homines a veterib⁹ sunt nuncupati:qui breuiculi,atq; minutiores extarent:quasi ad mensuram dimidii assis:vt sesmodios,& semuncias dicimus.vnde P.Vatinius ad Ciceronem.Simius(inquit) nō semissis homo,contra me arma tulit. Sed & Tiberius Donatus in commentario Vergiliano ad Donatianum filium,semiuiros dici refert:quasi ex semissibus constantes:quibus nihl haberi deterius poreft.De vsuris autem,quæ per besses , & semisses dicerentur,commode a nobis dictum est.

Anquiro & anquisitiones vocabula esse Romana, & honesta:quibusq; auctorib⁹ id affetatur contra quorundam insciriam. Caput.XIIII.

O Ilsum mihi grammatici quidam nuper mouerunt:cum Romæ agerem.Nā inter alias eorum ludicras quæstiones atq; ineptias,verbum hoc,quod est Anquisitio,& anquirere, perinde atq; insolens , & inhonestum asserebant: neq; dignum,quod a Romanis hominibus, pro latino,& syncero haberet. Quod ego pro tempore dissimulandum potius q̄ exponendū putaui. Sed hoc quidem verbum satis frequens apud veteres comperitur : etsi alicubi deprauarum sir : proq; eo inquisitiones repositum . Nec enim Liuius tantum in Romana historia vsus est : sed & M.Cicero,& Iunius Columella.M. quoq; Sergius commentarium scripsit anquisirionum titulo:sicuti a Terentio Varrone obseruatum est:quo loco de accēsi officio,ac potestate differit.Dictum vero eadem figura est qua & amputare,& ambustū, & ancæsum dicim⁹. Nam amputare circumputare est:vt a Sex.etiam Pompeio exponitur: vnde aurum putum pro puro & purgaro ab antiquis acceptum est. Anquisitiones autem intelligimus,cum diligenti peruestigatione aliquid circum quæramus:quod & Ver.Flaccus probauit.Hinc etiam annus deductus est: ab ipso temporis circuitu : vt ex Capitone Atteio refert Macrobius : quoniam an pro circum veteres posuerunt : vnde an rerminos circum terminos,& ansanctum,& ambire pro circumire:quæ grammaticorum commentariis peruulgata atq; detrita sunt.

Q₃ eodem die natalis Alexandri Macedonis fuit,& templi Dianæ Ephesiæ concre
matio,ac de auctore ipso incendii cognitio non iniocunda.

Caput.XV.

IN veterum libris seruatum est: eodem die natalem Alexandri Macedonis P
fuisse,& Ephesiæ Dianæ templum illud memoratissimum incensum:quod
inter.vii.toto orbe pulcherrima referſ.Id autē accidit Olympiade.CVI.
vt annales tradunt. Nomen vero ei qui tantum facinus fuerit aggressus:
fuit Herostrato.Itaq; cum captus foret:atq; interrogatus ab Ephesiis:qua=
nam ratione adductus tantum scelus perpetrasset:non aliam ob causam re
spondit:q̄ vt maiorem nominis famam:atq; æternam celebritatem consequeretur.quo cō
perto : decretum ab omnibus Ephesiis factum est : ne quis eum vllis vnq̄ temporibus no=
minaret. Neq; me latet septies fuisse id templum restitutum : vt Mutianus est auctor.
Strabo autem vir in perquirendis veterum monumentis diligens,refectum asserit:longeq;
præstantius,ac maioribus ornamentis absolutum,Dinocrate tanti operis auctore:qui Ale
xandriam quoq; vrbem construxit.qua in re Athenodorus quidem , ac Timæus a Strabo=
ne aduocantur.

De doctrina Annei Senecæ philosophi:& eius sententiæ allatæ:quæ sint ab omni=
bus ediscendæ & obseruandæ.

Caput.XVI.

IN Seneca Anneo complura passim comperies : quæ animi magnitudinem Q
constantiamq; & grauitatem maximam indicēt.Nam de hominis eloqu=
tione & stilo orationis nihil mihi dicēdum existimo hoc loco : cum nostri
quidem Critici vt incultum atq; inelegātem merito notauerint.Q₃ si mo
res in eodē quęranſ,si vitę pręcepta,si æquitas,modestia,continentia,cæte
ræq; virtutes exigantur:perdocte id quidem,& grauiter,laudatas ab eo,&
absolutas inueniemus:cum vitia quoq;,& libidines,omnēq; nequitiam magno studio repu
lerit,& constanter depresserit:cuiusmodi sunt hæc quæ nuper veluti Pythiæ oracula cen=
sui ediscenda,ac in memoria semper retinenda.Nihil est,inquit,turpius:q̄ grandis natu se
nex:qui nullum habet aliud suæ vitæ argumentum,quo se diu vixisse dicat, præter ętatē.
Item & illud de officiis & actionibus hominū.Ita viuendum,inquit,cum hominibus:tanq̄
deus videat:sic loquendum cum deo tanq̄ homines audiant. Quæ cum nuper Ioanni Ca=
naccio retulissem:omnibus quidem locis atq; templis habenda,atq; obseruāda asseruit:ho
mo non minori constantia animi insignis:q̄ egregia vitæ syncetitate. Neq; mirum videri
debet:si diuus etiam Hieronymus hunc ipsum Senecam in Christianorum academiam,ac
sanctorum Catalogum pertrahere conatus est.

Q₃ sit grauissimum scelus,Auaritiæ crimen:ac verba ibidem ex epistola Cassii , &
alia ex Sallustio ad id pertinentia.

Caput.XVII.

QVam multa & q̄ varia scripta sint a veteribus cōtra auaritiam , palam est: R
cum omnes prope auctores magnis quidem conuiciis,insectationibusq; tā=
tum scelus execrati sint.Sed Auidii Cassii verba ex eius epistola repetenda
sunt:quoniā si hoc malum priuato homine indignum est:certe in principe
nefandum,atq; multandum . Sic igitur Auidius Cassius ad generū suum.
Miseram rempub.atq; infelicem:quæ nimis diuites,diuitiarūq; cupidos pa
titur.Itaq; M.Antoninus imperator vir & morib9,& rebus gestis clarissimus,nihil in tota
vita magistimuit,atq; deprecatus est:q̄ auaritiæ famam:sicuti relatum est a Iulio Capito
lino.Nam quantum a tali crimine abesset,testes optimi sunt eius epistolæ.Vero autem ve
rius est:quod a Crispo Sallustio refertur in hunc modum.Bellua fera,immanis,intoleran
da est auaritia:quo intendit:oppida,agros,phana,atq; domos vastat:diuina cum humanis
permiscet:neq; exercitus,neq; mœnia obstant:quo minus vi sua penetret:fama,pudicitia,li
beris,patria,atq; parentibus,cunctos mortales spoliat.Ex quo illa nobilis,ac vehemens exe
cratio:si essent inferi,auaritię cuniculi eos refodissent.Quod ob eam rationem seruaui:vt
facilius considerari possit:quantum ætate nostra in eorum dignitate,ac imperio sperandū
est,qui ad aurum,& diuitias congerendas animum semper intendunt,cum sit hoc vitium
præter cætera omnia vitiosissimum.

Indigitare deos, quid sit: ac de indigitamentis, & qui dii indigetes vocati sint, ex multis auctoribus. Caput. XVIII.

S Verba sunt in veterum commentariis indigitare, & indigitamenta: de quibus nonnihil dicendum existimaui: cum paulo sint obscuriora, & a nonnullis inepte exposita. Indigitare igitur pro eo accipere debemus quod est indigetem & diuinum comprecādo reddere. Nam eos dicimus fere indigetes (vt a multis traditur) qui nullius rei egeant. Id enim est tantū deorum: vt Xenophon Socraticus asseruit. Hinc illud peruulgatum: Calēdis Maiis solitos veteres bonam deam, Faunamq; & Opem & Fatuam ex pontificum libris indigitare. Virgines autem Vestales cum indigitare Apollinem vellent (vt a Vectio Praetextato refertur) Apollinem medicum, Apollinem pęana dicebant: quo loco celebrare, & comprecari a Festo expositum est. Sed & Frontinus vrbem Romam veteri verbo indigetē vocauit: Romana, inquit, vrbs indiges, terrarumq; dea: cui par est nihil, & nihil secūdum. Dii prętere indigites illi habiti sunt in pontificum libris: quorum nomen vulgari nō liceret: vt auctores sunt Verrius, Dionysius, & Festus. q̄q̄ Æneas quoq; indiges dictus est: eidemq; templa constructa: cum in certamine contra Mezentium nunq̄ comparuisset. C. vero Flaccus librum composuit de indigitamentis: eumq; ad Caesarem misit, vt Censorinus meminit: cum de nomine & potestate Genii differit. Neq; illud ignoramus, indigitamenta a quibusdam pro incantamentis & veneficiis exponi. Sed hoc ab indagando, vt puto, alterum ab indigendo deductum est.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA, LIBER SECVNDVS.

Remedium de soluendis amoribus, cum mirifico exemplo Faustinae, ac de natali Commodi Imper. qui omnium crudelissimus fuit.

Caput. I.

A Relatum est in Graecorum commentariis, quanam ratione ac remedio vti homines oporteat in soluendis amoribus: neq; Magi tantū in suis libris hoc tradiderunt, sed etiam Cadmus Milesius: qui inter alia historię monumenta, libros aliquot composuit, de abolēdo amore: sicuti scriptum est in Suidę collectaneis. Nos vero exemplū nunc apponemus de Faustina illustri foemina: quae cū Antonii Pii Imper. filia esset, & Marci philosophi vxor: tamen gladiatoris amore nimio ac supra fidem tabesceret: mirifico prorsus commento excogitatum est, vt a tanto amoris contagio eam redimerent. Nā cū M. Imper. ex ea rem percepisset: Chaldaeis hoc & mathematicis exposuit: a quib⁹ decretum est pro Faustinae salute: vt occiso gladiatore, quem illa maxime deperibat, eiusdem cruore epoto se subleuaret, ac statim cum viro suo concumberet. quo facto (vt traditur) ipsa quidem Faustina amoris contagio liberata est, ac ex eo quidem concubitu natus mox Antonius Commodus: qui Romanum imperium gladiatoriis pugnis, ac sęuissimis cędibus, vt homo sanguinarius adeo attriuit: vt gladiatoris nomen non Imperatoris meruerit. quod & Iulius Capitolinus ad Caesarē Diocletianum refert: q̄q̄ nec ignoram⁹ quidem hoc totum de ortu Commodi Augusti veluti commentitium καὶ ἄπιστον a quibusdam referri: quando idem Capitolin⁹ ex vulgari fabella circūlatum hoc afferat.

De studio ac literariis vigiliis Pici Mirandulae. Tum inib Apologus perelegās de Furio Cresino ex Pliniana historia allatus. Caput. II.

B Factū est, vt Picū Mirādulanū nup audirē de philosophia docte atq; egregie differētē. Ibiq; cū Angelus Politianus & alii cōplures eius īgeniū atq; multiplicē eruditionē laudarēt, ac mirabūdi extollerēt: nō est (inquit Picus) vt hac in re mihi aut īgenio meo velitis blādiri. Quin respicite potius ad labores & vigilias nostras: ac tū facile intelligetis gratulādum potius assiduis vigiliis atq; lucubrationibus, q̄ nostro ingenio plaudēdum.

Et simul aspicite (inquit) supellectilem nostrã atq; librorũ Thesauros. ostẽdebat aũt egregie instructã atq; copiosam bibliothecã, librisq; affatim omnigenis refertã. In quo recordatus sum equidẽ veterem historiam Furii Cresini elegantẽ sane & lepidã: quę perinde a nobis nunc refertur, atq; a C. Plinio posita est: quo loco de agris colendis pręcepta exponit. C. (inquit) Furius Cresinus e seruitute liberatus: cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, q̃ ex amplissimis vicinitas: inuidia magna erat, ceu fruges alienas veneficiis pelliceret. Quamobrem a Sp. Albino Curuli die dicta metuens damnationẽ, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum protulit simulq; filiam adduxit validam, atq; (vt ait Piso) bene curatam ac vestitam: ferramẽta egregie facta, graues ligones, vomeres põderosos, boues saturos: ac postea dixit. Veneficia mea Quirites hæc sunt: neq; possum vobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigilias, & sudores. quo dicto omnium sententiis absolutus est. Sed enim illud in studiis dolẽdum est doctioribus: q; etsi gratum sit reperiri aliquos, qui admodum in disciplinis profecerint: non tamen æstimatur aut expenditur quantis vigiliis atq; laboribus hoc totũ sunt assecuti. Ex quo prudentissime Cicero: Ad deos Hercules (inquit) nunq̃ abiisset: nisi cum inter homines esset, eam sibi viam in cælum muniuisset.

De subselliis eorumq; vocabulis: & quid maxime scimpodium, quid, scamellum & quid suppedaneum, ex veterum auctoritate.

Caput. III. C

Verum profecto illud est Q. Ennii: eum prętervpropter vitam viuere qui assidue in ocio oblitescit: qd ego semp censui quouis tẽpore effugiẽdũ: tum iis maxime viris qui alios iuuare velint, ac posteritatem ipsam in aliquo pessiur instruere. Et cum nuper legerem veteres quorũdam commentarios, offendi in his voces aliquot minime vulgaris, aut cõmunes: quibus sedes earumq; species notarent. vnde libitũ mihi est aliqd subiicere: qd aliqua in parte ad hoc pertineat, memoriamq; ipsam cõmuniat ne bono ocio vsquequaq; abutamur. Sunt aũt quę in pñtia occurrunt hęc: Tripodes, subsellia, stratum, hemicyclũ, Trochus, exhedra, scimpodiũ, lectica: vnde etiã lecticarii, & in vrbe Roma castra lecticariorũ celebrant Transtyberina regione a P. Victore. Sed & cathedra hypodion & Torus, segestria quoq; scamellũ Siliquastrũ Sellę & Bisselliũ. De his eñi Var. Terẽtius agit in libris de latina lingua ad M. Ciceronẽ. Tũ a sedẽdo multa scribit deflecti. Nã a sedendo (inquit) sedes sedile sellę & siliquastrũ, & ab his etiã subselliũ. sicuti subsipere, qd non plane sapit: sic qd non plane sella erat, subsellium: vbi autem duo forent, bisellia dicebant. Vnde & Pedianus Asconius subsellia squit ea esse quæ triũuiris quæstoribusq; darentur illisq; etiam qui minora iudicia exercerent: sellas aũt fuisse curules ac tribunales. Scimpodium vero Sellæ genus apud veteres: quod in Græcia frequens fuit. vnde illud Gellius Gręciense appellauit: offendimus (inquit) Frontonem Corneliũ in scimpodio græciensi cubantem: cum pedes grauiter ægrotaret. De Scamello autem illud sciendum q; a scamno quidem hoc deducitur: sicuti Var. & Priscianus docent. Iuniores scabellum dixerunt ex affinitate, vt puto, literarum quæ sit inter. M. & B. nam quod in poemate Dauid legitur. προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιόν ἐστιν. veteres interpretes, non scabellum vt Hieronymus: sed suppedaneum interpretari maluerunt: quod Augustinus etiam & alii referunt.

In vitę officiis habendam generis ac dignitatis hominum rationem: & q̃ prudenter ab Hadriano Imper. factum sit contra ignobilem libertum: ac ibidem quoq; de Augusti Octauii prudentia & ciuilitate in re simili.

Caput. IIII. D

Non iniuria factũ est vt Variũ Antoniũ August. annales atq; historiæ veterum plurimũ accusentq; inter alia eius portẽta ac scelera, vrbis Romanę maiestatẽ cõtẽpserit: senatũq; ipsum vt homo insolẽtissimus, velut abiectũ mancipiũ ita posthabuerit: vt honores, præfecturas, ac dignitates per seruos etiã ac libidinum ministros vendiderit: ac plurimos passim in senatũ cõuocarit: nulla rõne habita ętatis, nõ cẽsus, non gñis, aut virtutis. Ælius aũt Hadrian⁹ cũ senatoriã grauitatẽ sũmis honorib⁹ ac studio psequeref: apte ostẽdit quãtũ

Romanæ dignitati concederet:quod ab ipso Spartiano describit. Sed illud tamē eiusdem Imperatoris dignum profecto facinus visum est quod hoc loco afferatur. Nam cum libertum suum inter duos forte senatores medium ambulantem aspiceret:passus non est talem tamq̧ iniquam senatoriç dignitati afferri ignominiam.Itaq̧ aulicum statim quendam delegauit:qui audaciam eiusmodi comprimens illi colaphum infligeret: ac insuper adderet: noli impudens inter eos ambulare:quorum esse adhuc seruus potes. Qua in re sapienter ab Hadriano Cæs. probatum est, non pertinere ad principum dignitatem atq̧ fortunam amori amplius q̄ virtuti concedere. Quod Octauius quoq̧ Augustus prudentissime atq̧ ciuiliter obseruauit:qui suos omneis amicos in Vrbe pari iure hisdēq̧ legibus, atq̧ cæteros teneri voluerit:quin & maxime cōquestus est: q̧ ipse Romanus populus liberis suis in theatro assurrexisset:ac siquando eos populo cōmendauit,vt homo grauissimus semp adiicere consueuit,si merebunt.quod & Suetonius Tranquillus in historia Cæsarum refert.

De generibus fulminū,quæ videlicet postularia,quæ pestifera, & peremptalia sint:ac de pcurādis fulminibus ex decemuiralibus tabulis,ac de fulguritis arboribus copiose explicatum. Caput.V.

Qui de fulminibus & eorū potestate apud veteres scripserūt,ꝑmulta quidē genera referūt:eaq̧ cū ad publica,tū ad priuata spectare asserūt,nam disciplina ipsa Tuscorū.xi.esse fulminū genera existimauit.Ro.vero sacerdotes & aruspices duo ex his tantum seruarūt,diurna videlicet Ioui,nocturna autem Sumano ascribētes.In vniuersum aūt triplici modo appellabāt: postularia videlicet,pestifera,& ꝑēptalia:sicuti Sextus Pompeius ex Verrio Flacco retulit: & Anneus quoq̧ Seneca insinuat. Postularia enim ob eam causam vocarunt:quoniā votorum vel sacrificiorū spretam vel omissam religionem reposcebant.Pestifera secundo loco ea nominarunt,quibus interitus,aut exilium,vel aliqua clades denūciaretur.Peremptalia vero ea omnia quę superiorum fulgurum,ac prodigiorum ostenta,& significationes perimerent,atq̧ penitus abolerent.Sedenim & tempora pręstituta,ac definita his erant:ac potestas p ipsos fulguratores populo denūciata.Qd & C.Plinius ex Annei libris copiose probat:qui publica & priuata fulmina,nō hisdē viribus pollere affirmat:nā priuata(inquit)nō vltra.x.annū existimant portendere: pręterq̄ hęc quę matrimonio primo vel natali die facta sunt.Publica aūt vltra annos.xxx.præterq̄ in deductione oppidoꝝ. Veteres aūt Romani ex Hetrusca disciplina sacerdotes in vrbe habuerunt q fulmina ipsa pcurarent,ac rite expiarent:qui fulguratores etiam a M.Catone appellātur.ex quo in decemuiralibus legibus ad hunc modum de procurandis,atq̧ expiandis fulminibus.

Sacerdotes cæli fulgura regionibus ratis temperanto:
Vrbem,agros,& templa,libera,& effata habento:
Prodigia,portenta,ad Hetruscos & aruspices deferunto.
Procuranto fulgura,& obsita pianto.

Procurare enim fulmen,& expiare pontificia verba sunt:& suis sacris attributa:vt cōstat. quod a M.etiam Cicerone exponitur.Nam & Sueto.Tranquil. Galbæ imperatoris auum procurasse fulgura scribit:ac dum sacra ꝑageret,direpta illi e manibus exta ab aquila,& in quærcum delata.Quod ipsi Galbæ imperium præsignauit. Sed & fulgurales libri a veteribus citantur: in quibus copiose sit explicitum, quo pacto procurari fulgura deberent: quibusq̧ victimis possent expiari.vnde & Fulgur deus:& Fulgurator Iupiter ac eius templum in Vrbe apud auctores celebre. Quin & fulguritæ arbores hinc dictæ sunt:sicuti in Plautina fabula ex Philemonis thesauro.

In agro(inquit)fulguritassint alternæ arbores:
Sues moriuntur angina acerrume:
Oues scabie sunt tam glabræ,q̄ hæc est manus.

Hoc autem modo fulgur,fulmen,& tonitruum exponi video:vt fulgur ignem ostēdat:fulmen emittat:tertium comminatio quædam sit & sonitus sine ictu.

Q̧ C.Plinius a Græcis dissentiat de obitu poetæ Sophoclis: ac de iis etiam nōnihil,qui præ nimio gaudio interierint.

Caput.VI.

CAius Pli.in libro historię naturalis.vii.Sophoclē Tragœdię poetā scribit F
mirifico mortis gñe occubuisse:siqdē ex nūcio(inqt) tragicæ victoriæ per
iit. Qua in re Græci fere oēs auctores maxīe dissentiūt. Nā & Samosate⁹ Lucianus,quē Firmianus diis, hoībusq; inimicū dicit, in hunc fere modū περὶ τῶν μακροβίων ad Quintillū de Sophocle. Σοφοκλῆς ὁ τραγῳδοποιὸς ῥᾶγα σταφυλῆς καταπιὼν ἀπεπνίγη, πέντε καὶ ἐνενήκοντα ζήσας ἔτη. Astipulant huic sententiæ & illi poetæ Sotadis versiculi:in quibus erudite exponit, q̄ ipsa plerūq; innocentia ab iniquitate superetur:tum ipsum quoq; Sophoclem ait acino vuæ extinctum.

Σωκράτην ὁ κόσμος πεποίηκε σοφὸν εἶναι,
καὶ καλῶς ἀνεῖλε τὸν Σωκράτην ὁ κόσμος
ἐν τῇ φυλακῇ, κώνειον ὅτι πιὼν τέθνηκεν.
πουλύποδα φαγὼν ὁ Διογένης ὠμὸν τέθνηκεν,
Αἰσχύλῳ γράφοντι ἐπιπέπτωκεν χελώνη,
Σοφοκλῆς ῥᾶγα φαγὼν σταφυλῆς, πνιγεὶς τέθνηκε.

Deniq; & illud Gręcis dicteriis vulgarum est,tris Tragœdiæ poetas vario & mirādo fato periisse:Euripidē a canib⁹:Æschylū a testudine:Sophoclē ex vuę acino.Q₂ aūt Plini⁹ cōtra cęteros de obitu Sophoclis retulerit,vitio magis memoriæ factum id arbitror q̄ inscitiæ. Haud eñ temere aliqd de tāto viro pnūciandū censeo:q de omni vita,& bonis disciplinis q̄optime sit merit⁹:nā & Latini scriptores lōge in hoc dissentiūt:quū Maximus quoq; Valerius p Plinio faciat.Nā de Anacreonte Teio noti⁹ est,q̄ vt hoc plurib⁹ debeat exponi:eū scilicet pari obitu ac Sophoclē ex acino vuę suffocatum. Qui aūt nimia lætitia & gaudio perierint,cōplures apud veteres nominant:sicuti Polycrata insignis fœmina ex Naxo insula:Diagoras etiā Rhodius:ac Philippides comœdiæ auctor:q in poetarū certamine quum præter spem vicisset,nimio gaudio exanimat⁹ est.Ex quo fortasse Latini auctores p Philippide comico tragicum Sophoclem receperunt:quod alibi etiam notauimus.

Qui apud veteres fuerint Brutiani serui,& qua ignominia:& q sint a Romanis habiti Brutii populi,q; ab illis desciuerint.tū nōnihil etiā de comicis Lorariis. Caput.VII.

RElatū est in veterū cōmentariis mirificū quidē exemplū, ac Romana se G
ueritate condignū,cōtra populos Brutios.Hi eñ quo tēpore Carthaginiensis Annibal Italiā cū exercitu inuasisset, ac Romanus populus alicubi minus feliciter cum Pœnis depugnasset:primi quidē ex omni Italia ad Annibalē defecerūt:sed quū superatus Annibal Italia excedere cogeret,bono atq; virili exēplo Sena.Popu.Q.Roma.cēsuit in Brutios animaduertendū:ac ita eos puniēdos:vt nunq̄ deinde p sociis Romani populi haberent:neq; noīa eorū(sicuti ante)in ordinē militię scriberent.Sed illud etiam statuerunt:vt ad maiorē quidē ignominiam omnes Brutii Romanis in prouinciis tendentibus parerent:ac veluti mancipia quædā vilissima seruiliter hisdem ministrarent.adeo graui & iniquo animo senatus Romanus defectionē populorū ferebat.Hi aūt Brutii Lucanis confines sunt:quos & bilingues q̄dā vocarunt:q; Osce & Gręce loquerent:quod & Sextus ex Verrio Flacco scribit.Vnde etiā Brutianę parmę apud veteres nobiles. M.autem Cato quē Plinius omniū bonarū artiū magistrū optimū vocat,Qu.Thermū acerrime insectatus est:q; is imperauerit,atq; auctor fuerit:vt ipsi etiā Decemuiri a Brutianis vapularent.Nā Brutianos intelligit eos:qui accincti loris, verbera & plagas incurrerēt:cuiusmodi sunt in comœdiis & scęnicis fabulis,qui lorarii dicunt:quorū quidem munus atq; officiū erat:vt seruos vincirent atq; verberarent: qualis Terētianus Dromo:qd & Gellius auctor diligēs in Atticis obseruauit:& Festus etiam Pompeius retulit.

Quo commento Pixodorus pro deo habitus sit:& de marmoris inuentione:ac de lapidicinis non nihil,ex Theophrasti libris. Caput.VIII.

PEriocunda sane ac lepida historia tradit de Euangelo deo in veterū cōmē H
tariis:quo videlicet pacto ex inuentione marmoris cęlo receptus fuerit.Is eñ Pixodorus ante dicebatur.Nam cū Ephesii ciues templū illud egregiū atq; magnificū Dianæ ex marmore construendum censerent: qd inter septem reponitur:decretum est, vt ex pluribus locis atq; insulis lapides ac marmora peterentur:veluti ex Paro, Proconeso, Heraclea, aliisq; insulis.

Is aũt Pixodorus in Thaso forte greges pascebat:& quũ duo arietes certatim cõcurrerẽt, ac summo impetu cõgressi pterissent,alter ex his lapidẽ cornu pscidit: ex quo crusta colore maxime candido euulsa est:quã demiratus Pixodorus collegit: ac relicto pecore cursim ad Ephesios detulit:quod adeo gratũ atq; opportunũ ciues habuerũt:vt nõ modo diuinis honoribus illũ colerẽt:sed εὐάγγελον p Pixodoro nominãtes: sacra quotmensibus eidem ab Ephesiis magistratibus fiebaut.Qđ & Pollio Victtuuius refert ad Octauiũ Augustũ, quo maxime libro de machinationib⁹ disserit.Sed & Pixodori lapidicinæ diu post ab antiquis nominata sunt:sicuti etiã aliæ a Theophrasto celebrantur:in quo περὶ τῶν λίθων:cuiusmodi Pariç,Pentelicç,Chiæ,Thebaicæq;. εἰσὶ, ὥρ,inquit,δ' ἀ καὶ διωνομάσμεναι λιθοτομίαι παρίων τέ καὶ πεντελικῶν,καὶ χιῶν,καὶ θεβαικῶν,καὶ ὡς ὁ περὶ Αἰγυπτίω.Fuir alter etiam Euangelus, qui libros de re militari diligẽter conscripsit: qđ Ælianus in epistola ad Traianũ imperarorẽ demonstrat. Nam & Plutarchus Cheroneus est auctor Philopœmenem ipsum magnopere fuisse Euangeli cõmentariis delectatum:sic vt frequenter eos in manibus haberet.

De ętate Constantii Imperatoris & Narsetis:ac de epistola regis Saporis ad Imperatorẽ Constantium:& quid ab eo responsum fuerit ex Marcellini historiis.

Caput.IX.

I FActũ nuper est,vt ego & Politianus in Marciana bibliotheca Florentię sederemus:cũq; alii non indocti viri adessent, habitus sermo est longior de ætate & imperio Cõstantii principis: de Narsete etiã:de Belisario:de Iuliano Byzãtino:ac de rege Persarũ Sapore . Idq; ipsum ex monumẽtis cũ Gręcis,tũ Latinis:q; hi videlicet hisdem fere tẽporib⁹ vixerũt: magnisq; & multis cõflictibus in Italia,diuersisq; regionibus cõtẽderunt. Sed ego mox,quũ Romanas forte historias legerem,offendi epistolam Saporis Persarum principis ad Imperatorẽ Constantiũ:in qua facile apparet,quo animo rex Sapor atq; audacia fuerit: quũ ad Imperatorẽ Constantium Augustũ in hunc pp̄ sensum per Narsetem legatum literas scripserit.Rex regũ Sapor,& Solis,& Lunę frater,Constantio Augusto salutẽ.Lætar⁹ sum ad optimã te viã rediisse,& incorruptũ ęquitatis suffragiũ agnouisse,& satis expertus es,quãtas olim clades nimia alieni cupiditas ediderit.Sed quoniã veritatis qdem ratio libera atq; soluta esse debet,paucis absoluam,quod alias sępius recẽsui:videlicet adusq; flumen Sermona,& Macedoniæ fines maiores meos tenuisse:quod & Romanę antiquitates testãtur.Proinde qđ ad nos ptinet,audacter id repeto atq; efflagito: est eñ cordi iustitię causam tutari,quãdo & a prima qdẽ adolescẽtia nihil vnq̃ pœnitendum admisi.Ideoq; & Armeniã & Mesopotamiã recupare molior : quę auo meo p fraudẽ atq; insidias ereptæ sunt. Q; si morẽ suadenti gesseris,probe quidẽ ac prudẽter feceris:vt reliqua securius ac sine vllo discrimine obtineas.In quo medicos ipsos,eorũq; disciplinã secutus fueris:q aliquando partes corporis quasdã adurere,vel exciudere cõsueuerũt: vt reliqs integris ac solidis vti liceat:qđ & bruta quędã animãtia factitãt:quę quũ intelligãr,cuius rei causa in primis perant atq; capiant,illud ipsum sponte amittũt:vt impauide mox ac sine vllo vitę discrimine degant.Idẽ de te pronuncio. q; si hęc nostra legatio irrita fuerit, vere pximo instructis copiis atq; omĩ excercitu accinctus,res nfas(quantũ ratio & fortuna permiserit)repetam. Hacten⁹ rex Sapor ad Constãtiũ Augustũ:q has literas diligenter expendit:ac recto pecto re(vt inqt Ammianus)librauit.Sed apponã Imperatoris etiã Cõstãtii respõsum:quo pars hęc meli⁹ possit cõsiderari. Victor terra mariq; Cõstãti⁹ Sapori regi salutẽ . Tuæ sospitati grarulor,vt amicus:si hoc velis:cupiditatẽ vero animi tui semp indefessam,fusiusq; vagãtẽ vehemẽter insimulo.Mesopotamiã poscis,vt tuã,atq; Armeniã:proinde etiã suades,vt integro corpori mẽbra quædã adimant quo salus de reliquo in tuto a me collocet: sed accipe veritatẽ nõ obscurã quidẽ,aut vllis pstigiis obductam,sed apertã & pspicuã: quę nullis oĩno minis,aut pterret,aut diminuit.Meus ptor pfectus opinatus cũ duce tuo,de pace me qdẽ incõsulto disseruit:q; hoc in cõmunẽ vsum fore putabat:id ego neq; abnuo, neq; repello:modo cũ dignitate fiat,neq; de maiestate quicq̃ pręripiat. Nã indignũ atq; absonum est inuidiæ ac iniquitati cõtra me ansam prębete:quum tyrannis per totũ orbem deletis, Romani nobis obtẽperenr.Simul & ignaui hominis foret,ea nunc pdere:quæ diu illibata seruauimus. Valeant igit istę formidines,quę nobis inrentant:nos enim pro nostra consuetudine,non inertia,sed modestia pugnas magis excepimus, q̃ intulimus : parati semper iure belli nostra omnia defendere:quod ipsum experiendo & agendo cognouimus: rarissimum

quidē in prēliis rem Romanā titubasse,aut nunq̄ deniq; in partem deteriorē prolapsam.

Quo artificio tonitrua ī scęnis olim ederenť:ac de Metelli Pii immodico luxu atq; libidī ne,ex Salluſtii verbis:& quo mō imitatus eſt poeta Verg.quū de Salmoneo agit. Cap.X.

MOs olim fuit in ſcęnicis fabulis Iouē quandoq; tonātē inducere:ſic vt eius K numine p re nata tonitrua q̄dā ederenť: qd etiānum ex veterū comœdiis colligimus.Nā & ludis in ipſa ſcęna abſolutis(vt inquit Feſtus)ſimilitudinē quādam tonitrui imitari cōſueuerunt. Principio aūt eos ſonitus ad hunc modū faciebant:vt clauos ac lapides in labrum æneū coniicerēt: ex quo repercuſſu ſonitus ille diſſultaret.Sed a Claudio mox Pulchro inuentum eſt:vt ex coniectu diſſono lapidum multo quidem maiores tonitrus ac veriſimiliores viderentur:quod in libro.vi.de verborum ſignificatu a Pompeio explicatur.Vnde ſic etiā Plautinus Amphitryo.

Hem quid hoc?q̄ valide tonuit:dii obſecro veſtram fidem.

Sed quod in Salluſtiana hiſtoria relatū eſt de Metello Pio, eiuſq; immodico luxu atq; ſupbia,dignū ſane viſum eſt,quod hoc loco apponereť. Is enim Metellus tam elati atq; inſolētis animi fuit:vt ſeipſum,quaſi Iouem coli pateretur:ac rure ad ſe litatum accedere.Quin & hoc inſtituit:vt inſtrumētis apte conſtructis, eius capiti corona cū tonitru ſupponeretur.Sed hęc Salluſtii verbis repetēda ſunt:ſicuti in cœnis Macrobianis leguntur.Metellus (inquit)Pius a C.Vrbino ad cœnā quum eſſet inuitatus,vltra Romanū ac mortaliū etiā morē curabant:exornatis ædibus per aulęa & inſignia,ſcęniſq; ad oſtentationem hiſtrionū fabricatis:ſimul croco ſparſa humus:& alia in modū templi celeberrimi. Præterea conſidēti in tranſennā demiſſum Victoriæ ſimulacrū cū machinato ſtrepitu & tonitru coronam ei imponebāt:tū venienti ture,quaſi deo ſupplicabať.Ex his aūt conſiderari poteſt,qua ratione veteres in ſcænicis ludis tonitrua ſimularēt.vnde etiā de Salmoneo Salluſtiana quidem imitatione videtur a Vergilio dictum.

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas:
Dum flammas Iouis,& ſonitus imitatur olympi.
Quattuor hic inuectus equis,& lampada quaſſans
Per Graium populos,mediæq; per Elidis Vrbem
Ibat ouans:diuumq; ſibi poſcebat honorem
Demens:qui nimbos,& non imitabile fulmen
Ære,& cornipedum curſu ſimularat equorum.

Quę cauſa fuerit vt Mythologi ſcribāt gigāțū pedes in volumē deſinere: & Lāpridii verba expoſita de Commodi Imperatoris crudelitate. Caput.XI.

NOn pauci ex veteribus fuerūt,q fabularū myſteria ac recōditā eruditionē L perquirētes,libros de illis cōpoſuerūt. In quo etiā ſtudio vetuſtiſſimi illi apud Grecos(vt inqt Strabo)& maxime Pythagorici elaborarūt:ne populo inuulgarēt,quę animis tm̄ initiatis pmēda eſſent.Qd & Vectius Prætextatus copioſe apud Macrobiū demonſtrat. Nam & inter alia quum de Hercule & gigātibus loquiť,Non temere,inquit,factū apud Mythologos: vt gigantū effigiē ſic formarēt:vt eorū pedes in draconū volumina deſinerent:idq; ipſum ea ratione factū refert:quo intelligamus,nihil eos rectū aut ſublime cogitaſſe aut effeciſſe quum detorti eorū greſſus ad inferna demerganť.Neq; em̄ quiſq̄ ignorat,nullam aliam ob rem gigantes ipſos confictos:q̄ vt impii homines atq; inſolentes,& quaſi ātheoi crederētur. Vnde in fabulis eos voluiſſe aliquando deos ipſos de cælo depellere:auſoſq; cōtra illos pugnare:quod in cœnis,vt dixi,Macrobianis,tum apud Plutarchum explicatur.Quod & Seruius grammaticus intellexit:qui ex Vulcano aſſerit natū puerū Erichthonium.Sed pedibus(vt inquit)draconteis:vti in Vergiliano cōmentario retulit.Sed illud notandum eſt, quod in Ælio Lampridio legitur:quo loco imperatoris Cōmodi libidinem atq; ſęuitiam pſequitur.Refert em̄ a Commodo ipſo eos hoīes, qui pedibus debiles forent, nec ambulare admodū poſſent,in gigantum effigiem formatos:ſic vt quaſi dracones,inquit,effingerent: ac deinde ſagittis eos conficere ſolebat.Qua in re ſignaſſe illud videtur,q in modum obtorti anguis deſinere gigantū pedes diximus.Nam & in vetuſtis adhuc qbuſdam monumētis(vt Pomponius Lętus monſtrabat)maiores quędam effigies Romę viſunť:quæ ipſis pedibus obliquatos videtur ſerpētes referre:qd illa tortuoſa volumina indicāt: ex qbus im

pietas(vt ait Prætextatus)eleganti figura demonstratur.

Q̃ grauiter ac satyrice Ioannes Picus Mirandula contra inertes & ociosos hoĩes verba habuerit:& q̃ Solon in suis legibus dãnandos censuit:ac inibi elegantissimi versus positi ex Enniana satyra contra istos ociose oscitantes. Caput.XII.

M NVper forte cũ Pico Mirãdulano diẽ cõsumpsi:q quũ de vita & philosophia permulta grauiter & copiose ꝓtulisset:illorũ maxime ingeniũ atq̃ animos subinde accusabat,qui segniter admodum degenere ocio oblitescunt.Qua in re,vt fit,quũ acrius ac seuerius declamaret:cœpi mox diligẽtius cõside rare,factũ ab eo non minus acriter,q̃ prudẽter:vt istiusmodi hoĩes,immo hominũ mancipia tã acerbe,tã grauiter, tã satyrice sit insectat⁹. Nã quid esse in vita nequius aut scelestius potest:q̃ tempus ipsum,rem.s.preciosissimam,somno,in ertiaq̃ turpissime transigere?qui eñ desides,ignaui,& oscitãtes viuũt:nõ hercle magis vi uunt,q̃ stolidę pecudes,& merę beluę:neq̃ viuũt enim sed spiritũ trahũt,sicuti pecudes so lẽt.Quo factũ est,vt qdã νομόθεται pœnas qdẽ acerrimas cõtra istos desides atq̃ ociosos sta tuerint:eosq̃ iure infames dixerint.Siquidẽ & Solon ipse in suis legibus inertiã hãc,tur pẽq̃ ignauiã seuerissime culpauit.Qui desidiã,inqt,sectatus est, is accusantibus esto obno xius.Vnde illud etiã Q.Ennii nõ minus equidẽ discendũ cẽseo,q̃ dogmata & ꝑcepta quæ dã ex philosophia intima eruta : qđ idẽ poeta in tragœdia Iphigenia his versibus contra inertiam posuit:vt Iulius Celsinus apud Frontonem Cornelium retulit.

Ocio qui nescit vti,plus negocii habet,
Q̃ quum est negocium in negocio.
Nam cui quid agat institutum est,nullo negocio
Id agit:studet ibi,mentem atq̃ animum delectat suum.
Ocioso initio animus nescit quid velit.
Hoc idem est enim:neq̃ domi nunc nos,nec militię sumus.
Imus huc:hinc illuc:quum illuc ventum est,ire illinc lubet:
Incerte errat animus:præter propter vitam viuitur.
Quod etiam in Atticis lucubrationibus a Gellio refertur.

Q̃ his maxime verbis Politianus se oblectari dicebat:vt sunt Reciprocicornes Arietes & bestiæ exungues & excornes:& alia ibidem addita. Caput.XIII.

N DIcebat olim Politianus magna se voluptate affici, atq̃ incredibili delecta tione teneri in his verbis:quę sunt Reciprocicornes,& Lanicutes arietes, & itẽ bestię exungues & excornes:q̃ eorũ cõpositio felix & iocũda sit: non improbior & putida:sicut in aliis multis contigit. Arietes aũt reciproci cornes & Lanicutes a Laberio poeta in Mimis dicti sunt: quẽ tamẽ Gelli⁹ complura refert admodũ licẽter cõfinxisse.quod alibi diximus. Bestias au tem exungues & excornes Tertullianus vocat ꝓ his quę sine vnguibus & cornib⁹ forent: vt in libro de Pallio habetur:quũ Vedii Pollionis crudelitatẽ incessit:vt qui murenis ho mines etiam ipsos deuorandos coniiceret.Theodorus vero Gaza depedes,deplumes,& de piles pereleganter in vsum Romanũ intulit:vir vnus,vt ego existimo,ætate superiori,qui cum omni antiquitate in optimis disciplinis comparari possit.

Disputatio de Repu.habita:ac de imperio Venetum:& Apologus elegans de pinu & cucurbita. Capue.XIIII.

O IN hortis Oricellariis cũ nup aliquot egregie docti hoĩes cõuenissent, vbi de honestis literis, optimisq̃ disciplinis sępe & copiose agit, forte incidit mẽtio de veterũ istitutis:de regẽda ciuitate:ac de Venetũ clarissimo,atq̃ summo imꝑio.Qua in re quũ multi multa(vt fit)disseruissent:ibidẽ se nex qdã in officiis Reipu.hõ accurat⁹ & prudẽs,Volo,inqt ,vobis de Ve netũ ĩpio pelegãtẽ referre apologũ,quẽ a Frãcisco olim Barbaro audiui: q nr̃a ętate magna vir eloquẽtia & cõsilio fuit.Is.n.cũ de statu ac dignitate Philippi ducis Mediolanẽsis,& Rep.Veneta ageret,ĩ hũc modũ locut⁹ est.Scio ego q̃tũ momẽti positũ sit ĩ fortunę virib⁹:quãtũ põderis ĩ rõne & diligẽtia hoĩm:nã quo maiora sũt ĩpia,eo sęuiores q̃nq̃ casus atq̃ calamitates hñt.Sed apologũ audiatis. Sata est olim,inqt,cucurbita iuxta arborẽ pinũ,q̃ grãdis admodũ & ramis patulis extabat:cucurbita vero quũ mltis pluuiis atq̃ cęli tẽpamẽto creuisset,lasciuire ĩcipit:& ramulos audaci⁹porrigere:iã serpebat in pi

num:iam surgere,iã ramos & frondes inuoluere audebat: ampliora folia, candẽtis flores, prægrandia poma,& virescentia ostẽtans.Itaq; tanto fastu atq; insolentia intumuit: vt pi num arborẽ ausa sit aggredi:& vides,inquit,vt te supero:vt amplius foliis,vt virore pstõ: & iamiam ad cacumẽ psurgo.Tũ pin⁹,quę senili prudẽtia & robore pollebat, nihil mirata est cucurbitæ insolẽtis audaciã:sed ita ad eam respondit.Ego hic multas hyemes,calores, æstus,variasq; calamitates peruici,& adhuc integra consisto:Tu ad primos rigores minus audacię habebis:cũ & folia concidẽt,& viror omnis aberit.Sic & in Italia,inquit Barbar⁹, permultę quidẽ sunt cucurbitæ:quæ pinum aggredi magnopere conãtur: sed habẽt tamẽ plus animi,q̃ roboris. Quocirca breui exarescũt aut decidũt.Pinus aũt vexari atq; turbari potest,extirpari autem aut siccari nisi longissimo tempore nequit.

De oraculo a Maximino imperatore instructo contra Christianos: & ibidẽ de constantia Christianorum:quibusq; verbis contra Romanos præsides vterentur.

Caput.XV.

SAtis compertũ est ex annalibus veterum: quantũ Romani olim Imperatores decretis publicis atq; edictis,Christianorũ religionẽ repellere atq; extinguere conati sunt:sic vt nullum crudelitatis genus omissum fuerit: in quo Christiani hoĩes vexari atq; dissecti non fuerint. Sed vt cætera nunc omittantur,Maximinus quidẽ Cęsar nõ minore astu,q̃ sæuitia vsus est in persequendis,lacerandisq; Christianis.Siquidẽ Iouis simulacrum(quod in vrbe Antiochia celebre fuit)sic instrui curauit,cõmentoq; callido aptari: vt in edẽdis oraculis,quę tũ magno cultu habebant̃,respõsum de Christianis hoc pmeretur. Ne homines Christo dicati degerent in vrbibus:neq; vllis locis iuxta vrbes:sed pcul,vt noxium genus atq; veneficum,fugarent̃.Quo factũ est:vt vagi palantesq; & reiecti ab oĩbus forent:tametsi pro religionis merito atq; maiestate id accidebat,vt quo plures sęuioresq; forent persecutores,eo maior & amplior religio haberet̃.Nec eñ quicq̃ principũ sæuitiã atq; feritatẽ magis extimulabat:q̃ firmitudo illa,& inuicta atq; impenetrabilis Christianorũ constãtia:quæ quamlibet libidinem atq; immanitatẽ longe exuperaret:cũ foret hæc oratio Christianorũ,vt a Septimio Tertulliano scriptũ est,O Romani præsides,cruciate,torquete,damnate,allidite,atterite nos:probatio est nostræ innocentiæ vestra iniquitas.

Qui grammatici de origine verborum scripserũt:& vnde hæc verba,auidus & inuidus dicta sunt,perelegans & erudita enucleatio.

Caput.VI.

MAgno studio ac diligentia quæsitum est a veteribus grammaticis de origine ac significatu verborũ:qua in re Nigidius,Verrius Flaccus, Pedianus, & M.Varro plurimũ operę posuerunt: quoniã in considerãda atq; intelligẽda verborum origine,varia fere atq; diuersa ab auctoribus tradita sunt: Quod & Fabius Quintilianus testatur:& Academici probant. Ego aũt secreto opere de hoc pluribus disserui:nunc exponẽdum putamus,vnde originem traxerint hæ voces,Auidus & Inuidus: quoniam grammatici quidam iuniores nõ minori inscitia,q̃ improbitate in his aberraut:cũ probi auctores tam eleganter, tamq; erudite de his egerint.Affirmant enim a vidẽdo deductum esse vtrunq; vocabulum:nam auidi a non videndo nominari sunt propter nimiã cupiditatem:vt Ver.Flaccus existimauit: q a litera priuandi vim obtineat:sicuti amentes dicimus,qui mentẽ nõ habẽt.inuidos autem & inuidiam simili ratione inquit Cicero dici:quoniã ex nimia videndi cura liuescãt: quod in tertia(vt puto)Tusculana comperies:Ab inuidendo,inquit, recte dici potest inuidentia: vt effugiamus ambiguum nomen inuidiæ: quod verbum dictum est,a nimis intuendo fortunam alterius:quod & poeta Accius in Menalippo testatur.

Florem quisnam liberum inuidit meum.

Qua in re M.Cicero non Accium modo excusat,sed etiam egregie cõmendat, q inuidere eum accusandi casu protulerit:quoniam ius suum poeta retinuit.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER TERTIVS.

Q; Plato philosophus inuidię morbo laborauit: & ꝙ infensus Xenophonti atq; Democrito fuerit:cuius etiam libros extingui cupierit.

Capur.I.

A Permulta adhuc supersunt indicia ex veterũ scriptis:quibus copiose probari potest,Platonem philosophum ęmulationis, ac inuidiæ morbo maxime laborasse:aliorumq; laudes iniquo animo accepisse. Siquidē inter eum, ac Xenophontē tacitæ cuiusdam ęmulationis liuor extitit:cum nullibi Plato de ipso Xenophonte tāto viro meminerit: eiusdē vero discipulos ac sectatores loquentis induxerit: quod animi male affecti, atq; insynceri argumētũ præbuit: vt Gellius dicebat.De Abderite autem Democrito,qui longe in physicis præstitit,idem factum est a Platone:sicuti Aristoxenus refert:nam cum Plato,inquit,locos quosdā tractaret, in quibus contra Democritum sentiebat:prudens tamen ac sciens nusq̃ illum citauit, etsi alios fere philosophos nominaret:tum quod est amplius,idem Plato quęcunq; habere potuit Democriti cōmētaria traditur collegisse:eaq; cum cremari voluisset:ab Amyda & Clinia viris Pythagoricis prohibitus est:asserentibus eos Democriti libros non posse omnes extingui : cũ apud multos passim exempla eorum seruarentur.Quam rem & Laertius Diogenes ex veterum cōmentariis recenset.nam & Georgius Cretensis, qui Trapezũtius appellari maluit,ꝑmulta Platonis philosophi vitia collegit libris de hoc cōpositis.Vnde Io. Alariensis ridicula voce illum Cenotimonē & Erinnym appellat:qđ & Nicenus Bessarion alicubi asseruit.

Disputatio habita inter Hieronymũ Sauonerolam,& Picum Mirandulā de philosophia veterum cum Christiana academia. Et quid item vetustissimi de ipso deo senserint,id est Moses,Mercurius,Zoroastres,& Pythagoras.

Caput.II.

B Qvam vera sit,atq; ex re conficta a Luciano eloquentię imago apud Celtas populos nuper equidem considerauí: cum Io.Picus Mirandula meipsum, Laurentianumq; sua oratione quocunq; vellet perduceret: tanta enim in eo viro & vocis suauitas,& rerum omnium cognitio adest:vt etiam,sicut ille Luciani εἰκών Mercurius facile omnis populos atq; homines suis sermonibus capere,oblectare,atq; afficere possit.Nuper autem cōsedimus in Marciana academia apud Hieronymum Sauonerolam,qui ętate nostra in omni prope philosophia maxime præstat:sed inibi Laurentianus(vt fit)ex veterum philosophia cum ꝑmulta de ipso deo,ac eius potestate retulisset:ac de animæ viribus: cũq; in hoc non re,sed verbis dissentire Christianos affirmaret:modeste(vt solebat) ac placide Hieronymus:Caue,inquit,Laurentiane:ne verba pro rebus accipias.Nam qui veteres philosophos in academiam pertrahunt:perfacile quidem vel falluntur ipsi,vel alios fallũt. Plato enim ad animi insolentiam:Aristoteles vero ad impietatem instruit:quo magis te, inquit,Laurentiane hortamur:vt ab ipsis philosophiæ spatiis,atq; vmbraculis ad Salomonis porticum deficias:in qua certissima vitæ ratio,atq; veritas cōtinetur.Quibus dictis cum Io. Picus subrisisset:& ad te,inquit,hæc etiam ꝑtinent Crinite:qui tam studiose adhuc pene adolescēs tamq; assidue omnibus prope disciplinis incumbas.Sed ea,inquit, de deo & animis decreta,cum diu a me euigilata,atq; perpensa fuerint:puto me posteris etiam probaturũ: Christi religionem magna ex parte cum veteri philosophia consentire: modo hæc omnia diligentius,atq; probius intelligantur:cum nulla vnq̃ religio fuerit:quæ deũ ipsum ęternũ rerumq; omnium absolutissimum non dixerit:sicuti & animā quoq; immortalē.Sed principes,inquit,in omni mortalium vita extiterunt aliquot & iudicio, & rerum cognitione maximi:vt Moses,Pythagoras,Mercurius,Zoroastres,Solō: qui omnes pari consensu non modo hæc crediderunt:sed maxime affirmarunt.Nam si quid est antiquitati concedendũ omnis certe illa veterum theologia pari sententia id ipsum asseruit.Hermes enim q apud Ægyptios floruit,& qui maximus philosophus,maximus sacerdos, & maxim⁹ rex fuit:certe cum Mose ipso consensit:eiusq; opinioni magnopere accedit.Nam & Pythagoræ diuina illa philosophia quam Magicen nuncuparunt,magna ex parte ad Mosis disciplinas ptinebat:vt q ad Hebręos quoq; eorũq; doctrinas in Ægyptum vsq; ptexerit:pluraq; illorũ sacra atq; mysteria ītellexerit.Nā Platonis etiā eruditio(vt cōstat)ad Hebraicā veritatē fere ac

cedit:ex quo pmulti eū germanū Mosem dixerunt:sed grǽce loquentē.Zoroastres autē ille Oromasi filius cum magicen quidem percoleret,nihil aliud accipiebat, q̄ dei cultū,atq; diuinitatis studium:quo ille occupatus naturæ vires,oēmq; potestatem egregie apud Persas perquisiuit:vt sacra illa & sublimia diuini intellectus arcana cognosceret:quā partem vel Theurgiā multi,vel Cabalā alii,vel magicen etiam dixerūt.Sedenim omnis antiquitas tātum videtur Hebręis atq; Aegyptiis concessisse:vt veritatē ab illis acceptā per varias orbis regiones,atq; diuersos populos circūducere,atq; illustrare voluerit. Quod eo animo a quibusdā effectū est:vt magis addere aliqd,ac inuenire ipsi crederent:q̄ sumpta ab aliis approbare.Quibus relatis Hieronymus Sauonerola Io.Picum complexus,& vnus tu,inqt,es Pice ætate nostra:qui omniū veterum philosophiam,ac religionis Christianę pcepta & leges percalleas:vt hęc tua quidē rerum pene omniū cognitio, antiquioribus illis Hieronymo,Augustino,Basiliis,Gregoriisq;,ac Dionysiis merito conferri possit.Nā alia ibidē multa Io.Picus de Christo,legibusq; eius,ac religione copiose disseruit,ex Chaldaicis atq; Syriacis thesauris:quod alibi commodius recensui.

Q; apud nostros quatuor idiomatum genera fuisse tradantur:id est Priscum,Latinum,Romanū,& Mixtū,& quo maxime tempore floruerunt:ac de Hetruscis etiam literis non nihil. Caput.III.

Dignum obseruatione visum est:quod in quorūdam cōmentariis legitur de latina eruditione,& quo maxime idiomate,quibusq; tēporibus maiores vsi fuerint.Relatū igitur est,quatuor fuisse apud nostros linguarū proprietates:hoc est Priscam,Latinam,Romanā,Mixtam:quod ex Varronis auctoritate grammatici veteres tradunt.Prisca est:qua vetustissimi Italiæ populi sub Iano videlicet & Saturno regibus vsi sunt:cuiusmodi carmina quædā incōdita,parūq; nostris intellecta adhuc supersunt:vt Saliorū & Argeorū sacra:de quibus Varro etiam Terentius meminit.Latina vero:quam sub Latino,& regibus Tusciæ cæteri quidem populi in ipso Latio loquebant:qua tabulæ decemuirales scriptæ sunt,ac sacræ leges,& publica quędam edicta.Romana,quę post exactos reges Ro.populi gesta cōplexa est: nam & hanc ipsam inter poetas.M.Plautus,Nęuius,Accius,Pacuuius,Ennius,&.P.Vergilius maxime coluerūt:ex oratoribus aūt & historicis.M.Cato,Sisenna,Quadrigarius,Val. Antias,Cæsar,&.M.Cicero.Mixta vero,quæ aucto Imperio & libertate amissa varios populos ac nationes in iura ciuitatis admisit.Quo factum est vt Romana virtus,ac loquendi iuxta integritas passim cum moribus degeneraret:ex veteri sententia. C

Moribus antiquis res stat Romana virisq;.

Neq; autem me latet:latinam quidem doctrinam ex multiplici,varioq; idiomate constare: siquidem & Osca,& Sabina vocabula a multis olim recepta sunt:vt punica nunc omittamus.Nam & Q.Ennius Osce locutus est:tum Hetruscas alii fabulas exposuerūt.sicuti Liuius &.M.Cicero alicubi testantur.

De nominibus Romanorum,& q; a Sabinis prænomen acceperint: ex fœdere cum Romanis facto:tum qua die Romani nomen assumerent.

Caput.IIII.

Apud Macrobium & alios veteres non pauca sunt obseruata de potestate & ratione nominum Romanorū. Vnde videlicet assumpta vel deducta sint. Sed enim Romani homines,non vno tantū nomine vel cognomine censebātur:sed pluribus etiā q̄ a nostris grāmaticis tradatur: sicuti videre quorūdā exēpla possumus. Nam sic vtiq; de Attico leges:eum quidem his appellationibus fuisse vocatum,vt diceretur.T.Cęcilius,Satus,Pomponius, Atticus.Solebant enim Romani,vel ab illis cognomē accipere a quibus hęredes relinquerentur:quod alibi demonstraui.Nec illud ignoramus: tria præsertim nomina Romanorū a poetis designari. Vnde illud D

Tris equitum turmæ:tria nomina nobiliorum.

Sed hac in re putaui obseruandum:quod ab Eutropio scriptum est in Ro.historia ad Valentem Aug.quod equidem non satis memini,an apud alium auctorem legerim. Post multas,inquit, contentiones inter Sabinum populum & Romanum factum est fœdus: ac iure societatis in eandem sententiam conuenere: vt rex T.Tatius simul cum Romulo imperiū teneret: Sabiniq;, & Ro. vnus populus efficeretur.Ex quo ad hoc,inquit, confirmandum

Romani tum cœperunt Sabinorum nomina suis præponere: Sabini autem Romanorum: vt nouæ quidem amicitiæ nominum iura adiicerent. quo factum est: vt nemo deinceps Romanorum absq; prænomine haberetur. Neq; vero illud ignoratur: in veterum commentariis lustricos dies illos a Romanis dictos: quibus nomina infantibus imponerentur. Nam & Nondinam deam (vt asserit Vectius Pretextatus) Romani colebant: a die nona appellatam: quo videlicet ipsos infantes lustrarent, ac nomen imponerēt: etsi octauo die fœminis: maribus autem nono: vt in cœnis Macrobianis legitur.

Qui maxime apud Latinos de Sacris ac Pontificiis verbis scripserint: & quomodo reus & damnatus inter se differunt: tum ex iure ipso Pontificum verba exposita.

Caput. V.

E QVi apud veteres de iure pontificio & antiquis sacris scripserunt: percommode visi sunt, atq; egregie verborum proprietates, ac potestatem explicare: ea cum primis referētes, quę ad sacras voces, quę ad funerales, & Saliares pertinerent. cuiusmodi auctores a Macrobio celebrant: Vectius Prætextatus, ac Flauianus, vt Labeonem Antistium, & Veraniū mittamus: qui libros de pontificalibus reliquerunt. Sedenim cum ritus ac cerimonias sacrorum inuestigarent: verborum quoq; rationes, atq; originem mirifica diligentia conquisierunt: quod in his nuper vocibus obseruauimus: quæ ad reum & damnatum pertinent: non minus vero, q̄ subtili iudicio examinatis. siquidem vtrunq; vocabulū in votis nūcupādis, atq; persoluēdis frequēs in veterū libris comperies. Nā illū proprie reū dixerunt: qui suscepto voto in sacris sese numini astringit: damnatum vero dicimus: qui se a promissis eximit, & vota persoluit: quod in Macrobianis quoq; cœnis ab Eustathio eleganter disputatur. Vnde illud etiam in veterum legibus legitur.

Qui reus voti est accedito ad sacra:
Qui damnatus est sacra rite persoluito.

Nam & P. Maro, qui ius Pontificium optime calluit, egregie id obseruauit: quo loco inqt.

Dii quibus imperium est pelagi, quorum æquora curro:
Vobis lætus ego hoc candenti in littore taurum
Constituam ante aras voti reus: extaq; salsos
Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.

De viribus atræ bilis: ac de Eurylocho, & poeta Malacho: q̄ grauiter eo morbo ad insaniam vexarentur.

Caput. VI.

F QVi de motibus & vita philosophorum scripserunt: Eurylochum tradunt, qui Eliēsem Pyrrhonem audiuit, miris modis atra bile vexatum fuisse: quę græce μελαγχολία dicitur: atq; sic percitum eo morbo: vt cum in Elide variis & diuersis multorum quęstionibus ageretur: ac responsitando esset fatigatus: pallium abiecerit, & Alpheum fluuiū tranauerit. Illud quoq; de eodem Eurylocho, eiusq; furore traditur: sic aliquando instigatum κατὰ μαγείρου, vt sumpto veru cum carnibus vsq; in forum illū insequeretur. Fuit autem Eurylochus acerrimo quidem ingenio: cuiusmodi fere hi sunt, qui atra bile sunt affecti: quod ab Aristotele philosopho, atq; aliis approbatur. Nam & Phauorinus Academicus, qui Pyrrhoniorū libros composuit, heroicam hanc affectionem appellabat dicens εἶναι σχεδὸν ὅ τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκόν: quando Hercules, Lysander, Aiax, Alcmęon ac Bellerophon eodem vitio laborarūt: Socratem nunc & Platonem mittamus. Nam Malachus quidem poeta excellens fuit: sed eo tum absoluendo carmine præstantior, cum mente penitus foret alienatus: sicuti etiam de Bacchis, & Sibyllis (vt appellant) creditū est. Quin & Augustinus copiose affirmat poetas ipsos non proprio, sed alieno ore carmen effundere. quod a Platone probatur in eo libro, cui titulum fecit de furore poetico. Sedenim de atra bile cum plura scribat Aristoteles in problematis: Frigida, inquit, stolidos & ignauos reddit: calida ingeniosos & amātes: nimia vero attonitos & timidos. sed hęc alibi commodius explicauimus.

Quo habitu & forma esset Romana toga: ac de aliis vestibus, quæ cuiq; populo ascribantur: tum alia inibi non iniucunda addita.

Caput. VII.

SCripta sunt a veteribus pmulta de vestibus & eorum genere:sicuti a Sue- G
tonio Tranquillo,Cornuto,& aliis:qui diligenter quæsierunt:quibus etiã
vocibus apud varios populos signarentur:sicuti græcorum pallium,Sar-
dorum Mastruga,Brachæ Gallorum, Germanorum Rhenones,Romano-
rum toga:de quibus a me alibi dictum est.Sed hoc loco notandũ mihi vi-
detur de Romana toga aliquid:quo habitu quaq; ratione accipienda, atq;
intelligenda sit:cumnuper de re hac quęstio inter doctiores haberetur.Ad hũc igit̃ modũ
Romani vestẽ hanc habuerunt:veluti etiãnum in veterum statuis & marmoribus conspi-
cimus:quæ togatæ ob id imagines appellabant̃.Erat autem vestis vsq; ad talos:vnde tala-
res etiam togę a quibusdam dicuntur.Idq; seruatum est Romę vsq; ad ætatẽ Octauii Au-
gusti:qđ a Fabio Quintiliano diligenter est obseruatũ.Nã deinde breuiores fuerunt:sic vt
ad media crura essent demissę.Rotundam vero & apte cęsam volebãt:ne enormis,vel inde
cẽs videret̃: siqua ex parte minus iusta,nec eadem fuisset proportio.Sinus etiam faciebat:
qui cũ altiores cinctura extarent:decenter & honeste in partẽ sinistrã ducerent̃. Ita em̃ de
siderat Fabius in oratore:quoniam sedeat aptius.Merito aũt reprehensus est.C.Plinius,q
talarem togam dixerit a Cicerone gestati solitam:vt ea varices velaret:cũ consuetudo tũ
foret:togas ipsas ad talos vsq; demitti:sicuti Gręcorum palliũ erat. In superiori aũt parte
humerũ operire debebat:iugulũ vt attingeret potius q̃ velaret:ne togæ ipsius dignitas &
latitudo,quę in pectore visebatur,in angustum deducta perderet̃.Erant & manicæ in toga
vsq; ad ipsas pene manus:neq; tamen ad imos digitos,quarũ latitudo ęqua & decẽs magis
decorẽ q̃ venustatẽ pferebat:vt cũ brachium in agendo tollerent,cęteris togę partib⁹ opti
me responderet.Ita enim Romani togã fere habuerũt:nã in Mena Põpeii liberto togam ni
mis defluentẽ atq; redundãtẽ,virulento carmine insectatur Horatius:cũ sex vlnarũ esset:
eaq; amictus Menas populo stomachãte per sacram viã incederet:neq; enim licebat in Vr
be,pręterq̃ libero homini,hac veste vti:siqdẽ & ętatis,& hominũ in habitu vestiũ ratio est
a Senatu po.q; Ro.seruata. Nam & pueri ptexta toga vsi sunt: sicuti ex his notissimũ est:
quæ Vectius Prætextatus in Macrobianis cœnis de pętexta & bulla aurea copiose disse-
ruit.Virili aũt toga vti a sextodecimo ętatis anno incipiebãt : etsi qdã temere dissentiũt.
Octauius em̃ Augustus.XII.agens annũ auiã Iuniã defunctã p concione laudauit: & qua
driẽnio post (vt ait Trãquillus)virilẽ togã assumpsit. Viri aũt Romani,vt est auctor Gel
lius,primo qdẽ sine tunicis toga sola amicti fuerunt:postea substrictas & breues tunicas ci
tra humerũ desinẽtes habebãt.Ex quo Scipio ille Aphricanus Pauli filius:cũ in Gallũ Sul
pitium esset inuect⁹:cũ Cheridota illũ tunica accubuisse non sine stomacho affirmauit.Et
re vera facta est aliquando mutatio in Ro.ciuitate de indumẽtis gerẽdis: siquidẽ Octaui⁹
Augustus ędilibus demandauit:nequem ciuem in foro aut circo paterentur consistere,ni
si positis lacernis togatos:& cum forte pro concione vidisset penulatorum turbam, indi-
gnabundus & clamitans,En inquit Romanos rerum dominos,gentemq; togatam.

Q. iniquo animo Pub.Vergilius fuerit contra Grammatistas atq; ineptos litera-
tores:ac eiusdem elegans dictum super illo ænigmate:
Tris pateat cœli spatium non amplius vlnas.

Capvt.VIII.

TRaditum est a multis.P.quidem Vergilium bonis ingeniis ac eruditis plu H
rimũ gratię & fauoris ostẽdisse:contra autẽ literatores,ac male doctos ho-
mines mirum est q̃ affecto & infenso animo fuerit: ꝙ in his maiorem auda
ciam ac impudẽtiam,q̃ maturitatem & iudicium videret: ex quo prolatis
etiam versibus hoc totũ aperte asseruit:sicuti Iunius Philargyrius,& Ser-
uius Honoratus referunt. Sed quod in versiculo Vergiliano acciderit de
cœli spatio grammaticis conquirentibus, dignum sane videri potest adnotatione. in hoc
enim carmine ex Bucolico ludicro
Tris pateat cœli spatium non amplius vlnas:
Cum Cornificius & alii quidam grammatici dubitarent:anxieq; a poeta perquirerẽt:siqd
forte remotius subesset:plepide respõsum est a Vergilio:se in ea re grãmaticis oĩbus crucẽ
fixisse:in qua se assidue distorquerent.quod ipse etiam Pediauus a Vergilio audiuit:quẽ-
admodũ Iunius idẽ Philargyrius in Vergiliano commentario refert:qui tamẽ Pedian⁹ re
spõdisse tradit̃:Mihi certe nullam crucem.Non enim sum id anxie quæsiturus.Quantum

vero doctrinæ Vergilianæ ac eius felicissimo ingenio cõcesserit Pedianus: cũ ex aliis multis declarari potest: tũ ꝙ idem Pedianus librum quoq; cõtra eius obtrectatores cõposuit: qui P. Vergilio & historiæ falsitatem,& furta ex Homero obiiciebant:cum in vtroq; nõ desensionem modo,sed gratiam & laudem singularem merito inuenerit:quemadmodum Eustathius,ac Furius Albinus erudite & copiose apud Macrobium testantur.

De his hominibus,qui seipsos in puteum iaciãt:& quid in causa: exemplis de Laurentiano,& aliis adductis. Caput.IX.

I Quæsitum nuper est a viris prudentioribus: quonam fato acciderit:vt hoc ipso anno in parte Galliæ(quæ a nostris Lugdunensis dicitur)non paucæ quidem fœminæ seipsas in puteos & in vndas coniecerint: etsi nullo (vt apparebat)corporis morbo vexarentur.In quo nihil certum aut etiam dignum est allatum preterq̃ ꝙ hoc totũ pleriq; potestate syderum,ac cœli defluxu fieri arbitrati sunt:vnde furore perciti homines,violenta nece occũberent.Nec enim desunt exempla apud veteres:quibus aperte colligit̃ plurimos tali morbo affectos se interemisse:quod a veteribus tamen in deorũ iram & quasi vltionem refert̃. Nã de his qui graui morbo,aut peste tenentur vulgatius est:q̃ vt hoc tradendum sit:cum Galenus quoq; & Hippocrates in medicina prestantes vinciẽdos precipiãt ægrotos:sicubi pestilenti,vel grauissima febre infestant̃:quod in his maxime accidit:qui pestilẽtia laborãt: vt in celebri illa Atheniẽsium traditur:in qua permulti se ipsos passim in vndas iaciebãt: quod a poeta Lucretio eleganter explicatur.

Multi præcipites lymphis putealibus alte
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant,nudum iacientes corpus in vndas.

Testis mihi & Pontanus virginẽ Neeram in Salentinis paucis ante annis sese in puteum deiecisse.Sed hoc nimia indignatione factũ constitit:ꝙ ab eo se repudiatam videret, cui ꝑ coniuge pacta erat. Sedenim quod nuper accidit in Petro Leonio mirificũ certe visum est: quãdo is & in philosophia vir excellens,ac prudentia ꝑpe egregia,in puteum se in Florentino suburbano immersit.qđ etiã mox Laurentiano Florẽtino contigit:cuius ego Academiam aliquãdo accessi:eiusq; disciplinæ auditor interfui:quum Aristotelis atq; Hippocratis cõmentarios magna eruditione exponeret.Sed in obitu hoc Laurentiani cõsensum est a medicis fuisse illum atra bile sic percitum:vt Hippocratis vinculo necesse fuerit illũ alligare:q̃q̃ & hoc ipso anno fœminæ aliquod in Crotoniensi agro idem factitarunt.

De populis,qui humana carne vescant̃: & quæ Hieronymus de Scottis gente Britannica scripserit.

Caput.X.

k Frequens mentio est apud veteres auctores de populis Anthropophagis: qui videlicet iccirco sunt a græcis appellati: ꝙ humana carne vescantur. Nam apud Scythas(inquit Plinius)plura genera sunt,quæ humanis corporibus vescuntur.Et in medio prope orbe terrarum Sicilia & Italia,gentes fuisse olim huius monstri,Cyclopas & Lestrygonas dictos constat. Sed idem relatum est etiam ab Hieronymo de Scottis : ꝙ hi populi ab hominibus efirandis non abstinerent:quod hercle mirum est,quum ad ipsam Hieronymi ætatẽ id agerent.Sic enim refert idem quo loco varios populorum mores ac ritus pcẽset.Quid, inquit,loquar de cæteris nationibus,cũ ipse adolescẽtulus in Gallia viderim Scottos gentem Britannicam humanis vesci carnibus,& quum per syluas porcorum greges & armentorum,pecudumq; reperiant,pastorum nares, & fœminarum papillas solent abscindere: & has solas ciborum delitias arbitrari. Iidem etiam Scotti, quasi Platonis rempublicam sequentes nullam propriam habent coniugem,sed pro libidine,inquit,more pecudum lasciuiunt.Quod a me de Scottis eo libentius est obseruatum:quoniam & doctiores quidã opinati sunt,de his quidem populis nullam Romanis Imperatoribus cognitionẽ fuisse.In qua sententia & Hermolaus Barbarus fuit.Nostra autem ætate compluris cum Carolo Francorum rege Italiam inuaserunt:qui sub eius signis militarent:sunt enim in dirigendis maxime sagittis viri acres atq; egregii.

De lapide Carystio mirifica obseruatio:ꝙ ex eo vestes contexantur: atq; in ignem positæ a maculis emundentur. Caput.XI.

DE Caryſtiis columnis atq; marmorib⁹ cōplura ab iis traduntur, q de lapi- L
dicinis ſcripſerūt. De illo aūt genere lapidis, q ad Caryſtū celebrat̃, cū alii
multi, tū p̃cipue Strabo mirãda q̃dã deſcribit: cū netilem hūc atq; textilem
eſſe referat. Quin ex hoc ipſo lapide mãtilia inq̃t Strabo egregie cōtexi, at
q; abſolui: quę ſi forte cōtraxerint ſordes, & in ignē deferant̃, facile q̃dē emū
dari, atq; omneis maculas tolli, ac ſi in lauacro fuerint. Quod ego ob id ob
ſeruandū exiſtimaui, vt apertius intelligamus nihil tam mirum videri in maieſtate natu-
ræ: quin illud ipſum magno cōſenſu credi oporteat: etiam ſi male docti homines, atq; anti
quitatis imperiti vel talia ĩprudēter cōtemnūt: vel inepto riſu, tanq̃ mendacia explodunt.

Locus in epiſtola M. Tullii ad Trebatium expoſitus de Philoctete: q̃q; impudenter
a quibuſdam deprauetur, ac falſo itidem exponatur.

Caput. XII.

MVlti hactenus fuerūt, qui in cōmētariis Angeli Politiani, q̃bus Miſcellanea M
titulum fecit, cōplura velut abſurda, & imperite expoſita adnotarũr. Nam
cuiq; inſitū ꝑpe eſt aliena magis detrahendo reprehēdere, q̃ ſua docēdo cō-
probare. Nos aūt eos hoĩes laude dignos atq; cōmēdatione cēſemus: qui le
gendo, ſcribendo, atq; cōmentãdo permultū vigilarunt: etiã ſi non ſunt oĩa
in bonis diſciplinis cōſecuti. Quod ea ratione dictū volum⁹: vt eorū ĩſcitiã
atq; ineptã audaciã reprimamus: qui in hoc literarū certamine volſellis (vt inq̃t Varro)
nō gladiis pugnãt. Sed his miſſis M. Ciceronis locus exponēdus eſt in ep̃la ad Trebatiū iu
recōſultū: quo loco de Philoctete agit̃: cui ſimilē dicit Trebatiū in locis variis peragrãdis.
Deinde q; in Britãnia, inquit, nō minus q̃ Philoctetē te prębuiſti, plane nō rep̄hēdo. Quib⁹
verbis Cicero ſignificat Trebatiū ipſum parū certo loco cōſiſtere: ſed peregre vagari, & ſpe
ctacula complura q̃ritare, ad exēplū Philoctetis: vt ex Gręcis quoq; fabulis colligimus: in q
bus Philoctetes inducit̃ poſt acceptã iniuriã p varias vrbes ac regiones deferri. Sed eiuſdē
Ciceronis verba repetēda ſunt ex ep̃la ad Q. Fratrē: vt apertius intelligamus, q̃ ſit hoc lo-
co abſurda mētio de Philotheoro. De Repu. inq̃t, nimiū te laborare doleo: & meliorē ciuē
eſſe, q̃ Philoctetē q accepta iniuria illa ſpectacula quęrebat, q̃ tibi acerba eſſe video. Ex his
aūt verbis nemo eſt q nō videat Philoctetē eſſe legēdū, nō Philotheorū: q̃ñ & veteres quo-
q; codices huic ſententiæ aſtipulant̃. q̃d ego cū Politiano retuliſſem, ingenue quidē & ami
ce profeſſus eſt, non fines modo ſe hac in re, ſed ipſam quoq; poſſeſſionem concedere.

Veterum conſuetudo relata de Bactrianis populis, & Atriis in furtis multandis,
ex auctore Bardeſane: ac de Ægyptiis etiã & Lacedæmoniis: qui impune furta cō-
mitterent.

Caput. XIII.

COmpluta paſſim apud veteres de furtis legunt̃: quibus legib⁹, atq; ſuppli N
ciis multari oporteat. Sed illud ex libris Bardeſanis de fato apponēdū pu
raui. Apud Bactrianos (inq̃t) populos, q pauca furant̃, ſputis dehoneſtari
ſolēt taliq; ignominia dedecorant̃. Apud Atrios itē, q minima furant̃, lapi
dib⁹ obruunt̃. Q̃d & Pãphilus Euſebius recenſet: quo loco de fato contra
Chaldęos & Mathematicos diſſerit. Lacedęmones aūt viri & acres in pri-
mis & ſobrii, patrio iure ac legib⁹ furandi vſum ꝑmiſerūt: neq; id ip̃m ob turpiorē quęſtū
aut ad ſumptū libidini ſuppeditãdū, vel opulētiã cōgerēdã: ſed ꝑ ipſa (vt inquit Gellius)
diſciplina & exercitio rei bellicę: quoniã ſedulitas illa & ſolertia furãdi ingenia & aĩos iu-
uenū acueret: atq; ad ĩſidiarū aſtus excitaret: & vigilãdi tolerãtiã obfirmaret. Apud Ægy-
ptios itē vetuſtiſſimos illos furta oĩa fuiſſe ꝑmiſſa & impunita traditū eſt. Qua in re illud
M. Catonis veluti ex Delphico ſeruatū eſt in originibus de furtis. Fures, inq̃t, priuatorum
furtorum in neruo atq; compedibus ętatem agunt: fures publici in auro atq; purpura.

Triginta milia deorum a poeta Heſiodo celebrari: & a M. Varrone. ccc. Ioues: & q̃
ridicula foret veterum de Diis opinio.

Caput. XIIII.

SCripſit Ænomaus librū de falſitate oraculoꝝ: in quo flagitia oĩa Apolli O
nis & vatū deceptiões detexit. Quo aūt loco refert ĩperatū fuiſſe ab Apol-
line Mithymnēſibus: vt ligneū Dionyſii caput colerēt. XXX. inquit milia
deoꝝ ĩ orbe terrarū haberi: idq; ip̃m avate Heſiodo fuiſſe aſſertū. Septimi⁹
vero Tertullianus in Apologetico cōtra gētiles, Trecētos inq̃t Ioues, ſeu

mauis Iupitros a M. Vartone dinumeratos, eosq sine capitibus introductos. Quocirca nõ inepte dictum videtur a quibusdam philosophis, fuisse eos maxime dementes atq insanos qui rebus omnibus & adesse deos putauerint, & varia flagitia, quæq obscœnissima dictu sunt, pro numinibus coluerint: quod ab Augustino etiam & Firmiano longis voluminib⁹ atq magnis cõuiciis incessitur, deridetur, atq exploditur. Itaq ociosum est inquit Tertullianus, per omnia deorum nomina velle decurrere, qui colerẽtur a veteribus: quum tot tã q varii, noui, veteres, serui, barbari, Gręci, Romani, peregrini, captiui adoptiui, proprii, cõmunes, masculi, fœminæ, rustici, vrbani, nautici, militares enumerentur.

Qui sint apud Ægyptios Sarabaitæ sacerdotes: ac de eorum moribus, atq improbissima simulatione, ex Augustino & Hieronymo auctoribus. Caput. XV.

P S Ermo habitus est in Marciana bibliotheca a Pico Mirandula & Politiano de quibusdam hæreticis, eorumq disciplinis atq opinionibus: tum de Augustini egregia & singulari doctrina: in examinandis refellẽdis atq eiiciẽdis illorum erroribus, qui Christianorum mentes, veluti proserpens hedera, facile implicant. Inter alia vero complura quæsitum est, quinam forent Sarabaitæ sacerdotes: quoniam in Augustini epistola mẽtio de his obiter facta sit. Qua in re quum nihil responsum fuerit, putaui hoc loco ea subiiciẽda, quæ de his relata sunt ab eodem Augustino ex Hieronymi traditione. Tales sunt (inquit) Sarabaitæ sacerdotes: vt eorum genus omni affectu atq studio sit deuitãdum: ipsi deniq in Ægypto positi sunt, in foraminibus petrarum habitantes: induti porcorum & boum pellibus: cincti funibus palmarum, spinas ad calcanea portãtes ad cingulum ligatas: discalceati, & sanguine cruentati: cauernis exeuntes ad festum Scęnophegiæ pergunt Hierosolymam: & Sancta sanctorum intrantes, paupertatem & abstinentiã prædicant a se seruari: tum barbam spectãte populo ibidem acriter peruellunt: itaq nummis tali astu & commento adeptis, in suam regionem remeant, & in lętitia, & dapibus epulantur. Hos inquit Sarabaitas Augustinus nolite obsecro imitari: quia non beatos illos, sed in magnis suppliciis damnatos merito esse prædicamus. Videntur enim pro his ab Augustino & Hieronymo accepti, qui cum vultum seueritatis vendicent, atq seueritatem egregiam præ se ferãt: in recessu scelera oĩa & flagitia retinent. Cuiusmodi homines & a Paulo, & a cæteris magnopere exagitantur: si quidem Catones & Curios simulant (vt inquit ille) viuunt autem Bacchanalia.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA, LIBER QVARTVS.

Dignum memoria de rege Pisistrato, quo astu atq commento contra aduersarios sit vsus p firmãdo ĩperio: tũ de ei⁹ quoq tyrãnide nõnihil ex verbis Solonis. Ca. I.

A D Ignum obseruatiõe ac memoria est, qd in historia de rege Pisistrato, & eius dissensione cũ filiis notat: tum q̃ callide ac prudenter (vt homo Gręcus) omnẽ prorsus odii ac simultatis suspitionem apud populũ Atheniensem sustulerit. Nam quum forte idem Pisistratus (qui Athenis imperauit) in dicẽda sententia minime obtinuisset a liberis assensum: ex ea re factũ est: vt inter eos orta simultas crederetur: qd æmulis atq aduersantibus (vt fit) maxime gratum pro voto contigerat: sperantibus ob eam forte seditionẽ atq discordiam: futuram in regno nouitatem. Verum Pisistratus comperto æmulantium animo, vt eximia vir prudẽtia, ciues oẽs cõuocauit: atq ad eos in hunc modũ verba habuit. Succẽsui equidẽ p tempore (inquit) o Atheniẽses meis filiis: q ipsi paternæ voluntati, vt par fuit, minus acquiescerẽt: sed visum mihi deinceps est officiũ esse meũ, ac pietatis paternæ munus: vt ego ipse in liberorũ sententiã concederẽ. Debetis igitur scire sobolem quidem ac liberos regis cum patre conuenire, & in oĩbus esse concordes. Quo cõmẽto atq astutia effecit: vt oĩbus plane Atheniẽsibus spes tolleret futurę nouitatis. Idẽ quoq Pisistratus mira quadã arte & ingenio tyrannidem occupauit (sicuti a Solone & aliis permultis scribit). Nam blande primũ vocare populũ atq illicere cœpit: dein sibi ipse vulnera inflixit: & ĩ publicũ simul pgressus atq vociferãs, ea se ab hostib⁹ accepisse: q̃dringẽtos sibi custodes dari exorauit, iuuenes ad

modum acres & robustos:quibus armatis stipatus,Reipub.Atheniensium statum euertit, ac regiam potestatem arripuit.

Quo studio ac diligentia factum sit a Romanis:vt libros Magonis de agro colẽdo in latinum conuerterent:tum aliud exemplum de Cor.Taciti historia:quo honore a Taciro Imperatore habita,& in bibliothecis locata fuerit. Caput.II.

NOtandũ & illud est,quanta cura & studio factũ sit a Romanis:vt ea omnia diligenter obseruarẽt:quę ad ipsam vitã cultũq; & mores hominũ pertinerent. nec eñ leges tantum & sacra quædam ab Atheniensibus per legatos acceperunt:sed cõmentarios etiam de agricultura, & eius pceptis ab ipsis Carthaginiensibus senatus auctoritate,in vsum Romanũ transtulerũt.Nã quum Mago ille Pœnus,qui contra Romanos Imperator excellẽs fuerit,libros de re rustica duodetriginta condidisset:decretum est a Romano senatu:vt ea quidem volumina ex Punica lingua in latinum sermonẽ conuerterẽtur:quo maior etiam vtilitas atq; cõmoditas colendi agri Romanis viris traderetur.Qd ipse C.Pli. ad Vespasianũ Augustum scribit:qui inter alios quoq; Magoniani operis interpretes,Decium Syllanũ fuisse asserit: cui demandatum fuerit, vt Magonem ipsum in Romanam orationem transferret: siquidẽ non modo nobili genere Syllanus hic fuit,sed etiã sapiẽtię, vt inqt Pli.compositissimæ.Facit ad hoc & aliud exemplũ de Tacito Imperatore Romano. Is eñ Cor.Taciti viri consularis historiam de Romanis Imperatoribus,nõ modo in omnibus bibliothecis iussit collocari:sed etiam edicto cauit:vt decies quotãnis ad vsum publicũ transcriberet,atq; in bibliothecis pariter poneretur.In quo aperte probatur,nõ illum modo sui generis,& familiæ,sed etiam historiæ rationem habuisse: qua rerum oĩm memoria & vtilitas ad ipsos posteros propagatur:quod & Flauius Vopiscus ad Bassum retulit. B

De censorũ potestate,ac de triplici pœna in Romanos,& q dicerent in ærarios relati,ac ibidem subscripta verba ex antiquis legibus de ipsis censoribus.

Caput.III.

PRudenter a Romanis factum est in moderando imperio & moribus corrigendis:vt ea in re magistratus eiusmodi haberent,q cõsilio & diligẽtia singulari hoc officiũ præstarent:quales in vrbe censores fuerunt: quos præter alia multa quę agerẽt,ad regẽdos etiã ciuitatis mores creari mos fuit. Sed in erogãdis pœnis atq; mulctandis delictis, qd apud Asconiũ Pedianũ reperio.notãdũ mihi hoc loco videt: q; in quoq; ordine Romani ciues pro ipsis meritis cuiq; condignã pœnã statuissent.Nam qui senatores essent,iis quidẽ pœna fuit:vt senatu amoti eiicerent:qui aũt Romani equites delinquebant,eisdem censores publicum equũ adimebãt:sicuti nimis interdũ obesis corpulentisq; equitibus,vel qbus male curati equi strigosioresq; fuissent.Qui vero plębei forent:eorũ nomẽ p derelicto in Cęritũ tabulas censorum auctoritate referebatur:neq; amplius in cẽturiæ suæ albo scribebatur: sed ærarii fiebãt,ac p capite dũtaxat tributi nomine æs pbebant. Ex quo pmultos legimus in ærarios fuisse relatos:sicuti & apud Liuium & alios veteres habemus.Qd ego ob id appono:vt eorum facilius errores a studiosis agnoscant,qui etiam doctiores haberi solent.Sed & ipsa verba libet hoc loco adiicere ex antiquis legibus:quo apertius censorum dignitas, atq; potestas intelligatur.Nam & Cicero hæc eadem refert. C

Censores populi,ciuitates,soboles,familias,
Pecuniasq; censento:vrbis templa,vias.
Aquas,ærarium,vectigalia tuento.
Populiq; partes in tribus distribuunto:
Exinde pecunias per ciuitatis ordines partiunto.
Equitum,peditumq; prolem distribuunto.
Cælibes esse prohibento:mores populi regunto:
Probrum in senatu non relinquunto.
Bini sunto:magistratum quinquennio habento.
Reliqui magistratus annui sunto:
Ollaq; potestas semper esto.

Quod a me alibi copiosius scriptum est, quum censorum potestatem, aliosq; magistratus Romanæ ciuitatis diligenter explicaremus.

Quantum bonis præceptoribus discipuli debeant: ac de Alexandro Macedone erga præceptorem Aristotelem: tum de eius quinquaginra libris de animalibus digna prorsus memoria. Caput.IIII.

D QVantum debeãt hoĩes honestis ac eruditis pceptoribus, abunde quidã veteres principes & Romani & Græci demõstrarũt: q suos quidẽ præceptores non modo summa & egregia obseruatione coluerunt: sed honoribus etiam maximis atq; dignitatibus prosecuti sunt. Nã parentibus, & diis, & pceptoribus (vt inquit Plato) vix hercle pro merito illud vetus ἀντιπελαργεῖν obseruari potest: quũ tãto muneri nullæ satis gratię referant. Alexander aũt Macedo Philippi filius, qui felicissime imperauit, quũ Aristoteli philosopho debere se ingenii eruditionẽ intelligeret, non semel quidẽ suũ animũ atq; obseruantiã pceptori aperuit, ratus suũ esse officium ex iure ipso humanitatis tanto præceptori vicẽ aliquã optime de se merenti referre. Nõ eñ rantũ Aristorelis nomini patriã cõdidit: ac tantæ rerum claritati benignum (vt inquit Pli.) animi testimonium miscuit: sed etiam naturæ sacra, & causas perquirenti opem maximã tulit: ne tam diligẽti studio & honestissimę disciplinę sua deessent emolumenta: sicuti quum libros illos quinquaginta de animalibus composuit: quę a Gręcis πεντηκοντα βίβλια sunt appellata· quoniam octingenta quidem talenta (vt inquit Athenæus) impensa in his sunt. In quo rex maximus aperte demonstrauit, non esse minus posteritatem cõmentatiis instruete: q̃ vniuersi orbis populos atq; prouincias deuincere. Sed hoc rotũ copiose C. Pli. declarar ad Cæsarem Vespasianũ in hunc modum. Alexander, inquit, Magnus quũ esset inflammatus mira cupidine animaliũ naturas uoscẽdi: cõmentationem hanc Aristoteli delegauir, summo in omni scientia viro: tũ aliquot milia hominũ in totius Asiæ Gręciaq; tractu parere illi iussa sunt: eorum videlicet, quos venatus, aucupia, piscatusq; alebant: quibusq; viuaria, armenta, piscinę, auiaria, in cura erant: nequid vsq̃ gentium a tanto viro possit ignorari. Hos eñ omnes percõtando quinquaginta ferme volumina illa præclara de animalibus condidit. Hæc Pli. de Alexandri studio & affectu ergo pręceptorem Aristotelem. Quod equidẽ vel ob eam præcipue causam putaui obseruandũ: quoniã in quorundã cõmentariis eundem inuenio Alexandrum mutato animo fuisse contra pręceptorem: eumq; deinde capitali odio fuisse insectatum. Quod esse verum & illud admodum insinuat: quoniam Alexandri mors ex veneno illo Stygiæ aquę nõ sine infamia Aristotelis excogitata creditur.

De pręfectis syluarum apud Romanos: & de maioribus ac minoribus prouinciis: ac inibi illud Vergilii expositum: Si canimus syluas, syluę sint consule dignę: contra aliorum sententiam.

Caput. V.

E PVblii Vergilii versus notissimi sũt ĩ poemate Bucolico, qđ ĩscribit Pollio.
Non omnes arbusta iuuaut, humilesq; myricæ:
Si canimus syluas, syluæ sint consule dignæ.

Quo loco nostri interpretes, vt alia multa, paulo indoctius atq; ieiunius hoc ipsum exponunt: dicentes syluas dignas consule: id est cõsulari dignitate: vt ad Pollionem consulem referri possit: idq; ipsum nullo prorsus auctore scribunt. Sed enim maior subest eruditio ac sensus remotior: qui ex ipsis Romanorũ legibus atq; decretis elicitur. Nã cautum fuit apud Romanos, vti consules quidẽ ipsi curam collium atq; syluarum haberent: vt hac ratione materies nõ deesset: qua videlicet nauigia publica possent a pfectis fabrũ confici. Sicuti & seruatũ adhuc in Veneta Republica: vti pfectos habeãt, q̃bus cura hęc syluarũ sit demandata: vt quotãnis sata illa & arbores ex decreto publico excindanť: ne materies nõ copiosa constituendis nauigiis suggeratur. Quin & illud in veterũ libris notatũ: q ipse Ancus Martius, qui Numæ nepos ex filia fuit primus apud Romanos syluas ad vsum nauiũ publicauerit: & salinarũ vectigal instituerit. Fuit aũt cõsuetudo apud Romanos: vt posteaq̃ in vrbe cõsules creati essent, puincias sortirentur, quas instructis copiis, & parato exercitu deuincerẽt: q sicubi hoc casu aliquo defuisset, tũ minores obibãt. Erãt eñ alię maiores & cõsulares puinciæ: alię rursus minores: & in qs Cõsules haud amplã laudẽ atq; dignitatẽ cõseq possent: veluti cũ syluarum & colliũ negociũ agerẽt. Ex quo Trãqllus Suetoni⁹ de Cęsaris cõsulatu. Cũ Bibulo, inqt, consul creatus est: & ob eã causam opera optimatibus data est: vt puincię futuris cõsulib⁹ mi

nimi negocii.i.syluæ collesq; decernerentur.qua maxime iniuria Cæsar instructus omnibus officiis.Cn.Pompeium affectatus est offensum patribus.Sed hoc idem ex nostris etiam iureconsultis ediscitur:qui prouincias minores nominant,& syluarum curam in illis reponunt.quibus facile constat:quid ipse poeta Vergilius iuris ciuilis(vt ait Flauian⁹)doctissimus insinuet.Quam sententiam & Niger noster Lacetus non īprobat:vir ingenio maxime candido,& elegantias veterum probe doctus.

Q̄ in solstitiali tempore frondes in quibusdam arboribus conuertantur: & q̄ bruma augeri minuiq; sit obseruatum a Stoicis ex lunę viribus.

Caput.VI.

SEruatum est a veteribus euenire in quibusdam arboribus:vt in solstitiali tēpore frondes conuertant̄:vel in brumali etiam reuirescant.M.aūt Varro in libro ad vxorem Fundaniā,discrimina hæc admiranda appellauit:q̄bus anni tēpus discernat̄:& ex versura folioꝝ dies solstitialis fuisse appareat:qd̄ in olea,populo alba,& salice accidere testat̄.Quæ cum in aliis auctoribus relata essent:putaui ea subiicienda: quę M.Cicero ex Stoicorum obseruationibus recenset:quo loco de extispiciis & diuinationibus agit.Probatum est,inquit,a Stoicis in ipsa bruma musculorum iecuscula augeri:pulegium aridū florescere brumali die.Item inflatas rūpi vesiculas : & semina malorum quę in his mediis inclusa sunt: in contrarias partes se vertere.Iam & neruos in fidibus aliis pulsis,resonare alios.Ostreis & Conchyliis omnibus contingere:vt cū luna pariter crescāt,atq; decrescāt.Arbores etiā hyemali tempore simul cum luna cōsenescūt ,& in marinis æstibus accessus & recessus Lunæ motu gubernantur.Plutarchus autē Cheroneus in commentario Hesiodeo,apud Pelusiotas populos retulit minime cepas esitari:quoniam inter olera id solum contra lunæ aucta,ac damna minuendi vires,& augendi contrarias habeat.C.item Plinius , & A.Gellius similia quædam obseruarunt.sed hęc etiam in promiscuis quæstionibus exposuimus. F

De Philemone poeta comico,eiusq; mirando interitu:ex Luciani historia,& aliorum commentariis.

Caput.VII.

LEpida quidē historia est ac scitu digna de Philemone comico,eiusq; mirando interitu:sicuti in Gręcoꝝ cōmentariis reperitur.Is eīm Philemon I scribendis fabulis eleganti ingenio & peruenusto habitus est:qñ in scæna ipsa plerisq;(vt scribitur) Menandro etiam prelatus est. Sed cum idē Philemō ætate iā edita prouectior esset:eiq; ficus ad cibum paratę in cōspectu forēt: asello eas comedente puerum aduocauit:vt asinum abigeret.Sed is tardi⁹ cum superuenisset:& comestas omnes videret:vrbanissime inquit.Et nunc da merū asello. quo audito cœpit adeo poeta Philemon risu & cachinno diffluere: vt ex eo ibidem statim perierit.Lucianus autem Samosateus περὶ τῶν μακροβίων,ad hunc modum de Philemone.φιλήμων inquit,ὁ κωμικὸς ὁμοίως τῷ κρατίνῳ ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα ἔτη βιοὺς,κατέκειτο μὲν ἐπὶ κλίνης ἠρεμῶν. θεασάμενος δὲ ὄνον τὰ παρεσκευασμένα αὐτῷ σῦκα κατεσθίοντα, ὥρμησε μὲν εἰς γέλωτα.καλέσας δὲ τὸν οἰκέτην,καὶ σὺν πολλῷ καὶ ἀθρόῳ γέλωτι εἰπὼν προσδοῦναι τῷ ὄνῳ ἀκράτου ῥοφῆσαι,ἀποπνιγεὶς ὑπὸ τοῦ γέλωτος ἀπέθανε. G

Hoc idē & in Suidę collectaneis,& apud veteres multos passim reperit̄.Neq; autem me latet:alios quoq; nimio risu periisse:quod alibi cōmodius dixim⁹.De ipso aūt Philemone & in Maximi Valerii exēplis mētio habet̄.Etsi poetę nomē temere a q̄busdam sit deprauatū.

De mulso apud veteres in sacris,ac Titii verba posita de hoc.Tum Romuli Pollionis dictum ad Octauium Augustum,& alia obiter non iniocunda.

Caput.VIII.

DE Mulso & eius potione permulta in veterū libris scripta sunt:neq; apud eos modo qui de generibus potionum diligenter quęsierūt, sed apud illos etiam auctores:qui sacra deorum & libationes retulerunt:omnes autē in hoc fere cōueniunt:Mulsum quidem pro vini genere accipiendum: quod esset melle commixtum. Vnde in sacris Herculis & Cereris mulsum hoc præcipue celebratur : sicuti Vectius Pretextatus in cœnis Macrobianis ostendit:nam Cereris sacris haud vinum quidem libari fas erat.ex quo iocus ille Plautin⁹. H

perq̃ lepidus in Aulularia de Cerealibus nuptiis. Quin &.xii.Calend. Ianuarias sacrum
Herculi & Cereri fiebat:quod in Romanis etiam fastis apparet,in hunc videlicet modum:
Sue pręgnante,panibus,& mulso.Hincq; erudite ac prudenter excusari video.P.Vergiliũ,
qui scienter dixerit. Cui tu lacte fauos:& miti dilue baccho.
Haud enim ignorabat:vir vtriusq; iuris optime consultus:vinũ ipsum mitescere:cũ mul-
sum fieri occepisset.C. autem Titius vir doctus,& qui Romanos luxus acerrima oratione
lacerauit:de hoc etiã mulso mentionem fecit:sicuti Furius Albinus ex oratione illi⁹ apud
Macrobium recenset. Vix (inquit) præ vino sustinent palpebras:eũt in consilium: ibi hęc
oratio:quid mihi negocii est cum istis nugatoribus:potius q̃ potamus mulsum mixtũ vi-
no græco:edimus turdum pinguem,bonumq; piscem,lupum germanum!Quibus apparet
Scipionum ætate(nam tum is Titius vixit) solitos esse Romanos græcum vinum & mul
sum potitare.Sed & L.Scipio(vt est auctor Liuius) in bello cõtra Sãnites, discrimine ipo,
quo templa diis immortalibus voueri mos erat,vouit Ioui victori si legiones hostium fu-
disset:pauxillũ mulsi priusq̃ temetum biberet,se factutũ:qđ ipsis diis cordi fuit. Illud aũt
mulsi genus pro optimo habitum est:quod ex vetere vino constaret:nam & multi (vt in-
quit Plinius)longam senectam mulsi tantum nutritu citra alium cibũ tolerauere.Ex quo
nobile illud exemplum de Romulo Pollione:qui supra centum annos vixit.Nam cum for
te diuus Augustus illum rogaret:quanam ratione vigorem illum & animi & corporis tã
feliciter custodiret:intus mulso respondit:foris oleo.Appellatur & aqua mulsa apud eun-
dem Plinium,aliosq; medicos,quæ melle addito diluitur:cuius potus maxime vtilis alsio
sis: & iis,qui humilis,exilisq; animi sunt:quos gręci τοὺς μικροψύχους vocant. Lenit etiam
transitum spiritus,& contra tussim valet,aliaq; permulta:sicuti eorum tradunt commen-
taria,qui remedia morbis excogitarunt.

Quid apud veteres sit,vrbem Romam fuisse ad æquilibrium positam: & q; æquili-
britas vertitur a M.Tullio:quod est græce ἰσονομία. Tum non nihil etiam de diffe
rentia inter Vrbem & Romam,ex doctrina iureconsultorum.

Capur.IX.

1 SCriptum est a Iulio Solino de vrbe Roma:eam fuisse primo quadratã vo-
catam:quoniam ad æquilibrium esset posita:in quo a viris doctioribus q̃si
tum est:quid eo loco Solinus intelligat:cum voce duriuscula situm ac po
sitionem tam augustæ vrbis ad æquilibriũ factam retulerit.Sed enim pu-
tamus non aliter hoc accipiendum:q̃ vt ipsam dicamus Romam ad æqua
lem regulam,& quasi ἰσονομικῶς in quadratam speciem constructam: quod
& Sex.Põpeius ex Verrio testatur:ratione loci ac mœnium habita. Vnde Plutarchus etiã
vir in perquirendis Romanis antiquitatibus diligens Ῥώμην τετράγωνον vocat:nam & in cę
teris quoq; ædificiis dicimus aliquid ad æquilibrium compositum:quod æqua ratione ab-
solutum,& vndecunq; perfectum appareat:tametsi hanc vocem quæ est ęquilibrium ex ta-
bulis decemuiralibus scimus profectam:quo loco lex talionis continet:quando & Sex.Cæ
cilius pœnam talionis ad æquilibrium factam exposuit,hoc est πρὸς τὴν ἰσονομίαν habita in
iuriarum ratione:vt ipsam videlicet talionem quasi ad amussim,& libellam æquiparent at
q; expendant.Hæc enim verba sunt legis. Si membrum rupit meum:e pacto talio esto: qđ
& Gellius vir Romanus ex Phauorini philosophi disputatione recensuit. Sed & M.Cice-
ro ἰσονομίαν latino verbo exponens æquilibritatẽ appellat in libro de natura deorum:cum
de Atomis illis Democriteis agit.Confugis(inquit) ad æquilibritatẽ.Sic enĩ ἰσονομίαν (si
placet) appellemus:tametsi sciam in vulgaris quidem codicibus æquabilitatem perperam
scriptum.Nostri vero iureconsulti(vt id etiam referatur)inter Vrbem & Romam differẽ
tiam haud inelegãtẽ ponunt. Vt vrbem videlicet locum dũtaxat intra mœnia intelliga-
mus:Romam vero & ipsa etiam suburbia:quæq; iuxta vrbẽ circũuisant:eoq; id asserũt: vt
intelligi facilius possit:quæ aut Romæ,aut in Vrbe iure legationis comprehendantur:ne
quid in hercifcunda familia discriminis aut fraudis nasceretur.De Roma autem quadra-
ta,eiusq; ratione commodius egimus:ne illud.Q.Ennii carmẽ minus a nostris intelligat.
Et quis tum curat Romæ regnare quadratæ.
Cum primo hæc saxo apposita foret in speciem quadratam constituto:vt Põpeius & Dio-
nysius testantur:quod & noster Ber.Oricellarius in suis commentariis de vrbe Roma di-
ligenter exequitur.

De Pythagorica philosophia, ac de Iani fronte quadruplici, ac de Manasse rege, eiusq; statua cum facie quincuplici. Capur.X.

QVi de veterũ Theologia commẽtarios scripserũt, pleraq; volunt de diis eorũq; simulacris allegorice intelligi. Sicuti & Pythagorici philosophi : q arcana illa cœlestis disciplinę, ac rerũ mysteria, quodã quasi velamẽto obduxerũt: ne temere pphanũ vulgus ad ea accederet. Qđ apud nos Macrobi⁹, & Fabius Placiades demõstrãt, vt Gręcos mittamus: qui multo copiosius hanc partẽ absoluerũt. Sed libitũ mihi ea referre de Iano, eiusq; simulacro, quæ ex Bassianis cõmẽtariis Vectius Prętextatus recẽset: qui eũ ait appellatũ fuisse bifrontẽ: qm̃ & superũ & inferũ Ianitor habeat: qđ in Fastis etiã Ouidianis patet. Sed quadruplici facie eundẽ finxerũt, & quadriformẽ (vt ait Bassus) vocarũt: q vniuersa climata sua maiestate cõplexus est: & in quatuor orbis partes conspicit: sicuti hoc ipsum Iani simulacrum demonstrat. ex quo saliari carmine vt deorũ deus celebratur. Augustinus cum de Romanorũ diis differit: Ianũ (inquit) ipsum bifrontẽ & quadrifrontẽ etiã tanq̃ geminũ fecerũt. Et quoniã plurimi dii selecti erubescenda perpetrando amiserant frontẽ: quanto iste innocentior esset, tanto frontosior apparet. Manasses quoq; rex Hebręorũ, cũ statuã sibi poneret quincuplici facie ornatã voluit: quo maior in eo prudentia, & maiestas (vt puto) signaretur. qđ Eusebius Pamphilus, ex Maneti annalibus tradit. Nã cũ is prophetã Esaiam interfecisset: statuam sibi posuit quinq; facies habentem. quod in sacra etiam historia legitur. K

Quomodo accipiendum sit apud Varronem Limbus. xii. signorũ, & vnde cælũ & mũdus dicant: simulq; versus additi ex Varronis Menippeis, q̃ venustissimi. Caput.XI.

QVi de cælo & mundo scripserũt: copiose quidẽ exponunt, qua origine, quo motu, quibusq; partibus censeri debeãt: vt Plato & Aristoteles. M. quoq; Cicero in libro de vniuersitate, quẽ magna ex parte a Platone in latinum sermonẽ transtulit: abunde hoc totũ disseruit. Quæ res cũ sępe numero se ad considerandũ offerat: putaui fore non indignũ si. M. Varronis versiculos referrem: quos in Menippeis Satyris seu Gynicis, non minori elegantia, q̃ doctrina inseruit: cũ cęlũ ipsum, ignemq;, & mundũ pro eodem habendum tradat. sic enim in Dolio satyra: vt Probus etiam Valerius testatur in Vergilii commentario: L

Mundus (inquit) domus est maxima omnium:
Quam quinq; altitonę fragmine zonę cingunt:
Per quam limbus pictus bis sex signis
Stellimicantibus: altus in obliquo æthere lunæ
Bigas acceptat posthumi: cui seplasia fœtet.
Vocatur a cælatura cælum: gręce ab ornatu κόσμος.
Latine a puritia mundus.

In his limbũ scribit p orbẽ cum duodecim stellimicantibus signis deferri: vocat aũt limbũ hoc loco Terentius Varro, circulũ illũ sine partẽ, quę gręce zodiacus dicit. qua voce & Plinius vtit. Quin apud eundẽ Varronẽ Cossini⁹ inqt, Capellarũ dẽtes inimici sationis: quas etiã astrologi ita receperunt in cælum: vt extra limbũ. xii. signorũ excluserint. Q; aũt a cælare cælum, & ab ornatu κόσμος gręce dicatur: cũ multi referũt: tũ. C. Plinius, qui hũc ipm̃ Varronis locũ, vt alia multa secutus, ad hũc modũ scribit: Quẽ κόσμον gręci nomine ornamẽti appellarũt: eũ & nos a pfecta absolutaq; elegãtia mundũ, cæluq; haud dubie cęlari argumento diximus: vt interptat. M. Varro. adiuuat & rerũ ordo descripto circulo, q signifer vocatur, in. xii. animaliũ effigies: & per illas solis cursu congruens tot seculis ratio.

De quibusdam legibus: & eorum præmio, qui hostes multos interemissent: ex libris Aristotelis: & quę Firmianus contra Ennium & Ciceronem protulerit.

Caput.XII.

REferunt ab Aristotele, & aliis pmultæ leges: de illorũ pmio & dignitate, q certando ac strenue dimicando ex hostibus aliquot occidissent: sicuti de Spartanis populis, Persis, Thracẽsibusq; & aliis: sed ea libitũ est i psens annotare: quę ipse Aristoteles in Politicis psequitur: de his scilicet ciuitatibus, ac nationibus: q̃ suas leges atq; instituta ad militarem disciplinã augendã & confirmandã statuerunt: sic vt ex cruore hostiũ ac cædib⁹ maior M

animi virtus atq; dignitas haberet:ceu apud Persas,inquit,Thraces,Scythas,Macedones, & Gallos cōplura sunt instituta.Sedem lex aliquādo apud Macedones fuit:qua cautū eos homines capistro cingi:qui nullum hostem interemissent. Apud Scythas aūt & illud decretū est:vt hi tantū in celebri conuiuio circūlatam pateram acceptuti essent,qui ex hostibus aliquot occidissent.Iberi autē.gens admodū bellicosa,tot erigere obeliscos circa sepulcrum consueuerūt quot ex numero hostiū necassent.Sed & Carthaginiēses pro expeditionum numero,in quibus meruissent,annulorum ornatum retinebant:quo factum est:vt cō plutes tum maxime insignes sint habiti:q animo acres atq; feroces,multos in præliis cum magna strage obtruncassent. Apud nostros autem Romanos Scipio ille Aphricanus magnopere apud poetam Ennium gloriatur:q; per sanguinem hostium,& cædes,viam sibi ad cælum aperuit. quod ipse quidem Cælius Firmianus velut impium ac scelestum facinus vehementer exagitat:Enniumq; & Ciceronem ea in re vanitatis & impudentiæ arguit:cū in hunc modum de se idem Scipio apud Ennium loquatur.

Si fas cædendo cælestia scandere cuiq̄
Mi soli cæli maxima porta patet.

O quantis in tenebris Aphricane(inquit Firmianus)versatus es,vel potius,o poeta: qui per cædes & sanguinem patere in cælum ascensum putaueris.cui vanitati & Cicero assentit.Est vero,inquit,Aphricane:nam & Herculi eadem ista via patuit.

Petronii Arbitri carmen appositum:in quo Ciconiam pietati cultricē & gracilipedem dixit:tum inibi de aliis eiusdem pietate non indigna relatio.

Caput.XIII.

N Egebamus nuper Venetiis ego & Ioannes Venetus Petronii Arbitri Satyricon opus contra declamatores : in quo cum alia multa nos magnopere affecerūt:tū illud p̄cipue carmen:in quo de Pauone & Ciconia ludens, illum Babylonico aureo amictum:& ciconiam pietaticultricem, gracilipedem,choralistriā,& exulhyemem appellauit.Sed ascribemus eiusdē versus eoq; libentius id agendum est:q; in vulgatis fere codicibus,non pauca deprauata,atq; interlisa diligens lector comperiet.

Tuo palato(inquit)clausus pauo nascitur:
Plumato amictus aureo Babylonico.
Ciconia etiam grata peregrino hospita,
Pietaticultrix,gracilipes,choralistria:
Auis exulhyemis:titulus tepidi temporis:
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Neq; desunt apud veteres,q referāt:ipsam qdē Ciconiæ imaginem exculpi olim solitā sup sceptris Regū:quo eorū pietas atq; iustitia indicaretur.Illud eñ vetus ἀντιπελαργεῖν peruulgatum est:de ingenio atq; pietate Ciconię erga parentes:quod etiam diuus Ambrosius cō firmat:qui Romanorum,inquit,vsu alitem hanc pietatis nomine honestatam.

De legatione Gallorum ad regem Alexandrum,ac de illorum congrua & opportuna responsione,contra ambitiosam regis insolentiam.

Caput.XIIII.

O Vanta celebritate nominis,atq; magnitudine imperauit Alexāder Philippi filius:vniuersa antiqtas memorat:quādo nemini par felicitas,& anim⁹ in obeundis bellicis rebus,atq; superādis periculis contigerit:quo factum est vt plerçq; nationes atq; populi.muneribus summis atq; honoribus illū decorare atq; augustiorem reddere conarentur: sed quæ de Gallorum legaris scripta sunt ab authore Strabone:visum mihi est,vt hoc loco adnotarem.Ad hanc enim prope sententiam de Gallis:Alexander(inquit)ille Macedo Philippi filius,in ea nobili expeditione quam contra populum Thracensem suscepit : cum Triballorum præterea gentem inuasisset:Gethas ipsos accessit:eorumq; vrbem in suam potestatem redegit.Itaq; paulo mox a Syrmo Triballorum rege,& aliis permultis munera capiens ad suos remeauit.Sed interim ad Alexandrum mittuntur amicitię eius consequendę nomine Gallorū legati:qui eā regionē prope Adriam incolebant. Eos vero Alexander pro regis dignitate cū comiter atq; amice accepisset:in celebri (vt fit) cōuiuio legatos rogauit:Quid illud p̄cipue foret:qd illi prę cæteris extimescerent (Putauit enim de seipso

responsuros). Qua in re Galli (vt homines sunt ingenio simplici atq; barbaro) nil aliud (responderunt) o rex:q̃ ne cœlum supra nos corruat. In quo delusa est insolescentis regis ambitio,& importuna interrogatio.

Poetæ Vergilii versus appositi de Numa rege, q; canus in adolescentia fuerit: & q; Strabo idipsum de.L.Tarquinio rege retulerit. Caput.XV.

D.Vergilii versus sunt in libro Æneidos.VI.
Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens?nosco crines,incanaq; menta
Regis Romani:primus qui legibus vrbem
Fundabit,Curibus paruis,& paupere terra
Missus in imperium. Quo loco de Pompilio Numa intelligendum est,quoniam sic ipse auctor Vergilius videtur sensisse:itaq; Honoratus Seruius canum fuisse Numam a prima ætate asserit:eoq; nomine dictum a poeta Vergilio, incanaq; menta:qđ equidem non recolo me vnq̃ legisse apud alium quenq̃ ex veteribus. Strabo autem auctor grauissimus,& in priscis monumentis diligens,Tarquinium refert fuisse a pueritia canescentem. Vrbes, inquit.xii.conditæ sunt a rege Tarquinio:in quo tam egregia floruit sapientia,vt ab ineunte pueritia canum fuisse referant. Neq; autem me latet periphrasticos posse accipi canos in homine,pro senili prudentia:& in iuuene canitiem pro sapiẽtia. Sed vtcunq; sit,minime hoc prætereũdum existimaui: quod in hac re obseruatum est a Strabone de rege Tarquinio:cum præsertim Vergilius idem Numæ tribuerit.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER.V.

Q; multiplici doctrina præstet Io.Picus Mirandula: & iudicium ab eo egregie factũ de Hebræis,Græcis,atq; Latinis doctrinis,earumq; differentia. Caput.I.

A

EGimus nuper ego & Laurentianus cum Io.Pico Mirandula:qui vt homo in optimis quibusq; disciplinis maxime occupatus,complura docte & copiose retulit de principiis ac varietate scientiarum: tum de multiplici philosophię cognitione & auctoribus,apud diuersos populos atq; regiones. Sed inter alia multa de Hebręis,Gręcis,ac Romanis quantum equidem memoria possum repetere, in hunc modum disseruit. In Hebræorum inquit philosophia omnia sunt velut quodam numine sacra,& in maiestate veritatis abdita: ceu prodigia quædam,& arcana mysteria. In Græcorum vero disciplinis,ingenium, acumen & omnigena eruditio apparet: vt nulla vnq̃ gens fuerit: quæ dicendi copia,& ingenii elegantia cum illis possit conferri. In Romana vero academia ea fere omnia,quæ ad ciuitatem & vitæ mores pertinent grauiter & copiose sunt explicata,ac magnifice dicta. Sic vt grauitas maxime Romanis & imperii maiestas:Græcis ingenium & acumen,Hebræis doctrina secretior & quasi diuinitas (vt Picus dicebat) ascribi possit. Quod ipsa Mosis volumina, & vaticinia illa prophetarum magnopere probant. Ad hanc igitur sentẽtiam noster Picus de veterum disciplinis atq; ingeniis differebat. Sedenim M.quoq; Cicero de Græcis ipsis eleganter quidem hęc protulit in oratione pro L.Flacco. Hoc ego dicam de toto Græcorum genere:tribuo illis literas:do multarum artium disciplinam:non adimo sermonis leporem:ingeniorum acumen: dicendi copiam:deniq; etiam siqua sibi alia sumunt,non repugno: testimoniorum religionem & fidẽ nunq̃ ista natio coluit. Quin & Iamblichus inter Platonicos nobilis, Græcos ipsos leuitatis atq; inconstantię accusat:cum Ægyptios vel Hebręos(quos appellat barbaros)in deorũ cultu atq; obseruantia cõstantes atq; egregios asserat. Sed eius verba subscribã:cũ grauiter & copiose hoc totũ in suis mysteriis expresserit. Par est (inquit) in deorũ cultu rit⁹ veteres tanq̃ sacros & optimos semp custodire:eosq; intactos & inuiolatos seruare: ne qđ oĩno addatur,aut etiã adimatur. Hinc eñ factum est(inquit) vt numina ipsa & vota,comminuta ac debilitata appareãt:q; ex ipa quidem pͥuaricatione,ac nouãdę religionis studio pmulta imutata sint:& i dies magis imutent. Nã & Gręci ipsi suopte ingenio rerũ nouarũ

studiosi,in quamlibet partem facile ad quæq; momenta vertuntur: vt qui leues sint,& instar nauis,in qua nihil sabuli insederit,nihil omino seruãt,qđ a maioribus acceperint:sed immutãtes subinde omnia vetera eiiciunt: & ex ingenita leuitate alia atq; alia cõmutãt, in re nulla cõstãtes.Barbari aũt(inquit)vt moribus firmi atq; integri sunt: sic etiã in hisdem sermonibus atq; sententiis maxima constantia perseuerant:quo fit vt ipsis diis merito supra alios insederint:& orationes offerãt illis maxime acceptas, quæ nulla ratione ab aliis possunt immutari.

Creditum esse ad gratiam & formam conferre cibum ex lepore:tũ lepida historia de Alexandro Seuero imper.additis versiculis non inuenustis. Caput.II.

B FActum prudẽter est a Constantio Augusto imperatore: qui principũ Romanorum mores ac vitam describi curauerit:eoq; studio & affectu res eorũ gestas legebat,vt nihil ad imperium Romanum,eiusq; maiestatem seruãdã magis pertinere iudicaret. Siquidẽ non gesta modo principũ in his debẽt explicari:sed etiã mores ac dicta copiose referri : ne quid a posteris desideretur: quod ipsam humanitatem eiusq; cultum instruere, atq; cõmunire possit.Illud autem de Alexandro nuper Seuero Imperatore libenter legi:qui Leptitanus fuit:elegãtiisq; poeticis & omni eruditione plurimum delectat⁹ : qđ in vrbe olim de forma eius ac decore dicterio non illepido circumlatum est . Sedenim ex veterum iocis cum hi homines formosi ac venusti per septem dies credantur: qui leporẽ comedaũt:ac idem Seuerus Alexãder quotidie lepusculos esitaret:iocus emersit in vulgus:Imperatorem ex cibo leporum formam sibi & gratiam aucupari.Sed apponemus ipsos versiculos:quo facilius rei festiuitas atq; Imperatoris responsum appareat: in quibus non carminis probitatem,sed vrbanitatem potius vir mediocriter doctus agnoscet.

Pulchrum ꝙ vides esse nostrum regem:
Quem Syrum sua detulit propago:
Venatus facit & lepus comesus:
Ex quo continuum capit leporem.

Quibus Alexander eleganti responso talionem retulit:& quidem græcis versiculis: sed latini tantum reperiuntur:quod equidem sciam:in hunc modum.

Pulchrum ꝙ putas esse vestrum regem
Vulgari miserande de fabella:
Si verum putas esse non irascor.
Tantum tu comedas velim lepusculos:
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher:ne inuideas liuore mentis.

Valerius autem Martialis,vt homo Hispanus,eleganti hoc epigrammate Gellię deformitati illusit:cum formam de leporis cibo vendicaret.

Cum leporem mittis:semper mihi Gellia mandas,
  Septem formosus Marce diebus eris.
Si verum dicis:si verum Gellia mandas:
  Edisti nunq̃ Gellia tu leporem.

C.quoq; Plinius,quo loco de remediis morborum agit ex diuersis animantibus:de lepore inquit ex Catonis sententia:eius assumpto cibo fieri somniosos: tũ vulgo etiam psuasum cõciliari ex eo corpori gratiã:etsi perq̃ friuolo(vt ĩquit)ioco receptum id esse putauerit.

Qꝫ optimi oratores in dicendo exciderint:tum de Francisco Barbaro,& Sothino Senensi iureconsulto:qui & apud Pontificem maximum, & apud Venetum principem dicturus obticuerit. Caput.III.

C NOtum est omnibus:quantum & Demosthenes & Theophrastus ingenio & eloquentia apud Græcos præstiterit:vt in tota pene Gręcia vix vnus aut alter pari iure cum illis conferri possit: sed hi tamen (vt veteres memorant) dum verba aliquando facturi essent,subito pauore affecti, a sermone defecerunt.Nam Theophrastus apud populum Atheniensem dicturus prę pudore(vt creditur)obticuit.Idem quoq; Demosthenes apud Philippum regem Amyntæ filium fecit.Quod & nostra ætate aliquãdo accidit. Nã viri aliquot & doctrina,& in rebus gerendis prudentia non vulgari inter orandum exciderunt: sicuti

ex populo Senēsi Barth.nup Sothinus iuris cum ciuilis,tum pontificii cōsultissimus: qui Alexandro Pontifici maximo suę ciuitatis nomine gratulaturus,in media prope oratione excidit:quam illi Ang.Politianus dictauerat.Quin idem post Sothin⁹ anno superiore (cū Venetiis agerem)apud Augustinum Barbadicum Venetę reipub.principem dicturus:cœpit orationem:sed nihil tamen exprimere potuit. Franciscus autem Barbarus vir & consilio & eloquentia maximus,apud Philippum Mediolani ducem verba facturus,cum in hūc modum cœpisset.Magnum est nomen tuum princeps maxime in vniuersa terra. ac paulo mox orationis oblitus,quā didicerat,cœpit a capite repetere:& cum deturbatus ægre cōsisteret:interim dux Philippus,ut homo sapiens & modestia singulari,quasi eum interpellaret:apphensa Barbari manu familiarius aliud atq; aliud ab eo cœpit percontari:quousq; illum animo labentem firmauit,& ad capita orationis deduxit:qua in re non minus apparuit ducis maximi modestia:q̄ Veneti oratoris verecundia.

Q̄ Rom.homines initio imperii contēpserint meliores disciplinas: & quando ipsa poetice in vrbem accessit:tum fuisse grassatores dictos a Romanis poetas : & Horatii versus expositi. Caput.IIII.

Relata sunt in Romanis annalibus Sen.Conf.contra Rhetores : tum edicta etiam contra philosophos : quibus cautum:ne in vrbe eiusmodi homines agerent:quoniam putabāt surgente imperio eorum animos mollescere: & quasi corrumpi qui ad ocium magis & animi quietem diuerterent , q̄ qui armis & in bello assiduos ac strenuos se demonstrarent. Nam Ro.tum po. pu.eum virum præcipue laudabat:cum bonum colonum & strenuum militem vocabat.Sed eos quoq; homines improbatos primo a Romanis comperio: qui carmē scriberent:ac poeticæ facultati incumberent.Quod ob eam maxime causam putaui obseruandum:q; in quorundam libris legitur:Romanos quidem ipsos maximum honorem semper habuisse pfessioni poeticæ:proq; summa dignitate accepisse: si sua gesta a poetis describerētur:quam rem & M.Cicero alicubi asserit:sed exempla quædam,ac meliorum auctoritas tradit contra accidisse. Siquidem anno vrbis conditæ circiter.XX.&.DC.in Vrbē est inuectum hoc ipsum poetices studium:quo videlicet tempore,secūdum bellum cōtra Pœnos a Romanis inceptum est:quod idem M.Cicero,atq; alii complures referūt.Ex quo Licinii Porci carmen hoc est:quod a Gellio quoq; affertur. D

Punico bello secundo musa pennato gradu
Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Quo loco Licinius poeticam ipsam inuasisse Vrbem significat:q; eiusmodi tum poetæ audacius atq; improbius mores Romanos notarent:cuiusmodi Næuius fuit atq; Lucili⁹.qd ab Horatio Flacco perleganter affertum est his versibus.

Libertasq; recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter.donec iam sæuus apertam
In rabiem verti cœpit iocus:& per honestas
Ire domos impune minax:doluere cruento
Dente lacessiti &c.

Sed & M.Cicero scribit:datum fuisse vitio.M.Nobiliori a Catone: q; is.Q.Ennium poetā (cum consul foret) in Aetoliam prouinciam secum duxit.Nam & idem Cato(qui censorius dictus est) in libro quem de moribus fecit,multo explicatius atq; apertius docet nullum fuisse honorem poetis:cuius verba subiiciam:sicuti a Gellio etiam in Atticis adducūtur.Romani,inquit,nostri equos carius q̄ coquos emebant: poeticæ artis honos non erat: siquis in ea studebat,aut sese ad conuiuia applicabat:grassator vocabatur. Ex quibus aperte constat non modo poetas ipsos primo in Vrbe pro ineptis reiectos,sed etiam grassatores vocatos.vnde illud Horatianum.

Græcia capta ferum victorem cepit:& artes
Intulit agresti Latio:sic horridus ille
Defluxit numerus saturnius.

Qui maxime dii extra Vrbem Romam templa habuerunt:& qua ratione: tum q; iidem Romani ex Solonis legibus sepulcra extra Vrbem haberi voluerunt. Caput.V.

E IN eorum libris,qui de diis ac religionibus scripserũt,cõpertum est Aegyptios quidẽ populos Saturni ac Serapis templa extra vrbẽ habuisse,cũ aliorum tñ deorum permulta in vrbibus & oppidis viserentur. cuius rei causam hanc referunt:ꝙ his videlicet tantũ duobus diis sanguine & victimis litarẽt,cæteris vero oĩbus ture & ꝑcibus.quod Horus ægyptius apud Macrobium etiam testatur. Neq; eñ pertinere ad vrbis fortunas & dignitatẽ visum est,eius numinis templum intra mœnia conspici:cui sanguine litarent.Ro.autẽ pop.ratione prope consimili quosdam deos censuit extra Vrbem statuendos:illisq; tẽpla extra pomœrium facta sunt:sicuti Aesculapio,Vulcano,& aliis:ne videlicet pestis vel incendia vrbem ingrederent̃:eamq; male afficerent.Ex quo deos quidẽ ipsos coluerũt:sed extra vrbem tamen excluserũt:quod a Plut.in Romanis quæstionibus explicat̃:nã Romulus primo Vulcani templũ procul ab vrbe constituit. Aristoteles vero in oĩ doctrina excellẽs, tẽpla q̃dã deoꝝ intra mœnia habẽda existimat,alia porro extra mœnia: sicuti & in media (inquit) vrbe templum Gratiarum, quo oẽs intelligerẽt quãtũ ad officia ex humanitatis pertineat:gratiã bene merẽti aliquã referre.Sed & sepulcra itẽ,quę sacra fere habita sunt, S.P.Q.R.extra vrbem diu habuit:quod ipsę.xii.tabulę demõstrant:quibus cautum est,ne intra pœmœriũ cuiusq̃ sepulcra forent. In quo secuti videnẽ Atheniensiũ leges & instituta:qui pari credo ratione nullũ prorsus sepulcrũ in vrbem admiserunt.quod ipsum ex lege Solonis decretum est:quæ in hunc modum pręcipit.Ne sepulcra in vrbe sunto.In tabulis autem nostris decemuiralibus ita scriptum.In vrbe ne sepelito,neue vrito.Quod & M. Cicero in suis legibus copiose prosequitur:vt in epistolicis etiam scripsimus.

De Traiano Aug.cum præfecto militum:eiusq; sermone ad eum: ac de eiusdẽ Imꝑatoris gestis ac victoriis maximis. Caput.VI.

F DE Traiano imꝑatore,eiusq; rebus gestis permulta quidẽ memoria digna ab antiquis scribuntur.Nam & hic Plutarchum philosophum pręceptorẽ habuit:cuius disciplinis ĩgenii cultũ,moresq; honestissimos est adept⁹: vt a Sen.P.Q.R.tanto imperio dignissimus haberetur.Sed illud interim de Traiano libitum referre:quod in Suidę collectaneis obseruatũ est.Cum is igiẽ corã Romanis magistratib⁹ aliq̃n adesset:gladiũ,quẽ gestabat,e vagina eduxit,nudumq; τῷ ὑπάρχῳ exhibuit dicens.En accipe gladium:ꝙ si hic quidem principe dignus est,vtere pro me.Sed ipsa græca nescio quo pacto cultius atq; grauius rem exprimũt.δέξαι τὸ ξίφος τοῦτο, κἂν μὲν καλῶς ὑπάρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ· εἰ δὲ μή, κατ᾽ ἐμοῦ χρῆσαι.Tã acceptum vero eius imperium militibus fuit,ac tanto amore & affectu semper habitum:vt fines Romani imꝑii longe lateq; diffuderit:quod apud Græcos multi, & Eutropius apud nos in Romanis annalibus ad Valentem Aug.refert:nec enim Daciã modo prouĩciã (Decibalo victo) subegit.q̃ decies centena milia passuum in circuitu cõtinebat: sed Armeniã quoq; recepit:& Assyriam,Mesopotamiam,& Arabiam in prouincię formam redegit:vt Indiam deinde inuaderet:cum Seleuciam,Ctesiphonem,ac Babylonem clarissimas vrbes occupasset:regibus partim interemptis. Vnde Traiano imperãte vetus dignitas ac illa quasi maiestas Romani fastigii ad Augustum decus aucta est. Nam & illud passim ab omnib⁹ probatum est:ipsum quidem Traianũ militarem gloriam ciuilitate animi ac singulari modestia superauisse.Ex quo illud celebre dictum Ne sis Traiano melior:Augusto felicior.

Cautum ex.xii.tabulis contra eos, qui alienas segetes excantare & pellicere tentassent.Et Plinii verba notata & exposita : inibiq; ꝓdigium maximum ascriptum de agris Vectianis. Caput.VII.

G IN decemuiralibus tabulis notatum fuit apud veteres : eos quidem capiti obnoxios iudicari:q alienas segetes excantassent:aut vllis veneficiis & carminibus ꝑllicere ausi essent.In quo etsi video repħẽdi Sasernas atq; alios auctores:ꝙ in eorum libris incantationes quasdam retulerint:videtur tamen haudquaq̃ fuisse indignum obseruatione : cum Romana illa seueritas de re hac in duodecim cauisset:ita enim in his relatum:sicuti & C.Plinii testimonio probatum.

Ne ꝑlliciunto alienas segetes excantando:
Ne incantanto:ne agrum defrudanto:
Ne frugem aratro quæsitam mox furtim depascunto.

Puberes si secanto:Cereri eos suspendunto.
Impubes arbitratu prætoris verberanto:
Ac noxam duplionem decernunto.

Quod ego vel ob id afferendum putaui:vt eiusdem Plinii verba facilius intelligātur:qui cum de incantamētis agat,& verborum viribus:in.xii.(inquit)tabulis etiā scriptum,qui fruges excantassent:& qui malū carmen incantassent.Ex his enim aperte cognoscimus excātare segetes atq; pellicere,sacra esse vocabula:& eiusmodi incātationibus ꝓpria:sicuti porricere exta : procurare fulmina,legere ossa:& alia eius generis permulta: de quib⁹ suo loco diximus. Putamus enim maxime ad honestam eruditionem pertinere:non modo vires ac potestatem rerū verborūq; cognosse:sed & etymon,& proprietatem:quod & Fabius in primis Quintilianus pręcipit. Nam & poetæ interdum veteres sic ea suis carminibus inserūt:quę ad sacra ritusq; pertinent: vt neq; sensus alicubi, nec eruditio admodum deprehēdatur. Sed libet etiam(quoniā de incātamentis & veneficiis egimus)portentū adiicere:quod a Plinio ipso notatum est de agris Vectianis ętate Impera.Neronis ꝑmutatis.Prodigium (inquit)sup omnia quæ vnq̄ audita sunt, videri hoc debet:cū in agro Marrucino Vectii Marcelli, qui eques Romanus fuit, & Neronis procurator:vniuersum oliuetum viā publicam transgressum sit:atq; ipsa prædia ex loco in cōtrarias sedes profecta sunt. Quod in gestis etiam Neronis idem se Plinius exposuisse profitet: etsi verecundia ipsa minus ad fidem tam prodigiosi ac inauditi portenti inclinauerit.

Quantum pro veritate inuigilandum,ac de Indorum philosophis,eorūq; studio pro veritate:ac pœna perpetui silentii contra mendaces.

Capur.VIII.

PLatonis sentētia est:nihil magis spectare ad officiū philosophi,q̄ cęteris omissis veritati assidue incumbere : quoniā hæc tam alte posita est, tamq; in tenebris obuoluta atq; recondita:vt nihil sit æque difficile, q̄ eā indagādo peruestigare,ac peruestigatam cognosse.Ex quo(vt in aliis permultis)in hoc etiam cum veteribus philosophis placita Christianorū consentiunt:asserentium nihil in tota vita aut esse amplius,aut melius : q̄ diuinæ veritatis patrocinium subire,& in eius maiestate conquiescere.Sed in Chaldęorum doctrinis, atq; Gymnosophistarū disciplinis,tam celebre atq; excultum eius studium fuit,vt eorum dogmata & leges huiusmodi homines maxime obnoxios facerent, qui in aliquo essent mendacio deprehensi. Nam in republica ipsa Indorum primus quidem ordo ac dignitas eorum censebatur (sicuti a Diodoro, & aliis traditur)qui philosophiæ sacris occupati,optimis quidem disciplinis incumberēt. Hi autem ab omni prorsus seruitio ac imperio alieni erant:& quasi diis accepti, defunctorum iusta curabant:tum rerū causas perquirentes,singulis anni principiis conueniebant : pluuias & ventos,calores,& frigora,morbosq; futuri anni pręducentes,vniuerso populo,in cōmunē vsum cōsulebant. Q; siquis falsa prænunciasset,haud id quidem impune faciebat:sed perpetui silētii pœna mulctabatur:sic vt per totam vitam nihil omnino proloqui liceret. Nā & Socrates aperte dicebat:verum quidē hominem pręter cætera omnia mendacii osorem esse. Quin in Symandii regis monumento,iudicū quoq; imagines sculptæ fuerūt:quibus ab ipso collo,veritatis effigies pendebat:oculisq; pene clausis,ac libris circūpositis conspicue. de qua re commode alias scripsimus cum de Hieroglyphis Ægyptiorum ageremus. H

Q; erudite Pythagoras hominum ætatē in quatuor partes diuisit.atq; inibi etiam de Seruio Tullio:qui Ro.ciuium tris ætates notauerit:ex Tuberone & Gellio.

Caput.IX.

EGregie profecto & erudite factum est a philosopho Pythagora in distinguenda annotandaq; hominum ætate. In quatuor enim partes vitā ipsam distribuit hoc modo. παῖδες εἴκοσιν, νεανίσκοι εἴκοσιν, νέοι εἴκοσιν, γέροντες εἴκοσιν. Has autem ætates idem Pythagoras quatuor anni temporibus condigna similitudine comparabat:videlicet verno tempori pueros,æstati adolescētes,autumno iuuenes,hyemi senes.Accipit autem adolescentes puberes:sicuti etiam iuuenes viros.quam rem & Diogenes Laertius in libris de vitis philosophorum recenset. Seruius autem Tullius,qui Rom. populi rex prudentissimus est habitus,cum censum vrbis constitueret,ac illas classes pro ætate ordinaret,in tris quidem partes ciues suos diuisit.vt essent ad annum vsq;.xvii.pueri,& inde ad annos.xlvi.iuniores:supra illā vero ętatē seniores.quod ipsum a Tuberone ī Romana historia notatū est:si- I

curi & Gellius quoq; in Atticis retulit. Var.autem Terentius qui est habitus togatorum doctissimus,quinq; partes hominũ vitæ attribuit:itaq; omnem gradum,præter extremum in annos.xv.diuidit.Primo enim ad annum.xv. pueros appellat,q; impubes & pueri sunt. Secundo ad.xxx.annum adolescentes tradit ab adolescẽdo nominatos. Tertio iuuenes dictos ad annum vsq;.xlv.eo q; rempub.quidem domi & foris egregie possent iuuare. Quarto seniores:q; ea maxime ætate senescere corpus hominum incipiat:indeq; in exitum vsq; vitæ senectus dicitur,q; eo maxime tempore hominum corpus senio laboret.De quo Censorinus vir Romanus copiose ad Cerellium scribit:quo loco Hippocratis etiam medici Solonis & Staseę opinionem retulit in hominum ætate signanda atq; definiẽda:quæ apud authores facile diligẽtiores cõperiẽt.

Quo commento atq; sęuitia Iulianus Imperator contra Christianos desæuierit:ac de eius libris cõtra Christum,& qui maxime illis responderunt.

Caput.X.

k EVsebius Pamphilus,Augustinus,& alii copiose memorant,qui potissimũ Romani principes,& qua sæuitia Christianos, eorumq; religionem sunt insectati. Non enim ferebat S.P.Q. Rom. adusq; Constantinos Imperatores Christianum nomen surgere,aut amplius euagari. Verum de Iuliano imperato.qui Byzantius fuit,mirificum prorsus commentum,atq; adeo callidum traditur:quo Christianos populos ab instituto, atq; incepto suæ religionis depelleret. Non enim vi,non cędibus,non tormentis(sicuti permulti fecerunt Imperatores sæuissimi quidem atq; sanguinarii)sed alia ratione aggressus est : vt eos ad veterem Romanamq; religionem conuerteret. Nam prolatis præmiis ac dignitatibus tum blandimẽtis etiam atq; psuasionibus sic effecit:vt is multo plures occupauerit,q̃ qui crudeliter eos atq; immaniter persequendo attriuerit.quod & Ruffinus etiam ad Chromatium scribit.Idemq; tamen Iulianus Augustus edicto cauit:ne Christiani homines prouinciarum procurationes haberent, neq; ius dicerent:q; ipsa(vt dicebat)Christianorum lex vti gladio prohiberet. Quin & cingulum militiæ nemini prorsus concessit, qui Romanis diis ac numinibus non immolasset. Nam sacra illa Romana tam reuerenter ac religiose coluit:vt vulgo etiam Victimarius diceretur. Sed & pari edicto constituit:ne Christiani ipsi gentilium scholas atq; gymnasia adire possent.quo minus in bonis studiis atq; disciplinis proficerent : quod ab ipso etiam Marcellino Ammiano refertur:vt Augustinum, Hieronymum ac Ruffinum mittamus. Ammianus enim etsi sub ipso Imperatore Iuliano meruit,atq; in acie versat⁹est:nescio tamen quo pacto de Christianis ipsis modestius multo,q̃ aut Zosimus,aut Cor.Tacitus loquitur.Illud quoq; notandum est,de eodem Iuliano,fuisse illum græce ac latine apprime doctum:tum inter alia multa libros. vii. verbis petulantissimis contra Christum effudisse:cum Parthicam expeditionem vrgeret:quibus(vt est author Hieronymus) fortissime responderunt,Methodius Eusebius atq; Apollinaris:sed hæc alibi copiose differui.

Q̃ egregie doctus in omni philosophia Vergilius fuerit:& quo modo ea quę de inferis & campis Elysiis scribat,ex Gobria mago transtulerit:apud Academicum Xenocratem.

Caput.XI.

L PRo comperto apud omnes est P.Vergilium omnium philosophorum decreta atq; opiniones egregie calluisse:quod ipsum cum locis multis probauit, tum in libro maxime Æneidos. vi. in quo satis abundeq; videtur asseruisse: quãtum videlicet humanas omneis atq; diuinas disciplinas didicerit.Sed quę de Cocyto & Acheronte fluuiis retulit:tum de Minoe ac Rhadamãto:qui(vt appellat)quæsitores apud inferos sint,ac de campis Elysiis vbi beatorum animæ sempiterno æuo fruantur:ea quidem omnia ex ipsis philosophiæ penetralibus eruta sunt, e media Academia assumpta:etsi grammatici nostri ex Græcorum fabulis atq; poeticis commentis accepta dicunt,nihil præterea aliud quærentes:nisi quod obuium,decantatum atq; expositum sit:nos autem apud Xenocratem Academicum qui Platonem audiuit : relata hæc a Socrate legimus. Is enim ex Gobria mago de animæ pœnis atq; beatitudine, hoc idem se accepisse tradit.Sed apponamus Vergilii carmen,vt facilius intelligatur,q̃ Gobriæ relationi accedat.

Hic locus est:parteis vbi se via findit in ambas:

Dextera,quę Ditis magni ſub mœnia tendit:Hac iter Elyſium nobis:at lęua malorum
Exercet pœnas,& ad impia tartara mittit.Et paulo mox.
Reſpicit Æneas ſubito:& ſub rupe ſiniſtra Mœnia lata videt,triplici circundata muro:
Quę rapidis flāmis ambit torrentibus amnis Tartareus Phlegeton:torquetq; ſonantia ſaxa.
Porta aduerſa ingens ſolidoq; adamante colūnę:Vis vt nulla virum,non ipſi excindere ferro
Cœlicolę valeant:ſtat ferrea turris ad auras:Tiſiphoneq; ſedens,palla ſuccincta cruenta,
Veſtibulum exomnis ſeruat noctesq; dieſq;.
Hinc exaudiri gemitus:& ſęua ſonare
Verbera:tum ſtridor ferri,tractęq; catenę.

Sed nunc ea apponamꝰ,q̄ ſapiēs Gobrias apđ Xenocratē referat ex ęneis tabulis cū Xerxis ętate inſulā Delon cuſtodiret.Didici(inqt Gobrias)ex tabulis ęneis,mortaliū aīas(vbi corpꝰ exuant)ī occultiorē locū ſub terrā demigrare.In quo Iunonis regia eſt(quā poeta noſter Vergiliꝰ infernā vocat).Siqdē(inqt Gobrias)cū terrę ipſiꝰ elemētū mediā orbis partē teneat,cælū vero in ſpecie orbis ſit:eiꝰ qdē mediā partē dii cælites nacti ſunt:alterā vero inferiorem,partim fratres cælicolarū,partim nepotes.Veſtibula autē ipa eiꝰ regionis q̄ Plutonis eſt, clauſtris ęneiſq; catenis vndiq; vinciunt:eos vero q p̄termeāt, fluuius Acheron primo, & mox Cocytꝰ excipit. Deinde aūt ad Minoem & Rhadamātū ducunt:ī eā videlicet regionē, q̄ veritatis titulū p̄fert. ibi eīn aſſidēt iudices cuiuſq; vitā examinātes:vbi neutiq̄ locꝰ eſt mēdacio relictꝰ:ſed eīn qbuſcūq; boni dęmones in vita ipſa aſpirauerint,ad Elyſios cāpos .i. piorū locū ſe oēs recipiūt:vbi ver qdem aſſiduū,variis omnigeniſq; fructibꝰ viget:ibidēq; lęti fontes p̄nitētibus vndis blāditer obmurmurāt:& prata virētibꝰ hęrbis, variis depicta coloribꝰ. Neq; deſunt philoſophātiū cœtus,poetarūq; & muſarū chori ſuauiſſime cōcinētes:iocūda & grata cōuiuia:tū potātiū venuſti ac hilares cœtus:lętitia vero inuiolabilis,& vitę ſuauitas maxima. Nec eīn frigoris illic aut ęſtus nimiū,ſed cœli p̄fectio:ſalubritate aeris,& calore ſolis oīa æq̄ amœna atq; tēperata.& hęc eſt beatorū ſedes:vbi expiatis animis diuina ſemp myſteria celebrant.Ac deinceps eoꝝ p̄terea(inquit)animos luſtrari cōuenit,q circa Herculē & Dionyſiū accedūt:tū ex Cereris cultu atq; ſtudio ſpē quidē felicis itineris cōcipere.q vero in flagitiis atq; ſceleribꝰ fœde vixerint: ſtatim a furiis p ipſum tartarū raptant in Erebū & Chaos:vbi impioꝝ regio eſt,Danaidūq; puellarū irritus labor:ad explēda aquis cribra nequicq̄ nitentiū. ibidēq; Tantali ſitis:Titii viſcera:Siſyphi ſaxum perpetim quidem reuolubile:iā & feræ truces ſęuienteſq; ſe vltro corporibꝰ circūplicant.accenſę ibidem faces,q̄ igne p̄peti carnes oburūt: hoīeſq; impii & ſceleſti omnigenis pœnis ac ſuppliciis aſſidue diſcruciari vexātur.atq; hæc hactenus Platonicus Xenocrates ex Gobria retulit:vt manifeſto,ex his cōſtet verā eſſe Macrobii ſententiam,qui P.quidē Vergilium dixerit omnis protſus philoſophię fuiſſe conſultiſſimum.

Qui ſint apud M.Ciceronem Pentelici hermæ:ac de Pentelicis columnis atq; lapidicinis diligenter expoſita. Caput.XII.

Video & illud in q̄ſtione apud doctiores, quo modo accipiēda atq; intelligenda M
ſunt verba hęc M.Tullii in ep̄la ad Pōponiū Atticū.Hermæ illi tui Pentelici cū capitibus æneis me maxime delectāt.Inquibus exponēdis nō pauci admodū imperitiſſime incurrūt. Ego autem Pentelicos Hermas ita exiſtimo accipiendos hoc loco:vti mercuriolos lapideos intelligamus,ex marmore videlicet Pētelico:quoniā eiuſmodi ſigilla Cicero in Gymnaſio(vt inqt)ac Xyſtis collocare cupiebat: vt qui talibus monumentis atq; antiquitatū lautitiis miro ſtudio teneret. Lapis vero Pentelicus ex lapidicinis Pentelicorū eruebat:de quibus non Plinius modo & Strabo,ſed etiā Theophraſtus in libro de lapidibus differit:quo loco celebres tradit lapidicinas illas,quę Thebaicę,Chię,Parię,ac Pentelicę nominētur.Sed & Pauſanias Pentelicas lapidicinas in Attide cōſtituit,q̄ forēt magno p̄cio.Plutarchus aūt Cheroneus cum capitolii magnitudinē,atq; ingētes illas extructiones deſcribit:colūnas inquit illuc ex vrbe Athenarū deuectas,q̄ Pentelico lapide cōſtarēt:quas ipſe columnas(vt inquit)Athenis cōſpexerat.Sed imperāte Cęſare Domitiano ad vſum atq; ornamētū Iouis Capitolini ī vrbē delatę ſunt. Is eīn Domitianꝰ incredibili ſumptu atq; magnificētia capitoliū inſtaurauit,cū memorabili illo incēdio magna ex parte fuiſſet cōcrematū.De Mercuriis vero q Hermæ a Græcis dicant, q̄frequētiſſime apđ Grecos authores mētionem cōperias:vt Plutarchū,Thucydidē,& Pauſaniā:qui ab Athenīēſibus refert primum fuiſſe inſtitutum Mercurios ipſos inter ornamenta exculpere.

Q̄ docile animal ac placidum ſit elephas:& q̄ per funes incedere diſcat:tū de funambulis ac funerepis hominibus. Caput.XIII.

N E Elephãtis eorũq; viribꝰ,ĩgenio,& docilitate cũ multa a veteribꝰ ꝓducta fint nõnulla(vt fit)ꝗbusdã audiẽtibꝰ retulimꝰ:ꝙ ea videlicet animãtia inter cætera bruta fere obsequio & docilitate ꝑstẽt:sic vt ad magistri ĩperiũ scribere, & ꝑ funes ambulare traditũ sit:quã rẽ velut ĩcredẽdã & fabulosam nõ sine risu quidã excepunt,maioribusq; sibilis cõtẽpserũt. Qđ ego apud ignaros homines,sordidisq; & vilissimis officiis occupatos ꝑ tpe dissimulãdũ existimaui.Sed in tãta rerũ animãtiũq; varietate,nihil tã sũmũ,aut tã mirũ videri debet qn & eẽ id possit & credi iure optimo oporteat(vt est author Aristoteles)ꝑ mirifica & singulari naturę maiestate:qđ ĩ his ꝑsertim accidere par est:q̃ optimis qdẽ authoribꝰ ac honestis testimoniis nitũt. Nã ꝙ elephãtes ipsi ꝑ funes ĩcedere atq; ambulare discãt:nõ aliis qdẽ verbis a nobis ꝓbari debet,q̃ Annei Senecę,q ad hũc modũ ĩ eplis.Leonibꝰ(inqt)manꝰ magister ĩserit:osculat̃ Tigrim suꝰ custos:Elephãtẽ mimꝰ ęthiops iubet subsidere ĩ genua,& ãbulare ꝑ funẽ.C.vero Piniꝰ & aduersis funibꝰ eos subire testat̃,& regredi magis ꝓnis.Sed & Mutianꝰ author sũmꝰ affirmauit elephãtẽ fuisse,q ductꝰ gręcarũ lrarũ didicerit:solitũ ꝑscribere gręcis verbis.Ipse Egio hęc scripsi,& spolia Celtica dicaui.M.itẽ Cicero nullũ eẽ aĩal refert:qđ & magnitudĩe sua & docilitate ꝑstet elephãtis.Eos vero hoĩes,q ꝑ funes ãbulare soliti sũt græci σχοινοβάτας vocarũt:a nřis aũt funãbuli,seu funerepi dicunt̃.qua voce apđ latinos Terentiꝰ poeta,& Messala vsi tradũtur:vt Apuleiũ mittamus,q funerepos hoĩes appellat in orone ad Seuerianũ ꝓcõsulem Carthaginis.

De Mythra deo,qui pro sole apud Persas colitur:deq; illius simulachro, ac de Mythriacis sacris copiose explicatum. Caput.XIIII.

O Egebat̃ nuꝑ ĩ hortis Oricellariis historia de Cõmodo Antonino ĩꝑatore,q ĩter alia scelera atq; flagitia(vt tradit̃) ẽt Mythriaca sacra homicidio polluit. Quo loco dubitatũ est a ꝗbusdã nõ ĩdoctis viris q aderãt,quęnã sacra hęc forẽt aut cui potissimũ numini dicata.qđ a nobis exponẽdũ est paulo copiosiꝰ ꝓ nřo studio atq; diligẽtia ĩ veterũ disciplinis:& primo quidẽ referemꝰ de ipo Apolline,q Mythra dictus est apud Persas,ac paulopost de sacris Mythriacis. Persæ igit̃(vt a multis refert̃)sũmo cultu atq; honore solẽ habuerũt,quẽ Mythrã vocarũt,qđ & Strabo ĩ Persis,& Herodotꝰ aliiq; cõplures testãt̃.Simulacrũ vero eiꝰ in hũc ꝓpe modũ finxerũt:vt effigies foret leonis vultũ ꝑferẽs:tiarãq; prisco habitu gestãs, q̃ vtrisq; manibꝰ cornua bubula cõprimeret. Cuiꝰ rei sensus atq; ĩterꝑtatio ab iis fere explicat̃,q mythologica ꝓsequunt̃. Neq; illđ ab re videri põt:qđ a Papinio poeta in Thebaide scribit̃:cũ solis potestatẽ atq; noĩa refert.

Adsis memor hospitii,Iunoniaq; arua Dexter ames:seu te roseum Titana vocari
Gentis Achæmenię ritu, seu pręstat Osyrim Frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mythram.

Sed & Capella Mineus in Philologię nuptiis Mythrę nomen repetit his versibus.

Te Phoebum perhibent prodentem occulta futuri. Vel quia dissoluis nocturna admissa Isacũ.
Te Serapim Nilus,Memphis veneratur Osyrim.Dissona sacra Mythram.

Mythriaca vero sacra ita fere habita sunt:vt in sacrũ antrũ sacerdotes conuenirẽt,atq; Apollinẽ magna veneratiõe ꝓsequẽtes,Mythrã appellarẽt:tũ bouẽ ex antro correptis cornibꝰ educerẽt,eũq; sacerdotes veluti Mythrę victimã immolarẽt:simul & hymnos aliaq; cãtica decãtarẽt.de quo & Suidas in collectaneis,& Placidus etiã grãmaticus pluribus disertarunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA,LIBER SEXTVS.

De Bellisarii principis epistola ad regẽ Totylã:cũ is de vrbe Roma diruenda cogitaret, quibusq; verbis ab infando consilio deuastãdę Vrbis eũ deflexerit. Caput.I.

A E Bellisario principe eiusq; imperio & gestis copiose alibi scripsimꝰ: cũ tã egregia facinora gesserit:ac tã m̃ltiplici,tãq; varia fortuna vixerit:sicuti in Romanis annalibus, & Procopii historia legit̃. Sed hoc loco visum mihi est nõ ingratũ fore legentibus:si eiusdẽ epistolã subiiciam,quã ipse Bellisarius gręce scriptã ad imperatorẽ Totylam misit:cũ is vrbem victor cũ exercitu esset ingressurus,ac nõ paruã mœniũm partẽ tum diruisset:nam & pulcherrima quidẽ ędificia,& q̃ dignissima in vrbe forẽt incẽdi volebat:Romãq; ipsam μηλόβοτον(vt inquit Procopius) efficere:ni tantũ facinus suis literis Bellisarius inhibuisset,ad regem Totylam græce scriptis in hunc modum. Prudẽtis

viri officiũ eſt vrbes augere, vacuaſq; ornamẽtis implere. Qđ ipſum ad eũ maxime ſpectat, q ꝑ bo ciuiliq; aĩo agere cõſueuit. Siqua vero ſit vrbs, q̃ ſũmo ornatu, eximiaq; pulchritudine pol leat: ſicuti Roma nũc eſt: nõne id ingenii ꝑditiſſimi, atq; obnoxii dixeris: ſicubi diruere illã co neẽ! ſed eñ Roma ipſa oĩm qdẽ vrbiũ, q̃ ſub cælo ſunt, maxima & memoratu digniſſima: non vi ri vniꝰ opere, nõ breui momẽto ad id magnitudinis atq; pulchritudinis excreuit: ſed regũ plu rimorũ virorũq; clariſſimoꝝ virtutibꝰ, lõgo tpe, ſumma diuitiarũ copia, artificioq; ĩcredibili. Nec eñ breui hmõi vrbẽ (quã nũc vides) Romani extruxerũt: monumẽtũ ſane cũctis poſteris eximię virtutis. Cæterũ cũ ita ſe res habeat: illđ ſcire debes, ꝙ alterũ neceſſario ſeq̃t: aut. n. hoc in bello victꝰ ſuccũbes, aut annuẽte fortuna ſupabis. ꝙ ſi ad te victoria ipſa declinarit, Romãq; deleueris, haud rẽ alienã, ſed tuã ꝓpriãq; o Totyla perditũ ibis: ſin autẽ eã ſeruaris, regiã certe oĩm pulcherrimã atq; ditiſſimã poſſederis. ſi vero a nobis deuictꝰ fueris, ſeruata vrbe atq; in columi, gratias ĩmortales a victore debes expectare: ſed diruta nulla ꝑſus humanitate contra te aget. Vtcũq; aũt hac in re te geſſeris ſtatim fama ſubſequet: quã ſcias quidẽ eiuſmodi futu rã, qualẽ tu ipſe, vel opera tua portabũt. Vale. Hactenꝰ Belliſariꝰ. Qua in re illđ notãdũ, ꝙ ipſe qdẽ Totylas (vt inqt Procopius) cũ epiſtolã hanc ſępius perlegiſſet, ac ęquo aĩo eiuſmodi ad monitionem accepiſſet: ab incœpto opere diruendæ vrbis deſtitit: neq; mox quicq̃ cõtra vrbẽ molitus eſt: quod abunde in hiſtoria ipſa Procopii ſcriptum eſt.

Q̃ ſit cautim loquẽdum apud principes: tum de rege Perſarũ Cãbyſe & Traxaſpę no bile exemplum: & quomodo pręſtãt apud Perſas qui ampliſſime bibũt. Caput. II.

NVper habitus ſermo eſt inter doctiores quãtũ in vitę officiis ꝓloqui, & quo tẽ pore deceat: qm̃ nihil fere magis in vita noxiũ atq; perniciosum eſt, q̃ intẽpeſti ue aliqđ ꝓferre: ꝓſertim apđ principes: a quibꝰ id totũ facile põt effici, qđ libi tũ illis ſit. Ad hoc aũt exẽpla aliquot in mediũ ꝑ te ſunt allata ex Gręcis atq; Romanis hiſtoriis: vt de Calliſthene philoſopho, & poeta Philoxeno, aliiſq; cõ pluribꝰ: ſed exemplũ de rege Perſarũ Cambyſe ac Traxaſpę viſum ꝑfecto eſt dignũ ingenio barbaro atq; truculento: cuiuſmodi Cambyſes fuerit, regũ quidẽ Perſarum ſæ uiſſimus. Nã cũ is Traxaſpes, qui regi chariſſimus erat, nimiũ vini auidũ regẽ, & vſq; ad ebrie tatẽ perfundi videret, eũ liberiꝰ ſummonuit, vt parcius mero indulgeret: parũ dignũ referẽs in rege accuſari ebrietatẽ: quẽ videlicet oculi hoĩm atq; aures ſeq̃tent. Quibꝰ verbis iratꝰ Cãby ſes, Et oſtẽdã inqt tibi ex ipſo vino regẽ haud ſibi excidere, neq; mẽte labi, aut oclĩs caligare: ſed & manu & oclĩs ſuis ꝓbe officiũ ſuũ p̃ſtare. & ſimul cœpit liberiꝰ bibere, atq; capacioribꝰ pocu lis ſeipm̃ ꝓluere. Ac iã factꝰ vinolẽtus, huc inqt o Traxaſpes filiꝰ tuꝰ ꝓcedat: tũ iubet adoleſcẽ tẽ ſublata ſup caput ſiniſtra manu ꝓcul cõſiſtere: & ĩterim capit arcũ rex: intẽdẽſq; illũ, proba bo nũc inqt, falſum eſſe qđ obiurgas: & ĩ cor ipm̃ adoleſcẽtis aciẽ ſimul ac ſpiculũ direxit. Cũq; illud ꝑ libidine fixiſſet, ꝓpe acceſſit: ac diſciſſo adoleſcẽtis pectore, Spiculũ inquit (vt dixerã) in cor ipm̃ aſpicis! nunqd o pater mihi excido! aut in ictu aberro! Pater aũt Traxaſpes factꝰ iã ſuo malo in loquẽdo prudẽtior fortunęq; regię & ſęuitię obſequẽs, nec ipſe inqt Apollo certiꝰ atq; aptius arcũ intẽdiſſet. Quã rẽ nõ Herodotꝰ modo Halicarnaſſeꝰ in Perſica hiſtoria, ſed Anneꝰ etiã *Seneca* retulit. Cõſuetudo aũt apđ Perſarũ populos fuit: vt hi nobiliores crederent atq; in agẽdis officiis aptiores: q cũ ſe vino admodũ proluerẽt mẽte ipſa cõſiſterẽt: neq; a ratiõe diſ cederẽt. Ex quo Cyrus regis Darii filiꝰ, cũ ad Lacones epiſtolã de ſe ſcriberet: nõ modo ſeipm̃ in magica diſciplina p̃ſtare fratri Artaxerxi aſſeruit: ſed ĩ potãdo mero adeo excelluiſſe: vt cũ cęteris foret bibacior, mente tñ cõſiſteret. quod a Plutarcho etiã Cheronęo traditur.

Nõ eſſe ppl̃o ĩnuulgãda, q̃ arcana ĩ ſacris ſũt: ac Vergilii carmẽ expoſitũ ex eleuſinis ſa cris: Procul o ꝓcul eſte ꝓphani: & itẽ de Numenii ſomnio digna obſeruatiõe hiſtoria. Cap. III.

EGregie Plato & prudẽter alicubi docet, nõ eſſe illa populo aperiẽda & inuulgã C da: q̃ ſacra & arcana in myſteriis ſunt: qm̃ indignũ ꝑſus ac fœdũ ſit: ab eiuſ modi hoĩbꝰ ea illotis manibꝰ tractari: q̃ initiatis dũtaxat animis ac expiatis pa tere debẽt. Ex quo merito laudati ſũt Pythagorici philoſophi: q ꝓpria dogma ta & p̃cepta inter ſuos rãtũ ſeruãtes nemini alteri indicabãt. qđ Hebręi etiã in ſacris legibus diligentiſſime obſeruarũt. P. aũt Vergiliꝰ, q mores varios rituſq; ac religiones optime tenuit: non temere illud ad *Sibyllę* nomen retulit.

Aduentãte dea procul o procul eſte prophani Conclamat vates: totoq; abſiſtite luco.

Id eñ ex eleuſinę Cereris initiis aſſumptũ a poeta eſt: ĩ qbꝰ (vt veterũ ꝓbat authoritas) eos dũ taxat admittebãt, q forẽt initiari: qđ ab ipſo p̃cone agebat: ꝓcul eſſe ꝓphanũ vulgus acclamãte. Vnde illud Flacci ꝑelegans. Odi ꝓphanũ vulgus & arceo. Qñ & Valerius Soranus nõ aliã ob

causam dicit obiisse,q̃ q patrios deos,eorũq nomẽ cõtra ius Romanæ religionis inuestigauerit.Qua ĩ re libet etiá Numenii pythagorici somniũ apponere:quo facilíꝰ ĩtelligat nihil fœdiꝰ aut ĩcelestíꝰ habẽdũ,q̃ mysteria occulta religiõis in vulgꝰ pdere.Sedem Numeniꝰ ipe q̃q̃ ĩ philosophia vir excellẽs,in eo tñ offensam numinũ subiuit:q eleusina videlicet sacra interptari,ac vulgo pmere ausus sit. Quo factũ est, vt in somnio deas qdẽ eleusinas viderit forma & habitu meretricio ante apertũ lupanar pstãtes:cũq huiꝰ rei causam diligẽter Numeniꝰ q̃reret:cũ bile admodũ & irata fronte illí respõderũt:ab adyto se veteris pudicitię ab eo abstractas:seq oĩbus passim pstitituas:itaq facile mox Numeniꝰ culpã agnouit:cũ nihil esse petulãtiꝰ diceret,q̃ de rebꝰ diuinis ac religionis arcanis citra verecundiã agere. Habes hoc & in primo Macrobii commentario ad Eustarhium filium,in quo de rep.M.Tullii disputat.

De Gallonii sumptu & dapibus,verba in oratione Ciceronis exposita:atq ibidẽ Luciliani versus appositi:cũ Horatiana imitatione de Gallonii acipensere. Caput.IIII.

D LEgebat nup oratio M. Tullii p P.Quĩtio:& cũ quidã bene literati atq eruditi adessent:orta est addubitatio de historia Gallonii & eiꝰ luxu in his verbis:Nõ vt dñent illis,q relicta virorũ bonorũ disciplina,& q̃stũ & sumptũ Gallonii seq maluerũt.Quis igit hic Galloniꝰ apd M.Ciceronẽ sit facilíꝰ dubitat ab eruditis,q̃ explicat:nos aũt in Lucilianis versibꝰ pridẽ legimꝰ Publiũ hũc Gallonium fuisse postremę gulę hoĩem,& in cupediis & lautioribꝰcibis assidue versatũ.vñ ob eã rem a Lęlio viro sapienti gurges est appellatus.Nã & Flaccus Horatius eundem Galloniũ fuisse p̃conem aliquando testatur,atq eius mensam acipensere magno infamem : quod ex Lucilii poetę satyra mutuatꝰ est.versus autem Lucilianos(qm̃ lepidissimi sunt)libitũ est adiicere:sicuti & M.Cicero in libro de finibus refert ex satyra ad Lapathum.

Lęlius pręclare & recte Sophos,illeq vere O publi gurges Galloni es homo miser inquit.
Cœnasti in vita nunq̃ bene,cum omnia in isto Consumis squilla atq acipensere cũ decumano.

Sed & Florẽs Tertullianꝰ Curii aleã,Apitii gulã,& Gallonii sumptu,& Antonii ebrietatẽ icessit:vt ex his oĩbꝰ facile q̃sq̃ intelligat qd in oratiõe M.Tullii Gallonii sumptꝰ significet, qn Romæ etiam inspeximus hanc de C.Gallonio & vxore inscriptionem in marmoreo lapide.

D.M.GALLONIÆ.C.F.QVÆ EPICHARIS.C.GALLONIVS.C.F.VIP.MARITIMOS ET PATER FECIT.

Quibus verbis Caracalla Imper. cũ Iulia nouerca pudore vendito sit congressus:quãtũq flagitii & malorũ ex nimia imperandi licentia oriatur. Caput.V.

E NOrum carmen est,& apud veteres olim in vrbe celebratum.
Cui plus licet,q̃ par est:plus vult,q̃ licet.

Hoc eñ in vita mortaliũ fere accidit:vt cum imperio ipo,licẽtia maior ĩ dies fiat. Vnde oĩa ppe scelera ac flagitia reiectis legibꝰ oriunt.Qd ipm ĩfinita qdẽ exẽpla testant,q̃ ĩ Gręcis ac Romanis annalibꝰ passim legunt:sed illd vnũ mihi ẽ dignũ relatu de Antonino Augusto Caracalla, eiusq cõiugio. Nã cũ Iuliã nouercã haberet:eaq egregia forma & elegãti pstaret,forte accidit:vt corpis partẽ pñte Antonino Impatore paulo ĩcautiꝰ nudaret:q̃ cõspecta,cũ ĩ eã pciliuꝰexarsisset Antoninꝰ:velim ĩnqt si liceret.Iulia vero(vt ĩgenia mulierũ sũt)arrepta stati occasiõe,si libet, licet rñdit:leges dat Impator nõ accipit. Quibꝰ auditis Antoninꝰ idẽ Caracalla ad obeũdũ scelꝰ audacior factꝰ est:ac nuptias cũ nouerca Iulia celebrauit,& ad parricidiũ(vt inqt Spartianꝰ)adiũxit ĩcestũ:si qdẽ Iuliã duxit vxorẽ,cuiꝰ filiũ paulo ante occiderat.Ex quo plepido scõmate Helii Pertinacis illusus est:cũ eũdẽ nõ Parthicũ modo Alamãnicũ & Arabicũ Impa.sed Geticũ etiã appellauerit.Neq aũt adhuc Mario Maximo assentimꝰ,q eã meliorẽ esse rẽpub.atq tutiorẽ dicit:in qua princeps ipe malus est,q̃ in qua sint amici pricipis mali:nã facilíꝰ est(vt apparet)a bono pricipe malos corrigi,q̃ malũ principẽ a bonis supari:etsi huic sentẽtię Iulius quoq Capitoliuꝰ parũ accedat:sumpto de Imperio Domitiani Augusti exemplo:qd alibi etiã latius explicauimus.

De studio phĩ Euclidis in bonis disciplinis,ac de Hieronymo etiã q̃ vehemẽter & assidue inuigilaret:tũ qbꝰ p̃ceptoribꝰ atq vrbibꝰ doctrinã acceperit. Caput.VI.

F PRobe factum est a veteribus, qui Euclidis philosophi studium atq eruditionem summis laudibus sunt prosecuti.Præter enim assiduam eius diligentiam atq labores maximos in percipiendis disciplinis, in audiendo etiam Socrate promptum & alacrem animum probauit : sicuti philosophus Taurus retulit:vir inter Academicos Hadriani ętate excellens.Namcum ipse Euclides propter Atheniensium decretum contra Megarenses non posset Athenas se

conferre ad audiendum Socratem:quoniam capitale foret,si quisq̃ Megarẽsium ab Atheniẽsibus esset cõphẽsus:nõ tñ putauit magis periculi rationẽ habẽdã,q̃ studiorũ:sed muliebri veste indutꝰ,& pallio(vt inqt Gelliꝰ) versicolore amictꝰ,capiteq̃ obtectꝰ sub ipsam noctẽ a Megaris Athenas itabat:vt p noctẽ saltẽ audire Socratẽ,atq̃ aliqd discere liceret. Tũ etiã sub lucẽ eadẽ veste intectꝰ in patriã Megarã remeabat.Hieronymꝰ aũt noster ĩ oĩbꝰ pp̃e disciplinis vir sũmꝰ, nõ minore studio ac diligẽtia honestis artibꝰ ĩcubuit.Nã & Romę priꝰ, & ĩ Byzãtio mox,atq̃ Antiochia:demũq̃ apd Solymas plures ac varios p̃ceptores audiuit:sed cũ Iudęi ipi ex veteri lege neminẽ possint Christianũ edocere:ĩpetratũ est tãdẽ a Hieronymo vt Hebræã eruditionẽ horis saltẽ nocturnis liceret adire:eoq̃ noĩe Barbanũ quẽdã audiuit:q siquãdo a cęteris Iudęis dep̃hẽdi metueret:Nicodemũ aliũ & ipm Iudæũ in p̃ceptoris officio substituebat:tãtũq̃ adeo & vigilãdo assidueq̃ cõponẽdo cõsecutus est Hieronymꝰ:vt plura qdẽ idiomata egregie didicerit.Qđ ipe etiã Augustinꝰ ĩ libro ad Cyrillũ de Hieronymo testat̃:q eũ scribit nõ Hebraicã modo,Gręcãq̃,& Chaldaicã,sed Latinã,Persicã,Arabã,ac Mędã pcepisse:etsi plærįq̃ affirmãt: hũc ipm librũ minime Augustino ascribẽdũ.Illud certe notissimũ, q̃ idẽ qdẽ Hieronymꝰ ĩ humaniorībꝰ literis Æliũ Donatũ atq̃ Victorinũ audiuit. In sacris vero Gregoriũ Nazіãzenum Apollinarẽ Antiochenũ & Didymũ Alexãdrinũ:sicuti ex Iudęis Barbanũ quẽ diximꝰ:hũc eñi Hieronymꝰ nocturnũ p̃ceptorẽ appellat.Sed hoc totũ copiose Hieronymꝰ refert in ep̃la ad Pãmachiũ & Oceanũ,modeste tñ,vt hoĩem decuit posteritatis causam atq̃ religionis agentem.

De.XVI.cæli regionibus,& quæ nomina sint ascripta:ex Mineo Capella relatum, & alia obiter addita. Caput.VII.

DE veterũ diis atq̃ numinibꝰ cõplura qdẽ & latine & græce scripta leguntur: G
nec eñi defuerũt q libros ĩtegros huic operi dicauerint.Nos aũt ea nũc obseruanda putauimꝰ,q̃ cæli regiones designarũt,qbusq̃ locis p̃pria numina sunt attributa:sicuti prisca illa theologia existimauit.Vniuersum igit̃ cælũ in regiões.xvi.signarũt:vt quaternario nũero quãlibet partẽ absoluerẽt.Primo.n. ipse Iuppiter optimꝰ maximꝰ collocat̃:quẽ a iuuãdo patrem genitorẽq̃ oĩm dixerũt:cui collegas.xi.faciũt,vt a Q.Ennio scriptũ est.Qui vero subsequũt̃ dii, a Capella Mineo Iouis milites appellant̃:nã post ipm Iouẽ dii Cõsentes,Penates,q & Patrii & Genethlii,Salus,ac Lates,Ianꝰetiã & Nocturnꝰ,& Opertanei.Tertio loco Prędiatꝰ,Quirinꝰ,Mars,Lares militares,Iuno,Fõs & Lymphę,diiq̃ Nouẽsiles.Sequũt̃ deĩde Iuppiter Secũdanꝰ Opulẽtia & Minerua:quibꝰ Discordiã,Seditionẽ ac Plutonẽ addũt. Mox aũt Lympha syluestris, Lar cælestis Mulciber,& militaris Fauor.Sexto loco Ceres,Tellꝰ Terręq̃ pater,Vulcanꝰ, Geniꝰ,& Iouis filii Pales,Fauor:& Solis filia Celeritas.Septimo Fraus ipa, q̃ Mercurio solet ĩ rebꝰ oĩbꝰ obsecũdare.In octauo Ver,& Venuleia, vt apud Verriũ notatũ. Nono vero Iuno hospita, & Geniꝰ. In decimo Neptunꝰ,Neurita,& Lis. In.xi.Cõsus:vnde Cõsualia Romæ celebrata,& Consi ara nobilis.In.xii.Fortuna,Valetudo,Pauor,& Manes.In.xiii.Sancꝰdeꝰ:vnde qdã sancire,& sagmina deduxerũt.In.xiiii.Fata,seu Parcę:hoc est,Decima,Nona & morta:vt Ceselliꝰtradit:siue vt alii volũt Clotho,Lachesis & Atropos:q̃ Iouis maximi sentẽtias excipiũt.In.xv.aũt sede Saturnus,Iuno cælestis,Veiouis,ac Dii publici.Et ĩ vltima Nocturnꝰ & Ianitores terrestes:qđ ipm, cũ ab aliis,tũ a Mineo Capella seruatũ est,in Mercurii atq̃ Philologię nuptiis.Neq̃ de multiplici varioq̃ Iouis noĩe differẽdũ est:cũ vel trecẽtos qdẽ Ioues M.Varro enumerauerit:vt author est Florens Septimiꝰ.M.aũt Cicero in.xvi.partes cælũ ipsum scribit diuisum.Qđ ex Hetruscis cõmentariis sumptum est:quorum videlicet disciplina diligenti cura examinabat:qua maxima cæli parte fulmina ipsa & tonitrua mitterẽtur. quod Anneus itẽ Seneca & C.Plinius testantur:sicuti copiose in epistolicis exposui.

De literarum notis in veterum causis,tum de silẽtio in iudiciis:& Plautinus locus expositus. Caput.VIII.

MOris fuit apud veteres:vt in q̃stionibꝰ & causis peragẽdis iudices ipsi, quibusdam literis rem denotarẽt. Siqui.n.absoluebant̃ aut cõdẽnabant̃,notas ad id proprias apponebãt:veluti etiã in causę ampliatiõe:qđ a Pediano Asconio,diligenter obseruatũ est. Nã siquis forte a iudicibꝰ dãnatus erat:id ipsum.K.litera notabat̃:sin erat absolutus.A apponebat̃.signũ vero ampliatiõis,cum res ipsa in tẽpus diffinderet̃.N.L.adiiciebãt:q̃ ex eo nõ liquere signabat̃:roq̃ modo causę ampliationẽ nasci asserebãt. Quid autẽ intersit inter comperendinationẽ & ampliationem egregie idem Pedianus explicat:qui legẽ quoq̃ Glauciam ob id latã scribit de ipsa cõ- H

perendinatione:vt sentẽtia diceret,si esset absoluẽdus reus:vel ampliꝰ pnunciaret,si videret ur dãnandus:cũ causę obscuritas foret.qđ & M.Cicero locis pluribꝰ insinuat.De silẽtio aũt ĩ causis pauci ex veteribꝰ meminerũt:etsi apud comicos facilius id cõperias.vnde iocus ille maxime Plautinus a Blepharone prolatus de gemino Amphithryone.

Dextro eodem in loco:signo eodem:apparet probe
Vt primum tonuit,cicatrix ruffula,sublurida:
Iacent rationes,silet iudicium:quid dicam nescio.

Hinc etiã(vt dixi)silẽtia in iudiciis,cũ nihil vtiq; appareat,qđ ex re vel cõiectura aliqua iudicari possit.De his vero literarũ notis agitur etiã in Probi Valerii cõmentario,quem de notis,earumq; ratione composuit.

De Mollitie Hortensii oratoris ac Demosthenis: tum perlepida historia de Hortensii munditia,qui diem collegę dixit, ꝙ illi togę structuram deturbauit.

Caput.IX.

I Criptum est ab his q oratorũ mores & vitã explicarũt : fuisse Demosthenẽ in vestitu cultuq; corpis nimiũ affectatę venustatis atq; elegãtię:qđ illi etiã probro & quasi dedecori ab ĩimicis est obiectũ. Verũ de Qu.Hortẽsio paria admodũ referunt,ꝙ is qdẽ vel apud Romanos ipsos tã accurato & molli habitu & vestibꝰ vteret, vt risu dignũ sit:ne stomacho dicã,tãta illũ mollitie luxuq; pene fœmineo vixisse:ĩ ea psertim ciuitate,q̃ vitæ grauitatẽ ac modestiã egregie supra cęteras coluit.Mitto em̃ ꝙ idẽ Hortẽsiꝰ frequẽs ad speculũ accederet:faciẽq; ex eo qritaret,ne toga vlla parte nõ belle posita viseret:& fluẽtes sinus molliter agẽs, q lateris modũ elegãtius q̃ Romanũ virũ deceret ambirent.Sed illud certe dignũ obseruatiõe:eundẽ quidẽ Hortensiũ sic ex pfesso venustatẽ coluisse:vt cũ ad speciẽ mũditiẽq; cultior & ornatior aliqñ incederet:diẽ collegę dixerit de acceptis iniuriis,ꝙ is in locũ angustiorẽ illi obuius,togę structurã offensu fortuito destruxerat,eãq; de loco deturbauerat. Qđ in suo qdẽ collega(vt ait Macrobius)velut capitale est insectatꝰ:adeo se Hortẽsius ad oẽm venustatis molitiẽ de industria cõponebat,ne dicã effœminabat.Ex quo L.etiã Torquatus ĩ quadã causa apud iudices Dionysiã illũ saltatriculã & Histrionem appellauit:ꝙ inter agendũ argutiis & manuũ gesticulationibꝰ pręnimis vteretur.quam rem copiose alibi enarrauimus.

De sæuitia L.Syllæ,& Vedii Pollionis,qui seruos in piscinas cõiiceret ad Murenas,& de Octauii Augusti animo contra eam feritatem. Caput.X.

k Criptum est in veterũ cõmentariis de sęuitia & crudelitate L.Syllæ, ac Vedii Pollionis,ꝙ is quidẽ L.Sylla tãta animi crudelitate ęstuauit:tãq; auide humanũ sanguinẽ(vt ait Seneca)bibit,vt septẽ milia Romanoꝝ ciuiũ interimi atq; cõtrucidari iusserit.sicuti Appianus,aliiq; pmulti referũt.Sed illud de Pollione Vedio nimiũ q̃ inusitatę ac pdigiosæ feritatis iudicari potest. Is em̃ Vediꝰ cũ piscinas magno studio ac diligẽtia haberet:solitus est seruos suos occidere:eosq; piscibus vorãdos pbere:vt hoĩm cruore pastos comesset.Qđ hercle in Romana quidẽ ciuitate nõ scelestũ modo,sed in primis nefariũ haberi debet,Octauio psertim imperãte.De qua re Septimius Tertullianus copiose scribit,in libro quẽ de Pallio fecit. Anneus vero Seneca cũ Cęs.Neronẽ ad clemẽtiã ĩstrueret sic inclamat.O Vediũ mille mortibꝰ dignũ,q deuorãdos seruos murenis obiiciat,quas erat esurus.Qua in re illđ etiã accidit dignũ Octauii Augusti prudẽtia & mãsuetudine.Nã cũ is apud eũdẽ forte Vediũ cœnaret, ac puer q ministrabat crystallinũ fregisset,statim Vedius interimi illũ,murenisq; obiici iusserat:sed cũ ad Augusti pedes cõfugisset,auxiliũ & opem implorãs,absolutus est.Quã rem libitũ est Annei verbis repetere,ex libro quẽ de Ira scripsit ad Nouatũ. Cum diuus inquit Augustus apud Vediũ Pollionẽ cœnaret,fregit vnus e seruis crystallinũ:ex quo rapi eũ ad mortẽ Vediꝰ iussit:nec vulgarẽ quidem.nam murenis obiici iubebat:quas ingens piscina cõtinebat.Quis nõ putaret hoc illũ causa luxurię facere?sęuitia erat:sed euasit e manibꝰ puer,& ad Cęsaris pedes cõfugit:nihil aliud periturus,q̃ vt aliter periret,ne esca pisciũ fieret.In quo adeo motꝰ est nouitate crudelitatis Cęsar vt illũ quidẽ dimitti,& crystallina potiꝰ oĩa perfringi iuberet:piscinamq; cõpleti. Hinc etiã C. Plinius tradit fuisse a Vedio Pollione in murenis sęuitię documẽta excogitata,qui eques Romanus fuit,cum in earum viuariis damnata mancipia immergeret.

De Lecanomantia veterum,quomodo & quibus sacris fieri cõsueuit:ac de voce & natura dæmonum,& alia itidem ex Ioanne Zeze repetita.

INter geneta & poteſtates diuinationū,quas veteres coluerūt,pars etiā illa re L
ponitur,quæ fieri per peluim ſolebat,aut per ſoliū(vt quidā dixerūt) Græci
eā frequēti vocabulo Lecanomantiā appellant,de qua & C.Plinius alicubi diſ
ſerit,ſed paulo tamē preſſius:vt eā rep̄hēdere potius,q̄ explicare voluerit. In
Græcis vero cōmentariis permulta cōperies,in quibus hāc ipſam Lecanomā-
tiam illi p̄cipue exponunt:qui Academiæ dogmata ſectati ſunt:quoniā de ge
niis fere dæmonibuſq; & diuinandi ratione,ſupra cæteros philoſophos diligenter & accutate
diſputaut:cuiuſmodi ſunt illa quæ a Michaele Pſello de natura & viribus dæmonum,ex Mar
ci diſciplinis referuntur.Fit etiam inquit,vaticinatio per peluim, quę lecanomantia dicitur,
qua & ruſtici ſæpe vtuntur,quēadmodum per aerem quoq; & per frondes, rerum p̄dictiones
fieri ſoleut:ſic ipſa quidem diuinatio per peluim cenſetur:maximeq; apđ Aſſyrios populos in
p̄cium eſt,ſiquidem magna ex parte cū dęmonibus conuenit:qui a tali materia haud prorſus
abhorrent.Vaticinantes igitur peluim aqua plenā accipiunt, quam cū dæmones irrepſerint:
leniter primo illapſi reſident:ſic vt ſubſilire quidā ſpiritus videatur.Nā etſi aqua ipſa in pel-
uim fuſa,ſecundū eius ſubſtantiam a cæteris aquis minime differat:adhibitis tamen quibuſ-
dam carminibus,ex eorum poteſtate maxime p̄cellit, vt aptior multo ſit ad illum fatidicū ſpi
ritum excipiendum.Id autem eſt dæmonum propriū:vt cū attracti aut illecti in peluim ſunt,
ex eo qdē lapſu perexiguus ſonus,ac ſignificatiōis expers audiat,deinde in ipſa vnda oberrās
& quaſi luſitans exilē ſibilū inſuſurrat:quo futura p̄noſci poſſint . Is eñ ſpiritꝰ vocē p̄tenuem
emittit,quo ipſi dęmones minus intelligant:& obſcuritate rei faciliꝰ hoīm votis imponāt. Et
reuera perexilis vocula dęmonū & exigua eſt:qđ olim noſter quoq; Venetus Hermolaus dice-
bat:vocē ſe dęmonis p̄tenuē,& pene ſubſibilātē audiſſe,qua ille de Ariſtotelis forte entelechia
interrogatus ſibiipſi,& Georgio Placentino,reſponſitauit.Ioānes aūt Zezes vir doctrina mul
tiplici,totiuſq; antiquitatis curioſus,de ipſa vaticinādi parte in Homericæ Iliadis cōmentario
ſcribit:ea referens q̄ ad iſtiuſmodi vaticinationes cōueniant.Nam & veterē & nouam lecano-
mantiā tradit:& in quibꝰ potiſſimū differāt.Vetus eñ qualis illa Vlyſſis:noua aūt,q̄ ex aqua
ἐν λεκάνῃ, & in qua aurū,argentum,electrum,æra & lapides,aliaq; id genus veniebāt.Nullę ve
ro adeſſe mulieres aut aliqui cum mulieribus coinquinati poterant.Sed & veſtes,& cætera ad
id inſtrumenta ab eodem Zeze referuntur:ſicuti alibi dictum eſt.

Quibus elementis,atq; initiis animātia dicantur cōſtare:ac de quinta eſſentia ad vniuer
ſum orbem diſponendum,atq; abſoluendum.Ibidemq; Mercurii verba relata:& Virgilii
carmen expoſitum. Caput.XII.

QVi de elementis animaliū atq; principiis diligēter ſcripſerunt,oīa qdē animā M
tia tradunt ex quatuor elementis cōſtare:hoīem vero ex hiſdē, ac diuino etiā
ſpiritu,quem alii quintam eſſentiā,ſeu perfectionē vel harmoniā dixerūt:quę
per vniuerſum decurrere,atq; tranſmeare facillime poſſet.Dicūt igitur ab ipa
terra carnem haberi,ab aqua humorem,ab aere anhelitū,ab igne feruorē, a di
uino ſpiritu ingeniū,ſeu mauis rationē: quod ipſum & philoſophi aliquot aſ
ferunt.Romani autem Theologi,vt Sal.Soranus,Var.Terētiꝰ,& Figulus,ſub noībꝰ deoꝝ hoc
totū intellexerunt:quos geniales vel patrios vocarunt:qm̄ ſunt hæc oīm qdē rerū ſemina,atq;
principia,q̄ græci τὰ στοιχεῖα appellāt:tametſi Lunā quoq; & Solem(vt eſt auctor Feſtus)cum
reliquis ſignis inter geniales deos conſcripſerunt.Poeta autem Vergilius,vt in omni philoſo
phia egregie doctus,ad hunc modum id exequitur ſub Anchiſæ perſona.

Principio cœlum,ac terras,campoſq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunę,titaniaq; aſtra
Spiritus intus alit:totāq; infuſa per artus
Mens agitat molem:& magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum,pecudumq; genus:vitæq; volantum:
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus.
Igneus eſt ollis vigor,& cœleſtis origo
Seminibus:quantum non noxia corpora tardant.

Quam rem noſter Vergilius ex adytis videtur Academiæ (vt alia permulta) tranſtuliſſe : ſi
quidē a Platone philoſopho aſſertum eſt , Deum ipſum, cum molem hanc totius orbis con-
ſtruere atq; diſponere decreuiſſet,animam quandam,ſeu ſpiritum vel rationē excogitaſſe, cu-

ius sapientia vniuersus fere orbis aptissime componi,atq; adornari posset,& ad rerum ordinē & ad singularem decorem.In qua sententia & Mercurius Ægyptius fuit: qui diu ante Platonis ætatē floruit.cuius verba hoc loco subiicimus:quo cumulatius hoc totū percipiatur.Animātiū,inquit,corpus ex quatuor elemētis cōstitutum est a deo:habet enī aliquid in se ignis,aliqd aquæ,aliqd terræ:neq; tamē ignis est,neq; aer,neq; aqua,neq; terra.q̄ facile probari possunt.nā terræ ratio in carne est,humoris in sanguine,aeris in spiritu,ignis in calore vitali:sed neq; sanguis a corpore secerni potest,sicut humor a terra:neq; calor vitalis a spiritu:sicut ignis ab aere:adeo rerū oīm duo sola reperiunt elemēta,quorū oīs ratio in nostri corporis fictione cōclusa est.Itaq; ex reb⁹ diuersis ac repugnātib⁹ homo fact⁹ est:sicuti & mūdus ipse ex luce ac tenebris:ex vita & morte.Quæ duo inter se & in hoīe pugnāt:vt si aīa superior euaserit, q̄ ex deo trahit originem,fit immortalis,& in clara perpetuaq; luce versetur:sin corpus euicerit animā suoq; imperio subiecerit:in tenebris sempiternis,atq; in obitu delitescat.Idipsum & Brachmanæ afferunt:vt copiose probatur eorum decretis.Sed hęc de altiorib⁹ disciplinis theoremata, maiorem sibi curam atq; ocium requirunt:quæ secreto operi explicanda reseruamus.

Relatum de Carmanis populis,q̄ mirifica sit eorum consuetudo in suspendendis occisorum hostiū capitibus,& eorum linguis esitandis. Caput.XIII.

N Nter alia quæ de Carmanis populis memorantur,illud etiam visum mihi est admodum mirificum:neq; indignū,qd a nobis repetatur:qui ex eorū numero sumus(vt inquit eleganter Augustinus)qui scribēdo proficimus,& proficiēdo scribimus.Relatum est igitur neminē apud Carmaniæ populos vxorē posse ducere,nisi caput occisi hostis ad ipsum regem detulerit. Rex aūt craneum seu caluarias(vt Celsus appellat) occisorū in regia statuit:linguā vero & faucibus auulsam minutatim concidit:paneq; permixtam illi degustandam porrigit,qui ad regē caput amputatum pertulit:tum suis familiaribus atq; aulicis ceu sapidissimum cibum edēdū præbet.Quin apud eosdem ille rex haberi solet celebratior atq; p̄clarior:ad quem plura occisorum capita deuehantur.Quod cum alii tum Strabo in geographia testatur:vir in omni antiquitate peruestiganda solertiæ singularis.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SEPTIMVS.

De ingenio & eruditione Gregorii Nazianzeni & Basilii:& quo affectu ac studio simul ab humanis literis ad sacras & diuinas concesserint. Caput.I.

A Vantum naturæ similitudo,& studiorum ratio in cōciliandis hominū animis atq; coniūgendis possit,satis testatur philosophorum libri: in quibus exēpla etiā nō pauca referunt:tum græcorū hoīm,tum latinorum.Sed cum forte eorū mores atq; vitam cōsiderarē:qui in Academia Christiana maxime p̄stiterint:dignū memoria putaui:qd a Ruffino Aquilegiensi(qui Didymū alexandrinū habuit p̄ceptorē)scribitē de Basilio,& Gregorio Nazianzeno : eorūq; singulari inter se affectu & diligentia. Sedem Gregorius idē(qui ex Nazianzo oppido fuit)cū p̄clara eloquentia foret,atq; Basiliū egregio affectu coleret:tantū cōssus est eius animo atq; amicitia(nam simul rhetoricā docebant)vt sedentem illū ac rhetorica p̄cepta exhibētē,de officio(vt inquit Ruffinus)differendi deponeret: atq; iniecta manu ad Academiā Christi perduceret:in qua altioribus disciplinis,ac diuinis mysteriis studio indefesso,& solertia singulari,per annos tredecim incubuerunt:quo veritatis arcana generi humano vberi⁹ atq; cumulatius explicarent.Sic eīn de vtroq; idē Ruffin⁹ ad Chromatiū scribit.Gregorius & Basilius episcopi,ambo nobiles,ambo Athenis eruditi,ambo collegæ,ambo de auditorio egressi ad rhetoricā profitendā imperāte Theodosio Augusto rogabātur.Nā & Hieronym⁹ hūc ipsum Gregoriū,nō modo vt optimū p̄ceptorē in optimis disciplinis agnoscit:sed & eloquentissimum virum merito appellat.Sequutus aūt in ipso dicendi stilo Polemonem Laodiceū traditur:ac inter alia permulta cōtra Iulianū Imperatorē librū pro re Christiana egregie scripsisse:q̄ ille contra Christum impudentissime libros aliquot in expeditione illa Parthica effuderit:quod ab eodē Hieronymo locis pluribus relatum est.

De Hieroglyphicis Ægyptiorū literis:ac de vulture & ape eorūq; Symbolo:tum de cruce etiam ipsa nobilis consideratio. Caput.II.

DE literis Ægyptiorũ,q̃ hieroglyphicæ appellant̃,cum apd̃ veteres authores B
mẽtio est,tum in obeliscis etiã nũc cõsiderari hoc potest:in qb⁹ figuræ illæ,&
effigies animãtũ diuersorũ,hærbarũq̃,fluuiorũ,& arborũ ,sculptæ ei⁹ gẽtis
philosophiã disignãt:sicuti Strabo & C Plini⁹ grauissimi authores testant̃.
Nã in obeliscis regũ Sesotidis atq̃ Sennosornei: qui ex Ægypto in Vrbẽ de
uecti sunt,p̃ eiusmodi Symbola & Hieroglyphicas notas,rerũ naturæ interp̃
tario adnotata est:ita enim Ægyptiorum philosophia crediţur primo illustrata:quod ab eo-
dẽ Plinio & aliis traditur.Inter alias vero effigies,scarobeos,apes,fluuios,boues,vultures,alia
q̃ id genus notare cõsueuerũt.Porro ex ipsa effigie apis,symbolũ regis signabat̃:q̃ is in obeli
dis vitæ officiis,nõ miu⁹ iustitiæ aculeũ,q̃ dulcẽ mellis clẽmẽtiã habere debeat. In vulture aũt
naturæ geniũ ac maiestatẽ indicabant,q̃ inter has volucres fœminæ dũtaxat inueniãt̃.de quo
& Marcellinus Ammian⁹ in Ro.histo.scribit,& Plutarchus.item Cheroneus. Quin illud etiã
multo magis cõsiderandum est,de signo ipsius crucis.Volebãt eñ Ægyptii sacerdotes ac phi
losophi per ei⁹ effigiẽ spem vẽturæ salutis intelligi: qd̃ & Ruffinus author diligẽs in sacra hi
storia refert inter sacerdotales literas dicens relatã crucẽ:quæ vitam venturã allegorice desi-
gnabat.sed hanc partem περὶ τῶν ἱερογλυφικῶν τῶν Αἰγυπτίων copiose explicauim⁹ in epistolicis: ea fe
re omnia referentes,quæ arcana ista Ægyptiorum sacra denotarent.

Factum memorabile Octauii Ro.oratoris cum rege Antiocho:& de sagminibus legato-
rum,quæ in clarigatione gestabant:ex iureconsultis & aliis. Caput.III.

NOratũ est in Ro.exẽplis de C.Octauio,& eius ingenti animo,quẽ in legatione C
ad regẽ Antiochũ egregie p̃bauit vt hoĩem decuit Romanũ,& ĩ oĩb⁹vitæ offi
ciis maxime p̃stantẽ. Nã cũ forte rex Antiochus dilaturũ se responsum dice-
ret:neq̃ tum aliqd̃ Ro.oratori respondẽdũ putaret,Octauius inibi virga(quã
manu tenebat)locũ circũscripsit,& prius inquit,o rex q̃ hoc ipso circulo egre
diare,responsum dabis,Qua in re miratus hũc animum rex Antioch⁹ in Ro.
ciue,pro tempore dedit responsum.Sed in ea mox legatione.idem C.Octauius interfectus fuit
quo factũ est,vt S.P.Q.R.statuã illi(vt inquit Plinius)in rostris loco quidẽ oculatissimo, po-
ni iusserit.Neq̃ illud ignorãdũ est,q̃ ipsi legati virgari virgã gestare apd̃ veteres cõsueuerũt
sicuti etiã sagmina & verbenas,siquo clarigatũ accederẽt,id est ad ea clara voce repetẽda,quæ
ad ius Ro.po.pertinerent,Vnde Martianus etiã iurecõsultus (qui a Didio Iuliano iussus est
occidi)sanctũ refert a sagminibus dictũ,sicuti in pandectis habet̃:Sanctũ est inquit qd̃ ab iniu
ria hoĩm defensum atq̃ munitum est.Sanctũ aũt dictũ a sagminibus: sunt eñ sagmina,inquir,
herbæ quædam:quas legati Po.Ro.ferre solent:ne q̃s eos violaret:sicuti & Græcorũ legatis ac-
cidit.Quin & Sex.Pompeius de verborũ significationib⁹.lib.xxii. pro verbenis inquit, sagmi-
na accipi,q̃ ex loco sancto a cõsule Prætoreve,legatis proficiscẽtibus ad fœdus bellũq; indicẽ-
dum,traderentur.vnde illud Næuianum.
Ius sacratum Iouis iurandum sagmine. Mittimus autem quæ Liuius & cæteri de hoc scripse
rint,ne studio magis ambitionis,q̃ veritatis indultum videri possit.

Qui de ingenio dæmonum scripserint,ac de,Gnosticis & Euchætis,quibusq̃ sacris dæmo
nem se cõcipere putarent,digna memoria obseruatio. Caput.IIII.

INter philosophos veteres,q̃ & ingenio clari,& doctrina p̃stiterũt:maxime qui D
dẽ Academici numerãt̃.hi aũt de geniis multa ac dæmonibus scribẽtes,diligẽ
ter obseruauerũt quo habitu sint,quaq̃ potestate pollẽãt:nam habere illos vi-
res maximas,& in quaq̃ re mira q̃dã efficere p̃ cõperto affirmãt. Qd̃ & Chri
stiani philosophi pari cõsensu asserunt,vt Psellus,Origenes Adamantius, &
Augustinus in eo p̃sertim lib.quem de potestate dæmonum cõposuit.sed quo
pacto quibusq̃ sacris Euchætæ & Gnostici dæmonẽ se olim concipere dicerent,dignũ profecto
memoria est:cũ inter alia quoq̃ portenta ac p̃digia magicæ vanitatis,idipsum merito referri
possit.nã diuinatiõis gen⁹ q̃ Necromãtia dicit̃,ĩ hũc modũ fieri solitũ ab ipsis qdẽ Gnosticis ĩ-
uenio,q̃ alio verbo ἀνχᾶται vocãt̃. X. Cal.Apri.quo die Iesus Christ⁹ a Iudæo pp̃lo cruci affi
xus est,cõuenire hi solẽt cũ puellis sibi notis,q̃ Gnostici dicũt̃,tũ pactis q̃busdã sacris, atq̃ lu-
minib⁹ extinctis simul coitũ ineũt:vel cũ sorore,vel cũ filia:nec vllã,prorsus rõnẽ habẽt affini-
tatis.deĩde aũt nono mẽse ĩ eũdẽ locũ redeũt,puellasq̃ aduocãt,& natos infantes ab illis acci
piũt,eorũq̃ corp⁹ circũcidũt:tũ effluẽte vndiq̃ cruore phialas implent, & puerorũ simul cor-
pora cremãtes cineresq̃ accipiẽtes cruori cõmiscẽt: atq̃ eo cõdimento epulas & pocula clã vbi

cũq; incedant condiũt,tum his quidẽ sacris & alimentis diuinos quasi characteres in illis im-primi atq; infundi existimant:ac ipsa etiam dęmonia liberius cõcipi & feliciꝰ retineri.Sed iidẽ pterea Gnostici dogma proprium ab insano quodam(vt inquit Psellus)acceperunt: quorum opinio sit:vt vnus omnino pater credatur:cui filios duos ascribunt:antiquiorem primũ,alteꝝ vero iuniorem:principia aũt tria.nam patri supercælestia tãtũ:iuniori aũt filio cælestia: senio ri subcælestia gubernari referunt:quod ipsum dogma,nihil fere(vt inquit Psellus) a poeticis fabulis anilibusq; ineptiis abhorreret:quæ res non ab Augustino ac Eusebio tantum ridet:sed a cæteris quoq; sacris authoribus:qui pro veritate ipsa & religione summis quidem laboribꝰ atq; diligentia excubantes euigilarunt.

De Maximiani imperatoris sæuitia in Christianos:& ꝙ affectus morbo animũ cõmuta-rit:tum eiusdem edictum positum pro religione ipsa Christianorum. Caput.V.

E INter alios plureis,qui Christianã religionem crudeliter persecuti sunt,Vale rius Maximianus numeret:qui variis tormentorũ ac poenarũ generibꝰ Chri stianos ipsos pessime affecit:qđ ab Augustino,Eusebio aliisq; copiose exponit: sed is tamẽ Maximianus cũ in tabificũ morbũ atq; pestilẽtẽ incidisset : ac illi a medicis relatũ foret,nõ aliter posse illũ morbũ curari,nisi a Christianorũ san-guine & cędibꝰ abstineret.Quibus auditis Impe.Maximianus edicto cauit, vt quicũq; essent Christiani suum numen ac deos extra omnẽ iniuriã colerẽt:ac rite in religione perstarẽt.Sed libitũ mihi est:hoc ipm edictũ Maximiani Impe.& Cõstãtini Augusti referre:in quo apte cõstabit,quãtum Christianæ religioni Maximianꝰ cõcesserit homo alioq; sęuissimꝰ & Imperator orbis terraꝝ:& q annos plures Christianos ipsos crudelissime fuisset insectatꝰ . Nã idẽ Maximianꝰ natura qdẽ atrox atq; sanguinarius fuit:quo etiã(vt a qbusdã tradit)nullum prope;asal in tota vita crudeliꝰ habitũ est.Edictũ hoc est:qđ per oĩs fere vrbes pro decreto Im-peratoris dicit publicatũ.Imper.Cæs.Maximianꝰ inuictissimus Augustꝰ,põtifex Max.Germa-nicus,Ægyptiacꝰ,Thebaicꝰ,Sarmaticꝰ.v.Persicus.ii.Carpicꝰ.vi.Armenicꝰ,Medoꝝ & Adiabe-norũ victor,Trib.põtifex.xx.Impe.xix.cos.viii.pat.pat.proc.& Impe.Cęs.Flauiꝰ.Val.Cõstãtinꝰ Pius,felix,inuictus,Augustꝰ pont.Impe.v.cõs.iiii.pat.pat.proc.Inter cætera ,q̃ ad vsum reipu. decernimus:prime qdẽ volueramus secundũ antiquas leges,& publicã Romanæ obseruantiæ disciplinã oĩa moderari:inter q̃ etiã hoc addere:vt Christiani,qui paternã religionẽ reliq̃rant, ad eã rursũ reuerterent:sed quoniã suo quodã iudicio tãta eos obstinatio huiusce rei habuit: vt nullo modo ad cultũ antiquæ religionis redire vellẽt:q̃ a maioribꝰ nostris fuerat instituta: sed eo magis pro volũtate sua vnusquisq; legẽ sibiipsi cõstituit, & in locis diuersis plębs diuer sa cõcurrit:cũq; his ppositũ a nobis edictũ fuisset:vt ad patrias leges redirent,& vereꝝ autho ritate cõstitutas:plęrūq; illorũ magis se periculis subiicere,cædesq; innumeras perferre,q̃ præ-ceptis talibus oboedire maluerũt. Quoniãq; in eadẽ adhuc sentẽtia permulti obstinatius agũt vt nec diis Romanis honorẽ vllũ redderẽt,neq; suæ religioni satisfacerẽt:pro nostra clęmẽtia atq; mãsuetudine quã oĩbus exhibemꝰ,etiã nũc erga Christianos putauimꝰ probãdam: vt rur sus Christiani sint,& coetus habeant,& cõuenticula,in qbus orare cõsueuerũt, cõstruere atq; ædificare possint.ita tñ vt nihil cõtra pub.disciplinã faciãt. Aliis vero locis atq; epistolis satis indicauimꝰ qđ eos oporteat obseruare. vñ hac nostra indulgẽtia illis cõcessa:suũ deũ exorare debent pro salute nostra,& pro reipublicę statu:vt ea ĩtegra atq; incolumi,ipsi etiã securi age re in propriis laboribus possint.Hoc aũt edictũ ex Romano sermone Pãphilus Eusebiꝰ in Græ cam linguã cõuertit:cui ab Imperatore Cõstantino cõcessum est:vt annales ac gesta Cæsarum euoluere ac p arbitrio legere posset.vñ sacrã historiã pari studio atq; doctrina conscripsit:quã deĩceps Turrãtiꝰ Ruffinꝰ vir magna doctrina & lectiõe multiplici i latinũ sermonẽ trãstulit.

De municipibus Roman.P.& quid apđ Horatium sit,digni cærite;cæra, expositum eius carmen:tum quibus causis atq; rationibus municipes Romani essent,copiose explicatũ. Caput.VI.

F IN iure ciuili Romano permultæ quidẽ ratiões afferũtur,quibꝰ S.P.Q.R. quosdã populos atq; municipes nõ tm̃ iure Quiritiũ donauerit:sed multis etiã oneribꝰ atq; dãnis exemerit:cuiusmodi nominant Attellani,Cærites, Pręnestini & eiusmodi alii.Primi aũt oĩm facti sũt po.Ro.municipes Cęri tes: & hi qdẽ(vt est author diligẽs Gelliꝰ)sine vllo iuris suffragio:qm̃ bel lo gallico sacra Romana recepissent:eaq; diligentia singulari custodissent. Vñ etiã tabulæ Cęrites appellatæ sunt:in qbꝰ cẽsorũ potestas eorũ refere-

bat qui nota aliqua vel ignominia forent insignes. Ex quo erudite Flaccus in epistola ad Numicium dignos cęrite cæra appellat Romanos : quoniam luxu atq; voluptatibus turpissimis tenerentur: quē tamē locū Horatiani interp̄tes ineptissime (vt alia permulta) exposuerūt. Hirpiorū vero familiæ, qui in Phaliscorum agro essent: ob mirificam quidē causam ob omni militia & munerū cura vacationē habuerunt, q̄ hæ quidē nudatis pedibus impune super ignē sacris quibusdam incederent: quod vt facilius probari possit C. Plinii verba subscribemꝰ. Haud procul Vrbe Roma (inquit) in Phaliscorum agro familiæ sunt paucæ quę vocantur Hirpię. q̄ sacrificio annuo, quod fit ad montem Soractē Apollini: super ambustā ligni struē ambulantes nō aduruntur, & ob id perpetuo senatuscōsulto militię, omniūq; aliorum munerum vacationē habent. Prænestini autem populi, cum in ius Coloniæ relati essent: ob eam causam a Tyberio Imper. municipes facti sunt: q̄ in Prænestinis finibus iuxta oppidū ex capitali ac sontico morbo. Cęs. Tyberius cōualuisset: eoq; nomine municipii gratia illos donauit: qđ Hadrianꝰ Imper. in oratione de Italicēsibus retulit. In hoc tamen municipes a Ro. ciuibus differebāt: q̄ neq; magistratus capere, neq; ius suffragandi habere poterant: sed munerum tantū ciuiliū atq; militariū erant participes: sicuti a Verrio Flacco & Festo scriptum est, nā & Gellius inquit municipes ipsos honorarii quidē muneris cū po. Ro. fuisse participes. Festus vero Pōpeius erudite ac prudēter refert triplici modo municipia intelligi. Sicuti cū pars aliqua ciuitatis in Vrbē iure municipali cōmigraret: quales Fundani, Formiani, Cumani, Acerani, Lanuuini, Thusculani: q̄ paucos post annos iure Quiritū donati sunt. Secūdo modo cū vniuersa ciuitas in Vrbē cōflueret: vt Aricini, Cærites, Agnanini. Tertio eorū dicitur, q̄ in ea lege ad Vrbē accederent: vt suæ cuiusq; ciuitatis municipia & Coloniæ forent: veluti Tiburtes, Prænestini, Pisani, Vrbinates, Nolani, Bobutinēses, Placētini, Nepesini, Sutrini, & Lucēses. de qua re non modo iureconsulti diligenter scribunt: sed & A. Gellius: & ex Verrio Flacco Pompeius.

Quo animo Cæsar Anticatones libros scripserit: & quantū Catoni inuitus cōcesserit: cū eius ebrietatē reprehenderet: aliaq; non contēnenda de Ciceronis incōstantia ascripta.

Caput. VII.

DIgnū memoria est qđ a Iulio Cæs. scriptū fuit de M. Catone viro p̄torio: q̄ ex obitu dictus est Vticēsis: nā cū M. Cicero eius vitā egregiosq; mores pluribꝰ laudibus extulisset: parū æquo animo tulit Cæsar eum ipsum Catonem tantopere a Tulio in primis cōmendatum: ex quo duos libros cōtra eū scripsit: qui ex re Anticatones dicerentur: in quibꝰ oīa prope M. Catonis vitia (si qua erant) collegit: sed inter alia ebrietatē illi velut maximū probrū obiecit: qđ a Cæs. tamen ita relatum est: vt laudasse magis hoc tantū virū q̃ rep̄hēdisse visus fuerit: nā cum ipse Cato plurimo vino incaluisset, & antelucanis officiis esset occupatꝰ: forte quosdā habuit obuios: qui (vt inquit Cæsar) cum eius viri caput retexissent admodum erubuit: sed ita factū adiecit, vt non Catonē putares ab illis, sed eos a Catone dep̄hensos. Qua in re (vt apparet) Catonem etiā ebriū adeo reueritus est: vt vel in ipsa ebrietate videatur illā veræ virtutis imaginē retinuisse. quod & Pli. Nepos testatus est: qui, haud plus inquit honoris a Cæs. vel authoritatis tribui Catoni potuit q̃ si ebrius quoq; tā venerabilis erat. Q; aūt mox idē Cicero anticatones Cæs. laudarit: plurimūq; extulerit, hoc totū vel ex eius incōstātia, vel adulationis vitio accidit: vt qui fortunæ obsequi ac tēpori inuitus mallet q̃ constanter succūbere: ex quo ea inquit laudatio tota κολακία fuit, sicuti ad Pomponium Atticū scribit. & diu sane inimicitię inter Cæsarem & Catonē viguerūt. qđ & Plutarchus alicubi, & Atteius Capito indicauit. nam in libro, quē scripsit de officio senatoris, aperte explicat quo tempore Cęs. cōsulatū obiit nihil eum dubitasse viatorem vocare: vt Cato ipse adhuc loquens in carcerem duceretur: in quo tn̄ non modo excusatum Catonem constat, sed etiam senatu approbante absolutum. G

De impositione nominū apđ Comicos poetas, & quid inter se differant Cylones & Chilones: ac ibidem Cice. verbum explicatū contra quorūdam sententiam.

Caput. VIII.

QVi de origine nominum atq; viribus scripserunt: permulta quidem afferunt de his nominibus, quæ ex forma ipsa & habitu corporis deducta sunt: quod in Scænicis maxime fabulis apparet. Nam poetæ comici habitum figuramq; hominum diligenter considerantes, ex re plærunq; personas denominant: cuiusmodi sunt qui gręca voce appellantur Cephali, Cylones, Phalachri, Blepharones, & alia generis eiusdem. Sicut a nostris etiā Tuditani, Frontones, Lōguri H

Capitones,Cossi,Labeones,Venulei:de quibus diligenter alibi scripsimus.Qui autē dicantur Chilones vel Cylones,& quo pacto inter se differant,libitū mihi est paucis hoc etiā loco adno tare:sicuti & Sex.Pōpeius ex Verrianis cōmētariis refert. Chilones enī inquit eiusmodi hoīes appellari,qui maioribus labris sunt:hoc est qui Labeones,aut Labieni a nostris dici possūt.T. autem Lucretius Labrosos nominat,vnde illud.

Simula Silena Satyrast labrosa philema.

Cylones vero sine vlla quidem aspiratione idē Pōpeius eos appellat,qui frōte pminētiori sunt & quasi extāte:nā Cillones duplici.ll.aliud oīno significat:etsi ridicule qdā in hoc aberrāt.Cū enī Crispū Sallustiū Cicero in gregē cillonū,sacrilegorū,atq̧ ipudicoꝝ cōnumeret,nihil aliud intellexit,q̄ cynędū hoīem,ac turpiter ceuentē.Quoniā cillere apud veteres motitare,atq̧ agi tare est:qd & Seruius atq̧ Higinius testanť.vñ Cillones dicti,qui pudore vēdito ceuētes se effœminãt.Nā & Leneus Pōpeii libertus cum satyras contra eundē Sallustiū scriberet,non mo do illū Popinonē ac Lurconē satyrice appellauit:sed etiam λάσταυρον,quasi meretriculā & scor tum,vt in Suidæ collectaneis exponitur.quod a me vel obseruandum fuit,ne tam impudenter quidam deprauare,atq̧ peruertere bonos codices audeant.

De spatio humanæ vitę:& adnotanda obseruatio de pondere humani cordis,quo modo crescat & decrescat:ex anatomica Ægyptiorum obseruatione. Caput.IX.

I E vita hominis,& qua fine,annorūq̧ spatio cēseri debeat, permulti quidem apud veteres tradiderūt:nec illi tantū,qui naturæ vires ac decreta obseruarunt.Qua in re cū inter se dissentiant authores,plærīq̧ tamen centū annorū spatium vitę hoīm cōcedunt:idq̧ ipsum vulgato magis,q̄ intellecto nomine seculū appellatūr.qd apud nos cū alii permulti,tum ipse Censorin⁹ ad Q.Ce rellium copiose explicat. Sed a Terentio Varrone traditū est ex Dioscoridis authoritate, qui siderum scientiā calluit,Ægyptios quidē ipsos (quibus seruandi medicata cadauera cura fuit)subtili admodū & arguta ratione dęphendisse: quo maxi me vitæ spatio ætas hoīs æstimari debeat:sumpta ex pōdere humani cordis cōiectura.Itaq̧ af firmarunt idē Ægyptii centū omnino annis hoīm vitā definiri:q̧ eorū cor,qui sine vlla corpo ris tabe perierint,hoc ipsum declaret:quoniā cū ætate (si expēdatur)aucta atq̧ dãna referat. Anniculi enī pōdere duarū drachmarū,bimi quatuor:& sic in singulis annis vsq̧ ad quinquagesimū binas accedere:vt centū drachmis existat quinquagenarii hominis cor.Ex eo deīde numero,vnoquoq̧ anno binas detrahi ac minui:quo perspicuū est,ab anno cētesimo ad primam sui ponderis redire,neq̧ lōgius posse proferri.Quod ego tamē acutius quidē existimo q̄ veri⁹: q̄q̄ in his libris,qui τὰ ἀνατομικὰ prosecuti sunt,mira prorsus atq̧ incredenda explicētur.Qd alicubi & Claudius Galenus affirmat.Sed & C.Plinius id ipsum de hominis corde ad Vespasianū Augustū recensuit, etsi breuiter quidem,cum dixerit creditum fere ab Ægyptiis, ex defectu humani cordis non vltra centesimum annum posse homines viuere.

Quomodo a mathematicis vitę hominum finis afferatur:ac de ætate Mosis,ex Trebellio Pollione,ac de Xenophilo musico nonnihil.

Caput.X.

K Vod in capite superiore dixim⁹ de humanæ vitæ spatio,ac hominū legitimo obitu,mouuit me veterum authoritas,qui ab ista Ægyptiorum sentētia prolatis quidē exemplis,longe dissentiant:sed ea tantūmodo referemus,quæ Tre bellius Pollio ad Constantiū Imper.scribit in hunc modum.Doctissimi(inqt) mathematicorum centum viginti annos homini ad viuendum datos iudicãt, neq̧ amplius cuiq̄ concessum dicunt:illud etiam adiicientes,Mosen ipsum(vt Iudæorum libri testantur)dei familiarem.xxv.ac centum annos vixisse.Qui cum interitū hūc vt immaturum forte quereretur:ferunt illi ab incerto numine responsum neminem deinceps amplius esse victurum. Sed in sacris etiā historiis,finem homini veteres tribuunt.xx.annos su pra centesimū:quod & Iosephus ipse,Firmianusq̧ & alii referūt: q̄q̄ Romani,quidē authores de annis Ægyptiorum,eorūq̧ spatio aliter sentiant.in quo temere ab indoctis Varro incessit, vt suo loco a nobis expositum .Inter alios vero compluris,qui annos aliquot supra centum vi xerint,vnus quidem Xenophilus musicę disciplinæ peritus,in tota mortaliū vita repertus est qui cētum & quinq̧ annos sine vllo corporis incommodo vixerit.quod ipse C.Plinius tradit: vir vnus apud Latinos(quantum equidem iudicio possum cōsequi)in obseruandis inuestigādis q̧ naturæ arcanis diligens & accuratus.

Quantum Publius Vergilius & a M. Tullio laudatus fuerit: & quo honore ab vniuerso Romano populo habitus: cum carmen in theatro recitaret.

Caput. XI.

Est in epistolis M. Tullii ad T. Pomponiū, & in Seruianis cōmentariis abun de relatum est: quantum M. Cicero P. Vergilii ingenio ac versibus detulerit, cū seipsum cōtinere nequierit, quo minus audiēte Ro. po. spem latinae doctrinę illū appellarit. Nā cum forte Vergilii carmē ex Bucolico poemate Cice. audiisset, miratus eruditionē & elegātiā, iterū (vt scribit Seruius) recitari illud voluit: adeoq́ traditur in eo audiendo affectus atq́ oblectatus: vt aperte de authore Vergilio dixerit: Magnę spes altera Romę. quod hemistichon poeta mox in suum Aeneam detorsit his versibus. L

Hinc pater Aeneas Romanae stirpis origo
Sydereo flagrans clypeo: & coelestibus armis,
Et iuxta Ascanius: magnę spes altera Romę.

Quin & illud notandum maxime est: quod a Materno refertur de eodē Vergilio: vt a Cor. Tacito scriptum est: tantum enim laudis. tantū honotis nomini Vergiliano habitū Romae est a Sen. P. Q. R. vt recitanti suum carmē in theatro, perinde vniuersus populus assurrexerit, atq́ Octauio Augusto Impe. sic enim Tacitus ex Materni persona in libro ad Fabium Iustū, Testis inquit, Ro. po. qui auditis in Theatro Vergilii versibus surrexit vniuersus: ac praesentem spectanteq́ Vergilium veneratus est, sic quasi Augustum. Ex quibus minime mirum est: si & epistolis & carmine Augustus etiam Octauius totius orbis terrarum Impetator Pub. Vergilio poetarum principi tantum concesserit.

De historia T. Liuii, q̄ in libros ab authore diuisa fuerit: nō in decades, contra aliorū opinionem, tum quibus id authoribus comprobetur.

Caput. XII.

Falso receptum est, ac doctorib⁹ etiam persuasum, fuisse in decades, diuisum T. Liuio suum opus de Romanorum gestis: quę singulę decem voluminibus explicantur: quod ipsum de authore Liuio neutiq̄ apud veteres comperias. Nā & Priscianus vir diligens, aliiq́ grāmatici, sicubi Liuium citant: librorū numerum adscribuut: neq́ decades nominant. Itaq́ & .xvi. librum & .xxxiii. & .clxvi. videmus aduocari ab antiquis authoribus. Cui sententiae & Franc. Petrarcha astipulatur: vt qui asserat in epistola ad Ioannem Boccatiū, ignauia legentium contigisse: vti Liuiana historia sit in decades distributa. In partes (inquit) quas decades vocant, non ipse qui scripsit, sed fastidiosa legentiū desidia diuisit. Sed & L. Florus libros. cxl. eiusdem authoris recēset sublato penitus nomine decadum: cum vniuersam historiā in epitomen, vel (vt latine loquar) in breuiarium cōtraxit. Id & Politianus olim ita libere nobis concedebat: vt nostram quoq́ diligentiā magnopere cōmendaret in perquirendis atq́ examinandis veterum monumentis. M

De Bonifacio Pontifice Ro. eiusq́ insolentia & ambitione: tum eiusdem scelestum facinus relatum contra Prochetum archiepiscopum: ac de improbitate & impudentia Christianorum pontificum.

Caput. XIII.

Neq́ illud a nobis praetermittendum est: quo minus in his etiā commētariis legatur de Bonifacio Pontifice Romano, qui Celestino successit in pontificatu. Is enim tanto ambitu tātaq́ libidine Gebellinorū partes traditur fuisse insectatus, vt minime veritus sit permulta efficere iniquissimis artib⁹, atq́ incredibili insolentia: neq́ in principes tantum Romanos: sed in ipsos etiam sacerdotes: cū illud contra Prochetum Genuensem Pōtificem: quem archiepiscopum vocant. Nam quo die sacra cineritia celebrantur: mos est apud Christianos: vt pontifex maximus prodeuntes sacerdotes ad eius pedes excipiat, atq́ eorū capiti cineres apponat: singulos subinde commonens, & cineres esse illos, & in cinerem reuersuros. Cum autem Prochetus sacerdos, qui habebatur inter Gebellinos, constitisset ad pedes pontificis: ibi Pōtifex Bonifacius verbis permutatis, quae pro religione effantur, memento (inquit) q̄ Gebellinus es: & cum Gebellinis morieris: & simul cineres sacros in eius frontem atq́ oculos proiecit. Quo intelligi potest ab omnibus, quanta sit eorum hominum iniquitas atq́ impudentia: qui sub nomine religionis nihil non licere sibi opinantur: nam cū ad instruendos mortalium animos, pa- N

cemq; humano generi conciliandam,creati atq; instituti sint:nihil amplius existimant,aut magis conantur,q̃ pro libidine seditiones principum excitare:nepharias'q; voluptates flagitiosissime explere:quod & Thomas Aquinas,& Ægidius Roman⁹,magnis commentariis disserunt.

Scitum responsum Aristippi philosophi:cum rogaretur cur homines doctiores diuitum domos,atq; principum frequẽter adeant:minime autẽ ad eos diuites. Caput.XIIII.

O PRudẽter ac scite responsum est a Cyrenaico Aristippo , interrogãti Dionysio,quid in causa foret,vt philosophi ac eruditi homines diuitũ ædes accederent,eorũq; fores ac limina contererent:diuites autem minime id agãt. Quoniã philosophi(inquit)probe intelligũt:quæ desint diuitib⁹, & quib⁹ maxime egeãt:diuites autẽ hoc nesciunt.Quocirca pereleganter Picus noster Mirandula dicebat,nullũ se animal videre in omni vita mortaliũ stultius,atq; insolẽtius,q̃ diuitẽ hominẽ:qui bonarũ disciplinarũ sit imperit⁹, a studiis'q; liberalibus abhorreat:quoniã diuitiæ illæ impudicis voluptatib⁹ atq; desidię paratæ sunt,neq; in vsum hominũ,aut aliquã vitæ vtilitatẽ erogãtur.Itaq; minime mirũ est:si Alexandrini reges atq; cęteri principes tam summis studiis,tãq; accurata diligẽtia doctiorũ hominũ familiaritates atq; sermones conquisierunt.Quã rem epistolæ Græcorum principũ, ac Romanorum abunde indicant:vnde illud peruulgatum,σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA,LIBER OCTAVVS.

De Simone Samarite(qui Magus dicit:) & quomodo in Vrbe pro deo habit⁹ sit,& quo cultu atq; honore fuerit,ex Tertulliani Apologetico,& aliis authoribus.

Caput.I.

A NOn dixerim qua voluptate ac studio sacris authoribus incumbamus eorũq; lectionibus delectemur:sicuti celebres sunt qui græce scripserunt,Origenes Adamantius,Clæmens,Eusebius Pamphilus, Iustinus martyr,Basilius,Io.Chrysostomus,Gregorius Nazianzenus,Epiphanius,qui cognomento πεντάγλωττος est nuncupatus, aliiq; complures: ac ex nostris etiam Tertullianus,Hilarius , Cyprianus, Augustinus, Hieronymus,Ruffinus,Ambrosius,Gaudentius. Nam horum quidẽ commentarii perinde mihi atq; thesauri videri solent : in quibus tam varia,tam multiplex doctrinæ rerumq; omniũ cognitio est:vt vniuersam prope antiquitatem,leges'q; omneis & philosophiæ placita contineant.Quod ego nuper sum expertus in Eusebii ac Tertulliani commentariis legendis:q ambo & ingenio,& doctrina summa præstiterunt : sed quod in apologetico de historia Simonis Magi insinuat,apponendum putaui:quo loco de veterum diis agit.Cum Laurentiam(inquit) publicum scortum coliris,velim saltem Laidem,aut Phrynen inter Iunones & Cereres ac Dianas adoretis:cum Simonem etiam magum statua & inscriptione sancti dei inauguratis.Q; autem statuam Tertullianus Simonis dei nominet:scribẽda hic sunt,quę Iustinus martyr ad Augustum Antoninum scribit:nam & hoc Pamphilus Eusebius recẽset.Post dominum(inquit) Iesum,Simon quidã Samareus ex vico,qui dicitur Gyttho,Claudio Cæs.Imperante , magicis artibus & ope dæmonum suffultus,in vrbe nostra(quæ omnium tenet imperium)q̃ plurimis deceptis deus est decretus:& apud nos simulacri honore donatus:quod in ipso tyberis flumine inter duos pontes collocatũ est:addito etiam hoc titulo,latinis literis perscripto.SIMONI DEO SANCTO.Nam & eundẽ omnes prope Samaritæ,ac nõnulli ex cæteris populis,perinde ac summum deum & adorant & confitentur.Mitto autẽ quæ Hieronymus de eodẽ scribit, ne plura consectari curiosus videar:cum fugisse illum ex Vrbe afferat,aliaq; fecisse prodigiorum insignia.Origenes vero Adamãtius ab his videtur dissentire,qui Simonem ipsum dicit eiusq; disciplinam minus celebrem fuisse.Ita enim refert contra Celsi Philalethen. Voluit & Simon Samareus magus sua arte & cõmẽtis nõ paucos e medio tollere:multos enim suis (vt puto) præstigiis fallebat:nunc vero ex omnibus,qui vbiq; gentiũ agũt,ne ad.xxx.quidẽ cõperias,qui illũ sectentur:& ii prorsus circa Palęstinam sunt:in reliqs vero orbis terrarum prouinciis nec Simonis nomen auditum est , cum ipse laudis & glorię auidus hoc maxime percuperet.Q; si qua eius nominis fama extitit,ea quidẽ ex Apostolorũ historia innotuit,hęc Adamãtius. Sed

enim quæ in Egesippi historia de hoc ipso Simone describunt, minꝰ adhuc recepta sunt: sed cõ
ficta oĩa, & a vero aliena prudentiores extimarũt: ꝙ aspiciẽte videlicet Imperatore Nerone de-
uolauerit: nõ enim Lucas hoc Antiochenꝰ omisisset: presertim cũ referatur a nostris: eũdẽ qui-
dem ꝑcibus apostolorũ decidisse, ac iuxta Ariciam crus alterum infregisse.

De Ægyptiorum antiquitate, eorumq; vrbibus, ex Pomponii Cõmẽtario: ac de aliis etiã regionibus nonnihil obseruatum.

Caput. II.

TRaditum est in veterum commentariis Ægyptios quidem populos haberi B
omnium vetustissimos, tum rerum disciplinarumq; complurium fuisse inuen
tores. ex quo terrarum parens Ægyptus appellata est: quod & Strabo philo-
sophus, & Appion polyhistor, aliiq; fatẽtur. Sed illud in primis memoria di-
gnũ ac mirificũ putaui: quod a Mella Pomponio scriptũ est de iisdem Ægy-
ptiis, in hunc modũ. Ægyptii (inquit) homines vetustissimi sunt: trecẽtos enĩ
&. xxx. reges ante Amasim, ac supra. xiii. millium annorũ ætates certis annalibus referunt: mã-
datiq; literis seruãt: dũ Ægyptii sunt, quater suos cursus vertisse sidera, ac Solem bis iam oc-
cidisse vnde nunc oritur. Quin &. xx. (inquit) millia vrbium regnante Amasi habitarunt: tum
sua ætate clarissimas dicit, quę procul a mari sint, Sayn, Memphim, Syenen, Bubastem, Elephã-
tim ac Thebas: quas vel ipse Homerus poetarum maximus centum habete portas testatꝰ est.
Q; autẽ in Ægypto. x. millia vrbium Mella cõstituit: id ego legẽtium iudicio extimandũ reli-
quo: ne probare illa nunc videar, quę portenta a plerisq; ac prodigia nũcupentur. Nam qui de
vrbibus scripserunt, persępe inter se dissentiunt: quod alias demonstraui. Sedenĩ in Bactrianis
mille vrbes fuerũt: in Italia septingentę, in Creta. xc. vt a probis authoribus traditur. Sed hãc
partem de vrbibus secreto opere diis volentibus explicabimus.

De triplici dicendi genere apud veteres, & quo maxime stilo vsi sunt Romani, Hispani, & Punici authores, ex Mirandulę sententia.

Caput. III.

VErsatus sum nuper cũ Pico Mirãdula viro & ingenio magno & doctrina mul C
tiplici: cum quo nõ dixerim quanta animi voluptare de literis & honestis di-
sciplinis agamꝰ: veluti cum nuper de antiquis scriptoribus iudicium faceret:
adeo vt nihil dici verius aut prudẽtius posset. Sunt (inquit) apud latinos plu
ra scribendi genera: sunt qui delectent, sunt qui doceant, qui & afficiãt, & qui
moueant: sunt etiam qui plura ex his, & qui pauciora consequantur. Sedenim
fuerũt (inqt) nõ pauci, ĩ quibꝰ Romana & elegãs elocutio: alii rursus veluti municipes & agre
stes: quasi sub alio cælo sermonem didicerint. Romani omnes in suo genere ptessi, elegantes &
proprii: vt Iulius Cæsar, M. Cicero, Sallustius, Q. Curtius, Liuius, Iunius Columella, & Cor.
Tacitus. Hispani autem florentes, acuti, & qui ad peregrinum inclinent: sicuti Fab. Quintilia-
nus, Hilarius, & Anneus Seneca. Suetonium his & Plinios addebat, ꝙ essent in scribendo simi
les, figurisq; & græcis vocibus cupidius ac insolenter vterẽtur: quod & maxime Hispanis in-
geniis proprium. Punici & Carthaginienses, duri, audaces, improbi: vt Florens Tertullianus,
Apuleius, Cyprianꝰ, & Capella. Priores (inquit) Romanum ius seruarunt, ac nulla ꝓrsus vitia
in sermone admiserunt: sequentes ab his declinarunt: tertii palã aberrantes, virtuti vitiũ prę-
tulerũt. De Gallicis, inquit Picus, ingeniis nõ loquendũ: vt de Cassiodoro, Apollinare, Fulgen-
tio, qui mythologica lusit: de Enodio item ac cæteris: quorũ cõmentarii aspiciendi sunt nõ ꝓ-
baudi. Hæc mecum Mirandula in Marciana bibliotheca Florentiæ differuit.

De falsitate oraculorum, ꝙ ad principum nutum ferebantur, Exemplo Philippi Macedonis: vt Demosthenes & alii probarunt.

Caput. IIII.

FActus est liber a Plutarcho philosopho de falsitate oraculorum: ꝙ ea videli- D
cet non modo ficta ac falsa forent: sed interdum etiam ridicula, hominũq; cõ
mentis temere comprobata. Demosthenes autem vir ingenio acri & callido
prudenter dicebat, cum fraudes ac deceptiones oraculorũ videret, Pythiam
quidem suo tempore φιλιππίζειν, ꝙ ea. s. imperio ac nutu Philippi regis a sa-
cerdotibus delphicis promerentur: quæ cum eiusdem animo ac libidine con
gruerent. In quo facile possumus cognosse, antiquiores illos, præsertimq; do
ctrinis & prudentia excultos: neutiq̃ istis deceptionibus fidem habuisse. Nam & illud quoq; re
sponsum ex Delphico (vt aiunt) de rege Pyrrho,

Aio te Æacida Romanos vincere posse.
Falsum omnino M.Cicero affirmauit:adhibitis etiam rationibus cur ita demum referret.Primo(inqt) nunq̃ est Apollo latine locut⁹. Deinde etiã sors hæc græcis quidẽ inaudita est:sed & Pyrrhi tempore Apollo ipse versus facere desierat.hactenus Cicero. Sedeñ poti⁹ id poeta Ennius pro tẽpore cõfinxit:quoniã sit poetis ipsis cõcessum: nõ modo fingere aliqd sed mentiri etiam & falsa dicere.Itaq; merito ab eodem Cicerone dictum est:Aperte quidẽ cõuincitur cætera omnia delphica parũ syncera fuisse.quod itidem a plerisq; philosophorum copiose scimus assertum:vt diligenter Pamphilus Eusebius ad episcopum Theodorum demonstrat.

Annei Senecæ locus in epistolis expositus de meta sudante in vrbe Roma:ac de Pub. Victore qui de regionibus Vrbis scripsit. Capuț.V.

B IN epistolis Annei Senecæ ad Lucilium verba hæc sunt:Essedas transcurrentes pono, & fabrum inquilinum, & ferrarium vicinum, aut hunc qui ad metam sudantem tubas experitur & tibias:neq; cantat sed exclamat. Quo loco quid intelligamus metam sudantem:viri olim doctiores quæsierunt:sed nihil tum inuentum est aut prolatum:quod hoc ipsum satis exponeret. Sciendum autem locum ipsum in Romana vrbe fuisse, ita ex re appellatum.nam metæ quidem in vrbe & metulæ(vt grãmatici probant)lapides erant:quasi coni extantes (ita enim græce possunt appellari)quoniam meta est perinde ac turbo inuersus:cuiusmodi effigies adhuc in compitis spectantur:quæ ad instar cylindri propemodum sunt. Erat autem locus hic, quem metam sudantem Seneca vocat:in regione Vrbis quarta,in qua templum Pacis,Suburra itidem,Sandalarium,& horrea castanearia:sicuti a Pub. Victore traditũ est:qui in.xix.Vrbis regionibus ea prope omnia refert,quę scitu digna & memoria viserentur: etsi magis hæc ipsa Victor nominat q̃ explicat:sic vt breuiarium Romæ vrbis & quasi locorum [illegible] videatur:quod & Ber.noster Oricellarius putat.qui Pub.ipsum non modo assidua obseruatione exponit:sed Vrbis totius ambitum,situm, magnitudinem:ac partes pari diligẽtia & studio exequitur:collectis fere his omnibus,quæ ad hoc absoluendum pertinerent.

De Milonis Crotoniensis robore ex Pausania, ac Maximino & Firmo Roma.Imperatoribus,quo robore & qua forma fuerint. Caput.VI.

F COmplura passim leguntur in antiquorum monumentis de Milone Crotoniensi, & eius clarissimis gestis & robore: sed apud vnum tñ Pausaniam ea referuntur in Heliacis,quæ mirificam sane penẽq; prodigiosam viri fortitudinem arguant:quod ego subiiciendũ putaui.Is igitur Milo ex oppido Crotone fuit: & in athletica præstitit:ita malum Punicum tenebat: vt nemo illi e manu extorqueret,aut digitum corrigeret:quum is tamen nullibi malũ læderet. Idem disco vncto insidens a nullo distrahi poterat. Vnde & C.Pli.inquit:q; is quũ semel cõstitisset, nemo eum e vestigio educebat:sed & chordam fronti veluti coronam alligans retẽto spiritu, venis plenis firmabat.Itaq; Maximinum Cæs.Augu.qui Thrax fuit,Milonem Crotoniatẽ vulgo appellarunt:q; is manibus amaxas traheret:rhedam onustam propelleret:aliaq; supra fidem permulta efficeret. De quibus & Iunius Codrus & Capitolinus scripserũt. Firmus vero (quẽ Cæs.Aurelianus latronẽ Ægyptiũ vocabat)vt Vopiscus tradit ad Bassum,statura fuit ingenti,oculis promicantibus,capillo crispo, fronte vulnerata, vultu fusco:reliquũ corp⁹ pilosus & hispidus:ita vt cyclops vulgo diceretur:robore sic insignis atq; egregius, vt triarium vinceret.Nam & incudem pectori superpositam,tundentibus aliis,constanter pertulit,cum ipse resupinus & in manus curuatus pendere potius,q̃ iacere videretur.

De iis qui fœcundiores fuerint ad prolem procreandam, ac Proculi Augu. verba de ingenti sua libidine.

Caput.VII.

G MIrum est quod ab antiquis traditur de quorũdam multiplici & numerosa sobole:in quorum numero etiam reponitur Artaxerxes ille Persarum Rex. Is eñ.cxv.filios habuit:ex quibus quinquaginta in eius necem conspirantes eũ occiderũt:vt minus id ferendum videatur:cum ex tanto numero,nullus (vt inquit Trogus)repertus sit:quem a tam impio ac nefando scelere patris maiestas,aut pietas reuocarit.Quin & Eutyche.xxx.quidẽ peperit filios:sicuti a veterib⁹ scriptũ est. Nã Cn. Põpei⁹ in theatri ornamẽtis,quũ mirabiles rerũ

hominumq; effigies poneret, Eutyches simulacrum constituit. Hæc enim a.xx. liberis in rogũ est illata: sicuti C.Pli. ad Vespasianum August. refert. Proculus autem Cæs. centum Sarmatas virgines, quæ in bello captæ sunt, intra dies.xv.(vt ipse gloriabatur) grauidas reddidit. Adeo libidini atq; nequitię deditus fuit: quod etiam Flauius Vopiscus detestatur. sed apponam verba eiusdem Proculi Imperatoris ad Metianum. Centum, inquit, ex Sarmatia virgines cepi: ex his vna nocte decem iniui: omnes tamen, quod in me erat, intra dies.xv. mulieres reddidi.

De.xii. Romanis diis, & eorũ nominibus, qui singulis mensibus apud veteres præponerẽtur ex antiquo marmore, ac Ennii carmen additum. Caput.VIII.

INcidi nuper in monimenta quædam Romanæ vetustatis: in quibus & ratio & ordo Romani anni deprehenditur: quibus videlicet feriis, aut etiam diis sacra essent peragenda. Sed quod in primis me tenuit, repertũ ibidem est, singulis quidem mensibus suos quasi deos, ac numina assignari: in quorum tutelam referrentur. Ex quo persæpe etiam legitur.xii. diis aras fuisse in Vrbe constructas. quod alibi copiose differui. Nunc vero eum subiiciam ordinem: qualis in his fastorum monimentis reperitur: quæ vel Pomponius Lætus vir antiquitatis studiosus ad Laurentium Medicem Florentiam misit. Ianuarius in tutela Iunonis: Februarius, Neptuni: Martius, Mineruæ: Aprilis, Veneris: Maius, Apollinis: Iuni9, Mercurii: Iulius, Iouis: Augustus, Cereris: Septẽber, Vulcani: October, Martis: Nouember, Dianæ: December, Vestæ. Quæ obseruatio ad eorum quoq; commentarios pertinet: qui fastorum & annalium historiam explicant. Q. vero Ennius poeta disticho etiam nobili.xii. deos complexus est, quos alii patrios & penates, Varro vrbanos appellat: quorum imagines ad forum (vt inquit) dicatæ viserentur. vi. mares, & fœminæ totidem: vt a Capella Martiano, & L. Apuleio refertur. H

Iuno, Vesta, Minerua, Cetesq;, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Veterum poetarum carmen relatum contra Chaldęos & Ariolos: & qua ratione minime sit illis adhibenda fides, ex sententia philosophi Phauorini. Caput.IX.

LIbitum mihi in ocio agenti veterum poetarum carmen referre cõtra diuinaculos & ariolos istos, qui & Chaldęi a Romanis & Planetarii vocantur: vt intelligamus fuisse istiusmodi homines ab antiquis maxime derisos, atq; explosos. Subiiciam vero senarios aliquot ex Accii, Ennii, & Pacuuii fabulis: cum quia venusti admodum & elegantes sunt, tum q; in his alicubi deprauatę voces, ac perperam collocatæ sensum deturbant: vt non cuiusq; sit eorum elegãtias ac festiuitates pcipere: nisi paulo attentius perlegantur. In libris igitur M. Ciceronis (qui de diuinatione inscribuntur) Pacuuianum hoc ex tragœdia Chrysippo inuenies. I

Nam istos, qui linguam auium intelligunt,
Plusq; ex alieno iecore sapiunt, q̃ suo,
Magis audiendum, q̃ auscultandum censeo.

Quin & ipse Q. Ennius, vt apud eundem Ciceronem, sic eorum improbitatem detexit.

Quisibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam:
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam ipsi petunt:
De his diuitiis sibi deducant drachmam, reddant cætera.

Neq; minus eleganter Accius poeta in scribendis tragœdiis summus, vt in Atticis legitur,

Nihil (inquit) credo auguribus: qui aures verbis diuitant
Alienas: suas vt auro locupletent domos.

Etenim Phauorinus philosophus, qui Pyrrhoniorum libros plures composuit, cõtra istos quidem Chaldæos in hũc modum lepide concludebat. Aut aduersa, inquit, euentura dicunt, aut prospera: si prospera & fallunt, miser fias frustra expectando: si aduersa dicãt & mentiantur, miser fias frustra timendo: si vera respondent, eaq; sunt nõ prospera: iã inde ex animo miser fies, anteq̃ e fato fias: si felicia promittunt, eaq; ventura sunt, tum plane duo erunt incommoda: & expectatio te spei suspensum fatigabit: & futurum gaudii fructum spes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto vtendũ esse dicebat istiusmodi hominibus: qui vanis pręstigiis ac sycophãtiis imponunt atq; decipiunt: quos etiã Gellius vir graui cõsilio in rebus humanis Æruscatores improbos & Sycophantas appellat. Ex quo Lycus ille Plautinus in Pœnulo comœdia q̃le, pidissime inquit.

Heu heu q̃ ego habui ariolos aruspices:
Qui siquid boni promittunt,pro spisso euenit:
Id quod mali promittunt,præsentaneum est.

De crimine Scopelismi in Arabia,& locus apud iureconsultos emẽdatus, ac leges utẽ contra eos,qui limites ac terminos extrahunt.

Caput.X.

K In libris Digestorũ,seu Pandectarum verba hæc Vlpiani sunt:in quibus mentio habet criminis:quod in Arabia prouincia Scopelismus vocitatur:sed hoc ipsum verbũ ex codicibus istis vulgatioribus sublatum est, ac pro eo etiã qd est minus ferendũ, adulterinam quoq; vocem supposuerunt:ita vt spatiũ interdictum inseruerint:ratione tam inepta q̃ impudenti.Sed libitum est locum hunc restituere:ne quantum in me fit, nostris iureconsultis non satisfaciam: q̃q̃ sunt adeo quidam a bonis literis alieni,adeo literatis omnibus male affecti:vt siqui maiorẽ elegantiam profitentur in Romanis disciplinis:ingenioq; nou vulgari sunt,insectẽtur eos,atq; dictis contumacibus accusent. Sed nos eorũ,quod ait Plancus,orationes præterfluere finem⁹: neq; enĩ tales sunt,vt in professione hac meliorũ literarũ admodũ profecerint:itaq; siquãdo in aciem veniũt,aut tumultuãtur quidem,aut relicto presidio fugã capessunt. Verũ de his alias. In Pãdactis igitur illis archetypis,quę Florentię asseruãtur in Palatina curia,sic legitur. Sunt quædam,quæ more prouinciarũ coercitionem solent admittere:vt puta in prouincia Arabia σκοπελισμὸν crimen appellãt,Cuius rei admissum tale est. Plęriq; inimicorũ solent prędiũ inimici σκοπελίζειν.i.lapides ponere,indicio futuros:q; is qui eũ agrũ coluisset, malo leto periturᵘ esset isidiis eorũ,qui scopulos posuissent.Quæ res tãtũ habet timoris:vt nemo ad eũ agrũ accedere auderet,crudelitatẽ timens eorũ,qui scopelismon fecerint. Hanc rem præsides exequi solent grauiter vsq; ad pœnam capitis:quia & ipsa res mortem comminatur. Sedenim Romani quoq; illi vetustiores,quos Ennius poeta Cascos appellauit,acerrimis pœnis cõtra eos vindicabãt: q agrorum fines ac terminos exemissent, aut loco mutassent.quod in primis Numę regis instituta & leges probant.In quibus vir egregie prudens statuit,licere oĩbus tanq̃ sacrilegũ eũ occidere,qui violate ius termini ausus esset.Qd & Dionysius Halicarnasseus in historia Romanę antiquitatis copiose explicat. Vnde etiã versus ex antiquis legibus.
Qui secus faxit:& terminum exarassit:
Ipsus & boues sacri sunto.

De authoritate maxima imperii Romani, & epistola Belsolis regis ascripta de Valeriano Cæsa. Augusto capro.

Caput.XI.

L Aud alienũ mihi visum est, si ex Belsolis regis epistola exponamus, q̃ sancta olim q̃q; inuiolabilis Romani imperii dignitas censeretur,apud externos etiã principes:cum vel capto Cæs. Valeriano Romanum tñ nomen maximis regibus & venerationi æque & terrori fuerit.Probant hoc ipsum cum alia cõplura,quę in veterum historiis continentur:tum illud quod est in Belsolis regis epistola de Valeriano imperatore:quem Sapor Persarum rex tum forte prouictorię iure inter captiuos retinebat.sed ascribemus epistolam ipsam Belsolis:vt apd Trebelliũ Pollionem habetur in libro ad Imperatorẽ Cõstantinũ.Belsolis rex regum Sapori regi.S.Si scirem posse Romanos aliquando penitus vinci,plurimũ tibi gratularer de victoria quam profer res:sed quia vel fato,vel virtute gẽs illa plurimum potest,vide ne q; senem Imperatorẽ cepisti, & id quidẽ fraude,male tibi cedat.Illud præterea cogita,quantas gentes Romani ex tuis hostibus,suas fecerint:a quibus sæpe victi sunt. Audiuimus certe q; Galli eos vicerunt:& ingẽtem illam vrbem incenderunt:certe Galli Romanis seruiunt.Quid Aphr●os nõne vicerunt:certe seruiunt Romanis.De longioribus exemplis & remotioribus nihil dico.Mirhridates Ponticus totam Asiam tenuit:certe victus est:certe Asia Romanorum est. Si meum consilium requiris,vtere occasione pacis, & Valerianũ suis redde.Ego gratulor felicitati tuæ:si tamen illa vti tu scias.Quin & Arthabesdis literæ extant regis Armeniorum:quibus Romanũ quoq; Imperium sic visus est defendere:vt imperatorem Valerianum a Sapore captum liberius repeteret. Ita enim in extrema epistola scriptũ est.Vnum cepisti senem:& omnes gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti.Ad hunc prope modum & rex Cadusiorũ ad Saporem scripsit,vt apertissime constare possit, q̃ summa in veneratione vbiq; gentium haberetur Romana illa maiestas,vel in maximis rerũ atq; fortunæ periculis.

De fulminitis & fulgiritis arboribus, ac de Ioue Fulguratore & Tonitruali in libris Aruſpicum,aliaq; ibidem addita de fulminibus.

Caput.XII.

FVlminitę & fulguritę arbores in Aruſpicũ libris appellatę ſunt:φ eſſent ful M
mine ictę.Quocirca Fulminitũ(inqt Feſtus) eũ locũ dixerũt,q religione fa-
cer habereretur:quoniã dicaſſe illũ Iuppiter Fulminator ſibi videatur.Ad hęc
enim loca hi accedebãt,qbuſdã ſacris adhibitis,q Fulguratores, hoc eſt ful-
minũ pcuratores vocabãtur. Hinc illud in Satyris Perſianis. Triſte iaces
lucis,euirandũq; bidental.De his vero ſacris,quę ad arbores fulguritas fie-
rent,nonnihil cõperias in Feſti commentariis.Sed & citantur a noſtris Grã
maticis libri de fulguritis arboribus,q cũ Martiis atq; Sibyllinis ſeruarẽtur in tẽplo Apolli-
nis.De Ioue aũt fulminatore & fulguratore(vt alia mittam⁹) ſic L.Apulei⁹ in libro de mũdo
ad Fauſtinũ.Quũ ſit vnus deus,idemq; numen,plurib⁹ quidẽ nominib⁹ pter ſpecierũ multi-
tudinem:quarũ diuerſitate ſit multiformis:nam a iuuãdo Iuppiter dicitur:quem ζῆνα Græci,
φ vitę noſtræ author ſit,rectiſſime appellant.Idem fulgurator & tonitrualis & fulminator ac
ſerenator dicit.Plures frugiferũ vocãt:multi vrbis cuſtodẽ:alii hoſpitalẽ amicalemq;:vt apud
Aruſpices & Romanos veteres inuenies. Ex his facile intelligit,fuiſſe in Hetruſcorum com-
mentariis Fulguratorem Iouem ac tonitrualem celebratum:vt alibi diximus.C.quoq; Pli.vir
in conſiderandis atq; cognoſcendis naturę viribus præcipue accuratus,Vulnera tradit fulmi
natorum frigidiora eſſe reliquo corpore:& apud Romanos religione cautum fuiſſe: vti cada-
uera fulmine icta humo iniecta conderentur:φ ea cremari nefas haberetur.

Quę ſit lex Annaria in veterũ ſcriptis:& qd hoc verbum ęuitas ſignificet I.xii. Tabulis.

Caput.XIII.

LEgem Annalẽ & annariam veteres iccirco appellarũt:φ ea cautũ foret de ęui- N
tate,ac de annis:hoc eſt qua ętate,qbuſq; tpibus capiẽdi magiſtrat⁹,atq; haben
di ptãs foret.Qualis illa traditur de ſenatorib⁹:vt ab oĩ ſenatus munere vaca
renr,q annũ vitę ſexageſimũ abſoluiſſent.Item de militibus:ne ſupra quinqua
geſimum annum militię ſacramento tenerentur.Sic enim apud iureconſultos
habetur.De hac lege annaria & in collectaneis Sex. Pompeii mentio habetur.
In capiendis vero magiſtratib⁹ decennium ex lege interpoſitum erat, ne cuiq; eadem dignitas
traderetur.ſiquidem ad hunc modum in antiquiſſimis legibus ſeruatum eſt.Æuitatem anna-
li lege ſeruanto.Eundem magiſtratum,ni interfuerint decem anni,nequis capito.
Vocabulum hoc quod eſt ęuitas pro ſenio exponendum eſt:quum iam prouectiores homines
ſunt,& quaſi capulares:vt verbo vtamur Plautino.Eſt autem ex.xii.tabulis acceptum:vt in ea
lege continetur:qua de iumento & acerra agebatur.
Si in ius vocat(inquit)ſi morbus,æuitaſve vitium eſt,
Qui in ius vocaſſit,iumentum dato.Si volet acerram inſternito.
De qua lege plura diſſeruit Sex. Cæcilius Iureconſultus, qui Hadriani ætate vixit in ſumma
nominis celebritate.

PETRI CRINITI COM-
MENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER NONVS.

De Magia Dardani,eiuſq; libris e ſepulcro a Democrito erutis:ac de Græcis Philoſophis qui ad Ægyptios penetrarunt.

Caput.I.

NOrum eſt regem Numã (q leges Romanis condidit) libros. xii. ſcri- A
pſiſſe,partim Gręce(vt traditur)partim latine,in quib⁹ Pythagorica
ſacra & Pontificalia continerentur:eoſq; voluiſſe in monumento etiam
ſuo recondi, ne in vulgus (credo) & propalam quæ arcana & ſacra
erant,deuenirent.Qua in re Pythagoræ ſecutus eſt diſciplinam:quæ
profanum vulgus longe arceret.Sed exemplo ſimili relatum de Dar-
dano eſt:qui cũ egregie in magicis artibus præſtaret, libros a ſe con-
ſcriptos in ſepulchro fertur conſtituiſſe:quos Abderites Democritus
vir ſagacis ingenii in perſcrutandis naturæ viribus, diligentiſſime re
quiſiuit:tum commentariis editis illuſtrauit:diſciplinamq; ex illis re
conditam atq; multiplicem accepit:quod & C.Plinius ad Cæſ. Veſpaſianum teſtatur. Nemo

em̃ ignorat Grecos aliquot ipsos etiã Ægyptios adiisse, vt Magicam edisceret: in quorũ numero eadẽ ppe ætate fuerunt Agrigentinus Empedocles, Democrit⁹, & Pythagoras: qđ & Pãphilus Eusebi⁹, Philostrat⁹, & Diodor⁹, aliiq; pmulti referũt: suscepris veri⁹ (vt ait Pli.) exiliis, q̃ peregrinationibus. Sed hoc multo copiosius in epistolicis scripsimus.

De Bonoso imperatore, & eius vinolentia: ac ioculari dicto in eius obitu pendere amphoram: tum de lege Sympofiaca in potationibus. Capur. II.

B AVreliani imperatoris dictum de Bonoso celebratur, natum fuisse illum nõ vt viuat, sed vt bibat. Hic igit Bonosus cum Romanorum dignitas in dies magis amitteret, Impatoris nomẽ occupauit: sed quũ bello superatus foret a Probo, seipsum laqueo suspẽdit. Erat aũt Bonosus ex eo gñe hoĩm, qui inter pocula & potationes vitam cõsumũt. Siquidẽ potator fuit egregius: ex quo in ei⁹ obitu ioculare dictum inualuit, Amphoram pendere, non hominem: q; instar amphoræ pensilis præ vino videretur: quod affatim ingurgitauerat. Onesius tñ Grecus author, eundem tradit Bonosum vel in vino fuisse prudentiorem: tametsi bibendi modum longe excederet: quod & Flauius Vopisc⁹ recenset. Lex aũt Symposiaca hæc est, vt obiter hoc addat: sicuti a veterib⁹ definitũ: vt prima videlicet cratera faciat ad sitim, secũda ad hilaritatẽ, tertia ad ebrietatẽ, quarta ad insaniã: neq; forte modũ aut rationem in bibẽdo preteteat, quũ ipso quidẽ vino sapientia veteri prouerbio obumbret. Nã & quaternario numero Democritus Physicus Abderites abstinendũ censebat: cõdito volumine de hoc, non esse quaternos cyathos vel sextarios potandos. Vnde illud forte Ausonianum ex Flacci sententia.

Ter bibe vel toties ternos: sic mystica lex est, Vel tria potanti, vel ter tria multiplicanti.

De diis regionũ atq; vrbium, quibusq; nominibus appellarentur: ex Tertulliano, Origene, & aliis authoribus. Capur. III.

B NOn defuerũt apud Romanos, qui de diis ac diuinitate pmulta solerti aĩo conquisierint: ac editis etiã cõmẽtariis explicarint. In quibus cumprimis celebres sunt, Nigidius Figulus, Varro Terentius, & Val. Soranus: & qui in Põtificio iure ac philosophiæ decretis incubuerunt: quod Augustinus & Hieronym⁹ abunde affirmant. Nos vero eam nunc partem de diis duximus referendam: quę in quaq; regione atq; vrbibus & oppidis proprios lares ac deos assignat. Putarunt enim veteres (vt est author L. Apuleius) suis regionibus deos ascribendos: qui fanis & cerimoniis possent admitti: vt in Bœotia, Amphiaraus: in Aphrica, Mopsus: in Ægypto Osiris. Et vbiq; Æsculapius. Sed hæc multo copiosius a Diodoro & Macrobio exponũtur. Origenes autem Adamãtius in commentariis contra Celsum. Minime, inquit, iniquũ est suũ quẽq; numen legitime colere, etsi pluribus inter se ritibus & cerimoniis differunt. Nam Æthiopum populi, qui Meroen habitant, Iouem dũtaxat, inquit, & Bacchum colũt: Vraniã Arabes & Bacchum: Osirim Ægyptii omnes & Isidem: Mineruam Saytæ: Naucratitę vero ex ritu vetustiore Serapin suum numen cœperunt nuncupare, quod etiam pluribus a Tertulliano explicatur, viro vt apparet in quaq; doctrina excellẽti: eo maxime loco, quo de veterũ diis ac numinibus historiam refert. Vnicuiq;, inquit, prouincię & ciuitati suus de⁹ est: vt Syrię, Astartes: vt Arabię, Diasares: vt Noricis, Tibilen⁹: vt Aphricę Cœlestus: vt Mauritanię sui reguli. Dein vero & in Italia, inquit, municipali consecratione alii censentur dii: Crustuminensiũ, Deluẽtinus: Narniẽsium, Viridianus: Æsculanorum, Ancharia: Volsinensium, Norcia: Otriculanorũ, Valẽtia: Sutrinorum, Murcia: Phaliscorum, Curis in honore patris: vnde accepit cognomen Iuno. Qua in re non minorem superstitionem arguunt, q̃ falsam ineptamq; improbitatem. Sed hęc satis. Nolo em̃ ea repetere, quę alibi commodius explicaui.

Anacreontis carmen ascriptum q̃ venustissimũ de poculo, & in Latinos numeros conuersum: quod apud Gellium deprauatum est. Capur. IIII.

D CElebratur maxime inter Grecorum delicias Anacreontis poetę carmen, vt venustum, elegans, & plepidum: quo ἐρωτικῶς exprimitur, cuiusmodi poculũ fieri sibi expetat: vt in eo videlicet non armatos duces, non cæli signa, Pleiades vel Bootem requirat: sed Veneres, sed amores, sed racemos, & Bacchum. Est autem hoc prorsus.

οὔ μοι μέλει γύγεω τοῦ σαρδίων ἄνακτος,
οὐδ' αἱρεῖ μέ χρυσὸς, οὐδὲ φθονῶ τυράννοις.
ἐμοὶ μέλει μύροισι καταβρέχειν ὑπήνην

Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι   καταστέφειν κάρηνα.
Τὸ σήμερον μέλει μοι,   τὸ δ' αὔριον ὥς τοι δ.
Τὸν ἄργυρον τορεύσας   Ἥφαιστέ μοι ποίησον,
πανοπλίας μὲν οὐχὶ,   τί γὰρ μάχαισι κἀμοί;
ποτήριον δὲ κοῖλον   Ὅσον δυνῇ βάθυνον.
ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸ   μήτ' ἄστρα, μήθ' ἁμάξας,
μὴ στυγνὸν Ὠρίωνα.   τί Πλειάδων μέλει μοι,
τί δ' ἀστέρος Βοώτου;   Ἀλλ' ἀμπέλους χλοώσας,
καὶ βότρυας γελῶντας,   καὶ χρυσέους πατοῦντας,
σὺν τῷ καλῷ Λυαίῳ,   Ἔρωτα, καὶ Βάθυλλον.

Quod ego propterea putaui referēdum, vt facilius emendari possit in Gellianis noctibus: quo loco Romanas veneres cum Græcorum deliciis commisit. Ibi enim deprauatū id carmen atq; improbe violarum est, nos olim Anacreonteum id pro arbitrio nostro expressimus his numeris: quales vulgo legunrur Laberiani.

Non mi cupio aurum, non diuires diuirias:
Non sceptra curo minitanrium principum:
Nil ad me rriumphantes cum decoris fascibus,
Nil instructæ acies armis præfulgentibus.
Mihi est viuendum teneris in amoribus:
Mi sunt deliciæ, & suaue olentia suauia.
Viuamus hodie, viuamus dum licet:
Lætiq; carpamus quicquid id est boni.
Libet nunc crines liquidis perfundere odoribus:
Interq; iocos agere & lepidas veneres.
Quin ru age Vulcane potens, mulciber ignee,
Excude mi amplum, insigne, argenreum cymbium.
Inq; eo non mi astra, non Bootem, non Pliadas,
Non Martem ferreum, non cruenra prælia.
Quid cum sideribus, cum Marte, cum bellis mihi?
Sed intus cude Bromium vino madidum,
Vitesq; molleis, & frondenreis palmites,
Racemosq;, & fluentes virideis hederas:
Amoremq; spirantem calores vndiq;.

De magia Ægypriorum, & qui in ea præstiterunt: ac de. xxxvi. dæmonibus, & qua porestare polleant. Capur. V.

DE magia, quę apud Ægyptios populos celebrata sit, ꝑmulti apud veteres scriꝑserūt: nā & Græcorū quidā ad eā ꝑdiscendā illuc enauigarūt: quo facilius atq; copiosius de ea referrēt. Nec ēm later eiusmodi fuisse hāc disciplinā, vti dęmonū virib⁹, & quibusdā velut incātationib⁹ miracula fere, ac ꝓdigia efficerēt: qđ ex veterū cōmentariis intelligit. Eius autē originē C. Plinius ad Mosem & Laropelā rerulit. In qua (vt tradit) Solomon, Dositheus, Simou Samareus, Theudas, Etham, Calgales, Dardanus, aliiq; cōplures ꝓstirerūt. Ex Græcis Hostanes, Damigeron, Pythagoras, Democrit⁹, Apollonius. Ex his cōmentarios quidā fecerūt: quo hāc partē plenius excolerēt, atq; humano corpori medelas deferrēt. Quod ipsi magices aurhores certis geniis ac dęmonib⁹ assignār: sicuti Celsus Aphrican⁹ in his libris restat⁹ est, quos infando tirulo cōrra Christū cōposuit. Ægyptii inquit ipsi, qui magicen maxime coluerūt, tradūt humanū corpus per. vi. &. xxx. dęmones curari: ex quib⁹ alius dęmon, aliam sibi partem & portionem suscipit, eiusq; turelę se dedicat. Quin & eorū nomina patria voce appellāt: qbus inuocationib⁹ viriatas corporis partes ad sanitatē referre soleāt. Sed hāc partē & Porphyri⁹ copiose explicauit: qui Ægyptios quoq; sycophāras atq; præstigiarores vocitar. De Solomone aurē, vt idē credaf, facit in primis Iosephi authoritas: qui & Iudæorū vernaculus, & in oī antiqtate cōsideranda diligenter accurarus fuit. Is enim eundem scribit Solomonem, non modo rerum omniū atq; animanriū naturam ac vires calluisse, sed eam præterea scientiam, quæ ad potestatem dæmonum atq; incantationes ꝑtineat: Quibus inquit hominum morbi & ægritudines leniri atq; curari soleant. In hac vero magica & annulum adhiberi, & pelues, aliaq; sacra idem

Iosephus authot est:in qua Iudæum quoq; Eleazarũ dixit maxime celebrem fuisse Vespasianis Augustis imperanribus.

Non esse viri prudentis in humanis cõfidere:& exemplũ nobile de iniquissima fortuna Bellisarii ducis. Caput. VI.

F SErmo nuper habitus est a viris prudentioribus de fortunæ potestate & viribus:quę pro libidine omnia humana agit ac versat:sed inter alia multa exemplum de Bellisario duce maximo prolatũ est:qđ equidem non putaui præter mittendum,cum ętate quoq; nostra(in qua totius Italię principes variis passim cladibus agitantut) paria quædam prope aspiciamus. Bellisarius igitur (vt a Procopio & aliis relatum est) vir quidem gestis & animo maximus,sæpius victot ac triũphator fuit:qui Iustiniani Augusti imperiũ suis auspiciis firmauit. Vandalos populos deleuit, de Persis triũphauit, Italiãq;, & vrbem Romã a Barbaris & crudelissima cæde nõ semel liberauit. Tãdem vero post multas victorias,ac peractos triũphos cæcat⁹ ab imperatore fuit:eidemq; oculi crudeliter exempti. Neq; ob aliã causam,q̃ propter liuoris improbitatem:qui velut ignis alta semper & ardua petit. Cui vt ad plenũ satisfaceret in tam graui,tãq; iniqua fortuna oppressus:tuguriolum sibi ptopter viam constitui fecit:in quo nummulos ad victum quæritaus,vitæ reliquum transigeret:dictitãs hoc subinde prætereuntib⁹: Viator cõcede obolum Bellisario,qurm liuor nõ error cæcauit. Adeo nihil in humanis meli⁹,q̃ nihil boni sperare.quod illa etiã perq̃ nobilis Sidonii acclamario commonet de misera mortalium conditione. O necessiras abiręcta nascendi,viuendi misera,durissima moriendi.sed hoc alibi de Bellisario commodius diximus.

De mulriplici causa terręmot⁹,& Neptuni potestate:tum de terræmotu maximo,qui Tyberio imperante in Asia euenerit. Caput. VII.

G NOn pauci apud veteres Græcos celebrantur:qui de motu terrarum & causis copiose scripserunt:neq; philosophi minus, q̃ historiæ authores:sicuti apud nos etiam C. Plinius, An. Seneca, & Marcellin⁹. Neq; dubium reliquerunt,varias dici causas: vnde istiusmodi terrarum motus nascantur. Nam Chaldæi quidem & Babylonii totum hoc sideribus assignant. Philosophi autem plæriq; flatibus & aquis:q̃ hæc visceribus terræ inclusa dum nitantut protumpere,motus istos & hiatus genetent. ex quo Neptunum quoq; ipsum Græcorũ vetustissimi Ennosigæum & Sisicthona appellarũt. Nam & Probus Valerius aurhoritate M. Varronis tris p̃cipue causas probat : quibus terræ tremotes eueniant. Aut enim ventis in terræ visceribus occlusis,exitũq; requirentibus fundamenta cõcuti:& his labefactis superiora contremere. Aut etiam ex igne:quem terrę inesse,mons æthna, & alii testãtur.exusta enim occidunt:nec sine sonitu & tremore subsidũt. Tertio ex aquis:quæ quodcunq; sustinent:delabi sensim in liquorẽ,& ingentib⁹ ruinis terra consumpta lacus maximos fieri,qđ & Claudi⁹ Galenus(vt alios mittã) in libro de historia philosophi p̃sequit̃. Sed qđ ĩ Asia imperãte Tyberio Augusto accidit:mirandum profecto ac pene incredendum videtur:siquidem terræmotu facto.xiii. vrbes corruerũt: quorum nomina subiiciemus sicuti etiam in annalibus Pamphili Eusebii notatum est, quos diuus Hieronymus,vt alia mulra,in sermonem latinum conuertit. Sunt igitur hæ:Magnesia, Ephesus,Sardis,Mosthene,Megara,Cæsarea,Philadelphia,Hymolus,Themis,Cyme,Myrrhina,Apollonia,Dicæarchia. Quod etiam ob id referendum fuit quoniam & C. Plinius,maxim⁹ inquit terræ,memoria mortalium,extitit morus Tyberii Cæsaris priucipatu.xiii. vrbib⁹ Asiæ vna nocte prostraris.

Historia de Leęnę meretricis constanria in tormẽtis:ac Tertulliani verba exposita.tũ de Throdoro etiam,q̃ firmo & constanti animo furrit. Caput. VIII.

H VErba Florentis Tertulliani sunt in libro,q Apologericus cõtra gẽtiles inscribitur. Ecce,inqr,& tormẽtoꝝ certamina a vobis coronant̃: Artica meretrix,carnifice iam farigato postremo linguam suam in faciem sęuiẽtis tyranni expuit:vt expueret & vocem ne coniuratos cõfiteri possrt,si etiã victa voluisset. In quibus historia latentet notat̃ de Leęna meretrice & Hipparcho Atheniẽsiũ tyrãno. Nam Olympiade quidẽ.lxiiii. Hippias & Hipparchus Atheniensium tyrannidem occuparunt:sicuti relatum ab Eusebio in annalibus : ex quo Harmodius & Aristogyton, aliiq; complures facta conspiratione Hipparchum interemerunt. Leæna autem meretrix, cum foret illis beniuolentiæ officio ma

xime coniuncta,capta est:ac multis,variisq; tormentis vexata:vt cõscios atq; cõiuratores pderet.Sed illa vt acris animi linguam mordicus amputauit:& in Hippiæ tyranni faciẽ inspuit: qđ & C.Plinius(vt alios mittã)inter memorãda patientiæ exẽpla retulit. In fœminis,inquit. Leæna meretrix præstitit:quæ torta Harmodiũ & Aristogytonẽ tyrannicidas minime indicauit.In viris aũt Anaxarchides(vt Zenonẽ mittamus)q simili prope ratione cũ torqueret:præcisam dentibus linguã in tyranni os expuit.De Theodoro viro grauissimo,eiusq; mirifica cõstãtia notius est,q̃ vt referri oporteat:q carnifici tradit⁹ discidit verbera,fidiculas laxauit,soluit eculeum laminas extinxit,prius q̃ efficeretur,vt cõscios tyrãnicidii indicaret:quod a Maximo etiam Valerio in exemplis veterum scriptum est.

De Leone Imper.qui edicto cauit:vt omnes imagines e tẽplis ac Basilicis Christianorum delerentur,& epistola Valentis & Throdosii Augustorum de eadem re apposita.

Caput.IX.

RElatum est in veterum annalibus de Leonis Augusti imperio, & eius moribus:quod is Theodosio Impera.defuncto in Byzantio Vrbe (quæ Cõstantinopolis dicit)fact⁹ Imperator edicto cauit vt oẽs qdẽ sanctorũ imagines quæ in Christianorũ fanis ac tẽplis forent,abolerẽtur.Ex quo Romani põtifices,aliarũq; ecclesiarũ pfecti acerrime restiterũt:necubi(præterq̃ in Vrbe Byzantio)tantũ facinus cõmitteret:qm̃ sæuissimis pœnis eos homines impator afficiebat,qui tale edictũ cõtẽpsissent . Itaq; oẽs tũc imagines atq; simulacra quæ in Bizantii tẽplis spectarent,cõcrematę sunt. Nec tñ pertinere ad religionem putauit adorari cuiusq̃ imaginem.Qđ & Firmianus Lactãrius,Septimiusq;,& alii cõplures nimiũ q̃ audacter affirmant,quasi nefarium sit habere vllas in tẽplis imagines:veluti etiã Turcæ in sua religione custodiunt.Sed visum est verba ex libris Augustalibus referre:quo id totũ melius innotescat:quoniã,& Valens,& Theodosi⁹ Augusti Impe. præfecto ptorio ad hunc modũ scripserũt.Cũ sit nobis cura diligẽs in reb⁹ oĩbus superni numinis religionẽ tueri,signũ saluatoris Christi nemini quidem cõcedimus,coloribus,lapide,aliave materia fingere,insculpere,aut pingere.Sed quodcũq; reperitur tolli iubem⁹,grauissima pœna eos mulctando,q cõtrarium decretis nostris,& imperio quicq̃ tẽtauerint. In quo si qs forte authorẽ desiderat:is Imperatorũ decreta & edicta legat:quæ a viris doctissimis Triboniano,Basilide,Theophilo,Dioscoroq;,& cæteris per Satyram collecta sunt,Imperante hoc maxime Augu.Iustiniano. I

De Hierophantis Atheniensium ad sorbitionem cicutę:ac de Romanis Sacerdotibus, Flaminibus,& Pontificibus.

Caput.X.

SCriptum est ab Hieronymo sacerdotes illos Atheniẽsiũ,q græce Hierophantæ appellant:quo castius in sacris agerent,diuinisq; rebus incũberẽt,cõsueuisse sorbitione cicutæ seipsos castrare.Vbi vero ad Pontificis dignitatẽ fuerãt electi,viri esse desinebant,neqd in eis forer,aut ad voluptatẽ , aut ad turpiorẽ libidinem.Quę res ad ipsa etiã Cõstantinorũ Augu.tẽpora (vt auctores consentiunt)durabat.nã & idẽ refert Hieronymus de Romana religione:nullum quidem sacerdotem apud Romanos fuisse bigamũ:nullũq; flaminem bimaritũ:põtifices aũt viros & nobilissimos,& sanctissimos,quorũ præcipua hæc cura & studiũ fuit, diligenter attendere ne quid cõtra mores & religionis cultum fieret:itaq; sic in pontificalibus scriptum. K

Ex patriis ritubus colunto optima,
Incestum Pontifices supremo supplicio sanciunto.

Quod a nobis diligẽtius est cõsiderandum ex his sacerdotibus, eorũq; vita & moribus: qui in Christianis sacris ætate nostra [redacted] exercent.

Q̃ egregia singularisq; doctrina præstiterit Mercurius Ægyptius in reb⁹ diuinis:ac eiusdem verba adscripta de deo,de mẽte,& de animis,in libro de sapientia dei.

Caput.XI.

QVo plura de Mercurio a nobis perquiruntur : eo maiora atq; diuiniora videri solent : sic vt Firmiani sententiæ magnopere accedamus, qui persæpe hunc ipsum afferit,rerum prope omnium supra cæteros alios veritatem perspexisse: tum Græcos compluris,plæraq; ab eodem Mercurio accepisse: quæ de deo,de animis,ac de mundo referuntur . Sed hæc in nostris Theorematis copiose explicauimus.Nunc illud repetẽdum existimaui:quod idem Mercuri⁹ loquitur ad Tatium in eo libro,qui de sapientia dei inscribitur:Beatissimus,inquit,deus: qui & dæmõ L

optimus dicitur, animã esse in corpore asserit, mentem in anima, in mẽte verbum. Deũ autem ipsum horum omniũ esse genitorem, ac parentem. Itaq; verbum imago & mens dei est, corpus quidẽ ab idea, Idea vero aĩa: & portio purissima materiæ aer, aeris animi, animę mens, mentis deus. Deus in omnibus, ad oĩa, circa oĩa, & per oĩa: mens ad animã, anima ad aerẽ, aer ad materiã. Hactenus Ægyptius Mercurius. in qbus ipsa rerum veritas non edocetur modo, sed etiam explicatur: qđ & mysteria illa atq; arcana Pythagoreorum comprobant.

Qui sint apud iureconsultos iudices recuperatores in æstimandis iniuriis, ac de iudicio recuperatorio copiose explicatum. Caput. XII.

M Frequens mentio est apđ M. Ciceronem, & alios veteres de his iudicibus, qui recuperatores a Romanis dicerentur. Qua ratione & recuperatoriũ iudiciũ est appellatum: quod in causis (vt fit) iudicãdis atq; absoluẽdis cũ recuperatione haberetur de ęstimãdis iniuriis. In hunc autem modũ constituta est a veteribus (ceu ex iurecõsultis fere colligitur) forma recuperandi iudicia. Si quando in aliqua causa dolo malo fuisset habitum iudicium, in ea tum re licebat cognitores habere: qui receptam causam maturo iudicio æstimarent. Itaq; creabantur ad id tres iudices qui recuperandę causę ergo recuperatores vocabant̃: quorum iudicio atq; æstimatione, omnis dãni illatio atq; iniuria tollebat̃: quæ res ab ipsis iureconsultis copiose explicatur. Sex. autẽ Põpeius legem recuperatoriam ab Ælio Gallo sic acceptam tradit. Cũ inter populum, & reges, nationesq; & ciuitates peregrinas cõuenit, vt per ipsos recuperatores agatur, de reddendis recipiendisq; bonis quæ ad priuatos pertinerent. Gellius recuperatores cõstitutos tradit in iis quę ad ius referant̃, de iniuriis asserendis ac puniendis. Nam missa, inquit Gellius, xxv. assium poena, factum est a prætorib⁹, vt in ęstimandis iniuriis recuperatores adhiberentur. M. aũt Cicero in causa L. Flacci, quẽ socium & adiutorẽ consiliorũ ac periculorũ suorũ vocat, recuperatores cõstitutos refert, qui rẽ vniuersam percenserent. Recuperatores, inquit, contra istam rem minime dubiam prima actione iudicauerũt. & paulo mox. Cum frater meus in Asiæ præfectura Flacco successisset, causam ita detulit, Recuperatores vi Flacci coactos atq; metu, falsum iudicauisse inuitos. frater meus pro sua æquitate prudẽtiaq; decreuit: vt si iudicatum negaret, in duplum iret: si metu coactos diceret, haberet eosdem recuperatores. quã optionem recusauit. Idem Cicero pro A. Cęcinna orationẽ habuit ad recuperatores. in qua persępe de his agitur. C. prętterea Suetonius a Flauio refert Domitiano Augu. idẽtidem admonitos recuperatores: ne se perfusoriis assertionibus semp accõmodarent. Sed & Vespasianus pater Flauiã Domicillã duxit vxorem, vt ab eodẽ Suetonio relatum est: quæ ingenua & ciuis Romana pronunciata est, iudicio recuperatorio asserente patre. Neq; illud omittẽdum putamus qđ in veterum notis atq; elogiis obseruatũ est de iudicio recuperatorio his verbis. Quãti ea res erit, tantę pecunię iudiciũ recuperatoriũ dabo. testibusq; publice dũtaxat decẽ denũciãdi potestatẽ facio. Quę res ab antiquis notarũ magistris ita perscribi solita est. Q. E. R. E. T. P. I. R. D. T. Q. P. D. T. D. D. P. F.

Q; imprudenter atq; imperite ab iis erratum sit, qui scirpum acceperunt pro ænigmate, & q; apud auctorem Gellium scrupum, non scirpum legendum sit.

Caput. XIII.

N In magno errore versati sunt nostri fere omnes grãmatici, qui scirpum dixerunt pro ænigmate: quod ipsum e Gellianis verbis acceperunt: in quib⁹ non scirpum quidem, sed scrupum erat scribendum: vt in veteribus ac minus deprauatis reperitur. Sed enĩ quo pacto illa enodari possunt, quæ sine vllis nodis sunt, cuiusmodi scirpus haberi debet: neq; vllus est tam hebeti ingenio, tamq; absurdo iudicio q nesciat ipsos scirpos vocari enodes. vñ illđ vetus, cum apud comicos poetas, tum apud Enniũ celebratũ hoc carmine.
Quærunt in scirpo soliti quod dicere nodum.
Scrupus vero p ænigmate & ambiguitate ob id a veteribus acceptus est, q; in eo anxietas q̃dã & quasi asperitas intelligat̃. qđ & Sex. Põpei⁹ in lib. de priscis verbis vndeuigesimo insinuat. Scrupos, inqt, p asperis saxis accipim⁹. hinc rẽ scrupulosam dicim⁹, q̃ aliqd in se aspitatis cõtineat. Proindeq; apđ Gelliũ refert̃, vocari a gręcis fere ęnigmata, q̃ nostri scrupos dixerunt. cui sentẽtiæ & Benedict⁹ Philologus accedit, vir eruditissimus, & in studiis nostris accuratissime doctus. Neq; visum est hoc loco eos noĩare q hac in re decepti sunt. Politianus certe, cũ ad auctores illũ euocarem, ingenue agnouit errorẽ: sed in hoc, inquit, cęteri ætate nostra incurrunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER DECIMVS.

De doctrina Gamalielis Hebræi: & quo iudicio probauerit Iesum Christum pro Deo accipiendum. Caput. I.

NEscio maiore impudētia, an inscitia factum sit a quibusdam veterum: vt nō modo cōtra Christianos populos, sed cōtra ipsum etiā Christū libros cōponere ausi fuerint. Non enī homines sed portenta poti⁹ q̄dā & prodigia dicenda sunt: cuiusmodi nobiliores memorantur, Porphyrius, Iulianus Byzantius, Celsus Aphricanus, qui Philalethen scripsit, Basilides, & alii: qui ausi etiā inter alia flagitia dicere, quęcūq; de Christo a priscis vatibus prædicta fuerunt, ea de aliis quoq; potuisse intelligi. quod ab Augustino tamen, Origene, & Cypriano copiose refellit: sed a Gamaliele Hebræo dictum egregie ac prudenter traditur. Nam cum alios quidam forte referrent, qui se vulgo deos probari vellēt, vt Dositheum, Theudam, & Iudam. Hi enim cum disciplinarū magnitudine atq; doctrinis egregie præstarent, seq; supra homines ponerent: deceptionibus maximis vsi sunt: & a multis pro deo habiti. ex quo in hunc modum respondit Gamaliel. Si hoc, inquit de Christo, humanū cōsilium fuit: q̄ mox dissoluetur: veluti Theudę, Dosithęi, Iudæ, & aliorum, qui vbi mortui sunt, eorum ficta & cōmenticia disciplina sublata est. Siquidem non diu probari inter homines potest improbitas aut mendacium, quod omnis Academia concedit. Id aūt de Gamaliele in Origenis commētariis comperies: quos vir maxime doctus contra Celsum composuit. sed Gamaliel, ipse iudicio & doctrina insignis, apud Hebræos est habitus: qui etiā Pauli Tharsensis præceptor fuit. vnde eum dixerunt veteres ad Gamalielis pedes eruditū, sicut in Hieronymo legitur, qui Gamalielem hunc, & maximū virum atq; doctissimum vocat. Quod Hebræorum præterea libri testantur. A

De Narsete Eunucho, & Sophiæ Augu. verbis ad eum, ac respōso Narsetis in fœmínæ insolentiam. Caput. II.

REl ata sunt permulta in veterum annalibus de Narsete Eunucho, eiusq; maximis gestis: q̄ de Chartulatio (vt ferunt) non modo patriciam dignitatē est consecut⁹, sed Italię quoq; vniuersę factus præfectus. Eam diu obtinuit: & oīs Gotthos, gentem ferocissimam, superauit. sed vt res humanæ se habent, gloria inuidiam peperit: ex quo Iustinus imperator, & Sophia Augus. coniunx Narsetem hunc cœperūt insectari. Itaq; Longinum cum magno exercitu cōtra eum mittunt. Sophia vero & inter alia permulta cōuicia, q̄ Eunuch⁹ foret, hoc addidit: vt lanam in Gynæcio faceret, & pensa diuideret. Quibus idem Narses pari animo respondit: talem se quidem telam exorsurum, qualem ipsa dum viueret, nunq̄ satis posset explicare: & simul odio (vt fertur) ac metu accensus, Longobardos populos in Italiam accersit, vt relicta Pānonia ad Italiæ diuitias & prædam accedant: nequid ad præsidium & vltionem omitteretur. Fuit autem Narses (vt quidam tradunt) pius, religiosus, liberalis atq; munificus: quod alias a me cōmodius relatum est. B

De populi improbitate, ac de exilio Aristotelis: q̄ impietatis accusatus in Chalcidē profugerit: cum alia obiter non iniocunda. Caput. III.

NIhil debent in tota vita minus agere qui prudentiores sunt, q̄ populo seipsos committere: nec enim bonis ingeniis atq; disciplinis quicq̄ est tam male affectum & infensum, q̄ imperita vulgi inscitia: quod equidem innumeris prope exemplis falsæ atq; improbæ philosophorum accusationes, eorūq; exilia & cædes demonstrant: sicuti Socratis, Anaxilai, Apollonii Thianei, & Madaurensis Apuleii: quorum Apologiæ abunde explicant, q̄ sit ex Platonis sententia fugienda vulgi improbitas. De Aristotele autem philosopho referendum illud puto: quod ab ipso Adamantio Origene ponitur, quo loco Celsi Aphricani Philalethen mendacii ac falsitatis arguit. Tradit enim Aristotelem ipsum a iudicibus Atheniensium crimine impietatis fuisse accusatum: quoniam dogmata quædam, vt ἄθεος & ἀσεβῆ, in philosophia protulisset: quæ deorum cultum minus probarent. Ex quo Athenis relictis, Chalcidem se contulit: vbi C

diu versatus,quum literis amicorum ad reditum vocaretur,in hunc modũ respõdit.Ex Athenis pridem recessimus,idq eo animo factum est:ne causam forte Atheniensibus daremus iterum scelus cõmittẽdi,sicuti in Socratem commiserunt:neve impie cõtra philosophum rursus fecisse incusentur.Neq me autem latet ꝙ idem Aristoteles quum Athenis.xxx.annos in lycio docuisset,clam se in Chalcidem recepit:quoniam foret impietatis ab Eurimedonte Hierophãta accusatus:siue a Demophilo,vt quidam volunt,ꝙ hymnũ in Hermiã pellicẽ scripserit : cui etiam præ nimio,vt ferunt,amore sacra fecit,atq hoc epigrãma Delphis incidit.

Τοί δ' ἀπο τῷ χοσίως παράβας μακάρων θέμιρ ἁγνὼ
Ἔκτανε περσῶν τοξοφόρων βασιλεύς.
Οὐ φανερῶς λόγχῃ φονίοις ἐν ἀγῶσι κρατήσας,
Ἀλλ' ἀνδρὸς πιστεῖ χρησάμενος δολίου.

Quæ sint a diis maxime roganda,& quomodo ex Platone: tũ versiculi Persiani de votis peragendis. Caput.IIII.

D ELeganter Plato Philosophus & erudite prudentiam atq iustitiam in suis legibus expressit,sed vel in Alcibiade,qui liber de voto inscribitur,eiꝰ honorem & cultum sic recensuit.Perspicuum,inquit , est & apud ipsum deũ, & apud homines bonæ mentis iustitiam & prudentiam præcipue honorari.Prudentes autem ac iusti illi merito dicendi,qui probe norunt,quæ erga deũ,queq erga homines agere atq dicere cõuenit.Hactenꝰ Plato.Quæ meipsum cõmonent sententię veteris:quam non minus Stoicorum porticus,ꝙ vniuersa etiam Academia honore summo prosecuta est : ita enim a philosophis , velut ex Delphico ptolatum.Sic viuendum cum hominibus,tanꝙ deus videat, sic loquendum cum deo,tanꝙ homines audiant . Cuius secũda pars,vt inquit Vectius Pretextatus,abunde sancit: nequid a diis petamus,qđ velle nos indecorum sit.Nam Plato idem copiose hoc ipso libro explicat,quæ maxime a diis petenda sunt,& quo animo,ne forte in Oedipi rogatiões maiore affectu ꝙ ratione depellamur.Stoici autem tria potissimum a diis roganda affirmant,bonã mentis,bonam animi valetudinem,tertio corporis.Itaq Persius poeta videtur Alcibiadem Platonis peruidisse,qui in Satyra quidem ad Macrinum sic de votis peragendis loquitur.

Funde merum genio,non tu prece poscis emaci
Quæ nisi seductis nequeas committere diuis,
At bona pars procerum tacita libabit acerra.

Cui sententię & illud apud Iuuenalem accedit.

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum mortis terrore carentem.
Qui spatium vitæ,extremum inter munera ponat
Naturæ,qui ferre queat quoscũq labores.

Quin & in iure Pontificum apud Romanos ita scriptum traditur.

Ne audento placare donis iram deorum,
Cautim vota redduntoːpœna violati iuris esto.

Quantum concesserint Christo Romani imperatores,Tiberius & Hadrianus:ac de Alexandro etiam Seuero:qui Christum inter alia numina adorauit. Caput.V.

E PErsæpe accidit,vt a viris doctioribus quæratur,quo in precio apđ Romanos Imperatores Cristi numẽ fuerit:quo videlicet tempore,aut quo cultu Romana ciuitas eum prosecuta sit.At hoc ego quũ aliquãdo essem respõsurus,talia ꝑpemodũ de ipso Christianorum deo obseruaui. Et primo qđẽ ex auctoritate veterũ cõstat Tyberiũ Cęs.voluisse Christũ a S.P.Q.R.adorari,idq etiã ab eo relatum est ad senatũ cũ ꝓrogatiua Tyberiani suffragii vt abũde alibi diximus:quod & Pamphilus Eusebius,ac Florens Tertullianus affirmant.Sed & mox Cęs.Hadrianus de adorando Christo cogitauit, eideq tẽpla cõdere inchoauit,sicut Ælius Lãpridius ad Cõstantinũ imperatorẽ testatur,ꝗ Augu. inquit Hadrianũ ab incœpto destitisse:veritũ ne cætera etiã templa essent deserenda:quoniã ꝑsr̃eti sacrorũ Hadriano ꝑsuaserit,Christianos omnes aliquãdo futuros,si illđ effecisset.Ex quo idẽ murato animi ꝓposito,acerrime mox vniuersam Christianorũ factionẽm est insectatus: qđ & cõmentariis suis & edictis ꝑpalã testatꝰ est.Alexãder aũt Seuerus,qui optimus imperator est habitus,

quiq; Antonio Heliogabalo successit, plurimum Christianis detulit: & Christi numē inter maximos & selectos deos recepit. Siquidem in sacrario suo (quod ab Ælio Lampridio Larariū appellatur) inter principes diuos & animas (vt inquit) sanctiores Christum habuit: cum quo ibidem Apollonium Tianeum, Abraam, & Orpheum coluit. Idem quoq; Alexander Augustus in minore lalario Achillem, & alios duces maximos habuit, sicuti M. Ciceronis & Vergilii simulacra: quem poetarum omnium Platonem vocitabat.

Vnde apud poetam Vergiliū Ramus aureus: & viscus in ilice, in. vi. Æneidos, ac de magia Druydum Vergi. carmen expositum.

Caput. VI.

Satis compertum est P. Vergilium adeo multiplici & varia doctrina præstitisse: vt & cælestia pariter, & humana maxime intellexerit: quod eius diuinū carmen probat: in quo & sacra omnia & humanæ leges atq; ritus tanta eruditione tractantur vt eum mirari potius homines possint, q̄ pro merito satis laudare. Sed eiusdem carmen referemus, in quo de Ramo aureo agit, quē Troius Æneas ex præcepto Sibyllæ Deiphilæ ad inferos detulit: cuius etiam speciem virenti visco similem dixit, & in opaca ilice insertā: quæ omnia videntur mihi ex philosophia & sacris Druydum esse assumpta: quib9 religio fuit, par quiddam de visco & robore agere: qđ equidem suspicari licet, quoniam & viscum Verg. hic & ilicem opacā nominat, quæ inter glādiferas etiam refertur. Ab ipso enim poeta, vt est auctor Macrobius, plærūq; fieri videmus vt remotiores ritus, veterūq; cerimonias innuēdo attingat: etsi Aurelius Cornutus, vir alioqui doctus fictum hoc de ramo ilicis a Poeta Vergilio falso existimauit. sic autem Vergil. F

Accipe quæ peragenda prius. Latet arbore opaca
Aureus, & foliis, & lento vimine ramus,
Iunoni infernę dictus sacer: hunc tegit omnis
Lucus, & obscuris claudunt conuallibus vmbræ.
Sed nō ante datur telluris operta subire,
Auricomos q̄ quis decerpserit arbore foetus.
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit: primo auulso non deficit alter
Aureus, & simili frondescit virga metallo.

At vero Druydes (qui gallorum vates ac sacerdotes forent) nihil habent visco & robore, in quo gignatur sacratius, sicuti C. Pli. testatur. Hi enim, inquit, roborum lucos eligunt: neq; vlla sacra sine ea fronde conficiunt: quicquid etiam illis adnascitur, e cælo missum putāt, signūq; esse electę ab ipso deo arboris. Est autē id rarū admodum inuentu, & repertum magna religione petitur, & ante omnia sexta luna. Idem quoq; C. Plinius Sacrificio, inquit, epulisq; rite sub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciunt, sacerdos candida veste cultus, arborem scādit, falce aurea demetit, cādido id excipitur sago, tum demū victimas immolant, precantes vt suum donū deus prosperum faciat his, quibus dederint hæc. Hactenus de religione Druydum ad robur & viscum, quæ poetam Vergilium (vt puto) ad ramum illum aureum inclinarunt, ex quo illud subdit.

Sedibus optatis gemina super arbore sidunt:
Discolor vnde auri per ramos aura refulsit.
Quale solet syluis brumali frigore viscum
Fronde virere noua: quod non sua seminat arbos,
Et croceo foetu teretes circūdare truncos.
Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice: sic leni crepitabat bractea vento.

Fuit in hac sententia & Domitius Veronensis vir in perquirendis veterum monumētis acris ingenii, & in exponendis auctoribus diligens, quem tamen immatura mors nobis præripuit.

De Hetrusca disciplina, & quo studio Romani nobiles ad eam discendam mitterētur, ac versus ibidem ex duodecim additi.

Caput. VII.

G MArcus Cice.quum de diuinatione differit,copiose probat populum quidē Hetruscum maxime præstitisse in obseruandis noscendisq; auguriis & ostentis. nam & aliquot a veteribus celebrantur:in quorū cōmentariis disciplina hæc abunde exponeretur:sicuti a Macrobio,Censorinoq;,& aliis veteribus tradit. Qua in re seruatum est a Romanis:vt principum filii,qui in Vrbe forēt,Hetruriæ populis traderentur:quo hanc etiam diuinādi partē ediscerent: sicuti verba hæc Ciceronis testantur.Bene,inquit,apud maiores nostros senatus decreuit, quando florebat imperium:vt de principum filiis sex, singulis Hetrurię populis in disciplinam traderentur:ne tanta ars propter tenuitatem hominū a religionis authoritate abduceretur ad mercedē & quæstum.Ex quibus aperte cōstat,quo studio & diligētia prouisum est a S.P.Q.R.vt cognitio illa Hetruscę disciplinæ cōseruaretur.Qđ ipsum & Liuius in Romana historia notauit:quo scientissime callerent quæcūq; de cęlo tacta essent,oīaq; prodigia,portēta,& ostēta: qđ & C.Plin.& alii afferunt.Ex quo etiā in sacris veterū,& pontificalibus libris ita scriptū fuit.

Discunto ignari a publicis sacerdotibus.
Hetturiæ principes disciplinam docento.
Quibus diuis creauerint procuranto.
Et idem fulgura & obsita pianto.

Quæ ob id ascripsimus:vt Ciceronis locum facilius teneremus. Quum nemo prorsus ignoret, cælum ipsum eiusq; partes ab Hetruscis olim signatas,& in.xvi.diuisum.Nam & fulminū genera vndecim:& deos nouem,qui ea iaculentur,statuerunt:rationes pdēdo,quid ex quaq; parte signarent.qđ & C.Plinius ad Vespasianum Augustum demonstrat.

De cura & periculis eorū,qui imperio præsunt:ac Saturnini Augusti verba ad hoc ipsum pertinentia. Caput.VIII.

H VEtus est dictum,& a philosophis approbatum, tyrānos quidē & principes q̄ rarissime senescere:quoniā tā varia illis,tāq; summa pericula vndequaq; immineāt prorsus,vt q̄ ęgerrime cōmunem liuoris, & periculi sortem possint euadere.Quā rem tot principū & imperantiū subitę neces atq; cædes maxime approbāt:quū paucissimi omnino fuerint,q suo fato perierint.Itaq; permulti admodum reperti sunt:qui hāc imperādi curā velut inquietam, æstuantē,ac perniciosam refugerunt. Quód equidem ex verbis ipsis & oratione Augu.Saturnini Imperatoris referendū censui:quo cumulatius a quouis intelligatur,q̄ & erudite Saturninus,& grauiter de Imperatorū discrimine & periculis differuerit.Nescitis,inquit,amici,qd mali sit imperare.nā & gladii & tela nostris ceruicibus impendent:imminēt hastæ:vndiq; spicula,ipsi custodes timentur,ipsi comites formidantur:nō cibus p voluptate,nō iter pro authoritate,nō bella p iudicio,nō arma p studio.Adde q omnis ętas in imperio reprehenditur,senex est qspiā,inhabilis videt:si iuuenis,inest furor.Nā q Imperatorē me cupitis,in mortis necessitatē me trahitis.sed habeo solatiū hoc mortis,solus perire non potero.Hæc hactenus Saturninus:quum a suis purpuram esset indutus:sicuti M.Salusdenus affirmat,eleganter quidē & docte.Siquidē bonas literas Saturninus egregie coluit:& facultatē oratoriam studiose didicit.quod & Vopiscus homo diligens recenset.

De antiquorum proprietate in carmine in rebus exprimendis:simulq; Accii poetæ versus appositi ex Argonautis elegantissimi,& Q.Ennii.

Caput.IX.

I IN præceptis veterum,qui de ipsa elocutione scripserūt,illud pręcipue video commendari,vt verba rebus maxime conueniant:& in quaq; actione describēda sic absoluatur oratio,vt res geri potius,q̄ componi videatur.Ita enim interesse te putes,non legere:cum iocunda verbis suauibus,atrocibus aspera,quieta sędatis, deductis humilia,grādibus ardua proferuntur:vnde illa orationis honestas,& quasi certum decus oritur.Quam quidem partem summo studio videntur mihi consecuti veteres auctores, tum ii præcipue,qui fabulas ediderunt,vt M.Pacuuius,Attilius,Næuius,& Accius:q in illis vitæ gesta,& hominū mores, habitusq; pro re ipsa effingerent atq; exprimerent.Cuiusmodi carmen illđ est Accianum ex Argonautis,in quo pastorem elegantissime descripsit,qui primum nauim(cui nomen Argo)procul aspiciens, illico mirabundus in hunc modum vociferat.

Tanta moles labitur.

Fremebunda ex alto ingenti sonitu & strepitu
Pre se vndas voluit,vortices vi suscitat,
Ruit,prolapsa pelagus respergit,profluit:
Ita dum interruptum credas nimbum voluier,
Dum quod sublime ventis expulsum rapier
Saxum,aut procellis:sed globosos turbines
Existere ictos vndis cōcursantibus:
Nisi quas terrestres pontus strages conciet,
Aut forte Triton fuscina vertens specus,
Subter radices penitus vndanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cælum eruit.

Quod carmen nō Priscianus modo grāmaticus repetit,sed & Q.Lucilius Balbus in illa celebri disputatione de natura deorum:etsi alicubi deprauatum atq̃ inuersum legitur.Iam vero & illud Q.Ennii nōne adeo proprie,adeo erudite factum est de augurio Romanæ vrbis condendæ:vt in media Vrbe versari te credas.Romulūq̃ ipsum,& Remum certantes aspicere de imponēdo Vrbis nomine,vt minus forte mirum sit,si & Hadrianus Imperator Ennianos annales supra omnia quidem poemata cōmendauerit.Sed apponamus carmen.

Certantes magna cum cura:tum cupientes
Regni,dant operam simul auspicio,augurioq̃
In monte Remus auspicio se deuouet atq̃ secundam
Seruat auem solus,At Romulus pulcher in alto
Quærit Auentino:seruat genus alta volantum
Certabant Vrbem Romamne Remamne vocarent.
Omnibus cura viris,vter esset induperator
Expectant,Veluti consul quum mittere signum
Vult:omnes auidi spectant ad carceris oras,
Qui mox emittat pictis e faucibus currus.
Sic expectabat populus atq̃ ore timebat,
Rebus vtri magnis victoria sit data regni.
Interea sol albus recessit in infera noctis,
Exin candida se radiis dedit icta foras lux
Et simul ex alto longe pulcherrima præpes
Læua volauit auis,simul aureus exoritur sol.
Cedunt de cælo quatuor ter corpora sancta
Alituum se præpetibus,pulchrisq̃ locis dant.
Conspicit inde sibi data Romulus esse priora,
Auspicio regni stablita scāna,solumq̃.

Quos versus & apud Ciceronem comperies,quum diuinationis partes prosequitur.

Quę ratio fuerit,ne flamines sacerdotes apd̄ Romanos nodum aliquē habere possent in vestibus:& q̃ libera & aperta esse debet animorū coniunctio inter amicos.

Caput.X.

IN his sacris atq̃ cerimoniis,quas flamines sacerdotes apud Romanos dicuntur obseruasse,& illud a veteribus notatum est,fuisse nefas vti nodū vllū haberent in apice,in cinctu,aut in vlla alia parte. Qua in re allegoricos intellexerunt pertinere ad virum integra fide,optimisq̃ moribus præditū,nihil dissimulanter,aut subdole agere in deorū sacris:sed libere & aperto examine, ad fidem & veritatē omnia referre.Quod ipsum in amicorū quoq̃ officiis pstandum est,vt a Chæroneo Plutar.probatur:si modo ii sunt tales viri,quorū virtus atq̃ prudentia optime intelligat,q̄tum sit amicorum causis atq̃ cōmodis cōcedendum:quod & poeta Lucilius docet in carmine ad Albinum,quo virtutis dignitas,officium,atq̃ gratia prudentissime exponitur.Itaq̃ cōsueuit Oricellarius noster ita amicos probare,vt in eorum animo iudiciū,in iudicio officiū reponat:vir vnus,quantum equidē iudicio meo cōsequi possum, in oib9 vitæ munerib9 existimandis atq̃ cognoscendis summa prudentia atq̃ consilio. K

De multiplici ac singulari doctrina M.Varronis:& q̃ idē tamen a Palemone Grāmatico contēptus fuerit,ac inquissima voce porcus appellatus. Caput.XI.

L DE Var. Terentio notũ est omnibus, q̃tum omnis antiquitas eius studiũ atq; multiplices doctrinas extulerit: vt omniũ quidẽ togatorꝫ doctissimus habit⁹ sit. Cui sententię M. Cicero, & Fabius Quintil. calculum adiecerunt. Itaq; sic Maurus Terentianus ad Nouatemum.

Vir doctissimus vndecũq; Varro.

Qui tam multa legit (vt est author Augustinus) vt aliquid ei scribere vacasse miremur: tam multa scripsit, q̃ multa vix quenq̃ legere potuisse credamus. Lactantius vero Firmianus, qui & ingenio & eloquentia vir doctissimus merito habetur, sic de eodem. M. Varro, inquit, quo nemo vnq̃ doctior, neq; apud Gręcos, neq; apud Latinos vixit: in libris diuinarum rerum de hoc egit: quos ad Cæsarẽ scripsit. Atq; hęc quum ita se habeãt, q̃ improbe obsecro a Rhemnio Palemone, q̃ impudenter atq; ineptissime factum est: q eum ipsum M. Varronẽ omniũ disciplinarum parentem ac principem, pro imperito homine sectatus est: eũdẽq; etiam porcum (si diis placet) appellauit: dignus eo nomine Palemon: vt in suile aliqđ intruderetur, quo insolentis audaciæ atq; importunissimæ vaniloquentiæ pœnas lueret. De quo & Sueto. Tranq. meminit. Quod ego idcirco apposui, vt quiuis possit intelligere, q̃ sint quorũdam ingenia contra veritatem obstinata, atq; illis plęrũq; viris infensa, qui & colendi ab omnib⁹, & prope adorandi sunt pro egregia singulariq; doctrina.

Quid in libris Iurecõsultorũ sint excõsules, exquæstores, expræfecti & alia eius generis, quę subagrestia & parum latina sunt. Caput. XII.

M INuenio apud nostros iurecõsultos, & alios authores hæc vocabula, Exquęstores, Excõsules, Exp̃tores: & alia eiusdẽ generis. Nã Symmachus & Boethi⁹ excõsules fere vocati sunt: atq; his veluti descriptionibus eorũ nomina honestari solent. Iustinianus quoq; Augustus in epistola ad Romanũ senatũ Ioãnem exquęstorem, & Leontium atq; Basilidem expræfectos pretorios appellat. Quibus verbis (quantum equidem possum colligere) eos viros designarunt: q dignitate ipsa consulatus aut quæsturę functi essent. Sic Exparricios & Expræfectos: q; absoluto munere, a magistratu vacarent. Zeno aũt Imperator scribit ad præfectum prætoriũ Arcadiũ, placere suæ dignitati: vt qui patricii vel expatricii sunt, quiq; magistri officiorũ, aut sacri palatii custodes, vel ordini senatorio sociati fuerint, nõ possint nisi ab Imperatore ipso, aut sacris cognitoribus in ius vocari, aut puniri: simulq; addit, eos viros qui dignitatibus maiorib⁹ functi sunt, minime oportere omnium iudicio subigi, aut pœnis multari. Itaq; hi homines exp̃fecti, exquęstores, & exsenatores in Iustiniani constitutionibus nũcupantur. Apud Varronẽ vero, & M. Tullium excutiatos atq; exterminatos legim⁹ pro iis q extra curiam missi sunt, atq; exta terminos. Sed hęc honestis authoribus recepta & cõsecrata sunt: illa parũ latina, & admodum subagrestia videri possunt. Neq; eñ apud eos cõperiuntur qui latina oratione vsi sunt, sed ex illo, vt opinor, Augustini sęculo: in quo fere Cassiodorus, Apollinaris, Enodi⁹, ac Fulgenti⁹ numerantur: qui magis videntur Gallicum aliqđ & peregrinum referre, q̃ Romanũ ac probum sermonem. Ipsa enim dicendi elegantia & puritas cum Romano imperio paulatim amissa est. quod & noster Ioannes Corsius cum Pontano disseruit: vir non minori iudicio, q̃ veterum doctrinis excultus.

Biantis Prienei sententia relata: quo consilio ac ratione vti debeamus, in decernẽdis causis inter amicos vel inimicos. Capur. XIII.

N DE Prieneo Biante cõplura in Græcorum monumentis traditur: quæ viri iudicium atq; sapientiam singularem probant: sed quod ab ipso relatum est de iis qui inter alios iudicium faciunt: minime contẽnendum illis est, qui liberali ingenio sunt. Dicebat eñ malle se inter inimicos, q̃ inter amicos de re aliqua statuere. nam ex amicis, inquit, alterum prorsus inimicum habueris: ex inimicis vero alterum amicum. Quocirca melius ac potius censeri debet: amicum sibi adipisci in proferendo iudicio, aut a rebus iudicandis penitus abstinere: nisi ex p̃fesso veritas ipsa fidei patrocinetur, cuius causa (vt Academici asserunt) nullæ quidem cõtentiones aut inimicitię refugiendæ sunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VNDECIMVS.

Mirificum prodigium de fulmine in natali M.Tulli, ex annalibus Eutropii,ac de viribus etiam fulminum nonnihil.

Caput.I.

Minus putaui absurdum fore,si ea in presens referrem:que Romanus auctor Eutropius,in historia ad Valentē Augu.prodidit de M.Cicerone:atq; mirifico pdigio,qd obtigerit de virgine Romana: quæ in itinere,cælesti igne tacta fuerit:vnde tam egregia dicendi dignitas,& absolutum eloquentiæ fastigium prescriberet. Sed apponam Eutropii verba:quo manifestius appareat:quanta sit etiā vis & natura monstrifica fulminum. Bello (inquit) Iugurthino.M.Cicero Arpini nascitur:matre Elbia nomine:patre vero equestris ordinis: ex regio Volscorum genere.Eodemq; tempore quædam virgo Romana in Apuliam pergens,ictu fulminis exanimata est:omnibus sine scissura aliqua vestimentis ademptis,ac pectoris & pedum vinculis dissolutis:monilib9 etiam & ānulis discussis:illæso corpore nuda iacuit:equusq;(inquit) eius pari modo frænis & cingulis peremptus iacuit dissolutis.Hæc satis de prodigio virginis.Neq; enim me prætetit:varia quidem ac pene incredibilia scribi de fulminibus:non ab Aristotele modo, & aliis Græcis:sed ab Anneo quoq; Seneca,& Plinio:nā inter alia & illud in veterū monumentis traditur:q Martia princeps Romanorū,cum grauida foret,fulmine icta,exanimato partu citra vllum aliud incommodum superuixit. A

De officio trib.militum ex sententia Aureliani Cæsa.Imperatoris, & eius epistola ascripta ex Vopisci historia. Cap.II.

Cum gesta Roma.principū nuper legeremus:nulla me pars magis detinuit q̄ sicubi militaris disciplinæ præcepta & leges notarentur: quoniā nostra hæc ætas ita bellis assiduis vexatur:vt vniuersam prope Italiam grauiter afficiant.Sed illud in primis Aureliani principis me delectauit:in quo tribunum militum prudēter monet:qua ratione & cōsilio vti debeat in exercitu regendo,& copiis alēdis.Verba ex Aureliani epistola subiiciam: quo facilius legentes hec etiam expendāt. Si vis (inquit)tribun9 esse:immo si vis viuere,manus militum contine:nemo pullum alienum rapiat:ouem nemo contingat:annona sua cō tentus sit:de preda hostis non de lachrymis prouinciam habeant:arma tersa sint,ferramēta samiata, calceamēta fortia:vestis noua,vestem veterem excludat: stipendium in balteo, non in pompa habeat:torquem brachialem & ānulum apponat,equum saginarium suum defricet,captum animal non vendat, mulum centuriarum communiter curet: alter alteri quasi seruus obsequatur:a medicis gratis curetur,aruspicibus nihil det, in hospitiis caste se agant:qui litem fecerit:vapulet.Hæc hactenus Aurelianus Cæs.quæ siquis etiam apud auctorem proprium requirat: is Flauium Vopiscum adeat : qui de Imperatoribus Romanis scripsit. B

De Pythagorica Metamorphosi,& Laberii poetæ versus apud Tertullianum recogniti,atq; expositi.

Non ab re futurum putaui : si Laberianos versus subtexam ex eius mimis. Nam & Florentis Tertulliani locus signabitur:& alia quoq; non insuauia de Pythagora,nec iniocunda subiungemus. In hunc igitur modum de Pythagorica metamorphosi iocatus est Laberius. C

Et audio mala multa etiam ex bonis:
Par illud vt nos olim mutant philosophi.
Et nunc de mulo hominem,de muliere colubrum
Faciant:& ex diuersis diuersa alia.

Quos versiculos vel in cōmētariis Nonianis deprehēdes:q̄q̄ alicubi deprauatos:nam & in Apologetico Tertullianus,quē contra gētiles composuit, partē ex his elegāter est mutuatus.Age iam inqt,siqs philosophus affirmat (vt ait Laberius de sentētia Pythagorę)hominē fieri ex mulo,colubrū ex muliere,& in eam opinionē oīa argumenta,& eloquii virtutē detorserit:nōne & sensum mouebit:& fidē infringet?etiam ab animalibus abstinendum propterea psuasum qs habet:ne forte bubulā de aliquo proauo suo obsonet:Quę verba satis me cōmonent Pythagoricæ transmutationis:is enim Pythagoras,nō modo Euphorbū

pauonem,Homerum poetam se fuisse aliquãdo dictitabat:sed & Pyrandem postea, & mox Gallidenam,ac demum præstanti forma meretricem: quæ Alce fuerit appellata. Vnde & nos in poematis olim nostris in hunc modum lusimus.

Adde φ is leges,legumφ oracula nouit:
Quæ seuanda dedit Samius mysteria vates:
Cur etiam plures variato corpore formas
Prætulit:atφ idem famosi nominis Alce.
Moxφ Melętheos animos,& pectora sumpsit:
Et modo gemmantes ales Iunonia pennas
Explicat:& bello ferus induit arma Pyrandes.

Plotinus quoφ philosophus in libro de suo cuiusφ genio,cũ de animi metamorphosi dissẽrit:in hunc prope modum idipsum prosequitur.Quicunφ(inquit)humanam proprietatẽ seruarunt:iterum & ipsi homines renascuntur:qui autem ad sensum defecerunt: bruta quidem ac stolida animantia redeunt:sed ita tamen,vt qui & iram adiecerint,fera existant:& pro ipsa inter se differentia dissentiant:qui vero in libidine & voluptatibus vitã egerint: salacia,voluptaria animalia reuertant. Qz si nec sensu ipso,nec sensus parte vsi fuerint:hi vtiφ omnes plantæ resurgant:quoniã in his vel animus tantũ vegetalis fuerit,neφ aliud egerint, ĝ vt in plantas verterentur.Qui autem musicis modulis affecti,ac deliniti vixerunt:si in cæteris non degenerarint,animalia musica renascuntur: & qui sine ratione ciuitates atφ imperia rexerunt,aquilæ fiunt:nisi & ipsi alia prauitate sint infecti. Nam & qui absφ sapientia sublimia improbius tractant,cælũφ suspiciunt,in alites commutantur, ad altiora semper deuolãtes:qui virtutem autem ciuilem assecutus est:homo reuertitur: qui minime adeptus: in inciuile aliqđ animal:vt aprum,& in alia eiusce modi se transformat. Hæc Plotinus:de quibus alibi diximus commodius.

De statua Niobes a Praxitele:& ibidem Ausonii poetæ nobile epigrãma ex gręcorum de eadem Niobe ex Pausaniæ commentariis. Caput.IIII.

D IN Græcorum poematis varia legunrur de Niobes forma,eiusφ imagine: quam Praxiteles longe pulcherrimam sculpsit:vnde eam quoφ poetę Gręci magno studio celebrarunt:cuiusmodi hoc subit.

ἐκ ζωῆς μέ θεοὶ τεῦξαν λίθον, ἐκ δὲ λίθοιο
ζωὴν πραξιτέλης ἔμπαλιν εἰργάσατο.

Ausonius vero Gallus egregie admodũ latino epigrammate secut[9] Græcorum suauitatem atφ indolem,sic eiusdem statuam expressit.

Viuebam:sum facta silex:quæ deinde polita
Praxitelis manibus,viuo iterum Niobe.
Reddidit artificis manus omnia:sed sine sensu.
Hunc ego cum læsi numina:non habui.

Quo carmine nihil vtiφ legi potest cultius,limatius,doctius:adeo vt Marullus noster Byzantius vir eleganter doctus,atφ in examinandis carminibus grauis cẽsor,aperte affirmarit:nihil se vsĝ legisse:aut etiam audisse elegãtius,melius,absolutius.Fuit aũt Niobe Phoronei filia:& Apis parens:vt in Eusebii annalibus notatũ est:quos magna ex parte ex Tomis Maneti transtulit.De hac complura scribuntur apud authorem Pausaniam:qui se inquit in Sypilo Niobes simulacrũ aspexisse,cuius hũc ad modũ species erat:vt prope accedẽtibus petra abrupta videretur,procul aũt cernẽtib[9] mœsta,& plorans mulier. Quin & Romæ in templo Sosiani Apollinis imago Niobes celebrata est cum liberis mœrẽtis: sed eam tamen dubitatur Scopas,an Praxiteles fecerit:quod & C.Plinius testatur.

Historia ex C.Plinio de Octauia Augu.quæ ex oui augurio in sinu consoti,sexum futuræ prolis prænotauit,& alia item non iniocunda.
Caput.V.

E Dignũmemoria est,qđ a C.Plinio tradit̃ in historia naturali de Liuiæ Augu.studio & cura,ad pręnoscẽdã prolem,& filii sexũ,quo grauida erat ex Nerone Impera.Cum eñ in iuuẽta esset,& auidissime cuperet virilẽ sexũ parere,hoc puellari augurio vsa tradit̃,vti ex eo partũ pręnotaret:ouum in sinu fouẽdũ accepit,subinφ illud nutrici datũ ad refouendũ per vices reddebat,necubi tepor ad alẽdum fœtum intermitteretur. Neφ falso au

gurio fertur augurata:siquidē Tyb.Cęsarem peperit.Illud quoq; notandū:qđ in veterū annalibus lectū est:Gallinariū fuisse quendā:cuius nomen adhuc requirim⁹: q mirifica arte, quid ex quoq; ouo foret pṙuidebat:qđ ipsum a Plinio etiā describitur:etsi minus id eredendum videt̄:cū ingenue idem professus sit:haud in oībus suā se fidē legēti astringere:sed eā potius ad auctores veteres relegat.Nam nec vllum quidem mendacium tam falsum,tamq; impudens est(sicuti Plato testatur) quin suis quoq; authoribus defendatur.

De origine Dei Canopi,ac eiusdem simulacro:& quo commento ac fraude ꝓ Deo sit habitus. Capur.VI.

Otandum & illud est,qđ in veterum scriptis reperitur de origine dei Canopi:& quo videlicet cōmēto Ægyptii sacerdotis ad cultū numēq; deuenerit.Ferunt eīm ꝙ ipsi quidem Chaldęi p varias orbis regiones ignē circūuehebant:veluti propriū ac summū numē:ꝙ eo quoq; ceteros oīs deos, eorūq; simulacra deuincebant:quęcunq; ex auro,ęre,argento,eboreq;,vel alia quauis materia essent. Fiebat enim vt ignis plane superior euaderet: conuenerant autem populi:vt victa numina victoribus concederent: quo rei veritas cunctis mortalibus de adorādo numine cōstaret.Hæc igit̄ cū sacerdos Canopi Ægyptius percepisset:dignū sane cōmētū,atq; percallidū cōtra ignē excogitauit . Solēt in Ægypto vasa quędā fictilia effici:quę Hydrię appellant̄:crebris vndequaq;,ac minimis ꝑꝑe foraminibus patētes:ex qbus cū aqua decidit:defęcatior atq; purior effluit . Sacerdos igit̄ Ægypti vnā forte ex his cepit:atq; obstructis foraminibus, variisq; coloribus depictam,& aquis plenā, vt idolū cōstituit:ac super verete simulacro diligēter collocat: qđ esse Menelai gubernatoris ferebat̄.Veniūt Chaldęi:circūstāt numen:cōflictū ineunt,& ignē simulacro admouent: tum vero cęra ipsa(qua vasis foramina obstructa erant) grassante igne resoluitur:& aqua profluente ignis extinguit̄:quo factū est:vt fraude sacerdotis Ægyptii Canopus victor haberetur:vnde simulacrū quoq; illius perexiguis pedibus, cōtracto collo,ac ꝓminenti alueo in amphorę modū formatū ē:dorso etiā ęqualiter tereti.Hęc de Canopo deo,eiusq; origine traduntur & in Suidæ collectaneis,& in sacra historia Turrantii Ruffini. F

Pacuuianum ænigma de testudine,ac versus eiusdem lepidissimi ex Tragœdia allati:tum locus Tertulliani expositus. Capur.VII.

Ici nō potest quāta sit olim facta iactura in his maxime apud nos authoribus:qui tragœdias & comœdias scripserūt:sic vt eorum vix nomina reperiantur:cū Romani primū ciues his potissimum fabulis agēdis magnopere detinerent̄:nos vero ita auide antiquitatem execuimus: & vestigia illa veterū poetarū requirimus:vt in his etiam libēter cōmoremur:quæ a nostris grāmaticis q̄libet intercisa & deprauata afferunt̄.euiusmodi ęnigma est illud quod ex Pacuuianis fabulis celebratur his lepidissimis versibus. G

Sanguine cassa,domiporta,terrigena traditur,
Quadrupes,tardigrada,agrestis,humilis,aspera,
Capite breui,ceruice anguina,aspectu truci,
Euiscerata,inanima,cum animali sono.

Id ęnigma cū in Pacuuiana fabula paulo obscuri⁹ ꝓferat̄ ab Amphione:responsum ab Atticis est,Nō intelligimus:nisi apte dixeris.tum ille vnico verbo rn̄dit cochleam esse . Quod ipsum propterea censui apponēdū:vt ętatis nostrę hoīes intelligāt:quantum illi in nouādis.componendisq; vocibus tribuerent,atq; indulgerent: cum domiportā Pacuuius,& tardigradam vocauerit testudinem. Siquis autem inuenire hoc velit:is apud M.Ciceronem de diuinatione inquirat:quo facilius locum doctissimi viri Tertulliani intelligat:qui in libro de Pallio de hoc ipso ænigmate Pacuuiano non nihil retulit.

Scita & elegans obseruatio ex lege veteri de re venerea, ac de edictis etiam Semiramiis ab Heliogabalo Imperatore institutis. Capur.VIII.

On defuerūt apud veteres:qui & eruditiōe & ingenio clari,pręcepta in literis referrēt,qbus amorꝫ delitias,& instrumenta describerēt:tū quib⁹ artibus,& quo studio sequi amores debeamus.qm̄ & populi quidam celebrarentur:apud quos illi multo acceptiores,atq; honestiores: qui sectandis amoribus promptiores,atq; acriores haberentur.Sed ego cū in S.C.inciderim de re venerea:qđ olim Romę(vt fert̄) in tēplo Veneris foret:min⁹ putaui H

indignum:si in nostris etiam commentariis legeretur:necubi delicias istiusmodi,& Veteru elegantias aspernari videamur:qui ad ipsam præcipue antiquitatem respicimus.Ad hunc igitur modum sacra lex de re futuaria lecta est.

Iura Visundi,Consectandi,Susurrandi,Gestiundi,Suttrudēdi,Salutandi,Cōfabulādi,Precandi,Perpetuo,Interdiu,Futuariis ꝑmissa ex me sunto.Ex ęde,foramine,horto,postico,impluuio,cuncta hęc cōmoda nemo homini prohibento:fidē,cōsilia ferunto:seruāto auxiliū:operamve danto:sub noctu vota tractanto:ꝑmissa,iuramenta,lamēta admiscento:sollicitāto verecundiā,timorē amouento,tristitiā suppremunto, tempori locove obsecundāto,occasioni ne vnꝗ̄ cedunto,internuncias epistolas succudunto:his spem,voluntatē,expectationē,necessitatē,misericordiā adlectanto:inserūto fraude,vi,dolo:ostētatione:artēperate vtitor:prudentiā,tacuitatē habēto,tenēto,gestiunto:ex Pathica qcꝗ̄ sempiterne quasi stipē & pignus capiunto:eius ꝑmissum aduehunto,nouā quęrunto:astuve,pōpave grādianimē nobilē insectātor:notas cōiectarias rectius nouanto.Hęc hactenus.Nam & ob id referendum hoc fuit:qm̄ Varius quoq; Heliogabalus Imper.Sen.C.quædā ridicula & amatoria vulgauit:quæ matronæ,cui se crederēt:& ad cuius osculum venirent: qua veste,quibusq; ornamentis vterentur.Eaq; Sen.cons.de nomine suę coniugis Semiramia iussit appellari:sicuti Ælius quoq; Lampridius testatur ad Imperatorem Constantinum Augustum.

De sæuitia Macrini Imperatoris: & qua crudelitate in adulteros animaduerteret: tum alia obiter addita. Caput.IX.

I PErmulta in veterum monimentis leguntur : ꝗ̄ Macrini Impera.sæuitiam atq; crudelitatē referant.Is enim inter eos principes merito ab auctoribus reponit:qui immanes atq; sanguinarii sunt habiti.Sed ascribendū est nouum feritatis genus inuentūq; ab eodē maximæ crudelitatis:vt ex hoc cōstare possit:ꝗ̄ esset Macrinus diri animi,atq; prodigiosi in suppliciis exhibendis.Cum igitur duo milites (vt a Capitolino relatum est)ancillę hospitis pudorem violasse crederentur:atq; illud Macrinus Impera.per frumentarium didicisset:iussit eos in medium produci:simulq; interrogauit:verū factū hoc esset, qd cū cōstitisset:statim geminos boues mirę magnitudinis viuos aperiri iussit:atq; his milites singulos inseri:capitibus boum exectis:quo facilius vna colloqui possent.ita hominis sæuitas nouo quidem supplicio in puniendis adulteris delectabatur.Quin idem quoq; Macrinus ad exēplum Mezentii viuos homines mortuis alligabat:ac longa tabe confectos infando mortis genere exanimabat,vt eleganter poeta Vergilius expressit de Mezentio.

Mortua quinetiam iungebat corpora viuis,
Componens manibusq; manus,atq; oribus ora,
Tormenti genus,& sanie taboq; fluenti
Complexu in misero:longa sic morte necabat.

Mitto ꝙ & milites suos in crucem tulit:& ex quaq; seditione decumauit,atq; cētesimauit, vt non Macrinus vulgo,sed Macellinus passim vocaretur.

De nominibus militum,& q̄ sint primani:tertiani,quintani,& eiusmodi alia apud Cor.Tacitum,& de Quartariis mulionibus apud Lucilium. Caput.X.

k PErmulta & varia sunt in ipso exercitu militum nomina,de quibus passim mentio fit apud auctores,sicuti qui ab armis,vel gradu & stipendio denominantur.Sed a legionibus etiam milites quidam vocantur.Nam legiōes ipsæ a numero interdum dicebantur,vt quarta,sextadecima:& eiuscemodi.Quod inuenio cū apud alios veteres,tum in historia Corne.Taciti frequens.Is enim primanos milites,secūdanos,quintanosq;, & quartadecimanos sæpius refert.Posthumus(inquit) præfectum castrorū secundę legionis cognitis quartadecimanorum,vigesimanorumq; prosperis reb',quia pari gloria legionem suam fraudauerat:seipsum gladio transegit.Et in alio mox libro.Sed ipsis (inquit) legionibus inerat diuersitas animorum.Primani,quintaniq; turbidi , adeo vt quidam saxa in Galbæ imagines iecerint.Idem quoq; author in duodeuigesimo expressius hoc totum explicat.Forte īter Padum viamq;(inquit)patenti campo duæ legiones congressæ sunt. pro Vitellio vna &.xx.cui cognomen Rapaci,veteri gloria insignis,ex parte Othonis prima Adiutrix,non autem in aciem educta,sed ferox & noui decoris auida. Primani stratis vna & vigesimanorū pricipiis aquilā abstulere, quo dolore accensa legio impulit rursus primanos,īterfecto

Orfidio Benigno legato:& plurima signa,vexillaq ex hostib⁹ rapuit. A parte alia ppulsa quintanoq impetu tertiadecima legio:circũueti pluriũ accursu quartadecimani: & ducibus Othonis iãpridẽ pfugis,Cecinna ac Valẽs subsidiis suos firmabãt.Hęc Tacitus.Nam & C.Suetonius eodẽ modo tertianos,& decumanos ĩtelligit.Quartarii vero in satyris Lucilianis muliones mercenarii appellati sunt:q quartã sibi partẽ quęstus acciperent:vt Põp. Sex.in libro de verbis priscis.xvii.tradit:allato etiam Luciliano carmine.

Porro homines nequam,malus vt quartarius,apros
Collegere omnes.

De Proculo & Regillo Impera.& quomodo per iocum fortuna illudẽte Imperii dignitatem adepti sunt. Caput.XI.

Verum profecto est:qđ a philosophis permultis probaẽ: homines quandoq fortunã sibi vel cõfingere ex tẽpore:vel assumere.Id ego cũ Romanos annales legerẽ,maxime cõprobaui:in quis tã varia,tã pmiscua,& multiformis Imperatorũ fortuna appareat: vt quidam ex loco perhumili ad illud Imper.tam sanctum,tam Augustum nomẽ ascenderint:alii rursus veluti ex ioco & quasi cauillo desilierint. Sicuti inter alios & Proculus & Regillus:quorũ exempla referenda in pręsens putaui:vt iocantis fortunę aleã,ac libidinẽ in cõspectu haberemus.De Proculo igit sic traditũ est a bonis authorib⁹.Cũ in cõuiuio(vt fit) latrunculis lusitaret:ac decies Imperator ipse extitisset:statim scurra tum quidam (vt parata sunt ingenia blandientium)salue(inquit)Auguste:& allata purpura(vt mos erat) ei⁹ humeros ornauit,eumq adorauit:qua ille occasiõe vel oblata,vel arrepta, vt imp̃ator vulgo salutatus est.qđ apud Gręcos retulit author Onesimus:& apud nos Flauius Vopiscus in libro ad Bassum secũdo.De Regillo autem Imperatore haud hercle minus ludicrũ principium ac ridiculũ fuit ad Augusti nomen occupandũ:cum ille quæstione de analogia proprii nominis habita,ad imperium prosiliit.Nam Valerianus tribunus cum diceret, Vnde Regillianũ nomẽ deductũ putamus? a regno quidam respõdit.Quo dicto milites inibi,vt ad ea quæ cogitant proniores,potest ergo rex esse:& nos regem facim⁹:eoq nomine putarunt illum imperatoria dignitate honestandum : ac ita demum iocante fortuna Regillus quum die sequenti processisset,Imperator est a principibus salutatus.Neq autem me latet hunc ipsum Regillum magis inter tyrannos, q̃ imperatores a quibusdam relatum. Sed vtcunq fit,Romani certe imperatoris nomen obtinuit.

Quid apud veteres significet Sororiare:& q̃ sint mãmę sororiãres in puellis: ac ibidẽ expositũ,qđ fratriare:& fraterculare:ex Põpeii cõmentariis:& Plinii locus emẽdatus. Caput.XII.

Nunq̃ videor magis in ocio & honestis literis versari:q̃ eo tempore, quo cũ Ioanne Corsio,& Lacetio Nigro de optimis studiis, atq omni antiquitate disseritur:qđ equidẽ psępe accidit:quũ vtriusq eruditio multiplex & abũde elegans iure optimo censeri possit.Itaq nuper in hortis Oricellariis inter alia cõplura quæsitũ est de Sedegito Vulcatio, deq eius iudicio:qđ ab eo factum est de ingenio & ordine.x.comicorũ:qui apud Latinos in precio habiti sunt:item de poeticis vocabulis,& veterum audacia in verbis inueniẽdis, excogitãdis,atq cõponẽdis.Cuiusmodi fuerunt,M.C.Plautus,Cn.Neuius,P.Laberius:q paulo durior atq audacior habitus est:M.Cato,Q.Ennius,Fabius Pictor: & alii eiusdem ætatis nõ ignobiles authores.Qua in re minime absurdum fuerit hoc loco repetere,quid apud Plautum Sororiare sit:& quo significatu accipiendum.Sororiare igitur perinde est,atq augeri & perescere:nam & mammas sororiantes vocarunt in puellis (vt a Sex.Pompeio tradit̃) quum exuberantes intumescunt:quod illis euenit ex compressũ lacte.qua voce vsus est M. Plaut.in comœdia Friuolaria.Quin & Fratriare & fraterculare in pueris accipim⁹(vt idẽ Sex.asserit) quum eorum mammæ intumescere incipiunt:quoniam veluti pares fraterculi oriuntur.Quod ipsum & in frumento spica dicitur facere,quum virentia grana protuberant. Politianus vero mammas sororientes apud Plinium legebat libro.xxx.quo loco rigentes mammas habent cæteri codices:sed in vetustioribus sororiantes cõperies. Piscinæ maris,inquit,mammas sororiantes,præcordia,maciemq corporis corrigũt.De hoc a Politiano relatũ est & in secũda Centuria:sed eius cõmentarii magna ex parte ab his retinentur atq occultantur,qui meliores literas & antiquitatem impudentissime contemnunt.

Incredendū esse qđ a C.Plinio scriptū est de C.Mecœnate, ꝙ insomnis ꝑ trienniū fuerit, ac de his etiā, qui somniantes inambulare consueuerint. Caput.XIII.

N QVod a Pli.Secundo relatū est de C.Mecœnate, id equidē nescio risu ne dignū magis sit, an admiratione: siqdē supra oīm fidē atq; opinionem videri pōt. Tradit eīm C.Mecœnatē eo affectu, seu morbo intentū fuisse: vti ante obitū neutiq̄ illi somnus cōtigerit vllo triennii momēto. qđ hercle, si vitę hoīm ratio ꝑ re ipsa expēdit, adyńaton existimari ab oībus debet: nisi rerū forte ꝓdigia atq; portēta ꝓsequamur: cū sit hominis imprudentis (vt idē Plin. inquit) fidē suā illis astringere: q̄ naturę ꝑscriptū penitus excedūt. De Theone autem stoico eiusq; somniis, & illud mirificū a q̄busdā existimat (vt Gręci authores cōmemorāt) ꝙ is dormiens passim ambulare cōsueuit. Quo morbo & Periclis seruus laborauit: adeo vt in summis etiā tectis somniās pambularet. Itaq; philosophi ipsi, q Pyrrhonis decreta secuti sunt, in dubitatione summa versant: an sit in oībus vitę officiis magis hętendum, q̄ pro certo quicq̄ asserendum: vnū hoc se scire ꝓfitentes: ꝙ nihil penitus sciant. Qua in re non minus suam modestiam (vt inquit Augustinus) q̄ ineptam inscitiam arguunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM, DE HONESTA DISCIPLINA, LIBER DVODECIMVS.

Qualis doctrina Platonis fuerit: & quo modo inter Pythagorā, & Socratē medius fertur. ex Numenii Pythagorici sententia. Caput.I.

A EGregie Numeniꝰ Pythagoricus, ac erudite iudiciū fecit de Platone phō: quo pacto videlicet eiꝰ viri excellēs doctrina inter Pythagorā ipsum ac Socratē media extiterit: sic vt vtriusq; geniū facile in eodē agnoscas: cū cōi iure vtrūq; nō mō coluerit: sed etiā scribēdo magnopere expſſerit. Verba Numenii hęc sunt. Plato, inq̄t, certe Pythagoricus fuit: sed huc tñ & illuc libere trahitur: ac per singula ęque mēbra inter Pythagorā, & Socratē mediꝰ fert. Nā sublimitatē illam Pythagorę, ad maiorē quidē humanitatē deduxit: humile vero illud ac deiectū Socratis, ad grauitatē & magnitudinem reduxit: atq; ita Plato Pythagora quidē popularior & cōmunior: Socrate vero grauior & sublimior est. Hæc Numenius de Platone in libro de dissensione Academicorum: quæ vel ipse Pamphilus Eusebius recenset ad Theodorum Episcopū: quo maxime loco de philosophorum decretis differit.

Quibus viribus polleāt .vii. planetę in hominum corpore: ex Arabum libris, ac de xii. signis, eorumq; potestate, ex veterum sententiis. Caput.II.

B IN monimētis Arabū, q astronomica diligenter tractarūt, non pauca interdū cōperiunt: q̄ nō minorē certe eruditionē, q̄ gratiā & venustatē retineāt. Cuiusmodi hoc est: qđ ab illis tradit de .vii. planetis, eorūq; viribus: tum in qua maxime humani corporis parte polleāt. Nam quum ipsi hoīes (vt res est) de cęlo vitā & spūm trahāt: fateri etiā necesse est, sphęras illas supiores siue elementa viribus adeo summis excellere: vt in quibusdā corporis partibꝰ, veluti suis domiciliis maiorē oīno vim atq; ptātē exerceāt. Sed apponā eorū traditiones: ex q̄bus totū fere hoīm corpus ad illa .vii. elemēta deferri ac deduci videat. Et primo asserūt ꝑ solis imaginē hoīm vitā significari: ex quo ī ipso etiā sole cerebrū & corda regi affirmāt: liguā vero & os a Mercurio: splenē a Saturno: hepat ab Ioue: sāguinē a Marte: renes & genitale semē a Venere: stomachū a Luna. Sed & singulis quoq; signis, q̄ in Zodiaco ipō motu ꝑpeti mouent, astronomię authores suas humani corporis partes dederūt: sicuti ex Gręcis ꝑmulti: & ex nr̄is Iulius Firmicꝰ: q ad Apotelesmata inq̄t, maxime ptinere, sicubi valetudinis locū, aut vitii volueris īuenire. Ita eīm referūt ad ipm signiferū. Caput ī Ariete: Ceruix ī Tauro: Humeri ī Geminis: Cor ī Cācro: Pectꝰ & stomachꝰ in Leone: Vēter ī Virgine: Renes vertebręq; ī libra: Genitalia ī Scorpiōe: Femora ī Sagittario: Genicula ī Capricorno: Tibię ī Aquario: pedes ī Piscibꝰ. Mallīꝰ vero poeta hęc eadē ad Augu. Cęsa. his versibꝰ.

Signa hæc (inquit) præcipuas in toto corpore vires
Exercent: Aries caput est ante omnia princeps:

Sortitur quoq; sensus,& pulcherrima colla
Taurus:& in Geminis æquali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris:pectusq; locatum
Sub cancro est:laterum regnum,scapulæq; Leonis.
Virginis in propriam descendunt ilia sortem.
Libra regit clunes:& Scorpius inguine gaudet.
Centauro femora accedunt:Capricornus vtrisq;
Imperat in genibus:crurum fundentis Aquari
Arbitrium est:Piscesq; pedum sibi iura reposcunt.

Egregie factum & ingenti animo a Petro Caponio Florentino cũ Carolo rege Gallorum in concerpendis tabulis coram eodem regeiquum iniquiores contra Rem pub.viderentur. Caput.III.

FActum est anno superiore,vt Carolus Gallorũ rex cũ magno exercitu & ĩ C structis copiis Italiæ regionem inuaderet:idq; eo animo & conditione:vt expulsis Neapolitanis regibus,facilius regno potiretur.Sed anteq̃ expeditionem obiret,Florentinorum vrbem veluti victor ingressus est:ac mutato Reipub.statu ab vniuerso populo & Ciuib⁹,tanq̃ libertatis vindex benigne salutat⁹,ac magnifice exceptus est.Deiii vero cũ in vrbe ageret cũ magna copiarum parte: ac in dies cũctando expeditionem pduceret:quo Florentino populo quãlibet conditionem imperaret : adeunt forte Carolum Gallorũ Regem ciues aliquot ex authoritate summi magistratus:vt cũ eo fœdus cõponant,cõditiões q; pro tempore & fortuna accipiant.Atq; in his forte Petrus Caponius fuit:q quũ regem Gallorũ nimis videret insolescẽtẽ,ac fortunę blandientis illecebris captum: vtpote qui p libidine Florentinis conditionem imponeret:cũq; eam(vt fit) scriptis capitibus iniquiorem firmatet:inibi Petrus Caponius Regem forte aspicit:ac tabulas legit:lectasq;(vt vir ĩgentis animi) in oculis tanri regis percerpsit:ac simul iisdem reiectis,& nos,inquit, ad militem nostrũ:ac relicto ibidem rege,ad curiam pergit . Quod & ipsum Carolus Rex(q̃uis victoria elatus,&.xx.milia militum in castris haberet) admiratus, eiusq; animũ vt altiora molientem veritus,ex itinere iubet eum reuocari:quo meliori conditione statum Florentinæ ciuitatis componeret.Dignum certe facinus ac memorandum contra insolentiã Gallicam:quæ ridendo fidem frangit,& victis illudit.Idem Caponius paulo mox in frequenti senatu,comitiis approbantibus,Imperator creatus est ad bellum Pisanum: quæ vrbs a populo Florentino in eiusdem regis aduentu desciuerat:sed inter bellica instrumẽta dũ maiore animo,q̃ fortuna versatur:glande ictus ab hostibus,occubuit.

Quot in Romano exercitu legiones forent, ex historia Polybii viri diligẽtis:ac de centuriis & cohortibus nonnihil. Caput.IIII.

VArie traditũ est a veteribus de Romano exercitu,& eius numero:tum D quot eqtes in eo ac pedites adessent.qđ ego, vt rei veritas agnoscat̃,ex historia Polybii viri diligẽtis referẽdũ putaui.Is eñ copiose hoc totũ ĩ libro annaliũ tertio explicat in hũc modũ:vt mittant̃ ea oĩa hoc loco:q̃ a Liuio ĩ Romana historia describunt̃.Romani,inquit, quatuor oĩno legionibus exercitũ absoluunt:legiones aũt singulę quaternis milib⁹ peditũ cõstãt:ducẽtenis eqtibus:vel sicubi maior necessitas vrget, quinis milibus peditum: equitibus trecentenis.His totidem,inqt,milites ex sociis adiiciunt̃:eqtes fere triplicati.Neq; tamen seruatũ id est semp a viris Romanis:qm̃ & bello quidẽ Punico decretum fuit: vt octo tm̃ legionibus rem gererent:ac legiones singulę vt quinq; milia hoĩm haberẽt.Quin & ipse M.Cicero in libro de Stoicorum decretis,quæ παράδοξα appellat,Multi,inquit,ex te audierunt,quum diceres neminẽ esse diuitem:nisi qui exercitũ alere posset suis fructibus:qđ populo Romano ex tantis vectigalibus iamptidem vix põt contingere.Hoc igitur proposito nunq̃ eris diues:anteq̃ ex tuis possessionibus tantũ reficiat̃: vt eo tueri quatuor legiones:& magna equitum ac peditũ auxilia possis.Neq; illud ignoratur,q; & singuli quidẽ Consules binas tantum legiones contra hostes ducebant,auxiliis sociorum adiectis,quod ipsum a probis authoribus assertum est.Cincius autem in commẽtariis de re militari hæc de Legionibus retulit.In legione,inquit,sunt Centuriæ.lx.Manipuli.xxx.Cohortes.x.Quod & Gellius quoq; vir Romanus in Atticis probat.

De ingenti animo Iulii Cæsaris quum ad Pontem Rubiconis accessit, & edictum ascriptum, quod in ponte fluminis legebatur. Caput. V.

B Frequens mētio fit in sermonibus hominū, quāta C. Cæsar audacia & aīo fuerit: quū cōtra oēm Sen. P. Q. R. authoritatē fluuiū Rubiconē cū exercitu trāsiret, atq; ad vrbē accederet. Id ego quū passim legerē, putaui nō fore vsqquaq; indignū: si edictum illud Romanę Reip. ad Rubiconē, qđ in pōte legebaſ, subiicerem: ita eñ facilius ferociā illam Cęsaris, & animi magnitudinē intelligemus: q tantū moliri facinus fuerit ausus: etsi paulum diciſ tamen constitisse: ac de reditu cogitasse: cū quantū aggrederetur animo reputaret. Est aūt hoc, sicuti ex peruetustis monimētis cōpertum est, in quo illa Romani imperii maiestas facile demōstraſ. Iussu, mādatove Populi Ro. cōsul, impator, tribune, miles, tiro, cōmilito, armate, quisqs es, manipularie, cēturio, turmarie, legionarie, hic sistito: vexillū finito: arma deponito: nec citra hūc amnē Rubiconē, signa, arma, exercitū, cōmeatūve traducito. Si qs huiusce iussiōis ergo aduersus pcepta ierit, feceritve: adiudicat⁹ esto hostis Po. Ro. ac si cōtra patriā arma tulerit: penatesq; e sacris penetralib⁹ asportauerit

De peris & manticis, eorūq; nominibus: ac de Pasceolo, & Sacciperiis apud Plautū: inibiq; de Hippoperiis apud Anneum Senecam. Caput. VI.

F Cum varia sint nomina sacculorū & manticarū, q̄ passim apud poetas, cęterosq; authores veteres leguntur: eaq; interdū legētiū mentē pter raritatē ac nimiā vetustatē detineāt: nō sum arbitrat⁹ alienū eē ab operis nostri instituto: si ea oīa in hunc locū de manticis & peris subiiciā, q̄ nunc memoriā subeant. Sunt eñ hęc: Loculi, marsupia, mātica, calathus & calathiscus per diminutionem: qui latine qualus, & quasillus: pera item, culeus, ascopa, situla, ascopera, & sacciperium: sed & fisci, fiscinę, & fiscellę, sportula, crumenæ, & velleię. His annumerantur scortea, hippoperę, pasceolū, & bulga. De pasceolo autem, qa id rarius est: M. Plautus meminit in comœdia Rudente his verbis.

Nummi, inquit, octingenti auri in marsupio inferunt.
Præterea centum denaria Philippæa in pasceolo seorsus.

Idem quoq; de sacciperio.

Quænam balena (inquit) meum vorauit vidulum
Aurum atq; argentum, vbi omne compactum fuit?
Eadem illa credo: quæ meum marsupium:
Quod plenum argenti fuit in sacciperio.

De hippoperis facta est mētio ī Epistolis Annei Senecę, quū de M. Catonis frugalitate disserit. M. Cato cēsorius, inqt, quē tā necessariū fuit Reip. nasci, q̄ Scipionē: alter eñ cū hostibus nostris bellū: alter cū moribus gessit: cātherio vehebaſ: hippoperis qdē impositis: vt secū vtilia portaret. De Velleiis aūt & fiscinis ad hūc modū Pedianus Asconius super secūda Ciceronis oratione in Vertem. Sportę, inqt, sportulæ, sportellę nummū sunt receptacula: & Sacci, sacculi, saccelli, & crumenę, & velleię, & scortee, & manticæ, & marsupia: ita etiā fisci, fiscinæ, fiscellæ, spartea sunt vtensilia ad maioris summę pecunias capiendas.

De Romanis spectaculis, & ludis apparatissimis Probi Imperatoris: quum de Germanis triumpharet: ex historia Flauii Vopisci.

Caput. VII.

G Tenent me interdum q̄ a veteribus traduntur de Romanis spectaculis, scænicisq; ac variis ludis: in qbus celebrādis videnſ adeo fuisse quidam Imperatores peliues: vt in hoc ppemodū constitisse appareat totius victorię laus ac dignitas: qm̄ fere ad triūphales victorias illustrandas spectacula ista & ludicra parabanſ. Sed libitum mihi est, ea hoc loco referre: q̄ in triumpho Probi Augusti Imperatoris Romano populo exhibita sunt: quū ex eo abūde possit intelligi: in quibus voluptatibus, ac deliciis Romanus populus esset occupatus: sicubi Romani Imperatores p rebus bene gestis solenniter triumphassent. Probus aūt Imperator, quum de Germanis, Blemiis, ac Drūgis triūphaturus esset, venationē amplissimā Romę in Circo exhibuit: ita vt Romanus populus omnia passim diriperet. Sed ascribā verba Flauii Vopisci: qbus hoc totū, nec ineleganter prosequiſ. Genus, inqt, spectaculi, eiusmodi fuit in triūpho Probi imperatoris. Arbores validę per milites cū radicib⁹ vulsę, cōnexis

late lõgeq; trabibus affixę sunt:terra dein supiecta:totusq; circus ad syluę speciẽ consitus,
gratiã nobis viroris obtulit.Immissi deinde p oẽs adit⁹ struthiones mille,mille cerui,mil-
le apri,mille damę:Libycę oẽs ferę:& cętera hęrbatica aĩalia:quãta vel ali potuerũt,vel in-
ueniri.Immissi deinde populares:rapuit qsq; quod volebat.Sequenti die adiecit in amphi
theatro vna missione cẽtũ iubatos leones,q rugitibus suis tonitrua excitabant: q oẽs con
tis & sibiuis interẽpti sunt,& mox occisi.Pręterea multi sunt, q dirigere volebãt sagittas:
& immissi centũ leopardi Libyci:cẽtũ deinde Syriacę:cẽtũ damę:& vrsi simul trecẽti.Atq;
itẽ sunt edita gladiatorũ paria.ccc.Blemiis plerisq; pugnantib⁹:q p triũphũ erãt ducti,cũ
Germanis,Sarmatis,ac multis latronib⁹ Sauris.Hęc hactenus de Probi imperatoris trium
pho:quãdo nec defuerũt apud veteres,q de ludis scænicis,ac istiusmodi spectaculis libros
integros cõponerẽt:quod alibi explicaui,quũ agerem de Iunio Messala: qui vniuersum q-
dem patrimonium in edendis,spectandisq; ludicris dicitur consumpsisse.

De veteri Germanorũ Repub.& eorũ moribus, institutis, ac legibus :tã in militia,q̃ in
religione,non contemnenda obseruatio. Capuт.VIII.

NIhil inuenio in veterũ cõmẽtariis vtili⁹:& ad vitę vsum cõmodius:q̃ leges H
ac varios ritus ciuitatũ obseruare:moresq; & cõsuetudines multorũ popu
lorũ pdiscere:quo maior prudẽtia,& cognitio fiat honestior.Ex quo quũ li
bros nup legerẽ:q de Germanis,eorũq; moribus differunt : nõ putaui fore
indignũ,aut a pscripto nostri opis alienũ:si de multis q̃dam colligerẽ:atq;
ad vsum memorię subiicerẽ:cuiusmodi hęc sunt,quæ ad Reip.imperiũ,mi
litaremq; disciplinã & religionem Germanorum pertinerent.

Publica omnia & priuata armati agunt.

Reges quidem ex nobilitate probant,duces vero ex virtute.

De rebus maioribus principes consultant,de minoribus omneis.

Nullum mortalium a propriis laribus arcent: q aliquem arcere maxime inhumanum sit.

Sera iuuenum venus:& fœminę ipsę in robusta iam ætate nubunt.

Vxores autem singuli habent singulas.

Neq; dotem marito vxor:sed vxori maritus affert.

Iam & in militari disciplina plurimum cõmendantur:quũ egregie talia obseruent.

Principes eñ pro victoria pugnant:& comites cæteri pro principe.

Iidem ignominiosum ducunt,scuta in pręliis relinquere.

Ex familiis & propinquitatibus conficiunt turmas.

Fœminasq; interdũ in exercitu habent:quę inclinatam quãdoq; aciẽ feruntur restituisse.

Ad negocia fere omnia,& ad conuiuia armati procedunt.

In cultu vero deorũ,fidẽ,pietatẽ,ac religionẽ mirifice obseruãt.Nã de diis eorũq; actis san
ctius ac reuerẽtius dicũt credere,q̃ scire.Vnde illud frequẽs apud eos,de Deo credẽdũ,nõ
quærendũ.Deoꝝ imagines minime ad humanã formã faciũt, q illa cęlestis maiestas supra
humanitatẽ sit.Nefas putãt vt ignominiosi adsint in sacris.Talia fere sunt q̃ de Germano
rũ moribus ab antiqs scriptoribus referunt:sicuti a Tacito,Plinio,& aliis: q pter alia mul
ta.& hoc de Germanis asserũt,Plus valere apud eos bonos mores,q̃ apd alios bonas leges.

Vrbane factum a Claudio imperatore de scypho surrepto a T.Iunio in conuiuio: ac res
ibidem explicata. Caput.IX.

LEpide factũ ac perurbane tradit a Claudio ĩpatore cũ T.Iunio viro ptorio, I
in conuiuio celebri:in qd cũ plures(vt fit)primę nobilitatis cõuenissent:
ac singulis vasa Corithia,vel Myrrhina(vt par est)apponerent: quo nihil
ad elegãtiã posset desiderari:inibi T.Iunius,q & ptor,& legionis pposit us
fuit,sumpta occasione aureũ scyphũ egregii opis suffuratus est. Qd cũ in
rõne colligẽda imperator Claud.dephẽderet,pelegãti cõmẽto hoĩs furtum
putauit detegẽdũ. Parato eñ mox alio cõuiuio,iidẽ accersunt,q ad imperatoris dapes pri
die cõuenerãt:& quũ singulis vasa eadẽ gẽmea & pciosa in mẽsa reponerent, vni dũtaxat
T.Iunio Samiis ac fictilibus ministratũ est.Qd & Suetoni⁹,suppresso Iunii noĩe,scribit.ex
quo deinceps pbro seruili respersus est:quasi scyphũ aureũ in principis cõuiuio surripuis
set:vt est auctor Cor.Tacitus.Sed is tamẽ Iunius in Galliæ Narbonensis pconsulatu seue
re admodũ atq; integre puinciam rexit.quod apud authores relatum est.

Iudiciũ factũ ab Hadriano imperatore de Ægyptiis populis,eorumq; moribus:ac ibidem

epistola perelegans Phlegontis Tralliani:ac de eius operibus nonnihil. Caput.X.

k NOn putaui absurdũ fore,nec ingratũ legẽtib⁹:si Phlegontis Tralliani epi-
stolã de Ægyptiis,eorũq; morib⁹ subiiciã:q libertus Hadriani Cęs.fuit:qm̃
in ea de Iudęis etiam atq; Christianis, & vrbe Alexãdria nõnulla refert di
gna prorsus memoria. Neq; aũt me latet hãc ipsam epistolã sub Hadriani
principis noĩe missam fuisse Romã Seruiano viro maximo:& q ter cõs.fue
rit:sicuti Flauius Vopiscus tradit:in libro ad Bassum secundo.
Hadrianus(inquit)Augu.Seruiano Cons.Sal.
Ægyptũ,quã mihi laudabas Seruiane,totã didici leuem,pendulam,& ad oĩa famę momẽ
ta volitantẽ:& illi q Serapim colũt,Christiani sunt:& deuoti sunt Serapi:q se Christi epi-
scopos dicunt.Nemo illic archisynagogus Iudęorũ,nemo Samarites,nemo Christianorum
non presbyter,nõ mathematicus,nõ auspex,nõ aliptes.Ipse ille patriarcha cũ Ægyptũ ve-
nerit ab aliis Serapidem adorare,ab aliis cogitur Christũ.genus hominũ seditiosissimũ,va
nissimũ,iniuriosissimũ.Ciuitas opulẽta,diues,fœcunda:in qua nemo viuat ociosus:alii vi
trũ conflant:ab aliis charta conficitur.omnes certe Lymphiones cuiusq; artis videntur:&
habẽt podagrosi quod agãt:habẽt cæci qd agãt:nec Chiragrici qdẽ apud eos ociosi viuũt:
vnus illis deus est:hũc Christiani,hunc Iudęi,hunc oẽs gẽtes venerant:& vtinã meli⁹ esset
morata ciuitas:digna pfecto sui profunditate:quæ pro sui magnitudine totius Ægypti te
neat principatũ.Huic ego cuncta cõcessi:vetera priuilegia reddidi:noua sic addidi:vt præ
senti gratias agerent.Deniq; vt primũ discessi,& in filiũ meũ Verũ multa dixerunt: & de
Antonio,quę dixerũt,cõperisse te credo.nihil illis opto,nisi vt suis pullis alant:quos quẽ-
admodũ fœcundãt,pudet dicere.Calices tibi albos,fortes,diuersi coloris trãsmisi:quos mi
hi sacerdos tẽpli obtulit:tibi & sorori meę specialiter dedicatos: quos tu velim festis die-
bus cõuiuiis adhibeas.caueas tñ ne his Aphricanus noster indulgenter vtat.Vale.Hęc de
Ægyptiis Hadrian⁹ ex quo sic Vopiscus in vita Saturnini Augu.Sunt,inqt,Ægyptii ven
tosi,furibũdi,iniuriosi,nouarũ rerũ auidi,& vsq; ad cantilenas publicas liberi. Fuit autem
Phlegon Hadriani principis a secretis:ac libros pmultos composuit:sicuti in Suidę colle-
ctaneis legit.Itaq; nõ pauci etiã fuerunt:qui opera quædam Hadriani in hũc ipsum Phle-
gontem retulerunt.Nã Hadrianus idẽ tam cupidus famæ fuit, & laudis:vt libros a se scri
ptos de sua vita,libertis suis literatis dederit:q eos suis noĩbus publicarẽt:qd cũ alii mul
ti tum Ælius Spartianus tradidit ad Impera.Dioclitianum.

Dictum elegans Phauorini philosophi de Hadriano Impera.ac itidem simile quiddã Asi
nii Pollionis cum Octauio Augu. Caput.XI.

L NOn pauca in veterũ monimẽtis reperiunt:quæ Phauorini philosophi & in
geniũ,& optimas disciplinas pbent. Is eñ vt Hadriani tempore Græca fa
cundia pstitit:ac Rom.quoq; eruditionem egregie calluit. Sed in psens di
ctũ eius admodum elegãs apponã:in quo facile Atticã astutiã,atq; artẽ co
gnoscas.Nã cũ Ælius Hadrian⁹ Imper.cũ Phauorino(vt fit)de literis age
ret:atq; illũ in vocabuli vsurpatione liberius reprehenderet:amicis id ar-
guentibus,q iniquius Hadriano de verbo huiusmodi cõcederet, quo idonei authores vte
rentur:subridens Phauorinus,Et male,inqt,mihi suadetis familiares: qui non illũ me do-
ctiorẽ haberi ab oĩbus æquo animo feratis:qui.xxx.legionibus imperet.In hũc modum ni-
mia Impera.Hadriani ambitio,famęq; cupiditas delusa est.Pari exemplo & Pollio Asinius:
cũ Fescenninos in eũ Octauius Aug.scriberet:At,ego inqt,taceo.nõ eñ facile est in eũ scri
bere,qui potest proscribere.quod in cœnis etiam Macrobianis Auienus asseruit.

Verba Hieronymi exposita de Hismenia,contra quorundam inscitiam,atq; ineptias.
Tum de Antigenide & Hismenia tibicinibus nonnihil additum.

Caput.XII.

M RIsi nup quorũdã inscitiã,cũ forte Hieronymi apologia aliquot audiẽti-
bus legeret cõtra Turrantiũ Ruffinum:tũ eo maxime loco dephẽsa est
eorũ ignoratio:cũ de errorib⁹.lxx.agit in his verbis.Et q nũc Dabreia-
myn interptatus sum:idcirco feci:vt inextricabiles moras,& syluã no
minũ,quę scriptoꝝ vitio cõfusa sunt,sensuũq; barbariẽ aperti⁹ p versuũ
cola dirigerẽ:mihimetipsi,& meis iuxta Hismeniam canẽs: si aures sur
dæ sunt cæterorum. Quæ verba in eodem Hieronymo leges:in præfa-

tione Paralipomenon ad Chromatium.Sed quo loco ait iuxta Hismeniā:quidā fluuiū intelligi dixerūt:alii montē:alii philosophū nescio quē:vt nihil ineptius aut dici absurdius possit:cū sit accipiendū iuxta Hismeniā hoc loco,ex eius Hismenię tibicinis dicto:quo seipsum sibimet canere asserebat.ita em̄ sensus procedit & dicti gratia.Quā rem videt̄ mihi Hieronymus a Gręcis authoribus(vt alia multa)mutuatus: q de ipso Hismenia referunt solitum sępe dicere:sibi ipsi canendum esse.Fuit em̄ Hismenias tibicen peritissimus Antigenidis discipulus:de quo etiā Boetius in musicis.Hismenias,inqt, Thebanus Bœotiorū pluribus quos Ischiaticus morbus vexabat,modulis cunctas fert̄ abstersisse molestias.Neq̃ illud ignoramus:ꝙ hoc ipsum quidā retulerint ad Antigenidem:qm̄ is discipulo suo dicere t:Mihi cane & musis.ex quo sic M.Cicero in libro de claris oratoribus:Tibicen,inqt,Antigenides discipulo suo vergenti ad populū:mihi cane,inqt,& musis.Ipse aūt Antigenides (vt est author L.Apuleius in oratione ad Seuerianū proconsulē)omnis voculæ egregius modulator fuit:& omnimodis peritus modificator : seu tu velles Æoliū simplex,seu Asiū variū,seu Lydiū querulū,seu Phrygium religiosum,seu Doriū bellicosum. Mitto nunc ea de Hismenia quę apud græcos legunt̄:quando & Plinius nobilē hunc facit:tradendo fulgētibus gemmis vti solitum:sic vt ea ostentatione musicę artes magis censerentur. Quod & Nicomachus,& Dionysiodorus pari studio factitarunt.

Deos æuiternos & ęuintegros a poeta Ennio appellari,& Apuleii verba apposita de diis æuiternis. Caput.XIII.

AEuiternos deos appellauit.Q.Ennius ea ratione, ꝙ in sempiterno æuo maiestatē diuinā retineāt:itaq̃ maximū Iouē principē & æuiternū vocat: sicuti a grāmaticis nostris adnotatū est.L.quoq̃ Apuleius cū de nomine ac potestate deorum disputat:Æuiternos dicit his verbis. Hos,inqt, deos in sublimi ætheris vertice locatos, ab humana contagione procul discretos, plurimi sed non rite venerantur:omnes sed inscite metuunt:pauci sed impie diffitent̄.Quos deos Plato existimat veros,incorporales,animales:neq̃ sine vllo exordio:sed prorsus ac retro æuiternos:a corporis contagione sua qdem natura remotos:ingenio ad summā beatitudinē porrecto:nulli⁹ extrarii boni participatione: sed ex bono & ad omnia competentia prono nutu,facili,simplici,libero,& absoluto.Seruius aūt grāmaticus & æuintegros deos refert ab eodem Ennio appellatos:ꝙ integra eorum ætas atq̃ perfecta consistat.In antiquis vero elogiis æuiternū genium legimus:sic em̄ Romæ in tabula marmorea descriptum est.D.POT.ET GEN.ÆVI.D. N

Quod interp̄tari ad hunc modū possumus:Diis potentibus & genio æuiterno dicatū.Sed & Plinius secundus de æuiterno deo meminit : in cuius sacris furuum bouem immolari mos fuit.quod a Ver.Flacco notatum est.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER.XIII.

Pulcherrima descriptio de naturę ordine ac potestate,ex Bardesane Syrio:ac Pacuuii carmen allatum de re consimili. Capur.I.

PErmulta passim apud philosophię authores legūtur de viribus atq̃ potestate naturę:cuius prouidentia factū sit: vt elementa itidē ipsa suis quasi numeris orient̄,concrescant,& obeant:ꝙ omnia æque animantia simili lege ad ortū & obitū perducantur. Quā rem mirifica quidem elegantia & eruditione videtur mihi in primis Bardesanes Syrius descripsisse: quem Pamphilus Eusebius in disciplinis cælestibus omnium Chaldæorum doctissimum appellat . Sed libitum est eius verba subiicere : quibus aperte cognosci possit:& eiusdem authoris eruditio : & naturæ ipsius, atq̃ mortalium vitæ elegantissima descriptio:cum inter ipsa bruta animantia, & homines mirificā certe differentiam afferat.sic enim tradit . Homo nascitur, alitur, crescit, comedit, bibit, dormit,senescit,moritur: quæ omnia ipsi cum cæteris animantibus æqua ratione communia sunt:sed bruta qdem & stolida animalia(quæ gręci ἄλογα vocant)cum procreata sunt, A

natura ipsa,nõ ratione ferunt.Leo carnes comest:ac siqs iniuriã inferat,strenue pro salute pugnat.Oues aũt fœnũ esitãt:carnes neutiq̃ attingũt:neq̧ se ab iniuria defendũt.Scorpiꝰ terrę glebis depascit & aculeo virulento nec iniuriãtes inuadit.Formica duce natura futuram hyemẽ ꝓuidet:ob idq̧ summo labore ipsa ęstate alimenta sibi ad vitã recõdit. Apes ipsę mel cõficiũt:eodẽq̧ nutriunt.Plura eademq̧ magis miranda possum narrare: sed hæc satis arbitror:ex qbus intelligamus bruta ipsa,& rationis expertia ferri natura: ac secũdũ eam iucũde viuere.Soli aũt hoĩes cũ & natura(vt dictũ est)ducant:mẽtẽ simul ac rationẽ quæ inde orit,ꝓcipuũ veluti munus adepti sunt.Etenĩ non vnus qdẽ hoĩbus cibus,sed varius ac diuersus:alii vt leones nutriunt,alii sicuti oues:neq̧ itidẽ vnus oĩbus vestitus,nõ mos,non lex,non vnus viuẽdi modus,non simplex rerũ cupido:sed hominũ singuli vitam sibi pro voto deligunt,neq̧ vicinos,nisi quantũ libuit,imitant.Hęc hactenus Bardesanes. M.aũt Pacuuius vir in scribẽdis fabulis excellẽs,vim ac potestatẽ naturę ĩ Chrysippo egregie admodũ conscripsit:cuius merito eueniat:vt orta oĩa,qd̃ ingt Sallustius,occidãt:& aucta senescant.Pacuuii versus hi sunt.

Quicquid est hoc:omnia animat,format,alit,
Auget,creat,sepelit,recipitq̧ in sese omnia:
Omniumq̧ idem est pater,in idemq̧ eadem
Quæ erunt de integro,atq̧ eodem occidunt.

De malo ciuilium dissensionum:& imagine Discordiæ elegantissimis versibꝰ a Petronio Arbitro descripta. Caput.II.

B Cum nuper legerẽ Petronii Arbitri carmẽ de bello inter Cęsarẽ & Põpeiũ: mirifice me talis descriptio renuit:sed in ea maxime parte sum delectatus qua Discordię imaginẽ graphice & erudite expressit. Qd̃ ego adnotandũ putaui:siquidẽ nihil in quaq̧ ciuitate calamitosius atq̧ pestilentius est seditione ciuili:& intestinis factionibus.Sicuti nostra quoq̧ ętas abunde intelligit:qua succrescentibus passim Italiæ fluctibus,ac discordiis,Gallię reges illam inuadentes pessime affecerunt.sed apponam carmen Petronii.

Intremuere tubę:ac scisso Discordia crine
Extulit ad superos stygium caput:huius in ore
Concretus sanguis:contusaq̧ lumina flebant.
Stabant irati scabra rubigine dentes:
Tabo lingua fluens:obsessa draconibus ora:
Atq̧ inter toto laceratam pectore vestem,
Sanguinea tremulam quatiebat lampada dextra.

Ex his constare potest,q̃ sit diligenter & assidue laborandum,vt istiusmodi seditiones atq̧ discordias effugere possimus:quoniam id a Catone ciuitatis venenum verissime est appellatum:sicuti & M.Agrippa asseruit:qui multum se debere Sallustianæ sententię professus est:quo loco egregie ac prudenter inquit. Concordia paruæ res crescunt, discordia maximę dilabuntur.

Romanorum lex de diis colendis,ac probandis per.S.P.Q.R.ac de Christo etiã,& quantum Tybe.Imperator illi concesserit. Caput.III.

C Nuper habita mentio est de Tyberio Imperatore,& Christi miraculis:quęsitũq̧ a viris doctioribus:an Cęs.Augu.qcq̃ de eo cõperisset: q tot miranda peneq̧ incredibilia in Ægypto ac Syria Palęstina effecisset.Qua ĩ re tãetsi nõ pauca vltro citroq̧ ꝓ tẽpore habita sunt ad id ꝑtinentia,nullus tamen ex veteribus copiosius hoc explicat q̃ Florens Tertullianus:cui egdẽ ꝓpter antiquitatẽ,& egregiã eruditionẽ,nõ dixerim quantũ concedã ac deferam.Is aperte probat relatũ fuisse Tyb.principi per Pontiũ Pilatũ de Christi diuinitate: qui tũ apud Syrios præfectus agebat.Quod etiam in Taciti historia notatum est. Quin & ipsum refert Cæsarẽ Tertullianus(quod est magis mirandũ)detulisse hoc ad senatum: cũ prerogatiua(vt ingt)sui suffragii.Senatus vero Romanus q̧ eam rẽ minus ꝓbaret,neglexit:Cęsar in sentẽtia ꝑstitit:ꝑiculũq̧ & pœnam his comminatus est:qui temere Christianos accusarent.Hęc inquã a Tertulliano in eo potissimum libro referuntur qui Apologeticus cõtra gẽtiles inscribit.Neq̧ aũt mirum est:si.S.P.Q.R.Impera.Tyberio hac in re nõ paruit:quoniã de nouis diis recipiẽdis,atq̧ expellẽdis,Senatus ipse qua polleret authorita

te decernebat:sicuti Romanæ leges ac decreta statuerunt.Nam & in Pontificum libris ita seruatum est.

Separatim nemo sit habens deos nouos:siue aduenas.
Nisi publice ascitos priuatim colunto.
Diuos qui cęlestes semper habiti,colunto,
Constructa a patribus delubra habento.

Ex his aũt facile colligit:haud pmissum cuiq̃ in Vrbe deos sibi alios assumere:pterq̃ quos S.P.Q.R.voluisset.Ex quo dictũ merito est ab eodẽ Tertulliano:vetus decretũ Romæ fuisse:neqs deus ab Imperarore,posset cõsecrari:nisi a senatu etiã probaret. Eusebius aũt Pamphilus in sacra historia hęc eadẽ asserit:mutuatus fere(vt alia multa)a Tertulliano:quem legum,decretorumq; Romanorum peritissimum vocat.

De nimia feritate Saporis regis contra Roma.Imper.Aurelianũ:ac de Tamburlano etiã principe simile exemplũ contra Bayssettum Turcarum Impera. Caput.IIII.

QVi res gestas Imperatorũ apud veteres literis cõmẽdarunt:de Sapore Persarum rege inter alia vnũ hoc animi insolẽtis & imperiosi exẽplũ referũt: de quo mihi agẽdũ putaui.Is enim Sapor cũ in bello cõtra Senatum P.Q.R.Imper.Aurelianũ cepisset: cũ maxima quidẽ ignominia eum hominẽ captiuũ detinebat:qui totius fere orbis terrarũ imperator fuisset:sic vt ascẽsurus equũ Rex Sapor, curuatos Aureliani humeros pedibus pmeret : ac deinde equũ regeret.Qua animi elatione & insolentia nihil prope immodestius, aut insolentius dici potest:cum & rex Belsolus,Odenatusq;,& Valenus, aliiq; complures præclari principes ad repetendum Rom.Impe.Aurelianum insurgerent cõtra Saporem.Sed & Tãburlanus(q multo post Imperator maximus apud Scythas præstitit)non minore quidem sęuitia & animi feritate fuit.quod alibi a me commodius relatum est. Is enim Tamburlanus Bayssettum Turcatum principem cum in bello cepisset:per omnes fane expeditiones quas egit complures,catenis deuinctum in exercitu circũagebat:quo tam diro exemplo ra lis crudelitas magis magisq; populis innotesceret. D

De L.Metello viro clarissimo:& q in tota vita decẽ pcipua pro voto sit cõsecutus: ac de Crasso etiam Mutiano,eiusq; insignibus. Caput.V.

EGregie factum est,ac pro Romana dignitate a L.Metello:q decẽ se pręcipua & maxima in tota vita consequi summo ambitu desiderauit:eaq; (vt traditur)abunde pro voto sibi parauit. Sunt aũt hęc quæ vir maximo animo & consilio concupierit:vt ex his aperte intelligat: q̃ vel a tenera ætate virtutum signa in hominũ ingeniis prelucescant. Voluisse enim ferũt primariũ se bellatorẽ esse,optimũ oratorẽ,fortissimũ imperatorẽ,auspicio suo maximas res geri,maximo honore vti,summa sapientia esse,summũ senatorem haberi, pecuniã magnam bono modo inuenire, multos liberos relinquere,& se clarissimũ in ciuitate esse. Atq; hæc quidem(vt dixi)consecutus traditur.Sicuti.Q.Metellus scripsit in oratione de laudibus patris:& C.Plinius in historia naturali recensuit.Siqdem non modo quindecem uir fuit agris dandis:sed pontifex:bis Cons.dictator,& magister equitum:etiamq; a Popu. Roma.curru donatus:quo in curiam veheretur. Quod ipsum alibi a nobis copiose relatũ est.P.vero Crassus Mutianus vir strenuus atq; clarissi. qnq; maxima & præcipua dicitur habuisse:vt Asellio Sempronius in Romana historia retulit:q; esset qdem ditissimus,nobilissimus,eloquentissimus,iurisconsultissimus:q; etiam pontifex max. Quam rem & in Gellianis noctibus comperies. E

Diligens adnotatio de generibus telorũ,ac nominibus:& quæ cuiusq; gentis sunt:tũ de lancea,& castris nonnihil. Caput.VI.

NOn defuerũt apud veteres:q de Re Militari cũ scriberent: Telorum quoq; genera,& gladiorũ referrẽt:sed ea tamen minus apte, & cõmode distinxerunt.Quod ego nuper in quorundã obseruationibus cognoui: q veterum auctoritate decepti,paulo imprudẽtius in eundẽ sunt errorẽ delapsi. Qua in re vt ad liquidũ veritas pnoscatur:telorũ gẽnera & iaculorũ afferem⁹: qbusq; nominibus apud suos populos cẽseantur: neqs diligentiã in nobis, maiorẽq; pręterea curã desideret. Sunt igit hęc quæ apud probos auctores iaculorum vocabula cõperies,Spari, cateiæ, frameæ, caiæ, rumigesti, mesanculæ, sibini,gessa, veruta, F

aclydes,romphea,lanceę,pila,satissę.Nā & sciboues quoq;,& tragulas,& telones,hastas,sudes,phalaricas,issos,faces.semiphalaricas,cęstra,solliferrea,& scorpios leges.Propria vero populoꝶ hęc sunt(vt doctiores fere cōsentiūt)frameę Germanoꝶ,gessa Gallorū:romphea Thracū,lancea Hispanorū,Pila Romanorū,Issi Boiorū,sarissę Macedonū: vnde Sarissophoros milites(q cū Alexandro Macedone decertarūt)frequēs apud auctores inuenias.Sibini vero Illyricorū sunt.Qꝫ autē lāceam dixerim esse Hispenicū:securus sum M. Varronē, & Gelliū : nam Varro ipse in libris rerū diuinarū lanceā asseruit non Latinum quidem, sed Hispanicum esse verbum;etsi Pom.Festus(qui Verrii Flacci commentarios in breuiarium cōtraxit)græcum esse hoc scribat:ꝙ apud eos λόγχη pro hasta capiatur: ac λογχάτης satelles fit.Vnde ridiculus error vulgi e sacra historia emersit:Lōginū temere credentis pro lācea cū verba in Ioannis euangelio ad hunc modū legant,ἀλλὰ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε.Cęstron vero apud gręcos teli genus:quod in bello Persico inuentū fuerit: sicuti Suidę collectanea probāt.Quidam ex nostris Viriculum latine vocarūt.Sibinā quoq; inter ipsa tela relatā Sex.Pōpeius libro.xix.de verbis priscis restatur.Sibina,inqt,apud Illyricos telum dicitur:venabuli simile.de quo & Q.Ennius in Roma. annalibus meminit. Illyrici restant:sicis,sibinis fodientes.

De anatomica disciplina:& historia de Aristomene Messenio:q hirsuto corde fuerit:ac ibidem relata quædam ex veteribus de humano corde.

Caput.VII.

G Videre est apud eos auctores q libros anatomicos ediderunt: miranda quædā,& quasi incredēda describi de humani corporis partib9. Qua in re putamus magna ex parte fidē illis adhibendā: quandoquidē curiosa veterū sedulitas,nihil prope intactū,vel inconsideratum reliqt:in quo non se demitteret.Illud aūt inter alia me nuper tenuir : ꝙ in qbusdam hominibus rraditū fit:cū eorū cadauera dissecarent,hirsutum cor fuisse inuētū: veluri & in corde bouis,equorūq; ossa etiam cōperta.Inter alios vero Leonidā Spartanū,& Aristomenē Messenium nominauit C.Plinius,& Max.Valerius:eosq; animo & fortitudine fuisse insignes,atq; præclarissimos asserūnt. Erenim Aristomenes qdē(vt in veterū historiis traditur)trecētos Lacedęmones occidit: cūq; idē cōuulneratus foret & captus:laromiarū pœnam & angustias per cuniculos,& cauernas euasit:sequut9 videlicet subterraneos aditus.Iterū captus,custodibus somno sopitis,ad ignem accessit:& lora cum corpore exussit. Cum tertio caperet,Lacedęmones eiusdē pectus dissecuerūt:quo hominē quoq; introspicere possent:inuētūq; est hirsuto corde fuisse Aristomenē.De perdicibus aūt,ꝙ in Paphlagonia bina corda habeant,authores sunt:philosophus Theophrastus, Plinius,& Gellius:sicuti etiā vulgatū illud in extispiciis:cor ipsum aliquando haud in victimis inuentum.quod ipsum.C.Cęsari sacrificanti non semel dicitur accidisse.Quibus autem cor rigidū sit:bruta illa,& stolida animantia existimantur:quibus prægande,timidiora & pauida:qbus parua,audacia & animosa.quod & C.Plinius ex Aristotelis libris,vt alia multa,recenset: quo loco de anatomice differit.

Quomodo Dioclitianus Cęs.Imperii dignitatem contempserit:& qbus verbis apud Po. Romanum deprecatus sit.

Caput.VIII.

H Dignum sane exēplū de imperio Dioclitiani Augu.in veterū cōmētariis reperit.Is em̄ Dioclitianus Romę Imperator factus,diu imperiū cū Herculeo Cęs.renuit:quo factū est:vt cum in seniū vergeret:relicta imperādi cura,priuati hoīs psonā delegerit: quasi parum foret idoneus ad Imperium Ro.Po.moderandum.Quod equidē propterea existimaui referendum: vt etiam quiuis intelligat,q̄ maxime interdum fallantur hoīes: q ea summo ambitu congrant:& immoderata libidine expetant:quæ fugienda prorsus ac deuitāda prudētiorū iudicio censent.Nam hic idem Imperator Dioclitianus,vbi se imperio abdicauit, Salonas cōcessit Dalmatię vrbē:in qua natus esset:cūq; ibidē priuatus in villa iuxta Salonas ageret:ac molliter ꝑ ætate ꝑclaro in ocio cōqesceret:rogatus plurimū est a Senatu.P.Q.R.ad Imperiū recipiendū : sed is talē dignitatē ęque ac maximā pestē recusauit:atq; in hūc etiā modū rescripsit. Vtinā Romani possetis holera visere nostris manib9 Salonis istitura:pfecto em̄ nunq̄ istud tētādū iudicaretis.Ex qb9haud dubie colligit:quāti sit habēda ratio vitę qetioris:psertim in ętate iā affecta. Nam idem quoq; Dioclitianus cū priuatus

viueret:prudẽter atq; egregie de imperio dixit:Nihil esse in rebus humanis difficilius, q̃ bene imperare. Quod & Flauius Vopiscus in cõmentariis ad Bassum scribit.

Dissentire.C.Pliniũ ab antiquis scriptoribus de vrsis Numidicis:& ꝙ in Lybia & Numidia celebrent:ex Solino,Herodoto,& aliis. Caput.IX.

SEruatũ est,& in Ro.annalibus relatũ:vrsos q̃dem Numidicos in circo Romano ab Ædilibus editos.M.Pisone,& M.Messala Coss. qua in re C.Plini⁹ mirari se plurimũ refert:ꝙ etiã Numidicos additũ sit: cum in ipsa(vt inquit)Aphrica minime vrsi gignant.Ego etsi a Plinii authoritate nõ cẽseã penitus dissidendũ: quoniã is q̃dẽ in veterum monumentis perq̃rendis pẽ sandisq; diligẽtior cęteris,& accuratior videri solet·nõ tamẽ prętermittã: quo minus ea de vrsis Numidicis ascribã:quę cũ publica annaliũ authoritate cõueniant. Siq̃dẽ Iulius Solinus in Polyhistore(ita eñ liber inscribit)de vrsis Numidicis hæc tradit. Numidici vrsi forma,inq̃t,cæteris p̄stant:rabie dũtaxat,& villis p̄fundiorib⁹. Quod haud dubie p̄bat & in ipsa pariter Numidia vrsos p̄creari. Verba aũt ex Ro.annalib⁹ hæc sunt, quę Solinus etiã(vt alia p̄multa)ex libris Plinianis trãstulit.M.Pisone,& M.Messala Coss. ad.xiiii.Cal.Octobris.L.Domitius Ænobarbus curulis ędilis vrsos Numidicos centum,& totidẽ venatores Æthiopas in circo Romano dedit. q̃d spectaculũ inter memorabiles titulos annotat.Herodotus quoq; Halicarnasseus idẽ sensit de vrsis Libycis:vt poetas nostros mittamus:q̃ aperte probant:fuisse Numidicos vrsos maxime celebres:nã & Numidas,& Libycos passim appellitant.cuiusmodi illud. I

Protuit ergo nihil misero:ꝙ comminus vrsos
Figebat Numidas albana nudus arena.

Aliud.Q; freno Libyci domantur vrsi.

De figuris & effigie elementorum, ex Pythagorica doctrina, apud philosophũ Platonẽ. Caput.X.

PRo comperto iã omnibus est:Platonis q̃dem philosophiam magna ex parte e sacris illis,ac mysteriis Pythagorę prouenisse:quãdo & ipse Plato pleraq; nõ aliter sensit:ac Pythagoras: quod ipsum alicubi ingenue p̄fessus est: vt homo ad veritatẽ nat⁹:cuiusmodi etiã placita hęc atq; decreta sunt de mũdi primordiis:eorumq; habitu & figuris.Asserit eñ Pythagoras,q̃q; eũ secuti sunt,Terrę elementũ cubi,seu quadrati effigiem pręferre:Ignem vero Pyramidis:Aquam forma esse octangula:vniuersum autem duodecim angulorum effigie. In qua sententia & Plato ipse fuit:q̃ in Timęo copiose hoc totũ percensuit. Quod ego vel ob id obseruandũ putaui:vt istiusmodi etiã opiniones memorię commendarem.Sed enim Pythagoras in hunc modũ ait:sicuti & Claudius Galenus repetit:quo loco de philosophorum placitis,atq; sententiis disputat.Pythagoras inq̃t,ἐκ μὲν γὰρ τοῦ κύβου γεγόνεναι τὴν γῆν φησίν,ἐκ δὲ τῆς πυραμίδος τὸ πῦρ,ἐκ δὲ τοῦ ὀκταέδρου τὸ ὕδωρ,ἐκ δὲ τοῦ δωδεκαέδρου τὴν τοῦ πάντος σφαίρας. Quod & Ioannes Zezes diligenti studio prosequutus est:vir(vt apparet) in omni antiquitate maxime diligens. K

Quid in Romana Theologia forent Deus Sentinus,& Deus Vitunus:ac de diis etiã selectis nonnulla ex Varronis,& Augustini commentariis. Caput.XI.

LIbros.XVI.scripsit.M.Varro de Romanorũ Theologia : in q̃bus cũ varia deorũ nomina,atq; rationes collegisset:in tã diuerso,tãq; multiplici deorũ numero,Vitunũ,& Sentinum enumerauit : eosq; appellari sic asseruit (vt est auctor Augustin⁹)ꝙ alter vitam,alter sensum a puerperio largiat.Itaq; hos deos Augustinus obscurissimos appellat:& ii tamẽ(inq̃t) multo plus pręstant,cũ sint ignobilissimi,q̃ illi tot proceres,& electi dii.Nam nihil dicã potius atq; præclarius potest in omni officio mortalium q̃ viuendi, ac sentiendi munere ampliari.quocirca viuificatorem,ac sensificatorem nominat. Q; autẽ Selecti dii ab Augustino nuncupantur : sciendum est hos omnes a Varrone explicatos vno volumine : ob eamq; rationem sic appellatos: ꝙ ampliorem potestatem, ac dignitatem possideant ; seu ꝙ apud ipsos populos celebriores aliis forent: maioribusq; honoribus colerentur . Quapropter a veteribus Dii selecti nobilissimi habiti sunt : supra cæteros deos.Ab Augustino bis deni enumerantur ex traditionibus.M. Varronis.xii.mares. viii. fœminæ : hoc est Ianus, Iuppiter,Saturnus, Genius, Mercurius,Apollo, Mars,Vulcanus, Neptunus,Sol, Orcus, L

Liber pater, Tellus, Ceres, Lucina, Iuno, Diana, Minerua, Venus, Vesta. Sed hęc de diis alibi explicauimus, dicatis huic operi voluminibus.

Q꞉ sit grauissimum crimen nimia in homine insolentia: & ꝙ pro comitiali morbo habeatur atq꞉ execretur a philosophis. Capur. XII.

M Vantũ pſtitit Prienensis Bias consilio atq꞉ sapientia in oĩbus vitę officiis, notũ est his oĩbus, q antiquitatis studio, atq꞉ disciplinis delectantur: cum ab ipso etiã Apolline propter egregiã singularemq꞉ illius sapiẽtiã tripode aureo donatus tradat. Is igitur inter cętera hominũ vitia & delicta, fastũ pręcipue ac insolentiã odio maximo habuit: nihil existimãs iniquius aut scelestius in rebus humanis fieri: q̃ elatione animi, immodicaq꞉ arrogantia vti. Quocirca modeste inqt, & ciuiliter in vitæ officiis agendũ esse. Ita em̃ gratia & studiũm paratur apud omnes: fastus aũt & insolẽtia damnũ atq꞉ odiũ affert. Sed & Zeno ille Citieus (cuius verecundia ꝓcipue cõmendatur) monere homines cõsueuit: vt nihil prorsus fastu & insolẽtia indigni⁹ atq꞉ fœdius existimarent: idq꞉ cũ in oĩbus tũ in iuuenib⁹ maxime: ꝙ eorũ ingenia sine vlla ratione impudẽtissime insolescant: eoq꞉ noĩe in furorẽ atq꞉ insaniã facile rapiantur. De qua re cũ copiose atq꞉ elegãtet Picus Mirãdula mecũ disseruisset: haud alienũ existimaui ab instituto nostrę ꝓfessionis: aliqd ceu mnemosynon mihi ipsi adnotare. Est enim hac in re habẽda semp in memoria Heracliti Ephesii sententia (qui ex ipsa scribẽdi obscuritate Scotinos est appellatus) is nãq꞉ fastum dicebat atq꞉ animi elationẽ perinde atq꞉ sacrum morbum seu comitialem habendum atq꞉ extimandum.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER: XIIII.

Q꞉ probis moribus & egregia doctrina Plutarchus præstitit: ac ibidem epistola eiusdem ascripta ad Vlpium Traianum Augu. Caput. I.

A Omplura sunt in grecorũ cõmentariis: quę Cheronensis Plutarchi mores, atq꞉ ingenium declarent: quanta videlicet modestia & probitate omnes disciplinas, atq꞉ optima studia ꝑcoluerit: etsi opera ab eo composita elucubrataq꞉ vigiliæ hoc totũ etiam comprobent: iuxta illud: Qualis oratio talis vita. Nã cũ Vlpii Traiani Aug. pręceptor fuerit, ac eiusdem ingeniũ bonis disciplinis instruxerit: suum esse officium existimauit: non minus honestis studiis, q̃ proprio vitæ exemplo eum optime erudire: q merito consensu omniũ totius orbis terrarum Impera. dici deberet: neq꞉ modo Imperator sed optimus Imperator: quod in nummis adhuc veteribus vulgo ꝑspicitur: in qbus idẽ Traianus titulo quasi peculiari optimus cẽset. Sed libuit epistolam philosophi Plutarchi subiicere ad eundẽ Traianum descriptam: quo facilius iudicari possit, quãta animi libertate ad optima quęq꞉ cõsequẽda adhortet & moneat: quasi iã tũ tanti animi indolẽ, ac virtutẽ prænotatet. Plutarchus Traiano Augu. Salutem. Modestiã tuam nouerã non appetere principatũ: quẽ tamen optimis moribus semper mereri studuisti. Itaq꞉ tanto dignior hoc iudicaris: quanto a crimine ambitionis abesse longius existimaris: quo nomine tuæ virtuti gratulor: & fortunæ meæ, si eum recte gesseris, quẽ ꝓbe meruisti: alioqui te periculis, & me detrahẽtium linguis subiectũ iri non dubito: cum & ignauiam Imperatorum Roma non ferat: & sermo publicus delicta discipulorũ refundere soleat in ꝓceptores. Sic Seneca. Neronis sui culpa detrahentiũ verbis incessitur: adolescẽtũ suoꝝ temeritas in Quintilianum refundit: & Socrates in pupillum suũ clementior fuisse culpatur. Tu vero qdcũq꞉ velis, aut cupias, rectissime geres: si nõ a teipso recesseris: si primũ te animũq꞉ tuũ composueris: si omnia ad virtutem disposueris: recte tibi vniuersa processerint. Ciuitatis constitutiones, morũq꞉ vires tibi descripsi: qbus si (vt par est) obtẽperaueris: Plutarchũ viuẽdi habebis auctorem. alioqui ꝓsentem epistolam testẽ inuoco: ꝙ in perniciem quidẽ Roma. imperii non pergis authore Plutarcho. Hęc hactenus: quę ab authore in libro de Imperatoria institutione referuntur.

Sacricommissum, & impie commissum quomodo inter se differant: ex Pontificum legibus: & quid hæc verba significent.

Caput. II.

APposite mehercle,& erudite seruata est a veteribꝰ Roma.proprietas quædam B & potestas in exponēdis vocibus:adeo vt quo antiquiores aliquid scripserūt: eo id videatur absolutius,doctius,ac synceriꝰ.Sicuti quod nuper in iure Pontificum Roma.legimus:quo loco impiecommissum & sacricommissum differre inter se asserūt:nam committere impie is dicitur,qui tamen purgari potest; ille autem sacricommissi arguebatur:qui nullo pacto aut tempore posset expiari.Versus ex tabulis illis Pontificum hi sunt.

Sacricommissum est:quod nunq̄ expiari poterit:

Impiecommissum est:quod expiari poterit.

Qua in re peregregie mihi vidētur considerasse alterū ad vitæ modestiam pertinere;alterū ad religionem & deos.Itaq; M.etiam Cicero ius pōtificum accurate doctus,Hoc inquit postremū vel aspersione aquæ,vel dierum numero tollitur:animi labes neq; diuturnitate vanescere,nec manibus vllis elui potest.

De obitu dæmonum,ac memoranda historia de Panis interitu Tyb.Cęs.imperante:tū de Christo etiam nonnihil considerandum. Caput.III.

LIbrum fecit Chęroneus Plutarchꝰ hoc titulo:ꝙ oracula veterum defecerint: C vir iudicio & gręca eloquētia summus.In eo autem dęmones quoq; ipsos fuisse mortales affirmat:exemplumq; adiicit de Panis memorando interitu:quem accidisse inquit Tyb.Cæsare imperante.Quod ego præteriissem,vt commentitium & fabulosum:nisi me Plutarchi grauitas,& in rebus decernendis iudiciū commoueret:sed eius verba subscribam:ex quibus aperte hoc totum de Panis interitu constare possit. De morte inquit dæmonum audiui equidem a rhetore Æmiliano,viro & prudente ac modesto:quem multos vestrum cognouisse arbitror:ꝙ cum eius pater Italiam adnauigaret,circa insulas quas appellant Echinadas:& ventis deficientibus prope Paxas deuenisset:cumq; omnes fere,qui simul nauigabāt, attentiores euigilarent:repente a Paxis insula vox magna est exaudita:qua Thannus quidā vocabat:quę vox rei nouitate magno admodum terrore effectos perculit.Thannus enī ille,qui vocabat,homo erat Ægyptius:eiusdēq; nauis gubernator:ex quo semel atq; iterū vocatus nihil respōdit. Tertio aūt morē vocāti gessit, atq; illi respondit:ille vero multo maiori voce exclamauit.Cū fueris ꝓpter paludē:nūcia tunc Pana magnū esse mortuū.Quo audito dicebat Epitersēs(ita enī Æmiliani pater vocabat)oīs magno terrore fuisse affectos:cūq; magnopere dubitarent:an eiusmodi voci foret obtēperandū Thanni gubernatoris cōsiliū hoc a cęteris probatū est:vt si venti pro voto spirarēt:nihil prorsus dicendū:sin autē contra accideret,ac flatus eo loco deficerēt:proloquēdū esse qđ audierūt. Cum igit paludem attigissent,neq; tum vēti spirarent:Thannus ipse in ęquor pronꝰ clara voce exclamauit:quę audierat:Magnus Pan mortuus est.Quo nunciato statim magnus multorū gemitus quodam quasi miraculo exauditus est:quomāq; haud pauci fuerāt qui simul nauigabant:cum facili cursu Romā venissent:tantę rei rumores vniuersam quidē ciuitatē replerunt. Tyb.autē Cæsar,qui Romanæ tum Reipu.imperium gerebat,Thannū accersiuit,eiq; tā certā fidem habuit:vt cōuocatis philosophis,qui in Vrbe erāt,diligenter quęsitū sit:quisnā ille Pan esset:ipsi vero philosophi pari cōsensu dixerūt:de illo quidem nunciatū videri:qui a Mercurio & Penelope originem duxerit.hactenus Plutarchus.Quę vel Pāphilus Eusebius ad episcopum Theodorū recenset:idemq; ait dignū esse diligēti animaduersione:eodem tempore fuisse hunc dęmonis obitū,quo & Christus,quē pro summo deo Christiani colunt,omnes quidē dæmones de hoīm vita expulit atq; deiecit.Tyb.enī imperāte Christus vixit:& pro salute mortalium in crucē elatus est.Sed hoc totū commodius in Sacris Theorematis explicauimus.

Galieni Imperatoris impudēter dicta cōtra Roma.rempub.& quo animo fuerit in acceptis cladibus atq; defectionibus. Caput.IIII.

CVm legerem nuper Roma.annales:in quibus Imperatorum historia scribitur:aperte cognoui quanto in discrimine Romana dignitas sępissime ageret: D his præsertim temporibus quibus ipsi principes libidinibus ac voluptatibus dediti nihil præterea pensi habebāt de imperio Roma. & eius maiestate.Itaq; mirandū non est:siquando tam summa dignitas ad hastam etiam deuenit:ac vilissimi instar mancipii venditioni exposita est : vt is imperium orbis possideret:qui plus auri militibus obtulisset. Illud autem fœdius,atq; damnosius:ꝙ quidam Imperatores de acceptis cladibus,ac prouinciarū defectionibꝰ,impudentissime iocati sunt:cuiusmodi

fuerunt illa:quæ Galieno imperante contigerũt.Is enim tã perditæ fuit licentiæ atq̃ improbi
tatis:vt contra Roma.decus,propriamq̃ dignitatem,in his iocari non dubitaret,quę in huma
ni generis damnum extarent:sicuti ab antiquis scriptorib⁹ asseritur. Nam cũ Galieno relatũ
esset Ægyptum a Ro.Imperio desciuisse, ita illudens inquit. Quid sine lino Ægyptio esse non
possumus!Perdita autem Gallia risisse fertur:& nõ est inqt tuta respu.sine trabeatis sagis!Cũ
vero Asiam vastatam,& Alemanorum concursionibus,Scytharũq̃ inuasionibus cõperisset:qd
inquit,sine aphronitis esse non possumus!Sed istiusmodi plura alia & fœdiora de Galieno Im-
peratore a Pollione Tremellio scribuntur ad Constantinum Imperatorem.

Probro fuisse apud Romanos,vt equites ac pedites in cœlibatu essent:tum leges alia-
rę contra cœlibatum:& quid item Moses & Plato statuerint.

Caput.V.

E EGregie ac prudenter a veteribus factum est:qui ciuitatum instituta & le-
ges volebant a suis ciuibus perdisci:ne videlicet ignari rerum, & vitæ ra-
tionisq̃ expertes haberi posseut. Nam quid esse hominibus meli⁹ ac poti⁹
debet:q̃ ex aliorum inuentis, atq̃ constitutionibus prudentiam augere,&
inscitiam prorsus expellere!Ex quo illud nuper obseruãdum putaui:quod
in.xii.relatum esset contra eos ciues,qui in cœlibatu persisterent. Erat eñ
censorum officium:ne Romæ equites ac pedites cælibes forent:φ hoc ipm
veluti probrum habitum est. Versus autem ex antiquis legibus subiiciam quo facilius id to-
tum innotescat.

Censores equitum,peditum prolem distribuunto.
Cœlibes esse prohibunto.
Mores populi regunto.
Probrum in Senatu ne relinquunto.

Ex his constat:qua diligentia & studio seruatum sit a S.P.Q.R.vt eorum soboles cõcresceret.
Valerius autem Maximus Camillum,& Posthumiũ Censores tradit fecisse eos ærarios:qui ad
senectutem cœlibes peruenerant.Cũq̃ aliqui talem constitutionẽ incusarẽt:puniti sunt a cen-
soribus,hęc asserentib⁹. Natura vobis quemadmodũ nascendi,ita gignendi legem præscribit:
parentesq̃ vos alendo nepotum nutriendorum debito(siquis est pudor)alligauerũt.Ite igitur
& nodosam exoluite stipem vtilem posteritati numerosę.Sed & Moses hoc idem cõstituit,q di
uinas leges,quasiq̃ oracula quædã Hebręis tradidit.Plato vero in omni vitæ officio cõsultissi
mus,ita in legibus statuit:Vxorem quisq̃ a.xxx.anno vsq̃ ad trigesimumquintũ ducat:quodsi
non faxit pecunia & probro mulctetur.lex eñ sic vt humanum genus suapte natura immorta-
le existãt:neq̃ vllus puto reperitur:qui non maxime cupiat æternũ sibi nomen apud posteros.
Itaq̃ hac vna ratione perpetua ducantur hominũ seculaq̃ & filii filiorum continuo generan-
di ordine coalescãt.neq̃ fas est seipsum hac immortalitate eximere:quod ab illis efficit:qui fi-
lios & vxores contemnunt. Quicunq̃ huic legi obsecundauerit indemnis esto:q secus faxit:&
pecunia & probro mulctatus esto. Hinc factum existimo:vt in Roma.ciuitate leges trigeminæ,
& aliæ passim latæ sint:ad vsum procreandæ sobolis.de quibus apud veteres pmulta legũtur.

De Centenariis cœnis,ac verba Tertulliani exposita:tum de lege Fannia,& miliariis
apris & columnis,

Caput.VI.

F TErtulliani verba sunt in Apologetico contra gentiles:quo loco de Roma.legi-
bus agit. Quonam illæ leges abierunt,sumptum & ambitionem comprimen-
ces:quæ centũ æra non amplius in cœnam scribi iubebant:nec amplius q̃ vnã
inferri gallinam, & eam non saginatam!In his autem sumptuarias leges insi-
nuat:quibus cautum erat ne supra C.HS.in conuiuiis quisq̃ Romanus expen
deret. Sed erit puto minus indignum:si verba Fanniæ legis referemus : cum
præsertim de re ipsa non Gellius tãtũ,sed Sammonicus, & Macrobius aliquid tradant:vt ea
mittam in præsens:quæ de Licinia,Æmyliaq̃ legibus dicantur:satis enim futurum est gratis:
si de Fannia quę legerim apponam:quibusq̃ verbis cibarii sumpt⁹,ac nimius Romanorũ luxus
inhiberet.Ludis(inquit)Romanis,Plębeis,& Saturnalibus,& aliis quibusdã diebus æra cẽtena
in dies singulos impẽdunto:& aliis dieb⁹.x.in singulis mẽsibus trigena sunto:cęteris dieb⁹ oĩ-
bus tantũdẽ:siquis plus fuxit dicta pœna dãnatus esto.Hinc Tertullianus Romanorũ libidinẽ
& ambitionẽ i cõuiuiis tã vrgẽter accusat:cœnasq̃ illas veterũ parciores appellat cẽtenarias.
Video eñ(inqt)& cẽtenarias cœnas:a cẽtenis iam sestertiis dictas.Nã & Lucilius poeta ama-

rulent us centussem in satyris legem eandem lepide vocauit. Permultis autem legibus cœnas illas profusiores,& adipales Romani coercuerunt:quod in veterum commentariis abunde explicatur C.certe Plinius cum de nimio sumptu Romanorum in extruẽdis ædificiis scribit:ad hunc modum Ro.Po. improbitatem incessit. Extant inquit censoriæ leges, glandia in cœnis, gliresq; & alia minora apponi vetantes:marmora inuehi,& maria huius rei causa trãsiri,quæ vetaret lex nulla lata est.Iam & in veterum ædificiis columnę,& porticus centenarię sunt appellatæ:quæ centum passibus lõgę essent:sicuti & miliariæ porticus apud Suetonium,& alios authores,a numero millenario dicuntur. Var.autem Terentius ad Q.Pliniũ de villaticis pastionibus,miliarios apros vrbane appellat:qui mille pondo crederentur. Ælius vero Lampridius Antoninum Heliogabalum Imperatorem centenaria vasa refert habuisse argẽtea:id est, vt coniicio,centum pondo.verba eius hæc sunt.Primus Heliogabalus mẽsas,deinde & capsas argenteas habuit. Primus etiam cacabos,vasa deinde centenaria argentea sculpta:& nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata.

De vrbanitate M.Antonii cum Græcis:& quo commento Atheniensium blandimentis illuserit:ac digno talione represserit. Caput.VII.

VRbane factum est,atq; admodum callide a M.Antonio : cum Atheniensiũ G
vrbem victor ingederetur.Nam cum ipse Antonius ob res egregie gestas, pro deo Libero haberi se vellet:atq; id nomen statuis etiam velut insigne elogium ascriberetur:Atheniensis populus,vt qui ingenio & salibus præstaret,statim consilium hoc iniuit:vt ipsum quidem Antonium in tãta victoria non summis modo honoribus decoraret:sed etiam venienti blandienter obuiam iret:& ea ratione qua Bacchi numen salutando exciperet. Eunt igitur obuiam Athenienses cum liberis & coniugibus:& Dionysium vocitantes blandissime salutarunt:quod hactenus satis commode pro re ipsa processerat:sed quoniam blandiri Atticorum est:ac nimium assentari:adiecerunt etiam Palladem se(quæ in arce Atheniensium colebatur) Libero in matrimonium despoudisse:simulq; vt eam duceret nuptiæq; fierent impense illum rogauerunt. Quod Antonius haud quidem contempsit:& occasione accepta ducturum se prorsus respondit:sed imperare tamen se Atheniensibus nomine dotis mille talenta.In quo apparet q̃ subdole,q̃ astute Romana calliditas ingenio Attico illuserit:quãdo Atheniensium plausus ac blandirię,non modo(vt inquit Anneus Seneca)ab homine Ro.deprehensę sunt:sed etiam castigatæ.Quo nomine quidam e gręculis festiue ac scitule in hũc modũ fertur iocatus.Hic impune ad vxorem:sed Atheniensium sponsalia mille talentis sunt ęstimata.

Quæ apud Syrios dea Adagartis,ac de eius simulacro:& q; virginis signum pro Iustitia fit a Nigidio Figulo acceptum:eiusdemq; verba apposita. Caput.VIII.

CVm nuper legeretur Bassi commentarium super C.Germanici Phenomenis: H
quæ ille ex Poeta Arato ciuibus Romanis latina exhibuit:in eũ forte locũ lectio deducta est,quo de Erigone a Germanico scribitur:hæc enim inter Leonem & Libram domicilium tenet. Sed ibi forte quæsitum est:quænam foret dea Adagartis:quoniam Bassus ad hunc modum de ea tradit. Virginem(inquit)nonnulli esse Cererem dixerũt,eo q; spicas teneret:alii Adagartim:quidam vero Fortunam:quoniam sine capite astris infertur. Verum cũ nihil tum suppeteret:incidi mox in Macrobianas cœnas,in quibus potestas ac vis eiusdem Adagartis descripta est:quo maxime loco de Adad & Adagartide Syriis diis agitur.sed ascribam Vectii Prætextati verba, nequid hac in re possit desiderari. Deo,inquit, quem summum maximumq; Assyrii venerantur,Adad nomen indiderunt:eius nominis interpretatio significat vnum. Hũc ergo vt potissimum adorant deum:sed eidem subiungunt deam nomine Adagartim.omnẽq; potestatẽ cunctarum rerum his duobus attribuunt:Solem,terramq; intelligentes:nec multitudine nominũ enũciantes diuisam per omneis species potestatẽ: sed argumentis quibus ornantur significantes multiplicem præstantiam duplicis numinis.Ipsa autem argumenta solis rationem loquuntur:nanq; simulacrum Adad insigne cernitur radiis inclinatis:quibus monstratur vim cæli in radiis esse solis:qui dimittũtur in terrã:Adagartis simulacrũ sursum versum reclinatis radiis insigne est:monstrando radiorũ vi supernę missorum enasci quęcunq; terra pgenerat.Sub eodem simulacro species leonum sunt:eadẽ ratione terram esse mostrantes:qua Phryges finxere matrem deum.i. terram leonib9 vehi. Sed & Strabo diligens author in reb9 Syriacis deã hãc

Syris ascribit. Trans fluuiū (inquit) Bambiena est: quam vrbem etiam Edessam & Sacram appellant: in ea vero deā Syriam Adagartim colunt. Ex his abunde constat cuiusmodi apd̄ Bassum dea sit Adagartis: eamq; tali nomine apud Assyrios pro terra venerari. Bassus eñ spiciferam virginem vatie acceptam asserit: sicuti & C. Higinius in secūdo Astronomicon ad Fabiū recenser. Nigidius vero Figulus iustitiam vel ęquitatē eam existimatā probat his verbis. Virgo ipsa Iustiria siue Æquitas dicitur: quæ inter mortales locis pene omnib⁹ & cōciliabulis solita esset consistere: atq; omnibus pręcipere: ne temere a iustitia & æquitate discederent. Qui q̄ diu monitis eius obtemperarunt, sine vlla quidem cura ac sollicitudine vixerunt: sed cum negligentius obseruarēt: insidiisq; & cupiditate & auaritia alter alterū deciperet: discessit illa ab hominibus, & digna cælesti numero immortale pręmiū pietatis possedit. Vnde illud vulgatū.

Victa iacet pietas: & virgo cæde madentes
Vltima cælestum terras Astręa reliquit.

De triplici numerorum proportione: in Arithmetice, Musice, & Gęometrice: tum de eleganti similitudine ad rempublicam.

Caput. IX.

I SCriptum copiose a veteribus & erudite admodū explicatum: qui maxime cēseantur termini ac proportiones in his numeris: quorum ratio ad Musicen, Arithmeticen, & Gęometricā disciplinam pertineat. Neq; indignum sane est: aut ab honestiorib⁹ literis abhortens: ita eorum rationes & præcepta callere: vt facile cognoscas, quę minor in quolibet termino sit proportio, quæ maior, quæ item possit æqualis appellari. Nam in Arithmeticis maior quidem proportio est in minoribus terminis. In Musice autem maior est proportio in maioribus terminis. Geometria vero in minoribus, & in maioribus æquali proportione componitur: q̄ hæc in quibusq; proportionibus ęquū ius vbiq; custodiat. Ex quo Anicius Boethius, qui Mathematicas a Gręcis accepit, pereleganti similitudine videtur vsus ad hanc ipsam proportionū varietatem dignoscendam. Scribit eñ q̄ ipsa quidem Arithmetica ei potissimū reipub. comparanda est: quæ a paucioribus regitur: Musica illi, quę ab optimatibus: Gęometriā vero (inquit) statum quasi popularem effingere: q̄ ęqualiter omnia pensare, ac ęstimare iudicetur. Maxime autē versatur hęc facultas in his vestigandis, quæ plana & solida dicuntur. Planū enim quod in latitudinem & longitudinē lineas habet: sicuti triquetra & quadrata sunt: citra altitudinē in area descripta. Solida vero quæ non latitudinē & longitudinem cū linearum numeris habent: sed altitudines extollunt: vt sunt Metæ, Pyramides, Tesseræ, atq; Cubi: quos latine quidā quadrantalia interpretantur. Sed hæc alias commode a nobis sunt exposita.

De Romanorum studio in bonis disciplinis, & relataq; contentio inter Lucullum, Hortensium, & Sisennam de historia Marsica componenda.

Caput. X.

k DElectant me interdum exempla quædam Romanæ nobilitatis: quæ in bonis adeo disciplinis excolebatur: adeo literarum studiis fauebat: vt nihil mirum sit ad summum prope fastigium cuiusq; eruditionis eos deuenisse. Sedenim nostra ætate illi fere vulgo haberi solent sapientiores & nobiliores: qui honestas quidem disciplinas, ac literarum cognitionem cōtemnant. L. autem Lucullus, & qui tum in Romana ciuitate principes agebant, longe aliter sentientes, ita bonis studiis egregie affecti erant: vt cum viris doctissimis versari assidue, & congredi non dubitarint: cuiusmodi præclara illa contentio celebratur inter Lucullū, Hortensiū, & Sisennam: de qua putaui esse aliquid afferendum: ne tam inepte quidam ætate nostra superciliū tollāt: ac sese ob id supra cæteros ponant: q̄ & literas oderint, & literatos etiā despiciāt. Cōuenerunt igitur inter se (vt fit) L. Lucullus, Q. Hortensius, & L. Sisenna: idq; ea cōditione: vt cui sors contigisset: is Bellum Marsicū describeret oratione vel carmine, gręce videlicet aut latine: prout sors declarasset: quod ipsum quidē cum L. forte Lucullo eueniret: gręca oratione eiusmodi historiā diligēter absoluit: quę & a Chęroneo Plutarcho, & ab aliis quoq; celebratur. Facile aūt intelligitur quanto studio, & animi cupiditate togati homines bonis disciplinis incumberent. Nā idem L. Lucullus imperator maximus habitus est. Hortēsius vero orator summus: quem & Cicero ipse in dicendo sibi aliquando prętulit. Sisenna autē in scribenda historia omnes prorsus Romanos, qui ante se scripserant, superauit. Quod & Cicero idem ad Brutū ingenue professus est. Sed alias de Sisenna, & Hortensio commode diximus.

Qua vrbanitate Antoninus Geta Imperator per literarum ordinē conuiuia strueret: quibusq; notis fercula ipsa prænotaret. Capur.XI.

LEpidum sane cōmentū atq; vrbanū refertur a veterib9 Antonini Getę Impera L
roris in cœnis & in cōuiuiis agēdis. Fuit eñ Geta vir ingenio haud qdē inele
gāti vel inuenusto. Is igit̄ cōsuetudinē hanc in parādis conuiuiis seruabar: vt
ipsas cœnas ex appositis literis notari atq; intelligi vellet: scientib9 id ipm̄ ser=
uis. Nam sicubi voluisset in prādio exhiberi perdices, pauos, porcellos, pisces,
ac pernas, tū primę dictionū literę ad hūc modū apponebāt. P.P.P.P.P. vel mu
taris aliter literis, farcta, fasianos, Ficus. F.F.F. tum alia varii generis edulia pari ordine litera=
rū prenotabar. In quo visus est voluisse aliqua in parte L. Luculli cœnas, atq; ordinem imitari.
Hoc autem de Imperarore Geta Ælius Spartianus ad Constantinum Augustum retulit.

Q; nullæ deorum imagines per.clx.annos in vrbe Roma fuerint, ex Numæ doctrina. Et q; Hebræi quoq; nullas in templis imagines haberent: aliaq; de templis atq; imaginibus memoranda. Capur.XII.

REs digna memoratu est, q̄ a Clemēte Alexādrino traditur, de Numa rege Ro= M
manorum, eiusq; religione. Refert eñ cū is fuerit Pythagoric9, Mosis pcepta
& ritus ab eo magna ex parte seruatos: nam Pythagoras quidē ad Ægyptios
accessit: eorūq; sacra & mysteria diligēter perquisiuit: ex quo idem Numa in=
quit apud Romanos lege cōstituit ad exemplū Mosis: necubi diis imago vlla
rribuererur: factūq; ob id: vt per.clx.annos ab Vrbe cōdita nulla prorsus Ro=
mæ aut depicta aut insculpta deorum imago videretur. qđ ipsum Augustinus & Eusebius Pā=
philus probant: cum de Iudæorū sacris & religione disserunt. Sedenim in eorum remplo, quod
in Solymis nobilissimū foret, nullam fuisse imaginē constar: quod & Cor. Tacirus in historia Iu
daica non negar: etsi vt loquacior a Christianis incessirur. Septimius vero Tertullianus sic in
Apologetico. Cor. (inqr) Tacit9 sane ille mendacior; loquacissimus, in eadē historia refert. Gn.
Pompeium cum vrbem Hierosolymam cepisset: prætereaq; remplum adisset: speculandis Iu=
daicæ religionis arcanis: nullum illic reperisse simulacrum: & vtiq; si id colebarur: qđ aliqua
effigie reprę̄sentaretur: nusq̄ magis, q̄ in sacrario suo esset exhibitum: eo magis quia nec vere=
batur extraneos arbitros, q̄q̄ vana cultura. solis enim sacerdotibus adire licitum: conspectus
autem cęterorum velo oppanso interdicebatur. hęc Tertullian9. Zenon vero Citieus in libro
quem de moderanda repub. scripsit, aperte ostendit: ea prorsus contemnenda, quæ cura & stu=
dio hominum perficiantur. Sacella (inquit) ac templa construere nihil quidem necesse est. Ni=
hil enim sacrum iure existimandum, neq; pro sancto habendum, quod ipsi homines construxe=
rint. Sed & Xerxes traditur omnia quidem templa in Gręcia combusisse: suadentibus hoc ma
gis, q; impium ac nefarium foret deos ipsos parietibus includere.

An verum sit, quod de Numa & Pythagora notauimus: ac ibidem probatum habuisse Romanos temporibus Numę Regis imagines deorum. Capur.XIII.

COnsiderādū melius est, quod in superiore capite notauimus de Numa rege; & N
eius disciplinis: nam quę tradūtur a Pamphilo Eusebio & Clemente Alexādri
no, eundem Numam pręceptore Pythagora Hebręos sequutū: necubi Roma=
nus populus deorum imagines haberet: authores quidem hac in re magni no
minis & doctrinæ dissenriunt. Dionysius enim Alicarnassęus erudite probat
Numam regem ante philophum Pythagoram quatuor pene ætates vixisse:
neq; vllo modo eius disciplinis affuisse: quod & M. Cicero, & Plutarchus Chęroneus, atq; Ma=
netus vidētur concedere: quoniā Numa ante Crotonam, & Sybarim vrbes conditas, Romanū
imperiū rexit. xvi. olympiade. Pythagoras autē sexagesima quarta Tarquinio imperāre, q Sup=
bus est cognominatus. Sed illud penitus a veritate abhorret: qđ isti afferunt de Romanis ima
ginibus: siquidem Numę regis temporibus (vt C. Plinius tradit) simulacra quædam, & imagi=
nes Romę extiterunt: quando idem Numa Ianum geminum dedicauit: qui pacis belliq; argu=
mēto in Vrbe coleretur: cuius effigies foret digitis ita cōpositis: vt adnotatione. CCCLXV.
dierum per significationem anni atq; temporis deum se designaret. De quo simulacro etiā Prę
textatus in cœnis Macrobianis disputat: cū Ianum ipsum pro sole accipiēdum esse copiose ex=
equitur. Neq; dubium est Romanorū regum temporib9 lignea quidem simulacra, & fictilia in
Vrbe fuisse. Quod & C. Plini9 existimauit: etsi Augustin9 lōge aliter sentit, Varrone authore,

cuius(inquit)verba clarissime testātur:nullum fuisse in Vrbe simulacrum deorum per annos clx.factumq; deinceps vt ex imaginū ac statuarum multitudine, religionis cultus negligētior atq; contemptior haberetur.

De Asclepiade medico,qui lectos ægrotis suspensiles primus excogitauit:ac de tricliniis versatilibus Imperatoris Heliogabali. Caput.XIIII.

Complura scripta sunt a veteribus de Asclepiade medico,qui ętate Cn.Pompeii vixit:deq; eius ingenio atq; disciplinis.Is eñ pręter alia multa documenta:quæ ad artem medendi pertinerent:blandimēta etiā & quasi lenocinia cōmentus est,ad ęgrorum gratiam atq; iucunditatem.Siquidem & balneorū cōsuetudinem celebrem fecit:primusq; lectulos excogitauit suspensiles : quorū molli faciliq; iactatione aut alliceretur somnus,aut morbi ipsi magis extenuari possent.quod a C.Plinio relatum est ex M.Varronis commentariis.Idem præterea Asclepiades permulta in arte medendi commutauit:quod & Themison eius successor sectatus est. De Vario autem Heliogabalo (qui supra omnia rerum prodigia mollissimus fuit) traditum est eum versatilia triclinia habuisse:in quibus quandoq; amicos suos ponere consueuit:eosq; violis & floribus obrutos opprimere : sic vt aliqui animam efflauerint.quod in historia Lampridii memoratur ad Imperatorem Constantinum.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER QVINTVSDECIMVS.

Historia de Cleomede Pycte:& quibus gestis atq; honoribus claruerit:ex Theodoreto & aliis authoribus. Caput.I.

Celebratus est a C.Plinio Euthimus Pyctes insignis:qui oraculo etiam summi Iouis consecratus traditur: quoniam semper Olympiæ victor: & semel victus fuit. Qua in re complura sunt allata a doctissimo viro Hermolao ex Pausaniæ lectione:etsi de oraculo hoc, nihil omnino apud Pausaniam comperies. Legimus autem apud authorem Theodoretum nomen Pyctę alterius,cui nomen Cleomedes:quem Pythius Apollo vt deum coli iusserit:sicuti Pythiæ carmine probatum est.

ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης ἀστυπαλαιεύς.
ὃν θυσίαις τιμᾶτε μηκέτι θνητὸν ἐόντα.

Puto autē nō iniocundū fore legētibus,si ea hoc loco referamus,quæ ad historiā hāc Cleomedis pertinēt.Is igit̄ aduersariū vnico ictu cū pcussisset,latera ei9 adaperuit,atq; iniecta manu intestina eduxit:sed cū iudices hi,qui certamini pręsidebāt,nimiā illam crudelitatē mirati essent:multandū quidē Cleomedē putarūt:is vero grauiter iratus discessit: ac dū iter per forū capesit,columnā disiecit,qua tectū literarii ludi suffulciebat̄:eaq; ruina pueros omnis(qui in eo ludo sessitabāt)perobruit.Quib9 gestis factū est:vt eū Pythius inter deos retulerit:vt est author Theodoretus.Oraculi autē ipsius(quod supra retulimus)sentētia hęc est.Vltimū heroum Cleomedem Astypalensem:colendūq; sacrificiis, quādo mortalis esse iam desierit. Sed & Pausanias,a Cleomede refert.lxxi. Olympiade ī pugilatu Iacchū Epidamnium fuisse occisum:cūq; dānassent eū iudices,q̄ iniquius se gesserit,palmāq; illi abstulissent:mœrore nimio affectus,ad insaniā redactus est,& Astypalęā rediit:columnāq; ibidem euertit:qua literarius ludus fulciebatur:eoq; casu sexaginta ferme pueri tradūtur in ludo extincti.Quocirca cū illum sui ciues lapidib9 impeterēt,in Mineruæ templū se recepit,atq; arcā ingressus,quæ forte iñ tēplo aderat,operculo se obtexit:diuq; frustra laborarūt Astypalēses:vt eā arcā aperirēt:verū cōfractis tandē arcę illi9 laterib9:nusq̄ Cleomedem compererūt. Itaq; in re tā mirifica Delphos miserūt,qui oraculū consulerēt:super iis quæ Cleomedi euenisset:respōsumq; a Pythia est idem carmen:qđ ex Theodoreto attulimus:vt Astypalēses diuinos ei honores exhiberēt:& veluti deū colerēt.Quod ego cū diligētius aduerto:mirat9 pene sum,a Plinio fuisse prætermissum:viro in omni antiquitate perquirēda diligentissimo. De hoc ipso Cleomede Plutarchus,Celsus,& Enomaus permulta referunt.etsi alicui Diomedem pro Cleomede reperias.

Nobile exemplum de Alexandro Macedone:contra inutiles labores : & nimis curiosam sedulitatem. Caput.II.

PErsæpe in vita id accidit:vt nõ pauci operã,ac studium in his rebus collocẽt B
quæ etsi difficultatis multum atq; laboris pręse ferant:nihil tamen vtilitatis & emolumenti habent.Nec enim probare illa primo aspectu debemus,quę nõ sine summo etiam conatu atq; vigiliis consequi possumus.Siquidem nõ semper in arduis ac difficiliorib⁹ virtus versatur:quod ab ipsis etiã Stoicis assertum est.Sed Alexãder ille Philippi filius exemplo quidem honestissimo idem comprobauit. Nam cum militem quendam in exercitu haberet:qui ex distante spatio grana ciceris missa in acum statim ac sine frustatione insertaret:simulq; rem hãc plærique,vt arduam & mirificam,spectabũdi efferrent:tum rex(vt egregia vir prudentia)eiusdem leguminis modio militem illum donauit:dignissimũ sane illo opere præmium. Haud enĩ ad cuiusq̃ id vsum, atq; emolumentum pertinebat.Neq; vero desunt qui inepto ambitu,laboreq; inutili ac superuacuo tempus optimum cõterant istis nugis. Quæ vana quidem sedulitas pereleganti voce a Græcis ματαιοτεχνία est appellata.Id autẽ de Alexandro rege exemplum,& Fabius ad Marcellum Victorium refert:quo maxime loco exponit:an sit virtus rhetorices.

Quid sint apud iureconsultos Reliquatores:& quid itẽ reliquari & reliquatio:ac loci aliquot in iure ciuili expositi. Caput.III.

IN libris Digestorum,quo loco de publicanis & vectigalibus agitur:verba C
hæc sunt. Ad cognoscendum vectigal nemo inuitus compellitur:& ideo impleto tempore cõductionis ea locãda sunt. Reliquatores vectigaliũ ad ineũdam conductionem,anteq̃ superiori conductioni satisfiat, admittẽdi nõ sunt.Hæc est autem vera & genuina in libris vetustioribus lectio:quæ peruersa, interpolataq; in vulgatiorib⁹ habetur:nam pro illo quod & nos legimus ea locanda sunt:inuenies licitatores alloquendi sunt:qđ Accursius quoq; Florentinus agnoscit:& quo loco nos reliquatores, illi subdiderunt licitatores:sicuti quod in principio legis huius erat locatio,subdiderunt isti licitatio. Neq; obscurus admodum,sed perfacilis est verborum intellectus:satis fore ex vsu:quoties dies exacta sit:in qua vectigalia quis publice conduxisset:iterum ea locare auctione:nec enim iniuriam cuiq̃ fieri:si maius precium quæratur locandis vectigalibus:quando nemini liberum non sit abstinere cõductione.Sunt igitur ea locanda impleto tempore conductionis:neq; debent (inquit) admitti ad retinendam conductionem:hoc est ad licitationem alteram reliquatores,id est qui nondũ integrũ soluerunt:sed reliquum sibi aliud ad soluendum fecerũt. Nã hi sunt proprie reliquatores:qui qđ alicui debent, ex asse & integro nõ persoluunt,sed alienius partis debitores adhuc remanent:quod etiã ad illos referri potest,qui malam rationem reddunt. Hinc verbum deductum est reliquari:id est reliquum ad solutionem facere:& reliquatio:quę in nostris iurecõsultis haud infrequẽter comperias.Habes id in Scęuolę verbis:Ea(inquit)quæ mala ratione reliquatus est,quasi furatus reposuerat.pro quo vulgati codices habẽt:ea quę mala ratiõe reliqua q; curatus est.& apud eundẽ. Humanũ est reliquari vsuras:neq; ab ipso qui ex administratione,neq; a fideiussore eius:& multo min⁹ a magistratib⁹,qui auctione acceperint,exigi oportet. Pro illo autẽ reliquatus est:aut reliquitur, aut relictus est, in cunctis fere exemplaribus inuenies:vnde nullus omnino sensus elici potest.Qꝫ sicubi etiã integrum adhuc permaneat,& reliquari verbũ,& reliquator:nescio tamen quo pacto mutare hoc interpretes(ita creuit inscitia) & inuertere conãtur.Sic autẽ Paulus in iure ciuili consultissimus:Legatarius (inquit)proferebat manu patrisfamilię reliquatũ.quod Accursius falso reliquarum legit. Quin & idem Paulus alibi.Si pupillus(inquit)post suã libertatem rationib⁹ contentione acceptis,reliquationẽ eius sequutus vsuras acceptauerit:priuilegiũ suum non amittit. & paulopost. Quod ex conditione reliquatus est accepisse inde videtur.Sed & Scęuolę verba de instrumento legato hæc sunt.Reliquatus est amplam summã. De finibus item regundis sic Papinianus. In quibus potest ei consentit reliquatus est:quod & vulgatissimi codices habent, & ab Accursio probatur. Agnouit hoc in Pandectis etiã Politianus:cui potestas facta est Florẽtię a summo magistratu: vt cum Pisanis illis archetypis digestorũ libros percenseret,qui in sacro palatio obseruantur: quod ille vt homo glorię cupidior,velut instar copiæ cornu, vel diuinæ virgulę, se assequutũ prædicabat.

Qꝫ de pro q̃ apud veteres dici solitum,& Lucretii poetę versus emendatus atq; expositus:cum alia ibidem addita.

Caput.IIII.

D PVdet interdũ me bonarũ disciplinarũ,qñ in tot ac tã altis tenebris versamur:vt authores etiã meliores violati adhuc deprauatiq; legãt:cuiusmodi sunt(vt alios omittã)Ti.Lucretii libri,in quibꝰ innumeri quidẽ errores, atq; foedissimi increuerũt inscitia librariorũ:quocirca amissum penitꝰ,atq; perditum videret:quod a Marco Tullio in emendando Lucretii poemate impẽsum est,q̃q̃ ętate nostra laudẽ illis debemꝰ:qui aliqua in hoc authore (collatis vt fit exẽplaribꝰ)emẽdarũt. Sed in hoc tñ video a quibusdã improbissime peccari,qui maiore animo q̃ iudicio:meliora interdum adimunt vel inducunt,alia distorquent & cõtrahũt.In quo male docti homines passim aberrant:sed multo maiore damno doctiores.Qđ equidem nuper cognoui in his Lucretii versibus contra Heraclitũ philosophũ.

Heraclitus init quorum dux prælia primus
Clarus ob obscuram linguam:magis inter inaneis;
Q̃de graueis inter graios:qui vera requirunt.

Quo loco nõ q̃de grauis,sed q̃ grauior audacissime subdiderũt : ignorantes arbitror illud q̃de apud veteres perinde valuisse,ac q̃ cõparationis dictionẽ. Nam & locũ hũc *Sex*.Põpeius signa uit:in libro de priscis verbis.xvi.tũ prolatis veterũ exemplis exponit,q hoc idẽ dixerũt.Et Lucretius poeta,inquit, q̃de pro q̃ dixit:sicuti etiã Liuius Andronicus poeta vetustissimus.

Muro magis frętus,q̃de manus impetu.

Iã & mlta extima falso ĩdiderũt,quo loco ps multesima ab eodẽ Lucretio scriptũ est his verbis.

Et videas cælum summai totius vnum
Q̃ sit paruula pars:& q̃ multesima constet.

Qua in re grãmaticorũ nobis authoritas patrocinat,qñ & centesimꝰ & millesimꝰ,probe dicit. Partem multesimã inquit Nonius,noue positũ est a Lucretio p minima:ne qs forte paulo incautius atq; audacius a veteribꝰ discedat.Quę a me vel ob eã rationẽ sunt adnotata:qm̃ Marullus Byzãtius ętate nostra,vir alioqui diligẽs,paulo improbius delere hæc & alia p ingenio subdere tentauit:quæ ab eius quoq; sectatoribus recepta sunt pro verissimis.

De Hadriani Imperatoris ingenio & vrbanitate:& qua talione Florũ poetam repressẽ rit versiculis eiusdem relatis. Caput.V.

E HAud hercle immerito in Romanis literis permultum commendatur Hadriani Cæsaris ingenium:tum eiusdem quædam veluti peculiaris vrbanitas.Inter alia vero complura,nõ sine magna ac mirifica oblectatione legi respõsum illiꝰ ad poetam Florum:nam Florus ipse homo tum dicacior,cum diuum Hadria nũ inter Scythas ac Britannos versantem videret:atq; in locis admodũ remo tioribus,asperrimisq; agentem:de eo sic lusit.

Ego nolo Cæsar esse:
Ambulare per Britannos:
Scythicas pati pruinas.

At noster Hadrianus cum istiusmodi versiculos legisset : statim perurbane Florum retaliauit: sed adeo lepide,adeo eleganter,& venuste:vt hispanum certe acumen,atq; innatam eius festiuitatem agnoscas.Sic autem ad Florum.

Ego nolo Florus esse:
Ambulare per tabernas:
Latitare per popinas:
Culices pati rotundos.

Id ipsum & Helius Spartianus ad Imperatorem Diocletianũ retulit.Certare enim Hadrianus cum philosophis,& poetis consueuit:etsi disciplinarum professores fere vt doctior(qđ inquit Spartianus)risit,contempsit,obtriuit.

Dici solitũ apud veteres,Trabes,canes,duces,in singulari,pro eo qđ est trabs,canis,& dux:& alia eiusmodi obseruata ex M.Varrone & aliis. Caput.VI.

F PAtum æquo animo minutiora quędã notarẽ:ni quorundã esset inscitię occur rendũ:qui cũ paulo indiligẽtius obseruẽt ipam antiqtatẽ:siqd minꝰ peruulga tũ ac protritũ dicat:statim perinde atq; insolẽs,& barbarũ reiiciũt & cõtẽnũt. Cõperies aũt in veterũ scriptis frequẽter hęc:vt trabes,canes,plębes,& his similia, in singulari numero:sicuti & sepes aĩal apud Vergiliũ:vt notauit Ausonius:cũ seps a M.Cicerone dicat. Nec eñ aliter fere vetustiores illi posue

rũt:vt Cn.Neuiꝰ,Accius,Plautꝰ,Attiliꝰ & alii. Vñ illđ Q.Ennii vulgatissimũ de Argo naui.
Vtinam ne in nemore Pelio secutibus
Cæsa cecidisset abiegna ad terram trabes.
Et item in eiusdem annalibus.
Labitur vncta trabes remis rostrata:per altum.
Iam & plæbes multo etiam frequentius reperitur:cũ & ipse quoq; poeta Ausoniꝰ(qui sub Valentino Aug.floruit)sæpius protulerit.
Læta operum plæbes(inquit)festinantesq; coloni. Et alibi.
Consona quem celebrat modulato carmine plæbes.
Hinc & tribunos dicimus plæbei casu patrio:sicuti ex grãmaticis vetustioribus colligiť. Canes vero,& duces dici in singulari certum est:authoritate M.Varronis in libris ad M.Ciceronem de latina lingua:qui & Qu.Enniũ in hoc & Lucilium aduocat:ex quo versiculꝰ Ennianꝰ.
Tantundem quasi fœta canes sine dentibus latrat.
Et affirmare quidem videtur idem Varro:fuisse apud vetustiores in vsu vt ita proferrẽt,quoniam natura ipsa in quaq; re magis ab incorrupto pricipio:q̃ a libidine hominũ incepit. Videmus(vt inquit Varro)ex his verbis,trabes,duces,de extrema syllaba e literã ĩclusam: & ideo in singulari factum est trabs,& dux:cõtra ex singularibus non tã videmꝰ quẽadmodum facta sint,ex b.& s.trabes,& ex c.& s.duces.Sed hæc satis,ne paulo minutiora consectari auidius videamur:etsi hæc ipsa rerum literarumq; discrimina diligenter,& accurate examinentur interdum a doctioribus:quod & Iulii Cæsaris analogici ad Ciceronem libri affirmant.

Qui sint apud iurecõsultos pedanei iudices:& qui item pedarii fautores, & senatores ex commentariis Atticis. Caput.VII.

QVi sint pedanei iudices in veterum scriptis, nõ facile cõperies qui tibi exponat:nisi ad ipsos accedamus iurecõsultos:in quorũ videlicet cõmentariis scriptũ est:eos appellari iudices pedaneos:q minores causas,ac negocia humiliora obeant:quando alii nũcupati sunt aut Honorarii:aut etiam Prouinciales:qui detineri cõsueuissent in maioribꝰ officiis,& honestioribus causis. Solebat enĩ Sen.P.Q.R.habere ꝓuinciarum ꝑsides:quorũ erat officium varias, multiplicesq; causas absoluere:Q; si iidẽ nimiũ fuissent rebus publicis occupati: ꝑmissum iis erat alios iudices subrogare:qui in reliquas causas incũberent:& hos q̃dem Pedaneos appellarũt.Ex quo Diocli tianus,& Max.A.in hunc modum pręceperunt. Placet nobis præsides de his causis, in q̃bus eo ꝙ ipsi non possent cognoscere antehac,pedaneos iudices debeãt notiõis suæ examẽ adhibere:ita tamen vt si vel propter occupationes publicas,vel propter causarum multitudinẽ, huiusmodi omnia negocia non potuerint cognoscere:dandi iudices habeant potestatẽ. Quod etiã Iulianus Imperator ad pręfectũ ꝑto.cõmodius videť exposuisse.Quædã(inquit)sunt negocia:in quibꝰ superfluum est moderatorem expectari prouinciæ,ideoq; pedaneos iudices,hoc est,qui negocia humiliora disceptent,cõstituendi damus pręsidibus potestatem.Hactenꝰ de pedaneis iudicibus in constitutionibꝰ Augustalibus.Pedarii aũt fautores hi a q̃busdã sunt appellati,qui in alicuiꝰ sententiam pedibꝰ irẽt:eoq; suffragio studium ac fauorẽ ꝑstarẽt:vnde & Pedaria sententia:sicuti in Laberianis mimis notatum est:cum nõ verbis quidem aut pũctis, sed pedibus in alienam irent sententiã.Neq; aũt me latet:ꝙ equites pedarii, senatoresq; alia ratione dicti sunt:sicuti C.Bassus affirmauit.Nam Romæ erant Senatores Curules.i.q sella curuli honoris ac decoris gratia in senatũ vehebantur. Tum erãt etiam qui nondũ curulẽ dignitatem cepissent:quoniãq; pedibus in senatũ pergebãt:ob id appellarunt eos pedarios:sic & eq̃tes q dũ nondũ essent a Cẽsoribus in curiã lecti:etsi poterant in senatũ accedere: & ius habeãt sententię,non tamẽ senatores erant,atq; obid in aliorum sententiam fere descẽdebant:quã senatꝰ principes rogati essent.De quo ꝑmulta etiam a Gellio referunť in Atticis lucubrationibus.

Q; erudite a nostris iureconsultis verba latina exponantur:& quomodo apud eos liberi & parentes accipi debeant:non aspernanda obseruatio. Capuc.VIII.

VErum profecto est:quod a viris erudirioribus affirmari solet:veteres quidem iureconsultos in cognoscendis examinandisq; verborum viribus maxime pręstitisse.De his nunc agimus qui ante Vlpiani ætatem vixerunt:quoniam Romanorum tunc eruditio:& quasi puritas deformari atq; infici cœpta est. Sed cũ nuper Iustiniani principis Aug.cõmentaria legeremꝰ:quę per satyrã pene collecta sunt:nos illđ cũ primis tenuit:ꝙ haud paucas voces,q̃ a nostris grã

maticis,apud eũ aliter explicari inuenio:cuiusmodi hoc est: Quonam significatu parentes & liberi accipi debeanr. Dicunr enim relatiõe quadam referri filios ad patres: eosq́ simili voce & liberos,& patẽtes appellitari. Sedapud ipsos iurecõsultos parentes accipimus eos q ad quintũ vsq́ cognationis gradum deueniunt:sicuti etiam liberos.nam pater,auus,proauus, arauꝰ, trirauus,parentũ noĩe censẽt:liberos vero dicimus filios,nepotes,pronepotes,abnepotes,trinepotes.Ex quo Paulus iurecõsultus in libro de cognarionibꝰ,Parẽtes,inquit,vsq́ ad tritauum apud Romanos proprio vocabulo nominanẽ:vlteriores,q nõ habẽt speciale nomen,maiores appellanẽ.Item liberi vsq́ ad trinepotem:vlrra hos.posteriores vocantur. Vulgatũ vero quod a Cælio Placido & a.Gellio de liberis traditur : hae videlicet voce & vnicũ significari,etiã filiã, quoniã in singulati valeat etsi in plurali proferatur.Quod Asellio in Ro.historia & Ser.Honoratus in Vergiliano cõmentario asserunt.

Quanta calamitas rei latinæ accesserit ex interitu Hermolai Veneti,Pici Mirandulæ,& Ange.Politiani:tum de liberalirare Laurẽtii Medicis erga Hermolaum , ac de iniquitate sui temporis. Caput.IX.

I Nescio quo fato superiore anno euenerit,quo Francorum rex Carolus Iraliam cum infesto exerciru & instructis copiis inuasir:vt pricipes viri in literis atq́ in summis disciplinis clarissimi perierint:hoc est Hermolaus Barbarus:Io.Picus Mirandula:& Ang.Politianus:q omnes in ipso statim Francoꝝ aduẽtu & conatibus immaruro obiru ad superos concesserunr.Sedenim lireræ ipsæ ac studia bonarum artium simul cum Iraliæ libertate cœperunt paulatim extingui barbaris ingruentibus:cum deessent hi homines qui illas suo patrocinio,assiduisq́ studiis mirifice fouerent:qualis inter alios vir summa sapiẽtia & egregio animo Lau.Medices. Quod ego libentius refero:vt agnosci possit,vel hoc vno exemplo,q̃ feliciissime tunc ageretur,cũ literis atq́ literatis.Nam cum Hermolaus Barbarus reipublicæ Venetæ nomine legationes forte per Italiam obiret: & ad vrbem Florentiam obirer accederet:Laurentius Medices(qui Florentinam rempublicam non minore tum consilio q̃ fortuna gubernabar)statim tanto viro cũ amicis pluribus(vt fir)obuiam procedit:nihil veritus ꝙ ægros pedes haberet:ac summis doloribus vexareẽ. Tum in Caiana villa(quã infinitis propẽ sumptibꝰ ædificabar)honorificẽtissime illum accepit:simulq́ tanri hominis ingenio,& doctrina singulari ꝓuocatus , eam quoq́ liberalissime studiorũ nomine illi obtulit:cũ insigni atq́ instructissima bibliotheca:quã ad exẽplum Philadelphi mira tum industria parauerat:vt in eo quasi musatum secessu simul cum Pico Mirãdula honestioribꝰ disciplinis,ac philosophiæ sacris pro arbitrio incũberet.In quo Hermolaus Barbarꝰ(vt homo maxime humanus)libenrer se dixit,& studiorum causa, & Laurentii merito talem animũ agnoscere:villãq́ ipsam,si per publicas curas liceret,excipere.Quæ res monere interdum me solet,q̃ breui tempore forrunæ ratio cõmutetur, q̃q́ inique nunc agaẽ cum bonis studiis:siquidem pro melioribus disciplinis vitia,pro humanitate & officiis , bella & cædes succeteuerunt:vt illud Arbitri iure optimo probari possit.

Qui pugnas & castra petit:præcingitur auro,
Vilis adulator picto iacet ebrius ostro:
Et qui sollicitat nuptas ad præmia peccat.
Sola pruinosis horret facundia pannis,
Ac inopi lingua desertas inuocat artes.

De diis ipsis,eorũq́ nominibus in Romanis sacris:qui segetibus,ac frumẽtis præsiderẽt,
k ex Varronis & Augustini libris. Caput.X.

Scripta sunt ab Augustino cõpluralde Romanis diis:quæ magna ex parte accepit ex libris M.Varronis.Quo autem loco de minoribꝰ Diis ac plæbeiis(vt vocat)agitur:in hunc modũ differit.Proserpinam(inquit)veteres frumentis germinantibus præposuerunt,geniculis vero nodisq́ culmorum deum Nodinum:inuolucris autem illis folliculorum deam Volutinam: cum folliculi patescunt quo spica exeat,deam Patelenam:cum segetes nouis aristis ęquantur, Hostilinam deam:quoniam hostire & hostimentum apud priscos pro exæquatione accipitur. Sed & Floram mox adiicit,Lacticinãq́,& Maturamq́ hæc olim numina frumentis florẽtibus, lactẽtibus,ac maturescẽtibꝰ præsiderẽt.Hęc Augustinus ex M.Varrone.In libro autẽ de agricultura sic apud eundẽ Varronem legitur de spica,& eius partibus.In spica(inquit)hordei & tritici tria fere continẽtur,granũ,gluma,& aristarũ vagina.Etiã cum exoritur e spica, granũ,

quod intimũ solidum est,vocatur.Gluma vero folliculus eius:vnde & glubere verbũ, eo ꝙ folliculo granũ(vt inquit)deglubatur.Arista,quæ velut acus tenuis longa prominet ex gluma. Sed hæc apud authores copiose explicata sunt.

Qꝫ molli animo Artemon Periphoretus fuerit:& historia perlepida de mirifica eius formidine.   Caput.XI.

QVam molli animo atq; effœminato Artemon fuerit:in græcorum commentariis abunde traditũ est:in quibus inuenitur hunc ipsum cõsueuisse nũq̃ incedere suis pedibus:sed lectica vti:in qua fere circũgestaretur : quocirca ridiculo cognomento Periphoretus est nũcupatus.Poeta autem Anacreon acerrimis versibus illius molliciem,atq; prodigiosum luxum est insectatus,nec secus quidem,atq; apd nos Menam libertũ Flaccus Horatius:aut Strumã Nonium Catullus:ꝙ vterq; corruptis moribus,atq; incredibili fastu vixerit:in ea præsertim ciuitate,quæ cæteris omnibus vitę integritate,præclarisq; exemplis proculdubio præstitit.Sed,& Plutarchus Chæroneus ex historia Pontici Heraclidæ Artemonem fuisse scribit:supra cæteros homines mollem:atq; in tota vita voluptarium:animo etiam præpauido:& ad omnia vitę momenta inconstantiæ singularis.Duos nãq; seruulos semper apud se continere solitus est, q scutum æneum supra suum caput sublatum gestarent:ne quid forte in eũ desuper posset excidere.ꝙ siquando proprios lares egrederetur,versatili lectica circũferri cõsueuit.Neq; nos pręterit eũdem pro fabro a quibusdam habitum:ac loripedẽ creditum.Quæ omnia(vt et author Plutarchus)abunde refellũtur ab Heraclide. Huius Artemonis imaginem Phidias marmore absoluit,quę a C.Plinio magnopere cõmendatur:quo loco Astragalizõtes,Diadumenũ, & Doryphorum eiusdem magnis laudibus extollit. L

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER SEXTVSDECIMVS.

Quæ fuerit origo Hetruscæ disciplinæ,ac de Tagete vate,qui glebis extitit, eiusq; libris diligenter obseruatum.   Caput.I.

QVæ fuerit apud po.Ro.disciplina Hetrusca:& quænam eius origo:in quibusq; maxime cẽseretur:visum mihi est breuiter annotare,quoniã S.P.Q.R.nihil prope magnum,aut memorandum faceret:quin illud ipsum Hetruscis antea monitionibus,atq; decretis probaret. Sed priꝰ de origine:sicuti M.Cicero,aliiq; permulti tradiderũt. In agro igitur Tarquiniẽsi cum terra ipsa paulo altiꝰ araretur:sulciq; altiores imprimerent:Tages quidã repente extitit:qui aratorẽ ipsum affatus dicit. Is aũt Tages puerili effigie(vt Cicero ex cõmẽtariis Hetruscorũ tradit)apparuit:etsi prudentia quidẽ senili fuit . Verũ cũ ad eius speciẽ bubulcus obstupesceret:edita voce(vt fit)maxĩe inclamauit.quo euenit vt breui tẽpore magno quidẽ cõcursu permulti ex Hetruria eodẽ cõuenerint.Tum Tages idẽ multis audiẽtibus cõplura loquutus est, quę diligenti cura excepta sunt ac literis cõmẽdata.Neq; eñ aliud Tagetis verba continebant,q̃ aruspicinæ disciplinã:quæ multis subinde obseruationibus aucta atq; amplior facta est:sic vt ea fulminũ,fulgurũq;,& ostentorũ scientia traderetur.quod & Plutarchus alicubi,& alii plures explicant.Sed & Marcellinus Ammianꝰ Tagetis libros citat:quibus prodigia quædã ac portenta possent interpretari:qua in re suum officiũ Hetrusci vates,atq; sacerdotes præstabant.quod & poetæ latini, & ipsę decemuirales tabulæ testantur:in quibus illud de Hetruscis. A

Prodigia & portenta ad Hetruscos & Aruspices
Si senatus iussit deferunto.
Hetruriæ principes disciplinam docento.
Quibus diuis creuerint procuranto.

Liuius præterea auctor est:non minore studio consueuisse Romanos literas Hetruscas discere q̃ postea Gręcis incubuerunt.quod alibi retulimus.Quin & Labeo Antistius(qui in iure põtificio & omniũ veterum doctrina doctus est habitus)libros Tagetis exposuit, eiusq; disciplinã Hetruscam quindecim voluminibus explanauit:quod & Fulgẽtius ad grãmaticum Calcidiũ refert:quo loco de Manali lapide differit.

De serpentum natura & ingenio in Ægyptia theologia: & qua ratione accipitris caput illis addatur:aliaq; de accipitre memoranda.

Caput.II.

B Mirum profecto est,quod ab Ægyptiis de natura & viribus quorũdam animãtium traditum fit:quod vt magis illi posteris comprobarent,inter notas hieroglyphas siue sacerdotales,vt quidam vocant,retulerũt:sicuti de serpẽte,& accipitre nũc subit.Nam fuisse diuinum animal,ac diuinam serpentis naturam nõ Taurus modo,qui & Thoth ab Ægyptiis dicitur,in Phœnicũ theologia testatus est:sed etiã Phœnices atq; Ægyptii,ꝙ in eo supra cætera qdẽ animantia spiritus acrior atq; amplius ignis existat.Quæ res cũ ex illo celeri gressu ostenditur sine vllis pedibus manibusq;,vel aliis instrumentis:tum ꝙ ętatem subinde cum exuuiis renouant ac iuuenescunt.Itaq; Phœnices populi Dæmonem hunc felicem, Ægyptii Eneth appellarunt:cui caput accipitris adiicientes,celeritatem illius præcipuam indicabant.qđ & Philon Byblius scribit:q Sachoniati historiã ex Phœnicum lingua in græcũ sermonẽ cõuertit. Epies vero,q apud Ægyptios deorum maximus interpres est habitus,cũ naturã accipitris,& anguis referret,diuinissimum inquit,animal serpens,& accipitris habens caput perq̃ mirificum est.Nam sicubi sublatis palpebris effingebãt : tum omnem Ægypti regionem suo lumine complebat:sin clausis oculis fuisset,tenebras circũfundi notabatur: vt nihil dubiũ sit,naturam eius maxime igneam existimasse.Iidem præterea Ægyptii totius orbis molẽ demõstrantes,inter circulum aereum & igneum serpentis effigiem cum capite accipitris circunducunt:vt instar sit græce huius literę.θ.quę theta dicitur. Per circulum eñ magnitudinem ac formam totius orbis intelligunt:per anguem vero,qui medium intersecat,bonũ dæmonẽ cuius merito ac beneficio omnia alantur,vigeant,atq; contineantur.Quin & Zoroastres ille Oromasi filius,qui apud Persas maxime sapientia præstitit,in sacra historia de rebus Persicis in hunc modum de re hac meminit.Deus ĩquit,accipitris caput habet.Is eñ inter omnia,quę labẽ nullam,aut corruptionem sentiant:primus ingenitus,nec interiturus vnq̃, partium expers sibiq; ipsi simillimus:bonorum omnium auriga & author,rerum pater,omnium optimus ac prudẽtissimus:sacrũ iustitiæ lumen,absolutissima naturę perfectio:eiusq; inuentor,& sapientia.Quę omnia copiose prosequitur Pamphilus Eusebius ad Episcopum Theodorum.

De fœdere inter Gabios & Romanos:quod in corio bouis instar Clypei exaratum fuerit & vnde Clypeis nomen,& quid item clypeare verbum designet.

Caput.III.

C Facta est mentio in veterum scriptis,de eo fœdere,quod inter Gabios & Romanos actum est,Tarquinio Romanum imperium regente.Sed illud in primis notandum,ꝙ in corio quidẽ bubulo eius capita & conditionẽ exararunt priscis literis,vt refert Dionysius.cũq; instar Clypei foret: in tẽplo Iouis locarunt.Qua in re Pompeius Sextus Dionysio accedit:vt in eius commentariis probatur:quos a Verrio Flacco collegit,etsi iuramentum Dionysius vocat,in quo sanciendo eximium bouem immolarunt.Clypeum inquit, Põpeius ob rotunditatem veteres corium bouis appellarunt:in quo Romanorum fœdus cũ Gabiis foret descriptum.Subit autem ex his Clypei formam fuisse prope rotũdam . vnde & Clypeodes gemma apud Priscos nobilis:etsi de forma quidam dissentiũt.Dictum vero a cluendo Clypeũ, multis video persuasum:quod apud veteres pugnare significat:alii a cęlatura ipsa affirmant, id est ἀπὸ τοῦ γλύφειν,ꝙ in Clypeis imagines forent.C.certe Plinius vir in bonis disciplinis acri iudicio,ab ipsis imaginibus dictum refert:qualibus in Troiano bello pugnatum sit: non autẽ a cluendo,vt peruersa subtilitas grãmaticorum voluit.A Clypeis vero deductum est verbum clypeare pro eoquod est Clypeo se protegere:vt apud poetam Pacuuium lectum est.De quo & Varro Terentius ad M.Ciceronem retulit:Pacuuianum esse verbum Clypeare: qua figura & a Cinna dictum est galeare.Ita eñ Pacuuius in Hermione fabula.

Chlamyde contorta astu clypeat brachium.

Quod ipsum etiam Nonius obseruauit : etsi apud hunc parum integra verborum fides seruetur.

De viribus & ægritudine amoris:ac de eius remediis copiose relatum ex Arabum cõmentariis.

Caput.IIII.

QVi de morbis hominum scribunt eorūq; remediis,inter alia morborum gene- D
ra amoris etiam tabē atq; ægritudinem referunt:sicut Græcorū fere:atq; Ara
bum cōmentarii testant̄.nā in his multo maior atq; copiosior eius disciplinæ
cognitio reperit̄.Qđ equidē satis probaui:cū ea nuper legerem:quę de morbo
ipsius amoris,ac de,remediis apud Arabes tradita sunt.Ad hāc eñ prope sen-
tentiā de amoris morbo edisserunt.Nihil est aliud amoris ægritudo q̄ nimius
animi affectus atrę bili affinis atq; consimilis:qui mentem assidue agitans perurit ex imagine
& forma alicuiꝰ pulchritudinis:quæ oculis & animo amātis insidēs incūbit. Is,aūt magis sub
inde inardescit infiti desiderii fomētis accensus:donec votū cōsequi valeat. Huiꝰ vero morbi
hęc signa:sicubi profunditas oculoꝝ adsit:& immodica siccitas.Desunt eñ lachrymæ,nisi for
te superuenit fletus.Iam & palpebræ ipsę motu pene assiduo veluti cōniuētes subsultāt: sic vt
aliquādo gestire,& subridere eiusdem vultus appareat:ceu illđ ipsum qđ animo agitat libēs,
aspicere vel audire videat̄.Est & eius spiritꝰ veluti intersectus,& subsultās: varieq; aut depis-
sus,aut elarior.Qđ ipsum ꝑ animi æstuantis fortuna & cōditione cōtingit:siquidē affectus il
le miris modis ꝑmutat̄:vt q lætitiā,fletum,hilaritatē,tristitiā,spem,metū,audaciā,pauorē,prę
se ferat:nec in aliquo possit cōsistere:tū id maxime tēporis:quo de amore, eiusq; viribꝰ disserē
tē audiat:laboresq;,& insidiæ,iniurię,incōmoda,atq; repudia referātur.Mēbra vero ipsius ad-
modū,arescunt:mirisq; modis impallēt.nā & oculi altius residēt: & palpebrę nimiis vigiliis ac
fletu tabidæ obliuescūt:venę aūt & arteriæ ipsiꝰ nullū fere ordinē seruātes susq; deq; se habēt.
Illarū eñ pulsus maxīe ꝑmutat̄:vt ea ratione mētis diuersitas atq; æstus abunde intelligatur.
Magis ægritudo apparet:sicubi de re amata mentio incidat:aut hoc ipsum repēte oculis amā
tis occurrat.Quo fit:vt cognosci etiam possit quod amet̄:etsi callide dissimulet̄:aut obstinate
ꝑneget̄.Ita q̄m facile deꝑhendit̄:necubi medicorū solertia desiderari possit.Primo igit̄ cōplura
noīa proferat medicꝰ:eaq; subinde repetendo ægroti pulsum obseruet:qui,vbi amatæ rei no-
men editum est,mirifice immutat̄:q; intersectus ac subsiliens est.Dein etiā similia q̄dā dissimu
lanter medicus repetat:ingeniūq; & mores eius,quæ amantis affectū excitant,ad memoriā re-
uocet:ac tum ex ipsis venarū pulsibꝰ satis pernoscet & vim & causam ægritudinis.Quibꝰ di-
ligenter consideratis videndū erit:siqua ratione congredi atq; coniungi possint:id enim potis
simum sæuientis morbi remedium censeri debet:quo & animo & corpore facilius cōualescat.
Qꝫ si fieri vllo modo id nequit,vt coniungantur:alia quoq; remedia excogitanda sunt: quibꝰ
illa tabes & animi affectus tollatur.Permulta vero sunt:quæ in Arabum monimentis tradun
tur,sed nullum certius:aut ꝓsentius:q̄ in aliam grauiorem curam magisq; auxiā distrahi:quo
usq; insidens illa mētis cogitatio & feruor intepescat:aut etiam in multis passim variisq; con-
gressibus veneri incumbere:quod & T.Lucretius apud nos præcipit his versibus,

Sed fugitare decet simulacra,& pabula amoris
Absterrere sibi: atq; alio cōuertere mentem:
Et iacere humorem collectum in corpora quæq;,
Nec retinere semel conceptum vnius amore:
Et seruare sibi curam:certumq; dolorem.
Hulcus enim viuescit,& inueterascit alēdo.
Inq; dies gliscit furor:atq; ærumna grauescit,
Si non prima nouis conturbes vulnera plagis:
Volgiuagaq; vagus Venere ante recentia cures,
Vt alio possis animi traducere motus.
Nec Veneris fructu caret is qui vitat amorem:
Sed potius quæ sunt sine pœna cōmoda sumit.

M.Varronis oraculum de Romano imperio:quod ex augurio.xii. vulturum per M.CC.
Annos futurum esset.

Caput.V.

COpiose in Epistolicis nostris de veterum auspiciis ac portētis scripsimus : nūc E
autem minime indignū existimaui,eam partem repetere : in qua de Vrbe ipsa
eiusq; imperio Romani augures prętudicium fecerint:q̄diu videlicet tam ex-
celsa reipu.dignitas seruanda esset.
Augusto augurio postq̄ inclyta condita Roma est.
Scripsit enim Varro Terentius in libris antiquitatum, fuisse Romę Vectium

in augurandi disciplina nobilem:eiq; affirmasse futurum Ro.imperii terminū post M.& CC. annos:si modo inquit verū foret:qđ in historiis annalibusq; Romanis tradatur de.xii.vulturibus:quas poeta Ennius corpora sancta appellat.Sic antē Varro.Si verum est,qđ de Romuli augurio traditum in condenda Vrbe,deq;.xii.vulturibus:ad M. & CC.annos Roman⁹ po. perueniet:cum.c.xx.annos incolumis praeterisset.Qua in re factum est quidem indiciū ex numero alitum:vt singulae vultures centenos annos portenderent.Censorinus vero in pergrendis veterū monumentis vir diligens,& qui.M.annos ab Vrbe cōdita vixit, minime ad suū iudicium pertinere asseruit,hoc ipsum diiudicare : ne in re parum comperta minus prudenter posteritati faceret imposturam:quod his fere hominibus accidit:qui maiore studio q̄ consilio fortunae aleam pensant,tēporisq; varietatem considerant.Cetaerum tali sententiae Vectii videtur annorum numerus conuenire:siquidem.cc.annis post auctorem Censorinum adiectis,imperantibus Caesaribus Constātiis,Romana illa dignitas consumpta est: quae Italiae fines egressa Byzantium Vrbem se recepit.Nam ingruentibus in Italia Hunnis,Vandalisq;,& Gotthis: tum maxime Ro.imperium cladibus multis affectum est atq; deletum.Q; autem.xii.vultures auspicii felicitatem Romulo praenotassent:cum historiae multorum restantur,tum.Q.Ennius in annalibus:qui Romulum inquit ipsum in Auentino monte secessisse ad auspicium capiendum de Vrbe condenda,& nomine imponendo:itaq; studiis summis de hoc inter eos peractū refert.

Certabant Vrbem Romam ne Remam ne vocarent,
Omnibus cura viris:vter esset induperator.

Qui fuerint apud veteres Adamiani,& Nyctages haeretici:ac de Lychnobiis etiā hominibus:& Horatii locus expositus:tum de his,qui Hemerobaptistae dicerentur.

Caput.VI.

F IN Christiana philosophia cum variae primo ac multiplices authorum de ipsa religione forent opiniones:permulti quidem extiterunt:qui a Christianis haeretici sunt appellati:quoniam videlicet ab optimo religionis cultu, & veritatis ratione detorsissent.ii enim,ceu pessimum virus sensim per arterias illapsū in p̄cordia:mox non minore impetu,q̄ dāno saeuiebant.Inter cetera vero quorūdam praecepta atq; disciplinas nobiles aliquando fuerunt illorum factiones: qui Adamiani,atq; Nyctages appellati sunt:de quibus cum in veterum commentariis mentio fit:eorum ridiculam & perinde insanam superstitionem libitum est paucis referre.Nam Adamiani ob id nomen hoc acceperunt : quoniam exemplo Adam nudi ac sine vllis vestibus degerent,eoq; modo cum foeminis versari,atq; etiam orare consueuerunt:asserentes illud ipsum in vita melius extimandum:quod ad naturam magis accederet:cū in ea re nullam prorsus modestiae,aut verecūdiae rationem haberent:quę mortalium vitam ,vt inquit Plato,pari iure instruit,atq; exornat.Nyctages vero,quoniam vniuersam noctem somno.& quieti concederent: neq; ipso noctis tempore vigilandum esse putarent:naturae genium violari,atq; corrumpi opinantes.Qui autem noctes euigilāt:dies integros dormiunt:a Pedone Albinouano graeca voce λυχνόβιοι,ab Anneo Seneca lucifugę appellati sunt.ex quo illud Horatii ad Mecoenatem.

Huic parco paucis contento:quinq; diebus
Nil erat in loculis:noctes vigilabat ad ipsum
Mane:diem totum stertebat:nil fuit vnq̄
Sic impar sibi.

Quo loco ad istos certe Lychnobios poeta Horatius respexit:cuiusmodi a veteribus quidam Imperatores notant:q peruerso naturę ordine:noctes totas peruigilarent.Sed & Butas Acilius, atq; Spu.Pansa,vt apud eundem Anneum est,inter lucifugas reponuntur. Vnde elegās dictū Tyb.Imperatoris de Acilio Buta celebratur:nam cū patrimonium ingēs cōsumpsisset, & paupertatem suā apud imperatorem fateretur:sero inquit Tyberius o Buta experrect⁹ es . Hi ēm homines,vt refert Seneca,qui se tenebris dicarunt,velut Antipodes sunt: quib⁹ cōtraria qdē nō regio,sed vita:qui solem nunq̄ orientē,aut occidentem aspiciunt. Sedenim defunctorū loco habendi sunt:neq; a funere absunt:qui ad faces,atq; cereos viuunt:quorū videlicet contrarius vsus atq; praeposterus Varro equiti Ro.occasionem perelegantis dicterii praebuit.Hemero baptistae autem apud Iudaeos hi vocati sunt hęretici:qui quotidie seipsos,ac sua etiam vestimenta abluere consueuerunt.Verum de re hac secreto opere complura attulimus.

Quibus rationibus Agesilaus princeps,& Plotinus philosoph⁹ suas imagines effingi noluerunt:ac de Alexandro item Macedone nonnihil.

Caput.VII.

SCriptum est in veterum historiis de Agesialao Lacedæmonum principe: φ is quidem perpetuo edicto cauit:ne quis eius imaginem vllo modo exprimeret: φ existimaret a nullo prorsus opifice singularem eius formam posse absolui. Alexander autem Macedo,qui fortunæ aleam pro voto texit,imperasse omnibus traditur:ne illius imago a pluribus effingeretur,q̄ ad Apelle,Pyrgotele,& Polycleto:qui in sua quisq; arte q̄absolutissimi forēt: ne tāti regis effigies, vt inquit Apuleius,a multis passim artificibus cōtaminaretur.Itaq; tantū permisit:vt eam Polycletus ære duceret:Apelles coloribus delinearet : Pyrgoteles celamine exculperet . quod & C.Plinius & alii complures referunt.Vnde illud Horatii Flacci ad Augu . Octauium de rege Alexandro. G

Edicto cauit ne quis se præter Apellem
Pingeret:aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia.

In quo tamen Lysippum Horatius pro Polycleto adiecit.Plotinus autem philosophus cū eius imaginem quidam cuperet a pictoribus perfici,acerrime restitit,minime passus,vt dicebat:effigiem corporis exprimi,animū non videri.Amelius certe, qui & Gentilianus est dictus , nulla ratione ab eo id potuit exorare:q̄q̄ Plotino ipsi studiorum & beniuolentiæ causa maxime insedisset:vt qui annos supra.XX.familiariter cum illo versatus foret.quod & Porphyrius testatur.Primus aūt Asinius Pollio apud Ro.in bibliotheca ipsa imagines collocauit,cum eam dedicaret:& ingenia hominum,vt est auctor Plinius,rempu.fecit.

Qui Abecedarii,syllabarii,ac nominarii sint apud Hieronymum:ac de abecedario ex verbis Hieronymi,& Augustini.

Caput.VIII.

DE Hieronymi doctrina & ingenio sæpe alias diximus:in tanto enim viro non minus laudari debet vitæ morūq; integritas, q̄ veterum omniū disciplinarū egregia eruditio:nam & idem voces aliquot apud Latinos tam feliciter adinuenit,q̄ aperte & cōmode composuit:sicuti hæc sunt quib⁹ discentium profectus in ipsa literatura seu literatione designantur,abecedarii,syllabarii, & nominarii.Ita eos appellat qui per suos disciplinæ gradus promoueant Abecedarios qui literarum seriem atq; ordinem prosequantur.Syllabarios vero,qui syllabas ipsas colligere,& syllabatim legere incipiant.Nominarios eiusmodi hoīes: q integra nomina proferant.Siquidem ita discentium classes a veteribus institui cōsueuerunt: quod etiamnum in literariis ludis apparet.Sed hoc totum perq̄ eleganti descriptione a Hieronymo traditum est, in commentario Mosaicæ philosophiæ:quo Adamantium Origenem interpretatur.Dabimus inquit,in nostra etiam lingua similitudinem,qua consequentiæ huius ratio patescat.In literario ludo,vbi pueri prima elementa suscipiunt,Abecedarii dicuntur quidam,alii syllabarii,alii nominarii,alii iam calculatores appellantur:& cum audierimus hęc nomīa,ex ipsis qui sint in pueris profectus agnoscimus:similiter & in liberalibus studiis cum aut locum recitare,aut allocutionem,vel laudem,aliasq; per ordinem materias audierimus:ex materiæ nomine pfectum adolescentis aduertimus.hactenus Hieronymus.Sed Augustinus item abecedarium vocat ordinem illum literarum:quem pueruli condiscunt:quod & Fab.itidem Fulgentius in mythologicis sequitur. Ordinem autem hunc literarum,syllabarum,& nominū diligēter ac docte Mallius expressit his versibus. H

Vt rudibus pueris monstratur littera primum:
Per faciem,nomenq; suum componitur vsus.
Tunc coniuncta suis formatur syllaba nodis.
Hinc verbis structura venit:per verba ligandi
Tunc rerum vires atq; artis traditur vsus:
Perq; pedes proprios nascentia carmina surgunt.
Singulaq; in summa prodest didicisse priora.

De Romanis vatibus antiquissimis,eorūq; hymnis & canticis:tum qui dicerentur Mineruii,Ianales,& Iunonii versus. Caput.IX.

I PRimos fuisse apud Ro.Po.vates Publium,Calenum,Martiũ, & Liuiũ Andronicum,veterũ cõmentarii tradunt.Hi enim eiusmodi vaticinia ac versus effuderunt,vt est auctor Cicero,quos fauni vatesq; canebant: sedenim illorũ carmen fere,aut ad laudẽ deorũ referebatur,aut ad ciuitatis lustrationẽ & prodigia expianda.Liuius autẽ Andronicus eos versus cõposuit: qui a ter nouenis virginibus per vrbẽ,celebrati sunt in Iunonem reginam data resti per manus:vt copiose relatum est a Liuio in reb⁹ gestis Ro.po.q carmen illud veluti abhorrens,& inconditũ prætereũdum putauit.Sed & mox P.Licinius Tegula ad expianda prodigia carmẽ itidem cõsimile effecit:idq; ex responso decẽuirali traditur absolutum.Zosimus quoq; diligẽter obseruauit:quibus hymnis , & pæanib⁹ in tẽplo Palatini Apollinis Ro.Po.vteretur. Tum quo ritu ter nouẽ pueri nobiles patrimi & matrimi cũ totidem virginibus illos decantarent.Nec illud omittendũ,Iunonios quidem versus,Mineruiosq; & Ianales propterea dictos a Priscis:q eorum numini ac maiestati dicarentur.de quib⁹ Varro Terentius,aliiq; auctores mentionem faciunt.

De.M.Antonio,qui leonibus ad currum iunctis vehi cõsueuit:ac de Heliogabali portentoso ingenio:qui leones,tygresq;,& mulieres ad currum iunxerit.

Caput.X.

K M.Antonius primus,vt inquit Plinius, iugatos Leones ad currum iũxit ciuili bello post pugnam Pharsalicam , & ab illis vect⁹ est cum Mima Citharœda. De Antonio aiit Heliogabalo,qui orbis terrarũ (ita diis placuit) Imperator fuit,sic a Lampridio scriptum est.Quaternos inquit canes ad currum iunxit eoq; modo vectatus est.Idem quoq; iũctis quatuor ceruis in publicũ processit:sed & leones coniunxit Cybelen se appellans. Iunxit & tygres Liberũ patrem se vocans.habuit gemmata vehicula & aurata: atq; vt infamã libidini adderet:iunxit etiã quaternas mulieres,nudusq; a nudis peruect⁹est.De Firmo Impe.qui robustissimus est habitus,& illud ab Aurelio liberto scriptum est:eum fuisse vectum ingẽtibus struthionibus:adeo vt magis volare:q̃ gestari videretur:quæ res a Vopisco etiam refertur.

PETRI CRINITI COMMENTHRIORVM DD HONESTA DISCIPLINA LIBER SEPTIMVSDECIMVS.

Quot apud veteres idiomata celebratentur:ac de illorum inuentoribus:tum perelegantes senarii appositi:& de Gordiani Impe.sepulchro.

Caput.I.

L QVoniam sæpe in quæstionem venit, Quot apud veteres idiomatũ genera fuerint:quęq; maxime celebrata: putaui non indignum fore si senariolos quosdam de.vii.linguis subiiciam:quos equidem in peruetusto codice legi ex bibliotheca Septimana.In eo eñ libro multiplex linguarum varietas demonstratur,tum q.vii. literarum genera præcellant:vt Hebraicæ,Atticæ,Latinæ,Syriæ,Chaldææ,Ægyptiacæ,ac Geticæ.Sed audiamus veteres versiculos:ne impẽdio lõgius euagemur.

Moyses primus hebraicas exarauit literas.
Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas.
Quas Latini scriptitamus,edidit Nicostrata.
Abraham Syras:& idem repperit Chaldaicas.
Isis arte non minore protulit Ægyptias,
Gulfila prompsit Getarum quas videmus vltimas.

Notum vero & illud q Aug.Gordiani.sepulchrum apud Circeum castrũ titulum diu seruarit variis linguis decoratum:literis quidẽ & Græcis,& Latinis,& Persicis,& Iudaicis, & Ægyptiacis.Epitaphion autẽ id est DIVO GORDIANO VICTORI PERSARVM,VICTORI GOTTORVM , VICTORI SARMATARVM , DEPVLSORI ROMANARVM SEDITIONVM,VICTORI GERMANORVM,SED NON VICTORI PHILIPPI. de qua re alibi commodius dictum est.

De Maximini Imperatoris sæuitia,& versiculis contra eum vulgo prolatis.

Caput.II.

Diocletiani Imperatoris dictũ celebre est: nihil pꝑ in tota vita esse difficiliꝰ:q̃ Imperatorẽ bene iꝑare. qđ ab eo tñ dictũ credit anteq̃ factꝰ eẽt Imperator. Et sane ex annalibꝰ antiquorꝫ facillime quis itelligit q̃ pauci oĩno fuerint ex tãto principũ numero:q optime Imperiũ administrarint. Siue eñ licẽtia & libido,siue rerũ omniũ copia eorum aĩos imutaret:mirũ certe q̃ breui ad scelestissima queqꝫ proruerẽt:qđ ipsum ex Claudiis, Vitelliis, Caligulis, & Neronibus apertissime constat. Nam quid ego de Heliogabalis nunc & Maximinis atqꝫ Commodis dicã:quorꝫ scelera ac monstrosa ꝓdigia in ipsius naturę conuiciũ excreuerũt. Sed libitũ mihi est versus aliquot cõtra Imp. Maximini senioris crudelitatẽ apponere. Is eñ tã feri ingenii,tãqꝫ imanis fuit:vt illũ alii Cyclopẽ:& alii Busiridẽ:Typhonem alii:aut Gygem appellitarent. Versus hi sunt:qbus Thracẽsi sæuitiæ illusum est. B

Et qui ab vno non potest occidi:a multis occiditur.
Elephas quidem grandis est & occiditur.
Leo fortis est & tamen occiditur.
Tigris acerrimus est,& occiditur.
Caue multos si singulos non times.

Id aũt carmen ex gręco versum ob eã ꝓcipue causam apposui : vt siqñ in gręcũ incidamꝰ: & illud ęque adiiciatur. Habes hoc apud Iuliũ quoqꝫ Capitolinum ad Imper. Constãtinũ.

Horatii carmen expositũ de Cyclope in scęna saltãte:& de Cyclopeis ludis ex veterum authoritate,ac Lucilii versus de Polyphemo. Caput.III.

Non defuerũt apud grecos:qui de ludis:& eorꝫ varietate ꝑmulta scriberẽt: sicuti ex nostris Anneus Seneca,& Suetonius Tranquillus. Inter cæteras autẽ voluptates scęnicas celebrari video Cyclopea:sic eñ vocarũt:cũ ipm Cyclopem in scęna saltantẽ ꝓferrent:habitu,& ornamentis, quibus Polyphemus apud ipsos maxime poetas decoraƭ. Qđ ego duxi obseruandum: vt apud Flaccum Horatium locum interpretemur paulo indiligẽtius ab aliis expositum. Itaqꝫ sic allusit:cum de Sarmento scurra,& Messio Osco,eorumqꝫ litibꝰ differit:ac Messium ore fœdo,& facie turpi similemqꝫ laruæ reddit. C

Campanum(inquit) in morbum in faciem permulta iocatus
Pastorem saltaret vti Cyclopa rogabat:
Nil illi larua,aut tragicis opus esse cothurnis.

Quo loco saltare Cyclopa nihil puto aliud ab Horatio intelligi:q̃ & fronte & habitu talẽ fuisse Messium:vt Polyphemum in scæna saltantem posset exprimere:ac risum de se spectãtibus facile commouere. Sed eorum nomina referam qui hoc in scęna spectaculũ exhibuerunt. Carinus quidem Imperator(vt Flauius Vopiscus in tertio ad Bassum libro tradit) ludos fecit apparatissimos:ac mimos vndiqꝫ aduocauit:exhibuit etiam ludum Sarmaticũ: quo dulcius nihil est:exhibuit & Cyclopem adornatũ. Tremellius item Pollio(cũ Galienꝰ Imp. decẽnia variis ludis celebraret) Cyclopem inquit etiam luserunt omnes arenarii:ita vt miranda quædam & stupenda monstrarent. Lucilius autem poeta(qui primus cõdidit styli nasum) Homerica imitatione ita in satyris de Polyphemo iocatus est.

Multa hominum portenta in Homero versificata
Monstra putant:quorum in primis Polyphemus ducentos
Cyclops longus pedes:huic porro maius bacillum
Malus maximus sit q̃ in naui,& corbita in vlla.

Quo habitu ac figura stylus esset apud veteres:ac de parte eiꝰ deletili: & qđ item sit stilum vertere,ex Augustino,Hieronymo,& aliis. Caput.IIII.

In libro Sermonum primo sic apud Horatium legitur,quo loco poetæ Lucilii carmen,vt minus cultum & incompositum reprehenditur. D

Sæpe stilum vertas:iterum quæ digna legi sunt
Scripturus:neqꝫ te vt miretur turba labores
Contentus paucis lectoribus.

Id ego solitus sum ad hunc fere modum interpretari;Vertere vt stilum qs dicatur cum scripta ipsa inducũtur ac delenƭ:qm̃ qua parte aculeatus is esset atqꝫ subulatus:ea potissimũ exararẽt:qua vero ꝑte latiuscula acies foret,hac delere aliqđ (sicubi vsus peteret) consuerunt. Tales aũt stilos etiãnũ graphiarii nostri habent. Sed qm̃ priores ꝑtes

agit scriptio q̃ litura: ppterea cum delebant: hoc est latiorē ac deletilē stili partē cōuerte-bāt: vertisse stilū dicebant. Qd etiā a diuo Hieronymo notatū est: q meliorē stili ptē noīat, q̃ priora de authorib⁹ expūgat: sicuti & Ruffinus in eūdē Hieronymū recēset. Stultus ego inquit, q me putarim hoc absq philosophis scire nō posse, qui meliorē stili partē elegerā eā quę deleret, q̃ q̃ scriberet: frustra Alexandri cōmentarios verti: & Porphyrii Isagogen expēdi. Sed hoc idē ex verbis Augustini multo copiosius elicit: q sunt i libro de quātitate aīæ: quo loco rem minimā sed admirabilē tamen, tam presse, tam significāter describit hō ille, non sanctitate min⁹, q̃ doctrina summ⁹: vt ob id etiā indicasse mihi videatur: quātū in Romana eloquētia potuisset: nisi se nimis intētū ad audiētiū aures & mēsuram submisisset. Sed ascribā verba ipsa Augustini: idq paulo plixius: qm̃ cæteris quidem credo vsu euenturū: qd & mihi accidit: vt cū voluptate mirifica perlegātur. Ab hoc (inquit) me reuocat qd hisce hausi oculis pene serius, q̃ credi pōt: sed certe non serius, q̃ deberet. Cū enim nup in agro essemus Liguriæ: nostri illi adolescētes (qui tunc mecum erāt studiorum suoꝝ gratia) aīaduerterūt humi iacentes, in opaco loco reptantem bestiolam multipedem: lōgū dico quēdā vermiculum: vulgo notus est: hoc tñ quod dicā, nunq̃ in eo expertus eram. Verso nāq stilo (quē forte habebat vnus illoꝝ) animal mediū percussit: tū ambæ ptes corporis ab illo vulnere in contraria discesserūt: tāta pedū celeritate ac nihilo imbecilliore nisu q̃ si duo huiuscemodi aīalia forent. Quo miraculo exterriti, causeq curiosi, ad nos vbi sit ego & Alipius considebamus, alacriter viuentia frusta illa detulerūt: neq nos parū cōmoti, ea currere in tabula quoquouersum poterāt, cernebamus: atq vnum ipsoꝝ stilo tactū contorquebat sese ad doloris locū: nihil sentiēte altero: ac suos alibi mot⁹ peragente. Quid plura? Tētauimus quatenus id valeret: atq vermiculū immo iam vermiculos, in multas ptes cōcidimus: ita oēs mouebant: vt nisi a nobis illud factū esset, & comparerent vulnera recētia: totidem illos separatim natos: ac sibi quēq vixisse crederemus. hęc Augustin⁹. Vides autē verso stilo dissectum fuisse animal, hoc est parte ei⁹ deletili: qua scriptoꝝ quoq emēdatio perficit. Hinc illud Fabii ad Marcellum: stilum ipsum nō minus agere cū delet. Qua in re vel Ang. Politiani manibus habenda est gratia: a quo similia his aliquando audiuimus.

Quæ sint serperastra in geniculis puerorum alligata: & Aristotelis verba in politicis, ex Varronis sententia exposita. Caput. V.

E Scribit Aristoteles copiose in Politicis: qua ratione pspiciendū sit his hoībus, qui in tenera adhuc ętate versent: qbusq cibis maxime nutriēdi, quo magis coalescere possint: eorumq vires reddi auctiores atq solidiores. Tū explicat etiā adhibēdā diligētiā: vt ambulare īfantes doceant: exēplo videlicet quorūdā populoꝝ: ne membra (vt idē inqt Aristoteles) in tenera ętate deprauata ac distorta reddant. Itaq instrumentis ac machinis quibusdā vtunt, quo pueroꝝ corpus & validius & rectius seruet. Qd ego ob id putaui referendum: qm̃ M. Varro latina voce serperastra appellat ea instrumēta, qbus adhuc infantes anniculi ad gressum subrigunt: & ambulādo facilius pergūt: ne intorta crura sint, vel inæquali gradu inambulent: nam genu alligate illa Romani consueuerunt: ne vacię (vt inquit Varro) aut cōpernes fierēt. Verba eius hęc sunt in libris de latina lingua ad M. Ciceronē. Si qs in cōsuetudine ambulandi factus sit vacia, aut compernis: si eū corrigi nō cōcedat: nō sequit vt stultū faciāt, q pueris in geniculis alligant serperastra: vt eoꝝ deprauata corrigant crura: cū deculpādus nō sit medicus: q e longinqua mala cōsuetudine ægrū in meliorē traduxit. M. quoq Cice. cū de suis cohortib⁹ agit, in epistola ad Pomponiū ludēs, Serperastra suę cohortis nominat: nisi forte nomen hoc foret cohortis: vt legio q̃ alauda: & quæ rapax diceretur. De Serperastris inquit cohortis meę non est qd doleas. ipsi eñ se collegerūt admiratiōe vitę ītegritatis meę. Sed hoc ex Cicerone cōsiderādū meli⁹ est. Dicta sūt aūt serpastra (vt puto) ab inserpēdo: qm̃ infantes ipsi reptare poti⁹ & īserpere, q̃ ambulare primū videntur. qua figura & seliquastrū dicimus: qd a sedendo M. Varro paulo icōmodi⁹ detorquet.

F Quid sit proprie Lychnuchos: & emendata vox in Suetonii historia: tum Lucretii poetæ carmen additum. Caput. VI.

Deprauata vox est ī C. Suetonii codicib⁹: quā facile agnoscēt hi oēs: q & grecę lrāturę haud īperiti oīno sūt: & vetustatis nō īcuriosi. nā verbū qd ē Lychnuchos tā exēptū ē e vita Iulii Cęs. q̃ e Flauii Domitiāi: pp eo lychnos inerudite, ac perperā subscripserunt: cū codices fere omnes vetustiores ly-

chnuchos retineāt.Qua in re nō minus antiquitati cōcedēdū putamus:q̄ authoritati.Ad hūc igitur modum Tranquillus.C.inquit Cęsarē dictatorem capitoliū ascendisse ad lumina elephantis dextra ac sinistra lychnuchos gestantibus.Et in Domitiano itē,Venationes inquit,& gladiatores noctibus ad lychnuchos exhibuit. ita enim veteres & pbati codices in vaticana etiā bibliotheca habēt.Neq; est aliud lychnuchus,q̄ laterna,q̄ gręce φανὸς aut λύχνος,etsi facē vel lucē quidā interpretant.De quib⁹ permulta sunt in Suidę collectaneis. Sed & Pollux ad Commodū:& Athenęus in dipnosophistis meminit: tū mltos ad id authores aduocat:vt Alexin & Aristophanē veteres poetas:apud quos p laterna videatur lychnuchus accipiēdus.Et Alexis quidem perlepide sic iocatus est de lychnucho in fabulis.

Qui primus excogitauit,vt noctu cum lychnucho deambularet
Is profecto amator aliquis digitorum fuit.

Dictum vero id verbum eadem figura:qua Ceruchon,Septruchon,Ophiuchō,& alia eiusdem generis.Sed & poeta Lucretius nihil aliud nobis insinuat:q̄ istos lychnuchos q in ędibus nobiliorum viserentur:vnde lumen ad nocturna conuiuia suppeditari posset.

Si non aurea sunt(inquit) iuuenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris
Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur:
Nec domus argento fulgens:auroq; renidet:
Nec citharis reboant laqueata:aurataq; templa.

Nam & C.Plinius lychnuchos pensiles nominat:vbi lychnos falso legebatur:quod Hermolaus fatetur.ex quo etiamnū Romæ lapis hoc titulo insculpt⁹. PANTHEI CVM SVIS PARERGEIS,ET CVPIDINES DVO CVM SVIS LYCHNVCHEIS. Locum vero Suetonii & Politianus agnouit:vir & ingenio acri,& lectione multiplici excellens.De xylolychnio autem & obelisco lychnio alias dictum a nobis est.

Quid in veterum nummis sit.A.A.A.F.F.ac de tribunitia potestate ad nummos signandos:tum locus ex Decemuiralibus tabulis. Capút.VII.

IN veterum nummis literas quandoq; eiusmodi cōperias:vix vt sensum satis possis colligere ex illis:qualis hæc inscriptio alicubi inuenitur: quæ ad Imperii Ro.amplitudinem atq; dignitatem pertinet.A.A.A.F.F.In his autem literis(nisi forte decipior)id significatur,Aere,argento,auro,flādo,ferundo.Quod in quorūdā cōmentariis etiā deprehendit:in quibus de potestate ac viribus notarum agitur:quem ego librum haud equidē Probo Valerio ascribendum existimo:qui de notis Cæsarianis præter alia multa commentarium fecit:quod a Gellio in Atticis refertur.Libuit hanc rem:ob eam præcipue rationem adnotare:qm̄ istiusmodi inscriptio aliter fere a multis exponitur.Illud aūt diu seruatū est a S.P.Q.R.vt argentum deuictis gentibus dūtaxat imperarēt:qd & Plinius Nouocomēsis testatur.Signandi vero nummi potestas ad ipsos tribunos relata est:sicuti & leges Decemuirales probant:in quibus verba ipsa ita se habēt:ne quis maiorem in hoc diligētiā desideret. G

Tribuni sunto:domi pecuniam publicam custodiunto:
Vindices fontium seruanto:capitalia vindicanto:
Æs,argentum,aurumve publice signanto.

Quod ipsum a M.Tullio,& C.Plinio in metallicis approbatur.

Qui sint apud iureconsultos directarii,& dirigere:ac restituta in Pandectis verior lectio:tum quid apud græcos Tichobates intelligatur. Caput.VIII.

Directarii q sint apud iurecōsultos ipsi nobis digestorum libri indicāt:nam & in Vulpiani verbis positū id est,quo loco de saccularis & directariis mētio habetur:q̄q̄ in vulgatis codicibus pro directariis detrectarios fere inueniuntur.Quin & hoc idē docet alibi Vulp.etsi falso dietarii scriptū ē. Quē viri paulo diligētiores nō improbabūt:qn̄ & Pādectarū libri ipsi antiquissimi,q Florētię sunt ī Marciana bibliotheca,huic sentētię astipulantur.Pauli hęc sunt.Cū de criminib⁹ extraordinariis agit:saccularii q vetitas artes exercētes ī sacculos ptē subducūt,ptē subtrahūt:itē q directarii appellāt:hoc ē hi hoīes q in aliena se cœnacula direxerīt furādi aīo:plusq̄ fures puniēdi sūt. Vtrobiq; aūt ridicul⁹ est Accursi⁹:nisi veniā dare hoī malis:qm̄ rudi sęclo,ac prsus illiterato nat⁹est:sed retineri tn̄ ei⁹ nugas,& hac ętate a nr̄is iurecōsultis defendi:qua literę oēs,ac honestiores discipli H

nę,pmultū incremēti accepertīt:id ego vix ferēdū existimo:ab his pſertim,q bonarū literarum ſacris initiati & exculti ſunt.Sed hoc ipſum(diis iuuātibus) cōmodiꝰ aſſeremꝰ:multa em̄ in iure ciuili accepta perperā, & inepte expoſita ſentētias pſæpe afferunt violētas & falſas:quas defendere nemo ipſoꝝ poſſit:cū ſint adeo noſtri legulei a Rōanis ſtudiis & melioribꝰ diſciplinis abhorrētes.Qui aūt Directarios fures iſtos nominarint: a dirigēdo arbitror vocē hāc inflexerūt:ꝙ in alienā domū ſe dirigere perinde ſit,atq̧ īgredi.Eoſdē vero eē directarios qdā dixerūt,q τοιχόβαται a gręcis vocanť: apud quos frequēs hoc verbū cōperies:tametſi Flauius etiā Vopiſcus hac voce vſus eſt in libro hiſtoriarū tertio ad Baſſum. De Carino,inqt,& Numetiano.A.A.memorādū id eſt:ꝙ ludos po.Romano ſpectaculis ornatos dederunt.Inter alia.n.exhibitus eſt τοιχοβάτης qui per parietem vrſo eluſo cucurrit.

De Tertulliani eruditione,ac eius verba contra Marcionem hæreticum relata: & quomodo Hieronymus ea tranſtulerit. Cap.IX.

I LIbros aliquot erudite atq̧ acriter ſcripſit Septimius Tertullianus contra Marcionē hęreticū:q Stoicoꝝ diſciplinā ſecutꝰ,bina pricipia, binoſq̧ deos ponebat:bonū & malū:ſed in his qdē libris Tertullianus elegāter interdū & copioſe leuitatis,incōſtātię,atq̧ improbitatis Marcionē accuſat : cuiuſmodi ſunt hęc:q̄ ob ipſam gratiam orationis καὶ δύναμιν volui ſubſcribere. Noſter(inquit) Marcio Scytha tertior:Amaxobio inſtabilior:Maſſageta ī humanior:Amazonia audacior:Nubilo obſcurior:Hyeme frigidior:Iſtro fallacior:Caucaſo abruptior.Quē locū diuus Hieronymꝰ (vt alia multa) ſecutus eſt,trāſmutatis qbuſdā verbis atq̧ tranſpoſitis,in libro cōtra Vigilantiū: quē p antiphraſim Dormitantiū vocat.

Mos veterum de mittenda Impe.imagine ad Vrbem: ſiquando in abſentia crearentur:& ꝙ ipſi Iudęi nullas imaginas Cęſarum recipere voluerunt. Caput.X.

k RElatum in literis eſt,quēadmodum Ro.Imper.cum hoc nomen & Auguſtā dignitatem in abſenria conſequerentur: ſoliti ſunt propriā effigiē ad Vrbem mittere : quo ſeipſos Senatui.P.Q.R.facilius inſinuarēt.Hoc ego putaui ob eam cauſam obſeruandum: quoniam ante Antoninorum imperiū nemini(vt opinor) legitur accidiſſe: permulti autem id effecerunt ſubſequētibus annis:qui ſuam imaginem ad Vrbem miſerunt:quod Ammianꝰ Marcellinus,& Zoſimus hiſtoriæ Ro.authores teſtantur. Nam & Cōſtantii Imp.imago recepta in vrbē eſt: & item Galerii:quin & Maxētius effigiem ſuā Carthagini deſtinauit:vt ſuo nomini atq̧ authoritati magis cōciliaret Carthaginiēſem populū:qđ a copiis & militibus Galerianis prohibitum fuit:renuentibꝰ dignitatē Maxētii fieri ampliorē:ſicut a Zoſimo traditū eſt.Illud aūt minime omittam,quēadmodū.C.Cęſar cū Iudęis populis imperaſſet vt eius effigiem tēplo reciperent,nullis rōnibus adduci potuerūt, vt hoc perficerēt ſed arma potius ſumpſerunt,q̄ vt illud aīo Cęſaris cōcederēt.Seruatū eſt em̄ a Iudęis magna religiōe,vt nullā pſus imaginē,aut ſimulacrū in tēplis haberēt,ſed vnū dūtaxat deū mente ipſa cōcipienres colere cōſuerunt,qđ Ægyptii cōtēnētes varias ac multiplices aīaliū formas p diis habuerūt.Itaq̧ ſic Tacitus Cornelius de Iudęis: Vnū inqt numē ſola mēte intelligunt:pphanos credūt,q deū imagines mortalibus materiis in ſpecies hoīm effingant:ſolum illud & æternum,neq̧ mutabile,neq̧ interiturū.Nulla igiť ſimulacra ſuis vrbibus,nedum templis ſunt:nō regibꝰ hæc adulario,non Cæſaribus honor.Neq̧ illud quidem ignoratur,morem fuiſſe Ro.Imperatoribus,ſuas quoq̧ imagines in templis adorādas apponere:quod a Septimio Tertulliano magnis conuiciis accuſatur atq̧ exibilatur.

Qui ſint apud Ælium Lampridium bene naſati homines,ac de Impe.Antonini Heliogabali flagitioſa & infanda libidine. Caput.XI.

L NOn committam,quo minus apud Ælium Lampridiū exponamus quā ſint homines bene naſati in vita Antonini Heliogabali Impe.qui bene naſatos hoīes frequēter appellare cōſueuit,cū mutoniatos.beneq̧ mētulatos ſignificabat.Qđ equidem propterea cenſui adnotandum,vt eorum inſcitiæ ac ineptiis occurrať,qui bene vaſatos improbiſſime & legūt & exponūt.Flauius certe Blōdus naſatos hoīes apđ Lāpridiū p his inſcitiſſime accipit, qui admodū dites,& opulēti forēt.Nemini autem non conſtat,Antoninū qdē Heliogabalum ī tota vita fuiſſe tam extremi luxus,ac nefandę libidinis, vt potius ſeipm naturæ portētū,q̄ Ro.Imperatorē pbaret.Inter alia.n.vitę ſcelera atq̧ flagitia,lenones,meretrices:exole

tos,ac subactores,prope innumeros collegit:illisq; nasatos homines adiecit:hoc est(vt Lampridius etiam notauit)viriliores:quoniam illis Heliogabalus ad libidinem & flagitiū scelestissime vtebatur.Quocirca sic Lampridius ad Constantinum Impe.de prodigiosa eius libidine.Quis ferre posset inquit principem per cuncta caua corporis libidinem recipientem cum ne beluam quidem talem quisq̄ ferat.Romæ deniq; nihil egit aliud:nisi vt emissarios haberet:qui ei bene nasatos perquirerent:eosq; ad aulam perducerent:vt eorum conditionibus frui posset.Sed hanc ipsam vocem sæpius apud eundem cōperies:facile vt appareat: quantum hi homines incurrant:qui sunt in legendis pensandisq; authoribus oscitātes atq; segniores.nam & maioris peculii eosdem vocat:quoniam viriliores fere viderentur:vnde & prouerbium vulgo detritum de nasatorum peculio.

De Architæ Columba volatili ex mechanica eius disciplina:ac de Boethii philosophi pari ingenio & doctrina ad mechanica quædam miranda efficienda.ex Cassiodori Variis. Caput.XII.

PErmultum laudaē in veterum commentariis Architę Tarentini eruditio M
& ingenium.Nam & Plato philosophus eidem Architæ plurimum cōcessit:cuius merito factum existimaē:vti Plato idem a Tyranno Dionysio seruareē.In mechanicis vero magnopere Architas pręstitit:sic vt eius quoq; columbā ligneam ponduscul is quibusdam instructam mirificoq; artificio fabrefactam volitasse scribant cum alii authores,tum Phauorinus: qui vt egregie vir doctus eam celebrauit:sicuti legitur in Atticis commentariis.Id ego cum diligentius cōsiderarem:offendi consimile exēplū de Boethio philosopho:qđ ab Aurelio Cassiodoro relatū est in Variarū libris.Is enim Cassiodorus cum ad eūdem Boethium scriberet:simulacra eiusmodi atq; mechanica opera libramētis adhibitis,summoq; ingenio excogitata ab eo & confecta affirmat:vt aues deuolantes,& angues exibilātes.Et hercle tā magno ingenio fuit Boethius,tāq; multiplici eruditione:vt facile ad id credendum animum inducā,afferente hoc maxime Cassiodoro: qui fuisse traditur Regis Theoderici a secretis. Sed apponenda sunt eius verba ex Variis quo facilius atq; cumulatius hoc totū pernoscatur.Tibi(inquit) ardua cognosse:& miracula mōstrare ꝓpositum est:tuę artis ingenio metalla mugiunt:Diomedes in ære grauius buccinatur:æneus anguis insibilat: aues simulatæ sunt:& quæ vocem propriam nesciunt habere:dulcedinē cantilenę ꝓbanē emittere.Parua de illo referimus:cui cælum imitari fas est.Hæc in Variis Cassiodorus.

Mirādū & adynaton videri:qđ a Iosepho tradiē de Alexādro Macedone:vt huic perinde ac Mosi mare Pamphylicū patuerit:cū transfretaret in Persas cū exercitu. Capur.XIII.

DE Alexandro Macedone,eiusq; maximis & felicissimis gestis,ꝑmulta & va N
ria apud veteres scribuntur : sed qđ in Iosephi historia compertum est:id omnino videtur maxime mirum:peneq; incredendum:cum nemo alter ex antiquis(quod equidem legerim) talia de Alexandro retulerit.Iosephus vero(quem Iudęorum vernaculum appellat Tertullianus)cum omnium Iudęorum historiam libris.xx.complexus sit:de Mose, eiusq; vita & gestis eadem propemodum refert:quæ & in sacra historia habentur,& apud Philonem magna ex parte repetuntur.Quo autem loco inquit,cælesti consilio,ac diuina potestate ꝑmissum : vt Moses virga accepta mare Ægyptium diuiserit, quo Hebræorum copiis atq; militi peruiū iter fieret,& expeditio facilior:tantūdem,inquit Iosephus,de Alexandri Macedonis militibus scriptum fuisse Regē Pamphylico mari imperasse:cūq; vniuerso exercitu transfretasse disiuncto ac diuiso mari:vt inuadens Persiam victoria potiretur:deuictis atq; subactis populis.Qđ equidem considerandum diligentius existimo: ac maturo iudicio expendēdum. Siquidem miracula illa Mosis,& insignia facinora minime debent Alexandri gestis cōparari:ab his ꝑsertim viris,qui in pręsidio christianę milirię a nostris collocentur. Neq; mirari admodum oportet: si pro loquacissimo homine Tacitus Cornelius tātopere a nostris incessitur:qm̄ Iudęos ipsos dixerit superstitioni obnoxios:religioni aduersos:atq; ad omnē libidinem ꝓiectissimos:cum & illi sua insignia & admiranda facinora gręculorum cōmentis,atq; mendaciis comparent:quorum ingeniosa improbitas(vt authores cōueniunt) nihil non audet in historia:sic vt mendaciorum parentes veteri prouerbio græci cēseantur.

Aureliani Imperatoris epistola ad Zenobiam Palmyrenorum Reginam:& eius responsum q̄ alto & generoso animo ad eundem sit redditum. Capur.XIIII.

O TEnent me commentaria quædam græca:in quibus de Amalasiunta,de Zenobia,& Mammea agitur:quæ omnes & egregio quidem animo,& consilio nou vulgari præstiterunt.Itaq; magna voluptate,sicubi incidit.ea adnotamus in his commentariis:quæ memoria digna sunt:quale hoc est de Zenobia Palmyrenorum Regina,quæ tam generosi spiritus fuerit,vt Aureliani August.Impe.minas & dignitatem prorsus cõtemneret. sed apponã vtriusq; epistolam:nequid hac in parte possit desiderari.Aurelianus Augu.Impera.Roma.orbis,& receptor orientis,Zenobię.S.Sponte facere debuisti id quod meis literis nunc iubetur.Deditionem præcipio tibi impunitate vitæ proposita : ita vt illic Zenobia cum tuis agas vitam:vbi te ex senatus amplissimi sententia collocauero:gemmas,argentum,aurum,sericum,equos,camelos,in ærarium Romanum conferas:Palmyrenis ius suum seruabitur.Ad hæc autem ita responsum est.Zenobia Regina orientis Aureliano August.S.Nemo adhuc præter te quod poscis literis ꝑtiit:virtute faciendum est,quicquid in rebus bellicis gerẽdũ.Deditionẽ mei ꝑtis:quasi nescias Cleopatrã Reginã ꝑire maluisse:q̃ dedititiã ĩ qualibet viuere dignitate.Nobis Persarum auxilia non desunt:quæ iam ꝑramus. Pro nobis sunt Saraceni.Pro nobis Armenii.Latrones Syrii exercitum tuum Aureliane vicerũt. Q; si illa venerit manus: quæ vndiq; ꝑratur:pones profecto supercilium,quo mihi nunc deditionem quasi omnifatiam victor imperas.Has autem epistolas qui legere apud authores velit:is Flauium Vopiscum adeat:in libro ad Bassum primo de Imperatorum gestis.

Vnde rerum principia atq; effectus in vita existant:& quomodo Astrologi,Physici,atq; Theologi inter se dissentiant. Cap.XV.

P NOtandum & illud existimo:quod ab Aurelio Augustino scribit de his cõmodis atq; incommodis,quę,ĩ vita ipsa mortalium eueniunt:quo pacto in tam varia,multipliciq; rerum fortuna pro disciplinarum decretis,principia atq; effectus habeantur.Astrologi (inquit) & hi qui Chaldęi vocãtur, omnes morbos atq; calamitates sideribus ac cęlo ascribũt.Philosophi autẽ physici & medici hęc eadem,aliaq; similia ad naturæ vires & maiestatẽ referunt. Theologi vero vni deo eiusq; potestati:quã imperare omnibus,& regere omnia merito existimamus.Hæc Augustinus. In quo tamen imprudentiæ ac mendacii omnes illos accusat:qui non omnia ad vnius dei potestatem,atq; numẽ referunt. Quod ipsum & Origenes copiose persequitur in libris quos de Rerum principiis composuit.

Qui sit morbus tonsillarum:& in qua maxime parte corporis: qualiq; origine dicantur tonsillæ. Caput.XVI.

IN commentariis medicorum inuenio & illla remedia esse relata : quæ ad
Q tonsillas ꝑtinent.Quo loco non minus partem faucium debemus accipere:q̃ morbum ipsum qui fauces occupat.Itaq; Cor.Celsus de tonsillarũ curatione in hunc modum scribit.Si tonsillæ sine exhulceratione sunt : ac ꝑ inflammationem intumuerunt:caput velandum est extrinsecus:isq; locus vapore calido fouendus:multa ambulatione vtendum:caput in lecto sublime habendum:gargarizandumq; ex reprimentibus.Radix quoq; ea (quam dulcem appellant) contusa,& in passo,mulsove decocta idem præstat.Tum medicamina alia subiicit , q̃ breuitati studentes omittimus:cum plura a Claudio Galeno,aliisq; medicis de eodẽ morbo referantur.Est autem hoc verbum per diminutionem dictum:sicuti a Pompeio grammatico seruatum est ex Ver.Flacci commentariis.Tolles (inquit) pro tumore faucium accipitur:quem per diminutionem tonsillas vocam⁹. Aristoteles vero,& alii complures apud Græcos Paristhmia & Antiades vocarunt . Inflammantur enim partes secundum fauces abscessibus hulcerosis.Sed & M.Cicero palatum ac tonsillas nominat:cum de hominis partibus disputat C.Plinius tonsillas in homine constituit:in sue glãdulas:quo loco disciplinam anatomicen explicat.Quod a nobis ob id repetitum est:vt quorundam imperitiam deuitemus:qui de hoc morbo inscite atq; inepte verba habuerunt.Neq; illud ignoratur,ꝙ & tonsas,tonsillasq; pro remis veteres acceperunt:vt Accius poeta:Ennius atq; alii.ex quo illud vulgatum ex Ennianis annalibus.

Pone petunt exin referunt ad pectora tonsas. Et item.
Tonsillas rapiunt configunt littus aduncas.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA,LIB.OCTAVVSDECIMVS.

De Hormisda Persarum principe:& quo astu atq; commento e custodia sit liberatus ab vxore. Caput.I.

Libet exemplū de Hormisdę fortuna viri summi referre: q ex familia Persarū regia fuit:sicuti & Zosimus,& Marcellinus, aliiq; commemorant.Hic igitur Hormisda in colle quodā relegatus magno studio custodiebatur a Persis : qui fratrē illius minorē natu cōtra legem in regno maluerunt.Euenit autem vt Hormisdæ vxor tale cōmētū excogitaret:quo virū suū facilius posset ex vinculis eximere.Itaq; piscē eximia magnitudine ad illum mittit:inq; eius alueo limam ferreā recōdit: ac simul fidissimo eunucho mandat:ne quo præsente piscem illū comedat:tum eo vtatur:qd in ventre inuenerit.Camelos quoq; vino & cibis onustos custodibus mittit.Ille rei cōpos strenue hoc facinus peragit : ac sumpta ibidē eunuchi veste per medios custodes euasit icolumis.Neq; me aūt latet:alios quoq; filia qdam effecisse:sed hoc ipm de Rege Hormisda nō putaui omittēdū:de quo alibi tn̄ complura retulimus. A

Vergilii carmen emendatum contra quorundam inscitiam: Furit intus aquai.ex Quintiliano & aliis authoribus. Caput.II.

Fabius Quintilianus libro institutionum primo ad Marcellū Victorium, Vnde pictai vestis(inquit) & aquai,Vergilius doctissimus vetustatis in seruit.Sed illud aquai tulerunt e nouis codicibus indiligentes,imprudētesq; librarii:proq; eo subdiderunt,aulai:cum veteres omnino codices:& ille in primis,quē ex Gallia Poggius ī Italiā aduexit,aquai retineat.Fuit autem causa librariis adulterinam vocem pro vera subiiciendi : q: usq̄ apud Vergilium legerant aquai:cum aulai,& pictai legissent. B

Aulai in medio libabant pocula Bacchi. Et alibi.

Diues opum:diues pictai vestis & auri.

Sed ego cogitans:non ab re factum esse: vt in eandem lectionem meliusculæ fidei codices conspirarent:cœpi curiosius indagare an vsq̄ apud Vergiliū potuerit esse aliquando hæc vox.Nec enim pauca quorundam inscitia,vel immutata hactenus,vel detracta adnotauimus.Inuenisse autem mihi videor:vel in Seruianis quidem commentariis id ipsum,vt nihil ꝑterea dubitari debeat.Versus igitur Vergiliani sic in libro æneidos septimo legunt.

Sequit amor ferri,& scelerata insania belli:

Ira super:magno veluti cum flamma sonore

Virgea suggeritur costis vndantis aheni:

Exultantq; æstu latices:furit intus aquę vis:

Fumidus atq; alte spumis exuberat amnis.

Quo autem loco legimus Aquæ vis:legendum est aquai,ad hunc modum.

Furit intus aquai

Fumidus atq; alte spumis exuberat amnis.

Cuius me lectionis Honorat⁹ Seruius admonuit,qui diæresin esse hic factam dicit.Q; siqs codices Seruianos paulo meliores nactus fuerit:facile in his aquai cōperiet. Nam & in ꝑ uulgatis fere sic habetur.Hanc diæresin Tucca & Varus fecerunt:nā Vergilius aliter scripsit.Quæ eñ hoc loco sit diæresis,nisi illud aquai restituatur?Quin & hoc ipsum in Persiano interprete(qui Cornutus dicitur)inuenias,cum Ennianum hoc exponit.

Lunai portum precium est cognoscere ciues.

Lunai(inquit) dictum est,secundum antiquam declinationem,sicuti Vergilius,Furit int⁹ aquai.Quod etiam Benedictus Philologus(cum de Vergiliana emendatione ad eū scriberem)comprobauit,vir vnus ætate nostra,qui de omni antiquitate sit optime meritus , cū in ea illustranda atq; excolenda assiduo studio,ac mirifica diligentia incumbat.

Dictum Demosthenis de sua fuga,ac verba Tertulliani exposita,& quo pacto,Cicero & Demosthenes in ꝑpriis causis maxime degeneres,ac timidi fuerit. Cap.III.

C NOtum eſt:& in cōmētariis celebratū Demoſthenis oratoris dictum de ſua ipſius deſidia:nam cum is paſſim pro ignauo & inerti accuſaretur : vt qui apud Chęroneam ī bello ſegniorem ſe geſſit,& fuga ſalutem ſibi quæſiuit: pereleganti hoc verſiculo reſpondit, ſuiſq; accuſatoribus illuſit.

Ἀνὴρ ὁ (inquit) φεύγων, καὶ πάλιν μαχήσεται.

Quod a me ſeruatū eſt:vt Florentis Tertulliani verba exponeremus:q ſententiam hanc erudite (vt alia multa) mutuatus eſt:cum de Rutilio viro ſanctiſſimo loq̄retur,in libro quem de perſecutione ad Scapulam cōpoſuit.Verba eius hæc ſunt.Sed omiſſis quidem diuinis exercitationibus illum magis gręcum verſiculum ſecularis ſcientię ſibi adhibent:Qui fugiebat:rurſus ibi præliabitur,vt & rurſus forſitan fugiat.In quo facile apparet:qd ipſe Tertullianus vir egregie doctus inſinuet . Re autem vera Demoſthenes p ignauo & maxime timido accuſatus eſt:ſiquidē vel in propria cauſa dicturus prius tradit̄ aufugiſſe,q̄ in iudicium deuenerit:Quod etiam in M.Cicerone turpius & indigni⁹ viſum eſt:qui cū in aliorum cauſis nemini prorſus cōcederet: in ſua tamen mirum q̄ timidum ſe ac pauidum pręſtiterit:ſicuti cū a Clodio in iudiciū vocatus eſt:q ̄ is Lentulum,& Cethegum ante ſententiam a ſenatu prolatam ſupplicio affeciſſet. Tunc enim non vili modo & ſordida veſte indutus : ſed ſquallidus & plorabundus, familiares, amicos, atq; notos ſupplex adiit:obſecrans atq; obteſtans omnes:vt riſum magis,q̄ commiſerationem de ſe concitauerit.Quod Appianus Alexandrinus in Romana hiſtoria refert.

Horatii poetę verſus expoſiti contra aliorum ſententiam de Attę fabulis: cum inq̄t.
Recte nec ne crocum,floreſq; perambulet Attæ
Fabula.ac de croco in ſcęnis expoſitum. Caput.IIII.

D HOratii Flacci verſus hi ſunt in epiſtola ad Octauium Auguſtum:quo loco de Romanis poetis iudicium facit.

Recte nec ne crocum,floreſq; perambulet Attæ
Fabula:ſi dubitem:clament periiſſe pudorem
Cuncti pene patres:ea cum reprehendere coner:
Quæ grauis Æſopus:quæ doctus Roſcius egit.

In his ego verſibus cum aliquando interpretum commentarios deſiderarem : legi apd̄ eos deridicula q̄dam & plane nugas:ſiquidem fabulam dicunt ab Atta ſcriptam:in qua de floribus ageretur:ceu officium poetæ comici ſit de floribus ſcribere.Neq; hęc vllo quidē authore traduntur:quo nihil poteſt eſſe in bonis diſciplinis iniquius aut peſtilentius. Quin illud magis fuerat explicādum:quiſnam hic Atta: aut quid in ſcæna crocus & flores.Quæ cum paulo diligentius penſitarem:haud ab re futurum putaui:ſi Horatianum ſenſum exponerem.Conſtat igitur Attam ipſum comœdiarum authorem fuiſſe haud incelebrem,vt in poetis diximus.ex quo inquit Horatius:Si velim nunc Attæ fabulas (vt critici ſolent) reprehendere:q ̄ in ſcænam vix afferri debeant:omnes me inſcitiæ,atq; īprudentię arguēt. Videbor enim addubitate,an ſatis in ſcæna ſuas parteis abſolueret:hoc eſt crocum & flores pambulare.qm̄ cōſuetudo apud veteres fuit:vti cum fabulæ agerent̄:flores ibidē aliaq; odoramenta inſpergerent̄.Hinc Lucretianum illud in libro ad Memmium ſecundo.

Et cum ſcæna croco Cilici perfuſa recens eſt:
Araq; panchęos exhalat propter odores.

Nam & P.quoq; Vergilius idem intellexit:cū in Georgicis dixerit:ex Tmolo croceos mitti odores:quo loco Seruiana expoſitio vt ineptior atq; indoctior iure inceſſitur. Iā & Hadrianus Impera.in Traiani Auguſt.honorem balſama & crocum per gradus theatri fluere iuſſit:quod Ælius Spartianus ad Cæſarem Dioclitianum cōmemorat.Neq; ſcænam ipſam dūtaxat (quæ in theatro erat) variis floribus ornabant:ſed & menſas etiam . Antoninus quidem Heliogabalus (qui naturæ portentum dici poteſt) cum viros ſummos inuitaſſet ad prandium,menſam croco ſtruebat:ſe fœnum dicens pro eorum dignitate exhibere. Sed nolo hac in re impendio longius vagari:ne ambitioni potius,q̄ authoritati videamur conceſſiſſe.Nam de re hac & Plinius Nouocomenſis,& Suetonius Trāquillus egerunt:vt poetas mittamus.Hinc illud etiam peruulgatum.

Pulpita ſolennes non oluere crocos.

Quid apud veteres muginari ſignificet:& quomodo ea voce vtatur Cicero: & qd item ſit apud Varronem ex prouerbio min facere. Caput.V.

REprehendi video a qbusdā verbū hoc quod est muginari ı quasi asperū & E
minus latinū.vel vt(vt alii dixerūt)obscurū nimis & insolens.qđ ego se-
rēdū nō puto:ne illa oīa ꝑ absurdis,ac plębeis statim reiiciamus quæ cum
veterum vsus concedit:tum authoritas doctiorū defendit.Nec enim Luci
lius tantum in satyris hac voce vsus est:sed etiam.M.Cicero. Poeta vero
Lucilius sic ad Attam.

Muginamur(inquit)molimur:subducimur Atta.

Quod ipsum alibi apud eūdē seruatū est:vt Marcellus grāmaticus notauit in cōmenta-
rio de ꝓprietate sermonis.Sed & M.Cicero(q vnus oīm Romanę loquutus est)minime ab
hoc verbo abstinuit:quādo in epistola ad Pomponiū Atticū sic scribat.De Ocella, dum tu
muginaris:neqꝫ mihi rescribis:cepi consiliū domesticū.Neqꝫ pretera defuerunt:qui in Pli-
nii prefatione ad Impe.Vespa.ita legant.Dū ista(vt ait M.Varro)muginamur:plurib⁹cer
te horis viuimus.Festus quoqꝫ Pōpeius in hoc inqt verbo accipiendū cum qd molimur, &
quasi tardius conamur . Est eñ ꝓpe ac musitare:& min facere:sicuti a Varrone relatū est.
Quin min facere inqt illos,q vix ꝓloqui audeant: sed summussando hęsitātes in aliquo ap
parent.ex quo ꝓuerbiū cōtra subuerētes . Quocirca sic poeta Ennius in Ro.annalibus.
Quod minimum est:neqꝫ(vt aiunt)min facere audent.

Quod ita Publius Vergilius imitando emolliuit.

Quid fortuna ferat populi:sed dicere mussat.

Qui sint proprie milites ęrediruti apud poetā Ausonium : ac eiusdem verba in epistola
explicata.

Caput.VI.

AVsonius Gallus verbo vtiť,qđ est ęredirutus,in epistola ad Paulinū sup lu F
dicro ope:qđ ab eo Centonis noīe inscribiť.Et qa(inqt) sub imperāte me-
tu merui,ꝓcedere mihi inter frequētes stipendiū iubebis: finaliter ęrediru
tum facies: vt cumulo Carminis in fiscū suū redacto, redeant versus vnde
venerunt.Hactenus Ausonius.Sciendū vero: ꝙ ærediruti milites eiusmo-
di appellati sunt,qbus ꝓpter ignominiā stipendiū subtrahať.iocatur enim
Ausonius de versibus Vergilianis:ꝙ sparsos laceratosqꝫ passim collegerit:& in vnū veluti
opus cōtexuerit:vt ex alieno suū poema factū sit.Nā si carmen(inqt)redeat vnde venerit,
haudquaq̄ strenuus,& frequēs in militia haberi potero:proindeqꝫ me potius inertē & ære
dirutū dixeris: neqꝫ mihi stipendiū aliqđ velut assiduo poterit assignari. Varro aūt in li-
bris de vita patrū,Stipendiū,inqt,appellatū est qđ ęs militi semestre, aut annuū dabať: cui
vero datū nō sit:is ꝓpter ignominiā æredirutus erat. qđ & Nonius Marcellus in libro de
doctorum indagine notauit.Nā & Verrius Flaccus est author æs militū, q ob ignominiā
missionem habuissent:nō in militię sacculum,sed in fiscum mitti solitum.

Quo pacto Varronis verba in libro de agricultura emendari oporteat:& quo sensu acci
pienda sint.

Caput.VII.

PErmulti olim q̄sierunt quęnā in dicēdo figura illa sit: qua Terētius Varro G
in principio libri de re rustica ad vxorē Fundaniā est vsus.Potius essem cō
sequutus Fūdania & cōmodius si tibi hęc scriberē:q̄ nūc(vt potero)expo-
nā.Ex iis autem verbis nulla qdē sententia elici potest:digna.M.Varronis
eruditione:quē Terētianus vndecūqꝫ doctissimū vocat.Sed ego antiqssimū
e Marciana bibliotheca codicē nactus(quæ Florentię admodū nobilis est)
inuenio fere ad hūc modū.Otius essem cōsecutus Fūdania,cōmodi⁹ hęc scriberē tibi, q̄ tñ
nō nihil etiā sunt īterpollata.Qa si liceat ī his tenebris,q̄ sentiā rñdere:haud aliter a Var
rone crediderim scriptū q̄ in hūc modū:Otiū si essem cōsequutus Fūdania: cōmodius tibi
hęc scriberē:q̄ nūc vt potero exponā.Nā illud,qđ aliquot habēt codices,Oti⁹ essem: depra
uatū violatūqꝫ īprobitate scriptorū est: quorū & velocitas plerūqꝫ, & inscitia ꝑmultū ob-
fuit bonis authoribus.Qq̄ & hoc apud veteres quoqꝫ vsitatū: veluti in Plautinis adhuc,
Terētianisqꝫ fabulis cōspiciť:vt vocales adeo literas abiicerēt.quo fit credendū facilius: le
ctionē illā (quā restituimus) genuinā ac ꝓpriā esse:nā & consonantis interdū literas pari
licentia in ꝓlatione omittebant.qđ & M.Tullius asserit:& grāmatici passim factitatū affir
māt.Lectio vero hęc,quā & fidei & vetustatis merito intromittim⁹, quātopere sit a studio
sis approbāda testis erit mihi & Mainardus Ioannes vir diligens:& in bonis literis admo-
dum doctus:qui eam ꝑ verissima tuetur:& asserit. Qa autem otium & negotium per t li-

teram malim scribere,q̃ per c,mouet veterũ elogia,& inscriptiones:in æreis & marmoreis monumentis:vt illud Romæ vulgatum & peruetustum ARGENTARII ET NEGOTIANTES BOARII HVIVS LOCI.

Accii poetæ versus apud Apuleium recogniti: & quo pacto mutuatus sit illos ex Acciana tragœdia. Caput.VIII.

H A.Apuleius in oratione ad Seuerianũ Proconsulem Aphricę versus Accianos mutuatus est:quo loco de Hippia,eiusq; multiplici ingenio ac doctrina agit:sed eos tamen versus,non cuiusq; est agnoscere:q̃m nulla ibi mentio fit:vel carmẽ id esse:vel ad aliquẽ saltẽ poetarũ referendũ. Sic eñ inqt Apuleius.Vno solatio freta est vrbs exempli tui:q̨ q legatus mittitur, pconsul ad nos cito reuersus est. Sol qui micantẽ candido curru atq; equis flammã citatis feruido ardore explicas:itẽq; luminis eius Luna discipula.In his aũt interpositi sunt versiculi senarii:q diligẽtia nostra facile auctorẽ suũ recognoscent: cũ ex Accii tragœdiis ab Apuleio assumpti sint.Nã & Priscian⁹ non contẽnendus author,p Accianis eos affert in libro de metris comicis:tum in Phœnissis ab Accio ita scriptum tradit.

Sol qui micantem candido curru,atq; equis
Flammam citatis feruido ardore explicas:
Quiq; natum aduerso augurio & inimico omine
Thebis radiatum lumen ostendis tuum.

Apuleius aũt nõ modo ad ipsum solẽ se cõuertit:sed ad cęteros errones(vt verbo vtar Nigidiano)Sol(inqt)& luna,necnon quinq; cęterę vagantiũ potestates:Iouis benefica,Veneris voluptifica,pernix Mercurii,pniciosa Saturni,Martis ignita.

Egregie factum a rege Alfonso in legẽda Liuii historia contra imperium medicorum : & de simultate inter eum,& Cosmam Medicem. Caput.IX.

I MInus indignũ fore putamus : neq; improbandũ ab iis q paulo humaniores sunt:si & eorũ exempla in literas referamus:qbus maiores nostri etiam viuentibus plurimũ concesserunt.Solent enim quidã sic in omnibus antiquitatẽ admirari:vt ingeniũ,resq; gestas iuniorũ prorsus despiciant.Sed ætate qdem superiori extiterunt viri aliquot magno aĩo & egregia prudẽtia cuiusmodi habiti sunt: Alfonsus rex Neapolitanus : Franciscus Sfortia: Othomanus Turcarũ princeps:& Cosmas Medices.de quibus(siquando incidit)nonnulla a nobis relata sunt.Sed illud celebre Alfonsi regis de Liuiana historia visum est:qđ hoc loco legeretur:nã cũ inter Cosmã Medicẽ maximę auctoritatis virũ,& Alfonsum regẽ subor ta simultas crederetur: misit muneri Alfonso Cosmas T.Liuii commẽtarios:librum qdem (vt par est)q̃ ornatissimũ:q̃m rex idem Liuianæ historiæ maxime fuit studiosus.Id aũt cũ medici regis(qui aderant)intelligerẽt:statim Alfonso imperant: vt cautim agat cum Florentino ingenio:neq; vllo modo Liuium attingat:librum illũ ab hoste missum: in eoq; venenũ occultari posse:atq; inter legẽdum contrahi. Quibus auditis Alfonsus attentior factus est,quasi assentiri monẽtibus videret.Sed ecce interim Liuianum opus in mediũ affertur:qđ vbi rex cœpit aspicere,nolentibus medicis aperuit,legit,euoluit:simulq; (vt homo summi spũs)ineptire(inqt) desinite:nã regis animus haud priuati cuiusq̃ regit arbitrio. Nec eñ de nihilo dicebat Homerus,sub Iouis clypeo,ac patrocinio versari principes.Itaq; Ioannes Romanus Pontifex in epistola ad Imperatorem Iustinianum: vetus illud ex historia sacra mutuatus est:Cor Regis in manu Dei.

M.Ciceronis verba exposita de L.Tubulo sacrilego,& Luciliani versus additi de eodem: q̃ acri carmine Romanos ciues Lucilius exagitarit. Caput.X.

K M.Ciceronis verba sunt in.V.de finibus libro.Quis.P.Numitorẽ Fregellanũ proditorẽ(q̃q̃ reipublicę nostrę profuit)nõ odit? Quis vrbis conseruatorẽ Codrũ,Quis Erithei filias,nõ maxime laudat? Cui Tubuli nomẽ odio non est?Quis Aristidẽ nõ mortuũ diligit?In his aũt verbis a plerisq;(vt video) ignorat q̃nã fuerit hic Tubulus:aut qua improbitate notat⁹ : vt esse odio apud oẽs debeat.Sciẽdũ igit. L.Tubulũ fuisse in Luciliana ætate hominem multis facinorib⁹,ac flagitiis insignẽ:q pter alia multa rapinator ipius, atq; sacrilegus est appellat⁹:& a poeta Lucilio amarulẽto carmĩe pscissus.Q đ & Cicero idẽ ĩ libris de natura

deorũ insinuat:quo loco de Abderite Protagora(qui ἄθεος dictus)eiusꝙ libris publice cõ bustis disserit.Quid(iqt)de sacrilegis,qd de ipsis periurisꝙ dicem⁹?Tubulus si Luci⁹ vnq̃, Si Lupus,aut Carbo,aut Neptuni filius

(Vt Lucilius refert)putasset esse deos:tã periurus:aut impurus fuisset?Quin & alibi accu satũ inqt eũdẽ in causa peculatus:& ꝙ in re iudicãdi pecuniã dolo malo ceperit. Et in oratione p M.Scauro audacissimũ hũc,atꝙ sceleratissimũ vocauit.Quocirca sic Pedian⁹Asco nius.L.hic Tubulus ꝑtorius fuit:ętate patrũ Ciceronis.Is ꝓpter multa flagitia cũ de exilio accersitus esset:ne in carcere necaret,venenũ bibit.Lucilius vero Satyrarũ author,non Tubulum modo,sed Murium, Lupum, Carbonẽ, ac Lapatum multis versibus est acerrime insectatus.Ex quo illud,Secuit Lucilius vrbem,

Te Lupe,te Muti,& genuinum fregit in illis.

Quanta sęuitia fuerit Auidius Cassius: ac de supplicio illius ad necandos homines per fumum:tum de his etiam,qui fumos venderent,non inelegans obseruatio.

Caput.XI.

INter cętera exẽpla sęuitię atꝙ crudelitatis Auidii Cassii nomen atꝙ inge L
nium relatum est:quãdo & hunc ipsum nõnulli cruoris cupidũ : & alterũ Catilinã vocarũt.Sed hoc vnũ supplicii genus ab eo excogitatũ,libitũ mi hi est adnotare:ne tanta sęuientis animi feritas atꝙ atrocitas non confide retur.Is igit Auidius trabẽ seu stipitẽ longitudine.lxxx.vel.c.pedũ e materia curabat deligi : tũ a summo vsꝙ ad infimas parteis noxios alligabat eosꝙ in altũ erectos incẽdi,atꝙ cõcremati volebat:sic vt multos incẽdio,alios fumi cruciatu necaret.qđ a Vulcatio scriptũ est ad Augu.Diocletianum. Alexãder aũt Seuerus fumo eos necari imperabat:q fucum facerent:& in amicorũ causis,atꝙ officiis fumũ venderent. Itaꝙ Turinũ familiaritate sibi coniunctum, & ꝙ improbius Imperatorẽ venderet, in foro transitorio ad stipitẽ alligatũ fumi cruciatu extinxit:addito per pręconem elogio: Fumo pereat q fumũ vendidit.Hi eñ hoĩes fumũ vendere dicunt:q in officiis aulicis ementientes,Imperatoris authoritate abutuntur:eiusꝙ famã & dignitatem infami ambitu dehone stant:quales apud Antonium Heliogabalum nobiles in hoc genere habiti sunt Cordus,& Herodes:qui eum ex stulto stultiorem faciebant.

Relatum ex lege Menia de comprimendis morientium oculis : & ꝙ minime filiis liceret parentum oculos occludere.

Caput.XII.

DE lege Menia scriptũ sic est:apud veteres fuisse cautũ : ne filii parentibus M
oculos in obitu sugillarent:qm̃ pietatẽ ostendi,atꝙ probari existimarent. Verba legis hęc sunt:vt est author Terentius Varro.

Ne filii parentibus luci claro oculos sugillanto.

Quod ipsum & Marcellus Nonius obseruauit.C. aũt Plinius refert sacrũ fuisse magno ritu Quiritũ:vt moriẽtibus oculos operirẽt: in rogo aũt pa tefacerent:quo magis indicari posset:neꝙ ab hoĩe supmum eos spectati fas esse:& cęlo non ostendi nefas.Hĩc frequẽs locus apud poetas ad pathos maxime ꝓmouendũ: de operiendis cõprimendisꝙ morientiũ oculis:quo noĩe infelices inqt Plutarchus eos vulgo solem⁹ vocitare:quorũ oculos ꝓpter absentiam non potuerint parentes obtegere.

Verbum quod est Subulo Hetruscum esse:ac pro tibicine accipi:& Macrobii verba de subulonibus ascripta.

Caput.XIII.

ERutatũ est alibi a nobis:fuisse apud veteres qui fabulas Hetrusco sermone N
cõponerent:ac in ipsa quoꝙ Vrbe studiũ fuisse Romanis ciuib⁹:vt Hetru scam eruditionem perdiscerent: quocirca voces cõpluris adhuc afferũtur a grãmaticis:quę suã originẽ in Hetruria habuerũt: qđ a Terẽtio Varrone,& Fabio Quintiliano scriptũ est.Inter alia vero quę traduntur vocabula:subulonẽ inquit Festus Pompeius Tuscam esse dictionem: qua significatur tibicen:quod ipsum &.Q.Ennius poeta in hoc versu posuit.

Subulo quondam marinas propter astabat aquas.

Vt.M.Varro notauit in libro de verbis poeticis.Huius (inqt) verbi radices haud qdẽ in Latio:verũ in Hetruria pcẽdę sunt.Sed illud in primis seruãdũ est:hãc vocem & in cœnis Macrobianis haberi:quo loco de iocis ac dicteriis disserit: q̃ in cœnis atꝙ cõpotationibus

ad vrbanitatẽ,& gratiã merito exigunt. Neq; illa (inqt) proferenda sunt: quæ Planipedes, aut Subulones solent. quem locum facilius qdam contaminant q̃ exponunt. De subulis notum est omnibus accepras esse ꝑ mucronatis spiculis: quorum sit vsus in lanificiis ad plectenda vellera. Hinc illud ab Anneo Seneca dicitur: Indignũ esse pro diis hominibusq; in aciem, suscepta subula, armatum descendere. Plinius in ceruorum cornibus subulas nũcupat: quę a Græcis παττάλιαι appellantur.

De animantibus quæ in igne viuant: ac ibidem de Chamęleontis facie, ingenio, & coloribus. Caput. XIIII.

O INter alia animantia, de qbus scribit a veteribꝰ, relatũ de his est: quorũ vita ex ipso tantũ igne cõstet. Ob eã causam Pyraules bestię, vel Pyrausta vocant a Gręcis: ꝙ in flagrãtibus fornacibus medio igne puolitant. Quadrupedes sunt: ac pennulis instructę: magnitudine maioris muscæ: vt ab Aristotele, & C. Plinio notatũ est. L. Apuleius flãmida appellat latino verbo: quę totũ euũ in igne (vt inqt) cõsumunt. vbi a flãmis lõgiore paulo volatu absunt, ptinus emoriunt. De Chamęleonte vero vulgatũ est: eũ aĩal ex elemento aeris dũtaxat cõstare. Sed hac in re libet verba C. Plinii subiicere: q in his prosequendis atq; explicãdis summa diligentia, incredibiliq; doctrina ꝓstiterit. Chamęleontis figura (inquit) magnitudine Crocodili est: nisi crura essent tecta & excelsiora: latera ventri iungunt, vt piscibus, & spina simili modo: prominet ei rostrũ, vt in paruo animãli: haud absimile suillo sit: cauda illi ꝓlonga in tenuitatẽ desinẽs: & implicãs se viperinis orbibus: vngues adunci, motus tardior vt testudini, corpus asperũ, vt Crocodilo: oculi in recessu cauo: tenui discrimine pręgrãdes, & corpori concolores: nunq̃ eos opertit: nec pupillã mouet: sed totius oculi versatione circũaspicit: ipse celsus hiãti semp ore: solus animaliũ oĩm nec cibo, nec potu, neq; alio qdẽ q̃ aeris alimẽto nutrit: circa caprificos ferꝰ: innoxius alioqui. De colore eiꝰ mirificũ illud notat: eũ nãq; subinde mutat: & oculis, & cauda, & toto corpore: ac semp illũ reddit: quẽcũq; ꝓxime attigerit: ꝓter rubrũ tamẽ & candidũ: vt authores cõueniunt: ob idq; animãtiũ timidissimũ existimat. Hinc vetus prouerbiũ tradit de iis hoĩbus q ad oĩa cõmode atq; aptissime se habẽt: qd in Atheniensem Alcibiadẽ relatũ est. Visit hoc aĩal ꝑcipue in India: & hibernis mẽsibus latere solet vt lacerta. De viribus aũt & potestate eius cõpluta atq; admirãda referunt ab authoribus, maximeq; a Democrito: q librũ de potestate Chamęleontis conscripsit. Neq; aũt ignoramꝰ accusari a criticis. C. Pliniũ: ꝙ in describendis Chamęleontis viribus Democriti authoritate abutat. In quo eqdẽ minime sum iudiciũ nostrũ interpositurus: ꝓsertim cũ idẽ Plinius fidẽ suã ad authores vetustissimos reuocet: in inuestigandis atq; aperiẽdis naturę arcanis.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER. XIX.

De remedio expergiscendi a somno, & quomodo inter se differant authores, de Alexandro Macedone, & Aristotele philosopho enarrantes.

Caput. I.

A DIgnum sane exemplũ græcis ingeniis celebratur in veterũ monimentis, quo seipsum facile quis possit vrgente somno eximere. Relatũ enim de Alexandro quidem Macedone: ꝙ is vt in gerẽdo imperio occupatior, remediũ hoc contra somnum excogitauerat. Primo vas ęneum ꝓpe lectum adstituens, seipsum ita ad quietem componebat: vti pilam ęneam seu argenteã manu cõpressam retineret brachiumq; sup vas prolatum haberet: quo pila ipsa (sicubi somno cõcederet) e manu delapsa in subiectũ æneum procideret: simulq; illo sonitu excitus exurgeret. Vnde hęc Alexãdri potius dormitatio, q̃ somnus videri poterat. Hanc rem & Ammianus Marcellinꝰ homo græcus in Romana historia retulit: quo loco similem facit Alexandro Byzantiũ Iulianũ: ꝙ is in tres maxime partes noctem diuiserat: sic vt quieti, & reipublicæ & musis iustũ pensum rependeret. Sed est tamẽ in quo authores dissentiãt: alii enim Aristoteli philosopho id ascribunt: vt Laertius Diogenes: qui ab eo factũ asserit, quo

posset experrectius in omnibus fere disciplinis aduigilare.Nos eiusmodi authorũ differẽtiam iudicaturis liberam relinquimus.

De instrumentis militarium machinarum,& earum vocabulis,ac de Tellenone,& de machina Demetrii ducis quæ Poliorces dicebatur.

Caput.II.

VIsum mihi est in ocio agẽti tormentorũ voces,& apta bellis instrumẽta pcẽsere:q̃ gręci vocãt poliorcitica: ne nihil agẽdo male agere discamꝰ. B
Sũt igiẽ hęc(quę prout memoria suppęditauerit,minime duximꝰ supprimenda)Testudines,Arietes,Fundibulę,Asseres,Ballistę,Arcuballistę,Carroballistę,Harpagones,Exostrę,Falces,Musculi,Trifaces,q̃ ex ballistis emittunẽ:Fustibuli,Cataphractę,Plũbatę,quas vocant Martiobarbulos,Onagri,Heliopolis,Plutei,Sambucę.Prela,Scorpiones,quos Manuballistas appellãt:Ambulatorię Turres,Tribuli,Sarissæ, Poliorces,Vineæ, Tellenones, Phalę,ex qbus intorquenẽ Phalaricę.Nominanẽ etiã Tragulę, Bipẽnes:& Crates metallæ. Est aũt Tellenon machinę genus:cũ vna trabes pręalta humo defigitur: & summo vertice altera trãsuersa: eadẽq; lõgior annectiẽ:eo videlicet libramẽto:vt si vnũ caput deprimatur alterum statim surrigatur.In vno aũt capite machina cũ tabulatis cratibus contexitur:in qua armati aliquot collocanẽ:tuncq; altero capite funibus depresso:eleuati milites in muro facile superponuntur.De hac machina & Plautus poeta mentionẽ fecit in fabula Astraba:cum lepide inquit.

Quasi Tellenon,aut pylum græcum reciproces plana via.

De Poliorce,qm̃ & hoc minus frequẽs,ad hũc ppe modũ Plutarchus . Erat hęc machina a Demetrio principe his rationibus & habitu cõstructa.Primo quadratã sedem habebat:cuius singula qdẽ latera ęqualia in latitudinẽ.lx.cubitorũ ptendebanẽ: a postrema vero basi vsq; ad verticẽ sic gradatim videbaẽ extenuari vt sedes infima multo latior suprema parte foret:ac mirifica qdã & egregia videbaẽ figura ex quacũq; parte resultare. Intus pterea latebrę erãt,& cauernę cõplures ad excipiẽdos milites accõmodatæ: qua vero hostes ipsos spectabat:patefactã frõtẽ habebat:& vndiq; fenestellas obtectas:qbus citra vllũ discrimẽ facile poterãt milites tela in hostes iacere:& qđ supra oĩa maxime mirũ videbaẽ:tãta qdẽ facilitate in quãlibet partẽ mouebaẽ:vt etsi strepitũ maximũ ederet:minime tamẽ obseruari aut cõspici poterat,in vtrã partẽ inclinaret.Hac vero machina Demetriꝰ ille Antigoni filius(q Poliorcites est appellatus)ira cupide ac strenue vtebaẽ:vt ex vrbiũ ruinis nomẽ illi inditũ sit. Plura aũt huius gñis bellica instrumẽta reperiunẽ apud græcos in Athenæi & Philonis cõmentariis. Apud Romanos vero authores nõ Flauius modo Vegetius de his: sed Ammianus Marcellinus,& Pollio Victruuius ad Octauiũ Augustũ scripserunt.

Ennii poetæ distichon de.P.Scipione allatum,& Annei Senecę verba in epistolis emẽdata,atq; recognita.

Caput.III.

NIhil inuenio in Romanis literis magis deprauatũ : aut corruptũ:q̃ ea oĩa: C
in qbꝰ veterũ poetarũ carmẽ allatũ sit:vt Accii,Neuii, Lucilii,& eiusmodi aliorũ.Mirũ eñ q̃ peruersę voces:q̃ pfracti numeri: & intorta lectio extat: vt magnopere laborãdũ sit:vel sensum aliquẽ posse aucupari.Qđ ego nup expertus sum in Annei Senecę epistolis: in qbꝰ siquãdo citanẽ veterũ carmina:nullã ppe imaginẽ verę lectionis,aut effigiẽ dignoscas.Libro aũt, vt vulgo nunc crediẽ,vndeuigesimo,carmen hoc Enuianum affertur de Publio Scipione: qđ ille idem de se,vt animo fuit maximo,sic refert .

Si fas cędendo celestia scandere cuiq̃:
Mi soli cęli maxima porta patet.

At in epl'a Annei q̃ corruptũ hoc est,q̃ violatũ,q̃ puersum: vt nec verba ipsa satis cohęreant:neq; sensus in aliquo appareat.Quã rẽ satis habui p tpe bonis ĩgeniis indicare:q; si qs Ennianos versus, pinde vt apposui,ex ĩtegro apud authorẽ desideret : Cœliũ is Firmianũ legat:in libro ad Imp.Cõstãtinũ primo de diuinis institutiombꝰ:quo loco & hoc ipm carmẽ de Scipione magnis cõuiciis incessitur.qñ & M.Cicero in libris de repub.posuerit:sicuti a Firmiano demõstraẽ.Vnde illud etiã Vergilianũ.Quẽ super ingẽs Porta tonat cæli.

Cassii Seueri dictum perelegans in Labienum historicum:ac de improba eiusdem Labieni dicacitate.

Caput.IIII.

Dlctū hercle lepidū & perinde elegans fertur Cassii Seueri,in Labienū histo riç auctorē:cuius forte libri cū fuissent exusti:belle secū agi Cassius puta uit fiqd in hoiem(cui credebať admodū inuisus)scōmatice iocareť. Itaq̃ dū illius(vt dixi)cōmētarii ex Sen.Cōs.essent cōcremādi: Me inqt Cassi⁹ viuū vri oportet:q̃ illos didici:festiue nimis atq̃ mordaciter. Huius autē rei meminit Anneus Seneca in epistola ad Nouatū. Nam cum Labienus idē Pompeii partibus studeret:ac historiā rerū eius gestarū scripsisset: Senat. Cons.actum est:vt eius cōmētarii cremarentur.Fuit aūt in Labieno libertas tanta:vt libertatis nomen excederet:& quoniā passim ordines,honoresq̃ omnes laniabat:Rabienus vulgo vocat⁹est: quod in oratoribus nostris copiosius explicauimus.

Quid sit repādirostrū,& incuruiceruicū pecus ex Pacuuio apud M.Varronē: & emenda ta ibidem verba & exposita contra imperitorum sententiam. Caput.V.

E Omplura qdem vocabula reperiunť:quæ poetæ veteres nō minore studio innouandi,q̃ consilio delectandi adinuenerūt:existimātes fore(qđ ait Ci cero)vt Romanus sermo fieret in dies aptior atq̃ locupletior. Quā si in q̃ busdā cōpositio ipsa paulo durior,atq̃ improbior videri potest:apud Co micos pſertim authores, plęraq̃ tamē longo vsu atq̃ consuetudine mitio ra efficiunť:eoq̃ gratiora forent si minus deprauata,& corrupta habereňť cuiusmodi hęc sunt Repādirostrū pecus:& incuruiceruicū:& arietes etiā reciprocicornes: de q̃bus breuiter nunc agemus. Nā delphinos qdā repādirostrū animal & incuruiceruicū vocarunt,sumpto ex habitu animātis vocabulo:q̃ rostrū habeat repādū:& ceruicem quasi incuruā.Qđ &.M.Varro ad Ciceronē,& Fabi⁹ Quintilianus in Pacuuianis fabulis obser uarūt.Sic eñ Varro.Secūdus gradus:a quo Grāmatica descēdit antiqua:quę ostēdit quē admodū quodq̃ poeta verbū confinxerit:qđ etiā declinarit. Hinc Pacuui⁹ rudentisibilus: hinc incuruiceruicū pecus:hinc chlamyde clypeat brachiū.Quę verba in gratiā studioso rū apponere volui:quoniā in vulgatis fere exēplaribus præfracta,& fœde inuersa sunt.Qđ aūt incuruiceruicū pecus in Pacuuiana fabula dictum sit:demonstrat hoc ipsum & Fabius ad Marcellum Victorium:referens Pacuuianum hunc versiculum.

Nerei repandirostrum:incuruiceruicum pecus.

Sed & Lucilius quoq̃(q apud nostros stili nasum primus condidit) repandirostros appel lat delphinos in satyris.

Lasciuire pecus iussit:rostriq̃ repandum.

Quod in cōmentariis Nonianis inuenitur Arietes vero primus Laberius(vt existimo)re ciprocicornes appellauit:q̃ haberēt reciproca & obtorta cornua. Id & cōmētaria quorūdā veterū probant:& Septimius Florens in libro quē de Pallio inscripsit.Arietē inquit,nō vt Laberius reciprocicornem & lanicutem appellauit:sed trabitextum.

De imagine Nemesis:eiusq̃ potestate & nominibus: vbi & epugrāma Ausonii expositū. Caput.VI.

F Væ dea sit Nemesis,& quo maxime honore habeatur, exponūt fere cōplu res:tam apud gręcos q̃ apud latinos:sed libuit adnotare hoc loco epigrā ma illud Ausonii Galli:qđ ex gręco poeta ingeniosus (sicuti pleraq̃ alia) in latinum conuertit.Carmen id est.

Me lapidem quondam Persæ aduexere trophęum
Vt fierem bello:nunc ego sum Nemesis.
Ac sicut Græcis victoribus asto trophęum:
Punio sic Persas vaniloquos Nemesis.

Quod apud gręcos tamen nescio quo pacto pressius multo,atq̃ limatius habetur.

Καὶ μὲ λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον ὄφρα τρόπαιον
στήσωνται νίκας,εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
Ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα,καὶ Ἕλλησι τρόπαιον
νίκας,καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις.

Historiā vero ex qua vtrūq̃ declareť epigrāma,Pausanias ponit:ad hāc ppemodū sententiā A Marathone inqt stadiis supra.lx.Rhamnus abest vicina mari,qua Oropū itur:paulo au tē supra mare tēplū Nemeseos est:quę cōtumeliosis maxime hoib⁹ ineuitabilis dea.Videť autem barbaros quoq̃ illos indignatio huius nominis comprehendisse:qui inMarathonē

descenderũt:nã cũ Athenas ipsas despiceret:easq; impedimẽto sibi fore arbitrarentur:lapi dẽ Parium attulerũt:tanq̃ victoria iã forent potiti:quẽ lapidẽ Phidias opifex in ipsam Ne mesis statuã formauit.Inest aũt capiti eius deę corona:in qua cerui sunt: & victoriatũ exi guę visunt imagunculę:in dextera phialã retinet:in qua cęlati sunt Æthiopes: ꝓpter ipm fortasse Oceanũ q̃ pater Nemesis tradit.Hęc Pausanias: q̃ tamẽ idẽ in hoc ipso libro haud Oceanũ Nemesis parentẽ dicit:sed Iouẽ:sicuti Helenã matrẽ:nutricẽ Ledã.Neq; aũt me la tet aliter de Nemesi ac Rhamnusia Pliniũ Secũdum scribere: sed ad cognitionẽ epigrãma tis,nõ Plinii verba,sed adhibẽdus Pausanias fuit.Nã & Ammianus qdẽ Marcellinus de ge stis Galli Imperatoris ad hunc modũ.Hęc inqt, & huiusmodi aliquoties operatur Adrastia: quã duplici vocabulo Nemesim appellamus: ius quoddã sublime numinis efficacis huma narũ mẽtiũ opinione:lunari circulo superpositũ:veluti definiunt alii substantialis tutela: generali potẽtia partilibus ꝑsidens fatis:quã Theologi veteres fingentes iustitię filiam ex abdita quadã ęternitate tradunt oĩa despectare terrena. Hęc vt regina causarũ, & arbitra rerũ.hęc disceptatrice vrna,sortiũ tẽperat accidentiũ vices alternãs : volũtatũq; nostrarũ exorsa interdũ alio q̃ quo cõtẽdebãt exitu terminãs:multiplices actus ꝑmutãdo cõuoluit: eadẽq; necessitas insolubili retinaculo mortalitatis vinciẽs fastus tumentis:in casum & in crementorũ & detrimẽtorũ momẽta versabilis:& nũc erectas mentiũ ceruices opprimit & eneruat:nunc bonos ab imo suscitãs,ad bene viuẽdũ extollit.Pinnas aũt ideo fabulosa ve tustas aptauit:vt volucri velocitate cũctis adesse existimetur:& ꝑtẽdere gubernaculũ dedit: eiq; rotã subdidit:vt regere vniuersitatẽ ꝑ elemẽta discurrẽs oĩa nõ ignoret. Et hęc demũ inqt mutabilis & incõstãs,fecit Agathoclem Siculũ ex figulo regem:& Dionysiũ gentium quondam terrorẽ,Corinthi literario ludo ꝑfecit:& Andriscũ Adramytenũ in Fullonia na tum ad Pseudophilippi nomen euexit:ac legitimũ Persei filiũ artem ferrariã ob victũ quę rendum edocuit.Verum de hoc dictum a me alibi copiosius.

De prudenti responso Cęcilii Metelli ad amicũ, qui eius animi consiliũ scire cupiebat: neq; esse cuiusq̃ ingenio facile confidendum in rebus grauioribus.

Caput.VII.

Emini vnq̃ dubiũ fuit, qn prudentiores illi hoĩes atq; consultiores habiti sint:quorũ consilia & in republi.seruãda, & in vita instruenda maxime ꝓ stiterint.Qua in re obseruatũ hoc est:cautissimũ queq; haud temere animi cõsultationes,vel intimis etiã amicis cõmittere.Nihil eñ dicebat Demo critus maiorẽ arguere imprudẽtiã atq; vecordiã:q̃ ea credere homini:quę parũ ęquo aĩo patiaris disseminari.Itaq; respõsum Metelli Cęcilii eiusmo di visum est:qd his quoq; cõmentariis legeretur.Nã hic ipse Metellus,q̃ deuicta Macedonia dictus est Macedonicus,cũ summę vir prudentiæ & consilii haberetur : amico cuidam qd esset in re magni momenti acturus rogitanti,ad hunc modum cordate respondit. Tunicã inqt hanc meã exscinderẽ:si eã meũ scire cõsilium existimarem. Quo dicto facile quiuis po test cõsiderare:cuiusmodi sit viri prudentis officiũ:cũ sit homo ipse(vt inqt alicubi Cice ro)acutũ aĩal,sagax,variũ,& multiplex:vt nihil sit minus tutũ, q̃ hoĩs fidei confidere: iu xta sententiã Pauli Tarsensis.Id aũt de Metello Nepos Cornelius,& Val.Maximus in exẽ plis,retulerunt.Poeta vero Ennius eum ꝓcipue amicum probat:qui verborum vir pauco rum sit:& qui non minus loqui,q̃ omnino tacere calleat: qualis ab eo Seruilius Geminus doctissimis versibus commendatur.

Ceruos pro seruis & fugitiuis accipi apud veteres: ac Martialis poetæ carmen expositũ contra aliorum sententiam.

Caput.VIII.

Artialis poetæ versiculi sunt notissimi in hũc modũ:quos ascribã: vt in li H bris antiquioribus inuenio.

Suppositam fama est quondam pro virgine Ceruam:
At nunc pro ceruo mentula supposita est.

Ita eñ veteres adhuc codices retinent: quæ lectio ꝓpria & genuina est:vt non puerũ sed ceruũ suppositũ legamus.Nã q lepor obsecro in carmine:q̃ festiuitas in poeta vrbanissimo fuerit:si vt qdam legunt pro virgine ceruam fuisse suppo sitam,nunc ꝑ puero supponatur mentula? Hoc autem loco ceruũ Martialis & elegãter & an tiquorum more pro fugitiuo accipit,siquidem & supra.

Huic comes hęrebat domini fugitiuus Achillas,
 Insignis forma,nequitiaqꝫ puer.

Ceruos vero apud antiquos vocari cõsueuisse a celeritate fugitiuos docet etiã Sex.Põpeiꝰ cuius verba ex libro de verborũ significationibus.xix.subiecimus:etsi in puulgatis istis codicibus neutiq̃ cõperias.Seruorũ inqt,dies festꝰ vulgo existimat̃ Idus Augu.ꝙ eo die Seruius Tullius natus:idẽqꝫ Dianę ędẽ in Auẽtino dedicauerit:cuiꝰ tutelę sunt cerui: a quorũ celeritate fugitiuos vocãt ceruos.Quibꝰ intellectis aperte sensus elicit̃.Neqꝫ illud alienũ videri debet:qđ in Terẽtiana fabula scriptũ est ab Ælio Donato:quo eñ loco Terẽtius Quadrupedẽ inqr constringito:quadrupes,inquit Donatus,ligaturę genus in crurībꝰ:aut item quadrupedem posuit pro seruo & fugitiuo.vnde illud Vergilianum.

Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit.

Quocirca apud comicos etiã authores ceruum pro fugitiuo dici solitũ apparet:sicut & lupę itẽ pro meretricibus passim accipiunt̃:& canes ꝓ amatoribus: vt q lepores magno studio consectentur.quæ ab eodẽ Donato afferuntur.Hinc illud vulgatum.

Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos.

Et illud etiam Terentianum ex Liuio Andronico(si Iulio Capitolino credimus)ꝓ militari dicto.Tute lepus es:& pulpamentum quęris.

M.Ciceronis verba emendata atqꝫ exposita in libro de optimo dicendi genere Lucilianis versibus de Esernino oratore:ac de eo nõnihil.

Caput.IX.

I M.Ciceronis liber est cui titulũ fecit de optimo genete oratorũ.Quo aũt loco de Æschine oratore Attico,& Esernino Romano habet̃ mẽtio:verba quędã corrupta alicubi sunt,& obscure inuoluta:qđ vt facilius extimari,atqꝫ iudicari possit ascripsimus:veluti etiãnũ leguntur in oĩbus fere exẽplaribus.A me,inqt,quo maximis minima cõferã:gladiatorũ par nobilissimũ inducit̃ Æschines:tanq̃ Eserninꝰ(vt ait Lucilius)nõ spurcus homo:sed acer & doctus:quo modo a Pacidiano hoc cõponit̃ optimꝰ longe post hoĩes natos.hactenus Cicero.In quis tñ verbis nullus ꝓpe sensus elicitur: nulla carminis Luciliani effigies apparet. Nos aũt(qui bonis mentibus elaboramus) nõ indignũ prorsus operępreciũ fore arbitramur:si & Ciceronis verba exponamus:& ipsum Lucilii carmẽ restituamus.Elegãter eñ & erudite M.Cicero inter nobilissimos gladiatores,hoc est ĩter eos, q in foro velut in acie & arena certãtes dimicẽt,Æschinẽ cõnumetauit:collata cũ Esernino similitudine ex Luciliana satyra Facile aũt Ciceronis verba ĩtellexeris:si Lucilii versus ascribamꝰ:sicuti adhuc integri seruant̃ in cõmẽtariis Nonianis ad filiũ. Eserninꝰfuit flacco ore:ęq̃ quoqꝫ sannis:
Spurcus homo:vita fuit illa dignus:locoqꝫ:
Cum doctus tum acer componier optimus multo
Post homines natos:gladiator qui fuit vnus.

Ex his plane cõstat:quo pacto Ciceronis locus & interp̃tãdus sit & emendandus.Q̃q̃ hoc idẽ de Esernino in ep̃lis ad Põponiũ Atticũ,& in Tusculanis etiã relatũ est. Neqꝫ illud p̃terea ignorãdũ:ꝙ idẽ.P.Lẽtulus Eserninus vocatus est:& prõptus in dicẽdo.Cuius pater Marcellus Eserninus in oratotum quoqꝫ numero a M.Tullio intromissus:sed filiꝰ(de quo supra)lõge doctior,acrior,& exercitatior habitus est. Quam rem & in nostris Oratoribus perdiligenter explicauimus.Apud Senecã vero Anneũ, & alter Eserninꝰ Marcellus in Declamationibus celebratur,q nepos Asinii Pollionis fuit:a quo sic instructus atqꝫ doctꝰ traditur:vt eius eloquentię futurus hęres crederetur.Sed hęc alibi diximus copiosius.

Locus elegans Heliogabali Impe.de suis conuiuiis in discumbendo, ac de sigmate etiam mensa.& quid ea voce apud Martialem poetam significetur.

Caput.X.

k LEpide factũ tradit̃ a Vario Antonino Aug.q Heliogabalus est appellatꝰ,in amicoꝝ cõuiuiis.Nã cũ hiꝭ coenã forte exhiberet:q̃busdã simul discũbẽtibus nõ accubitꝰ qdẽ ꝑ cõsuetudine , sed reflatiles folles substerni curabat: idqꝫ ipsum mirifica arte & ĩgenio:sic vt cõuiuę reflatis paulatim follibꝰ,infra cęteros sub mẽsis ridicule subsiderẽt. Quin & idẽ Impa.(vt a Lãpridio traditum est)primus adinuenit sigma humi consternere,sine lectulis: vt a

pedibus vetes ad reflandũ spiritum soluerent.Quod autẽ Sigma hoc loco Lampridius dixerit: in ea voce accipiendũ est,mensę genus:quę lunæ similitudinem haberet,formamq; præferret x literæ græcę:quod & Valerius Martialis insinuat.

Accipe lunata scriptum testudine Sigma. & alibi.

Septem Sigma capit.Tametsi dictio hęc nostris grammaticis fere deprauari consueuit.Sedeũ Lãpridius id totũ apertissime explicat.Habuit hãc inquit,cõsuetudinẽ,vt octo caluos rogaret ad cœnã,Itẽ octo luscos,Itẽ octo podagrosos,octo surdos,octo nigros,octo lõgos,octo pĩgues: cũ capi nõ possent vno eodẽq; sigmate:vt ea rõne maior subinde risus spectatorib⁹ moueretur.

De Cymbio vase,& Carchesio,& quo pacto Macrobius fœde errauerit:cũ de his differit in Saturnalium commentariis. Caput.XI.

NOtandum Macrobii Aurelii erratum,& quidem fœdum,de vasculo:quod sit Cymbium. Afferit enim in Romana quidem eruditione primũ de hoc factã esse mentionem a poeta Vergilio:cũ alii ante illum de eo meminerint. Vulgatum autem compluris apud gręcos de eo disseruisse.Nã præter Philemonem comœdiarũ authorem,& Anaxandridem, Eratosthenes quoq;,& Demosthenes de Cymbio egerũt:quod apud eundem Macrobiũ Eustathius affirmat.sed eius verba subiicienda sunt:quo facilius cognosci veritas,ac iudicari syncerius possit.De Carchesiis inquit & Cymbiis apud Larinos haud scio an vnq̃ mentionem reperias. Ac paulo mox.Nec Cymbia inquit in latino sermone reperies:nã sic vnus apud nos P.Vergilius. L

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Q; autem incognitũ id latinis ingeniis dicat:neq; ab aliquo prorsus vsurpatũ ante Maronẽ perfalsum esse apertissimis rationibus conuincitur:quandoquidem Varro ipse Terentius,qui ante Vergiliũ scripsit,cymbium vas nominauit:in eo maxime commẽtario,quem de vita patrum inscripsit.Erant inquit vasa vinaria:sicuti cymbia,aquilinę,paterę,gurti,sextarii.hęc hactenus Varro:quę Nonius etiã Marcellus in libris ad filiũ agnoscit,quo loco de vasculis agit. De figura autẽ cymbii non est agendum nunc pluribus.Constat enim ab effigie cymbę denominatũ:nam cymbium,vt idem ait Macrobius, per comminutionẽ a cymba deducitur. Quin & alia traduntur poculorũ genera,quæ ab ipsis nauigiis formam & nomen acceperunt:sicuti Carchesiũ.Neq; mirari quisq; debet Macrobiũ hac in re excidisse:cum in Carchesio etiam pari ferme errore deliquerit.quando & hoc ipsum verbũ a Liuio quidẽ Andronico positum est qui latinorum poetarum vetustissimus merito habetur.sic enim Liuius de Carchesio.

Florem anclabant liberi ex Carchesiis.

Quod & Pompeius Festus obseruauit:cuius doctrinam atq; eruditionẽ idem Macrobius magnopere commendat.

Quibus causis Romanus populus atros dies ac luctuosos haberet:ac de minuẽdo luctu,& publice,& priuatim.

Caput.XII.

IN collectaneis Sex. Pompeii,quæ contraxit ex Verrii Flacci cõmentariis,rationes afferuntur de minuendo luctu tam publice,q̃ priuatim:quoniam pro M rerum fortuna atq; calamitate, luct⁹ in ciuitate habebatur:veluti cum Vestalis ob noxam iussu pontificũ confoderetur:cum cælesti igne capitolium tangeretur:aut cum clades aliqua insignis foret denunciata.Tolli autem luctum in populo his maxime tribus causis relatum est:in dedicatione ędis,in cõdendo lustro:quod ad censorum officia pertinebat:tertio cum votum publice susceptum rite solueretur. Et hæc quidem contra publicum mœrorem constituta sunt. Priuatim vero complura in vnum congruebant:quæ omnem familiis luctum abolerent:hoc est cum liberi nascerentur,cum nouis honoribus familiam honestarent. Item cum pater aut filius,aut vir,aut frater ab hoste captus domũ rediret:cũ puella desponsaret͂ : cũ propiore cognatione aliquis nasceretur,q̃ ille cuius nomine luctus fuisset.Poeta autem Ouidius per decem menses tradit post vxoris obitum superesse in coniugibus luctum.quod ex legibus Numę assumptum est:vt copiose exponitur a Plutarcho.Putaui hæc adnotanda:vt intelligatur facilius,quæ potissimum rationes forent:quibus Romanus populus ad luctum,aut ad lętitiam adduceretur:quando & in veterum annalibus frequens mentio sit de luctu publice comminuendo.

De Necepso rege & philosopho,eiusq; magice,& Paulini poetę versus expositi ex Firmico Materno & aliis. Caput.XIII.

N Carmen est in poemate Ausonii Galli:quod a Paulino conditum scribit : cum Tranquilli historiam de regibus in epiromen referret.

Quiq; magos docuit mysteria vana Necepsi:
Et qui regnauit sine nomine mox Sesoostris,

Quis autem accipiẽdus sit hoc loco Necepsus:aut quid etiam scripserit, dubitari video a doctioribus.Qua in re legẽdi sunt veterũ annales:in quibus repetiemus regem fuisse Ægyptiorum Necepsum,qui annos plures imperauit : quod & Manethus author antiquissimus & Eusebius tradunt:quin & a Iulio Firmico plurimũ celebratur: non pro viro tantũ in astrorum cognitione peritissimo,sed etiam pro rege iustissimo.Quo eñ loco de apotelesmatibus & decanis disserit:plura de Necepso adiicit.Sunt Decani inqt,magni numinis & potestatis:q̄ omnia prospera per ipsos,& omnia infortunia decernũtur:sic & Necepsus imperator iustissimus Ægypti,& astrologus valde bonus:per ipsos decanos omnia vitia, valetudinesq; collegit:ostendens quã valetudinem quis decanus afferret:& quia natura aliam naturam:& quia deum frequenter alius deus vincit:ex contrariis naturis,& cõtrariis potestatibus omnium ęgritudinum medelas diuinę rationis magisteriis inuenit.Idem alibi eundẽ Necepsum,ac Petosyrim diuinos viros,ac sanctissimę religionis antistites appellat. Qđ & C.Plinius sensit:qui in trađẽda ratione humanę ętatis Petosyrim ac Necepsum authores nominat: quorũ sententia Trimoria ipsa in vita hominum redderetur. Q; autem vana mysteria Necepsi dixerit,ad eius magicen,vt puto,respexit:qua reges fere Ægyptii præstiterunt:quæq; a C. Plinio non semel inepta vanitas:merumq; prętigium appellatur.Hęc vna inquit omnium artium fraudulẽtissima:quę in toto terrarum orbe plurimum semel valuit.Sed a Tybe.Imperatore vana falsaq; comperta est.Ea eñ,vt inquit Plinius,quę a sphęris,ex aere & stellis,& lucernis, peluibus,securibusq;,& multis aliis modis diuina promittũt:& vmbrarũ prȩterea inferorũq; colloquia,falsa omnia,& improbę recepta sunt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VIGESIMVS.

De Sibyllarum diuinatione,quæ in Branchis ac Delphis vaticinia redderẽt:ac ibidem nonnihil de prophetis relatum ex doctrina Platonicorum.

Caput.I.

A Cælius Firmianus,Hieronym⁹,& alii veteres permulta de Sibyllis,earũq; diuinatiõe scripserũt:quod etsi alias diligẽter obseruaui:libitum tñ est ea hoc loco reperere:quę in Academicorũ cõmentariis legimus: quo pacto,quibusq; rationib⁹,& in Delphis,atq; in Branchis eiusmodi vates deũ se cõcipere crederẽt.Nã prophetę ipsi & vates,vt erudite a Platone & Iamblicho scribit,per deos quidẽ aut dęmones vaticinãdi spiritũ capiũt:quo rerũ causas cernũt, & futura etiã prȩuident.Nihil eñ sine diis perficiũt:quorũ tanta est potestas & bonitas in subiecta, vt dũ in seipsis permanẽt,ad alia tamen subdita pro rerũ genio & similitudine calor ille & potestas accedit:veluti & Solis radiis accidit:sicubi in alia corpora atq; elemẽta influũt.Neq; aurẽ possunt homines suopte ingenio quicq̃ de diis cognosse,nisi vis quędã ab illis,& quasi ignis incidat:quo inspirãre humana simul & diuina cẽseant.qđ a Porphyrio & vniuersa Academia copiose asseritur. Opera eñ diuina quæ penitus absoluta sunt,dii quidẽ perficiũt,media angeli,tertia dæmones. Verũ sic de Fatidicis Chalcidẽsi.Iamblichus ad Porphyriũ:Sibylla inquit in Delphis duplici ratiõe deũ suscipere solita est: aut enim per tenuem spiritũ & ignem,qui alicubi ex ore quodam antri prorumpebat:aut ipsa etiam in adyto sedens super æneam sellam,quæ tripes vel quadrupes foret, numiniq; dicata,& vtrobiq; diuino illo spiritu acta vaticinia fundebat:itaq; tũ plurimus ignis ex antro euolans vari vndiq; circunfundirur,eamq; suo numine repletam agitat:aut item sacraræ sedi adhærẽt:per quam deo afflata protin⁹ ad vaticinia erumpit.Sed & Vates Fatidica in Brãchis quæ in axe considit,aut virgã manu gestat a numine aliquo sibi cõcessam,aut pedes interdum limbumq; vndis proluit:vel ignis vaporẽ ex vndis haurit:simulq; his rationib⁹ diuino splendore cõpletur:deoq; plena,vt dicũt,rerũ pãdit oracula.Quin & pphetę ipsi ac cęteri vates(vt inqt

Iamblichus)cum dei numine afflantur nihil timent,nihil verentur.Nam & per inuia incedūt perq; ignem intacti feruntur,& flumina transeunt.Quod etiā fieri scribit a sacerdotibus in Cathaballis. Quibus manifesto apparet vates ipsos omnem prorsus humanitatem exuere : cum diuinum ignem & spiritum hauriunt:quo agitari magis extimulantur : vt a poeta Vergilio prudenter traditum est de Cumana Deiphobe.Scripsimus alias de Sibyllarum numero & ętate:ex Varrone,Augustino,Firmiano,Capella,& aliis:cum Varro Terētius a quibusdam temere in hoc accusetur.

Mos veterum relatus in comitiis dirimendis,Ioue tonante,fulgurante.& φ Flaminica etiam feriata tunc esset.

Caput.II.

INter alias veterum obseruationes de comitiis dirimēdis illud etiam in augurum disciplina diligenti cura prouisum est:ne quid ageretur cum populo si cubi fulgura aut tonitrua extitissent:φ illa omnia diis superis improbari viderentur,quæ Senatus.P.Q.R.decerneret. Itaq; in iure veterum pontificum sic lege cautum est.Ioue tonante,fulgurante,ne comitia sunto. B

Quod ob eam quoq; rationem referendum est:quoniam apud veteres poetas insinuari hoc ipsum alicubi videmus:sicuti Plautinum illud nūc subit in statuēdo iudicio.

Vt primum tonuit,citatrix ruffula,sublurida:

Iacent rationes,silet iudicium:quid dicam nescio.

Et illud notum. Tonat augure surdo.

Haud enim fas putabatur,eo temporis cum populo agi. Quæ res quum locis multis apud M. Tullium,tum in orationibus contra Antonium notatur.Vnde vitiosi magistratus atq; dignitates dicebantur,siquando Ioue tonante ac fulgurante crearentur. Sed hoc idem Appianus Alexandrinus explicat,vt alia permulta omittamus,qui in celebri illa seditione inter Apuleiū Tribunum,& Cæcilium Metellum,tam ingēti voce Romanos ipsos refert in comitiis proclamasse,vt tonasse de cælo videretur:quo tempore nihil quidem,inquit,ex lege cum populo agi concedirur. Illud autem sciendum, φ ipsa quoq; Flaminica, quoties tonitrua audisset, feriata erat:neq; agere quicq̄ fas erat,quousq; deos rite placasset : vt a Vectio Prætextato refertur ex Pontificum commentariis apud Macrobium.

Q; in Tyberis vndatione draco maximus per Vrbem visus sit,Mautico imperante:ac de alio item Augusti Cæsaris dracone,quem pro comitio ostentauit:& alia ibidem cō similia ex historiis veterum allata.

Caput.III.

SCriptum est in Romanis annalibus,ac sæpius notatum:quo tempore dracones,vel qua magnitudine in vrbem Romā delati sint. Nam inundante maxime Tyberis fluuio visi per vrbem traduntur.quod ipsum temporibus nostris contigit.Sed illud prope incredendum quibusdam videri solet:quod imperante quidem Maurico Augusto Romæ accidit:qua videlicet tempestate exundationes aliquot maximæ extiterunt & Athesis,ac Tyberis fluminū:quando ob ingentem vim vndarum Veronæ vrbis mœnia dicuntur alicubi disiecta ac diruta.Tyberis autem fluuius in tantam excreuisse magnitudinem traditur:vt eiusdem alluuiones supra muros vrbis influerent,ac regiones occuparent. Quo factum est,vt quum multa serpentum genera per alueum Tyberis,æstuante fluuio,essent deuecta:inter hæc draco mira quadam & insigni magnitudine per Vrbem transiens,vsq; ad ipsum mare descendit: quod & mox horribile prodigiū pestis maxima secuta est.Iam vero & Octauius Aug. draconē siue anguem quinquaginta cubitorum Romæ habuit:eumq; pro comitio Romano populo ostentare consueuit:sicuti etiam Rhinocerotem apud septa,& Tigrim in scæna.siquidem Augustus idem eiusmodi ludis ac spectaculis magnopere tenebatur. Mittimus nūc historiam de illo nobili dracone,quem Attilius Regulus in Aphrica ad Bragadam fluuium,castris ibidem positis,ac machinis admotis tandem interfecit.Cuius etiam corium.cxx. pedum longitudine fuisse traditur:quumq; illud in Vrbem mitteretur,diu a Romanis non sine miraculo spectatum est. sicuti & Tubero in historia,& Gellius,aliiq; ex Græcis permulti scripserunt. C

De symbolis Ægyptiæ theologiæ:ac de lotho arbore, super quā deua locaretur:aliaq; obiter non iniucunda de lothò capillata.

Caput.IIII.

D INter alia symbola, siue notas Ægyptię theologiæ, lothon, persicum, & eiusmodi alias arbores inuenio celebrari, qbus doctrina occultior atq; intellectus significaretur, vt multi ex veteribus testant. Nã & limũ cũ nominabant, symbolicos mundi molem, seu corpus intelligere soliti sunt: quo ipsa rerum materia exprimitur. Cum vero deum lotho insidentem dicerent, id quidem pro deo ipso, atq; diuina intellectus perfectione accipiunt. Quod & Chalcidensis Iamblichus ad Porphyriũ scribit. Quoniam, inquit, omnia in lotho & orbiculara & rotunda sunt, & poma & folia: quę figura omniũ proculdubio absolutissima est. Sedenim ex ea effigie, inquit Iamblichus, mentis actio denotatur. Deus autem super hanc actionẽ in seipso totus cõsistẽs, ac reliquos principat⁹ exuperans, sanctus & vbiq; venerãdus penitus conquiescit: qđ ex ipso etiã sedentis habitu pernoscitur. Nam hic idem cum generationis ac totius naturę viriũ omnium quę insitę elementis sunt, causa existat: immaterialis quidem ipse, indiuisus, immobilis, ingenitus, totusq; ex seipso, & in se ipse totus, omnia cõplexus. Qua ratiõe sup aquatilem lothũ eiusmodi numen Ægyptii prænotarunt. Proclus autem, quo loco de Magia differit, animãtia quędam lapidesq;, & arbores recenset: quæ suis dicata numinibus, maxime præstant. Lothon etiã, inquit, Apollinis numini ascriptam atq; dicatam: q; ante solis emersum sua folia implicat: prosurgente autem sensim ac paulatim explicat: & quatenus ad mediam cæli plagam ascẽdit, folia expandit: quo venerationem suo numini peculiarem ostendat. Notum vero, q; in Vrbe olim Roma & lothos plurimum celebrata est: nec illa tantũ, quæ in Lucinę area esset: & quæ item in Vulcanali: verum quæ capillata diceretur: quoniam Vestalium virginum ad hanc capillus deferretur. Quas omnis æui longissimi fuisse testes sunt, & M. Varro, & C. Pli. De eadem arbore, eiusq; magnitudine, fructu, & viribus permulta apud Theophrastum, & cæteros comperiũtur. Neq; enim ignoramus & hærbam esse lothon, & inter palustres etiã caules referri. Hæc in Ægypto fabę similis traditur, Arbor vero in Aphrica frequẽs, pyri magnitudine censetur: quã Celtym vocitant: vt a Plinio seruatum est.

Scita admodum ac elegans expositio a Plutarcho de origine verbi, quod est *Spurius*: ac nonnihil etiam de latinis prænominibus.

Caput. V.

E IN commentariis veterum Grammaticorum, illi homines fere a Latinis nominati sunt spurii: qui non ex legitimo genere, sed ex quadã colluuiõe orti sunt: q; eorũ videlicet parentes ignorentur: nã & ipsi velut ignobiles notissimo dicto Terræ filii olim dicebantur. Sed vnde originem duxerit hoc verbũ, quãq; rationẽ habeat, Plutarchus homo in omni disciplinarum genere diligentissimus, egregie exponit in Romanis quæstionibus. Quum veteres, inquit, Romani complura nomina vnis literis, aut binis, ternisve signarent: veluti P. Cn. *Ser.* & *Sex.* hoc est Publios, Cnæos, Seruios, & *Sextos*, quæ patrum forent prænomina: *Spurium* itidem binis literis ita notabant, Sp. quæ descriptio & orbatos parentibus indicabat: quoniam siquos sine parentibus dicerent, Sp. tantũ scriptitabant. Quo factũ est, vt spurios etiam vocarent eos, qui in certo genere crederentur. Q; autem viris honestissimis hoc prænomen inditum fuerit, Sp. Carbilius Ruga, Sp. Melius, aliiq; complures testantur, tali prænomine insignes. Neq; probandã cẽseo eorum opinionem, qui etymon huius vocis ad ipsos *Sabinos* referant: tametsi prænomina etiam Romanorum, vt alibi diximus, magna ex parte a *Sabinis* accepta sunt.

De Vestalium capillis, qui ad arborem Lothon obruerentur: ac Plinii locus exposit⁹: tum quæ arbores felices, aut infelices a veteribus habeantur.

Caput. VI.

F IN libro C. Plinii ad Vespasianum Augustum. xvi. quum de arborum ætate scribit, verba hæc sunt. Antiquior Lothos est, quæ capillata dicitur, quoniam virginum vestalium ad eam capillus defertur. Quo loco dubitari video a doctioribus, quid Plinius designet de vestalium crinibus. Nos vero morẽ virginum putamus insinuari: quo tenerentur omnes, quæ Vestæ sacris forent initiatæ, capillum detonderi: qui deinde ad arborem Lothon inter felices receptam deuectus humo obrueretur. Quod ipsum ex Flaminum ac Vestalium sacris elicitur: in quibus cautum fuit, sicut in veterum commentariis traditur, vt vnguium, & capilli præsegmina subter felicem arborem terra obtegerentur: quod Aulus Gellius in Atticis noctibus refert. sic enim de Flaminum sacris notatum.

Capillum dialis nisi qui liber homo est,non detondeto.
Vnguium dialis & capilli segmina subter arborem felicem terra integunto.
Quam rem in vestalibus etiam obseruatam existimo:itaqꝫ ad capillatam Lothon earum crines deponi mos fuit.Sex.autem Pompeius in hoc videtur dissentire:cũ capillarem arborem ea ratione dictam crediderit:ꝗ ad eã,vt inquit,attonsus capillus suspenderetur.Felices vero arbores sunt,quę a Verãnio traduntur,quęrcus,ęsculus,ilex,fagus,corylus,sorbus,ficus alba,pirus, malus,vitis,prunus,& cornus. Infelices vero dicit, quæ diis manibus & inferis dicatæ sint,vt sanguinẽ,filicem,ficũ atram,& quę nigrantis baccas,nigrosqꝫ fructus ferunt.de quib⁹ copiose Macrobius ad Eustathiũ scribit.C.quoqꝫ Plinius eas dicit arbores religione dãnatas quæ neqꝫ seruntur vnq̃:neqꝫ fructum ferunt.quod ipse etiam Theophrastus non ignorauit.

Quid apud veteres sit Prætextatus sermo:ac de verbis prætextatis,& quomodo in ea voce parum consentiant authores.

Caput.VI.

TRaditum est a C.Suetonio Cęs.Vespasianum plurimę dicacitatis fuisse:& sic scurrilis ac sordidę,vt nec pretextatis quidẽ verbis abstinuerit.Quo loco prætextata verba ac sermonem vocat subobscœnum & impudentem:cuiusmodi peculiatis est iunioribus ac pueris, qui prætexta vtantur:nec togam virilem induerint:sic enim ex ipsa vocabuli ratione videreretur intelligẽdum.Quod a me ob id in primis notatum est:quoniam contraria his ac penitus diuersa a Pompeio Sexto referuntur libro.xvi.de verbis priscis.Nefas inquit,apud veteres habitum:vti prætextati pueri verbis obscœnis vterentur:ideoqꝫ prætextatum sermonem appellarunt, qui nihil obscœnitatis referret. Quod ipsum & Vectius Prætextatus apud Macrobium videtur probare.Nam togam inquit,prætextam ea ratione pueris additam:vt ex colore purpuræ ingenuitatis pudor regeretur:diuqꝫ negatum libertinis fuit,vt pretexta vterẽtur.Idqꝫ iudicari facile potest:vel ex mutatiõe vitę apud Romanos verbi significatum permutatũ:aut ipsos quandoqꝫ authores pugnantia,& contraria scribere.Neqꝫ illorũ sentẽtię accedimus:qui apud eundem Pompeium sermonem prætextatum accipiunt pro impudico & lasciuo:cum nihil dixerit habere obscœnitatis.Hinc pretextatę fabulæ apud antiquos celebres:quibus pręcepta & monitiones ad optimos mores traderentur. Neqꝫ autem ignoramus in eodem Macrobio pretextata verba pro impudicis esse accipienda:cum dixerit admittendã in symposio venustam alacritatẽ quæ lasciuia careat:neqꝫ pretextata,& impudica verba adsint:cuiusmodi Subulones,atqꝫ Planipedes faciũt.De prætextata vero,eiusqꝫ initio & causis alibi scripsimus:ac multa in Saturnalibus referũtur:quæ Macrobi⁹ e Gellianis noctib⁹ maiore studio q̃ iudicio transtulit:cũ sit obnoxię mentis,& ingenii maxime infelicis:nunq̃ fateri, per quos authores profeceris. G

Ænigmata duo allata:vnum.s.ex Platone:alterum vero ex fabulis Plautinis,:& vtrũqꝫ lepidum,& perurbanum.

Caput.VIII.

QVærebatur nuper a viris doctioribus de studio veterum in his perquirendis ac referendis:quæ propter ipsam obscuritatem a Gręcis Griphi & Ænigmata dicuntur.Sed ex pluribus,quæ relata sunt,libitum mihi est Platonis philosophi ęnigma apponere:quo legentium animus in his quoqꝫ pensitandis atqꝫ intelligendis excitetur.Est autem hoc,velut in Parthenicis satyris triplici senariolo expressimus,ludicrum sane & ridiculum:sed quod a Platone tamen viro grauissimo notatum sit. H

Homo non homo:videns non videns:alitem
Non alitem:lapide non lapide:perculit:
Cum super arbore,non super arbore degeret.

Quin & aliud de Arietini responso considerandum existimo:quod in Atticis lucubrationib⁹ relatum scimus ex Freto Plautina.Id autem in hunc modum se habet.

Hoc illud:quod Arietini responsum magnis ludis dicitur.
Peribo si non fecero:si faxo vapulauero.

Quod & Gellius vir Romanus diligenti studio perquisiuit.

De licentia veterum Poetarum in notandis hominibus:ac elegans Parodia Metelli Cons.contra Poetam Neuium.Tum de lege a censoribus lata:qua Poetarum maledicentia reprimeretur. Caput.IX.

I NOtum est ex veterum historiis, quanta animi libertate ac licentia Poetę Græci flagitia hominum, atq; improbitatem insectarentur: tum hi præcipue qui antiquas comœdias scripserunt, cuiusmodi fuerunt Susarion, Machnes, Cratinus, Aristophanes, Eupolis, & alii complures: quorum ingenium & licentiā apud nostros etiam quidam sunt imitati in taxandis ac nominatim accusandis hominibus. Siquidem Lucilius, Gn. Neuius, & C. Lucullus acerrimi quidem, ac virulenti contra vitia extiterunt. Neuius certe Poeta Metellos etiam ipsos, ac Scipiones suis versibus proscidit, quod & M. Cicero pereleganti Parodia vsus contra Q. Metellum in oratione aduersus Verrem significat, sicuti Pedianus quoq; Asconius agnoscit. sic enim Cicero. Te non fato consulem, vt cæteros ex vestra familia. quoniam idipsum Poeta Neuius ita Satyrice dixerat.

Fato Metelli Romæ fiunt consules.

Cui etiam dicto (vt est author Pedianus) cum esset consul Metellus, ita respondit senario hypercatalecto, quem Saturnium vocamus,

Dabunt malum Metelli Neuio Poetæ.

De qua re & Maurus Terētianus ad Nouatemū meminit. Quin idem Neuius pari licētia atq; mordacitate vsus est cōtra P. Scipionē Aphricanū, nulla tāti hominis ratione habita. Quo factum est, vt Poeta Neuius ob nimiam in scribendo maledicentiam, ac probra in Romanos principes, ab ipsis quidem Triūuiris in vincula cōiectus sit, & in carcere aliquādiu haberet, vbi fabulas etiā aliquot composuit. Sedenim maledicendi licētia, & improbitas adeo processit, vt lex Romę per Cēsores lata fuerit, qua eiusmodi probra ac maledicta reprimerentur. Quod ab Horatio Flacco demonstratur, qui in epistola ad Octauium Augu. refert veteres Romanos irato animo atq; ęgerrimo tulisse a Poetis lacerari. Vnde fuit illis hæc quoq; cura inquit

Conditione super communi, quin etiam lex,
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenq̄
Describi. vertere modum formidine fustis:
Ad bene dicendum delectandumq; redacti.

De morbo Elephantiasi, & vnde nomen acceperit, ac de Lichenis ibidem, & Gallica scabie contra quorundam inscitiam.

Caput. X.

k RIsum nuper mihi mouerunt medici quidam in Academia Florentina, qui cum de lichenis & elephante morbo, seu elephantiasi loquerentur, imperite simul & inepte de his eorumq; nominibus & potestate disseruerunt. Inter alia enim Lichenas pro eo morbo falso accipiebant, quem vulgo Gallicum vocitant, in quo contagio ipsa, doloresq;, & alia permulta maxime dissimilia sunt. Elephantiasis (quantum ex veterum commētariis colligitur) pro cancro accipi potest, quo vniuersum pene corpus occupetur. itaq; nullis prope remediis sanari potest, iuxta Pauli sententiam. Nam si cancer quod vnum aliquod membrum vexat, pene insanabile est, quanto minus Elephas curari poterit: qui vniuersum corpus suo passim contagio depascitur? Sed & Claudius Galenus, aliiq; permulti in medicina celebres inter pestilentissimos morbos & insanabiles Elephantiasim referunt. Neq; me autē prætetit, in Arabum libris ea de lepra referri, quæ maxime ad Elephantiasim videantur pertinere, quoniam ille morbus Ægyptios maxime afficiat, q; ibi cæli calores æstuent, cibiq; crassiores, & pisculenta copiose suggerātur. Gręci vero authores Elephātiasim a lepra distingūt, sic vt in lepra cutis impetiginem quandā, & velut scabiem acceperint, quę Gallię populos incredibili contagio tenet: in Elephantiasi autem non cutis dūtaxat, sed nerui carnesq; & ossa maxime vitiātur. quod & Cor. Celsus aliq; permulti tradūt. Iam & T. Lucretius quo loco de morborū cōtagione scribit, pedes maxime refert atq; oculos Elephantiasi affici, his versibus.

Est Elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypti in medio: neq; præterea vsq̄.
Hac lue tentantur gressus, oculiq; micantes.

Nomen vero tam obnoxii tamq; pestilentis morbi deductum est ex ipsa similitudine cutis Elephanti, quoniam qui eo morbo vexantur, cutem suffuscam plenamq; tuberibus, & papulis habent, qualis præcipue in Elephantis visitur. quod ipsum & Galenus probat. Sed & Serenus in hunc modum de Elephantiasi.

Est Elephas morbus tristis,quoq; nomine dirus,
Non solum turpans infandis ora papillis,
Sed cito præcipitans funesto fata veneno.

Quod ego icciirco putaui obseruandum:quoniam Laurentius Valla,vir alioqui accurate doctus,quorundam ineptias secutus, ob id Elephantiasim dici existimauit:q; inter alios omnes morbos ita præstaret:sicuti inter animalia Elephas:quo nihil potest esse nõ dico magis absurdum:sed etiam ridiculum.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VIGESIMVSPRIMVS.

Qui maxime dicantur apud veteres nullo affectu perturbati:ac de M.Antonino Imperatore,& Philippo Augu.qui nullo vnq̃ commento ad risum potuit excitari. Caput.I.

NObiles sunt in veterum monumentis complures:qui ex ipsa animi cõstantia & Apathia, vt Stoici appellant,eodem statu in omnibus atq; tenore ita permanserint:vt nullis prope affectibus aut perturbationibus mouerentur.Quales celebrantur viri sapientes & ingenio præclari,Socrates,Heraclius,Diogenes Cynicus, & Pyrrhon:apud nostros vero M.Crassus, qui semel in tota vita risit,ob id appellatus ἀγέλαστος.Sed & visum ad hęc de Romanis etiam Imperatoribus aliquid afferre:vt de M.Antonino Cæs.(qui philosophus est cognominatus)ac de Philippo iuniore Aug.M.enim Antoninus tanta animi tranquillitate ac mentis constantia fuit : vt nullo vnq̃ affectu,nullis rerum fortunis vultum dicatur immutasse. Quem vitæ rigorem ac seueritatem auxit etiam philosophiæ Stoicæ professio:in qua seipsum continuit:præceptoribus ad eam optimis.siquidem inter alios complures Sextum Chæronensem Plutarchi nepotem,& Apollonium Chalcedonium magno studio coluit.Neq; obfuit eiusdem constantiæ aut filius gladiator & scelestus,aut vxor infamis:vt a Iulio Capitolino relatum est ad Imperatorem Diocletianum. Philippus vero iunior qui cum patre imperauit,anno ab Vrbe condita millesimo:tam seueri animi,tamq; inflexibilis fuit:vt nullo vnq̃ commento,nullisq; rationibus ad risum solui,aut excitari potuerit:& quod est maximum seueritatis exemplum:cum patrem forte aspiceret ludis secularibus petulantius cachinnantem:eum ipsum auersato vultu notauit:vt ab Eutropio traditum est in Romana historia A

De Mario Gratidiano viro pretorio:& quãta immanitate a Sergio Catilina dissectus atq; interemptus fuerit in Syllanis tumultibus:ex Iulio Firmico:& alia de Catilina & Cicerone addita contra Fenestellam. Caput.II.

CElebrati sunt apud veteres e Mariorum familia complures:qui & rebus gestis & dignitate claruerunt:nam M.Marii duo, ac totidem C.censentur : de quibus commode in Ro.familiis egimus. Hoc autem loco de M.Mario dicẽdum est:Marii Gratidii filio:de quo sic Q.Cicero ad M. Tullium scribit,in libro de petitione consulatus. Cum L.inquit Catilina consulatum petis:qui hominem charissimum.S.P.Q.R.M.Marium inspectante Po.Ro.virgis per totam Vrbem ceciderit:ad bustum egerit:ibidem omni cruciatu lacerarit:viuo statim collum gladio sua dextera secuerit:cũ sinistra capillũ eius a vertice teneret:caput sua manu tulerit,cum inter digitos eius riui sanguinis fluerent.Hũc igitur M.Mariũ designat:qui a L.Catilina crudelissime interemptus est.M.vero Cicero in ea oratione quã habuit cõtra Antonium & Catilinã competitores,copiose retulit de hoc ipso Mario.Is enim,vt est autor Pedianus,vir popularis fuit,atq; ob eam causam bis ꝑtor:cuius abscissum caput sua manu Sergiꝰ Catilina ꝑ vrbẽ circũtulit:quod illi a M.Tullio sæpius obiectum est.Iulius autẽ Firmicus sic de cæde Mariana scribit ad Mauortiũ Lollianum.Pretorio viro iuniori Mario,qui iudicio omnium benemeritꝰ de repub.videbatur,Syllana iussione elisa sunt prius crura:deinde deiecta de statu corpis brachia,humeris tenus dissoluta ceciderũt. Tertio amputata lingua vocem reliquit in faucibus B

ad postremū omni parte corporis mutilata:oculi qui fuerant spectatores & superstites egeruntur:& iu tam angusto corpore a nefario patriæ carnifice tot sunt inuenta supplicia:& vix anima tantis vulneribus erogata est.Quod iccirco adnotauimus,ne tam imperite quidam a veteribus dissentiant.Nec illud præterea concedi debet:quod a Fenestella proditum fuit,L.Catilinam a M.Cicerone fuisse in causa defensum:etsi ad Atticum scripserit:se cogitasse de Catilinæ defensione.Hoc tempore inquit Catilinam cōpetitorem nostrum defendere cogitamus:iudices habemus quos volumus:summa accusatorū voluntate:spero si absolutus erit, coniunctiotem nobis fore in ratione petitionis:sin aliter acciderit,humaniter feremus.

De vaticiniis per aquam & per vinum, & apud quos maxime populos clara essent,ex Plutarcho,& aliis authoribus.

Caput.III.

C SCriptum a nobis est superiori volumine de his vaticiniis:quę in Brāchis,Delphis,atq; Cataballis apud veteres fieri consueuerint:nūc libitū est ea addere, quę apud Thracēses populos & Clarios celebrent:quo tā dissimilis quidē vaticinādi ratio,tāq; dispar cōsuetudo in oraculis edēdis iutelligat.In Thraciæ igitur regione apud Ligureos aditus fuit Libero sacer:ex quo cum vaticinia & oracula reddi solerent:eius tēpli antistites vino affatim epoto respondebāt Apud Clarios aūt,vbi Clarii Apollini templum foret, diuersa res tradit:nā qbus diuina effari permissum esset:aqua prius assumpta rem peragebāt.qđ ipsum Vectius Pretextatus apud Macrobiū refert:quo loco eundē esse deū Liberū atq; Apollinē copiose differit.Plutarch⁹ aūt Chęroneus & aqua & mero testat antistites quosdā apud diuersos populos sacra perficere:ac deinde vaticinari.vt eñ vinolenti dicuntur prædiuinare:sic etiam Lympholenti.

Iunonis Monetæ nomē & origo allata:tum de eiusdem templis,& inscriptione in nūmis Cæsaris Domitiani Augusti. Caput.IIII.

D TRaditū est a M.Tullio,cū de diuinatione scribit:Iunonem ipsam iccirco a Romanis Monetā vocari solitā:φ ex arce tēpli Ro.populū cōmonuerit:vt ꝑpter terræmotū,qui acciderat,sue plena rem procurarent.Qua in te video ab antiquis plurimum dissentiri. Maximus Valerius & alii Iunonis tradūt Monetæ imaginem a Veiorum oppido Romā delatā:quo tpe Imperator Furi⁹ Camillus suis auspiciis Veios superauit:nā apud eos ꝑcipua quidē religione Iuno Moneta colebatur.Captis autem Veiis,cum miles forte Ro.per iocum eam rogaret:an volens Romam concederet,annuisse ferunt,ac se velle respondisse:quæ res iu admirationem versa est:ac pretinus læti milites eiusdem simulacrum in Vrbem deuexerunt, atq; in Auentino monte collocatum est.Neq; tamen desunt,qui Allocutio deo illa ascribant:quæ de Iunone Moneta referuntur:quo nihil dici potest absurdius:cum deus Allocutius, siue Aius,nā idem est,cauendum a Gallis sua voce monuerit, ac infima via noua aram habuerit:quod apud veteres multi cōmemorant.sed eorum insciriam alibi commodius repressimus.Templum vero Monetę nō in Auentino tautū video ab authoribus celebrari:sed iu ipso etiā Capitolio:vt idem Maxim⁹ Valerius ac Liuius afferunt:quo loco Manlii Capitolini domus fuisse tradit.Pub. autem Victor in regione Vrbis tertia collocauit:vbi Thermę Tatianę atq; Traianę forēt.Sed & Macrobius Aurelius ædem refert Iunonis Monetæ calendis Iuniis dicatā,Coss.Claudio Mattio Rutilio.iii.& T.Martio Tarquato.ii.Neq; dubiū est in ęde Monetę solitos seruari libros linteos:in quibus Ro.Impe.fata continerētur. Quin illud adnotandū est,φ in peruetustis etiam nummis Domitiani Aug.talis descriptio seruatur.DIVÆ MONETÆ.quod & Ber.Oricellarius obseruauit,vir & in gubernāda republica prudens, & iu perquirēdis veterū monumentis diligenter accuratus.

De viribus dæmonum, & φ eorum sex genera tradantur,diligens adnotatio:ex commentariis Pselli,& Augustini.

Caput.V.

E LIbrum fecit Augustiuus de potestate dęmonū:in quo erudite atq; copiose explicat quātis viribus polleant:quoq; habitu sint:& quibus maxime rebus aduersari,aut oblectari soleāt.Qua in re nō tā Christianā videtur Academiā secuutus:q̄ Platonicorū placita & cōmentarios:in quib⁹ multa de his comperiūtur.Q₃ autē sex eorꝫ genera habeantur:id ego apud Michaelē Psellū inuenio:q ex Marci traditionib⁹ hoc totū egregie recēsuit:Basiliumq; & Paulum

viros doctrina & morum sauctitare clarissimos aduocauit in historia dæmonũ. Ad hunc igit
modũ diuersam eorum naturam atq; potestatẽ retulit. Primũ (inquit) dęmonum genus igneũ
censetur: quod in sublimiori aere peruagari solitum est, vt Marcus dicebat, qui illud voce bar
bara Leliureon appellabat. Secundum genus quod in proximo aere, ac nobis propinquo obuo
litat: quod etiamnum a plærisq; aereum nũcupatur. Tertium porro terreum est: quod in terrę
ipsius regionibus versatur: ex quo multiplici ratione, atq; insidiis terrenis animãribus aduer
satur. Quartum aquatile & maritimum dicitur: quod humoribus se immergit: vndiuagũ. s. ac
in palustribus habitans: vt multos in aquis male afficiat: æstusq; ac tẽpestates in mari excitet:
ac nauigia ipsa cum hominibus prorsus demergat atq; inobruat. His adiicitur quintũ genus:
quod appellat subterraneum: quando & ipsis terræ visceribus inclusos dæmones, atq; abditos
tradit, vnde motus terrę, fundamentorũ ruinæ, ac ventorum collisiones oriãtur. Præcipue au
tem infestari hoc dęmonum genere scribit eos homines: qui aut in puteis effodiendis versant
aut in metallis perscrutandis. Sextum & vltimum: quod omnem quidem lucem refugit: tene
brosumq; idcirco vocitat: quoniã in tenebris assidue teneatur. Mitto nũc quibus potissimum
insidiis, aut quo astu scripserit eos decipere, atq; allicere humanum genus. Cõstat enim (vt est
author etiã Augustinus) omnis fere dęmoneis hoc ingenio & natura esse: vt deos pariter ode
rint: & hominibus maxime aduersentur. Sed alibi hoc totum disseruimus.

Quæ figura sit dicendi in veterum libris Mediusfidius: quaq; origine censeri debeat;
ac de Fidio deo non nihil.

Caput. VI.

MEhercule, & mecastor, figura est in veterũ libris admodum frequens, qua in F
telligendum est, diligat vel adiuuet: qđ a Sex. Pompeio diligẽter est obserua
tũ. In hoc eñ (inquit) iureiurando subaudiendũ est: me amet vel adiuuet, q
bus figuris multo sæpius. Græci authores vtũtur. Quo autẽ modo accipiẽ
dum sit mediusfidius, pauci adhuc (vt video) probe intelligunt: aut originẽ
percipiunt. Ego vero ita expono: vt eiusmodi quidẽ locutio perinde valeat:
atq; mehercules, & Deusfidius: cui[9] sacra Romanis annalib[9] tradunt, eiusq;
templa in Vrbẽ a veteribus relata sunt: sicuti Plutarch[9], Varro, & Poetę latini testantur. Sed
& Sex. Pompeius in libro de priscis verbis. xii. pro Iouis filio accipit, quoniam. d. litera cũ. l. affi
nitatẽ retineat. Itaq; iusiurandum hoc (inquit) per diui fidem quidam dixerunt. In fabulis a sit
Plautinis iusiurandum refertur per Deum Fidium. Hunc enim Sanctum Fidiumq; appellan
tes, in Quirinali iugo veteres coluerunt nonis Iuniis. Quocirca sic in fastis Ouidius.

Quærebam nonas Sancto Fidio ne referrem,
  An tibi Semipater: tunc mihi Sanctus ait.
Cuicũq; ex illis dederis: ego munus habebo,
  Nomina trina fero: sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini:
  Inq; quirinali constituere iugo.

Quibus verbis in latino sermone vti debemus: & ꝙ verecũda esse debeat in componẽ
dis vocibus tralatio.

Capar. VII.

IN sermone latino habenda est præcipue ratio in verbis componẽdis atq; vtẽ
dis: cum ex infinita vocabulorum sylua: alia quidem ad vsum pertineant, alia G
ad eruditionem, alia vero ad gratiam. Itaq; verba desita, & parum frequentia
cognosse debem[9]: eorumq; vires & cõparationẽ scrutari: antiqua vero & pro
pria recipere: Poeticis delectari. Qua ratione Terentius Varro cũ scriberet ad
M. Tulliũ prudẽtissime inquit, Poeticis multis verbis magis delector q̃ vtor:
antiquis magis vtor, q̃ delector. Tralatio autem in cõponendis vocibus (vt est author Theo
phrastus) non audax aut insolens debet esse: sed proba & verecũda. Quod ipsum Põtanus etiã
Iouianus approbat: vir vnus ætate nostra: qui antiquitatẽ ipsam ac disciplinas honestiores pa
ri facundia atq; ingenio exprimat.

De insigni atq; mirifico portento infantis, qui duplici pectore atq; capite biennium vi
xerit, historia non contẽnenda: ac de causis portentorum.

Caput. VIII.

H NOtum est q̃ multa sunt relata prodigia in veterũ annalibus atq; historiis q̃tũ cũq; admiranda. Sed vnum pcipue hoc loco repetendũ existimaui: prę ceteris (quæ vnq̃ scribantur) insigne atq; monstrificum: si modo hac in re antiquitati fides habeatur. Traditũ est igitur in oppido quidẽ Emaus Theodosio Cæs. imperante puerũ natũ fuisse: qui vmbilico tenus integer extaret. Supernæ autem partes eiusdem gemina facie apparebãt: vt duo pectora totidemq; capita essent suis partibus ac sensibus pdita: nam & vna pars aliquando cibis & potione vtebatur: altera abstinebat. Sic itidem iu somno & quiete varie ac differenter se habebant vt vicissim lusitarent: & risu & lachrymis tenerentur: mutuisq; plagis se cęderẽt: acsi diuersis animis atq; ingenio forent. Annis autem prope duobus vixerunt. Factum deinceps est: vt cum alter perierit: qui superfuit, quadriduo post ex agnata tabe computrescens interiit. Quam rem Sigibertꝰ in suis cõmentariis retulit: homo quidem diligens, atq; vt illis tẽporibus studiosus magis q̃ eloquens. Quibus aũt rationibus eiusmodi portenta oriantur: Galenus & Aristoteles copiose docent (vt aliorum sententias omittamus) Et affirmat quidẽ Aristoteles idcirco fieri mõstra in animantibus, quoniam plura ac diuersa semina inter se cohærescunt atq; confunduntur: aut cum forte materies excessus vel defectus extiterit.

Traditum esse: q ex viris sapientibus plęrũq; insani, ac demẽtes gignantur, exemplo addito de Aristarchi filiis viri doctissimi, & aliorũ complurium, ex Ælii Spartiani verbis.

Caput. IX.

I DE Aristatcho grãmatico, qui Alexandrinus fuit, eiusq; multiplici ac singulari eruditione complura leguntur in Græcorum cõmentariis. Cum his vnus & censor maximus omnium Poetarum sit habitꝰ: & Philometoris regis filii præceptor extiterit: qui Philadelphi nepos fuit. Illud aũt de liberis A ristarchi cõsiderandum est: nam cum duos forte habuisset: hoc est Aristagorã, & Aristarchum: vterq; demens ac stolidus fuisse dicitur. Sicuti & Suidæ collectanea restantur. Quo nomine haud temere quæsitũ est a philosophis: cur ex viris sapientibus plærũq; ignaui ac dementes oriantur. Sed hac in re libitum mihi est verba Ælii Spartiani subiicere ad Imperatorem Diocliitianum. Constat (inquit) Auguste neminem prope magnorũ virorũ optimum & vtilem filiũ reliquisse: deniq; aut sine liberis viri interierunt, aut tales habuerunt plęriq; vt melius fuerit de rebus humanis sine posteritate discedere. Et vt ordiamur a Romulo: hic nihil liberorum reliquit: nihil Numa Põpilius: quod vtile posset esse reipu. Quid Camillꝰ? num sui similes liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones? qui magni fuerũt. Iam vero quid de Homero, Demosthene, Vergilio, Crispo, Terentio, Plauto, cæterisq; aliis loquar? Quid de Cæsare? Quid de Tullio? cui soli melius fuerat liberos nõ habere. Quid de Augusto? q nec adoptiuum bonum filium habuit: cũ illi eligendi potestas fuisset ex omnibus. Falsus est etiã ipse Traianus in suo municipe ac nepote diligendo. Sed ad genitos veniamus. Quid Marco felicꝰ fuisset, si Cõmodum nõ reliquisset hæredem? quid Seuero Septimio, si Bassianũ nõ genuisset?

Quomodo sit accipiendũ Stadiũ: & q̃ multiplex fuerit: ac non nihil etiã de aliis mẽsuris.

Caput. X.

K SCriptum est a veteribus diligenter de mensuris: earũq; variis ac diuersis rationibꝰ: hoc est de iugero, milliario, stadiis, & parasangis: nos hoc loco de ipso stadio breuiter agemus: quo inscitiam quorũdam, atq; ineptias deuitemꝰ: qui cum de re hac nuper sermonẽ haberẽt: imperite simul atq; perplexe disseruerunt. Itaq; sciendũ est nomẽ ipsius stadii diuersum ac multiplex fuisse: tũ spatio inter se dissimili: pcipue autem nominatur Olympicum, Pythicũ, & Italicum. Nam Pythicum quidem pedibus millenis, finitur. Olympicum pedibꝰ. CCCC. Italicum pedibus. CXXV. sic enim Censorinus refert: qui de Natalitio ad Cerellium scripsit. Neq; me latet Herculis quoq; stadium ab antiquis celebratum, quo. CC. pedes haberentur: quod ipsum stadii spatium Hercules suis pedibus metatus est Pisis apd Iouem Olympicum. de quo & Plutarchus, & iu Atticis Gellius meminerunt. Neq; desunt etiam auctores qui tradant octauam partem milliarii ipso stadio fere contineri: tum Diaulon & Dolichon addunt, Vt enim stadii mẽsura pedes. CCCC. habet in vniuersum: ita Diaulus. M. CC. Dolichus stadia. XII. & Schenꝰ XX. vt ipse etiam Plinius refert. etsi hoc totum in Græcorũ cõmẽtariis, cũ a pluribus aliis: tũ ab iis relatũ, est: q Platonis leges interptati sunt: quo loco de currendi ratione, & ludis Olympicis disserit. Pollio aũt Victruuius stadiatas porticus appellauit, ex ipsa stadii (vt puto) mẽsura

ſicuti etiam milliarias dicimus.Menſuram vero ii qui Geometræ appellantur,in hũc modum haberi ſcribũt:hoc eſt quicquid pondere,capacitate,lõgitudine,altitudine,latitudine, ac ſpiſſitudine finiatur:vt Boethius,& Iunius Nypſus.Is eñ in libro de mẽſuris agrorũ ſic ad Celſum.Menſurarũ(inquit)appellationes,quibus in lõgitudine vtimur.XII.ſunt.i.digitꝰ,vncia, palmus,ſexta,pes,cubitus,gradus,paſſus,decempeda,actus,ſtadium,milliariũ.Sed hæc ſuo loco ſunt pluribus differenda.

Præclare factum,atqꝫ ingenti animo ab Auidio Caſſio Augu.In ſeditione exercitus:atqꝫ eiuſdem verba ibidem relata. Capur.XI.

DIgnum facinus a Volcatio relatum eſt:de Caſſio Auidio Aug. eiuſqꝫ egregio animo.Nã cũ in exercitu(quẽ imperator regebat)magna ſeditio orta eſſet,ac milites ipſi velut ad conflictum æſtuarent:tumultu comperto,egreſſus prætorio Auidius,ſagoqꝫ tantũ caſtrenſi tectus,Et me ipſum(inquit)milites percutite,ſi hoc audetis,& corruptæ diſciplinę flagitiũ addite. Quo audito omnes quidem quierunt:ſimulqꝫ illum proſequuti ſunt:non ſine mirifica obſeruatione.Itaqꝫ dictũ pereleganter eſt a Volcatio de Auidio Imperatore Timeri a milite meruit:quia ipſe nõ timuit.Idẽ Aug.Syriacas legiones luxu ac deliciis defluentes,ad priſtinam ſeueritatẽ, atqꝫ diſciplinã redegit.Tũ in Armenia,& Arabia, atqꝫ Ægypto ſtrenue ac pclare rem geſſit. L

Quibus liceret in Vrbe ſepeliri:ac de Poſthumio Tuberto viro cõſulari:de quo M.Cicero in Legibus ſubobſcure intellexit,

Caput.XII.

NOtatum alibi a nobis eſt:fuiſſe apud Romanos lege cautũ:nequis in Vrbe ſepeliri poſſet:pręter eos tantum,qui egregia virtute rebuſqꝫ clariſſime geſtis meriti hoc eſſent:quod ipſum exemplo Athenienſis populi factũ ab illis exiſtimamus,vt qui Solonis leges de ſepulcris magna ex parte ſequerẽtur.Plutarchus autem in Rom.quæſtionibꝰ, eis tradit ex Lyparei autoritate cõceſſum in Vrbe ſepeliri:qui de hoſtibus triumphaſſent:tum Val. &.C.Fabritium nominat:qui ob eorum præclara facinora ſepulcrum in foro habuerunt.Sed & M.Cicero cum leges Romanorum exponit,idem efficit:ac Val.quoqꝫ Publicolæ,& C.Fabritio Tubertum adiicit:cuius ſumma virtus(vt inquit)hunc honorem promeruit. Nos aũt de Tuberto ipſo diu quæſiuimus:quãdo eius nomen latinis annalibus atqꝫ hiſtoriis minus videatur compertum, Dionyſius vero Alicarnaſſeus in Rom.antiquitatibus,P.ſcribit Poſthumium virum conſularem,ac maxime nobilem:qui Tubertꝰ fuerit appellatus.Anno,inquit,poſt exactos reges quinto,quo tempore Iſcomachus Crotoniates in ſtadio victor fuit,creati ſunt Romę Coſſ.M. Valerius Publicolæ frater,& P.Poſthumius qui Tubertus eſt cognominatꝰ.Itaqꝫ dubitari amplius non poteſt Tubertum ipſum apud M.Ciceronem virum conſularem fuiſſe:quem & Liuius & alii Poſthumium vocant:referentes ab eo proſpere pugnatum contra Sabinos: ac ſecũdo eius conſulatu deuictis Sabinis orationem celebraſſe:ob præclara eius geſta:Meneniumqꝫ Agrippã eius collegam triumphaſſe.Quibus rationibus factum crediderim:vt in ipſa etiã Vrbe ſepulcrũ meruerit Poſthumius Tubertus: ſicuti & Val.Publicola.quod ab eodem Dionyſio copioſe explicatur. M

De Rom.familiis Fabiorum atqꝫ Curionum:& qua maxime dignitate in ciuitate præſtarent:tum de Lepidis etiam breuiter adnotatum.

Caput.XIII.

RElatum eſt in veterum cõmentariis de Fabiis atqꝫ Curionibꝰ:ꝙ ipſa gens Curionum continua quidem ſerie tres optimos oratores habuit: atqꝫ in agendis cauſis inſignes.In Fabiorum vero familia tres in ſenatu fuiſſe cõtinuos principes,& egregiis facinoribus clariſſimos,cuiuſmodi cenſentur,M.Fabius Ambuſtus,Fabius Rutilianus filius,& Quintus Fabiꝰ Gurges nepos. quod & C. Plinius ad Veſp.Aug.refert.De Lepidis quoqꝫ illud ſciendum:ꝙ in eorum genere tres inintermiſſo ordine obducto mẽbrana oculo geniti tradũtur, vt non minus naturæ ꝙ̃ ingeniorum quædam velut inſignia in homine exiſtant.Sed hęc in cõmentario de Romanis familiis cõmode notauimus. N

Quantũ ſit ab amoris contagio abſtinendum:ex Cratetis philoſophi ſententia : ac ibidẽ Panætii verba notata ex Anneo Seneca:in quibus par grauitas atqꝫ doctrina exiſtat.

Caput.XIIII.

O INter alia multa q̃ Crates Theban⁹ prudẽter ac sapienter de vita disseruit illd etiã de amoris potestate ab eo relatum traditur. Amorẽ inquit fame sedari: sin minus tẽpore. Q; si duo hęc nõ suffecerint: ad laqueũ esse accedendũ. Hęc Crates de amore: ad q̃ poeta Ausoni⁹ respexit: cũ de insania ac demẽtia amãtiũ loquere͂. Panętius aũt philosoph⁹ inter Stoicos insignis, peregregie (vt cõstat) vide͂ respõdisse: cũ eiusmodi cõtagio lõge abstinendum moneret: Minime (inquit) cõmittẽdum est: vt in rẽ cõmotam incidamus: vtpote alteri emãcipatã, vilẽ sibi. Si enim nos respicit qđ ama͂ humanitate eius irritamur: sin contẽnit, sup̱bia accendimur: aeque facilitas errotis, ac difficultas nocet: facilitate capimur, cũ difficultate certamus. Itaq̧ qui suę imbecillitatis cõscius est, is moneo vt quiescat. Quod & Seneca Anneus ex Panętio retulit: & nos in vita obseruãdum veluti optimam legem, ac sanctiora quaedam oracula existimamus.

De studio veterum in auspiciis: ac de iis auibus, quę ominosę, ac inauspicatae haberẽtur: quaeq̧ Oscines aut Praepetes dicerentur. Caput. XV.

P NOtum prope omnibus est, quantopere veterũ sedulitas in futuris vestigãdis, atq̧ p̱noscẽdis elaborauerit: quãroq̧ studio ac diligẽtia auguria oĩa, extispicia & reliqua diuinãdi genera coluerit: vt in variis qdẽ animãtib⁹, eorũq̧ voce, incessu, cibis, colore, volatu, auguria capere cõsueuerit. Sed hoc loco ea tm̃ adnotare visum est: quę ad alitũ auspicia, & omen p̱tineant, quęq̧ dirae, & ominosae aues: q̃ rursus felices, & auspicatę crederen͂. Inter diras igi͂ & ferales enumerãt, noctuas, vlulas, tinnũculos, miluos: ꝙ ii qdẽ rapacissimi, & semp̱ famelici sint. Bubonẽ quoq̧ ĩauspicatissimi ominis dixerũt, idq̧ in publicis maxime auspiciis: ex quo funebrem etiam vocarunt. Hinc illud notum.

Foedaq̧ sic volucris venturi nuncia luctus
Ignauus Bubo, dirum mortalibus omen.

Quin & in coruis dirũ & ominosum est habitũ sicubi glutiũt: & vocẽ velut strangulati emittũt. Q̧q̃ de coruis, & cornicib⁹ varia tradun͂: siquãdo ad lęuã aut ad partẽ dextrã cõuolitẽt. C. vero Plinius has ipsas aues inauspicatae garrulitatis appellat. Sed & gallos p̱babant in tripudiis maxime solistimis: qđ ab ipsis pullarius indicaba͂. Quidã grãmatici in hũc p̱pe modũ de auguriis scribunt: ea esse in gestu, motu, volatu, ac voce, veluti signa rerũ cõstitura. Oscines aũt vocatę sunt, q̃ ore, cantuq̧ auspiciũ facerent: vt coruus, cornix, picus. Quę futura volatu portẽderẽt, vt buteones, sanqualię, aq̄lę, & vultures: si felices fuissent & prosperae, appellarunt p̱petes: sin aduersa atq̧ ominosa praenũciassent: Inebras dixerunt: ꝙ aliqd fieri inhiberẽt: vt est author Sex. Põpeius. tum inebras etiã vocarunt: quę tardare auspiciũ, atq̧ morari existimarẽt.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

Copiose expositum de Asaroticis pauimentis: ac lithostratis seu Tessellatis: tũ de opere Vermiculato: ac de Cerostratis nõnihil. Caput. I.

A OCcurrendum est quorũdam quaestioni: quae animos etiã doctiorũ diu anxios atq̧ incertos habuit: de hoc picturae genere: quae Musiua fere a nostris dicatur. Tum de his pauimentis differendum, quę Lithostrata veteres, seu Tessellata vocarunt, tesserulis variis structa, lapidũq̧ crustis ornata. Scire igitur debemus, ea opera quae Pli. Musea vocari tradit, pro iis accipienda esse: quae posteriores Musiua seu museacea dixerunt: in quib⁹ vitreis testulis, variisq̧ colorum picturis, mirifica quędam gratia atq̧ venustatis species exhibetur. Graeci hoc opus Asaroton vocarunt: quale in primis cum ab aliis, tum a Pli. commendatur quod olim Pergami fuit a Zenodoro cõstructum, in eo genere peritissimo. Dictum vero sic existimatur, qm̃ coenae purgamẽta in ipso quoq̧ pauimento conuerri solent, veluti relicta: vt est author C. Pli. quae Analecta gręci appellãt. De his asarotis mentionem fecit Papinius in describenda Mallii Vopisci Tiburtina villa: vbi pauimentũ refert asarotica elegantia, variaq̧ structura praestitisse, his versibus.

Dum vagor aspectu, visusq̧ per omnia duco,
Calcabam, nec opinus, opes: nam splendor ab alto,

Defluus,& nitidum referentes aera testæ
Monstrauere solum:varias vbi picta per artes
Gaudet humus:superatq; nouas Asarota figuras.

Apollinaris item Sidonius lapillos asaroticos nominat:quibus musea ipsa construerētur,quæ
velut erosi annis pumices ad reddendam specus imaginem forēt depēdentia.Inuētū id Romæ
Marci Agrippæ tēporibus:quādo in eius thermis figulinū opus encausto pictū fuit.Neq; du
bitauit Pli.quin vitreas cameras fecisset Agrippa,si id repertū antea fuisset.Notū vero est omni
bus,ꝙ ipsa musiua e vitreis tesserulis atq; sectilibus crustis,vario,multiplicíq; colore constru
cta sunt cuiusmodi adhuc Romæ visunt locis multis:tū in propylęo basilicę Petri nobilis illa
& fluitās nauis:quā Ioannes pictor cognomēto Cimabous:mirifico artifico atq; diligētia tra-
dit pfecisse.Quidā appellarūt id opus Cymbam asaroticā ex effigie ipsi[9] picturæ.Neq; idē est
vermiculatū pauimentum,& asarotum:vt quidam falso existimant,siquidē post Luciliū poe-
tam asarota in Vrbe cœpta sunt.Vermiculatum opus vocamus:qđ etsi crustis variis cęmen
to illitis fiat:nō tamen vitro constabat.Quæ res a Lucilio designatur:quū dixerit in satyris.

Lexim bene compositam:vt tesserulas omnes
Arte,pauimento,atq; emblemate vermiculato.

Hoc est orationē variis figuris,atq; coloribus eleganter cōpositā.C.Pli. in perquirēda antiq-
tate diligens,vermiculatū opus idcirco dictū existimat:ꝙ esset variegatis crustis,atq; maculo
sis ad effigiē vermiculi.Vt minime sit improbāda Nonii sententia:q pro minuto vermiculatū
exponit.Verbo aūt,qđ est Musiuum,vsi sunt apud nos Augustinus,Spartianus,& Trebellius
(vt alios omittam).Iulius Firmicus Musiuarios artifices nominat in Astronomicis. Sed aga
mus nūc de Lithostratis:quæ a nostris fere tessellata dicūt,id est variis crustis,ac lapidū seg-
mentis constructa:ceu visunt Romæ locis compluribus,ac Florentiæ in æde diui Ioānis:quæ
baptisterii nomen retinet:quo loco mirā gratiā atq; decorē pręfert,pauimētata structura,tes-
serulis lapidū multicoloribus,interpositis orbib[9] e lapide Macedonico vel Porphyretico.Ibi-
dem visitur totius cœli ambitus,atq; signiferi species cū suis imaginibus:adeo vt Sol ipse ve
lut moderator & auriga in medio existat.Et ea fere debent admitti in lithostratis(vt a vete-
ribus præcipit)quę apta varietate,ac multiformi picturæ gratia venustatem simul & elegan
tiam referant.Quo minime mirari oportet,si C.Cæsar in suis expeditionibus tessellata ac se-
ctilia pauimenta circūtulerit.Sunt in precio Cerostrata atq; Xylostrata: illa ex cornibus atq;
ebore cōstant:hęc ex materia censentur:maximeq; ebeno,larice,tamarice,olea. De cerostratis
Victruuius,& Pli.meminerunt:proditūq; est ex Vrorum cornib[9] effici: quę Romani ad suas
delicias transtulerūt:nunc tincta,nunc sublita.Nūc quę Cerostrata picturæ genere dicerētur,
ad sellas principum atq; lecticas parant,quales Ægyptii reges inter cętera ornamenta habuis
se traduntur.Xylostrata coloribus variis distinguuntur:& multiformi materia constant,pręci-
puęq; ad templorum sacraria & subsellia pertinent: quos appellant Choros : ceu spectantur
Venetiis in æde Helenę:in quib[9] nobiles Italię Vrbes atq; clariores additæ sunt singulis sub-
selliis,miro picturæ artificio,atq; elegantia singulari.

De pœna Romanorum ciuiū per vites:ac Plinii verba exposita ex historia de Scipio-
ne Aphricano:tum de vite Centuriali copiose. Caput.II.

CErba sunt C.Plinii,quo loco de arboribus disserit:Vitis ipsa(&in delictis etiā B
pœnā honorat.Quæ meum aliquandoanimum suspensum tenuerunt.Haud
enim videbam quibus pœnis homines per vitem afficerentur , quando nihil
ad rē illud pertineret:ꝙ insigne Centurionum id esset:vt quidam parum do-
cte exponunt.Sed enim ꝙ ad pœnam vites pertinerent: deductū hoc existima
mus ex lege veteri de suppliciis militum.Nam & Scipio Aphrican[9],qui Nu-
mantiam obsedit,sicubi extra ordinem milites Romanos deprehendisset,acribus pœnis affice
re solitus est:vt qui ciues vitibus:alios autem virgis cædi iuberet.Quocirca Plinius pœnę ho
norem habitum scribit:quum ciues non virgis verberatos,sed vitibus refert . Quam rem Li-
uius in historia Romani populi notauit: vt ex Flori compēdiis colligitur.De vite autem,quā
Centuriones præferrent,non poetæ tm̄ meminerunt,sed Aurelius Macrobius, Ælius Spartia
nus,ac Plinius:q insertas,inquit,castris vites summā rerum,imperiūq; continere. Centurionū
in manu vitis,& optimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas . De Hadriano itē
Augusto notatum est:ꝙ is quidem nulli vitem cōcessit nisi robusto,& egregię famę viro: neq;
tribunū nisi plena barba effecit.Hinc etiā Heliopolitani Iouis oraculum de Cæsare Traianoq;

cum scriptis codicillis deum consuluisset, an Romam peracto bello esset rediturus (nā contra Parthos mouebar) vitem sibi Centurialem deus in ædem deferri iussit, diuisamq; in partes sudario condi, ac perendie efferri. Sed & sub vitē præliari dicebantur milites: quū astantibus Cēturionibus sudes eiicere cogerentur. Quod & Sextus Pompeius annotauit.

De Sortibus Prænestinis, earūq; origine apud Romanos: & quomodo ederentur in templis: ac Liuii Locus expositus. Capur. III.

C T. Liuius inter cætera ꝓdigia, quæ in historia de gestis Romani populi refert, Sortes inquit extenuatas: sicuti bello Punico: & vnā ꝑterea excidisse ita scriptam. Mauors suum relū concutit. Et nos igitur ad hæc intelligēda cōmodū fore existimamus ea de ratione ac origine sortiū hoc loco repetere: qbꝰ id totū copiose aperiatur, & Liuii verba intelligant. Nam & Pręneste olim, & Antii tēpla magno cultu, honoreq; habita sunt, vbi sortes ederent. Origo autē cōmentitia quidē (vt multi dixerunt) & futilis: sed a veteribus tradita est in hunc modū. Numerius Suffustius vir admodum clarus, quum assiduis somniis, etiāq; minacibꝰ iuberętur certo in loco silicem excidere, perterritus dicitur sic, vt agere id occeperit: ridentibꝰ hoc ciuibus, sed perfracto saxo erupisse sortes: quæ in robore forent insculptę, priscarum literarum notis. Quin eodē tēpore mel ex olea fluxisse dicūt: & aruspicū monitionibꝰ factū: vti ex eadē olea fieret arcula: & in ea recōditas sortes: ad quas præmonente Fortuna Romani Pontifices accedebant, & pueri manu cōmixtas educere solebant. Ac talis quidē origo Pręnestinarū sortiū traditur: q̄ diuinatio vt variis passim exemplis atq; vrbibus exculta est, ita Iulii Cęsaris tempore pene abolita: neq; alibi earū cultus seruatus est q̄ Præneste. Qua ratione dicebat eleganter Carneades, nusq̄ se vidisse fortunatiorem Fortunā, q̄ Pręneste. Hę vero sortes Romani populi fata cōtinebāt, tesseris qbusdam ligneis insculptę. Vñ Liuius extenuatas sortes inter ꝓdigia numerat, qm̄ literę illę fatales alicubi cōsumptæ viderent. Imperante aūt Aug. Domitiano satis lætā felicēq; sortē Prænestina Fortuna ꝑ nouēniū dedit: in sequēti anno tristissimā reddidit: neq; sine sanguinis mentione: vt est author Tranquillus. Neq; me latet aliū quoq; fuisse morē Romanis Imperatoribus in aucupanda per sortes fortuna, versibus ad eā rem cōpositis: vel ex aliquo poemate trāslatis: vt illđ vulgatū de Cęsare Hadriano, quū Vergilianas sortes cōsuleret.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens: nosco crines, incanaq; menta
Regis Romani. primam qui legibus vrbem
Fundabit: Curibus paruis, & paupere terra,
Missus in imperium magnum.

De sortitione autem iudicum, & sortilegiis suo loco scripsimus.

Quanta prudentia M. Cato iudicauerit, non esse publice audiendos in Romana ciuitate tres Atheniensium oratores. i. Carneadem, Critolaum, & Diogenem: ac de illorum mirabili ingenio & facundia. Capur. IIII.

D QVāta prudētia & cōsilio in moderāda ciuitate, quātaq; doctrina fuerit M. Cato, q cēsorius dicit, veterū cōmentarii explicāt. Sed hoc inter cætera eiꝰ viri mirificum videri debet: iis præsertim hominibus, q in obeūdis Reipu. officiis versantur: quod ab eo dictum atq; iudicatū est de Atheniēsium nobili illa ac celebri legatione ad Sen. P. Q. R. in qua tres ingenio & eruditione clarissimi extiterunt: hoc est Carneades Academicus, Critolaꝰ Peripateticus, Diogenes Stoicus. Nam quū hi facūdia in primis atq; oratiōe pollerent, facile Romano populo persuasissent quęcūq; peterent. Sed hanc rem cum M. Cato mature cōsideraret: ex vsu esse Romanę reip. asseruit: ne tales oratores, tamq; valida eloquētia prędití, q possent ęqua pariter, atq; iniqua persuadere, audirēt publice, Quoniā Carneade ipso, vt inquit Pli. argumētante, qd veri esset, haud facile discerni poterat: quē vnum traditū est, quum pro iustitia publice multa eleganter, ac sapienter disseruisset, postridie nō minori doctrina atq; copia cōtra iustitiā perorasse. De his autē tribus philosophis illud a Latinis criticis obseruatū est: eloquentia fuisse Carneadem rapida & violenta: tereti & eleganti Critolaum, modesta & sobria Diogenem. Quod etiam Macrobius (vt alia cōplura) e penu Gellianę eruditionis in suas cœnas deprompsit: homo satis quidem eruditus, sed ingenio maxime ingrato ac prope impudenti: vt qui in tanto æris alieni cumulo nusq̄ creditoris nomen profiteatur.

Quæ differentia tradatur inter deportatos & relegatos: & qui maxime authores depor-

tari homines ac portenta scribant. Caput.V.

IN libris iurecōsultorū scita satis atq; elegans differentia ponitur inter eos,q̄ relegati,& deportati dicuntur.Nam relegatos ferè illos vocari asserunt:q cū in exilium mittantur,bonis tamē propriis vtunt.Deportati vero ea lege atq; conditone vocantur:vt nihil e suis bonis possideant.qđ a nostris tamē grammaticis minime obseruatur.Sedenim C.Pli.ac Liuius in aliā magis significatione acceperūt:vt qui portenta atq; prodigia deportanda ex vrbe afferāt, cū in alium locum trāsferenda significent.Cuiusmodi illud est a C.Plinio relatū inter mirifica prodigia,de Valeria fœmina:quę regum temporibus inauspicato quidē exēplo cum dētibus in Vrbe nata est:ob eāq; causam respōsum est Aruspicū vaticiniis,exitio futurā ei ciuitati,in quam deferretur.Itaq; Sessapiā tum florentissimam deportata est, neq; citra illi⁹ vrbis exitium.Sed & Liuius item deportata nonnūq; monstra in aliā regionē tradit.Posteriores vero,qui Antoninis & Constantiis Imperatoribus scripserunt,deportatos in exiliū aut in insulas accipiūt pro iis qui descripti ac relegati fuerint.Quod in Lāpridio,Volcario,Ammiano,ac Hieronymo frequens reperitur.Hinc illud in oratione M.Antonini Cæsaris,quum suā clementiam atq; pietatem in Cassiani defectione Romanis patribus probaret.Nemo,inquit,senatorū puniat:proscripti bona recipiāt:deportati in patriā redeāt.Quin & Antoni⁹ Caracalla relegatis ac deportatis reditum in patriā restituit:vt ab Ælio Spartiano scriptum est.

De quadragenario numero,& eius potestate in puerperis & infantibus : tum de festo die:quem Græci Tessaracoston appellarunt.

Caput.VI.

QVi de numeris,eorūq; potestate scribunt,diligēti cura vidētur ea omnia obseruasse,quę ad quadratos perfectosq; numeros & imperfectos pertinēt: vt cū septenarium humanæ vitę vehiculū vocēt,Quaternarium vim iustitię.Denarium & Quinarium connubii.In quibus Academici ipsi maximum studiū impenderunt.De numero autem quadragenario illud hoc loco referendum existimaui,quod ad ipsam partus rationem facit.Nam Tessaracoston tempus a Græcis authoribus appellatum,ob eam causam celebratur:q illis maxime dieb⁹ mirifica quędam intelligantur.Itaq; pregnātes etiā fœminę quadraginta olim dies ante fœturā nefas habuerunt ad sacra accedere:ac totidē quoq; dieb⁹ post partū grauiori morbo solēt cōflictari, vt ęgre possint sanguinē continere.Sed eodē præterea tēpore infantes morbidi sunt,ac risum cōtinent:magnoq; vitę discrimine viuunt.Quocirca(vt ad Cerellium tradit Cēsorinus)cum is dies quadragesim⁹ præteriit,cōsueuerunt veteres festū agitare,qđ Tessaracoston appellarent.

De clementia M.Antonini Imperatoris:& quibus maxime verbis contra seipsum conspirantibus parcendum monuerit.

Caput.VII.

VEtus dictum celebratur:nullum esse certius testimonium probitatis atq; innocētiæ,q̄ ipsam vitę conscientiam:in qua sapientissimus quisq; virtutis bonum collocauit:nam & Academici ipsi hoc abūde fatent. Quod etiā Antonini Augusti verba(qui Stoicorū disciplinis incubuit)verissima suffragatiōe probāt. In quibus nō modo suam vitę innocentiam,sed æquissimū ingeniū ac maxime probandum asserit.Nā cū forte Auidius Cassius,aliiq; cōplures contra Antoninum Imperatorem cōspirassent,ac detecta coniuratio esset : parcendum omnibus censuit Antoninus:nec Auidium quidem imperandi auidissimū iussit occidi,sed passus est: vt a Volcatio traditur.Cūq; tam egregiam singularēq; eius clementiam ac lenitatē plures accusarent, eundēq;(vt sunt varia hominū ingenia)passim arguerent,q tam mitis in suos etiā hostes foret:simulq; addetent:Aliter se res haberet,si Auidius vicisset: grauissime responsum est ab Impera.Antonino:Non sic deos colimus aut viuimus,vt ille nos vinceret. Tantū adeo intactæ vitę conscientia,& innatæ probitatis testimoniū potest:vt nihil insidias hostiū metuat : nihil alienas vires reformidet.Idem quoq; Aug.sic in epistola ad vxorem Faustinā de se scribit.Horatianam sententiā mutuatus.Quieto animo sis:dii me tuentur:& diis cordi mea pietas.Quā rem & Volcatius historiæ auctor ad Imperatorem Diocletianum retulit.

Q̄ constanti & alto animo fuerit M.Cato:& eius dictum de se,cum bella inter Cæsarem & Pompeium æstuarent.

Caput.VIII.

H MEmoria dignum est, quãtum Catonis virtus atq; constantia veteres pmouerit pṡertimq; philosophos stoicos: vt eius viri animũ atq; disciplinam cũ Socrate, Possidonio, & Chrysippo cõferant. Sed inter alia hoc pcipue admirantur: q in ea Romanæ ciuitatis tẽpestate, cũ ciuilia bella inter Cæsa. & Pom. streperẽt, variisq; fortunis Respub. pmeretur: eũ ipsum de animi statu nihil esse immutatũ. Nã cũ vtrũq; Cato improbaret atq; exarmare cuperet: vtriq; etiã virtute sua & animo ingẽti occurrit. Dixit em̃ de Cæs. si vicerit, se moriturum: sin Pomp. exulaturũ: qm̃ Pomp. quidem (vt est author Tacitus) occultior fuit, non melior. Et hę sunt illę voces (vt Picus noster dicebat) quas familiæ Stoicorum lætis animis agnoscũt: quę oĩbus suffragiis probantur: & in porticu Apathian cõfirmant. Sedenim Cato nullis vnq̃ casibus mutatus est: nullis affectibus cõcessit: aut calamitati succubuit: sed eũdem semper se in tam varia rerum fortuna pręstitit: in prætura, in accusatione, in prouincia, in vrbe, exercitu, repulsa: atq; interitu: sicuti ab Anneo Sene. relatum est.

De Prosa, & Postuerta Romanis diis: ac ibidem de Anteuorta: & quid inter se differant, quaq; ratione colerentur a Romanis. Caput. IX.

I SEruatum est ab iis qui de veterum religione scripserunt, Prosam & Postuertã fuisse apud Romanos pro diis acceptas: atq; illis aras & sacra etiã constituta ob ipsas pariẽdi rationes atq; discrimina. Nã Prosæ numen & potestas ab iis fœminis maxime colebãt: quæ rectũ ac legitimum partũ ederẽt. Postuerta autẽ ab ægris atq; infirmis. Cuiusmodi habentur fere hi partus: cũ in ipso nixu nõ caput primum ex aluo, sed ipsi pedes existunt. Proindeq; ab auctoribus Agrippæ appellati sunt. Quã rem C. Pli. ac Gellius, vt alios mittam, diligenter prosequũt. Sed & Postuertam deam atq; Anteuertam in aliam partem acceperunt: vt a Vectio Prętextato in cœnis Macrobii relatum est. Hac em̃ ratione illas coluerunt, ac templa dicarũt: q ea oĩa intelligi oportere existimarẽt: quæ preterita ac futura essent: ex quo diuinitatis comites aptissimas appellarunt: non secus atq; cõsilium & prouidẽtiam: quibus humana oĩa & diuina expẽdi ac præuideri possunt. Quod a nobis alibi cõmodius expositum est.

Quæ sint *Samiata* ferramẽta in Aureliani Aug. epistolis: & *Samiare* arma: acq; de *Samiis* vasis, & Numæ capedũculis in Ro. sacris.

K QVæsitum nuper ab eruditis: quid essent in Aureliani Augusti epistola, quam de officio Trib. militũ scribit, Ferramenta *Samiata*. *Sic* em̃ refert de ipsis militib9 Arma oĩa tersa sint: ferramenta *Samiata*: calceamenta fortia. Quo loco cũ doctiores etiã dubitare soleant: eorum quæstioni occurrẽdum a nobis est. *Samiata* igiť tela pro his acceperunt veteres: quæ in spiculũ mucronata atq; acuminata forent. Quod & Nonius Marcellus probauit. *Samiũ* em̃ pro acuto acceptum est: ac *Samiare* pro acuere. Quoniam in *Samo* (vt est author Noni9) hoc artis genus pcipue claruit. qua voce & Lucillius poeta est vsus in satyris. *Sed* & *Samia* vasa a multis celebrantur: quibus Romani põtifices pro Numæ Regis instituto in sacris vterentur. Itaq; sic M. Cicero in libris de Repub. Quę sunt inquit, imperia pontificũ diis immortalibus grata sine *Samiis*! Quę vasa Capedines etiam, & Capedunculos vocarunt: vt apud authores frequenter habetur. Vnde & illud Persianum. Aurũ vasa Numę, Saturniaq; impulit ęra: Vestalesq; vrnas, & Tuscum fictile mutat.

De oratore Isocrate, eiusq; insigni facundia: & quomodo tria in primis notanda præstiterit ex historia Pausaniæ. Caput. XI.

L TRia dicuntur in oratore Isocrate memoratu digna inter alia accidisse: eũq; in iis præstandis non minore iudicio, q̃ fortuna valuisse. Primum, vt vegeto ac solido corporis robore, modestia singulari, & summa animi libertate præstaret. Nã & ad nonagesimũ octauũq; annum cũ peruenisset, nũq̃ adeo defecisse, aut elãguisse scribitur: quin suos quoq; discipulos pro veteri instituto instrueret atq; edoceret. In altero tam modestus & probus: vt ab omni ciuitatis administratione prorsus abstineret. Neq; de rebus item publicis curã vllã suscepit: in quo liberum ab omni cupiditate animum, maximeq; syncerum probauit. Quam rem (vt alios, mittam) & Pausanias historię author in Atticis cõmemorat. Hic autem Isocrates ille est: cuius elegantiã atq; iocunditatem M. Cicero apud nos in dicendo egregie expressit: cum vim Demosthenis ac Platonis magnitudinem adiecisset.

De eruditione Crispi Passieni:& eius eleganti sententia in habendis probandisq; amicis. Caput.XII.

LAudatum est Passieni ĩgenium ac eruditio a multis:prçcipueq; ab Anneo M
Seneca:qui locis aliquot asseruit,nihil se Crispo Passieno subtilius atq; in
signius cognosse,in distinguẽdis maxime vitiis atq; curandis.Sed ĩter alia
multa dictum eiusdem perelegans quidem , & egregium est adnotandum.
Nam quum habere amicos velimus,& prudentia pariter,& gratia,libera-
litateq; ornatos:habẽda ratio est in vtroq; genere.Sic enim Passienus dice
bat,quorũdam se malle iudiciũ,q̃ beneficiũ:& quorũdã beneficiũ,q̃ iudiciũ.Cui sententiæ
tãtũ concedit noster Oricellari⁹:vt is vnus in legendis,colendis, atq; seruandis amicis nõ
minus prudentiam & iudicium:q̃ constãtiam & probitatem obseruet:ad exemplũ(credo)
principis Augu.qui solitus est iudicium in eligendis:constantiam in seruandis adhibere.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA,LIB.VIGESIMVSTERTIVS.

Q; Octauius Augu.tria potissimum in votis habuerit:ac de fortunæ viribus,honore & nominibus apud Romanos. Caput.I.

LIbrum fecit Plutarch⁹ Chçroneus de Romanorũ Fortuna:in quo A
accurate(vt solet) atq; egregie permulta de illius cultu,potesta-
te,ac templis disseruit.Tum prçcipue illorum exempla refert:qui
cum meliorem aliquãdo fortunam atq; feliciorem habuerint,ma-
ximo illam honore ac veneratiõe ꝓsecuti sunt:vt Ancus, Camil-
lus,& alii.Quod autem de Octauio Augu.tradit,hoc equidem nõ
putaui alienum aut indignum,vt adnotarẽ.Octauius,inquit,Cç-
saris filius (qui primus Augusti nomen habuit) quum quartum
& quinquagesimum annũ ageret,precatus a diis est Scipionis for
titudinem,beniuolentiam Pompeii,Cæsaris fortunam:quam qui-
dem inquit fortunam rerum esse omnium maximarũ victricem.
Hæc enim M.Ciceroni,Lepido,Pansæ,Hircio,atq; Antonio plurimum aliquando indulsit:
cumq; hos omnes ad summum decus & gloriam extulisset,demum deseruit, atq; vni tãtũ
Cçsari seipsam seruauit:vt aperte cognosci posset:quibus ludis,atq; blandimentis humana
omnia versare & commiscere consueuerit.Sed hçc apud authorem copiose referũtur:cum
Romani ipsi(vt constat) variis quidem nominibus illam & colendam, & appellandam du-
xerint:vt Fortem,Viscatam,Muliebrem,Reducem,Victricem,Primigeniam,Obsequẽtem,
& Mammosam:de quibus in epistolicis scripsimus.

De immodico luxu Antonini Heliogabali Impera.ac de eius culcitris cum leporinis pilis,& perdicum plumis:ibidemq; expositum de accubitis. Caput.II.

DE Vario Antonino Imperatore (qui Heliogabalus dictus est) permulta a B
Grçcis & Latinis authoribus scribũtur:quo luxu,q̃busq; libidinibus,atq;
flagitiis imperium gesserit: vt naturæ magis prodigium ad omnem vitæ
improbitatem haberi posset:q̃ Romæ vrbis Imperator.Is igitur eo studio
atq; ingenio fuit:ut nihil auidius,q̃ de luxu,variisq; voluptatib⁹ cogita-
ret:sicuti copiose ab Ælio Lampridio traditum est ad Constantinum im-
peratorem.Nam vt de prodigiosa illius mollitie breuiter agamus, primus triclinia,lectos,
ac porticus omni florum genere strauit:Liliis,Violis,Hyacinthis,& Narcissis:ac p eos am
bulauit:neq; in culcitris,seu accubitis (vt appellant) facile cubuit:nisi quæ leporinum pi
lum haberent:aut perdicum plumas subalares . Tanta inerat animo eius mollities : quod
idem Lampridius retulit:vt ex his mirandum non sit,si deinceps vrgente fato,& a tali mõ
stro scelerum pœnas reposcente,in latrina occisus fuerit.Q; autem accubitas diximus: id
quidem verbum ab accubando deductum est:neq; in Lampridio tantum legitur: sed apud
ipsos etiam iurisperitos:qui hac voce pro culcitris & toralibus vtuntur:vt Var.appellat.
Hinc & accubitalia pro ipsis stratis seu stragulis accepta sunt:vt in epistola Valeriani Im
pera.habetur ad Zosyinionem Syriæ procuratorem.Nam cum Claudio legionis Martiæ p̃
fecto complura forent pro militiæ instituto tribuenda: misit illi Valerianus Impe.accubi-

talium Cypriorum(vt vocat) paria duo,interulas puras,togam,& laticlauum, sagochlamydes,& subsericam albam.

Quę diuinationis species habenda sit Capnomātia: & Statii poetę versus allati atq; expositi super hac vaticinandi ratione.

Caput.III.

C INter alia diuinandi genera,de quibus veteres scribunt, illud etiam in antiquorū monumētis notat:qd gręci Capnomantiā:nostri p fumum diuinationem dicūt:cū ipse videlicet fumus vel in orbē voluit:vel in obliquū flectitur:aut in rectū ꝓtēditur:quocirca meliorē sibi fortunā qs pollicet, vel aduersam pręsagit:vt est animus mortaliū oīm ad futura pręnoscēda magno ambitu intentus.Itaq; capnomantia graece appellata est. Et capnomātes qui diuinationum eiusmodi forent interpretes.Statius autem Papinius perelegāti carmine id expressit in Thebaide,cum de Meuecei cæde ageret.

Vincatur pietas (inquit) pone eia altaria virgo:
Quæramus superos:facit illa:acieq; sagaci
Sanguineos flammarum apices:geminumq; per auras
Ignem,& clara tamen mediæ fastigia lucis
Orta docet:tunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro volui:frangiq; rubore
Demonstrat dubio:patriasq; illuminat vmbras.

In his enim versibus & per ignem diuinatio,ac per fumum describitur:nam sicubi ex flamma geminus apex extitisset,dissidiū indicari existimabant:vt.M.Cicero tradit. De Capnite aūt vino & gēma cōmode diximus:q̄ interiectis veluti spiris fumidum quiddam refert.

Q; imperante Tyb.vitrum flexile ac ductile redditum sit:& qua pœna tantę inuētionis author damnatus fuerit. Caput.IIII.

D TRaditum est a C.Plinio inter alia multa,& hoc maxime mirandū,ac memoria dignum de vitro: quemadmodum flexile atq; ductile redditū sit imper. Tyberio Augu.adeo nihil in rerum natura intētatum,aut inexpertum reliquit antiquorum solertia.Quod equidem non aliis verbis afferēdum est: q̄ eiusdem authoris C.Plinii. sic enim quo loco de vitri inuētione,atq; origine scribit.Excogitatum(inquit) est Tybe.principe vitri temperamētum quo flexibile esset:sed eius officina abolita est:ne æris,argēti,aurive metallis precia detraherentur.Hoc idem & Isidorus recenset:tum adiicit:huic inuentioni Principem Tyberiū maxime iratum:sic vt opificem ipsum necandum impraret:ne aurum vilesceret,ac pro luto(vt inquit) haberetur:cæterisq; metallis precium demeretur.Id autem verum ne an falsum existimari debeat:malim hercle pro suo quisq; arbitrio indicet: in tanta præsertim rerum atq; ingeniorum varietate.

Quibus maxime cibis venenata quædam animantia viuant:vt viperæ,scorpiones, stellionesq;:ac de Amphiuiis etiam & aliis.

Caput.V.

RElatum est cum ab aliis multis,tum ab his authoribus:qui animātium historiam descripserunt:quibus maxime cibis vesci,& q̄diu viuere consueuerint:nos eam partem breuiter nunc exequemur:qua naturæ ipsiꝰ vires,ac maiestas in capiēdis cibis probari possit. Sic igitur obseruatū: anates in Ponto venenis viuere:item capreas,atq; cothurnices aues venenis pinguescere,animalia(vt inquit Plinius) placidissima,Mures vero auiditate maxima salem lambunt:eoq;(vt traditum est) redduntur pręgnantes.quod ex Aristotele Plinius(vt alia multa) refert.Scorpiones terrā fere exedētes viuunt.Ascalabotes autem seu stelliones,& aranei minimo suctu.Hęc eīn animātia(vt adnotatum a nobis est) vitreis inclusa poculis:nullo quidem cibo supra semestre spatium vitam protrahunt:etsi eorum oculi extumescunt.Sed & lupi cum maiori fame vexantur, terram etiam depascuntur.Serpentes vero(sicubi adest facultas) cupiditate summa vinū appetunt.Itaq; minime mirandum est:si viperas a Claudio Galeno scribitur repertas quādoq; in amphoris vinariis.Quin & pleraq; animantia,quæ græci Amphiuia vocant:nō minus venenis,q̄ aliis cibis viuunt.Ea.M.Cicero vitæ ancipitis latina voce appellat.

Deos esse accipiendos tam fœminino genere,q̄ masculino,ac de Luno etiā deo pro Luna & quo cultu atq; institutis apud Carras coleretur. Caput.VI.

SCripseram pauloante(vt inter amicos fit) epistolam ad Cosmicũ : in qua F positũ hoc fuit:Venerē quidē,ac Cererem inter Romanos deos locauimꝰ. Id autē(vt relatũ mihi est) veluti minus latinũ & imperite dictum reprehendit̃,q̄ in genere aberrauerim:nō enim deos asserũt scribi oportere:sed deas.Qua in rē miratus sum quorũdā imperitiā:q dũ cęteris se præferunt & quasi censores publicos in literis constituunt:tā impudēter atq; inepte decipiuntur.Nam quis est obsecro tam alienus a veterum lectione:aut ita demumꝰimperitus:qui nesciat ipsos deos pro fœminis interdum accipi:etiāsi ἀρσενικῶς pronũciemꝰ!quod & Macrobius Aurelius,aliiq; copiose probant:vt nihil sit istis hoībus impudentius,qui se criticos,atq; Aristarchos in disciplinis nominant.Sane vero hoc permulti asserunt:vt Vergilius,Atherianus,Caluus,& Leuinius:vt Aristophanē mittā: qui Venerem Aphroditon appellauit:quorũ suffragatio & quidē honestissima nostrę sentētię abunde patrocinat̃. Nā Varro Terentius Palem deũ scripsit:sed & Lunũ deũ p̄ Luna qdā dixerũt:cuius tēplũ Carris viseret̃ vt ab Ælio Spartiano relatũ est.q Cæs.inquit Antoninũ Caracallā tēplũ dei Luni accessisse:quē mirifica veneratione Carrenus populus coluit:adeo vt mulieres virili veste,viri autē muliebri sacra illi perficerēt.quod & Philochorus,& Spartianus tradũt. Qua ratione Græci quoq;,& Ægyptii(etsi Lunam fœminino genere habent)deum tamen appellant.Sed nolo esse in re aperta longior:ne videar magis habuisse rationem alienę inscitię:q̄ nostrę in studiis diligentiæ:cum permulti quidem sint:qui vt maiore audacia q̄ iudicio iudicāt:ita inuident potius alienis laboribus:q̄ ipsi aliquid in communem vsum moliantur.

Iudicium a poeta Marullo factũ de latinis poetis:& quo vitio notati sunt:aut quo ordine habendi. Caput.VII.

FActum est iudicium nuper a nostro Marullo de poetis latinis egregie p̄ G fecto & prudēter.Nam cum forte incidisset mētio de veterũ disciplinis: ac de poetis maxime latinis:Poetice inquit apud Rōanos plures habuit versificatores q̄ poetas:si paulo diligentius id expendatur: qđ exigendũ sit in illis qui iure debeant poetę appellari.In P.inquit Ouidio reprehēdi potest lasciuiens,ac nimium sibi indulgens ingenium.qđ & Fabius in omni antiquitate Romanus Aristarchus asseruit. In Statio durũ nimis carmē & anxiũ:p̄tereaq; supra modum tumidum . Siliũ vero Italicũ,inquit forũ redolere: ac vulgarē profluētēq; magis venā carminis,q̄ elegātē & p̄bā.Flaccũ Valeriũ,& Lucanũ cōcitatos eē:sed audaciores interdũ,q̄ grauiores.Itaq; legēdi qdē sunt oēs,inqt: sed hi maxīe p̄bādi p̄ suo qsq; genere:Tibullꝰ,Horatiꝰ,Catullus:& in comœdia Terētiꝰ. Vergiliũ vero & Lucretiũ ediscēdos asserebat.Qđ ipm,vt posteris etiā probaret,hisce versiculis expssit.

Amor Tibullo:Mars tibi Maro debet.
 Terentio soccus leuis.
Cothurnus olim nemini satis multum.
 Horatio Satyra,& Chelys.
Natura magni versibus Lucretii:
 Lepore Musęo illitis.
Epigramma cultum teste Rhallo adhuc nulli.
 Docto Catullo syllabę.
Nos si quis inter cęteros locat vates:
 Onerat,q̄ honorat verius.

De Iuliorum,& Antoninorum familiis:& q̄ in hominibus improbissimis atq; mōstrosis defecerint. Caput.VIII.

NEc illud omittēdũ est:qđ a probis authoribꝰ notat̃ de Iulioꝝ,atq; Antoni H nor̃ familiis:q̄ vt viros maximos atq; īsignes cōplureis habuerũt:ita ī eiusmodi hoībꝰ desierũt:q ob nimia scelera atq; flagitia īpurissimi habiti sunt. Nam Iuliorum quidem vltimus fuit Domitius Nero:quo nullũ vnq̄ animal crudelius,sęuius,immanius fuit.Vnde notum illud.Progenies Cæsarum in Nerone defecit.In Antoninis Augu.Varius Heliogabalus:cuiꝰ flagitia & insanæ libidines prodigium fuisse,non hominem asserunt.

Vinum esse remedio cõtra Aconitum:ac defensus a calumnia quorundam Macrobius:q Cicutam p aconito audacius q̃ verius in eius Saturnalib⁹ reponunt. Caput.IX.

I PAulo improbius atq; etiá iudoctius quidam fecerũt : qui apud authorem Macrobium cicutam pro aconito reponunt: quo loco de virib⁹ ac potestate vini disputat:asserẽtes ea in re vel ipsum Macrobium errasse:vel cicuta seu conion pro aconito legendum:qm̃ vinum(vt aiunt)contra eius venenum præcipuum remediũ creditur:qđ Alexander medicus,Plutarchusq;,& alii complures testantur.Ego autem non puto statim concedendum: vt qđ in omnibus sit exemplaribus descriptum,tam audacter id contra publicam fidẽ immutetur.In quo etiam doctiores maximo damno incurrunt: q; eorum plerũq; iudicium p bari soleat,proq; ratione haberi.In hoc autẽ non modo potest a Criticorum calumnia defendi Macrobius:q; Aconito scripserit vinum mederi: sed egregie cõmendari . Nam qs est tam alienus a lectionibus veterũ medicorũ:tãq; absurdo:quin apud Cor.saltem Celsum & Plinium legerit:vinũ maximas vires habere contra aconitũ:vt Galen⁹,& alii plures omittant.Plinius certe ad Imp.Vespasianũ de potestare ac viribus vini sic disserit.Merũ qdẽ remedium est contra cicutã,coriandrũ,aconita,viscũ,meconiũ, argentum viuum,apes,vespas,crabrones,phalangia,serpentum scorpionumq; ictus:contraq; omnia quæ refrigerãdo nocent.Itaq; ignoscent nobis hac in re p̃ceptores nostri:si ab illis libere dissentimus: qñ nihil etiam magis debet incumbere agenti rem posteritatis:q̃ presidiũ inueniendę veritatis.

Q; iniquo animo Porphyrius philosophus Christi religionẽ sit insectatus:ac eiusdem falsum atq; improbum vaticinium appositum : in quo Christianos ipsos per ccclx:annos duraturos scripserit. Caput.X.

k SCriptum apud complures authores : q̃ infenso & acri animo Porphyrius philosophus Christianam religionem sit insectat⁹: quibusq; voluminibus eam lacerauit,atq; vexauit:sed eiusdem vaticinium,quod ab eo de illa factum est,ponendum existimaui:vt iudicari facilius possit:q̃ vanum hoc,q̃ audax & ridiculum fuerit:præsertim in eo homine:qui & ingenio,& multiplici disciplinarum cognitione præstiterit.Cum igitur videret Christianum nomen magis in dies pollere:atq; illustrius fieri: non conuiciis tantũ in Christianos sæuiẽdum putauit:sed & Petrum apostolum magicæ disciplinæ insimulãs,edoctum illum asseruit a Christo:vt in ea(sicut impudentissime vocat)deceptione,quasi princeps,ac signifer foret.Tum non amplius eam duratutam scripsit:q̃ per.ccc.&.lx.annos . Quod ipsum q̃ iniquo animo atq; perturbato dictũ fuerit,referendum nõ est. Augustinus certe & inscitię & iniquitatis Porphyrium accusat:qui tam audaci illecebra,vanissimoq; commẽto crediderit multorum animos decipere:atq; ab ipsa veritate depellere.quod & Petrarcha scribit: eo maxime opere:cui de religiosorũ ocio titulum fecit. Is autem Porphyrius Tyrius fuit: præceptoremq; audiuit Plotinum:de cuius vita & morib⁹ multa retulit:eiusq; opera correxit:& in nouenarios digessit.Neq; defuerunt qui Porphyrianis iurgiis,atq; insectationibus in Christianos ferulam referrẽt.Siquidem ab Eusebio,Apollinare Laodiceo,& Methodio copiose responsum est. Ex his Apollinaris.xxx.libros contra Porphyriũ exarauit,Methodius autem vsq; ad.x.milia versuum:quod in Epistolicis diligenter disseruimus.

De Val.Homulli ingenio,& eiusdem dictis cõtra M.Antoninum Imperatorẽ,eiusq; constantiam. Caput.XI.

L NOtatum est a veteribus:q̃ elegãs & vrbanus fuerit Val.Homullus,qbusq; dictis,atq; leporibus sit vsus:vt nec Romanis etiam principibus parceret: cuiusmodi illud q̃ lepidissimum traditur in M.Antoninum Augu. Nã cũ forte imperator eiusdem Homulli domum viseret: columnasq; ibidẽ e Porphyretico lapide insigneis,atq; egregias miraretur:rogauit Homullũ vnde eas habuisset:tum ille,Impe.inquit,cum in alienam domum veneris , & mutus,& surdus esto.Idem quoq; pari licentia cum Lucillam Antonini matrem (qui Pio imperatori successit) venerantem Apollinis simulacrum vidisset:in aurem Augusti insusurrans,Et illa inquit nunc rogat pro tuo obitu vt filius imperet.Quæ tamen ipsum imperatorem nihil omnino mouerunt:sicuti a Iulio Capitolino memoratur.Tanta erat Marci probitas,& insignis modestia:vt non modo vrbane dicta,sed importunam præterea dicacitatem æquissimo animo tulerit.

De disciplina Arabum in Astronomicis:& ꝙ ipsa hominum ætas certis temporibus ad planetas referatur.

Caput.XII.

PErelegarter multa ac erudite scripra sunt in Arabum commentariis:tum ea maxime quę ad cæli siderumq; potestatem,ac disciplinas pertinent. M Neq; videtur apud alios quidem populos fuisse studium acrius,aut maior solertia in astronomicis speculandis : etsi magna ex parte Græcorum quoq; ingenia imitati sunt.Illud autem mirificum existimo, ac memoria dignũ: in quo Mathematici ipsi,& Chaldæi vniuersam hominum ætatem ad planetas referunt:vt quæcunq; in vita aguntur:ea quidem statis,certisq; temporibus planetę ipsi propemodum efficiant.Luna (inquiunt) ab ipso natali vsq; ad.v.ætatis annum moderatur,atq; disponit.sequens Mercurius per decẽnium.Venus per annos.viii.Sol vndeuigĩti.Mars.xv.Iuppiter.xii.Saturnus reliquum vitæ tempus. Ita enim digesta atq; diuisa vitæ mortalium tempora traduntur:vt nuper cum Iano Theolopho astronomiæ peritissimo disseruimus.Neq; illud ignoramus:aliam fieri diuisionem ab aliis authoribus de hominũ ætate.Nostri enim Lunæ infantiam,pueritiam Stilboni,seu Mercurio ,adolescentiam Veneri,iuuentam Soli,virilitatem Marti,senectutem Ioui,senium Saturno ascripserunt:adeo vt singulis sua quoq; officia & affectus tribuant.

Expositum diligenter quid Hostorium sit,quid Rutrum,& Rutellũ,ex Lucilii carmine,ac de imaginibus etiam cum Rutro.

Caput.XIII.

SCripsit ętate nostra Iouianus Põtanus inter alia suę diligẽtię monumenta,de aspiratione libros:in quib[9] studiose cõplura & accurate obseruauit: N secutus veterũ grãmaticorꝫ exẽplũ:qui & in minimis etiã pscrutãdis maxima solertia incubuerũt:vt Fabius,Varro,Martianus,Nigidius,& Messala:qui de litera s librum composuit.Quo autẽ loco a Pontano rradiť Hostilios lares,hostias,& hostire cum aspiratione scribenda esse : Hostorium quoq;,inquit,ab hostiendo id est ęquando dictum est:nam sic vocamus,inquit,lignũ æquatorium,ac teretem bacillum,quo in dimetiendo tritico modii ęquanť.Quibus apparet Hostoriũ ꝑ Rutro illo,ac bacillo accipiendum:quo in mensuris frumenti cumuli exęquãtur. Tametsi haud satis memini an apnd veterum queq̃ de Hostorio legerim.Lucilius aũt poeta Rutellum vocat in satyris eiuscemodi instrumentum:vt ex eius carmine colligitur.

Frumentarius est:modium hic secum atq; Rutellum
Vna affert.

Quod & Nonius ponir.Rutrum vero ab eruendo dictum est,non a radendo , vt quidã volunt.In Capitolio pręterea effigies fuit Ephebi Rutrum tenentis:arenamq; eruentis causa exercitationis pro more græcorum.quod signum ex Bithynia Romam deportauit Põpei[9] Bithynicus:sicuti ex Festi Collectaneis ab Hermolao etiam notatum est.Nam & Var.Terentius inter rustica instrumenta Rutrum enumerat:in libris de origine verborum ad M.Ciceronẽ:vt aratrũ,sarculum,rastrum,& alia generis eiusdem.Neq; omittendum est:qđ ab Eusebio refertur:Remum fuisse a Fabio Romuli duce occisum Rutro pastorali. Sed & rurabulum hinc dictum:quo ad excoquendos panes rustici fere vterenť in proruẽdo igne:ꝑptereaq; poetæ veteres allegoricos hoc verbum pro virili membro acceperunt . Vt poeta Næuius,qui retritum rutabulum lepidissimo versu vocauit.

Senile tractet retritum rutabulum.

Vnum esse hominem inter omnia animãtia:qui calidis in potu vtarur, & ad venerem pro libidine quocunq; anni tempore accedat. Caput.XIIII.

RElatum est ab iis,qui scribunt historiam de animalibus : vnum esse hominem in omni animantium genere:qui calidis in potu vtatur.Nam cætera O quidem animanria in totũ abstinent. Sicuti etiam de Venere illud seruatum a philosophis:homines ipsos quocũq; anni tẽpore pro libidine ad Venerem accedere,& in coitu esse : cum alia fere animantia custodiant suum tempus:& proprios coitus certis temporibus habeant:quos vocãt statos. Sed hæc an vera sint,haud equidem prorsus asseruerim in tanta naturæ varietate:tametsi optimis authoribus comprobantur.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA, LIB. VIGESIMVSQVARTVS.

Quantum Aristoteles Platoni magistro cõcesserit: ac versus in ara ab eo positi: & q̃ Magi etiam Platoni imolarũt ꝑpter absolutum nouies nouenarium numerum. Caput. I.

A Eceptum vulgo est Platonem Academię pricipem fuisse a discipulo Aristotele in tradendis disciplinis neglectum, aut saltem min⁹ cõmendatum: cũ & ab eo libere dissentiat: ac ignorãtiæ alicubi (vt quidam opinantur) arguat. Quod ego aliter accipiendũ existimo: sicuti Macrobius, & alii veteres exponunt. Neq̃ eñ viginti annos dũtaxat in Academia Platonem audiuit: sed eidem tãtũ tribuit, atq̃ concessit: vt eius quoq̃ nomini aram in templo construxerit: statuamq̃ consecrarit, in qua descriptum esset: hunc esse illum, quem probi omnes merito debeant, & imitari, & commendare. Quod & nos in Parthenicis nostris attigimus his versibus.

Hæc illast ara floribus redimita suaueolentibus:
Quam gratus benemerenti statuit discipulus seni,
Tituloq̃ hoc testatus animum suum atq̃ officium:
Platonem probandum probe a probis: ab aliis nefas.
Sic ille princeps & author egregius sapientię:
Tam diuturnę disciplinę & sacri muneris tulit
Dignum pro meritis tantis ab alumno suo pręmium.

Idẽ ꝑterea Aristoteles Platonis nomẽ sanctũ, atq̃ diuinũ vocitabat: egregiãq̃ orõnẽ de Platonis laude cõposuit: vt ab Olympiodoro ꝓditũ est. Mitto aũt nũc illud: qd Anne⁹ Seneca de Magis Persarũ tradit: q̃ hi qdẽ Platoni defuncto imolarũt: qm̃ suo natali decessisset: annumq̃ vnũ supra octogesimũ absoluisset: sine vlla prorsus additione vel deductione. Asserunt eñ inter alia suę disciplinę dogmata eũ esse oĩm ꝑfectissimũ numerũ: quẽ nouies nouenũ multiplicãt: qua ętate Platonis philosophi fuisse interitũ cõstat. Hic Labeo Roman⁹ theologus eũdẽ Platonẽ inter semideos, vt Herculem, ac Romulum, referendum putauit.

De cultu quorundam animantium a variis populis: & de Syria dea, eiusq̃ effigie relatum. Caput. II.

B IN commentariis eorũ qui de animantibus scripserunt, notatũ est pleraq̃ animantia propter mirificum sui genium, atq̃ officia in vita mortaliũ a ꝓpriis vrbibus & populis coli: & veluti certa numina consecrari: vt columbas a Syriis: ciconias a Thessalis: apud quos capitale habitũ est ciconiã occidisse: anseres a Romanis: quibus ob Capitoliũ seruatũ publice a censoribus alimẽta prębebantur. Quin & Syrii iidem magna religione diu seruarunt: vt abstinerent a piscibus: quod cum alii plures scripserunt, tum Porphyrius philosophus ad imperatorem Constantinũ in libris de abstinendo ab animantibus. Qua in re Menandri poetę versiculos affert: qui huic sententię suffragantur. Abstinent autem ea potissimum ratione: q̃ Facelitis Veneris filia in piscis formam cõmutata est: quã Syrii pro dea coluerunt. Huic argenteos pisces, vt a Basso relatum est, in templis consecrare consueuerunt. Non me pręterit hoc loco, quæ tradãtur de Syria Derceto, seu Atargate. Cuius templum insigne fuit iuxta Ascalonem: in quo imago eius muliebri facie, reliquum corpus figura piscis habeteretur. Porphyrius autem sic in libro de sacrificiis. Rhadamanthus, inquit, ac deinceps Socrates ꝑ aĩalia iurare soliti sunt. Græci quoq̃ imagini Iouis arietiis cornua adiecerunt, & Dionysio tauri. Sed & Panis effigiem ex capella & homine composuerunt: Iouem quoq̃ ipsum in aquilam, taurum, & cygnum aliqñ se transformasse aiunt. De Ægyptiis omittẽdũ nõ est: quorum prodigiosa superstitio multiplices, variasq̃ animantiũ formas pro diis maximo cultu habuit: vt feles, crocodilos, ichneumones, ibes, vultures, & alia eiusmodi. De quibus cum alii plures, tum Diodorus, Herodotus, Strabo, & Appion in Ægyptiacis commentariis complura explicant.

Mercurii Ægyptii verba relata de natura ac de maiestate Dei: deq̃ spiritu & mundi materia: ac de homine. Caput. III.

QVantum præstiterit Ægyptius Mercurius in peruestigādis atq; intelligē- C dis rebus diuinis,Græci authores & Latini copiose afferunt: qui hūc ipm velut disciplinarum omnium principem atq; conditorem existimaut:adeo vt ab hoc vno credatur scientia illa rerum diuinarum,atq; humanarū diligēter fuisse meditata:optime percepta:egregieq; explicata. Qđ ipsum cū locis multis probauit:tum in ea disputatione,in qua de ipso deo,deq; spiritu & mundi materia eleganter & docte disseruit. Sed hanc rem libitum est illius verbis adnotare.Fuit Deus & hyle,inquit,quam & mundum dicimus:mundo autē spiritus aderat:sed non tamen vt ipsi deo:neq; deus sunt hæc:de quibus mundus est.Iccirco neq; erāt, quum nondum nata erant:vnde nascendi potestatem habuerunt.Non enim ea sola nō nata dici debent,quæ necdum nata sunt:sed ea quæ carent fœcunditate generandi: ita vt ex his nihil nasci potest. Quæcunq; igitur sunt: quibus inest generandi natura:generabilia sunt:de quibus nasci potest:tametsi ex se nata sint.Neq; enim dubitať ex his,quæ ex se nata sunt,facile nasci posse,de quibus cuncta nascūtur.Deus ergo sempiternus: quocirca nec nasci potest,nec potuit:hic est,hic semper fuit,hic semper erit.Hæc itaq; est, quæ ex se tota est natura dei.Hyle autem vel mundi natura,& spiritus q̄uis nata videantur, a principio ex se nascendi procreandiq; vim possident,atq; naturam fœcunditatis. Etenim initium in qualitate naturæ est:quæ conceptus & partus in se possidet vim atq; materiam. Hæc sine alieno conceptu est sola generabilis.Quæ autem vim solam concipiendi habeant, ex alterius connexione naturæ ita discernenda sunt:vt hic locus mundi cum his quæ in se sunt, videatur esse non natus:qui vtiq; in se vim totius naturæ habet: locum dico in quo sunt omnia.Neq; enim hæc omnia esse potuissent,si locus deesset:qui omnia sustinere,& capere potuisset.Omnib⁹ namq; rebus,quæ fuerūt,prçcauendū est de loco:nec qualitates:nec quātitates:nec possessiones:nec affectus dignosci potuissent earum rerum,quæ nusq̄ sunt. Sic ergo & mundus q̄uis natus non sit,in se tamen omnium naturam habet:vtpote qui omnibus his ad concipiendum sinus prçstat fœcundissimos.Quocirca totum hoc est qualitatis, materiæq; creabilis:q̄uis creata non est.Sicut enim in ipsa natura materiæ qualitas fœcūda est:sic & malignitatis eadem est æque fœcunda.Neq; ego o Asclepi & Hāmon illud affero:quod a multis dici solet:non poterat deus incidere atq; auertere a rerum natura maliciam.Quibus respondendum nihil omnino est:quæ tamen causa fuerit,hoc prosequar,& ī eo rationem reddam,quod acceperam. Dicunt ipsi omnifariam deum liberasse mundum a malitia:nam ita in mundo est,quasi membrum ipsius videatur esse. His enim rebus,quib⁹ cæteris antestamus animalibus:soli possumus malitiç fraudes ac dolos vitare:ea enim qui anteq̄ fit illis iplicatus,ex aspectu vitarit:is homo est diuina intelligentia,prudentiaq; munitus.Fundamentum vero disciplinç est,quod in summa bonitate consistit.Spiritu autem ministrantur omnia atq; vegetantur in mundo: & quasi organum vel machina summi dei voluntati subiectus est.Itaq; hactenus intelligatur a nobis,mente sola intelligibilis: summus qui dicitur deus:Rector,gubernatorq; sensibilis dei,eius qui in se complectitur omnē locum,omnem rerum substantiā,totamq; gignentium,creantiumq; materiam,& omne qcquid est, quantūcūq; est. Spiritu vero agitatur seu gubernatur omnis in mundo species: vnaquæq; secundum naturam suam a deo distributam sibi. Hyle autem seu mundus oīm est receptaculum:omniumq; agitatio,atq; frequentatio:quorum deus gubernator:dispensans omnibus rebus humanis,quantum vnicuiq; necessarium est. Spiritus vero implet omnia:cuiuscunq; naturæ qualitas est.Mundi enim rotunditas caua est in sphærç modum: ipsa sibi qualitatis instrç vel formæ suç causa inuisibilis tota:vt ex his constat:quç ex orbe variis locis promiuent.Quod ab ipsis etiam Pythagoricis assertum est.Probat enim Mercurius ab ipso mundo corpora nutriri:a spiritu animas:a sensibus mentes: neq; tamen omnes:sed eorum duntaxat,qui tantum beneficiū capere possunt.Quod ipsum Timęus Locrensis,& alii quidam Academici opināťur:qui de diis atq; animis magna ex parte cū Mercurio sentiunt.Plato autem & Pythagoras pleraq;(vt est author Iamblichus) e columnis Mercurii acceperunt:quç doctrinis variis,atq; reconditis fuerūt refertç.Sed hæc multo copiosius prosequimur in nostris Theorematis.

Poetæ Lucretii obitum eodem die contigisse,quo Publius Vergilius virilem togā induit,Licinio & Pompeio consulibus:ac de natali Poetç Vergilii.

Caput.IIII.

D QVi ſtudium ac diligentiam collocatunt in obſeruanda,atq; deſcribēda vita & moribus veterū:de poeta Lucretio,& Pub.Vergilio id referūt dignū ſane adnotatione:φ eodem die Vergilius virilem togam induit,quo Lucretii obitus contigit.Qua in re naturæ benignitas atq; propēſio viſa eſt Romanæ eruditionis patrocinium ſuſcepiſſe:ne deeſſent in re latina, qui Grecorum ingeniis atq; diſciplinis non minores haberentur.Natus autē traditur Vergil'.Octobris Idibus,Cn.Pomp.& M.Licinio Craſſo primū coſs. Togam vero ſumpſiſſe in adoleſcētia iiſdem coſs.quib⁹ natalem habuerat: etſi qdam exiſtimant eodem anno Lucretium periſſe,quo Vergilius natalē habuerit.Idus vero illas pręcipue ſeruauit: ac maxima religione coluit Silius Italicus.Valerius quoq; Martialis in hunc modum.

Maiæ Mercurium creaſtis Idus:
Auguſtis redit idibus Diana:
Octobres Maro conſecrauit Idus,
Qui magni celebras Maronis Idus.

Sed hanc rem & in poetis noſtris retulim⁹:q paulo poſt in cōmunē vſum atq; publicā vtilitatē edentur:ne inſtituto operi videamur deeſſe,iuuandi atq; inſtruendi bonoꝝ ingenia.

Qꝫ ſeuere factum ſit a Romanis contra inſolentiā: & de conuiciis atq; cōtumeliis, quæ publice in triumphantes a ſeruulis dicerentur. Caput.V.

E VVlgatum eſt quanta diligentia ac ſtudio Sen.Popu.Q.Roma.contra hominum inſolentiam atq; faſtum ierit:quibuſq; legibus ac decretis inſolētis animi improbitatē repreſſerit.Sed inter alia complura illud obſeruandum exiſtimo de his,qui iure victorię cęſiſq; hoſtib⁹ triūphare ſoliti ſunt. Nam triumphantibus quidē pro inſtituto maiorum conuiuium dapſile atq; magnificentiſſimū parabatur:idq; in Capitolio celebrari mos fuit. Ac ne forte animus eorum nimium efferretur:aut immodeſtius in maiore fortuna inſoleſceret:propꝛ aſſidebat ſeruulus:qui ſubinde in conuiuio diceret:Magis ſeruo tuo pareo: q̄ tibi.quo velut ꝓbro admonit⁹ ſeipſum atq; hoīm cōditionē ęquo aīo extimaret.Mitto nūc quę planipedes,cęteriq; Mimorū ſcriptores libere atq; mordaciter in eum dictitabant. Notum & illud de triumphantibus:φ ānulo etiam ferreo vti conſueuerunt.Quod & C.Plin. teſtatur:qui C.Marium ſcribit cum ferreo anulo triumphaſſe de rege Iugurtha.

De animantibus,arboribus,ac lapidibus: quæ naturali conſenſu cum Solis & Lunæ viribus conſentiant. Caput.VI.

F DIſputatum ſæpius eſt ac diligenter probatum a philoſophis, ineſſe rebus ſuperioribus vim inſitam atq; ingenitam:quę magna ex parte cū inferioribus conueniat:quocirca Sympathiam quandam & quaſi concentum inter hæc elementa ſtatuerunt:vnde animantium motus atq; taciti conſenſus congruere cum diuinis corporibus videantur. Qua in re Academici in primis complura tulerūt: arboreſq; & lapides etiam ſentire has vires, eorumq; affectibus moueri atq; affici aſſerunt.Quo nomine aſcribūtur hæc inferiora ſuis numinibus.Inter animantia,quæ dicata Apollini traduntur,Aries,Crocodilus,Cātharus, Aſtur,Leo.& Gallus a Cheremone ſtoico,& Porphyrio referuntur.Inſitum gallis eſt(inqt Proclus) numen Apollinis aduocare:& velut propriis canticis exurgenti applaudere.Pythagoras autem cauendum monuit,nequis gallum mactaret:quoniam Soli & Lunæ dicatus foret.Inter arbores de lauro,palma,& lotho ſcribitur:φ ad ſolis poteſtatē maxime accedant.Lothos enim ante emerſum ſolis folia ſua implicat & contrahit:eo autem exiſtente ſenſim reuoluit atq; explicat. Heliotropium præterea & Selinotropium herbas enumerant:quæ ſolis vires ac Lunæ,conſenſu mirifico ſubſequātur: vnde inditum illis eſt nomē. De lapidibus multa ab Ægyptiis & Magis traduntur:vt de Helinite,Selinite,Aſterite,Vranothalmo,& aliis pluribus:quæ vel ſiderum imaginem pręferunt,vel poteſtatem eoꝝ atq; affectus ſentiunt.Quod ipſum & Proclus in commētario de Magica exiſtimauit: qui & dęmones inquit ſolares aliquando fuiſſe cum leonis facie:quibus quum galli obiicerētur, cōfeſtim euanuiſſe.De quo in Epiſtolicis noſtris copioſe diſſeruimus.

Verſiculi aliquot in Vergiliano poemate emendati:ac de dactylicis & ſpondaicis numeris nonnihil.

Caput.VII.

PAulo ante rogatus sum p epistolã ab amicis:vt aliqd p Vergiliana emẽ G
datione in cõmunem vsum cõferrem.Quod a nobis factũ satis accura
te p studio ac diligentia nostra in bonis disciplinis.Inter alia vero quę
notauimus,monui deprauatũ esse carmen illud in Georgicis:quo cura
tiones atq; remedia pecudum morbis describit.
Et spumas miscent argenti:ac sulphura viua:
Idęasq; pices:& pingues vnguine ceras.
Sed legendũ est,Viuaq; sulphura:ita eñ vetustiora exemplaria retinent: & Honorat⁹ Ser
uius,ac Macrobius agnoscunt.Illud etiã in sexto Æneidos libro ita scribere oportet.
Quin protinus omnia
Perlegerent oculis:ni iam pręmissus Achates Afforet.
Quę nostri Grãmatici fere omiserũt:vt pridẽ scripsimus ad Aldũ Romanũ:q de omni anti
quitate bonisq; literis optime merit⁹ est. In his dactylicos versus accipere debem⁹:quoniã
in vltima sede dactylũ habent:vt spondaicos illos:q spondæũ in quinta . Etsi vocant præ
terea spondaici versus:q omnibus spondęis constant:vt ille poetę Ennii.
Ciues Romani tunc facti sunt Campani.
De quo Grãmatici multa,& Cẽsorin⁹ in Natalitio ad Cerelliũ scribit. In iis aũt quos po
suim⁹ versib⁹,secutus est Homerũ Vergili⁹:pariq; licẽtia,& acephalos,& lõgiusculos deli
ciisq; pfluẽtes imitatus est.Qd Eustathius in Macrobianis cœnis copiose disseruit.

Qua ratione intelligatur Ver sacrum fieri : ac verba Plinii exposita de populis Sabinis ex historia Sisennæ. Caput.VIII.

DIcentes populi(vt a Pli.scribitur)originem a Sabinis acceperunt voto ve H
re sacro.Qua in re secutus videtur Sisennę historiam:qui de Sabinis agẽs
eos refert vouisse ver sacrum se facturos: si melioribus locis constitissent.
Quã rem Nonius Marcel.apud ipsum Sisennam obseruauit:vt in libro ha
betur de iis quæ a doctis quæruntur.Quo loco,Ver sacrum pro religioso
inquit,a Sisenna acceptum est:cum alii pro vitali atq; execrando intellexe
rint.Relatum de Lacedęmoniis est:q ii quidem ver sacrum destinauerunt: quo tẽpore Vr
bem Heracleam condiderunt.Sex.autem Pomp.ob eam rationem dictum existimauit:q in
magnis periculis vouendi mos fuit,se cũcta animalia immolaturos:quę vere primo nasce
rentur.Quę res(inquit)cum paulo crudelior atq; atrocior videret, pueros puellasq; inno
centes interimere,in adultam ætatem perductos velabant,atq; extra fines exigebant.Hinc
appellati sunt Sacrani ex oppido Reate orti:q in sacro vere nati haberent.De his sacris &
in commentariis Græcorum mentio habetur:qui maiore diligentia atq; studio Romanos
ritus ac institutiones perquirunt.

Plauti verba exposita in prologo Pœnuli:quo loco Aristarchi Achillem nominat : contra imperitorum sententiam.

Caput.IX.

IN comœdia M.Plauti,q Pœnulus inscribit,sic a prologi psona refertur. I
Achillem Aristarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea tragœdia,
In quibus exponendis nostri Grammatici coniecturis tm̃ nituntur:neq; af
ferunt aliquid de Achille Aristarchi dignum Plauti eruditione: quo sen
tentiam satis explicare videantur. Ego vero pro Enniana fabula intelligẽ
dum existimo:cuius hæc ipsa inscriptio foret:quoniam Q.Ennius tragœdias aliquot cõ
posuit:quales a priscis citantur Stratocles:Medea,Alcinous,& Achilles Aristarchi.Quod
abunde probatur,cum ex antiquis authoribus,tum ex Collectaneis Sexti Pompeii: in qui
bus ad hunc modum legitur.Prolato ære astitit,poeta Ennius quũ dixerit in Achille Ari
starchi,significat clypeo ante se protento.Quod ipsum in vulgatioribus istis exemplarib⁹
neutiq; comperies.Voluit aũt Plautus argumentum fabulæ ex Ennii tragœdia transferre
in Pœnuli prologum.Qua in re complures varie disserunt:sed nullis(quod sciam)probis
ac receptis authoribus.

Perlepida historia de Phryne meretrice,& Praxitele:& quo commento vsa sit in explorã dis Praxitelis operibus,quæ absolutiora forent.

Caput.X.

K SAtis lepida & purbana historia referẽ de Phryne meretricula:quo cõmẽto atq; arte vsa sit in explorãdis,cognoscẽdisq; Praxitelis operib⁹:q̃ ab autho re ipso haberenẽ in summo p̃cio. Nã quũ Praxiteles illius formã incredibi li amore deperiret:eiq; polliceref se cõcessurũ,qđ illi opus pulcherrimũ vi deref:sed ea conditione:vt nihil dicẽte illo, quodcũq; vellet ꝓ suo iudicio eligeret:Phryne puerũ instruit:q opportune accurrens,nunciat officinam ipsam Praxitelis magno incẽdio correptã:ac iã pleraq; opera flãmis absumpta. Ad hęc Pra xiteles exeemplo ad officinã se ꝓripiẽs,Et simul actũ est,inqt,de meis omnibus laboribus:si Satyrus,& Cupido cõcremati sunt. Tũ Phryne:Mane,inqt,& bono aĩo sis. Nihil tibi ignis obfuit. Quo dolo victus Praxiteles,quę forent operũ absolutissima ꝓfessus est. Phryne autẽ Cupidinẽ delegit. De quo cũ a poetis Græcis plurima offerunẽ, tũ a Pausanea in Atticis. Neq; illud omiserim,factã fuisse a Praxitele imaginẽ meretricis lętãtis:quã putarũt nõnul li Phrynen esse:ꝙ in ea deprehẽderẽt amorẽ artificis:& mercedẽ in vultu meretricis. Quæ res cum ob aliis,tum a Plinio refertur.

De doctrina Ioannis Scoti:& q̃ sæuissima cæde ab ingratissimis discipulis interemptus fuerit, Caput.XI.

L NOtũ est fere oĩbus,q̃ egregia eruditione,clarissimoq; ingenio p̃stiterit Ioannes Scot⁹ in reb⁹diuinis:vt q oẽm Christianę theologię disciplinã maximo studio coluerit. Qua in re illud mihi visum est adnotatiõe dignũ:qđ in Gallorũ annalibus legiẽ de sęuitia discipulorũ in eũ ipsum, atq; incredibili immanitate. Is eñ Scotus quũ forte in Britãnia Christianę religioni se dicasset:atq; discipulos aliquot(vt fit)erudiret:factũ est vt illi cõtra p̃ceptorem conspiratẽr:graphiisq; assumptis,illũ sęuissime interimerẽt. Quo scelere nihil atroci⁹ aut flagitiosius dici potest. Idẽ Ioannes Gręcas literas calluit:q̃ illis tẽporibus magna ex parte amissæ fuerant. Hinc Francorũ rex Carolus(q Caluus est appellat⁹) quũ Christianę theologiæ studio teneref,Ioanni Scoto mãdauit:vt Dionysii Areopagitæ libros,q de sacra Hierarchia scribunẽ,latinitate donaret. Quod ipsum pro officio suo erga regẽ accurate absoluit:etsi maiorẽ diligentiam,q̃ elegantiam tali opere indicauit.

Verba ex epistola Octauii Augusti relata de luxu & mollitie Mecœnatis:& q̃ impudenter atq; inscitissime ab imperitis deprauata sint. Caput.XII.

M CElebranẽ epistolę aliquot diui Augusti ad C.Mecœnatem:in qb⁹ viri mollitiẽ atq; fluẽtes delicias pereleganter & venuste irrisit: sicuti in his etiã verbis apparet:q̃ Auien⁹ in cœnis Macrobianis retulit. Vale Mecœnas mel gẽtiũ:ebur Hetrurię,lasar Arretinũ:adamas Supnas:Tiberinũ margaritũ:Cilneorũ smaragde:iaspi figulorũ:berylle & carbunculũ Porsenę. Ita enim legere oportet:qđ & veteres codices docẽt. Quibus verbis ab Augusto insinuatur Mecœnatem ipsum permultis Italię populis gratũ fuisse:q̃q̃ hoc loco magis id afferẽ: vt effœminatũ atq; mollissimũ hominẽ argueret. Id ipsum eo libẽrius putaui obseruãdum ꝙ in qbusdã cõmẽtariis Annii Viterbiẽsis, q pleraq; oĩa impudẽtissime confinxit,deprauari hęc video:& ęsar ꝓ eo qđ est lasar:& figulos ꝓ poetis exponi tam oĩno inscite,q̃ improbe atq; insolẽtissime:quũ nihil dici absurdius atq; ineptius possit. Augustus eñ Mecœnati illudens,affectatas illius cacozelias lepidissime incessebat: vt qui consueuisset eius myrobrechos(vt inqt Suetonius)ac cincinnos in scribendo persequi:& imitando per iocũ irridere. Quocirca ꝑurbane ipsum vocat mel gẽtium,Hetrurię ebur,& Arretii lasar. Anne⁹ quoq; Seneca discinctum Mecœnatem,eiusq; mollissimas delicias,& portentosam orationẽ appellauit:quod alibi diximus.

De impia & vanissima superstitione Templariorũ:& quomodo a Clemẽte Põtifice Max. abolita fuerit,non iniocunda cognitio. Caput.XIII.

N DE Templariis hęreticis, eorumq; disciplina,& insigni flagitio complura referuntur in quorũdam annalibus. Nos pauca quædam de his pro tempore adnotabimus. Fuerunt igitur anno post Augusti imperium circiter millesimo & trigesimo in Solymis ciuitate:q sub p̃textu religionis Templarios se nominarũt breuiq; tẽpore tãtũ noĩs atq; fidei obtinuerũt: vt pręter ingẽtes diuitias quas cumularunt,tẽpla etiã variis regionibus atq; vrbibus adepti sint. Eaq; ratione Templarios quidam putant fuisse appellatos:ꝙ in tẽplis frequen-

tes atq; assidui versarentur. Hi aũt p insita hominũ libidine, tanta animi insolẽtia ac peruersitate elati sunt: vt Christi sacris impudẽtissime abdicatis, in flagitia quędã, atq; fœdissimã falsitatẽ diuerterint. Tradit̃ eñ eos simulacrum quoddã summo artificio cõposuisse: cui hoĩs cutẽ superinduxerãt: eidẽq; binos prȩfulgentes carbunculos sub ipsa frõte collocasse: q vice oculorũ promicarent. Q; siqs tali factioni nomẽ dabat, primo ad hanc statuam pductus erat, ordinẽq; & vitã Tẽplariorũ pdiscebat. Qua in re illud in primis cautũ fuit: vt abnegata Christianȩ veritatis religione, ac reiecto sanctissimȩ Crucis vexillo, sacra rite peragerent. Morientium prȩterea cadauer in cineres adactũ cȩteris in potũ cõferebãt: qua potione firmiores atq; constantiores se futuros putabãt. Eos vero, q ex Tẽplarii, virginisq; cõiugio fuissent nati, subiecto igne torrebant: simulq; ex humore deliquato suũ simulacrũ perungebant: quo maiorem decorem atq; religionem probarent. De his sacerdotibus & illud notatum est: q; amore masculorũ fœdissimo tenerent̃. Quocirca creditur fuisse tã nefarium scelus detectũ, atq; in Viẽnensi concilio damnatum, asserente hoc Pontifice Maximo Clemente, qui Benedicto successit. Nam eo tempore quicũq; ex Templariis deprehẽsi sunt, pptet impiam atq; scelestã disciplinã concremati fuerunt: quȩ trecentis propemodum annis perdurauit: non sine maxima bonorum calamitate.

Tertulliani verba exposita de Curio aleatore: & q̃ nobilis tradatur fuisse in talari ludo, ex Marco Cicerone, Pediano, & aliis. Caput. XIIII.

IN libro Tertulliani (quẽ de Pallio inscripsit) mẽtio habet̃ de Curio aleatore his verbis. Taceo Nerones, & Apicios, & Ruffos: dabo authorẽ Tacitum O
impuritatis Scauri, & aleȩ Curii, & vinolẽtiȩ Antonii: & memẽto interim istos ex multis togatos fuisse. Quo loco dubitari video a plerisq; de ipsius Curii alea. Sed ne qs in hoc pquirendo nimiũ fatigetur, sciẽdũ est Curium hunc fuisse virũ quȩstoriũ: ac satis nobilẽ tẽporibus M. Tullii: cuius aleã & eruditionẽ in talis poeta etiã Caluus celebrauit. Cicero in oratione, quã habuit contra C. Antoniũ, & L. Catilinã cõpetitores, Liciniũ gladiatorem & Q. Curiũ accusat: vt hoĩes flagitiosos. Quocirca Pedianus Asconius eũdẽ Curiũ notissimũ aleatorem vocauit: q postea, inqt, dãnatus est. Caluus aũt poeta elegãtissimus tali versiculo aleatorẽ Curiũ demõstrat.

Et talis Curius pereruditus.

Vt ab eodem Asconio traditur.

Quid significent hȩ voces: hoc est Tricones apud Iuliũ Capitolinum: & Lymphiones in epistola Phlegontis liberti: ac de lympholentis nonnihil. Caput. XV.

IN historia Iulii Capitolini verba hȩc legunt̃ de Vero Imperat. Fert̃ & no- P
cte perpeti alea lusisse, quũ in Syria contraxisset id vitiũ: atq; in tãtũ vitiorũ Caianorũ, & Neronianorum, ac Vitellianorum fuisse ȩmulũ: vt vagaretur nocte p tabernas, ac lupanaria, obtecto capite, cucullione vulgari viatorio: & cõmisceret̃ cũ triconibus: committeret rixas: dissimulans qs esset sæpeq; afflictum liuida facie redisse: & in tabernis agnitũ quũ se absconderet. Q; aũt dixerit Verũ Imperatorẽ triconibus se cõmiscuisse: ac temere inseruisse: videt̃ eos homines Tricones intelligere: q Gerrones a veteribus, seu rixatores dicunt̃: quales ii sunt q cõtentiones ac rixas auidius consectantur. Id ex Satyris poetæ Lucilii assumptũ est q primus (vt puto) ab intricando hãc vocem deflexit. Carmen Lucilii id est ad Panætium.

Cotta senex Crassi pater huius Panȩti

Magnus fuit triconum: idem manus soluere nulli

Lentius. Quo loco Tricones Nonius accipit p morosis hoĩb⁹: & ad quãq; rixã paratis. Lymphiones aũt p vẽtosis & furibũdis qdã exponũt: qua voce Phlegon Hadriani Imperatoris libert⁹ est vsus: in ep̃la ad Seruianũ ter Cos. in qua oĩs Ægyptios refert cuiusq; artis Lymphiones videri: hoc est (vt ego existimo) discursantes, atq; satagios: cũ podagrosi (vt inqt) & chiragrici hoĩes habeãt, in quo se maxĩe occupatos ostẽdãt. Qđ apud authorẽ Vopiscũ cõperies in vita Augu. Saturnini. Quidã Lympholẽtos p eodẽ accipiũt, seu (quod idẽ est) Nympholẽtos quasi furẽtes & debacchãtes: quos grȩci frequẽtes nympholeptos appellant vt a Sexto Põpeio exponit̃: q paulo tamẽ ieiunius etymon huius vocabuli explicauit.

Quis apud veteres Ægyptios maximus omnium deus haberetur: qualiq; imagine sit ex oraculo Serapidis celebratus.

Caput. XVI.

QVis apud veteres Ægyptios deus deorũ fuerit habitus: qualiq; effigie:id ipsum ex celebri oraculo seruari potest:qđ a Serapide Ægyptiorũ deo platũ tradit̃:cũ NicocreontesCypriorũ tyrãnus paulo curiosius hoc indagatet.Sic eñ Serapis cõmonuit:cũ supra cętera oĩa p maximo numine habẽdũ atq; venerandũ:cuius caput cælũ foret,vẽter maria,pedes terra, aures in ipso ęthere locarent̃,oculi pfulgẽtes,clarissimũ Solis lumen. Sed est apponendũ oraculũ suis versibus:quo melius considerari atq; clarius possit innotescere.

εἰμὶ θεὸς τοῖος δὲ μαθεῖν δῖον κἀγὼ εἴπω.
οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ,γαστὴρ δὲ θάλασσα,
γαῖα δέ μοι πόδες εἰσὶ,τὰ δ᾽ οὔατ᾽ ἐν αἰθέρι κεῖται,
ὄμμα δὲ τηλαυγὲς,λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

Quod a Vectio Prętextato relatũ est in cœnis Macrobianis:cũ de Iside & Serapide dissérit Romani aũt paulo tardius in vrbẽ acceperũt Serapidis numen: etsi magno cultu atq; venetatione qdam principes eum prosequuti sunt.Tẽplũ ipsius in regione vrbis nona (quæ circus Flaminius dicitur)locatũ fuit:quo loco & Isęum & Mineruam Chalcidicam fuisse constat:vt a Publio Victore traditur.

PETRI CRINITI COMMENTARIORVM DE HONESTA DISCIPLINA LIBER.XXV.

Qui maxime homines comitiali morbo vexentur:& quibus argumẽtis hoc agnoscatur, ex L.Apuleio,& aliis. Caput.I.

AT Aristoteles philosophus,& medici aliquot afferunt eos maxime hoĩes comitiali morbo teneri:q atra bile vexent̃, & ingenio ac doctrinis excellant. qđ in q̃stionibus physicis copiose ab Aristotele pbatũ est.Sed visum mihi hoc loco exẽpla q̃dã referre:qb⁹ pbari possit:eos plerũq; hoĩes comitiali morbo affectos : q & ĩgenio summo, & animi magnitudine pstiterint. Neq; ob aliã causam medici Herculeũ appellarũt:q̃ q; ille infestatet̃ tali ęgritudine.Iulius Cęsar extrema iã ætate aĩo repente linqui cõsueuit,atq; etiã p somnium exterreri.Comitiali quoq; morbo(vt est authot Suetonius)bis inter res gerẽdas correptus est.Sed & Plotinus philosophus insignis(cuius libros digessit Porphyrius in nouenarios)eodẽ morbo laborauit:vt in gręcorũ cõmentariis legit̃.Mitto alios cõpluris:q apud authores memorant̃. L.vero Apuleius in oratiõe ad Claudium proconsulẽ:non modo hũc maiorẽ morbũ vocari ab antiq̃s tradit:sed etiam diuinum ac sacrum:q; in rationalem maxime partẽ,quę lõge sanctissima est, desęuiat.Quo circa religiosum fuit apud Romanos eo tẽpore cum populo agere : quo morbo comitiali quisq̃ in senatu opprimeretur:a qua superstitione denominatũ esse comitialem morbũ grãmatici existimarunt.Hinc illud carmen apud A.Serenum.

Est subiti species morbi:cui nomen ab illo est
Q; fieri nobis suffragia iusta recusat.
Sæpe etenim membris atro languore caducis
Concilium populi labes horrenda diremit.
Ipse deus memorat dubię per tempora Lunæ
Conceptum:talis quem sæpe ruina profudit.

Inter alia vero ei⁹ morbi indicia,hæc a nostris medicis referunt̃.Cũ caput grauedine oppssum est:ceruix obtorpet:tẽpora ipsa velut ictu quodã pulsant̃:aures tinnitũ emittũt:in labris torẽ quẽdam & spumã reddunt:ac subinde oculos circũducunt.Illi aũt sanati ægrius atq; difficilius dicunt̃,qbus dexteræ partes magis afficiant̃.Qđ etiã Aristoteles probat:vt Hippocratẽ & Galenũ mittamus:q libros integros de hoc morbo cõposuerunt.Neq; illud ignorat̃,Liuium Drusum(q tribunus plebis fuit)cũ tali morbo laboraret,Anticyram contendisse:& in ea insula assumpto Elleboro conualuisse.qđ a Gellio seruatum est in Atticis noctibus ex historia C.Plinii.Solæ aũt coturnices in omni animantiũ genere pręter hominem comitiales habentur:vt ab antiquis est adnotatum.

De nominibus veterum auspiciorum:ac de illorum superstitiosis obseruationibus,ex antiquis grammaticis. Caput.II.

De auspiciis veterũ cõplura a M.Tullio,Augustino,& aliis referunt: cũ ea B
ferme oĩa Romani auspicato pfficerent:quę ad publica & priuata officia
ptinerẽt.Inter alia & hęc apud authores nominant:hoc est cęlestia,pede-
stria,solistima,canaria,pestifera,caduca,piacularia,itẽ cliua & inebra:quæ
fieri aliqd inhiberẽt:quoniã veteres fere cuncta ardua & difficilia cõsue-
uerunt cliuia appellare:vnde & cliui p locis arduis dicũtur.Cælestia vo-
carunt:cũ tonitrua vel fulmina ederent:quo tẽpore nefas habitũ est apud Romanos agere
quicq̃ cum populo:& ob eã causam Iouem Elicium,tonantẽ,& fulguratorẽ in Hetruscorũ
libris nominarũt.Pedestria vero p illis accepta sunt:quę ex vulpe(vt inqt Festus)lupo,ser
pente,equo,cęterisq́ quadrupedibus redderent.Solistima:quę ex tripudiis gallinaceorum
vt alibi diximus.Canaria itẽ,q in illis rutilę canes immolarent: quæ sacra p frugibus fie-
bãt contra vredines atq́ sęuitiã caniculæ sideris. Pestifera:in qbus cor ipsum in extis,aut
caput in iocinore non extitisset. Caduca: cũ in tẽplo aliqd decidisset, in quo exauguratio
facta diceret:qd accidebat:siquando in augurando virga augurãris e manu decidisset:qua
cõtẽplari.& auspiciũ capere mos fuit.Piacularia: ex qbus tristia & ominosa portendeban
tur:cũ hostia profugisset ab ara:aut percussa mugitũ dedisset:aut in aliã partẽ corporis q̃
oporteret cõcidisset.Mitto nũc oscinia & regalia:de qb9 cũ ab aliis agit,tũ a Festo Põpeio.
De iis auspiciis:quę p acumina fiebant, non satis hactenus mihi cõpertũ: etsi M.Cicero in
libris de diuinatione hęc celebrat.Bellicã rẽ (inqt) maiores nostri nisi auspicato admini-
strari noluerũt:q̃q̃ multi anni sunt: cũ bella a proconsulibus & propretoribus administrã
tur:q auspicia nõ habẽt.Itaq́ nec amnis trãseũt auspicato:nec tripudia auspicant:nam ex
acuminibus qdẽ(qd totũ auspiciũ militare est)M.Marcellus qnquies Cos.totũ omisit:idẽ
Imperator & augur optimus. Soliti autẽ sunt veteres augures qnq́ signorũ gña in auspi-
ciis obseruare,hoc est ex cęlo,ex auibus,ex tripudiis,ex quadrupedibus,& ex diris:qd a Fe
sto Pompeio diligenter exponitur:ex commentariis Verrii Flacci.

Quãta fuerit Esdrę sacerdotis eruditio:& q̃ mirifica eiusdẽ memoria in ordinãda atq́
componenda Hebręorum philosophia,ac de Cabala etiam nonnihil ex verbis Pici Mi
randulæ. Caput.III.

De Esdra Hebręo relatũ id est:dignũ prorsus memoria atq́ obseruatione:eũ C
dẽ tã egregia ac singulari eruditione pstitisse in legibus atq́ disciplinis
oĩbus Hebręorũ exponẽdis:vt vniuersas eorũ doctrinas in memoria habue
rit.Eũdẽ pterea Iudęorũ literas immutasse:ne cũ populis Samariteis con-
gredi possent:ac volumina illa sacrę theologiæ digessisse, eoq́ ordine con
didisse:quo imperãte mox Philadelpho in gręcã eruditionẽ sunt a.lxx.in-
terpretib9 cõuersa.Qd & Hieronymus,aliiq́ veteres ita pbant:vt inter admirãda,atq́ in-
signia Hebręorũ referãt.Neq́ sunt omittenda hoc loco: q̃ a Pico nuper Mirandula audie-
rim:cũ sacra hęc apud Hebręos diligentius atq́ curiosius indagaret.Diuinę legis interpre
tatio inqt(quã Moses ab ipso deo accepit)subinde per aĩos reuelata est:& Cabala appella-
ta:qd idẽ est apud Hebręos qd apud nos sciẽtia secretior:ob eã.f.rationẽ q illã doctrinã nõ
per literarũ monumẽta:sed ordinariis reuelationũ successionib9 alter ab altero quasi hęre
ditario iure susciperet.Sed postq̃ Hebręi a captiuitate Babylonica per Cyrũ restituti sunt
& instaurato tẽplo sub Zorobabele ad legẽ substituendã animũ adiecerunt: Esdras tũ præ
fectus ecclesiæ,post:emendatũ Mosis opus,cũ intelligeret p exilia,cędes,fugas, captiuitatẽ
gẽtis Israeliticę ĩstitutũ a maiorib9 morẽ tradẽdę p manus doctrinę seruari nõ posse:futu-
rũq́ vt sibi diuinitus indulta cœlestis doctrinę arcana perirẽt:quorũ cõmentariis nõ inter
cedentibus durare diu memoria nõ poterat:cõstituit vt conuocatis(q̃ tunc supererant)sa
piẽtib9 afferret vnusq́sq́ in mediũ:quæ de legis mysteriis memoriter tenebat : adhibitisq́
notariis in.lxx.volumina relata sunt:qm totidẽ in Synedriũ sapientes cõuenerãt. Qua de
re q minus fidei mihi habẽt,Esdrã ipsum audiãt ita loquentẽ.Exactis.xl.diebus loquutus
est altissimus,dicẽs.Priora q̃ scripsisti ppalã pone:vt ea vniuersi legãt.Nouissimos autem.
lxx.libros conseruabis:vt eos tradas sapientibus de tuo populo.In his ẽm vena intellectus
contine,& verę sapiẽtię fons,& sciẽtię flumẽ:atq́ ita feci. Hi sunt(inqt Picus):lxx.libri
sciẽtię Cabalę,ĩ qb9merito Esdras venã ĩtellcc9,id est ĩeffabilẽ de altissima diuinitate theo
logiã:sapiẽtię fontẽ,de intelligibilib9,angelicisq́ formis absolutã metaphysicẽ:sciẽtiæ flu-
men,id est de rebus naturalibus firmissimã philosophiã esse,clara in primis voce pnuncia

uit.Hi libri,cũ ſumma diligẽtia,& incredibili ſtudio a Sixto.iiii.Pont.Max.eſſent ꝑquiſiti:curauit vt in publicã noſtrę religionis vtilitatẽ latinis literis mandarent̃: q̃d ab eo ꝓpter importunũ obitum abſolui non potuit.Noſtra vero ætate in tãto ꝑcio atq; religione habẽtur apud Hebręos:vt neminẽ liceat niſi quadraginta annos natũ eos attingere:mirũq; eſt:q̃ Cabalæ ipſius doctrina Chriſtianis decretis cõſentiat:q̃ eadẽ locis multis cõperiunt̃:quę apud Paulũ fere,Dionyſium,Hieronymum,Auguſtinũ,& alios noſtræ religionis principes legunt̃.Hactenus Picus:quę mox in ſuũ opus retulit:vir vnus ætate noſtra:q ꝓpter multiplicem rerum,doctrinarũq; ſcientiam cum omni antiquitate comparari poſſit.

Quid ſit apud iureconſultos pręſcriptio quinq; pedum in finibus regundis,ac M.Ciceronis verba expoſita in libris de legibus. Caput.IIII.

D QVæſitum eſt ſuperiori ætate a viris doctioribꝰ: q̃dnam in iure noſtro ciuili pręſcriptio q̃nq; pedum ſignaret:qualiſq; foret in ea intellectus. Quã rẽ Laurẽtius Valla,& alii cõplures,cũ non ſatis perciperent,hac vna ſe ratione defendebant: ꝙ Io. Baialardus inter eos qui ius ciuile profitentur vir cõſultiſſimus ingenue affirmarit ſe illud ignorare.Nos autem minime abre futurũ exiſtimamus:ſi totũ hoc noſtra diligentia exponatur . Sciẽdum igitur ſumptum id ex.xii.tabulis fuiſſe:in q̃bus q̃nq; pedes habiti ſunt inter vſucapiones:etſi in digeſtis ipſis Iuſtiniani Imp.præſcriptio quinq; pedũ ſublata eſt:ſicuti alia permulta:quę propter nimiã vetuſtatẽ abolita fuerunt:vt a Sex.Cęcilio iuriſconſulto tradit̃. Sed actionem hanc quinq; pedũ ex legibus Solonis in.xii.tab.tranſtulerunt:in qua cõtrouerſia haberetur de finibus:ſiquando ſpatium quinq; pedum interceſſiſſet. Ita eñ cautum fuit a Solone,vt eſt author Plutarchus,de iure vſucapionum.

Siquis in agro aliquid plantarit:quinq; pedes a vicino abeſto:

Si ficum,vel oleam:pedes nouem abeſto.

Quoniã iſtiuſmodi arborũ radices longius proſerpũt: damnũq; ob id ac perniciẽ finitimis afferunt. C.quoq; iuriſconſultus legẽ Solonis citat in finibus regũdis ad hũc ꝓpe modũ.

Siqui ſepem,vel maceriem ad alienam regionem effoderint:limitem ne excedunto:

Si murum,pedem vnum:ſi domum,pedes duos relinquunto:

Si ſepulcrum aut foueam,quantum ſit altum,tantundem relinquunto:

Si puteum,paſſum:ſi oliuam aut ficum,nouem pedes relinquunto:

In cęteris arboribus quinq; pedes ſeruanto.

Hinc Cicero pereleganter & erudite iocatus eſt in legibus:cũ dixerit:ſe non ꝑmiſſurum depaſci poſſeſſionem academię a Stoicis:q̃m vſucapionem (inq̃t).xii.tabulę intra q̃nq; pedes eſſe voluerunt:ꝙ in finibus tantum diſſentirent:in cęteris omnibus optime conuenirent. Iulius Nypſus de hac re meminit in libro ad Celſum,quem de menſuris agrorum compoſuit.Quinq; pedum (inq̃t) pręſcriptione ſummota finalis iurgii vel locorum libera peragatur intentio.In quo Theodoſii,& Valentiani Impe.epiſtolas citat,ex quibus tolleret̃ iſtiuſmodi actio in regundis finibus.

Quæ foret in libris pontificum dea Tutulina.& de ſacerdotibus Tutularis in Saturnio carmine diligenter notatum. Caput.V.

E IN veterum libris,q̃ põtificales appellari ſunt , mẽtio inuenit̃ de Tutulina dea:cuius nomẽ vt interꝑtat̃ M.Varro,a tutãdo deductũ eſt.Itaq; de poeta Ennio legit̃ illũ Tutilinę loca habitaſſe: vt a Porcio ſcriptũ eſt. In magno cultu & religione fuit: adeo vt piaculũ haberet̃ ſiq̃s eã forte inauſpicato appellaſſet.Proinde ſic adnotatũ eſt in antiq̃s ſacris. Obſeruanto ferias:ſiq̃s Salutẽ,Semoniam,Setiam,Segetiam,Tutulinam inauſpicato nominaſſit.Refert Auguſtinꝰ eiꝰ numẽ tutãdis frumẽtis ꝑfuiſſe:vt Nodinã,Patelenã,& Hoſtilinã,de q̃bꝰ cõmode diximꝰ.Sed & ſacerdotes Tutulati ob eã rõnẽ vocati ſunt: ꝙ ĩ ſacris capitibꝰ,ceu mitrã habere cõſueuiſſent:q̃ Tutulus diceret̃:q̃d etiãnũ Chriſtiani ſacerdotes fere cuſtodiũt.Matres quoq; familias cõuolutos ad verticẽ capitis crines tutulos dixerũt:vt Varro aſſerit:q Saturniũ carmẽ exponẽs:de Argeis atq; Tutulatis copioſe diſſeruit. Qua in re Sex.Põpeius videt̃ diſſentire:q tutulũ ꝓ ornamẽto capitis Flaminicarũ accepit:q̃d innexa crinibꝰ purpura in verticẽ extaret.Hic Tutuli milites,& Tutanꝰ deꝰ nobilis:quẽ oẽs mortales (vt inq̃t Varro) labore affecti inuocarẽt: ꝙ iis ꝑſidiũ atq; opẽ afferret. Tutelares itẽ dii q lares,patrii,& magni dicti ſunt:tutelariũq; ſacra veterũ annalibꝰ celebrata:in qui

bus patrociniū & salus vrbis velut a certis numinibus rogabatur. Fulgentius tutulū pro pallio exposuit:quo Roma.sacerdotes caput obnuberēt:cū in sacris versarent: in quo Varronis ac Numæ testimonium citat. Vnde & illud inquit Vergilianum.

Et capita ante aras Phrygio velabat amictu.

Lapidare,& Lapidationes vario significatu intelligi:& qd item lapidescere & lapire sit. Caput.VI.

Multiplex ac diuersa significatio est in iis verbis:quę lapidare,& lapidationes dicimus. Nā de cęlo lapidatum inter pdigia legimus: p eo qd est lapides pluisse:vt apud authores frequēter cōperies. Hinc illud apud C.Suetonium de Germanici Cęs.obitu. Quo defunctus est die, lapidata sunt tēpla subuersę deorū aræ:lares a qbusdā familiares in publicū abiecti. Lapidatione vero factā in aliquē intelligere debemus: cū in eū lapides coniecti sunt: qd ipsis principibus Roma.alicubi accidit : vt conspiratione facta impetū,atq; lapidatiōes contra eos populus faceret. M.Tullius hoc verbo vtit locis multis,& in gestis Clodii. Marcellinus inqt,cū grauiter questus esset de Clodianis incendiis,trucidationibus,lapidationibus,sententiā dixit . Macrobius aūt vt interdū audacior, nimiusq; nouitatis affectator, paulo durius lapidare p incessere & notare vsus est . Nā cū de Laberii poetæ mordacitate dissereret:eiusq; versiculis in C.Cęsarē: Vniuersus inquit Roma.populus ad vnū Cęsarē oculos & ora conuertit:notātes eius impotentiā hac dicacitate lapidatā. Dicunt etiā delapidata itinera:quę lapide strata sunt:vt a Sex.Pōpeio tradit: sicuti dilapidare pro expugnare,& deperdere. Elapidare apud Pliniū p eo qd est lapides eximere. Lapidescere vero apud eundē nihil est aliud,q̄ obdurescere,& in lapidē conuerti:quod græci λιθόω dicunt. In flumine inquit Silere vltra Surrentū,non virgulta modo immersa,verū & folia lapidescunt. Qua figura sunt:notescunt,senescunt,caulescunt,virescūt,opulescuur,lutescunt:& alia generis eiusdē:qbus maxime tradit delectatus Furius Antias:etsi a Cesellio Vindice accusatur:q; in his latinam linguam dedecorauerit. Apud C.Plinium sępe idē cōperies:quod illi necessarium fuit in tam varia rerum historia,ac multiplici naturę opere describendo. Insolentius vero Pacuuius lapire dixit pro rigescere,in tragœdia.

Lapit cor cura:ærumna corpus conficit.

Quod ipsum & Nonius diligenter obseruauit.

Quo nomine apud veteres manna diceretur : ac de illius vsu & cognitione apud medicos:tum de manna thuris nonnihil. Caput.VII.

Pauloante accidit:vt Venetiis agerē:atq; in sermōe(vt fit)hominū doctiorum adessem:inter quos bilem mihi mouit:ne risum dicam:quorūdā medicorū inscitia:qui(cū de manna mētio haberet) pari improbitate atq; ignorantia asseuerabant non multis ante seculis, neq; ante Galeni ætatē ad nostros inuectā fuisse mannā:quod a vero maxime dissidet . Siqdē mānę vsus (vt nostri vocant)vel Tyberio Cęs.imperāte a medicis probatus est:tāetsi alio noīe Romani authores eam appellant:vt in plerisq; aliis contigit: quæ ad vsum vitæ pertineāt. Astipulatur huic sentētiæ Cor.Celsus:q curari quędā hulcera tradit: si perungātur melle addito rore Syriaco,aut amaris nucib⁹. Quo loco Syriacum rorem pro eo intelligi oportet:quod a nostris medicis māna Hebraico nomine vocatur:cuius humor (vt cōstat)Syriis olim populis celebratus est. De quo cum plures,tū Dioscorides copiose ad Arrium scribit: Mannam referens q̄ λιβάνου dicitur,probari in libano candore pręcipuo:eāq; adulterari si addatur resina ex pinu,vel tenuissima siligo:quā γύρην appellat. Sunt q in Papinio poeta de manna intelligant:quo loco Palęstinos & Hebræos liquores nominat . Orpheus vates & hāc inter Thymiamata refert. Mitto Galenū & alios medicinę authores:q nobis hac in re patrocinantur. Nostris temporibus ea maxime in pcio est:quam Calabrensem vocant:cuius commendatio habetur si albicans & friabilis sit. Neq; desunt q hanc Syriacæ præferant. Minime aūt me preterit vel in ipso thure mānam dici a Plinio & aliis:micas thuris,quæ elisæ sunt. In thure inquit Plinius, elisas cōcussu micas mannam vocam⁹. Quod & Barbatus Hermolaus non ignorauit : vir in perquirenda omni antiquitate diligens & accuratus.

Quæ habita sit apud veteres authores minor multa, & maxima, ac de multandis iniuriis,ex.xii.tabulis diligenter obseruatum. Caput.VIII.

H APud eos authores(q ius ciuile profitent)cōplura ac varia de antiquorum
pœnis tradunt:sed hoc loco illud adnotandū existimo:qđ a grāmaticis ser
uatū est de minore multa,& maxima.In.xii. igit tabulis viginti qnq; asses
illi appellati sunt:ad quos multa hęc minor pertineret:φ intulissent alicui
iniuriam.Quocirca sic in.xii.tabulis scriptum fuit.
Si qui iniuriam alteri faxit.xxv.æris pœnæ sunto.
Tunc enim singuli asses librarii erant:quos S.P.Q.R.in vsu haberet:vt a Sex. Cæcilio iu-
risconsulto asseritur.Neq; me latet paulo mox hāc legē de vigintiquinq; assibus fuisse abo
litā:& a ptorib⁹ reiectā:iudicesq; additos recupatores:q damnū illatę iniurię vindicarent
qđ & Q.Labeo retulit:vt a Gellio in Atticis cōmentatiis scribit . Notū pterea est,φ & iis
literis signarent:q tali pœna essent dānati.V.Q.A.L.C.S.hoc est vigintiquinq; asses legi-
time cōdemnati sunto.De maxima pœna(quę summa & supma dicit)scriptū est a Pōpeio
in hūc modū.Multā maximā veteres illā vocarūt:q triū miliū &.xx.assiū foret. siqdē nefas
habitū est:quęq̄ pluris q̄.xxx.bobus,& duobus ouibus multari.Existimabat aūt bos cētus-
sibus,ouis decussibus: diuq; seruatū Romę fuit p ipsas pecudes multare ciuiū delicta:in q-
bus fere suas diuitias habuerūt:vn̄ pecunia & peculiū nomē accepit. quod a Columella,&
aliis pluribus tradit. Nō me pterit hac in re dissentire.A. Gelliū, q minorē multā ad vnū
ouē referri scribit:ex authoritate.M.Varronis.Cū citat⁹,inqt,est reus neq; respōdit:excu-
satus nō est.Ego ei vnū ouē multā dico.De pœnis vero ī hūc modū Cicero.Octo,inqt,pœ-
narum genera in legib⁹ cōtinent:hoc est damnū,vincula,verbera,Taliones,ignominię, exi
lia,seruitutes,& mors.De qbus anno superiore cū Ferrarię agerē in palatio Herculis prin
cipis permulta disserui cum Pandulpho Collenuccio iuriscōsulto : q ætate nostra veteres
omnes disciplinas studio ac diligentia singulari prosequitur.

Qz sit fugiēda illa respu. in qua magis diuitiæ q̄ virtus æstimetur: & φ hoīes pdiuites
damnosiores plerūq; sunt in ciuitatibus:ex verbis Ioannis Canaccii. Caput.IX.

I PLato philosoph⁹,& alii veteres copiose disserūt,q̄ sit calamitosa illa ciuitas
atq; detestabilis:in qua plures & ampliores honores diuitiis habent, q̄ vir
tutibus:qm̄ vbi diuites atq; locupletiores imperiū habēt:cęteri oēs nō mo
do cōtemnunt:verūetiā iniuriis plerūq;,& iniqssimis contumeliis afficiun
tur.Neq; em̄ respiciūt ad ęquitatē & rationē:cū tales in regenda ac mode-
rāda ciuitate versant:sed affectib⁹ atq; libidine ducunt.De quo egregie nu
per & grauissime disputauit Ioannes Canaccius:vir vnus(quātū equidē video)præclaris
moribus,& excellenti virtute insignis.Turpe est inqt:cum in proba ciuitate, beneq; insti-
tuta magis conceditur improbis voluptatibus q̄ bonis disciplinis: sed illud in primis tur
pissimū:cū viri sapientes,& qui optimis consiliis pręstant:a diuitib⁹ occupant: ac velut fa
cta cōspiratione reiiciunt.Nā ingētes nimięq; diuitię in libera ciuitate luxū primo & libi
dinē:deinde ambitionē atq; scelera pariunt . Proinde inqt minime imprudēter factū ab iis
est:q decretis atq; legibus statuerūt in suis ciuitatib⁹:neq ciues maiorē cēsum,q̄ par vide-
retur,possiderēt.Quę res q̄diu obseruata est,optime cōsultū existimat humano generi:fe-
licioresq; illæ vrbes atq; firmiores habitę sunt:in quas auiditas ista cumulādę pecunię tar
dius deuenerit.Sed in ciuitate,inqt,nr̄a siquē forte volumus cognosse:primū hoc rogam⁹:
quantum habet:q̄ locuples est:quātis opibus ac diuitiis excellit:neminēq; existimam⁹ ha-
bere prudentiā:aut pręstare ingenio,pręter hos hoīes:q magnis largitionibus, & ambitio-
sis sumptibus sese ampliores clarioresq; demōstrant.Quo fit vt quęstum p innocentia:pro
virtute diuitias:pro sapientia aurū habeant.Quod ab ipsis Academicis probatur: qui di-
uites plerunq; malos esse referunt atq; aliis perniciosos: quoniam cæteros omnes despici-
unt:cum ad auri fulgorem,quasi ad veram felicitatem,omnem vitę cursum atq; industriā
dirigunt.Hactenus Canaccius.Qua in re Euripidis poetæ carmen ascribendum est:quod
ab eo sub auari diuitis persona refertur.

Sine me vocari pessimum:vt diues vocer.
An diues,omnes quęrimus:nemo an bonus.
Non quare,& vnde:quid habeas tantum rogant.
Vbiq; tantus quisq;,quantum habuit fuit.
Quod esse nobis turpe sit quęris:nihil.
An diues optem viuere:aut pauper mori.

Bene moritur quiſquis moritur dum lucrum facit.
Pecunia,ingens generis humani bonum.
Cui non voluptas matris:aut blandæ poteſt
Par eſſe prolis:non ſacer meritis parens.
Tam dulce ſi quid venit in vultu micat.
Merito illa mores cælitum atq; hominum mouet.

In his Euripides prædiuites homines,eorumq; inſolentiam pereleganter accuſat:quorum inanis gloria eſt,& bracteata felicitas:vt ab Anneo Seneca ſcribitur.

De oraculis,quæ ederentur in Dodone ex ſonitu peluium:& Auſonii poetæ carmen expoſitum. Caput.X.

IN epiſtola poetæ Auſonii leguntur hi verſus ad Paulinum.
Nec Dodonęi ceſſat tinnitus aheni:
Ad numerum quoties radiis facientibus ictæ
Reſpondent dociles moderato verbere pelues.

In quibus Paulinum ipſum arguit nimii ſilentii,cum omnia quidem animantia(vt inquit) vocem aliquam emittant:nihilq; ſit a natura conſtitutũ,in quo non reddatur aliquis ſonitus:vt in ſiſtro,cymbalis,ac peluibus Dodonęis. Vt autem hoc intelligatur de ſonitu Dodonęo,legendi ſunt Græci authores,qui morem fuiſſe referunt:vti vaticinãtes mulieres ad quęrcũ agerent,quę in vrbe Dodone erat.Qui vero ad capiẽdum reſponſum ingrederẽtur:protinus moueri quęrcum,ac ſonitũ fieri credebãt.Ibi eñ ſtatua viſebatur virgã ferẽs,qua Lebetẽ(qui ꝓpe aderat)ꝑcutiebat:ex quo reſpõſum(vt inquit Auſonius) moderatis ictibus pelues referrent.Hinc a P.Vergilio Dodonęi lebetes dicunt. Hoc ipſum de reſponſis Dodonęis ꝑ ſonitũ,cũ locis multis apud Gręcos exponit:tum in Suidę collectaneis. Auſonius ꝑlues poſuit,quos Gręci lebetes noĩant.Qđ iccirco notãdũ fuit:qm̃ ep̃la hæc Auſonii a pauciſſimis adhuc legit.Neq; ſunt referẽda hoc loco:quæ Herodot⁹ atq; alii ſcribũt de Dodonęi columbis & oraculis:qm̃ nihil fere pertinent ad explicandũ Auſonii carmen.

Quid ſit ſonticus morbus in legibus decẽuiralibus,& cauſa ſontica:quove ſignificatu accipiendum ſit ſontire verbum:ex ſentẽtia Iuriſperitorum. Caput.XI.

SEx.Cęcilius & alii veteres iuriſperiti qui.XII.tabulas interꝑtati ſunt:morbũ ſonticum pro vehemẽti & grauiſſima ęgritudine acceꝑrunt. Caſſius vero & Venuleius(vt in Pãdectis habet)pro iuſto & ꝑpetuo ſonticũ exponunt:qđ alicui rei gerendæ impedimẽto eſt:proindeq; in militarib⁹ decretis non tenebat is eſſe iureiurando aſtrictus:qui ſontico morbo eſſet affectus.qđ apud authorem Cincium obſeruauit Gellius. Iurabãt eñ milites(qui ſcripti erãt)ſe affuturos pro volũtate & imꝑio cõſulis:niſi harũce cauſa aliqua interceſſiſſet:hoc eſt funus familiare,ferię deniçales,Calendęq;:quę nõ eius rei ergo in eũ diẽ collatę ſint:quo is eo die minus ibi eſſet:morbus ſonticus,auſpiciũve qđ ſine piaculo pręterire nõ liceret,ſacrificiũve anniuerſariũ.Quę verba in Atticis noctib⁹ deprauata ſunt.C.Plinius eſt author ei⁹ lapidis ſuffitu qui Gagates vocatur,morbum ſonticum & virginitatẽ deprehẽdi:definitũq; eſt a Marco iuris ciuilis legũq; ꝑitiſſimo:qua in re ſonticus morb⁹ a febri differat:cũ de habẽdis probãdiſq; iudiciis diſſerit.Apud poetã Neuiũ ſontica cauſa ꝓ iuſta & legitima exponit.Sonticã eſſe oportet cauſam:quãobrẽ ꝑdas mulierẽ.Elius ſtilo ſonticũ exiſtimauit ꝓ noxio dictũ:vnde ſontes homines ꝓ obnoxiis & deꝑditis:& ſontire verbũ(vt refert Põꝑius)ꝓ eo qđ eſt in aliqua re obeſſe & grauiter nocere.q̃ tñ vox ꝓpter nimiã antiquitatẽ,atq; inſolẽtiã magis intelligẽda eſt q̃ vſurpãda:ne illoꝝ ingenia ſcribẽdo imitemur:q ſuis ineptiis ac friuolis affectationib⁹ impudẽtiſſime cõtaminant latinã eruditionẽ.De hoc ipſo morbo & Perottus Sipõtinus diligenter multa perquiſiuit:ne videar eius viri ſtudiũ contẽpſiſſe,q de oĩbus quidẽ literis eſt optime meritus.

De nominibus & poteſtate deorum apud veteres,& q̃ inanis ac futilis eorum ſuperſtitio foret,copioſe enarratum.

Caput.XII.

M.Varro & alii veteres complura diligẽter quęſierunt de Romanis diis eorũq; poteſtate:nos hoc loco breui adnotatione quędam colligemus:vt facili⁹ agnoſci,atq; intelligi poſſit:q̃ friuola,inanis,ac prorſus ridicula fuerit eorum ſuperſtitio.Quæ res illorum ſtudium atq; cõmentarios inſtruere, & adiuuare poterit:qui de antiquorum ſacris atq; feriis ſcripſerũt.Auſpicabimur vero a diis

maioribus & quasi patriciis:deinceps ad alios accedemus. Iuppiter(quem optimum maximũ dixeruut)pro sublimi æthere acceptus est:in quo allegorice potestatem totius luminis intellexeruut:vnde Lucetius,Diespiter,Elicius,Fulminator & Feretrius vocatur.

Iuno pro aere,ꝙ elemento superiori subditus sit:& ob id Lucinam, Fluonam,Hecaten Matrem & Dianam nominarunt.

Neptunus ad maria:Pluto refertur ad terram:eosq; cum suis coniugibus Salacia & Proserpina componunt.

In focis domesticis Vesta collocatur:iu fabrorum fornace Vulcanus:quibus ignea fere atq; fernidiora(vt inquit Varro)conueniunt.sic enim de Vesta in antiquis legibus.

Virgines vestales ignem foci publici sempiternum custodiunto.

Publice & priuatim modo rituq; agunto.

In vaticiniis atq; diuinationibus Apollo:cuius numen atq; egregia potestas,cum ab aliis multis,tum a Vectio Prætextato describitur in coenis Macrobii.

In emundis vendundisq; mercimoniis Mercurius:cuius festa ob id a mercatoribus magno cultu seruata sunt.

In Iano rerũ principia,ianitores,portitores,messores,ac terminatores. Eundẽ põtifices multis variisq; nominibꝰ vocant:vt Geminũ,bifrontẽ,quadrifrontẽ:Patrem Quirinum,Iunoniũ,Clusium,& Patulcium.In Saliari carmine deus deoꝝ est appellatus. In Saturno tempora & ætates,cui sarculorũ insitiones,pomorũq; eductiones,& omnẽ agri colendi disciplinam tribuunt. Quo nomine a Romanis etiã Stercutiꝰ credit̃ dictus(vt est author Prętextatꝰ)ꝙ ab eo sit inuentũ:vt in stercorandis agris foecunditas adderet̃.Martem & Bellonam ad cõflictus,& cędes referunt:Cererem cũ suo Triptolemo ad frumenta & segetes:Liberũ ad vites & vineas:quem Bacchũ,Bromium,Lenęumq; dixerunt. Dianam ad lucos,nemora & syluas. Mineruã seu Palladẽ ad ingenia,disciplinas & artes:quã Cicero etiã inter patrios deos & vrbis custodes locat. Hactenus de diis maioribus. Plębei & ignobiles ingẽtem turbam ac infinitum quasi agmen conficiunt:vt nihil prope inueniatur in officiis vitæ mortalium:quin ad aliquod numen retulerint.qua in re probant,ꝗ ridiculæ vanitati honores dicarent.

In his quę ad hominũ vitã, educationesq; pertinent:Statilinũ,Statanum,Fabulinũ,Vagitanũ,Pilunnũ,Picunnũ,Cuninã,Leuanã, Ruminã,Edulicã,Potinã, Carnã. Statilinum & Statanum ꝙ eo tẽpore pueris pręsideant:cũ standi & consistendi potestatem habent.Fabulinum & Vagitanum,cum fandi ac vagiẽdi auspicium esset.Picunnũ vero & Pilunnũ pro diis coniugalibus acceperunt:in quorũ æde Lectisternia parabantur:vnde pueris vitæ præsidium foret:vt a M. Varro.traditum est.Cuninã cum in cunis agerent.Leuanam cuius ope de terra subleuarẽtur. Ruminã ꝙ exugentibus opem ferret.Nam veteres rumam pro mamma acceperũt:vnde subrumi agni,ac ficus ruminalis apud authores nobileis.Edulicam & Potinã,ꝙ escam,atq; potiones exhibeant.Carnã ꝙ humanis vitalibus pręesset:cui sacrum in Coelio monte cõstitutũ fuit. Volupiam quoq; & Libentinam propter voluptates & libidines.

Ad officia hominũ Adeonã,Albeonã,Volunam,& Volunũ. Vacunam præterea & Fessoniam: propter vacantes & fessos.hinc apud Horatiũ Vacunæ templũ celebratur. Pelloniã ad hostes depellendos:Agenoreã,Strenuã,& Stimulã,ꝙ excitarent ad agendũ, & excitatos stimularent. Numeriã ad numeros,Quietã ac Murcidam propter quietem ac desidiam:quoniã Murcidos (vt ait Pomponius)pro desidiosis atq; ignauis habuerunt.cuius templũ in Auentino fuit:ob eamq; causam(vt credit̃)Murcus est appellatꝰ. Virtutem pręterea,Mentẽ,Honorẽ,Fidem, Victoriã,Pietatem,Concordiam,pro diis statuerunt:vt omittamus Metum,Spem,Pallorem,& Febrem:cuius ędes in palatio collocatur.In morbis Angeronã,Orbonã,Prosam,Postuertã. Quibus templa constituerunt:vt quisq; pręcipue illos coleret:quorũ auxilio magis egeret.tãta est ambitiosę mortalitatis secordia.Sentiã dicendis sententiis,Consum cõsiliis pposuerunt. Vnde consualia,ferię publicę,& in circo ludi ad aram Consi,propter raptũ Sabinarum.Carmẽta ad fata,Camoenę ad cantus relatę sunt:quarũ ędes in regione Vrbis,quę porta Capena dicit̃. Vitunus & Sentinus ad vitã & sensus.In coniugiis quoq;,menstruis,partu, & funeribus deos cõfinxerũt:vt Siluanũ,Deuerrã,Intercidonem,Domiducũ,Domitiũ,Manturnam,Virginensem, Subigum,Premã,Partundam,Populoniam,Menã, Tellumonem, Rusonem,Orcũ,quẽ dixerũt etiam Quietalem & Nęniã:cuius templũ fuit extra portam viminalem. Ad frumenta & segetes Segetia,Seia,Tutulina,Proserpina,Nodina,Volutina,Patelena,Hostilina,Flora,Lactucina, Matura,Runcina,Rubigus,Auerruncus, & Spinensis. Segetia,cui segetes ipsæ cõmendantur,

Seia,quę ſatis frumẽtis opitulaẽ,anteq̃ e ſolo exiſtãt.Tutulina collectis atq; recõditis.Proſerpina germinantibus.Nodina geniculis & nodis culmorũ.Volutina inuolucris illis folliculorũ.Patelena cũ pateſcunt folliculi, vt ſpica exeat. Hoſtilina cũ ſegetes nouis ariſtis coęquanẽ:qm̃ veteres hoſtire & hoſtimentũ dixerunt pro exęquatione.Floram,Lactucinã,& Maturam vocarunt:quoniã florentibus,lactẽtibus,matureſcentibus pręſidio ſint. Rubigũ ne cõtrahant rubiginẽ,qua interdũ ſegetes occupãtur.Auerruncũ ne auerrũcari vlla tẽpeſtate,aut conuelli poſſint.Rundinã ad rũcationes.Spinenſem propter ſpinas & veptes. Pomonã ꝓpter poma,quam magna religione coluerũt:vnde Pomonales flamines, & ſacra in pontificum cõmentariis tradita.Fructeſam propter fructus Æſculanum, & Argentinum ab ære & argento. Quocirca diuus Auguſtinus(vt eorum dementiæ illuderet)Aurinum quoq; adiecit.

Ad agros & latifundia Rurinã deam ruri tribuerunt:Collinã collibus,Valloniã vallib⁹,Iugatinũ montiũ iugis,Forulũ foribus,Cardã cardinibus:Limentinũ ac Terminũ liminibus & terminis:vnde Terminalia ſacra in pontificũ faſtis relata.Palem paſtorib⁹,Empandã paganis,Arculũ arculis & capſulis,Lauernã furũculis:qui ob id(vt puto) Lauerniones vocati ſunt. Fornacẽ fornacibus:& hinc fornicalia ſacra farris torrendi gratia.Prætereo Nundinã,Tanagreã,Allocutiũ.Anteuortã,Matutã,quæ Leucothea diciẽ:Larundã,Monetã, Februũ,Furinã,Fidiũ,Larentiã,Mutinũ,Alburnũ & Inuũ,ſeu Panẽ cum ſua Cauna:Maieſtã quoq; Cloaciniã, Veniliã & Maniã,in cuius honore cõpitalia eſſent conſtituta.Opem Conſiuã,Bonũ euentũ & Vertunnũ,qui Hetrurię deus exiſtimatur.In qua deorũ colluuione agnoſcunẽ vrbani,ruſtici,militares,agreſtes,patricii,opifices,funerarii,coniugales,deſidioſi,ac frumentarii. de quibus accuratiſſime ſcriptũ eſt a Marco Varrone in libris de reb⁹ diuinis,quos ad C.Cæſarem miſit.Nos Auguſtinũ in his,Tertullianũ,Lactãtiũ, & alios complures ſecuti ſumus,qui ex Varronis theſauris talia collegerunt.Sic autem ſcriptum fuit in antiquis legibus de ipſis diis.

Ollos diuos,qui cæleſtes ſemper habiti,colunto.
Olloſq; quos in cælum merita vocarunt:
Herculem,Liberum,Æſculapium,Caſtorem,Pollucem,Quirinum.
Et ollis propter quæ datur homini aſcenſus in cælum:
Mentem,virtutem,pietatem,fidem,delubra ſunto.
Nec vlla vitiorum ſacra ſolennia faciunto.
Certaſq; fruges,certaſq; baccas publice libanto.

Quæ veterũ flagitia, ineptã ſuperſtitionẽ authores noſtri prolato crucis vexillo ſic deiecerũt, vt ipſam quidem veritatem non tantũ e Cleanthis puteo extraxerint:ſed ad cõmunẽ omnium vtilitatem ſuper montem(vt inquit Hieronymus)collocarint.

Admonitio operis ad legentes.

ABſoluta ſunt ad hunc diem volumina.XXV.de Honeſta Diſciplina:in quib⁹ N plurimũ diligẽtię ac laboris poſui:quo magis prodeſſem cęteris:& meo nomini cõſulerẽ in tanta ſtudiorũ varietate. Ee erunt hæc veluti ſubſidia quædã:quibus memoria reddi inſtructior poſſit,atq; locupletior in his oĩbus,quę ad vſum viuẽdi eruditionẽq; antiqtatis pertinere videanẽ. Neq; poſthac defuturi ſumus incepto operi iuuãdi bonorũ ingenia:qm̃ ſemel huic militię nomẽ dedimus:nec licet a ſignis decedere,aut aciẽ refugere.Edẽtur paulo mox libri cõplures,quos inſcripſim⁹ Epiſtolicarũ reſpõſionũ.Nã docẽdo,vigilãdo,& ſcribẽdo magis cupio fatigari,q̃ malo ocio,atq; voluptatib⁹(vt plęriq; faciũt)animũ deprauare:in ea ꝓſertim ciuitate,in qua ambitio ꝓ virtute,ꝓ modeſtia improbitas,eruditio ꝓ deſidia habeẽ.Satis autẽ mihi futurũ eſt,ſi cõſeneſcere in hoc noſtro ocio licuerit:atq; vitę reliquũ diſponere,vt oẽs facile intelligant,nullo modo defuiſſe p̃claro inſtituto bonarũ diſciplinarũ:qđ ab ineũte ętate ſuſcepi.Et qm̃ decet agẽtẽ negociũ poſteritatis potius bonis aduigilare,q̃ multis:ea potiſſimũ ratio me monuit:vt me ipſum ꝓbatẽ liberalib⁹ ſtudiis,q̃ vt infami ambitu,prauiſq; artib⁹ laudẽ noĩs atq; gloriã quęrerẽ.In his vero cõmentariis legẽ hãc volumus eſſe aſcriptã e ſacris Eleuſinis,quę plębis inertiã,profanũq; vulgus longe arceat:qm̃ pauloante experti ſumus:nihil magis obeſſe ꝓbis ingeniis,atq; optimis inſtitutis,q̃ rudẽ imperitorũ audaciã,quę nullo quidẽ iudicio aut ratiõe,ſed inſcitia atq; libidine oĩa expendit.Q; ſicubi de veterũ diis ac religione(vt fit) differui:hoc ipſm̃ ꝓpterea factũ a nobis eſt:vt literis humanioribus conſuleremus:neq; renouare quicq̃ volumus,aut eam ſuperſtitionem probare:vt quidam temere obloquuntur:quam non modo reiici vt vanam & improbam,ſed vt nefariam,flagitioſamq; locis multis coargui.

Legis cautio contra ineptos criticos.

Quoi legent hosce libros, mature censunto:
Profanum volgus & inscium, ne attrectato:
Omnesq; legulei, blenni, barbari procul sunto.
Qui aliter faxit: is rite sacer esto.

Authoris protestatio.

Illud in calce operis addimus, Petrum Crinitum in his commẽtatiis nihil omnino ap-
probare: nisi quod a Romana tantũ ecclesia decretum atq; assertum fuerit: ne quis ma-
iore audacia, q̃ iudicio ad maledicendum atq; obtrectandum rapiatur.

PETRI CRINITI PRÆFATIO LIBORVM DE POETIS LATINIS AD COSMVM PACCIVM PONT. ARRETINVM.

LIBROS nostros de Poetis Latinis Cosme Pont. Arretinę tuo nomini
dicare constitui: qua in re videri possum recte atq; ordine fecisse. Mul-
ta enĩ (vt cõstat) magno cultu atq; veneratione haberi solent: q ipsis
tẽplis deorũ rite dicata sunt. quo magis tibi gratulãdũ est: q summa
eruditiõe, optimisq; disciplinis excellis. Ego vero pmultũ in hoc ope-
re elaboraui: ea perquirendo ac diligẽtissime obseruãdo, q ad hãc hi-
storię partem cõponendã pertinerent. Neq; mihi consiliũ fuit ea oĩa
complecti, q̃ infinitis pene authorꝝ cõmentariis traduñt. Multa de in-
dustria prętermisi: ne quis forte diceret plus laboris atq; studii a me
impensum in cõgerendis Poetis: q̃ prudentiæ ac iudicii in eligendis.
Itaq; fore quidẽ existimo hos libros minime ingratos illis hoĩbus, qui
recte iudicare voluerint. Neq; pterea obscurũ est: quãtũ Romana ciuitas in hac studiorꝝ facul-
tate claruit. siquidẽ Rom. etiã principes, aucto Imperio, & reb⁹ clarissime gestis magna cura in-
credibiliq; diligẽtia Poeticã coluerũt. Octaui⁹ Aug. Germanic⁹ Cæs. & alii plures maximi ani-
mi voluptate in hoc disciplinarũ genere versati sunt. Nos a Liuio Andronico exorsi sum⁹, qui
princeps apud Latinos habitus est in edendis carminibus: vt suo loco a nobis dicetur. Peruen-
tumq; est vsq; ad Theodosii Augusti tempora: quibus Romana omnis eruditio simul cum ma-
iestate Imperii cõminuta est, ingruentibus In Italiam variis populis atq; Barbaris nationibus.
Idq; effecimus summa breuitate: imitati Suetonium Trãquillũ his maxime libris, quos de grã-
maticis ac rhetoribus latinis composuit. Neq; desunt exempla doctissimorũ virorum, qui de
Poetis apud veteres diligenti studio scripserunt: vt apud Gręcos Zeno Cytieus & Aristoteles:
apud nos M. Varro & Vulcatius Sedigitus: quorũ opera interciderunt iniuria longæ vetusta-
tis. Eorũ nos industriã sequimur. nihil enim potius aut antiquius mihi potest accidere, q̃ ver-
sari in hoc liberali officio bonarũ disciplinarum. etsi nullũ omnino pręmiũ constitutũ est pro-
bis ingeniis: propter aduersam rerum fortunam, & iniquiorem temporum conditionem. Sed
nolim videri cuiq̃ in hac parte nimis ambitiosus referendis his malis, quæ nostra tempestate
inualescunt. Laurentius Medices auunculus tuus, cum illi relatum foret in ciuitate sua nõnul-
los, qui pręclaro ingenio ac excellenti eruditione pręstarent: primũ lætitia incredibili affectus
est: deinde multum his pollicendo, clareq; & munifice agendo effecit: vt & bene meriti viderẽ-
tur de suis studiis: & acrius atq; attẽtius indies peruigilarent in prosequendis atq; excolendis
optimis disciplinis. Haud enim satis dignum existimauit vir consilio & prudentia clarus, in ci-
uitate sua eos homines haberi sine vlla mercede: qui assiduam operam, singularemq; industriã
ponerent in tam præclaro opere indagandæ atq; illustrandæ antiquitatis. Sed his missis ad in-
stitutum nostrum accedamus: quo per suas ætates Poetæ omnes Epici, Comici, Tragici, Lyri-
ci, & alii veteres transfigurãtur: qui apud latinos in hoc scribendi genere præstiterunt. Et sa-
ne nihil toto opere magis me ipsum varie agitauit, q̃ diuersa scriptorum traditio de tẽporib⁹,
cum magna ex parte inter se longe dissentiant. Tu interim munus hoc nostrum lęto animo ca-
pias: monumentum quidem perpetuum summæ erga te beniuolentiæ. In quo testes habemus
locupletissimos: cũ alios plures, tum Ber. Oricellarium: cuius libri de vrbe Romana facile pro-
baturi sunt oĩbus posteris: quãtũ illius diligẽtiæ iure optimo sit concedendũ: in obseruandis
atq; illustrandis antiquorum monumentis. Bene Vale Calen. Nouembris. M. D. V.

QVi apud veteres latinos paulo diligentius de Poetice scripserunt, eiusq; originem accurate inuestigarunt: sero asserunt a Romanis fuisse hanc facultatẽ receptam: annos post Vrbem conditam supra.CCCC. Ante id tempus Rom. ciues illi habebãtur nobiliores atq; egregii, qui strenue pugnãdo acres forẽt ac in rebus gerendis excellenti animo & virtute praestarent. Sic laudabatur bonus ciuis Romae, vt bonus Colonus, & fortis miles. Quo nomine malebant ea tempestate ab aliis sua gesta discribi, q̃ ipsi aliorũ narrare. Sed postea q̃ imperium ad id magnitudinis accessit: vt rebus clarissime gestis, pacem sibi & pacis commoda vindicassent, satis pulchrum atq; magnificum putabant reipub. operam nauare, & in senatu bene dicendo, reliquisq; disciplinis percipiendis ingenium suum instruere. Atq; vt de Poetica rectius ordineq; agatur, imperante adhuc Numa Pompilio: & occupata iam tum armis ciuitate, Saliorum carmina facta sunt, quae sacerdotes Gradiui Martis ancilia gestantes cum tripudiis & solenni saltatu certis diebus decantarent. Et haec quidem inculta atq; incondita traduntur fuisse p temporum vetustate: proptereaq; parum posteris seculis intellecta. Paulo mox cantica quaedam & deuotionum sacra vulgata sunt, laudesq; deorum immortalium versibus absolutae: quibus more suo deos comprecari cõsueuerunt, aut expiare Vrbẽ insigni aliquo prodigio. Neq; tum Romae defuerunt qui vaticiniis editis Popu. Romani fata describerent: vt Pub. Licinius Tegula, & Martius Vates: qui perobscuris versibus futuras clades Punicis bellis praenunciauit: ac de ludis praeterea Apollinaribus carmen reliquit. Per eadem ferme tempora (quantum ex antiquorum monumentis colligere possumus) primus omnium studium Poetices in vrbem intulit Liuius Andronic⁹: eamq; facultatem illustrare coepit edito carmine de bello Punico: vt suo loco prosequemur. Auxerunt hanc paulo mox, praecipueq; instruxerunt. Q. Ennius. M. Plautus, Neuius, Pacuuius, Accius & Lucilius: qui Graecorum disciplinas imitati permultum excoluerunt suis saculis atq; carminibus Romanorũ ingenia. Qua in re illud minime praetermittendum existimo, quod a M. Catone relatum est: Poetas ipsos principio in Vrbe contẽptui habitos, & crassatores vulgo appellatos, qui poeticae studio tenerentur. Quocirca minime mirari oportet: si M. Fuluio Nobiliori vitio datum est: q; is consul cum esset, in Aetoliam prouinciam Q. Ennium secum duxisset. Factum tamen est, vt paulo mox principes etiam viri aucto imperio, & domi forisq; pace adepta, ad hanc studiorum partem animum inclinarint. Summoq; cultu atq; honore illos habuerint, qui carmine absoluendo viderentur admodum excellere. Gratissimus fuit P. Scipioni Ennius: Mario L. Plotius. C. quoq; Laelio viro clarissimo P. Terentius: qui adeo familiariter cum eo vixisse traditur, vt illius fabulae a nonnullis Laelio ascribantur. Decius praeterea Brutus vir maximus atq; Imperator egregius magnopere Poetam Accium dilexit: nullam quidem ob aliam rationem praeterq̃ q; in scribendo carmine praeclaro ingenio foret. Hinc sacratũ in ipsa Vrbe Musis templum, & magna religione habitum. Quoniam existimarent a Gratiis abesse illorum ingenia, qui paulo indoctiores haberentur, & quasi a musarum sacris alieni. Sed haec non debeo prosequi longiori oratione. Nam secreto opere de hac materia diligentissime complura collegimus. Quae suis & ipsa temporibus edentur ad communem studiosorum vtilitatem. Nunc ad eos Poetas accedamus, qui scribendis carminibus praecipue apud latinos claruerunt.

COMMONITIO AD LEGENTES.

MOnendi sunt qui legent hos libros, ne vitio mihi vertãt: sicubi viderint literas nonnullas perperam locatas: id enim necessario accidit: dum ipsi opifices (qui libros formis excudunt) in rem suam attentiores complura passim peruertunt, aut temere postponunt: quo fit, vt quaedam literae egrediantur de praescripto: aliae interdum subsistant. Qui sunt paulo doctiores perfacile haec cognoscunt, atq; inter legendum corrigunt in communem studiorum vtilitatem. Ad eos prouocamus: ne videamur decedere ab instituto nostro probandi mea studia illorum iudiciis: qui magis rationem ipsam sequuntur, q̃ libidinem in cẽsendis atq; aestimãdis ingeniis. Reliquum est, vt subiiciamus eorum Poetarum nomina de quibus egimus per singula volumina.

Librorum de Poetis Latinis Capita.

PETRI CRINITI LIBER

PRIMVS DE POETIS LATINIS, AD COSMVM PACCIVM PONT. ARRETINVM.

Liuius Andronicus Epicus. Cap. I.

L.Liuius cognomine Andronicus Poeta Epicus habitus est. Romę floruit post Vrbem cōditam annis paulo supra quadringentis: quę res probis authoribus confirmatur. In annalibus enim quos habemus a Graecis, plęrunq; annorū supputatio falsa est: & historiae veritas corrupta. Marcus Cicero & alii veteres Liuium hunc referunt primum dedisse fabulas apud Latinos: eoq; maxime tēpore pręstitisse, quo Sen. P.Q.R. pacem fecit cū Poenis. Gellius aūt scriptor nobilis, & in perscrutāda omni antiquitate diligens, de Liuio Andronico ad hūc modū tradit: quo loco annorū historiam contexit L.Liuius poeta inquit fabulas primo in vrbe Roma docere coepit. Cor. Claudio Appii Caeci filio & Marco Tuditano Coss. post obitū Sophoclis & Euripidis annis plus fere centū & .lx. Quod & Marcus Cicero: qui ad Brutū scribēs anno ante natum Ennīū refert Liuiū dedisse fabulas. Porciꝰ vero Liciniꝰ cū de poetica loquit̃, eiꝰ studiū dicit Romę coeptū bello Punico secūdo. Qđ ex his versibus facile colligit̃: quos Horatiꝰ Flaccus imitatur. A

Punico bello secundo musa pennato gradu
Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.

Sed hęc satis hoc loco, ne forte videamur nimiū detineri in his repetendis. Idem Liuiꝰ domi ac foris primo docuit vtraq; lingua (vt Suetonius tradit) nō sine magna cōmēdatione sui nominis. Nā vetustissimi illi erant fere semigręci, & graecas disciplinas atq; etiā Hetruscas pari studio discebant: quod ex veterū monumentis intelligitur. Laudatur Liuius & eius carmen, cū ab aliis multis, tū a Vale. Maximo, & T. Liuio: qui copiose scribunt, quantū Romę pręstiterit editis carminibus: quae ter nouenae virgines data teste per manus per Vrbem euntes decātarūt ad itam deorū placandam. Pręterea de his fabulis referte: quas Liuiꝰ dicitur a Satyris transtulisse, puerūq; ad canendum instruxisse ante tibicinē. Pręcipue vero cōmendatus est ab antiquis grāmaticis Liuius in Odyssea, in Romanis annalibus: Etsi quidam temere haec referūt ad alterū Liuium, parum diligenter considerantes: quę a Gellio & Prisciano scribuntur. Diomedes quidē sic de Liuianis annalibus prodit. Epos (inquit) apud Latinos primꝰ digne scripsit Liuius is qui gesta Romani Popu. duodeuigīti cōplexus est libris. Hi sunt appellati annales Liuiani, q; acta singulorū annorū cōtinerent. Idem praeterea Liuius composuit hymnos deorū: vt a Terētiano, & Liuio notatū est in Romana historia. Afferūtur hi versus Liuii ex hymno de Diana.

Et iam purpureo suras include cothurno:
Baltheus & reuocet volucres in pectore sinus:
Pressaq; iam grauida crepitent tibi terga pharetra:
Dirige odorisequos ad certa cubilia canes.

In his variat̃ carmen: ac sub heroico miurō apponit̃: quocirca sic de Liuio Terentianus.

Liuius ille vetus Graio cognomine suae
Inserit in omni versu puto tale docimen,
Praemisso heroo, subiungit nanq; miuron:
Hymnum quando chorus festo canit ore Triuiae:

Hęc sunt ꝙ de Liuio Andronico digna relatu existimauimꝰ: de obitu eius nihil apud veteres legimus.

Q. Ennius. Caput. II.

Q.Enniꝰ Poeta Epicꝰ Tarēti natꝰ tradit̃: vt est author Eusebiꝰ: vt plęriq; volūt Rhudiis oppido Salētinorū: qđ a Mella Pōponio & aliis veteribꝰ affirmatur. Trāslatꝰ in Vrbē dicit̃ a Catone ꝗstore deuicta Sardinię puīcia: qua tēpestate missi sunt ab Atheniēsibꝰ legati ad Senatū ppli Romani, Diogenes, Stoicus, Carneades Academicꝰ, & Critolaꝰ Peripateticꝰ, florēte in scęna Marco Plauto, & ī ciuitate Marco Catone oratore clarissimo. Deinceps insequuti sūt Statiꝰ Cęciliꝰ Pacuuiꝰ, Acciꝰ, & Publius Terētiꝰ. Dicit̃ fuisse Enniꝰ ingenio acri, & eruditiōe multiplici: vt ꝗ domi forisq; docuerit: & cū gręcā liguā oscāq; & latinā calleret: solitꝰ est dicere sibi esse tria corda. De quo multa scribunt̃ a Gellio ī Atticis cōmētariis. Si ꝗs est ꝗ cognosse velit, qualis & quātus vir Quītꝰ Enniꝰ fuerit: qua fide, modestia, comitate, īgenio, doctrina, cultu, pe B

bitate vixerit:legat illos versus ex annali septimo:quos Ælius Præconius nō minus ad ipsum authorem Ennium existimauit referēdos, q̄ ad Seruilium Geminū. Neq; defuerunt qui putarent Quintum Ennium de seipso & ingenio suo talia scripsisse.Nos eo libentius carmen ascribemus:qm̄ Gellius pari diligētia ediscendū afferebat:atq; præcepta quædam & optima decreta philosophorum de ratione & officiis recte viuendi.

Hocce loquutus vocat,quicum bene sæpe libenter
Mensam,sermonesq; suos,rerumq; suarum
Comiter impertit:magna cum lapsa diei
Pars foret:e summis rebus,paruisq; regundis:
Parte fuisset de paruis,summisq; gerundis
Consilio induforo:lato sanctoq; senatu.
Cui res audacter magnas,paruasq; iocūq;
Eloqueret:quæ tincta malis:& quæ bona dictu
Euomeret:si quid vellet:tutoq; locaret.
Quo cum multa voluptas, gaudia clamq; palamq;:
Ingenium cui nulla malum sententia suadet
Vt faceret facinꝰ:leuis haud simul haud malus idē.
Doctus,fidelis,suauis,homo,facundus,suoq;
Intentus,atq; beatus,scitus,secunda loquens in
Tempore commodus:& verborum vir paucorum.
Multa tenens antiqua,sepulta:& sępe vetustas
Quæ facit:& mores veteresq; nouosq; tenentem
Multorum veterū leges,diuumq; hominumq;
Prudentem:qui multa loquive tacereve possit.
Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

In Auētino colle dicitur domū habuisse prope ędem Tutulinę deę:adeoq; tenui victu & parcis sumptibus vixisse:vti cōtētus fuerit vnius ancillę ministerio.Inter amicos habuit Marcū Catonem,C.Cethegū,&.M.Nobiliorē:quem sequutus tradit̄,cum cōsul in Ætoliā, proficisceretur. Scipioni Africano ita cōiunctus atq; charissimꝰ fuit:vt inter pręcipua fidei ac beniuolētię exēpla relatū hoc sit a veteribus.Cōposuit permulta opera vario & multiplici carmine. Nam pręter celeberrimos libros annaliū,Satyras etiā comœdiasq; & tragœdias scripsit.Annales eiꝰ Q. Varunteius īter antiquos grāmaticos nobilis,magna celebritate certis diebꝰ exposuit.Octauius quoq; Lampadio eosdē libros diligētissime emēdauit:vt in veterū cōmentariis adnotatū est.Duodecimū annalē addidit,cū septimū & sexagesimū annū ageret:vt est author M.Varro. Satyrarū libros scripsit quadratis versibꝰ,q in magno precio habiti sunt.Citat̄ pterea Ennius in his fabulis.hoc est in Telepho,in Ambracia,Eumenidibꝰ,Alcmeone,Andromacha, Thieste, Medea,quā ex Euripide in latinū cōuertit.Item in Phœnice,in Telamone,Hecuba,Hectoris lustris:Achille Aristarchi,& Pancratiastis,in Epicharmo,in Ctesiphōte.Idē in latinū sermonem trāstulit poetam Euhemerum,qui de diis græca oratione libros cōposuit:vt Cicero & alii veteres testant̄.T.Lucretius eundē Enniū refert primū fuisse apud Latinos:q coronā sibi ex Helicone assumpsit quo loco Pythagorę sententiam repetit de animę Metamorphosi.

Ennius vt noster cecinit:qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentes Italas hominum quæ clara clueret.

Silius Italicus centurionem fuisse Ennium tradit in bello contra Pœnos:ac præsenti animo rem gessisse:vt in his versibus declaratur.

Nota parum magni longo tradantur in æuo
Facta viri:& meritum vati sacremus honorem.
Ennius antiqua Massapi ab origine Regis
Miscebat primas acies:Latięq; superbum
Vitis adornabat dextram decus:hispida tellus
Miserunt Calabri:Rhudię genuere vetustę.
Nunc Rhudiæ solo memorabile nomen alumno;
Is prima in pugna,vates vt Thracius olim
Infestam bello quateret cum Cynthius Argo:

Spicula depoſito Rhodopeia pectore torſit.
Spectandum ſeſe non parua ſtrage virorum.
Fecerat:& dextræ gliſcebat cædibus ardor.

Quintiliauus poetam Ennium ſummopere commendat:pariq; veneratione colendũ atq; adorandum ſtatuit : qua ſacros vetuſtate lucos:in quibus grandia & antiqua robora non tantam habent ſpeciem:quantã religionem. Vixit ad extremam ſenectutem:cũq; morbo articulari teneretur:eo ingraueſcẽte ſeptuagenario maior in fata conceſſit.Sepultuſq; traditur vna in monumento.Cn.Scipionis via Appia intra primum ab Vrbe miliariũ.Neq; deſunt q dicant ipſi⁹ Ennii oſſa ex ianiculo fuiſſe in patriã tranſlata. Fuit alter Ennius paulo poſterior in officio artis grãmaticę nobilis:qui de metris ſcripſit:deq; augurandi diſciplina libros reliqt.Sed hoc di cemus cõmodius.Nunc illud carmen vulgatum adiiciemus de poeta Ennio:quod equidẽ ſub dubitaſſem ab eo fuiſſe compoſitum,niſi Marcus Cicero pluribus locis ab ipſo Ennio editum affirmaret.

Aſpicite o ciues ſenis Ennii imaginis vrnam.
Hic veſtrum pinxit maxima facta patrum,
Nemo me lachrymis decoret:nec funera fletu
Faxit:cur?volito viuus per ora virum.

M.Plautus. Caput.III.

M.Plautus patria Sarſinas fuit ex Vmbria:qđ ipſe de ſe inſinuat in fabula Moſtellaria:& alii veteres tradunt.Cõſtat eum iis temporibus Romę vixiſſe,atq; in ſcæna præſtitiſſe:quibus in ciuitate Pub.Scipio Fuluius nobilior,& M.Cato excellentes habiti ſunt.Ingenio perurbano fuit,& maxime feſtiuo: qđ cum alia multa indicant:tum comoedię ipſius plenæ iocũditatis,ac leporum.Relata ſunt ab A.Gellio cõplura in Atticis noctibus de eruditione,& fabulis Plautinis ex authoritate M.Varronis:qui Plautum ait,cum erogaſſet omnem pecuniã in ſcænicis ornamẽtis,ad ſummam paupertatem fuiſſe redactum : eaq; ratione in Vrbem rediſſe & operã piſtori locaſſe ad victum comparandũ:his molis circũagendis quas truſatiles vocant: Hieronymus manuales appellauit.Et cum aliquãdiu in piſtrino verſaretur: ibidem fabulas aliquot dicitur compoſuiſſe:vt Saturionẽ & Addictum.M.Varro in libro de Plautinis comoediis verba hęc poſuit:quæ aſcribenda exiſtimaui:vt a Gellio eſt obſeruatum.Feruntur ſub Plauti nomine comoediæ circiter.C.&.xxx.ſed homo eruditiſſimus Lælius.xxv. dũtaxat illi⁹ eſſe cẽſuit. Neq; dubium eſt quin iſta etiam quę a Plauto ſcripta non ſunt,veterum poetarum fuerint,vt M.Accii.C.Plautii:a quo dictæ ſunt Plautianę fabulę:non Plautinæ.Cæterum cum.xxv. a veteribus cõnumerentur.M.Plauti comoedię:ſciendum eſt præter illas.xx.quę a noſtris grammaticis conſenſu omnium pro Plautinis habẽtur,tris a Gellio nominari:hoc eſt Boethiã,Neruu lariam,Fretum. Varro & Sex.Pompeius alias plures nuncupant:vt Artemonẽ , Friuolariam, Phagonẽ,Ceſtrionem,atq; Aſtrabam,eaſq; inter Plautinas referunt. De Aſtraba tamen Gelli⁹ & Nonius dubitarunt.In fabulis ſuis ſequutus eſt græcos authores: maxime Demophilũ,Philemonẽ,& Epicharmum Siculum,vt Horatius Flaccus teſtatur.Tantũq; ſcribẽdi elegantia& ſalibus viſus eſt pſtitiſſe:vt Epius Stolo affirmare nõ dubitauerit,Muſas ipſas Plautino ſermone fuiſſe locuturas:ſi latine loqui voluiſſent,quod a Fabio Quintiliano refert. Quocirca Gellius cẽſor optimus omnium ſcriptorũ,appellat eundẽ Plautum parẽtem ac principem in omni latina elegantia. Volcatius Sedigitus cum de ordine comicorum ſcribit,poſt Cæcilium collocauit Plautum,cęteriſq; omnibus prętulit.Nomẽ Plauti deductum eſt a planitie pedum:vt eſt author Sextus Pompeius,prius enim Marcus Plotus dicebatur.Hinc ſemiplotia calçeamenta dicta ſunt,quibus in venationibus vterentur.ſed hac de re ſuo loco dixim⁹.Obiſſe traditꝰ paucis annis poſt Quintum Ennium:olympiade centeſima.xlv.Quantum iacturæ factũ ſit in eius obitu:teſtatus eſt idem poeta his verſibus de ſe compoſitis. C

Poſtq̃ eſt morte captus Plautus
Comoedia luget:Scena eſt deſerta.
Deinde riſus,ludus,iocuſq; & numeri
Innumeri ſimul omnes collachrymarunt.

Cn.Næuius. Caput.IIII.

D CN.Næuius poeta comicus illuſtris eſt habitus.Campanus fuit:vt a gellio traditur in Atticis noctibus. Volcatius Sedigitus poſt Cæcilium & Plautũ conſtituit illi tertium locum.Neq; Licinio tantum,verũetiam Attilio,Terentio, atq; Turpilio præpoſuit. Eo maxime tempore in ſcæna dicitur præſtitiſſe fabulis ad populum editis:quo Sp.Carbilius cognomento Ruga primus Romę de amicorum ſententia diuortium cum vxore fecit : ꝙ eſſet ſterilis:iurauitq; apud cenſores vxorem ſe liberum quærendorum cauſa habere.Traditũ eſt ab antiquis ſcriptoribus poetam Næuium ſtipendia feciſſe bellis punicis,idq; ipſum teſtari Nęuium eo carmine: quod a ſe ſcriptum eſt de bello punico.Qua in re nec illud eſt omittendum:ꝙ cũ eſſet vnicum volumen Næuii,Octauius Lampadio grammaticus excellens diuiſit illud in.vii.libros:vt alibi diligenter expoſuimus.Priſci enim grammatici cõſueuerunt pro iudicio ſuo atq; eruditione omnium ſcriptorum opera percenſere:authoreſq; ipſos aut numero eximere:aut in ordinẽ redigere.Scripſit Næuius præter punicum bellum comœdias ac tragœdias ſtilo in primis erudito & graui:vt veteres teſtãtur.Comœdias aliquot exemplo Græcorum compoſuit probris, atq; maledicentia plenas.In quibus Romanę ciuitatis principes acriter eſt inſectatus:vt q Metellum conſularem virum,& P.Scipionem Africanum maledictis ſuis onerauerit.Sic enim de Scipione.

Etiam qui res magnas manu ſæpe geſſit glorioſe,
Cuius facta viua nunc vigent:qui gentis ſolus
Præſtat:eum ſuus pater cum pallio,vna ab amica abduxit.

Hinc factum eſt:vt poeta Næuius in vincula coniiceretur a Triumuiris propter immoderatã verborum petulantiam ac mordacitatem.Et cũ aliquãdiu haberetur in cuſtodiis: fabulas aliquot compoſuit.Paulo mox a tribunis plębis e carcere exemptus eſt ea cõditione:vt delicta illa ac probra dilueret:quę cõtra Romanos ciues ſuis fabulis inſeruerat.De quo ſcribũtur complura in Atticis commẽtariis.Qui de Næuii fabulis agunt:citant illum in Alceſte, in Aureolo,Lycurgo,Tripholo.Leonte,in Colace,Ægyſtho,Tereo,& Zenone.Terẽtius Varro in libris de latina lingua ad M.Tullium plures alias pro Nęuianis cõmemorat:vt Eſionam, Claſtidiũ, Dolum,Demetrium,Perſas,Lampadionem,Agedonem,Romulum,Stigmatiã.Ab hoc Nęuio multa mutuatꝰ eſt Pub.Verg.ſicuti ab Ennio,Lucretio,Pacuuio & aliis:vt a Macrobio diligẽti ſtudio eſt obſeruatum.Obiſſe traditur Vticę:cum factione nobilium præcupueq; Metelli foret ex Vrbe eiectus. Nũc epigramma illud vulgatum referemus ab ipſo Næuio de ſe compoſitum,in quo Campana ſuperbia merito ab antiquis culpata eſt.

Immortales:mortales ſi foret fas flere:
Flerent diuæ Camœnę Nęuium poetam.
Itaq; poſtq̃ eſt orci traditus theſauro.
Obliti ſunt Romæ latina loquier lingua.

De Q.Nouio,qui Attellanarum ſcriptor fuit:ſuo loco dicemus:ne tam aperte decipiantur noſtri grammatici:cum Neuium hunc pro Nouio imperite accipiant.

M.Pacuuius. Caput.V.

E M.Pacuuius in ſcribẽdis tragœdiis nobilis,hiſdẽ ferme tẽporibus natus eſt:quibus Cato quęſtorius & Metellus clariores in Vrbe habebãtur. Quidã tradũt illum fuiſſe ex Brunduſio Calabriæ vrbe.Nepos fuit.Q.Ennii: quod Euſebiꝰ ac Plinius referũt.Romę vixit in ſumma claritate nominis. Cõmẽdatur maxime illius ingenium:& natiua quædam facilitas in capiendis liberalibus diſciplinis.Neq; defuit illi ſtudium pingendi:quod & C.Pli.indicat:qui Pacu.poetæ opera in magno honore a veteribꝰ habita affirmat:eaq; in primis,quæ in æde Herculis foro Boario perfecit.Quocirca clariorem fecit eam artem in Vrbe propter gloriam ſcęnæ. Idem Pacuuius amplum ac ſonorum dicendi genus ſequutus eſt,vt M.Varro teſtatur.Q; ſi durior alicubi ac prope horridus habitus eſt:id ipſum tamen non vitio illius,ſed temporum aſcribitur.nam Fabius Quintilianus aperte aſſerit clariſſimum fuiſſe Pacuuium grauitate ſententiarum,verborum pondere,& authoritate perſonatum.In qua ſententia & M.Cicero fuit : q hũc ipſum cæteris omnibus in Tragœdia facile pręfert,carmẽq; illius magnopere cõmẽdat. Grammatici veteres permultum Pacuuio conceſſerũt:eiuſq; fabulas cõplures enumerant,in quibus non mediocrem laudem acceperit:vt Peribeam,Hermionam,Atalantam,Ilionam , Antiopam, Teucrum & Medeam . Citatur etiam in Chryſe,in Nypteris,in Paulo:in Oreſte,in Armorum

iudicio.Ex qua fabula decantatum carmen traditur,cũ ludi celebrarentur in funere Iulii Cæ
saris:quo magis cõmiseratio,& inuidia excitaretur contra ipsius interfectores.Horatius Flac
cus in epistola ad Octauiũ Aug.cum de antiquis poetis iudiciũ facit,in Pacuuio doctrinæ fa
mam locauit.Paulo senior fuit.L.Accio:& in iisdem ędibus,vt refert M.Cicero,Pacuuius atq;
Accius fabulas docuerunt:paucis quidem annis interpositis.Vixit ad extremam senectutẽ, &
vt seruatũ est in latinis annalibus,cum tedio senectutis,ac morbo detinerer,Tarentum se con
tulit:ibiq; prope nonagenarius obiit,neq; sine maxima iactura studiorum. Quãtum modestia
vitæ atq; verecũdia præstiterit:testis est hoc carmen:quod idem de se Pacuuius cõposuit.

Adolescens tametsi properas:hoc te saxum rogat,
Vt se aspicias:dein quod scriptum est,legas
Hic sunt poetæ Pacuuii Marci sita ossa.
Hoc te volebam nescius ne esses.Vale.

Statius Cæcilius. Caput.VI.

STatius Cæcilius in Gallia natus est,vt creditur, & ob id Mediolanensem qui F
dam dixerunt:quod ex annalibus Hieronymi acceperũt. Illud pro certo habe
ri debet,in vrbe Roma eũ vixisse: & in scribendis comœdiis principẽ locũ te-
nuisse:vt a Volcatio Sedigito scriptum est:qui hunc ipsum Cęcilium,non Te
rentio tantũ,& Plauto,sed reliquis omnibus Comicis sine controuersia præ-
posuit.M.Cicero in eadẽ sententia est:tantũq; Statio Cęcilio concedit:vt illiꝰ
quidem carmen,vt constat,summis laudibus prosequatur . Fabius Quintilianus,qui in omni
antiquitate publicus censor est habitus,tris maxime nominat in describẽdis comœdiis.hoc est
M.Plautum,P.Terẽtium,& Statium Cæcilium. Vixit summa familiaritate cum poeta Ennio,
vt ab Eusebio refertur.Idem magnopere dilectus est a Terentio:qui tantum illius iudicio tri-
buit:vt ad poetam Cæcilium ceu ad optimum censorẽ suas fabulas referret.Enumerantur su
pra.xxx.Statii comœdiæ a grammaticis veteribus.Neq; togatas minore studio cõposuit,q̃ pal
liatas:vnde singularem gratiam reportauit,iudicio et uditorũ.In precio magno fuerunt: Nau
clerus,Syracusę,Pausimachus,Hyppobolymeus,Epiclerꝰ,Cratinꝰ.Plocius,Asotus,Ephęstion.
Citatur etiam in Subditiuo,in Fallacia,in Andria,in Annalibꝰ,in Fœneratore:in Venatorio,
in Vmbris,in Obolo,in Synaristosis:quarum partem a Menandro, Philemone, & Apollodoro
transtulit.Neq; defuerunt antiqui grammatici:qui hunc Cæcilium accusauerintq; in verten-
dis a Menandro fabulis parum apte aut concinne quædam transtulerit. Mortuus est sequenti
anno post obitum Q.Ennii:& iuxta Ianiculum sepultus traditur.De Statio rhetore,qui Tolo
sanus fuit,suo loco scripsimus.

L.Accius. Caput.VII.

L.Accius poeta inter principes tragœdiarum scriptores relatus est a veteribꝰ G
Paulo iunior fuit M.Pacuuio.natus traditur parẽtibus libertinis:Marcino &
Serano Coss. Quidã scribũt fuisse illum relatum inter eos colonos qui ex Vr
be ad oppidum Pisaurum cõcesserũt. Vbi fundum suum possedit:qui de ipsiꝰ
nomine Accianus est appellatus.Ingenio acri fuit:& in scribendis fabulis mi
ro studio incubuit.Notum est:quantum ei cõcesserit Decius Brutus vir cla-
rissimus:cum voluerit Accianis versibus templorum ac monumẽtorum aditus exornari. Qđ
a M.Tullio refertur.Idem Accius cum iter faceret in Asiam,diuertit ad poetam Pacuuium,q
Tarenti agebat:cũq; eo dies aliquot versatus est:& cum Atreum suam illi recitaret: laudauit
eam Pacuuius:& simul grandia inquit & sonora esse:quæ ab Accio scripta forẽt. Videri tamẽ
sibi duriuscula,& subacida.Quod Accius quidẽ minime negauit:nec se inquit pœnitere:quo-
niam idem ferme ingeniis solet accidere quod pomis:quæ enim dura admodum, & acerba na-
scuntur,paulatim mitia fiunt,atq; perfectiora redduntur.Quæ vitra gignũtur, & mollia:nũq̃
ad veram frugem & maturitatem perueniunt. Sic inquit Accius sentiẽdum est de hominum
ingeniis.Statura fuit admodum breui:vt a C.Plinio refertur: etsi imaginem suam collocauit
in æde Camœnarum pręgrandi forma.Citantur eiusdẽ Accii fabulæ complures a nostris grã-
maticis:vt Phœnice,Menalippus,Epigoni,Medea,Alcmeon,Prometheus,Philoctetes,Atreus,
Neoptolemus.M.Cicero præcipue nominat Brutũ,& argonautas:in qua tragœdia magnope
re laudatum est illud carmen de Argo naui quod admirabũdus pastor refert:nos illud subii-
ciemus vt æstimari facilius possit de ingenio & doctrina poetæ Accii.

Tanta moles labitur.
Fremebunda ex alto ingenti sonitu & strepitu
Præ se vndas voluit:vertices vi suscitat.
Ruit,prolapsa pelagus respergit:profluit.
Ita dum interruptum credas nimbum voluier:
Dum quod sublime ventis expulsum rapier
Saxum:aut procellis,vel globosos turbines
Existere ictos vndis concursantibus.
Nisi quas terrestres pontus strages conciet:
Aut forte Triton fuscina verrens specus
Subter radices penitus vndanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cœlum eruit.

Fuit inter alios & Accius Labeo:cuius Iliadẽ Persius notauit:ceu imperitum opus,& insaniæ plenum.Sed alibi dicemus de Accio Labeone.

P.Terentius. Caput.VIII.

P.Terentius poeta comicus Carthaginiẽsis patria fuit:Romam perductus traditur cum in tenera ętate foret.Quibus potissimum bellis id acciderit parum compertum est:vt refert Ælius Donatus ex Fenestellæ cõmentariis. Illud pro certo cõstat:eum romæ diligentia Terẽtii Lucani patroni accurate institutũ, atq; liberalibus disciplinis eruditum. Cũq; facilitate ingenii & elegãtia in primis excelleret:breui consecutus est: vt a Terentio patrono esset manumissus. Per ea tẽpora in scæna floruit:quibus præclari atq; egregii ciues Romæ habiti sunt. M.Marcellus.P.Scipio,Quin.Fabius Maximus.Neq; desunt authores qui scribant eundem Terentiũ maxima familiaritate vixisse cũ Pub.Scipione,& C.Lælio:sæpeq; solitũ apud nobiliores ciuitatis cœnitare.Qua in re dum placere illis omni opera nititur,eorũq; cõmodis inseruire:ad summam inopiam traditur redactus.Statium pręterea Cæcilium,qui scribendis comœdiis excelluit:magna diligentia obseruauit:eiq; suas fabulas more veterum recitare consueuit.Comœdias.vi.composuit:easq; ab Apollodoro & Menandro Poetis græcis in sermonem latinum conuertit:tanta sermonis elegantia & proprietate,vt eruditorum iudicio nihil perfectius aut absolutius in eo scribendi genere habitum sit apd Latinos.Secutus est in his.Q.Enniũ.M.Plautum,& Næuium,vt ipse testatur,cum suis calumniatoribus respondet. Phormionem & Hecyram ab Apollodoro transtulit:reliquas quatuor a Menandro.Ælius Donatus qui complura diligentissime de hoc poeta scribit:cum alia multa in eo commendat,tum præcipuum dicit φ in scribẽdis fabulis ea arte vsus est:vt & morem antiquum retinuerit,& ita temperauerit affect⁹: vt neq; ad tragicam magnitudinem intumescat,neq; abiiciatur ad historicam. Quod minime factum est,inquit,a Plauto,Afranio,& cæteris comœdiarum scriptoribus.M.Cicero in epistola ad T.Atticum refert.P.Terentium esse optimum auctorem latinitatis,eiusq; fabulas multos existimasse propter elegantiam sermonis a C.Lælio scriptas.Quam opinionem idem Terẽtius maxime scribitur cõfirmasse:quo magis calũniatores suos in odium traheret.Sic eñ refert in Adelphis fabula sub persona prologi.

Quod illi maledictum vehemens existimant,
Eam laudem ducit maximam,Cum illis placet:
Qui vobis vniuersis & populo placent.
Quorum opera in bello,in ocio,in negocio:
Suo quisq; tempore vsus est sine superbia.

Horatius Flaccus veterum poetarum optimus censor in Cæcilio grauitatẽ, in Terentio artem cõstituit:qua inter cæteros comicos mirifice excelluit.Quod & Quintilianus videt sentire in libris ad Marcellum Victorium.Sed idem tamen,inquit,maiorem gratiã habuisset,si intra trimetros cõstitisset.Ausonius quoq; Vergilium Homero,Terentium Menandro adiũgit eiq; elegantiam latini sermonis præcipue tribuit.

Tu quoq; qui latium lecto sermone Terenti
Comis,& astricto percurris pulpita socco.

Traditum est illum post editas aliquot Romæ fabulas in Gręciã adnauigasse:quo facili⁹ disciplinas Græcorum atq; instituta perciperet:plurimasq; fabulas a poeta Menandro in latinũ cõuertisse,q̃ facto naufragio perierunt.De obitu illius varia scribũt authores:in Arcadia obiisse

cum alii plures testantur,tum Poeta Ausonius:ob nimium dolorem amissarum fabularum quas ipse naui præmiserat.De fortuna illius atq; effigie referũtur cõplura ab Ælio Donato,q eius dẽcomœdias magna eruditione interp̃ratus est.Argumẽta illa quæ Terentianis fabulis p̃ponuntur,a Sulpitio Apollinari illustri grãmatico cõposita sunt. Quod cum aliis multis argumentis,tum maxime antiquitate Codicum probari potest:in quibus nomẽ Sulpitii legitur.

C.Lucilius. Caput.IX.

C.Lucilius Satyrarum scriptor iisdem prope temporibus floruit, quib' Poeta Accius,Sex.Turpilius,& Statius Cæcilius in Scæna celebres habiti sunt. Ex I
Arũca vrbe Ausoniæ fuit.Quocirca alũnus Arũcæ vocatus est a Iunio Iuuenale.Parentes habuit satis nobiles:& vt quidã grãmatici tradunt,fuit auunculus Cnæo Pompeio.Illud in primis manifestum est,fuisse Lucilium ingenio acerrimo:& in scribendis versibus festiuo & vrbano.Amicos habuit.Q.Attã poetam Comicum,Albutium Laparhũ,Albinum,& C.Persiũ:qui est appellatus ab antiquis doctissimus:ad quos scribere etiam consueuit. Præter alios omnes.Q. Philocomũ familiarissime coluit.Idem Lucilius primus cœpit scribere Satyras, maximeq; insectat' est Rutilium Lupũ, Carbonem.L.Tubulum,& alios plures:quorum scelera atq; flagitia ferre æquo animo non poterat. Fuit enim Lucilius optimis morib', & alienæ iniquitatis acerrimus accusator.Satyrarum libros supra.xxx.composuit:vti Varro & alii grãmatici ostendũt.Neq; me præterit.Q. Philocomũ & Lęlium Archelaum fuisse authores:vt Lucilii Satyræ in libros referrenẽ:qđ a Suetonio scribitur.Nam grãmatici veteres cẽsoria virgula vtebantur: poetarũq; carmen in libros diuidebant:vt C.Octauius Næuii opus de bello punico,& Q. Vargũteius Ennianos annales. Horatius Flaccus lutulentum vocat Lucilium:& in scribendis carminibus incõpositum.Qua in re magni authores ab eo dissentiunt:p̃cipue Gellius & Fab.Quintilian', cuius verba subiiciemus.Satyra quidẽ tota nostra est:in qua primus insignẽ laudẽ adeptus est poeta Lucili', q quosdã ita deditos sibi habet amatores:vt eũ non eiusdẽ modo operis authoribus:sed omnib' poetis p̃ferre non dubitent.Ego q̃tum ab illis,tantum ab Horatio dissentio: q Luciliũ fluere lutulente, & esse aliquid qđ tollere possis, putat. Nã eruditio in eo mira:libertasq; & acerbitas: & abunde salis.Hadrianus Imperator eundẽ Lucilium omnib' poetis p̃ponebat: q Satyrã scripsissent.Metrophanẽ seruum habuit:cuius fidẽ atq; industriã in Satyris cõmendauit.Mortu' vrbe Neapoli eodẽ ꝑpe anno quo Furius Bibacul' natalẽ habuit.Neq; desunt authores q scribãt publico funere Luciliũ fuisse elatũ:Cũ annũ ætatis sextũ & quadragesimũ impleuisset.

Sex.Turpilius. Caput.X.

SEx.Turpilius poeta comicus ingenio facili fuit:& in fabulis cõponendis idoneo. K
Quocirca tantũ nominis cõsecutus est in scæna vt comœdiæ Turpilianæ magnopere probatæ sint a Romanis.Inuenio apud veteres grammaticos hũc Turpilium summa beniuolentia cõiunctũ fuisse Pub.Terentio:& in hisdẽ ludis vtriusq; fabulas aliquando actas. Vulca. Sedigitus septimũ locũ Turpilio dedit inter comicos poetas.Eũq; Luscio.Q.Ennio & Trabeæ p̃ponit. Nonius Marcellus in cõmentariis ad filium.xv.Comœdias nominat quæ a Turpilio cõpositæ fuerũt. In quibus legendis atq; obseruandis diligẽtiam suã,atq; studiũ probat.Citatur in Philopatro in Lemnis:in Demetrio,in Bethonibus,in Pedis,in Epiclero,in Canephoro , in Thrasilione,in Demiurgo,Hecyra,Paraterusa,& Leucadia. Lyndia quoq; in magno p̃cio habita est a grãmaticis:in qua cõmendantur præcipue hi senarii de officio & ratione viuendi.

Profecto vt quisq; omnino contentus fuit
Ita fortunatam vitam duxit maxime.
Vt Philosophi aiunt,isti quiduis sat est.

Authores sunt qui referant hunc Turpiliũ ad extremã pene ætatẽ accessisse: & in Sinuessana vrbe periisse hisdem pene tẽporibus q̃bus Furius Bibaculus natalẽ suũ habuerit.

Cn.Matius. Caput.XI.

CN.Matius mimorum scriptor in magno precio habit' est: qđ cum alii plures L
tum Au.Gellius testatur in Atticis cõmentariis.Ingenio fuit eleganti & facili.In suis autem mimis quos vocauit Mimiambos,verba quędam noua & perlepida posuit,vt grãmatici obseruarunt.Iulianus Rhetor vir multiplici eruditione ornatus permultum delectatus traditur Matianis fabulis: ꝑpter natiuum quẽdã leporẽ,& mirificã illorum suauitatẽ:maxieq; hos versus cõmẽdabat

Iam tonsiles tapetes ebrii succo,
Quos concha purpura imbuens venenauit. Et item.
Sinu amicam reficere frigidam caldo
Columbatim labra conferens labris.
Quapropter edulcare conuenit vitam,
Curasq; acerbas sensibus gubernare.

Idem Marius, vt quidam existimant, cõposuit opus hexametris versibus, quod inscriptum est de Iliade. Cuius carmen M. Varro & alii grãmatici quandoq; citant. Sed hac in re parum consentiunt veteres authores. Maurus Terentianus de poeta Mario facit mẽtionẽ: eiusq; mimiãbos vt elegantes, & lepidos celebrat. Fuit alter Matius Romanus ciuis: & amicitia Octauii Caesaris nobilis: qui primus Tonsilia nemora excogitauit.

L. Afranius. Caput. XII.

M L. Afranius poeta comicus iisdem ferme tẽporibus in Vrbe claruit, quibus poeta Terentius & Sex. Caecilius in senium vergebant. Vulcatius Sedigit[9] Afranium hunc non numerat inter caeteros comicos. Operam suam atq; diligẽtiã posuit in togatis fabulis componendis. Sunt enim Togatae illę in quibus de rebus Romanis agebatur: a toga denominatę. In his primum locum obtinuit: vt a veteribus traditur. Menandrum poetam praecipue imitat[9] est stilo & orationis charactere. quocirca sic Horatius in epistola ad Octauium Augustum.

Dicitur Afrani toga conuenisse Menandro.

Furius Albinus & Macrobius afferunt Afranium ipsum permulta a Menãdro sumpsisse: quod ille etiam libere atq; ingenue professus est: vt omnibus aperte demõstraret: q̃ modestus, atq; ingenuus foret. Itaq; in Compitalibus ita respondet suis obtrectatoribus.

Fateor sumpsi non a Menandro modo
Sed vt quisq; habuit: quod conueniret mihi,
Quod me non posse melius facere credidi.

Cũq; ingenio ac salibus excelleret: sententias passim, & acute dicta, inserebat suis fabulis: nõ sine summa elegantia, & mirifica venustate. quod cum alii multi, tum M. Cicero testat[9] est. Culpatur a Quintiliano Afranius: q; in suis argumentis amores proprios paulo impudẽtius vulgauerit. In togatis inquit excellit Afranius: vtinãq; non inquinasset argumenta puerorum foedis amoribus mores suos fassus. A. Gellius permultũ Afranio tribuit: pręcipueq; illud carmen putauit commendandum: in quo de sapientia sic loquitur.

Vsus me genuit: mater peperit memoria,
Sophiam me Graii vocant: vos sapientiam.

Citatur idem Afranius persaepe ab antiquis grammaticis, in Augure, in Cõsobrinis, in Cinerario, in Cõpitalibus, in Brũdusinis, in Fratribus, in Homine, in Incendio, in Emancipato, in Prodito, in Patella, in Rosa, in Suspecta, in Sella, in Talione. De obitu ipsius nihil apud veteres legimus.

Fabius Dorsennus. Caput. XIII.

N FAbius Dorsennus inter comicos poetas relatus est ab antiquis authoribus. Vulcatius Sedigitus, qui de poetis scripsit, minime hunc nominat: quocirca verisimile est minus nobilem fuisse habitum. Horatius in epistola ad Caesarem Augustum, cum de comoedia differit: de Plauto, & Dorsenno agit: eorũq; fabulas satis celebres in scaenis demonstrat. Sic enim de Dorsenno.

Quantus enim Dorsennus edacibus in parasitis,
Q; non astricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos demittere: posthac.
Securus cadat: an recto stet fabula talo.

Idem Dorsenn[9] a Plinio cõmendatur in comoedia Acharistione: quo loco versiculos ei[9] affert, Festus quoq; Pompeius Afranium & Dorsennum poetas citat: cum de temeto loquitur: & hũc senarium lepidissimum Dorsenni repetit.

Sequimini praeminaciç: sequimini temeti timor.

Hic est ille Fabius Dorsennus (quantũ existimare possumus) in cuius monumẽto carmen hoc legebatur: vt ab Anneo Seneca relatum est.

Hospes resiste, & philosophiam Dorsenni lege.

In nummis præterea vetusti æris ita legitur.DORSEN.P.cũ effigie barbata:vt prisci illi Romani fuerunt.

M.Attilius. Capur.XIIII.

M.Attilius in scribendis tragœdiis nobilis habitus est:iudicio veterum.M. Cicero sic eum nominat:vt poetam durissimum: cum scribit ad Pomponiũ Atticum. Fabius Quintilianus Pacuuium & Accium enumerauit : qui in tragœdia excelluissent:de Attilio omisit.Constat hunc secutum fuisse poetã Sophoclem:& aliquot fabulas in latinum conuertisse: in quibus duriorem se pstitit ob eãq rationem a Licinio,scriptor ferreus vocatus est:vt testatur M.Cicero quo loco de Electra illiꝰ fabula meminit in libris de finibus.Relatũ preterea est in ludis.C. Cæsaris quædam fuisse cantata ad miserationem illius cædis cõtra interfectores,& ex Pacuuio in armorum iudicio,& ex Attilio in Electra.Et si apud Suetonium grãmatici nostri decepti sũt: cum paulo imprudentius Acciũ pro Attilio scripserint. Vulcatius Sedigitus Attilium poetã refert inter Comicos nobiles:eũq post Næuium & Liciniũ collocat.Quidam existimarunt eũdem esse:mihi parum adhuc compertum est:in tanta rerum obscuritate. De obitu & moribus illius nihil aliud legimus in veterum monumentis. O

Q.Trabeas. Caput.XV.

Q.Trabeas comœdiæ author,in ordine Comicorum relatꝰ est a Vulcatio Sedigito.Locũ Octauum obtinuit post Terentium & Turpilium: de quibus commode diximus.Mentio de hoc Trabea fit a veteribus grãmaticis: qui persępe citaut eius fabulas. M.Cicero minime dubitauit commendare eundem Trabeam:carmenq illius locis multis referre.Sunt qui credãt,in scribendis togatis præstitisse:quod & Sex.Põpeius demonstrat.Laudantur a M. Tullio ii versus Trabeæ:in quibus credulitas amantis,ac nimia gestientis animi lętitia lepide & eleganter describitur. P

Lena delinita argento,nutum obseruabit meum,
Quid velim,quid studeam,aduenens digito impellam ianuam,
Fores patebunt:de improuiso Chrysis vbi me aspexerit:
Alacris obuiam mihi veniet:complexum optans meum,
Mihi se dedet,fortunam ipsam anteibo fortunis meis.

Ex his colligitur:quantum salis,atq vrbanitatis in poeta Trabea fuerit.

Cn.Aquilius. Capur.XVI.

CN.Aquilius in scribendis comœdiis non ignobilis habitus est:vt testatur M. Varro. Vulcatius Sedigitus nullam mẽtionẽ de hoc Aquilio fecit in his versibus,qui de Comicis poetis leguntur. Quocirca existimandum est illius fabulas non fuisse in magno admodum precio.Relatum est ob antiquis grammaticis,Comœdias aliquot Plauti falso inscriptas Aquilio:sicuti Boethiã: de quo idem Varro parum constanter disseruit:si Gellii commentarios paulo diligẽtius legamus.Illud affirmatur de Aquilio:eum plętasq fabulas a Menandro poeta transtulisse:quod & Pub.Terentius,& Sex.Cæcilius factitarunt.De C.Aquilio diximus alibi:qui iurisperitus fuit:ac formulas de dolo malo protulit:in quibus de simulatione,& dissimulatione ageretur. Q

C.Licinius Imbrex. Capur.XVII.

C.Licinius imbrex inter eos poetas refertur:qui Comœdias scripserunt. Vulcatius Sedigitus(cum de Comicis scriptoribꝰ iudiciũ facit) Licinio multũ tribuit:eũq non Attilio tantũ & Ennio præposuit:sed & Turpilio atq Terẽtio. Grãmatici veteres citant aliquot Licinii comœdias:vt Næuiam & Neæram. De qua Gellius in Atticis noctibus scribit:quo loco de comprecationibꝰ deorũ differit.Afferuntur ii versus ex Neæra Licinii. R

Nolo ego Neætam te vocent:sed Nerienem:
Cum quidem Marti es in connubium data.

Sex.quoq Pompeius ita Licinium nominat: vt poetam maxime lepidum,atq vrbanum.
Hæc sunt fere:quæ apud veteres de Poeta Licinio obseruauimus.

Q.Nouius. Caput.XVIII.

S Q.Nouius Atellanarum scriptor illustris est habitus. Grāmatici veteres cū de ipsius ingenio & doctrina differunt: permultum illi cōcedunt. Aurelius Macrobius probatissimum poetam hunc vocat inter eos authores, qui Atellanas fabulas ediderunt. Qua in re post Nouium (inquit) Pomponius atq; Mōmi⁹ praeclari habentur. Scripsit Nouius cōplures comœdias: in quib⁹ magnopere probauit ingenium suum atq; vrbanitatē. Citatur maxime in his fabulis, hoc est in Fullonico, in Exodio, in Virgine prægnante, in Pedio, in Dotata, in Gallinaria, in Geminis, in Partu. De quibus multa leguntur in cōmentariis Nonii Marcelli, etsi pro Nouio quandoq; Cn. Neuium temere scriptū scio. Hæc sunt quæ de poeta Nouio adnotauimus. De obitu illius nihil apud antiquos authores legimus.

PETRI CRINITI PRÆFATIO LIBRI SECVNDI DE POETIS LATINIS, AD COSMVM PACCIVM PONTIFICEM ARRETINVM.

A IN priore libro Cosme Pontifex Arretine, eos poetas cōplexi sumus: qui rudi adhuc Roma, & populo armis occupato magna diligētia conati sunt ciues suos instruere: fabulisq; editis illorū ingenia delectare. Nam ciuitas ipsa Imperio aucto & rebus prospere gestis incredibile dictu est, q̄ breui tempore in omni studiorum genere profecerit. Adeo valet humanum ingenium in pręclaris etiā institutis: vbi illud valde intenderis. In hoc libro eos relaturi sum⁹: qui plura in dies ac meliora scripserunt apud latinos: accedemusq; ad ætatem Pub. Vergilii, ne quid desiderari ab aliquo possit in opere instituto percēsendi veteres poetas. Mihi enim diligenter intuenti studia hæc nostra, & antiquorum disciplinas animo repetenti, necessarium præcipue videtur: ea in re maxime laborem ponere: qua me ipsum instruere possim, & aliorum pręterea ingenia excitare. His præsertim tēporibus: quibus paucissimi omnino reperiuntur: qui intenti admodum sunt in hoc egregio ac liberali officio literarū. Tu vero ita accurate ac diligenter (vt video) aduigilas, vt vnus propemodum in ciuitate nostra habearis: qui solerti animo cōsistas in præsidio bonarum literarum: putesq; in tantis Italię fluctuantis periculis minime deserendum tibi tam insigne atq; optimum institutum: quo possis familiam tuam exemplis illustrib⁹ ornare, ac perpetuis tuarum vigiliarum monumētis immortalem statuere. Sed alias de re hac agetur cōmodius. Interim accedemus ad T. Lucretium: qui de rerum natura primus apud Latinos diligenter atq; erudite carmen composuit.

T. Lucretius Charus. Caput. XIX.

B T. Lucretius Charus ex Lucretiorum familia natus creditur. Quæ Romæ insignis, & peruetusta habita est. Paulo antiquior fuit Terentio Varrone & M. Tullio: vt quidam scripserunt. quod est obseruatum diligēter. Quoniā in his annalibus, quos a Græcis habemus, complura falso exposita sunt, contraq; rationem temporum peruerse signata. Ingenio summo traditur fuisse: & in scribendis carminibus maxime excitato. Solebat enim per interualla temporū ad carmen accedere: non sine quodam animi furore: vt veteres authores ostendunt. Hinc illud Statii.

Et docti furor arduus Lucreti.

Fabius Quintilianus (cum de latinis poetis differit) Æmilium Macrum & T. Lucretium præstare elegantia testatur: sed ipsius Lucretii carmen multū difficultatis retinere. Quæ res non modo propter ipsam materiam illi cōtigit: sed etiā propter egestatem linguę, & rerū nouitatē: vt ille inquit. Scripsit libros sex de rerū natura: in quib⁹ Epicuri doctrinā & Empedoclem poetā secut⁹ est: cui⁹ carmē atq; ingeniū vehementer admirat. Neq; desunt q scribāt: fuisse Lucretii opus a M. Tullio emendatū. Quocirca verisimile est: propter importunū obitū ab eo imperfectū atq; inemēdatū relictū. Q. frater plurimū Lucretii versib⁹ cōcessit: & i ei⁹ opere multū esse artis, atq; īgenii refert: neq; mirari oportere: si Lucretii versus duriores interdū videāt: & quasi orationi solutæ similes. Fuit hoc pprīū illis tēporibus: vt optime testat apd Macrobiū Furius Albin⁹. Cui⁹ verba hęc sūt. Nemo debet āntiquiores poetas ea rōne viliores putare: q eorū versus nobis scabri videāt. Ille enī stilus maxie tū placebat: diuq; laborauit ætas secuta: vt magis hui⁹

mollíori ſtilo acquieſceret.Itaq̧ minime defuerũt Imperãtibus etiã Veſpaſianis:qui Lucre
tium ꝑ Vergilio,& Luciliũ pro Horatio legerẽt.Idẽ Lucretius miſit ſuũ opus ad C.Mem-
mium L.Memmii filiũ:qui a deuícta Achaia cognomẽ accepit:& vrbẽ Corinthũ diruit:ſi-
gniſq̧ ac tabulis ſpoliauit.Nõ me p̃terit alios in hoc diſſentire:Sed hi quidẽ dũ parũ dili-
genter tempoꝝ rationem obſeruãt,facile refelli poſſunt.Publius Vergilius nõ modo ver-
ba aliquot accepit ex poematis Lucretii:ſed locos pene integros ab eo tranſtulit:qđ & grã
matici veteres accurate notarũt. De hoc aũt Lucretii opere illud a Publio Ouidio ſcribit.

Carmina ſublimis rum ſunt peritura Lucreti:
Exitio terras cum dabit vna dies.

Periit ętate integra:cũ paucos annos ſupra.xl.ĩpleuiſſet.Euſebiꝰ tradit tãto eũ furore pci-
tũ fuiſſe aſſũpto amatorio poculo:vt ꝓpria manu ſe interfecerit.Quo tp̃e(vt qdã teſtant)
P.Vergiliꝰ virilẽ togã aſſũpſit Cn.Põpeio & M.Licinio Craſſo iterũ Coſs.Inter alios vete-
res noĩat Lucretiꝰ Poeta Comicus:vt a Fulgẽtio relatũ eſt in cõmẽtario de priſcis verbis.

L.Pomponius Bononienſis. Caput.XX.

L.Pomponiꝰ Arellanarũ ſcriptor,iiſdẽ ferme tẽporibus in Vrbe p̃ſtitit: qui C
bus Laberiꝰ,Publiꝰ,& Iulius Calidius:vt ĩ latinis Annalibꝰ relatũ eſt.Euſe
bius & alii Bononiẽſem hũc faciũt.Ingenio perurbano dicit fuiſſe:& in no
tandis hoĩm moribus maxime feſtiuo.Sũt em̃ Arellanę fabulę ab Arella vr
be appellatę:in qbus Poetæ veteres ſolebant varios iocos atq̧ ſales vernili
quadã dicacitate admittere.De his Pomponii Arellanis M.Cicero,& An-
neus Seneca pluribꝰ locis meminerũt:ingeniumq̧ Põponii vehemẽter cõ-
mẽdãt.Nonius Marcellus magna diligẽtia obſeruauit has Põponii fabulas.qđ ipſum colli
git ex illius cõmẽtariis:in quibus ſupra triginta eius Comœdias noĩat.Citat Põponiꝰ ſæ-
pe ab antiquis grãmaticis:in Aleonibꝰ,in Proſtibulo,in Pannucearis,in Nuptiis,in Porca-
ria,in Priuigno,in Piſcatoribꝰ,in Ergaſtulo,in Parruo,in Aſina,in Ruſtico,in Dotata,ĩ De
cuma Fullonis,in Pręcone poſteriore,ĩ Buccone,ĩ Macchis geminis,ĩ Verre ęgroto,ĩ Piſto
re,in Syris,in Medico,ĩ Maiali,ĩ Sarculario,ĩ Augure,ĩ Petitore,ĩ Annulo poſteriore,ĩ Pręſ
fecto,ĩ Ariſta,in Hirnea,ĩ Porcetra.Itidẽ ĩ Marſupio,ĩ Æditumo,ĩ Auctoraro,ĩ Satyra,& in
Gallis trãſalpinis.Gellius p̃terea,& Priſcianꝰ de Arellanis Põponii ſępe agũt,pluresq̧ ver
ſiculos afferũt:ex qbus intelligi põt quãtũ pręſtiterit gratia & ſalibus.De Põponio Secun
do(qui fuit ſcriptor Tragœdiarum:& clariſſimus ciuis)ſuo loco dicemus.

Decius Laberius. Caput.XXI.

DEcius Laberius eques Romanus fuit:& in ſecũda dignitate,q̃diu vixit,ſe D
cõtinuit.Studiũ atq̧ operã poſuit in ſcribẽdis mimis: qua in re nõ medio
crem laudẽ conſecutus eſt iudicio.M.Tullii,& aliorum.Moribus p̃claris,
& ĩgenio vrbano fuit.Libertate rãra in accuſandis vitiis:vt libertatis no-
mẽ excederet.Quo noĩe.C.Cęſar magnopere cõmotus eſt:neq̧ p̃dicare de-
ſtitit acceptiores ſibi eſſe Publii mimos,q̃ Laberii.Traditum eſt a Sulpitio
Apollinare,& Gellio in Atticis commentariis,Laberium ipſum in ſuis fabulis q̃piã poſuiſ
ſe paulo duriora,ac minꝰ latina:& ob id a quibuſdã Criticis in ordinẽ coactũ.Sed Macro-
bius & Anneus Seneca plurimũ Laberio concedũt:q̧ in eius mimis non minus ſententia-
rum,q̃ lepiditatis foret.Quod ipſum teſtari poſſent ea carmina:quę a noſtris grammaticis
referuntur.Nonius Marcellus & alii veteres maxima diligentia Poetam Laberium obſer-
uarunt.Eumq̧ citant ſępiſſime in his mimis.hoc eſt:in Virgine,in Gemellis,in Necromã-
tia,in compitalibus,in Lacu Auerno,in Aquis calidis,in Coloratore,in Catulario,in Soro
ribus,in Tuſco,in Cropio,in Nuptiis,in Gallis,in Cacomenone,in Saturnalibus,in Alexã-
drea,in Ephebo.Idẽ Laberius mimos ſuos egit in maxĩa celebritate: donatuſq̧ ampliſſimis
pręmiis:ac iure ſedendi in quatuordecim gradibus.Proindeq̧ factus nobilior aucta digni-
tate rogatus eſt a C.Cęſare:& perhumaniter inuitatꝰ:vt in ſcęnã prodire vellet: & mimos
ipſe agere:quos tum aſſidue componebat.Qua in re Laberius neceſſario ſe coactum reſpõ-
dit,nihil tanto viro denegare:cui & ipſi dii omnia tribuiſſent.Sed hoc iudicari melius po
terit ex ipſis Laberii verſibus:quos in fabulæ prologo inſeruit. Nos hoc loco illos adiicie-
mus:vt facilius extimari poſſit:quantum iacturæ fecimus in Laberianis mimis.

Neceſſitas,cuius curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere,pauci potuerunt.

Quo me detrusit pene extremis sensibus!
Quem nulla ambitio: nulla vnq̃ largitio,
Nullus timor, vis nulla, nulla authoritas
Mouere potuit in iuuenta de statu!
Ecce in senecta vt facile labefecit loco
Viri excellentis mente clemente edita
Submissa placide blandiloquens oratio.
Etenim ipsi dii negare cui nil potuerunt:
Hominem me negare quis posset pati!
Ergo bis trigenis annis actis sine nota
Eques Romanus lare egressus meo: domum
Reuertar mimus! nimirum hoc die
Vno plus vixi mihi, q̃ viuendum fuit.
Fortuna immoderata in bono æque atq; in malo
Si tibi erat libitum literarum laudibus
Floris cacumen nostræ famæ frangere:
Cur cum vigebam membris preuiridauribus:
Satis facere populo: & tali cum poteram viro:
Non flexibilem me concuruasti vt carperes!
Nunc me deiicis quo! quid ad scænam affero:
Decorem formæ: an dignitatem corporis!
Animi virtutem: an vocis iocundæ sonum!
Vt hedera serpens vires arboreas necat:
Ita vetustas amplexu annorum necat.
Sepulcris similis nihil nisi nomen retineo.

Qui versus a Laberio ipso sub persona Syri pronunciati sunt. Cumq; inter agendum quasi cæsus ab hero, exclamaret: iniecit hunc Senarium.

Porro Quirites libertatem perdidimus.

Et paulopost adiecit.

Necesse est multos timeat: quem multi timent.

In quo notari Cæsarem populus Romanus existimauit coniectis in eum oculis. Hinc Cæsar palmam transtulit ad Poetam Publium: qui in eadem scena mimum agebat. Laberiũ vero donauit annulo aureo: quingentis. HS. additis. Tum Laberius perspecto ingenio Cæsaris in sequenti commissione interiecit hos versus.

Non possunt primi esse omnes omni tempore.
Summum ad gradum cum claritatis veneris
Consistes ægre: citiusq;, q̃ ascendas decidas.
Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica.

Ad extremam senectutem accessit, corpore valido, & sensibus integris. De obitu nihil hactenus legimus.

Q. Catulus. Caput. XXII.

E Q Catulus ex Catulorum familia illustri natus, ingenioq; preclaro fuit: & ad carmen faciendum mire accommodato. Dilectus maxime est a C. Cotta et L. Crasso propter elegantiam ingenii, & morum suauitatem. Idẽ Catulus tam venuste atq; egregie lusit epigrammata: vt ab antiquis authoribus relatum sit: nihil apud latinos aut græcos legi posse mundius, pressius, aut venustius Qu. Catuli epigrammatis. Traditum est fuisse illum facili animo & procliui ad amores ac delicias. Itaq; Roscium Gallum præcipue dilexit: qui tũ adolescens eleganti forma, & indole optima florebat: etsi oculos peruersos habuit: vt M. Cicero & Diomedes grammaticus testãtur. Epigramma autem lepidissimum Qu. Catuli celebratum est a Marco Tullio de forma Roscii: quod apponemus.

Constiteram exorientem auroram forte salutans,
  Cum subito a læua Roscius exoritur.
Pace mihi liceat celestes dicere vestra,
  Mortalis visus pulchrior esse Deo.

Laudat & illd maximis laudib9:qd ad Theotimũ scribit:vt relatũ est ĩ cõmẽtariis Atticis
Aufugit mi animus:credo vt solet ad Theotimum
Deuenit:sic est:perfugium illud habet.
Quid si non interdixem:ne illum fugitiuum
Mitteret ad se intro:sed magis eiiceret!
Ibimus quæsitum:verum ne ipsi teneamur
Formido:quid agam!da Venus consilium.

Hic est ille.Q.Catulus,qui cũ Mario consule familiariter vixit:& a Marco Tullio magnopere laudatus est:ꝙ Archiam Licinium,& amare,& probare posset. De Quinto Catulo viro Censorio(qui dedicauit capitolium) dicetur a nobis commodius.

Q.Atta. Caput.XXIII.

Q.Atta togatarum scriptor habitus est : & in his componendis magnopere a quibusdam commendatur. Sunt qui referant eundem Romæ versatum his temporibus fuisse:quibus Pomponius Bononiensis in scæna floruit:& Plotius Gallus in tradendis præceptis rhetorices pręstitit.Horatius Flaccus in ea epistola qua loquit̃ de Latinis Poetis,videtur Attę fabulas notare:indignaſq; existimare:vt a Romanis ciuibus tanto studio,atq; attentione audirentur. F
Recte nec ne crocum,floresq; perambulet Attæ
Fabula:si dubitem:clamant periisse pudorem
Cuncti pene patres:ea cum reprehendere coner:
Quæ grauis Æsopus:quæ doctus Roscius egit.

Citantur sępe a latinis grammaticis comœdiæ Q.Attæ:Quocirca verisimile est in magno pcio illas fuisse habitas.Gellius quidem & alii citãt eũ in Conciliatore,in Ædilibus,in Tirone pficiscẽte.Traditũ est cognomen Attę illis esse impositum:qui eo vitio pedũ laborãt: vt videant̃ magis inniti plantis,q̃ libere ambulare.Isidorus noĩat Attã in Satyris:quo loco de cęreis & graphiis differit.Sed parũ mihi compertum an ad hunc ipsum referri oporteat.Seruatũ est in latinis annalibus Attam Romę periisse:& ĩ via Pręnestina sepultũ,secũdo ab Vrbe miliario.

Publius Syrus. Caput.XXIIII.

Publius natione Syrus in scribẽdis mimis operã posuit:ac in magno pcio his temporibus habitus est:qbus M.Cicero,& Nigidius Figulus periernt: vt in latinis annalib9 notatũ.Idem Publius(vt scribit Macrobi9) cũ puer deduceretur ad patronum domum,facile illũ pmeruit: cũ gratia & decore formę:tũ salibus atq; ingenio.Quibus rationibus factum est:vt a domino manumissus esset:& maiori diligẽtia q̃ antea disciplinis liberalib9 eruditus:breuiq; tanto profecit:vt in fabulis componendis magnam nominis celebritatem sit adeptus.Referunt̃ ab Auieno dicteria quædam Publii:in quibus mira festiuitas,atq; incredibilis comitas apparet.Iulius Cęsar palam professus est,sibi acceptiores fuisse Publii mimos q̃ Laberii:ppter sententiarũ grauitatẽ atq; singularẽ elegantiã.Quocirca platus illi ẽ: & in scęna victor pnunciatus.Cassius quoq; Seuerus tantũ cõcedebat Publianis Mimis,vt eius carmen disertissimum vocaret.Neq; illud omittendũ est,ꝙ idem Publius in ludis Cæsaris oẽs illos longe superauit:q carmen in scęnam attulerint:in quorum numero Dec.Laberius fuit.Nos hoc loco versiculos aliquot referemus ex illius mimis:q ab antiqs authoribus in summo precio habiti sunt:& perinde accepti:ac sententiæ quędam ex intimis philosophiæ adytis:ꝙ ad vitæ officia,morumq; probitatem maxime pertinere videantur. G
Tam deest auaro quod habet:q̃ quod non habet.
Desunt luxuriæ multa:auaritiæ omnia.
O vita misero longa:felicibus breuis.
Pars beneficii est:quod petitur:si belle neges.
Beneficium dando accepit:qui digno dedit.
Cui plus licet,q̃ par est:plus vult q̃ licet.
Alienum est omne:quicquid optando venit.
Feras,non culpes:quod vitari non potest.
Furor fit læsa sępius patientia.
Malum consilium est:quod vitari non potest.

Nimium altercando veritas amittitur.
Nunq̃ periculum sine periculo vincitur.
Comes facundus in via pro vehiculo est.
Hæredis fletus sub persona risus est.
Ita amicum habeas.posse vt hunc fieri inimicum putes.
Improbe Neptunum accusat:qui iterum naufragium facit.
Veterem ferendo iniuriam,inuitas nouam.
De obitu ipsius Publii nihil apud veteres legimus.

Porcius Licinius. Caput.XXV.

H PORCIUS Licinius cũ ex Liciniorũ familia nobili ortus,vir clarus habit⁹ est: tũ ingenio facili & elegãti:pſertim in cõponẽdis epigrammatis. Iulianus rhetor(qui Hadriani prĩcipis tẽporibus vixit)Licinii carmẽ magnis laudibus extollit:adeo vt hunc ipsum pferre nõ dubitauerit Poetis omnibus græcis. Quod in Atticis commentariis obseruatum a Gellio est,quo loco Val.Æditui,Q.Catuli,& Porcii Licinii carmen recensuit. Afferũtur eiusdem Licinii versus complures a nostris grammaticis:ex quib⁹ probari potest: q̃ eleganter atq; egregie Poetæ officium absoluerit.Nos hoc loco adiiciemus epigramma illud elegantissimum:in quo suos calores,atq; animi æstus venustissime expressit.

Custodes ouium,teneræq; propaginis agnum,
Quæritis ignem?ite huc:q̃ritis?ignis homo est.
Si digito attigero: incendã syluã simul omnem:
Omne pecus flamma est:omnia quæ video.

Sunt qui credant eundem Licinium scripsisse annales octonariis versibus. Sed hoc non satis mihi compertum est. Illud pro certo haberi debet, Macrum Licinium fuisse authorem annalium Romanorum:de quo dicturi sumus commodius.

Valerius Æditiuus. Caput.XXVI.

I VALERIUS Æditiuus in scribendis epigrammatis Poeta insignis habitus est: maximeq; aptus ad exprimẽdas Veneres ac delicias.In quo numero a grãmaticis nostris relati præcipue sunt,Quintus Catulus,Porcius Licinius, & Val.Catullus.Magnopere commendatur Æditiuus ab Au.Gel.tãtumq; illius carmini cõcessit:vt affirmare ausus sit:nihil se legisse vel apud Græcos Poetas venustius aut suauius:qui videri solent cęteris omnibus ĩ hoc genere scribendi gratiores atq; elegantiores.Sed est adiiciendum carmen Val.Æditui:quo facilius possint de hoc statuere,qui hæc legerint.Sic igitur ad Pamphilam.

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis:
Quid mi abs te quæram?membra labris abeunt.
Per pectus miserum manat subito mihi sudor.
Si tacitus,subidus,duplo ideo pereo.

Neq; illud ptermittã ad puerũ Philerotẽ: in quo suauior atq; ad ignẽ pfluẽtior apparet.

Quid faculam præfers Phileros:qua nil opus nobis?
Ibimus:hic lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis sæua extinguere venti,
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris:si non Venus ipsa:
Nulla est quæ possit vis alia opprimere.

Laudatur idem Æditiuus:cum ab aliis multis:tũ a M.Varrone,qui eius versiculos alicubi citauit.De moribus autem & vita ipsius nihil aliud legimus.

C.Valerius Catullus. Caput.XXVII.

k C.Valerius Catullus Veronę natus est.Quo tempore Terentius Varro in Vrbe claruit.Quidã Crispum Sallustium Catullo suppatẽ faciunt.A Catulli autem natalibus ad Pub.Vergilium paulo minus q̃ duodeuigiti anni connumerantur:si quorundam annales sequimur.Quando & illud pro comperto habetur:carmen de passere Lesbiæ ad Vergilium fuisse missum.

Sic forsan tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni.

Cæterum non humili loco,aut obscuro natus est:siquidem eius parens authore Suetonio, Iulii Cæsaris hospitio familiariter vsus est. Val.autem Catullus primo traditur a Mallio Romam deductus cum adhuc in tenera ætate ageret.Paulo mox igenii facilitate & doctrina adeo Romæ acceptus atq; ciuibus gratus fuit:vt Marci Tullii patrocinium meruerit: quod ipsum eleganti epigrammate ingenue testatus est:quo gratias Ciceroni patrono egit.

Disertissime Romuli nepotum
Quot sunt:quotq; fuere Marce Tulli:
Quotq; post aliis erunt in annis:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit pessimus omnium Poeta,
Tanto pessimus omnium Poeta
Quanto tu optimus omnium patronus.

Mallium vero & eius nuptias magno studio celebrauit:cum quo se excusat parum sibi licere veteres amores(vt antea) decantare:quoniam fratrem amiserit. Ex cuius interitu studium inquit suum scribendi carminis se abiecisse.Sic enim ad Mallium.

Sed tibi ne mea sint ignota incommoda Malli,
Neu me odisse putes hospitis officium:
Accipe q̃ mersor fortunæ fluctibus ipse:
Ne amplius a misero dona beata petas.
Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est:
Iucundum cum ætas florida ver ageret:
Multa satis lusi:non est dea nescia nostri,
Quæ dulcem curis miscet amaritiem.
Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
Abstulit:heu misero frater adempte mihi.
Tu mea,tu moriens fregisti commoda frater:
Tecum vna tota est nostra sepulta domus.

Inter cæteros amicos Furium & Aurelium magnopere dilexit.Cinnam quoq;,Cornificiũ, Fabullum,& Verannium:quem alicubi Veraniolum blanditer appellat.Puellam præterea Ipsitillam conciuem suam & Clodiam amauit:quam ficto nomine Lesbiã dicit.Sicuti Madaurensis Apuleius testatur in oratione ad Claudium Maximum. Eruditorũ consensu docti cognomen accepit:ita enim peculiari epitheto Catullus censetur.Atq; hunc quidẽ Ouidius Vergilianæ maiestati opponit:Tantum nominis apud eruditos ac laudis est cõsequutus.Sed & versus ipsius q̃q̃ vt duriusculi notantur(quod vterq; Plinius asserit)tamẽ perelegantes habiti sunt:ac sectatores complures in his inuenit:sicuti Pompeium Saturninũ, & Sentium Augurẽ:qui Catulli epigrãmata,ac Licinii mira diligentia ac studio sunt æmulati:vt alias diximus.Val.Martialis Catullum sibiipsi audacter præponit.Sic eñ ad Macrũ.

Nec multos mihi præferas poetas,
Vno sed tibi sim minor Catullo.

Opus suum ad Cor.Nepotem misit:virum doctrina & rerum cognitione egregium.Diuiditur autem in libros tres:vt Primus Lyricos:Secundus Elegiacos: Tertius Epigrammata contineat.Ad hunc enim modum ordinem fere meliorem custodiemus.Elegiam de coma Berenices ex poeta Callimacho in latinos numeros conuertit:eamq; ad Ortalum amicum misit:quæ in elegiarum adhuc libro legitur.Idem Val.Catullus a Fabio Quintiliano & Diomede inter Iambicos reponitur:ab aliis inter Lyricos. In Atticis noctibus vt poeta elegantissimus ac venustissimus a Gellio laudatur.Neq; illud omittendũ est:fuisse ab ipso Catullo alia complura composita:quæ vitio longæ vetustatis desiderantur. C.autem Plinius libro historiæ naturalis.xxxviii.ad Cæsarem Vespasianum (cum de magia differit) amatorium de incantamentis carmen a Catullo editum refert.Hinc Theocriti inqt apud Græcos:Catulli apud nos:proximeq; Vergilii incantamentorum amatoria imitatio. Sed carmen Ithyphallicum scripsit,vt est optimus testis Maurus Terentianus ad Nouaremũ: qui hos Catulli versiculos citat.

Et ferme modus hic datur a plerisq; Priapo.
Inter quos cecinit carmen quoq; tale Catullus,
Hunc tibi lucum dedico,consecroq; Priape.

Nam te præcipue in suis vrbibus colit ora
Hellespontiaca cæteris ostreosior otis.

Cęsarem maxime Iuliū,Mamurtam,& Noniū Strumam Iābicis nominatim ꝑscidit ex veterū cōsuetudine:vt C.Lucullus Iambicoꝝ author,Luciliusq́;,& Neuius. Qua in re dignū illud memoria est:ꝙ ipse Cęsar cū ꝑpetua sibi stigmata (vt ait Suetonius) imposita videret ex Catulliano carmine de Mamurra:eadem rñ die Poetā ipsum cœnę adhibuit:simulq́; hospitio suo non secus atq; antea vti eū ꝑmisit.Mortuus Romę est iuuenili admodū ętate:cū annum circiter trigesimum ageret:vt quidam putarunt.Quo tempore Publius Vergilius in vrbe Cremona studiis operam daret. Vulgatū quoq; de Valerio Catullo illud.

Tantum parua suo debet Verona Catullo
Quantum magna suo Mantua Vergilio.

Cor.Licinius Caluus. Caput.XXVIII.

L Or.Licinius Caluus in poematis scribendis ꝑelegans habitus est,& apud veteres inter optimos poetas relat⁹.Ingenio lepido & vrbano fuit: cumq́; suauissimis moribus præstaret,præcipue dilectus est a Val.Catullo:q sum ma familiaritate cū eo vixit:quod ex Catulli versibus facile possumus colligere.Dicit̃ fuisse breui statura:& exiguo corpore:quocirca Sollopichius est appellatus a Catullo: vt apud Anneum Senecam copiose exponitur. Idem Caluus puellam Quintiliam amore incredibili dilexit:cuius interitū q̄ molesto animo ferret restatus est scriptis carminibus de obitu illius.

Hoc etiam docti confessa est pagina Calui
Cum caneret miseræ funera Quintiliæ.

Eruditionem Calui atq; elegantiam in componendis versibus pręcipue cōmendauit Sertius poeta,& M.Cicero:qui refert eum in scribēdis Iambicis ꝑstitisse. In iis enim minime dubitauit principes etiam ciuitatis acerrime insectari:vt C.Cęsarem & Pompeium.Fuisse eundē oratorē ostendunt Fabius Quintilianus,& Anneus Seneca:qui Caluū hunc tradūt habuisse diu iniquissimam litem cum M.Cicerone de principatu eloquentiæ:& cōtra Vatinium in eo accusando violentum se atq; acerrimum pręstitisse.An fuerit alter Calu⁹ orator,commodius differemus:cum probatissimi authores in hoc videantur dissentire.

Q.Cornificius. Caput.XXIX.

M .Cornificius per eadem tempora in poetice floruit:quibus in scribenda historia Sallustius,Luceius,& Cor.Nepos in Vrbe pręstiterunt.Fuit īgenio elegāti & lepido,atq; in scribēdis epigrāmatis versatus est.Pub . Ouidius Cornificiū hunc nominat inter eos poetas: qui poemata & amores decantarūt:vt Caluū,Metellum,Cinnā,Hortēsium,Catullū , Propertiū,& alios. Grāmatici veteres,siquando citāt versiculos Cornificii, ꝑmultū illis cōcedūt. Val.Catullus sępe ad hunc ipsum scribit:qua in re facile demōstrat:quanta familiaritate cum eo vixerit.Sororē habuit nōmine Cornificiā:vt ab Eusebio relatū est:cuius carmen in magno precio habitum īuenio.Idem Cornificius in militia versatus dicitur: & cū præfecturam cohortiū haberet : suosq́; milites paulo ignauiores videret ad subeūda belli discrimina:nō destitit eos increpare,& iocularibus dictis illudere: galeatos lepores appellans:ꝙ audito pugnę classico minime gradum seruarēt: sed relicto ꝑsidio temere palantes diffugerēt.Neq; desunt qui referant eundē aliqñ destitutū a militibus inter dimicandum occidisse.De Cornificio oratore(q rhetoricos libros cōposuit) dixim⁹ in libris de Oratoribus.

C.Heluius Cinna. Caput.XXX.

N .Heluius Cinna in epigrammatis & poematis describēdis nobilis habit⁹ est.Eadē ętate claruit(vt cōstat) qua Catullus,Caluus, Hortēsius & Cornificius celebres fuerūt.Cōmendat̃ maxime illius ingenium,atq; diligentia in absoluēdis carminibus.Inter cęteros amicos poetam Catullū,& Valerium Catonem summa beniuolentia dilexit:qui Lydiam & Dianam composuit.Idem Cinna opus perfecit titulo Smyrnæ: in quo nouem annos consumpsit,non sine maxima laude sui nominis.Itaq; L.Crassitius inter veteres grammaticos excellens illud interpretatus est:ac tanta eruditione id effecit:vt vulgo relatum sit.

Vni Crassitio se dicit Smyrna probare:
Desinite indocti coniugio hanc petere.

Soli Craſſitio ſe dixit nubere velle,
Intima cui ſoli vota ſua extiterant.

Fabius Quintilianus magnopere commendauit Cinnæ opus: vt magno ſtudio elaboratũ: ac diligenti lima perfectũ.In qua ſententia & Catullus fuit:qui Voluſio & Hortenſio poetis Cinnæ carmen præpoſuit.Gellius & alii grammatici perſæpe citant Heluii Cinnę poemata.Ex quibus aperte colligitur:q̃ falſa ſit,atq; inepta illorum opinio,qui ſcripſerũt fuiſſe hunc poetam implicatum,& perobſcurum. Sunt qui credant eũdem eſſe qui occiſus fuerit a plebe Romana pro Cor.Cinna ſimilitudine nominis decepta. Quo tempore celebratum eſt funus.C.Cæſaris:ac Romana plębs cum facibus ad ædes Bruti & Caſſii acceſſit.

M.Furius Bibaculus. Caput.XXXI.

M.Furius qui cognomine Bibaculus eſt appellatus,Cremonæ(vt quidã ſcribunt) natus eſt iiſdem prope tẽporibus:quibus poeta Lucilius & Sex.Turpilius comœdiarum ſcriptor perierunt. Fuit ingenio ſummo & in primis lepido:adeo vt de ſuo quoq; nomine iocatus dicatur . Et Bibaculus eram & vocabar.Quod eſt ab eo dictum imitatione poetæ Anacreontis:qui neq; proprio nomini pepercit.Idem Furius Bibaculus in carmine Iambico verſatus eſt:cuius acerbitatem tam docte q̃ egregie expreſſit: vt nõ minorem laudem tulerit, q̃ Val.Catullus aut Horatius,vt aſſerit Fabius Quintilianus.Quocirca veriſimile eſt Meſſalam Coruinum pertimuiſſe ingenium & mordacitatem Bibaculi:cum in epiſtola ſcripſerit:nihil ſibi eſſe cum poeta Bibaculo.Amicos habuit Gallum Poetam,& Val.Catonẽ:quorum ingenium ac doctrinam ſuis hendecaſyllabis laudat.Extant adhuc elegantes verſiculi ad Gallum de villa Tuſculana Catonis: quæ propter æs alienum creditoribus ceſſerat. Nos eos aſcribemus :quo melius poſſit iudicari de Bibaculi ingenio.

Catonis modo Galle Tuſculanum
Tota creditor vrbe venditabat.
Mirati ſumus vnicum magiſtrum:
Summum grammaticum:optimum Poetam:
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones:
Nullum difficile expedire nomen.
En cor Zeno doti:En iecur Cratetis.

Afferuntur & alia complura eiuſdem Bibaculi a noſtris grammaticis,quibus facile intelligitur:quantum ingenio & elegantia præſtiterit.Hæc ſunt:quæ legimus apud veteres de Furio Bibaculo.

Publius Terentius Varro Atacinus. Caput.XXXI.

Publius Terentius Varro Atacinus iiſdem temporibus natus eſt q̃bus M. Cicero,& Hortenſius clari habebantur in eloquẽtia. Quidam ob id vocarunt Atacinum: ꝙ oriundus foret ab Atace vico prouinciæ Narbonenſis: vel ab Atace fluuio:vt alii exiſtimant.Ingenio pręclaro fuit:& in cõponendis poematis mirifico ſtudio incubuit.Idem Varro ſingulari diligẽtia(vt traditur) gręcas literas didicit:quo facilius poſſet illorũ ingenia atq; doctrinas imitari.Scripſit Argonautica ſequutus Apollonium Rhodium:ſuumq; opus libris quatuor abſoluit:ſi antiquis authoribus credimus. Fabius Quintilianus de hoc Varrone ſic ad Marcellum ſcribit:quo loco iudicium facit de latinis poetis . Atacinus in his ꝑ quæ nomen eſt aſſequutus,interpres operis alieni non ſpernẽdus quidẽ: verũ ad augendũ facultatẽ dicendi parum locuples.Probus Valerius & alii grammatici celebrant Argonautica Atacini,ac ſępe verſiculos ex illis referunt.Scripſit etiam epigrammata: & carmen elegiacum,in quo decantauit puellam nomine Leucadiam:quã præcipue dilexit. hĩc illud notũ.

Hæc quoq; perfecto ludebat Iaſone Varro,
Varro Leucadiæ maxima flamma ſuę.

Illud pręterea relatum eſt ab antiquis authoribus,Pub.Vergilium magnopere delectatum Varronis ingenio,ac illius carmen magno ſtudio imitatum. Citantur a Priſciano hi verſus in Varronis orthographia.

Ergo inter ſolis ſtationem & ſidera ſeptem
Exporrecta iacet tellus:huic extima fluctu
Oceani:interior Neptuni cingitur ora.

C.Ticida. Caput.XXXIII.

Q C.Ticida in scribendis epigrammatis claruit his maxime temporibus:quibus Cor.Cinna,Val.Catullus,&Cornificius præstiterunt.Afferunt a grãmaticis nostris Ticidę versus:ex quibus colligitur fuisse illum elegãti ingenio,& ad scribendũ carmen accommodato.Messala Coruinus in epistola quadam (vt a Suetonio relatũ est)de hoc Ticida meminit:scribens nihil sibi esse cum Furio Bibaculo &Ticida. Neq; desunt apđ nos:q tradãt ab eodem Ticida dilectam fuisse Metellam,quam mutato nomine Perillam appellauit.Qđ etiam Catullus fecit:qui Lesbiam pro Clodia nominauit. Habuit inter principes amicos Val.Catonem,cuius poemata illustrauit editis versibus de Lydia illius. Priscianus Ticidam in Hymenęo citat:tepetens hunc versiculum.

Felix lectule talibus sole amoribus.

Ouidius quoq; inter eos poetas hunc enumerat:qui amores decantarunt:vt Metellũ,Cornificiũ,Hortẽsiũ,Catonẽ,Caluũ,& alios.Hęc sunt,q̃ de C.Ticida apud veteres legimus.

Furius Antias. Caput.XXXIIII.

R Furius Antias poeta insignis habitus est:& inter vetustiores recept⁹.Macrobi⁹ Furium hunc & alios cõplutes enumerat:a quibus poeta Vergilius permulta(vt fit) mutuatus est:vt Ennium,Neuium,Accium,Lucretium,& Varium.Idem Furius annales composuit hexametris versib⁹:& poemata satis erudite,& elegãter.Neq; probandus est Cesellius Vindex grammaticus:q reprehendere Furium ausus est,atq; in ordinem redigere.Qua in re parum prudenter se criticũ ꝓfessus est:vt A.Gellius testaẽ. Itaq; petulantiæ simul atq; inscitiæ arguitur,ꝙ hæc verba damnauerit in Furii poematis, id est terram lutescere,noctescere,increscere,purpurare,opulescere. Versus adiiciemus ex poematis Furianis:in quibus hæc sunt:sicuti adhuc leguntur in Atticis commentariis.

Sanguine diluitur tellus:caua terra lutescit.
Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.
Increscunt animi:virescit vulnere virtus.
Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis.
Spiritus eurorum virides cum purpurat vndas.
Quo magis in patriis possint opulescere campis.

Nonius Marcellus & alii grammatici persæpe afferunt versus Furii Antiatis:ex quib⁹ colligitur:non defuisse illi ingenium aut eruditionem.De M.Furio(qui Bibaculus est appellatus) suo loco diximus.

L.Iulius Calidius. Caput.XXXV.

S L.Iulius Calidius Romę natus ex nobili Calidiorũ familia equestrem dignitatẽ seruauit:vir ꝓbo ingenio ornatus:& optimis artib⁹ institut⁹.Pedian⁹ & alii veteres multũ Calidio tribuũt:ꝙ in absoluendo carmine plurimum ꝓstiterit.Coluit eñ magno studio poeticẽ:vt Cor.Nepos restaẽ: q Calidiũ hũc elegantissimũ poetam vocat:& Lucretio ac Val.Catullo adiungit.Neq; dubiũ est:eũdem fuisse vehemẽter dilectũ a Põponio Attico:& maximis periculis ab eo diligenter defensum atq; seruatũ:vt veteres authores referũt.Idẽ Calidius (cũ esset relat⁹ in numerũ proscriptorũ a Pub.Volusio,q fuit ꝓfectus fabrũ Antonii)ab Attico absolutus est propter ingenium suũ atq; elegãtẽ eruditionẽ.qđ a Cor.Nepote scribiẽ. De poematis Calidii & eius obitu,nihil hactenus legimus.De M.Calidio dicem⁹cõmodi⁹.

Laurea Tullius. Caput.XXXVI.

T Laurea Tullius M.Tullii oratoris libertus fuit:& a patrono suo ꝑpter ingeniũ,atq; eruditionis elegantiã magnopere dilectus. Cicero enim Tironẽ ac Lauream libertos suos magni fecit:qđ cũ alia multa,tũ illius epistolę testantur.Ipse aũt Laurea ingenio ꝓstitit,ac in poematis scribendis claruit. Quę res Plinii testimonio patet:qui ꝑcipuis laudib⁹carmẽ illius cõmẽdat. Inter alia epigrammata,scripsit illud notum de Laude Marci Ciceronis:ac de aquis in Academia villa erumpentibus:quę remedium ęgris oculis afferrent. Carmen id est dignum sane qđ vbiq; legatur propter egregiam indolem,& elegantem suauitatem.

Qz tua Romanæ vindex clarissime linguæ
Sylua loco melius surgere iussa viret,

Atq Academiæ celebratam nomine villam
 Nunc reparat cultu sub potiore vetus:
Hinc etiam apparent lymphæ non ante repertæ:
 Languida quæ infuso lumina rore leuant:
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
 Hoc dedit:hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem,
 Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

Leguntur & apud græcos Epigrammata Laureę: in quibus par elegantia atq eruditio habetur.Mihi non satis constat:an idem sit qui fuerit Marci Tullii libertus.

Eiusdem Liber.III.ad eundem.

PEruentum est ad ea tempora Cosme Pont.Arretine: quibus omnes bonæ disciplinę accesserunt ad summũ fastigiũ vna cum maiestate Roma.Imperii.Qua in re cũ considero vitę mortaliũ conditionem: permultũ quidẽ interesse existimo in rebus humanis: quo maxime ęuo,qbusq potissimũ ciuitatibus ipsi hoĩes ętatẽ degant.Imperante eñ Cęs.Augusto tã prospere,tãq feliciter humano generi cõsultũ videri põt:vt nemini dubiũ sit:optimis auspiciis atq consiliis p ea tẽpora administratũ fuisse imperiũ, & oẽs artes in summa dignitate Romę claruisse. Nã vbi pmiorũ spes aliqua est illorũ animis q in pręclaro facinore intẽti sunt:mirũ pfecto est:quantũ excitentur in dies,atq accẽdant studia mortalium ad capessendã virtutẽ. Quo factũ est:vt vigẽte Romani imperii fortuna,clarissima ingenia in ciuitate pstiterint:non modo in facultate poetica:sed in cęteris omnibus disciplinis:quę honestę ac liberales haberi solent . Sequẽtibus deinde seculis posthabita virtute,cũ vitia hoĩm magis ęstuarent:paulatim,respub.delapsa est in partẽ deteriorẽ:& simul fortunæ cõditio cũ moribus immutata est.Itaq luxus & immoderatę libidines ciuitatẽ primo inuaserũt:deinceps(vt in magno malo atq licẽtia accidit)nimia imperãdi ambitio cuiusq animos occupauit. Quibus malis ĩpedita ac fatigata ciuitas:nõ tñ pristinã dignitatẽ diminuit:sed ipsum pterea imperiũ pessime affecit.Quæ oĩa relata sunt a nobis ob eã rationẽ:vt facilius intelligere possimꝰ:quãtum eorũ imperio mortales iure optimo debẽt:qbꝰ datũ est:recte ordineq rẽpub.moderari:& ingenia ciuium digna mercede cõfirmare.Nũc ad Pub.Vergiliũ accedemꝰ,q Aug.principi gratissimꝰ fuit & simul cõplectemur eos oẽs poetas hoc volumine: q vsq ad Flauios ĩpatores deuenerũt. A

P.Vergilius Maro. Caput.XXXVII.

P.Vergiliꝰ Maro natalẽ suũ habuit Idibus Octobris.M.Crasso,& Cn.Põpeio Coss.Quę res pbat cũ veterũ monimẽtis:tũ versibus illis Val.Martialis. B

Maiæ Mercurium creastis Idus.
Augustis redit Idibus Diana.
Octobres Maro consecrauit Idus.

Natus est in vico Ande:q non longe abest ab Vrbe Mantua:ob idq Andinus vates appellat a Silio Italico.Modicis facultatibꝰ peneq exiguis primã ętatẽ trãsegit. Deinde cũ tẽpus aduẽtasset capiẽdę eruditionis: optimis pceptoribus atq eruditis operã dedit:idq effecit variis ac diuersis vrbibꝰ.Nã Cremonę primũ:deinceps Mediolani:ac postremo Neapoli ingeniũ suũ magna diligẽtia & incredibili studio excoluit:maximeq Orbiliũ & Scriboniũ Aphrodisiũ audiuit:a qbꝰ mature instructꝰ est.Traditũ est a veteribꝰ eodẽ die poetã Vergiliũ ĩduisse virilẽ Togã:quo.T.Lucretiꝰ in fata cõcessit. Adeo ĩsigni modestia & verecũdis moribꝰ dicit fuisse:vt vulgo appellatꝰ sit Parthenias.qd pter alios multos etiã poeta Ausoniꝰ restat in epl'a ad Paulinũ.De poematis ipsiꝰ minime oportet hoc loco pluribꝰ agere:cũ Seruiꝰ grãmaticꝰ & alii plures diligẽter de his scripserint, tradẽtes:q sint ad hũc ipm referẽda:qbusq tpibꝰ ab eo cõposita.Idẽ Seruiꝰ octo opuscula p vergilianis enumerat:hoc est Cyrin,Ætnã,Culicẽ,Catalecton,Priapeia, (de qbꝰ inter grãmaticos non satis adhuc certis argumẽtis cõstat)Copã,Epigrãmata,& Diras.In Buccolicis Theocritũ poetã est imitatꝰ.In Georgicis Hesiodũ:quẽ sine vlla qdẽ cõtrouersia lõge supauit. In ipsa Æneide sequutꝰ est ex authoribꝰ gręcis,Partheniũ,Pisandrũ,Apolloniũ Rhodiũ,& in primis Homerũ.Ex latinis Qu.Ennium,Liuium Andronicũ,Neuium.T.Lucretiũ, & alios cõ

plutes.qđ ipsum cũ alii permulti adnotarũt:tũ ꝓcipue Macrobius.Octauius Cęſ. (q per ea tẽpora optimis auspiciis imperiũ orbis terrarũ gubernauit : & in poetica facultate excelluit)maxima voluptate tenebaſ in legẽdis atq; audiẽdis Vergilii carminibꝰ:quocirca frequẽtes epiſtolas ad eũ mittere cõsueuit plenas officii atq; beniuolẽtię.Neq; ab re futurum eſt apponere particulã epiſtolę Pub.Vergilii,in qua reſpõdet Octauio principi:vt Symmachus teſtaſ.De Ænea qdẽ meo(inqt)ſi mehercle iã dignũ auribus haberẽ tuis libẽter mitterẽ:ſed tãta inchoata res eſt:vt pene virio mẽtis tantũ opus ingreſſus mihi videar:cũ pſertim(vt ſcis)alia quoq; ſtudia ad id opus multoq; potiora impertiar. Quibus verbis facile poſſumꝰ colligere:quãtũ laboris atq; vigiliarũ poſuerit Vergiliꝰ in hoc poemate abſoluẽdo.Statiꝰ Papiniꝰ,& Silius Italicus ita Vergilii opa admirati ſunt:vt nihil ꝓterea ſe dicãt magis cupere:q̄ poſſe imitari aliqua in parte maieſtatẽ Vergiliani carminis.Fabius Quintilianus,cũ de poetis latinis loquiſ,Maronẽ ipſum lõge oĩm principẽ cõſtituit: quẽ cæteri maximo interuallo ſubſequanſ. Quod etiã Domitius Afer exiſtimauit:q eũ poſt Homerũ fecit ſecundũ:ſed magis ꝓximũ primo q̄ tertio.Neq; defuerũt apud veteres:q rã puerſo ingenio fuerint:tãq; abſurdo:vt rephendere Vergiliũ ipſum nõ dubitauerint: & in oĩi poetica elegãtia ineptũ dicere.Carbilius qdẽ grãmaticus librũ cõpoſuit de Vergilianis erroribus:cui titulus fuit Æneidomaſtix.Alii ꝓterea cõplures furta eiuſdẽ colligẽtes vt imperitũ furẽ accuſarunt.de quo multa ſcribunſ a Macrobio in Saturnalibus.Cęſar Caligula nihil veritꝰ eſt affirmare nullo ingenio,minimaq; doctrinã fuiſſe Vergiliũ.itaq; paulo abfuit (vt Suetonius refert)quo minus ex oĩbus bibliothecis ſcripta & imagines illius aboleret. Qui vero ſumma eruditione pręſtant:& in exploranda atq; cenſenda antiquitate excellũt eam dicũt eſſe maximã laudẽ:pręcipuamq; gloriam Vergilii : vt nullius laudibus creſcat: nullius vituperatione minuatur.Vulgatum eſt,cautũ ab eo fuiſſe teſtamẽto: vt hoc opus æneidos cremaretur:velut imperfectum atq; inemendatum.Qua in re apponemus eos verſus:qui referuntur ab antiquis grammaticis in Octauium Auguſtum.

Ergo ne ſupremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas?ergo ibit in ignes?
Magnaq; doctiloqui morietur muſa Maronis?
Ah ſcelus indignum:ſoluetur littera diues:
Et poterunt ſpectare oculi:nec parcere honori
Flamma ſuo,ductumq; operi ſeruabit amorem?
Pulcher Apollo veta:muſæ prohibete latinæ.
Liber & alma Ceres ſuccurrite:veſter in armis
Veſter miles erat:docilis per rura colonis.
Nam docuit quid ver ageret:quid cogeret æſtas:
Quid pater Autumnus: quid bruma nouiſſima ferret.
Arbuta formauit:ſociauit vitibus vlmos.
Curauit pecudes:apibus ſua caſtra dicauit.
Hęc dedit:vt pereant?ipſum ſi dicere fas eſt.
Sed legum eſt ſeruanda fides:ſuprema voluntas
Quod mandat fieriq; iubet parere neceſſe eſt.
Frangatur potius legum veneranda poteſtas:
Q; tot congeſtos noctesq; dieſq; labores
Hauſerit vna dies:ſupremaq; verba patentis
Amittat vigilaſſe ſuum:ſi forte ſuperbum:
Errauitq; in morte piger:ſi lingua loquuta eſt
Neſcio quid titubante animo:non ſponte:ſed altis
Expugnata malis,odio languoris iniqui.
Si mens cæca fuit:iterum ſentire ruinas
Troia ſuas,iterum cogetur reddere voces.
Ardebit miſerę poſt vulnera vulnus Eliſæ.
Tam factum ſoluetur opus:tot bella,tot enſes,
In cineres dabit ora nocens & perfidus error.
Huc huc Pierides date flumina cuncta ſorores.
Expirent ignes.Viuat Maro doctus vbiq;,

Ingratusq; fui:studiorumq;:inuidus orbi:
Et factus post fata nocens:quod iusserat ille
Sit vetuisse meum:satis est post tempora vitæ
Immo sit ęternus tota resonante camœna
Carmen:& in populo diui sub numine nomen
Laudetur,vigeat,placeat,relegatur,ametur.

Inter pręcipuos amicos coluit Asiniũ Pollionẽ,Cor.Gallum, Quintiliũ Varrũ,Horatium Flaccũ & Mecœnatem:cũ quibus summa familiaritate vixit . Octauio principi adeo acceptus ob singularẽ modestiam atq; cæteras virtutes:vt relatũ sit: nihil fuisse vnq̃ illi denegatũ.Scribit Corn.Tacitus eũdẽ Vergiliũ maximo honore habitũ ab vniuerso populo Roma.& assurrexisse illi auditis versibus in Theatro: p̃sentẽq; ac spectãtẽ Vergiliũ pari veneratione obseruasse,atq; Octauium principẽ.Traditum est habitasse in Esquiliis secundum hortos Mecœnatis:sępeq; in Campaniã solitum decedere ad animũ atq; ingenium recreandum:quo liberius pro loci amœnitate nauare operã posset inchoatis a se operibus.Helius Melissus grãmaticus excellens(q cõmentarios de loquẽdi p̃prietate cõposuit)refert Vergilium fuisse paulo tardiorem in loquendo:peneq; indoctũ & subagrestẽ. Quę scripta sunt de illius dicteriis cũ Cęsare Augusto,deq; cõtentionibus cũ Cornificio grãmatico,& appẽsis carminibus in palatinis valuis:ea quidẽ neq; refellere hoc loco:neq; ascribere in animo est.Tarenti periit vt Seruius refert:vt alii volunt Brundusii:contracta ægritudine ex itinere ad visendum Metapontũ propter calores ac nimios æstus.Paulo mox delatũ est illius cadauer Neapolim:ibiq; sepultus Vergilius,addito hoc carmine.

Mantua me genuit:Calabri rapuere:tenet nunc
  Parthenope:cecini pascua,rura,duces.

Quod etiam notatum est ab Eusebio in annalibus.Deplorarunt eiusdem obitum complures alii:& inter cęteros Cornelius Gallus his versibus ad Cęsarem Augustum.

Temporibus lætis tristamur maxime Cęsar
  Hoc vno amisso quem gemo Vergilium.
Sed vetuit relegi si tu patiare libellos
  In quibus Æneam condidit ore sacro.
Roma rogat:precibusq; etiam tibi supplicat orbis,
  Ne pereant flammis tot monumenta ducum.
Atq; iterum Troiam:sed maior flamma cremabit:
  Et laudes Italum:fac tua facta legi.
Æneamq; suum fac maior nuncius ornet.
  Plus fatis possunt Cæsaris ora dei.

De effigie ipsius,cęterisq; animi virtutibus permulta scribuntur a nostris grãmaticis:quæ prætermittimus studio institutæ breuitatis.

Q.Horatius Flaccus. Caput.XXXVIII.

Q.Horatius Flaccus in Venusio Apuliæ oppido natus est. Patrem habuit libertini generis:vnde illud. C

Quem rodunt omnes libertino patre natum.

Pro certo habet̃ eius natalẽ fuisse duobus circiter annis ante coniurationẽ L.Sergii Catilinæ:quo tẽpore celebres erant in ciuitate: ex poetis Val.Catullus,Licinius Caluus,& Heluius Cinna:ex oratorib⁹ M. Cicero,Qu.Hortensius,& Q.Catulus:ex philosophis Var.Terẽtius,& Figulus Nigidius. Orbiliũ Beneuẽtanũ(vt constat)a puero audiuit:quem appellat alicubi plagosum.Ac mirum, q̃ breui tẽpore in bonis literis profecerit. Ingenio enim facili & auidissimo fuisse traditur in capiendis optimis disciplinis.Vbi autem satis visus est nauasse operam latinis studiis : Athenas se contulit:vt philosophorum pręceptis liberius incumberet: maximeq; Epicureorum placita videtur probasse:vt illud vrbane dictum testatur.

Me pinguem,& nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Moribus fuisse dicit̃ subobscœnis:& ad bilẽ interdũ paulo excitatior.adeo erga amicos gratus,atq; officiosus:vt nobiliorũ etiã studiis & gratia clarior in dies ac nobilior eẽt.Nã primo dignitatẽ tribunitiã honestis suffragiis est adeptus:& Romanę legioni p̃positus,quod

ipſe de ſe ſcribit. Amicos vero habuit ex poetis Albiū Tibullum, Quintilium Varū: cuius obitum officioſe deplorat: Valgiū cōſularē, Vergiliumq́ ipſum: ex prima nobilitate Iuliū Florū, Maximum Lollium, & Mecœnatem: cum quo ſupra ſeptem annos ſumma familiaritate vixit. Quod cum locis multis, tum maxime his verſibus apparet.

Septimus octauo propior iam fugerit annus
Ex quo Mecœnas me cœpit habere ſuorum
In numero.

Nā cū ipſo qdē Horatio iocari liberius Mecœnas atq́ agere conſueuit, eidemq́ concredere ſua ſtudia. In rebus ciuilibus (cum ipſa ciuitas magnis factionibus tenereť: variiſq́ ſeditionibus æſtuaret) ſequutus primo eſt Bruti & Caſſii partes. quod a multis aliis & a Sidonio Apollinare traditum eſt: qui ad Iulium Maioranum ſic refert.

Et tibi Flacce acies Bruti Caſſiq́ ſequuto
Carminis eſt author: qui fuit & veniæ.

Mox vero accidit vt fauore Mecœnatis nō dignitates tātū aſſequereť: ſed ipſi quoq́ Octauio Impe. foret inſinuatus: cū libere & amice ad illū ſcribat. Illas tamē epiſtolas quę referūtur a qbuſdam Auguſti ad Flaccū: magis cōfictas opinamur, q̄ dignas tāto principe, eiuſq́ ſumma eruditione. Qđ ipſum cū alia multa, tū elocutio in primis ꝓbat. Cōpoſuit ꝑplura: quę vulgo etiā ſunt notiſſima: nos q̄breuiſſime repetemus. Libros Carminum quatuor: Epodon: & Seculare carmen: qbus Auguſtum ac Mecœnatē miris laudibus celebrat. In ſcribendis iambicis mire efficax habitus eſt: quod & Fabius Quintilianus teſtatur. Inter Lyricos inquit ſolus fere dignus eſt legi Horatius: quoniam & inſurgit aliquādo, & plenus eſt iucūditatis & gratię, variiſq́ verbis & figuris feliciſſime audax. Ex quo illud ꝑuulgatū.

Hic inter Lyricos ſublimi vertice vates
Sidera ſumma ferit: ſeu dulcia furta puellæ
Cantat: amicitias, conuiuia, prelia, paces:
Siue Lycambeis lacerat latratibus hoſtem:
Impetit aut vario corruptos carmine mores.

Apollinaris quoq́ ſic ad Tonantium de Horatio.

Sed tu per Calabri tramitis aggerem
Vis vt noſtra dehinc curſitet orbita:
Qua Flaccus Lyricos Pindaricum ad melos
Frenis flexit equos plectripotentibus:
Dum metro quatitur chorda Glyconico
Nec non Alcaico, vel Pherecratio,
Iuncto & Leſbiaco, ſiue Anapęſtico,
Vernans per varii carminis eclogas
Verborum violis multicoloribus.

Diomedes grāmaticus & alii veteres vndeuiginti carminū modos ab Horatio decātatos aſſerūt: quorū rōnes in tertio de grāmatice libro a Diomede ipſo referūť. Scripſit de Poetica librū ad Piſones: volumina duo Satyrarū: ac totidē Epiſtolarū. In Satyra vero Lucilium ſequutus eſt: etſi eū vt lutulentū accuſat. Fabius certe Quintilian9 ꝑcipuū in Satyra dicit hūc ipſum Horatiū, ac purū in primis, & terſum. Quin hoc ꝓpriū & ꝑculiare fuit: vt ridēti filiis & quaſi diſſimulās improbitatē ac vitia hoīm accuſaret: q̄ ea magis vrgeāt atq́ afficiāt: quę ſenſim irrepūt: q̄ quę aperta frōte inuadūt. Qđ ipſum & poeta Perſius demōſtrat.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit: & admiſſus circum pręcordia ludit:
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.

Sed & poeta Ouidi9 ingenue fateť magnoꝑe ſe Horatianis verſibus delectatū, & eius carmen diligēter audiſſe: veluti Propertium, Macrum, Ponticū, & Baſſum qui Iābicos luſit.

Et tenuit noſtras numeroſus Horatius aures,
Cum ferit auſonia carmina culta lyra.

Permľros vero enumerat Horati9: quorꝫ & ſtudiū & iudiciū ꝑcoluit: vt Plotiū, Mecœnatē, Variū, Vergiliū, Fuſcos, Valgiū, Pollionē, Meſſalā, & alios. Sequut9 eſt eū ī cōponēdis Lyricis Paulus Paſſien9: q (vt eſt author Plini9) mirifice illū exprimebat. Statura fuiſſe tradiť breui, corpore obeſo: oculis lippis. q̄ vel ex carmine illi9 variis locis colligunť. Mortuus eſt aūt Horat. āno ętatis ſuę. vii. & qnq̄geſimo: vt ī Euſebii ānalib9 relatū ē. Alii ſupra. lxx. ānū

vixisse scribunt.Quod ego tamen falsum existimo:vt alibi obseruatum est.

T.Valgius. Caput.XXXIX.

T. Valgius inter eos poetas refert a veteribus: q elegias & poemata scripse D
rũt.Familia ort⁹ est nobili & insigni: vt quę cõsulares viros tulerit. Neq̃
desunt,q eius ingeniũ atq̃ elegantiã cõmendẽt in scribendis carminibus.
Horatius Flaccus plurimũ tribuit Valgio: & in eodẽ numero eũ colloca-
uit:in quo Plotiũ,Variũ,Mecœnatẽ,Asiniũ,& Vergiliũ:ad quorũ iudiciũ
sua scripta ꝓbari postulat.Messala itẽ Coruinus (q cũ rebus ꝓclare gestis.
tum eloquẽtia maxime ꝓstitit)magnopere Valgiũ coluit: propter eius elegantiã & inge-
nium.Itaq̃ pręcipue laudatus est a poeta Tibullo: q eum dicit aptissimum ad canẽdas lau
des Messalæ:& assurgere in carmine ad Homerum.

Est tibi:qui possit magnis se accingere rebus
Valgius:æterno propior non alter Homero.

Relatum est a Seneca de Valgio poeta:ꝙ is Ætnã Sicilię montẽ nobilissimũ imperite vni-
cũ vocauit q ignes euomeret:cũ alii plures tradantur q idem efficiant. Inter alios versus,
qui afferuntur a grammaticis:& hoc carmen Valgii legitur.

Hic mea me longo succedens prora remulco
Lætantem gratis sistit in hospitiis.

Fuit in magno precio & alter Valgius:q inter Apollodoreos refert:qũ Apollodori Perga
meni sectam magno studio dicatur consequutus.sed agimus de hoc in oratoribus.

Albius Tibullus. Caput.XL.

Albius Tibullus Romę(vt credit)natus Hircio & Pansa Coss.q annus etiã E
Nasonis poetę natalib⁹ insignis fuit.Nã vterq̃ cõsul cũ ad liberãdũ Brutũ
apud Mutinã mitteret:fugato Antonio occisus est. Parẽtes habuit ex eq-
stri ordine bello & pace satis illustres.Is aũt Tibullus,ꝙ ingenio facili, &
egregia forma foret,nobiliores ciuitatis sibi cõciliauit : in quorũ numero
fuit Messala Coruin⁹: q mira diligẽtia & assiduis officiis poetã Tibullũ fo
uit.Quocirca sui studiosum vocat eũ Tibullus:& insigni carmine laudes eiusdẽ ac virtutẽ
celebrauit.Neq̃ illud ignorat:cũ in eiusdẽ Messalę comitatu ĩ Prouĩciã Phęacũ ꝓgeret:ĩ ad
uersã valetudinẽ ĩcidisse. Ex q̃ tali carmĩe fidẽ suã atq̃ fortunã voluit posteris cõmẽdari.

Hic iacet immiti consumptus morte Tibullus:
Messalam terra,dum sequiturq̃ mari.

Horatiũ Flaccum,& Macrũ poetã(q de herbis libros conscripsit)familiariter dilexit:eũq̃
hortat:vt relictis castris & militia,ad amores & Veneres redeat. Albi⁹ eñ Tibullus ĩ amo
ribus & deliciis(vt apparet)paulo ꝓcliuior fuit:vt q Marathũ & Cherynthũ pueros ma-
ximo affectu dilexit:sicuti Deliam,Sulpitiam,Neæram,& Nemesim:de cuius forma & mo-
ribus frequens in veterum libris mentio est.Vnde illud notum.

Vssit amatorem Nemesis Lasciua Tibullum,
In tuta iuuit quem nihil esse domo.

Sed & L.Apuleius,quo loco de amorib⁹ differit apud Claudiũ Maximũ Proconsulem,fictũ
Deliæ nomen a poeta Tibullo refert:cũ Plautia vocaret.Flaccus Horatius libere illũ hor-
tatur amicitię noĩe:vt forti aĩo, & cõstanti immitis Glycerę fastũ atq̃ insolentiã perferat:
tũ aliorũ exẽplis discat:quanta sit in sequendis amoribus varietas.In scribendo autem car
mine Cassio Parmensi eundem præponit:quo loco suorum sermonum iudicẽ facit bonaq̃
animi & corporis illi ascribit.

Albi nostrorum sermonum candide iudex:
Non tu corpus eras sine pectore:dii tibi formam:
Dii tibi diuitias dederant:artemq̃ fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno:
Q̃ sapere & fari possit,quæ sentiat:& cui
Gratia,fama,valetudo,contingat abunde:
Et mundus victus non deficiente crumena?

Is vero Tibullus in carmine ad Messalam copiose ostendit: parũ sibi licere in ocio versari:
& musis ꝓ animi arbitrio incũbere:ꝙ aduersantis fortunę iniqtas nimiũ illi obfuisset:& cũ
satis illi opes florerent:conditione tẽporum factum est:vt ad paupertatem redigeretur.

Cui fuerant flaui ditanres ordine fulci:
Horrea fœcundis indeficienria mensis:
Cuiq; pecus denso pascebanr agmine colles,
Et domino satis:& nimium furiq; lupoq;:
Nunc desiderium superest.

Idem Tibullus libros quatuor elegiarũ siue amorum cõposuit : in qbus facile probatur, q̃
elegans & candidum sit eius carmen: vt eiusmodi caloribus describẽdis latinos oẽs videa
rur supꝛasse:cũ affectibus exprimendis,rũ elegãtia & suauitate ingenii. Quod ipsum etiã
Fabius Quintilianus ad Marcellũ Victorium refert:cum poerã Tibullũ & elegãrem in pri
mis ae rersum existimarit.Obiit aũt cũ adhuc iunior esset:neq; fine maximo mœtore Oui
dii poeræ:quod ille testatus est longo carmine:in quo probatur:quanta literarum iactura
Tibullus occiderir.Eoq; molestior fuir eius interitus:quo immaturior visus est.In funere
illius & parens,& soror pſtirerũr pietatis officiũ:qđ & Nemesis,& Delia pari aĩo fecerunr.
Sicuri ab Ouidio refertur.Vulgatum illud est de elegantia & carmine Tibulli.

Donec erunr ignes,arcusq; cupidinis arma:
Discentur numeri culre Tibulle tui.

M.Mallius. Caput.XLI.

E M.Mallius ex illustri familia natus credit̃.Hisdẽ rẽporibus in Vrbe claruit:q
bus diuus Augustus imperiũ Romanę vrbis felicissime gubernauit . Neq;
dubitandũ est fuisse illũ ranto principi grarissimum,propter egregiam di-
sciplinarũ cognitionẽ:& ingenii excellentiam. Fabius Quintilianus nullã
mentionẽ de poeta Mallio fecir:quocirca mirant̃ qdam:cur illum ꝑtermise
rit:pręcipue cũ de T.Lucretio & Æmilio Macro iudiciũ fecerit.Studiũ suũ
arq; industriam collocauir in Marhematicis artibus: rãtumq; in his profecit:vt maximas
ingenii sui laudes tulerit.Scripsit libros quinq; de Astronomicis carmine hexametro.In q
bus magna ex parte Hipparchũ,Eudoxum,arq; Aratum sequutus traditur. Idem Mallius
se ipsum excusat:parũ sibi licere in suo carmine ꝓpter difficultatẽ operis oĩa latinis ver
bis exequi:& in eo maxime laborare:vt magis instruere,ac docere videat̃,q̃ delectare: quo-
niã Ornari res ipsa negat contenta doceri. Neq; desunt:q existiment.C.Pliniũ de hoc ipso
Mallio inrellexisse:quo loco de obeliscis differit. Is enim suo ĩgenio pilã aurarã in obelisci
apice cõstituit:ex cuius vmbra horarũ momẽta obseruarentur: qua in re maximã cõmẽda
tionem accepit.De obitu illius nihil a nobis compertum est.

Cn.Cornelius Gallus. Caput.XLII.

F CN.Corneli⁹ Gallus poeta eximius habit⁹ est in elegia & poematis describẽ
dis . Eodẽ prope anno credit̃ natus: quo.M.Terentius Varro doctissimus
Romanorũ periit:vt a Hieronymo relatũ est in annalibus.Quidã tradunt
fuisse illum parria Foroiuliensem:& eruditũ bonis artibus: diuq; cũ Cæci
lio Epirota versatũ in summa familiaritate.Fortuna renui fuit:pęneq;infi-
ma:sed studio & fauore Octauii Augusti ad pręfecturæ gradũ ascendit : fa-
ctusq; in dies nobilior,vt mox dicemus.Scripsit elegiarum libros:in qbus cõmendarur ma
gnopere illius ingenium, & elegantia. Fabius ramen Quintilianus duriorem hunc fuisse
dicit.Seruius grammaticus sic de Gallo scribit.Is(inqt)Euphorionẽ Poetã in latinum ser
monẽ transtulit:& amorum suorũ de Cytheride libros quatuor cõposuit. In amicis Octa-
uii Cęsaris primo receptus est:ac deinde cum in suspitionẽ venisset,ꝙ in eũ coniurasset,oc
cisus est.Fuir in primis Publio Vergilio amicus : adeo vt quartus liber Georgici operis a
medio vsq; ad finẽ eius laudes contineret:quas postea iubẽte Cęsare Augu.in Aristei fabu
lam cõmutauit.Idẽ Gallus amauit Cytheridẽ meretricem libertã Volumnii: quę eo spre-
to Antonium euntem ad Gallias est secura.Diomedes(cũ de elegia loquitur) eundẽ Gal-
lum Tibullo & Propertio adiungit.Cytheridem vero,quã prope ad insaniam dilexir,mu-
taro nomine Lycorim vocauit.hinc illud vulgatum.

Gallus & hesperiis,& Gallus notus eois:
Et sua eum Gallo nora Lycoris erir.

Notatũ est a plurib⁹ ipsum Gallũ ab Aug.principe factũ Ægypti ꝑfectũ,diuq; summis offi
ciis arq; honorib⁹ euectũ arq; honestatũ.Ammianus refert a Gallo in ꝑfectura exhaustã fu
isse Thebarũ ciuitatẽ:& cũ furti ac populatæ ꝓuinciæ in ius vocaret̃ :veritũ indignationẽ

nobilium ferro incubuisse.Tranquillus videtur hac in re non nihil dissentire: q scribit ob ingratum & maleuolum animū ab Octauio Augu.domo,& prouinciis suis Cor. Gallo interdictum.Illachrymatum præterea Augu.vicem suam doluisse:ꝙ amicis nō liceret quatenus vellet irasci.Nec desunt qui tradant tertio & quadragesimo anno poetā Gallum ꝓpria manu se interemisse.Legūtur ætate nostra elegiarum libri sub noīe Cor.Galli: qua in re facile est imponere imperitis hominibus.Qui aūt paulo diligērius antiquitatem obseruarūt:nihil minus censebūt q̄ vt hæc referenda sint ad poetam Gallum.De Asinio Gallo dicemus paulopost:qui filius fuit Asinii Pollionis.

Sex.Aurelius Propertius. Caput.XLIII.

SEx.Aureli⁹ Propti⁹ ex Meuania oppido oriūdus:qđ in Vmbria est:vt ipse G
author copiose testaṫ:quo loco Vmbriā Romani Callimachi patriā vocat.

Vt nostris tumefacta superbiat Vmbria libris:
Vmbria Romani patria Callimachi.

Sunt q scribant eius patrē equestri dignitate ornatū, ac triumuirali potestate fuisse:tū inter eos connumeratum:qui.L.Antoniū securi Perusia capta ex Octauii Cęs.authoritate ad Arā Diui Iulii ꝑducti ibidem occisi fuerunt.Illud omnino constat Aur.hunc Propertium magna ex parte amissis bonis Romā se recepisse, cū patrem suum in tenerā adhuc ætate amisisset.quod illis versibus apparet.

Aspice me:cui parua domus:fortuna relicta est:
Nullus & antiquo Marte triumphus aui.

Et alibi;clarius.

Ossaq; legisti non illa ætate legenda
Patris:& in tenues cogeris ipse lares.
Nam tua cum multi versarent rura iuuenci:
Abstulit excultas pertica tristis opes.
Mox vbi bulla rudi demissa est aurea collo
Martis:& aute deos libera sumpta toga:
Tum tibi pauca suo de carmine dictat Apollo
Et vetat insano verba tonare foro.

Iu vrbe aūt nominis celebritatē breui adeptus est,cū summa ingenii comitate:tū elegātia carminū.Mecœnati & Corn.Gallo maxime acceptus fuit:ꝙ vterq; poetę studiis & doctrinę ꝑ similitudine ꝓfessionis fauerēt.Ouidiū quoq;,Tibullū,& Bassum inter principes amicos coluit:ad quos de suis calorib⁹ & puellæ īgenio sępius scripsit. C.Plini⁹ in epl'a ad Romanū,Paulū refert Passienū in scribēdis elegis eruditū habuisse inter suos maiores Propertiū:eaq; ratione gētile inqt est hoc in Passieno:q ex eodē quoq; municipio est: quo Propertius.Vnde maximū studiū Passieno fuit calores Propertii atq; ingeniū suo carmine exprimere.Cū in elegiis(vt inqt Plinius) foret egregius atq; ꝑcipuus Proptius libros quatuor elegiarū cōposuit:in qbus fere suos calores,& Hostię laudē ac formā celebrat.Nā in puellā Hostiā miro qdē affectu exarsit:quā mutato noīe(vt est author.L.Apuleius)Cynthiam appellare maluit.Hinc Apollinaris Sidonius ad Hesperiū scribit. Meminisse debes: ꝙ sæpe versum Corinna cū suo Nasone cōpleuit,Lesbia cū Catullo,Cesenna cū Getulico,Argētaria cū Lucano,Cynthia cū Propertio,Delia cū Tibullo.Callimachū ꝑcipue Cyreneum Mimnermum & Philetam gręcos poetas in carmine secutus est:quorū manibus comitē se ꝓfitetur.Nā vt illi apud gręcos in elegia consensu oīm longe ꝓstiterunt:ita Propertius apud latinos eorum imitatione primas videṫ quorundā iudicio consecutus.Fabius Quintilianus censor in literis acerrimus,cū Tibullum maxime commendauerit:non deesse tamē inquit:q Propertiū malint:Cū sit Ouidius lasciuior:Gallus in elegia durior. Ouidius certe cū sępe de ipso Propertio agat:blandū tenerum ac dulcem appellat:multūq; illius carmini semper concessit:& recensenti sua carmina auditor affuit.

Sępe suos solitus recitare Propertius ignes:
Iure sodalitii qui mihi iunctus erat.

Sed & Val.Martialis Proptii īgenio & amorib⁹ plurimū tribuit:vt eo maxīe loco ꝓbauit: quo Galli Lycorim:Tibulli Nemesimi & Lesbiā Catulli celebrat.Sic.n.ait ī Apophoretis.

Cynthia facundi carmen iuuenile Properti
Accepit famam;nec minus ipsa dedit.

De obitu eius parū compertū est.Quidam scripserūt illū periisse annos alterū &.xl.natū. Fuisse alterū Propertiū Fulgētius ostēdit:q in libro ad Calcidiū de prisco sermone,& verba hęc ex Propertio refert.Catillata geris vadimonia publicum prostibulum.

L.Varius. Caput.XLIIII.

L.Varius iisdē tēporibꝰ floruit:qbꝰ in eloquētia præclari habiti sunt Messala Coruinus.M.Callidius.Numatius Plancus,& Asinius Pollio.Relatū est ab antiquis eundē Variū inter epicos poetas censeri: & in scribendis tragœdiis maxime pstitisse.Quocirca magnopere dilectus est a principe Octauio:q in studio Poetices magna voluptate versatus credit.Tantum illi tribuit Horatius Flaccus:vt cum scriberet ad M. Agrippam consularē virū: vnum dicat esse.L.Variū:q possit eius gesta atq; egregias virtutes pclarissimo carmine potetis cōmēdare Cor.Tacitus sub Materni persona ita laudat Varii Thyestē,& Ouidii Medeam:vt inter pręcipua opera referat.Nullus inqt liber Pollionis Asinii,aut Messalę tā illustris est,q̄ Medea Ouidii,aut Varii Thyestes.Sed & Fabius Quintilianꝰ author est Varii Thyestē cū omnibus qdem Gręcis potuisse conferri.Tātū sublimitate carminis, & ingenii felicitate excelluit.Habuit intet amicos Hotatiū Flaccū,Pollionē Asiniū,& Plotiū Tuccam.Pub.aūt Vergiliū familiarissime coluit:vt in eodē cōtubernio versarent.Neq; desunt q scribāt fuisse dilectā a Pub.Vergilio vxorē Varii:eoq; uoīe dono illi datam tragœdiam a se cōpositā:ac deinde sub noīe ipsius Varii editam.Quę res aperte refellit auchotitate doctiorum.Illud p cōperto habet:relictos fuisse hęredes a Pub.Vergilio ex parte.L.Variū & Plotiū Tuccā:tum illis demandatū prudētia & authoritate Octauii principis: vt Æneam Vergilii emendarent:sed ea conditione:vt nihil operi adderetur. Quidā ætate nostra imprudētet faciunt:q cum L.Vario,Quintilium Varrū confundunt:parū intelligētes: quantum intet se differant & carminum genere,& moribus.

C.Mecoenas. Caput.XLV.

C.Mecoenas ex clarissima familia regū Hetruscorum natus est.In secūdo ordine pmansit:tanta suę modestię cōmendatione: vt relatus sit inter nobilissimos ciues.Quidā Arretio oriūdū putarunt:quę vrbs habita est inter antiqssimas Hetrurię.Illud minime obscurū est:eūdē Mecœnatē dum ageret in tenera ętate, maxime pstitisse facilitate ingenii in literis pdiscēdis: vt Horatius Flaccus & alii plures testant.Ac primo incubuit summa diligentia pceptis eloquētię,in qua mediocriter excelluit.Deinde ad poeticam facultatē diuertit:tragœdiasq; & alia varii generis poemata scribere aggressus est.Octauio adeo gratus fuit ppter singularē fidem,& ingenii comitatē,vt ab eo receptus sit intet pcipuos amicos.Vulgatū est de Mecœnate:quātū litetis,ac literatis omnibus fauerit: cū in Vrbe vnus hic potissimū haberet:ad quē poetę oēs,atq; oratores velut ad certā anchorā pfugium sibi haberēt.Itaq; ab eo vehemēter dilecti sunt : operaq; & muneribꝰ āplissimis honestati Pub. Vergilius,Horarius Flaccus,Asinius Pollio,Valgiꝰ,& alii complures.Rephensus est a veteribus:q; esset aīo molliori:ac solutis vestibus vteret:nimiūq; sinuosis & fluētibꝰ. De cuiꝰ mollitie atq; deliciis,cū multi alii scripserūt:tū Anneus Seneca:q in cēsendis notādisq; moribus acettimus cēsor fuit.Magnūq; inqt exēplū Romanę eloquētię daturꝰ erat Mecœnas: nisi illum eneruasset felicitas.Referunt ab eodē Seneca alia multa:in qbus orationē Mecœnatis maxime accusat:vt mollē ac nimiis deliciis fluentē. quod & Suetonius Trāqllus tradit.Itaq; cōsueuit Octauius ptinceps sępe illū exagitare suis epistolis: aut p iocū irridere. Scripsit Tragœdiam Prometheum:& elegias complures:vt veteres authores testantur.Intet cætera illius laudatur hoc carmen de contemnendo sepulcro.

Nec tumulum curo:sepelit natura relictos.

Hortos Romę habuit pulcherrimos in Esquiliis:vbi versari intetdū cōsueuit:deq; liberalibus disciplinis sermonē habere cū amicis suis.Ad hos prępe diuertit Cęsar Octauiꝰ ppter loci amœnitatē:velut q animū liberū habetet a curis in eo qetis secessu.Tāta animi libertate vixie Mecœnas cū Augusto:vt monere illū & reptehendete aliquādo nō dubitauerit vt copiose scribit Dion grecus author in Romana histotia:q eūdē refert primū iuenisse notas quasdā literarū:qbus ad scribendi celeritatē vreret:ac per Aqlam libertum ad aliorum vsum traditas. Notatum est a C. Plinio de Mecœnate inter mirifica natutæ officia, eum nunq̄ horę momentū dormisse per totū trienniū ante obitum . Sed hoc non plane cōpertū

eſt:an referendum ſit ad alterum Mecœnatem.Publius Vergilius ad hũc Mecœnatem libros ſuos miſit,qui Gęorgica inſcribunt:abſolutiſſimũ omniũ opus,quę in eo genere cõpoſita vnq̃ ab aliquo fuerint.Extãt adhuc Propertii poetę,& aliorum laudes de ipſo Mecœnate,q̃ liberali animo fuit,q̃q; docta eruditione excelluit:quę a nobis hoc loco omittuntur ſtudio breuitatis. Conſtat eum obiiſſe edita iam ætate,& in ſenium vergente:vt veteres authores teſtantur.

Pub.Ouidius Naſo. Caput.XLVI.

PVb.Ouidius Naſo genitus eſt Sulmone patria: quod oppidũ in Pelignis fuit K Natalem habuit Aprili menſe,diebꝰ Quinquatriis,q̃bus ſacra Mineruæ celebrari mos fuit apud Romanos A.Licinio,& L.Panſa Coſs.qui Mutinenſi pugna contra Antonium ceciderunt. Neq; deſunt q̃ referant eodem die natos fuiſſe P.Ouidium & Albium Tibullum poetam in ſcribendis Elegiis maxima elegantia. Maiores illi contigerunt nobili genere atq; ſatis honeſto:a quibus equeſtrem dignitatem acceptam perpetuo ſeruauit. In ipſo adoleſcentiæ ſuæ principio magnopere probauit quantum præſtaret ingenii facilitate,ac præclaris moribus. Quocirca Romæ inſtitutus eſt in latinis literis maxima diligentia parentis. Et cum in tenera ætate(vt cõſtat)ſumma voluptate & gratia teneretur cõponendis carminibus:ab eo ſtudio retractꝰ eſt parentis monitionibus:qui monere illũ & aſſidue hortari nõ deſtitit ad oratoriam facultatẽ:vt qui ad quæſtũ & opes comparandas animum magis intendiſſet. Itaq; factum eſt,vt Pub.Ouidius ſtudiũ illud atq; curam abſoluendi carmina intermitteret:animumq; ad cauſas & forum conuerteret pręceptoribus Arellio Fuſco & Porcio Latrone:cuius eloquentiã atq; eruditionẽ vehementer admiratus eſt. Neq; in ea re tulit vulgarem laudem aut cõmendationem ingenii ſui:vt refert Anneus Seneca.Nã & in priuatis & in Centumuiralibꝰ cauſis p̃ſedit:aliaſq; praeterea dignitates obiuit poſteaq̃ virilem togam ſumpſit:& latum clauum adeptus eſt. De quo habentur complura apud ipſum Ouidiũ diuerſis locis:quæ ſunt a nobis prætermittenda ſtudio breuitatis.Cęterũ cum nihil animo ſuo potius foret q̃ verſari in ocio literarum:poſthabita omni cura rerũ publicarum ad inſtitutum ſuum rediit:ac totum ſe dicauit poeticæ facultati:vnde perpetuum ſibi nomen & quietem ſingularem fore ſperabat.Minime dubium eſt,eundem habuiſſe tres vxores. Primam enim ſub ipſam adoleſcentiam vt inutilem parumq; ſe dignam repudiauit:cumq; ea more veterum diuortium fecit. Alteram bonis parentibus ortam beneq; moratã:ſed parum ſtabili connubio ſibi coniunctã,mature dimiſit.Succeſſit his Perilla: cuius egregiã formam atq; probitatem pluribus locis extollit:neq; tãtum dilexit eam maxima fide & beniuolentia ſingulari:ſed in poetica etiã erudiuit:magnaq; cura excoluit.Quo factum eſt,vt Perilla exulanti marito ædem ſuam diligẽtaſſime ſeruauerit. Amicos habuit permultos cum doctrina & generis nobilitate inſignes:tũ probitate ac moribus ornatiſſimos:vt Albium Tibullum,Cor.Seuerũ,Sabinum,Sex. Pompeium,Græcinum & Flaccum viros cõſulares:quorum familiaritate intime vſus eſt. Meſſalam præterea Albinouanũ,Æmiliũ Macrum,Maximũ & alios complures:cum quibus(vt ipſe refert)coniunctiſſime vixit.Relatũ eſt a Suetonio Tranquillo,Iulium Higinium (qui Auguſti libertus fuit, ſummoq; ingenio & doctrina præſtitit) familiariſſimum fuiſſe Ouidio poetæ. De ipſius operibus haud magnum operęprecium eſt pluribus agere : cum multi de his ſcripſerint: eaq; vulgo ſatis nota ſint ex commentariis noſtrorum grammaticorum. Et ſane hic vnus præter cæteros omnes videtur plura atq; varia poemarum genera deſcripſiſſe.In eo opere cui titulum fecit Metamorphoſeon,ſecutus eſt Parthenium Chium poetam:qui græce ſcripſit præclarum poema pari argumento: & materia ſimili. Id Ouidii opus in tanto precio habitum eſt græcorum ingeniis:vt illud conuerterint in ſuum ſermonem.Eſt enim refertum varia atq; multiplici eruditione:q̃q̃ ipſe author inemẽdatũ atq; imperfectum reliquit:vt ipſe teſtatur verſiculis additis. Nam abſente illo atq; etiam neſciente editum eſt in vulgus ab amicis. Faſtorum libros ſex compoſuit,eoſq; ad Germanicum Druſi filium miſit:reliquos per importunum obitum & aduerſam exilii fortunam(vt plęriq; putãt) non potuit p̃ficere.Ipſe tamen alicubi aſſerit duodecim a ſe compoſitos.Opus quidem eruditũ & plenum magna & copioſa rerum ſcientia.

Sex ego faſtorum ſcripſi totidemq; libellos:
Cumq; ſuo finem menſe libellus habet.

De amoribus libros tres:in quibus ſub ficto nomine Corinnę maxime probauit ingenium ſuũ. Cõplures etiam epiſtolas:in quibus eſt vſus mira elegãtia & artificio ſingulari,vt Critici aſſerunt. In elegia habitus eſt paulo laſciuior: vt qui nimium quandoq; indulſerit ingenio ſuo.

Praeterea libros artiũ amandi & remediorum:in Ibin,de obitu Drusi,epigrammata,& poemata cõplura:quę ab eodem composita sunt(vt grammatici veteres testantur.) Quædam tamen falso atq͂ improbe ad eum referũtur:vt carmẽ de vocibus auiũ,de Pulice,& alia indigna prorsus atq͂ aliena ab ingenio & doctrina tãti poetę. Volumen pterea scripsit Alieuticon:in quo cõplexus est varia & inaudita ad eam diẽ nomina pisciũ:quod amissum est(vt alia multa eiusdẽ authoris)iniuria hominũ,& longa vetustate insequentium temporum.Idem Ouidius magno pere commendatus est in Medea tragœdia propter ipsam elegãtiam & sententiarũ grauitatẽ, vt Cor.Tacitus & Fabius Quintilianus referunt.In Vrbe secundũ capitolium habitauit:hortosq͂ habuit in colle positos:qua via Appia coniungebatur cũ Flaminia. In his magna animi voluptate versari consueuit:suumq͂ ocium mitioribus curis traducere. Relegatus est a Cæsare Augusto in Pontum ad oppidum Tomos:quo tempore ipse maiorem quietem atq͂ ocium dari sibi spetabat recolendis veteribus studiis:vt qui accessisset ad ętatem prouectiorem.Causam vero tam sęui tamq͂ inciuilis exilii varie multi,vt in re ancipiti euenit,interpretãtur.Alii hoc referunt ab eos libros:qui ob eo scripti sunt de amoribus:q͂ essent paulo lasciuiores:vt est author Sextus Aurelius:q de Ro.principibus scripsit.Plęriq͂ existimãt prouenisse hoc ex adulterio cũ Iulia Augusti filia.Qua in re etsi Pub. Ouidius nihil omnino aperte retulit:tñ alicubi videtur idipsum insinuare velata proprii criminis causa. Itaq͂ Sidoni⁹ Apollinaris videtur existimasse ob id fuisse illum relegatum ab Augusto:vt satis declaratur his versibus.

Nec te carmina per libidinosa
Notum Naso tener:Tomosq͂ missum:
Quondam Cæsareę nimis puellæ
Ficto carmine subditum Corinnæ.

Hoc idem innuit Ouidius,cum refert.

Lingua sile:non est vltra narrabile quicq͂.

Et alibi seruata ratione obstinati silentii.

Nec breue nec tutum est peccati quæ sit origo
Dicere:tractari vulnera nostra timent.

Minime autem obscurũ est Iuliã Aug.principis filiam deflagrasse magna libidine:& infamem fuisse vulgatis per Vrbem adulteriis:vt ab antiquis scriptorib⁹ refertur. Quapropter inclinat animus:vt existimem haud satis potuisse Octauium sibi temperare:quo minus desęuiret in poetam Ouidium conficta causa noui criminis:q͂ in impudicis carminibus operam atq͂ studium posuisset.In exilio supra septẽ annos versatus est.Cumq͂ illi viuẽdum foret inter incultas atq͂ barbaras nationes:tantum sibi promeruit gratiæ atq͂ studii bene pręclareq͂ agendo:vt in eius obitu Gethæ illi ac Tomitani populi tenere lachrymas non potuerint. Fuit enim Ouidi⁹ moribus apprime honestis,& facilitate mirifica ad conciliauda sibi ingenia hominũ:qđ in primis dignũ est summa admiratione.Cũ Gethicum sermonem atq͂ Sarmaticum didicisset,poemata descripsit Gethica lingua:laudesq͂ Cæsarum decantauit. Obiisse traditur eodẽ anno quo T. Liuius:qui nobilissim⁹ author habitus est ĩ Romana historia describẽda:sepultusq͂ fuit iuxta oppidum Tomos,vt Eusebius testatur. Permulti scriptores cum veteres,tum iuniores deplorarunt obitum illius vt indignũ atq͂ miserabilem:habita detestatione tam sęuæ tamq͂ calamitosæ relegationis:sed eleganter in primis & copiose (vt ego existimo) Angelus Politianus id fecit his versibus.

Et iacet euxinis vates Romanus in oris:
Romanum vatem barbara terra tegit.
Terra tegit vatem,teneros qui lusit amores,
Barbara:quam gelidis alluit Ister aquis.
Nec te Roma pudet:quę tanto immitis alũno
Pectora habes ipsis barbariora Gethis!
Ecquis Io musæ Scythicis in finibus ægro
Tædia qui morbi demeret vllus erat!
Ecquis frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem!
Aut qui tentaret salientis tempora venæ,
Aut fomenta manu qui properata daret!
Cõderet aut oculos media iã morte natãtes:
Aut legeret summam qui pius ore animã!
Nullus erat:nullus:veteres tu dura sodales
Heu procul a Ponto martia Roma tenes.
Nullus erat:peul ah cõiunx,paruiq͂ nepotes
Nec fuerat profugum nata sequuta patrẽ.
Scilicet immanes Bessi flauiq͂ Coralli
Aut vos pelliti saxea corda Gethæ:
Scilicet horribili dederit solamina vultu
Sarmata ab epoto sæpe vehendus equo.
Sarmata,cui rigidã demisso in lumina frontẽ
Mota pruinoso tempora crine sonant.
Sed tamẽ & Bessi extinctũ:& fleuere Coralli
Sarmataq͂:& durus contudit ora Gethes.

Extinctum & montes flebant,& sylua:feræq;
Et flesse in mediis dicitur Ister aquis.
Quinetiam pigro concretū frigore Pontum
Nereidum lachrymis intepuisse ferunt.
Accurrere leues Paphia cum matre volucres
Arsuroq; faces supposuere rogo.
Quem simul absumpsit rapidę violentia flāmę
Relliquias tecto composuere cado.
Impositūq; breui signarūt carmine saxum.
Qui iacet hic teneri doctor amoris erat.
Ipsa locum late sancto Cytherea liquore
Irrorat niuea terq; quaterq; manu.
Vos quoq; Pierides vati libastis adempto
Carmina:sed nostro non referenda sono.

Cassius Seuerus. Caput.XLVII.

Cassius Seuerus patria fuit Parmensis,vt ab authoribus traditur. Grāmatici veteres referunt eum scripsisse Elegiacū carmen & Epigrāmata:neq; a studio Tragœdiarū abfuisse.P.Ouidi⁹ enumerat hūc Seuerū inter eos poetas, q sua ætate claruerūt:vt Sabinus,Montanus,Melissus,Propertius,& alii plures.Relatum est eundem Cassium in acie versatum:& pro Bruto & Cassio strenue operam suā nauasse.Quibus superatis Athenas se recepit ad studia literarū: ibiq;,dum in ocio versatur,a Quinto Vario dicit interfect⁹, opera & cōsilio Octauii Augusti. Illud notissimum est, Horatium Flaccum infenso animo fuisse contra hunc Cassium:quod ab eo pluribus locis demonstratur:sed præcipue Iambico carmine:quo poetam Archilochum expressit.Nam concitato animo atq; acri illum est insectatus.Neq; me præterit,quantū decipiantur quidam nostra ætate,qui Cornelium Seuerū pro Cassio temere acceperūt. Fuit alter Cassius Seuerus iisdem ferme temporibus:qui in causis ac Romana eloquentia magnopere excelluit.De quo diximus satis in libris de Oratoribus. L

Domitius Marsus. Caput.XLVIII.

Domitius Marsus poeta insignis est habitus in scribēdis epigrammatis,vt veteres testantur.P.Ouidius & hunc ipsum nominat inter poetas sui tēporis: vt Cor.Seuerum,Montanum,Pedonem,Rabirium,& reliquos.Laudātur eius epigrammata,cum ab aliis,tum a Val.Martiale:qui ad exemplum illius lasciuam verborum licentiam excusat in suis carminibus. Idem Marsus composuit bellum Herculis contra Amazones:eoq; argumento vocauit Amazonidem suum opus:in quo non magnam laudem adeptus est:vt ex antiquis authoribus possumus colligere:vulgatis versib⁹,in quib⁹ poetę Persio postponitur.Melenem puellā dilexit:eāq; celebrauit lōgo carmīe,vt Catull⁹Lesbiā.Quocirca sic de Marso Val.Martialis. M
Nota tamen Marsi fusca Melenis erit.

Citatur hoc carmen Marsi de Orbilio Grammatico.
Siquos Orbilius ferula,scuticaq; cecidit.

Fuit enim Orbilius paulo asperior in discipulos:& ob id ab Horatio plagosus vocatus. Hæc sunt quæ legimus apud veteres de Domitio Marso.

Iulius Montanus. Caput.XLIX.

Iulius Montanus in poetica nobilis habitus est A.P.Ouidio refertur inter eos poetas,qui sua ætate claruerunt:vt Sabinus,Melissus,Priscus,Camerin⁹,Marius Seuerus,& alii plures.Primū tempus causis,atq; Declamationibus dedit, suumq; ingenium diligenter excoluit cum Cæstio,Arellio Fusco,Asinio,Marcello Æsernino,& aliis.Commendatur præcipue Montani vrbanitas & lepor. Quo factum est:vt Tyb.Cæs.pergratus haberetur.Scripsit poemata versibus hexametris ac pentametris:in quibus non vulgarem laudem meruit:vt copiose afferunt Ouidius & Anneus Seneca.Reprehēsus est a quibusdam:q in suo carmine parum prudenter quędam repeteret:quo vitio & Ouidius dicitur laborasse.Quocirca dictum perelegāter est a Scauro,nō minorem esse virtutem scire definere,q̄ scire dicere.Refertur ab antiquis Montani versus:in quibus ortum solis,atq; occasum descripsit. Vnde festiue dictum commendatur Nactæ viri clarissimi.Carmen id est. N

Incipit ardentes Phœbus producere flammas:
Spargere se rubicunda dies:iam tristis hirundo
Argutis redit vsa cibis:immittere nidis
Incipit:& molli partitos ore ministrat.
Et paulo mox.
Iam sua pastores stabulis armenta locarunt:
Iam dare sopitis nox pigra silentia terris.

C.Germanicus Augustus. Caput.L.

O CAius Germanicus August.ex nobilissima Claudiorum familia ortus est, patre Druso,ac diligenti cura in Vrbe eruditus.Tantũ profecit sub primã adolescentiã in optimis disciplinis:vt incredibile dictu sit,quãtũ ab antiquis scriptoribus commendetur. Suetonius ac Fabius Quintilianus maximis laudibus eius ingenium atq; opera extollunt:etsi paulo iunior ea ipsa composuit. Idem Germanicus in causis preterea versatus est:& his quidem triumphalibus.Inter alia studia Grecas comœdias a se editas reliquit.& opus Arati de rebus cęlestibꝰ in latinos numeros conuertit:nihil cõmotus q̃ a M.Tullio foret interpretatum:vt obseruatũ est ab Hieronymo.Quint.inter poetas heroicos hũc cõstituit:quo loco enumerat Val.Flaccũ,Saleium Bassum,Rabirium,& Lucanũ. Quid (inquit) Germanici operibus sublimius,doctius,& omnibus deniq; numeris prestantius! Quis bella canere melius potuit, q̃ q sic egerit! Reliqua omittimus:ne videamur plura nunc repetere,q̃ institutũ opus patitur. Cognomen Germanici a deuictis Germanis reportauit:contra quos magno exercitu,ac summis viribꝰ dimicauit. Vxorem Agrippinã habuit M.Agrippæ filiam:& ex ea liberos plures procreauit.Traditũ est eum obiisse in vrbe Antiochia,quũ quartum ac.xxx.annum ageret:neq; sine suspitione veneni Tyberio authore talis facinoris:vt Suetoniꝰ putauit.Quę res credita est nõ modo ꝑpter liuores,qui toto corpore extiterũt:sed ex ipso etiã corde:quod igni admotũ cremari haud potuit. Publius Ouidius opus suum de Romanis Fastis ad hunc Germanicũ misit:eiusq; doctrinam tanti fecit,vt inter egregios poetas illius nomen retulerit.Nec defuerunt,qui existimarent ab eodem Germanico compositũ fuisse epigramma illud vulgatũ de puero Thracensi:quod equidem propter egregiam,singularemq; in eo genere elegantiam subiiciendum existimaui.

Thrax puer astricto glacie dum luderet Hebro,
  Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumq; imæ partes rapido traherentur ab amni,
  Præsecuit tenerum lubrica testa caput.
Orba quod inuentum mater dum conderet vrna,
  Hoc peperi flammis:cætera,dixit,aquis.

Cæsius Bassus. Caput.LI.

P CÆsius Bassus inter poetas Lyricos relatus est. Floruit ætate Claudii principis & vsq; ad Flauiorum imperium peruenit:quod ipsum Fabius Quint.testatur. Qui refert illũ a se visum:quo tempore libros suos de Oratoria institutione cõponeret.Fuit hoc obseruandũ ea ratione:vt facilius deuitemus illorũ errorem:qui parum prudenter de Cæsio Basso differunt. Idem libros aliquot scripsit vario & multiplici carmine:vt Flaccus apud nos, & Pindarus apud Græcos.Veteres authores quũ de poetis Lyricis agũt,Horatiũ Flaccũ,& Cæsiũ Bassum præcipue enumerant,qui legi mereãtur.Diomedes quoq; grammaticus Molossicos numeros refert (qui durissimi habentur) a Cæsio Basso compositos.Amicos habuit Publium Ouidium & Persium Satyrarum scriptorem.Qui ad hunc Bassum scribens ita illum alloquitur.

Admouit iam bruma foco te Basse Sabino.
Iam ne lyra,& tetrico viuunt tibi pectine chordæ,
Mire opifex numeris veterum primordia vocum
Atq; marem strepitum fidis intendisse latinæ,
Mox iuuenes agitare iocos:& pollice honesto
Egregios lusisse senes!

Neq; desunt qui scribant eundem Cæsium cum villa sua conflagrasse, ardente Vesuuo mõte, ignibus late ęstuãtibus.Celebres fuerunt iisdem temporibus Aufidius Bassus historiæ author & Saleius Bassus poeta Epicus.De vtroq; dicemus suis locis.

Æmilius Macer Veronensis. Caput.LII.

Q ÆEmilius Macer patria Veronensis fuit,vt quidam existimãt.Ingenio & doctrina traditur prestitisse:quod eiꝰ carmen satis indicauit.Floruit his maxime tẽporibus,quibꝰ Messala Coruinus,& Asinius Pollio in latina eloquẽtia claruerunt.Id quum aliis multis colligitur,tum ex Pub.Ouidio:qui comes illi fuit,dũ iter faceret ĩ Asiã,ac Sicilię regionẽ plustraret.Amicos ꝑcipue habuit Albiũ Tibullũ,& Ouidiũ ipsum:cũ quibꝰ ꝑpter suauitatẽ morũ, atq; cõmunia

ſtudia magna familiaritate verſatus eſt.Idem Macer pręter opus de bello Troiano ſcripſit etiã libros de venenatis animantibus:ac de hærbis:ſecutus Nicandrum poetam Colophonium. In quibus non mediocrem laudem tulit ſuæ diligentiæ atꝙ laboris.Fabius Quintilianus elegantiam carminis in hoc poeta commendauit:ac legenda quidem eſſe illius opera refert:etſi ad eloquentiam oratoris non multum pertinere videantur. Nonius Marcellus Æmilium Macrũ citat in Theogonia,referens id carmen.

Et nunc agreſtes inter Picunnus habetur.

Obiit in Aſia paucis annis poſt Publium Vergilium:vt ab Euſebio relatum eſt.

C.Rabirius. Caput.LIII.

CAius Rabirius poeta inſignis habitus eſt:vt a multis traditur. Fabi⁹ Quint. R censor omnium pene ſcriptorum poſuit hunc Rabirium in eorum poetarum numero,qui Epici appellantur:ſicuti Varronem Atacinum,Coruinum,Seuerum,Saleium Baſſum,Lucanum,& alios. Laudatur maxime ab Anneo Seneca & Ouidio.ꝙ in ſuis carminibus multum animi ac virium demonſtrauit. Verba Senecæ hæc ſunt de Rabirio.Egregie mihi videtur M.Antonius apud Rabirium poetam exclamare:quum fortunam ſuam ad alios tranſeuntem videt,nihilꝙ aliud ſibi relictum præter ius mortis.

Hoc habui:quodcunꝙ dedi.

Parum mihi compertum eſt,an idem ſit hic Rabirius,qui Satyras ſcripſerit:quod a Fulgentio refertur.Rabirius,inquit,in Satyris de Mecennia.

Abſtemium temulenta fugit Mecennia nomen.

Hæc ſunt quæ legimus de C.Rabirio apud veteres authores.

L.Anneus Seneca Tragicus. Caput.LIIII.

L.Anneus Seneca natione Hiſpanus,patria Cordubenſis fuit. Inter eos poetas S refertur,qui tragœdias ſcripſerunt:vt Pacuuius,Accius,Attilius,& Pomponius Secundus,qui eadem ætate claruit:& cũ ipſo Seneca paribus ſtudiis verſatus eſt in faciendis tragœdiis:vt Fabius Quint.teſtatur. In magno pcio habitus eſt:& ob elegantiã ingenii plurimũ cõmendatus. Scripſit tragœdias.x. in quibus propter ſublimitatẽ carminis grauitatẽꝙ ſentẽtiarũ,non vulgarem laudem cõſecutus eſt:etſi tempora illa,in quę incidit,magna ex parte aduerſa extiterũt melioribus diſciplinis.In ſuis fabulis Euripidẽ atꝙ Æſchylũ tradiť imitatus.Quę res facile intelligetur ab his,qui paulo diligentius eas obſeruabũt.Qui ſcribũt poetam hũc filiũ fuiſſe Annei Senecę:qui in Stoicorũ diſciplinis magnopere claruit:cõiecturis tantũ nituntur:neꝙ hanc rẽ(vt ego exiſtimo)vllis authoribus aſſerũt.Minime aũt dubium eſt,duos fuiſſe Senecas:quoꝝ alter in philoſophiæ ſtudiis præclarus atꝙ excellens habitus eſt:eumꝙ diuus Hieronymus propter egregiam illius probitatẽ ſingularẽꝙ vitæ cõſtantiã(vt puto)inter authores Chriſtianos collocauit.Quę res optimis rationib⁹ & antiquis ſcriptoribus probatur. Val.Martialis duos celebrat Senecas:& vnicum Lucanum ex eadem Corduba. Sidonius Apollinaris in ſuis poematis ſic de Anneo Seneca ſcribit ad Felicem eo carmine:in quo de Latinis poetis differit.

Non quod Corbuba præpotens alumnis.
Facundum ciet,hic putes legendum:
Quorum vnus colit hiſpidum Platona:
Incaſſumꝙ ſuum monet Neronem:
Orcheſtram quatit alter Euripidis:
Pictum fæcibus Æſchylum ſecutus:
Aut plauſtris ſolitum ſonare Theſpim:
Qui poſt pulpita trita ſub cothurno
Ducebat olidæ patrem capellæ.

Ex his manifeſte colligiť,qd exiſtimari debeat de vtroꝙ Seneca.Pręcipue hoc qđ elici poteſt ex octaua eiuſdem Tragœdia:in qua Neronis ſcelera & crudeliſſima flagitia copioſe enumerantur.Grammatici veteres videntur maximi feciſſe præter cæteros omneis Pacuuiũ & Accium in ſcribendis tragœdiis:vt alibi diximus. Non me pręterit ꝙ multa ſcripta ſint de hoc Seneca a Xicone Poletano:ſed is mihi videtur abuti ſua diligentia, & aliorum iudicium contemnere: qui tam anxie defatigatur in re minime dubia explicanda.

C.Aſinius Gallus. Caput.LV.

T C.Asinius Gallus patrem habuit Asinium Pollionem virum consularem,& in Romana eloquentia excellentē. Filius Asinius diligentia & studio parentis secutus est primo disciplinā paternā:deinde in poetica suū ingeniū pręcipue excoluit. Anneus Seneca & alii veteres oratorē & poetā hunc faciunt. Afferuntur a nostris grāmaticis versiculi aliquot Galli Asinii:ex qbus apparet quātū valuerit in scribendis epigrāmatis & acumine,& gratia. Fecit inter cętera carmen de Pomponio grāmatico:quē pugilē fuisse iocatur. C. quoq; Pli. de Asinii epigrāmatis meminit in epistola ad Pontiū. Dicit eñ scriptos libros a Gallo Asinio de cōparatiōe patris & Ciceronis:in quibus amores M. Tullii cum suo Tirone retulerit. Itaq; sic Pli. de poeta Gallo.

Cumq; libros Galli legerem,quibus ipse parenti
Ausus de Cicerone daret palmamq;,decusq;:
Lasciuum inueni versum Ciceronis:& illo
Spectandū ingenio:quo seria condidit:& quo
Humanis salibus,multo varioq; lepore,
Magnorum ostendit mentes gaudere virorum.

Celebrātur adhuc carmina quædā sub nomine Galli Asinii de puero Hippolyto,quē vnice dicitur dilexisse:sed parū mihi cōpertū,an hoc asferatur a probis authoribus. Quidā scripserunt hunc Gallum Tyberio principi inuisum:& ob id magnis suppliciis ab eo fuisse occisum.

A. Persius Flaccus. Caput. LVI.

V AVlus Persius Flaccus Volaterris Hetturię oppido natus est. Quidā existimarūt Lunis:q; hoc videatur insinuari ab ipso Persio. Eusebius certe & grāmatici veteres volaterranū faciunt. In secundo ordine permansit: vt adnotatū est. Constat eum claruisse iisdem ferme tēporibus:quibus Domitius Nero imperium Romanæ Vrbis suscepit. In grammatice præceptorē habuit Rhemniū Palęmonem Vicentinum:qui grauissimas inimicitias dicitur exercuisse cum M. Varrone. In Rhetorice Flauiū Verginiū,si fides adhibeatur Grammaticorū cōmentariis: qui eundem Persium exposuerunt. Anneum vero Cornutum:qui philosophię studio excelluit, magna diligentia,singulariq; obseruatione coluit:cumq; eo familiarissime diu vixit. Qua in re mirifice gratulatur Persius sibi ipsi:q; sibi contigerit Cornutū habere præceptorem,optimáq; illius disciplinam atq; institutionem sequi:vt amice ac libere ad eum scribit.

Cumq; iter ambiguum,& vitæ nescius error
Deducit trepidas ramosa in compita mentes,
Me tibi supposui,teneros tu suscipis annos
Socratico Cornute sinu.

Amicos præterea maxime dilexit Anneū Lucanū,Cæsium Bassum:qui in lyricis carminib⁹ claruit,& Macrinū. quod aperte colligitur,cum ipsius Persii versibus,tum veterum cōmentariis. Probis morib⁹ fuit,& egregia vitæ itegritate. Quocirca cōtinere se nō potuit:quin ipm quoq; Neronē,eiusq; iniquissima flagitia liberius accusaret:vt qui sub Midæ regis nomine illū irriserit satyrica quadā vrbanitate. Sed admonente Cornuto carmen īmurauit. Cōposuit satyras numero sex:præfatus in his multū se laboris atq; diligentiæ posuisse:neq; se repente poetā prodiisse. Non desunt qui scribant imperfectum fuisse hoc opus a Persio relictū:quod mihi verisimile videtur propter immaturū illius obitum. Cum publicarentur Persii satyræ:mirum est q̄ fuerint iudicio eruditorum approbatæ. Itaq; maiorem laudem atq; ampliorem commendationem meruit,q̄ grande illud atq; operosum poema Marsi:quod Amazonidis nomine inscripsit: vt Fabius & Valerius Martialis testantur.

Sæpius in libro memoratur Persius vno,
Q; leuis in magna Marsus Amazonide.

Secutus est in scribendis Satyris poetam Luciliū:qui acerrimus fuit in notandis, atq; insectandis Romanorū vitiis. Relatum est ab Eusebio,eum periisse quum nondū.xxx. vitæ annum compleuisset. Quo tempore Nero imperator omnium scelerum cumulatissimus cū cantoribus ac scænicis hominibus in theatro decātauit. Habitus est in maximo precio alter C. Persius ob singularem doctrinam:cuius iudiciū atq; grauissimam cēsuram Lucilius reformidare se dixit. Sed hæc suo loco exponentur.

Cornelius Seuerus. Caput. LVII.

COrne.Seuerus inter poetas Epicos relatus est ab antiquis authorib9. Ingenio X fuit magno,& in scribendis versibus facili.Constat eundē diu fuisse versatum in agēdis declamationibus:qua in re ingenium suū atq; eruditionem maxime ꝓbauit:quū in eodē officio forent alii cōplures : vt Asinius Pollio,Pompeius Silo,Arelli9 Fuscus,Sextilius Hęna, Cæstius Pius, Porcius latro,& Aufidius Bassus.A Fabio Quintiliano ita cōmendaṫ:vt versificator,q̄ poeta melior habitus sit.Scripsit inter alia multa opus de bello Siculo:qđ ab eo absolutū nō est ꝑpter importunū obitum.Qꝫ si potuisset illud perficere ad exemplum primi libri,merito sibi secūdū locum vindicasset:vt ab eodem Fabio relatū est:qui alia inquit Seueri opera maximam indolē & admirabilem gratiam indicasse.Afferuntur versus Corne.Seueri a nostris Grammaticis:ex quibus colligi potest,quantū p̄stiterit ingenio & doctrina.Sed apponemus carmē illud:in quo elegāter defleuit interitū M.Tullii.Quod etiā ab Anneo Seneca magnopere cōmendatum est.

Oraq; magnanimum spirantia pene virorum
In rostris iacuere suis:sedenim abstulit omnes
Tanq̄ sola fotet rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia consulis acta,
Iurataq; manus,deprensaq; fœdera noxæ,
Patriciumq; nefas:est nunc & pœna Cethegi:
Deiectusq; redit votis Catilina nefandis.
Quid fauor aut cœtus:pleni quid honoribus anni
Profuerunt?sacris exacta quid artibus ætas?
Abstulit vna dies æui decus:ictaq; luctu.
Conticuit Latiæ tristis facundia linguæ:
Vnica sollicitis quondam tutela,salusq;:
Egregium semper patriæ caput:ille senatus
Vindex:ille fori,legum,ritusq;,togæq;,
Publica vox:sæuis æternum obmutuit armis.
Informes vultus,sparsamq; cruore nefando
Caniciem,sacrasq; manus,operumq; ministras
Tantorum,pedibus cuius proiecta superbis
Proculcauit ouans:nec lubrica fata,deosq;
Respexit,nullo luet hoc Antonius æuo.
Hoc neq; in Hemathio mitis victoria Perse:
Nec te dire Siphax,non fecit in hoste Philippo:
Inq; triumphato ludibria cuncta Iugurtha.
Affuerat nostraq; cadens ferus Annibal iræ:
Membra tamen stygias tulit inuiolata sub vmbras.

Idem Cornelius carmen fecit de Æthna monte:quo non vulgarem laudem consecutus est quum alii quoq; in eadem materia se exercuerint:vt Publius Vergilius,& Ouidius. Hæc sunt quæ legimus de Cornelio Seuero.

M.Anneus Lucanus. Caput.LVIII.

M.Anneus Lucanus natione Hispanus,patria Cordubensis fuit. Patrē habuit Y L.Anneum Melam,qui habitus est Senecæ & Gallionis frater : vt obseruatū est in annalibus Eusebii. Natalis eius traditur C.Cæs. Germanico iterum,& L.Cęsiano Coss.Delatus ad Vrbem,quum in prima adhuc infantia esset:quo facilius pro ætate in bonis disciplinis cultum ingenii caperet.Adolescens factus illustres habuit præceptores.In literis Rhemnium Palęmonem:qui principem locum inter omnes Grammaticos tenuit.In Rhetoricis Flauium Verginium Rhetorem illis temporibus nobilissimum.Tantumq; diligētia sua ac facilitate ingenii profecit:vt græce ac latine declamaret nō sine summa admiratione audientium.Inter cæteros condiscipulos Saleium Bassum,& C.Persiū,qui Satyras scripsit,singulari beniuolentia dilexit mutuisq; officiis prosequutus est.Apud Cæs.Neronem permultū gratia & beniuolētia in prima ętate potuit:adeo illi efficax fuit ingeniū ad ꝓmerēdos,cōciliandosq; sibi animos hominū. Itaq; non modo ad quęsturę dignitatem prouectus est,sed in augurum quoq; collegiū ascitus

compositis versibus de laudibus Neronis. Non tamen permansit in gratia apud eũ principem qui alienas laudes molestissimo animo ferret: quiq; in repellẽdis, opprimẽdisq; alioꝝ virtutib⁹ acerrimus ac sęuissimus fuit. Vxorẽ habuit nomine Pollam Argentariã: de cuius ingenio atq; doctrina multa referunt a Sidonio Apollinare & Papinio: qui maxima quadã reuerẽtia, inquit, ad natalẽ Lucani celebrandũ se accedere: & esse hoc imputandũ Pollę Argentarię: cuius eruditio atq; nobilitas summa fuit. Val. quoq; Martialis multis carminibus Natalem Lucani describit: quale est illud contra Neronis iniquitatem.

Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus
Lucanum populis: & tibi Polla dedit.
Heu Nero crudelis: nullaq; inuisior vmbra:
Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

Enumerant a grãmaticis nostris pter opus de bello Cęsaris & Põpeii, cõplura alia ab eodẽ Lucano cõposita: in qbus maximã laudẽ adeptus est ĩgenii & doctrinę. Scripsit enĩ Saturnalia: Syluarũ libros. x. Tragœdiã Medeã: quã nõ absoluit: de incẽdio Vrbis: de incẽdio Troię cũ Priami calamitate, Orpheũ, fabulas cõplures, & epistolas. Ex libris Pharsaliæ tris primos emẽdauit, cũ vxore Argentaria: reliquos imperfectos atq; inemendaros reliquit propter intępestiuũ interitũ. Fabius Quintilianus author est: Lucanũ ipsum magis annumerãdũ esse oratorib⁹ q̃ poetis. Est (inquit) ardẽs & cõcitatus, sentẽtiisq; clarissimis excellẽs. In cõcionib⁹ admirãdus atq; excult⁹ adeo vt videat satis exprimere singularẽ illã elegãtiã & maiestatẽ Vergilii. Sunt q scribãt eum periisse florẽti adhuc ętate, cũ nondũ. xxx. annum attigisset: sed referendũ id verbis Corn. Taciti, q de hoc agit in gestis Neronis. Attico Vestino & Silio Nerua Coss. facta est cõspiratio contra Neronẽ Imp. principe tã pclari facinoris C. Pisone. Lucanũ pprię causæ ad hoc accendebãt q; famã carminũ eius Nero deprimebat: prohibueratq; ostẽtare vanus assimulatione. Patefacta autem cõiuratione Lucani cędẽ imperauit Nero. Is brachiũ dedit medico ad secandas venas: & vbi profluẽte sanguine pedes frigescere: manusq; & paulatim ab extremis cedere spiritũ, feruido adhuc, & cõpote mẽtis pectore intelligit: recordat⁹ a se carmẽ cõpositũ: quo vulneratũ militẽ per eiusmodi mortis imaginẽ obiisse tradiderat, versus ipsos retulit: eaq; illi suprema vox fuit. Visitur adhuc Romę ĩ marmoreis monumẽtis id elogiũ de Lucano priscis literis. M. ANNEO LVCANO CORDVBENSI POETÆ BENEFICIO NERONIS CÆS. FAMA SERVATA. Sed apponendum prętetea est carmen illud vulgatum de ipso Lucano.

Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi:
Quæ gessere pares: hinc socer, inde gener.
Continuo nunq̃ direxi carmina ductu,
Quæ tractim serpant: plus mihi comma placet.

Pomponius Secundus. Caput. LIX.

Z P Omponius Secundus nobili ac illustri familia natus, iisdẽ tẽporib⁹ claruit in Vrbe: qbus optimi rhetores habiti sunt Porcius Latro, Domitius Afer, & Albutius silo. Inter eos poetas refertur: qui tragœdias composuerunt: vt Accius, Pacuuius, & Attilius. Relatum est a Fab. Quintiliano. longe omniũ excelluisse hunc Pomponium in eo genere carminis: quos ipse viderit. Tanta enim doctrina atq; sublimitate excelluit: vt vulgo sit appellat⁹ Pindarus Tragicus. Multa de Pomponio traduntur ab antiquis scriptoribus: quę copiose indicãt vixisse illũ in summa dignitate, & gratia apud nobiliores ciuitatis. Quod & C. Pli. asserit: qui duos libros composuit de vita & moribus Pomponii Secundi: tantũ illius nomini, summisq; virtutib⁹ concessit. Germanico Cæsari gratissimus fuit: quem aliquando cœna accepit: vt notatum est ab antiquis. C. Pli. eundem Pomponiũ ciuem ac vatem clarissimum vocat: quo loco de monumentis Tyb. & Caii Graccorum disserit. Afferuntur versus a Mauro Terentiano & aliis veteribus: ex quibus facile intelligitur quantum iacturæ factum sit: ex amissione Tragœdiarum Pomponii. De obitu illius nihil apud authores legimus.

Cn. Getulicus, Caput. LX.

Aa C N. Getulicus poeta nobilis habitus est in scribẽdis epigrãmatis: vt grãmatici nostri tradũt. Val. Martialis ad exẽplũ Getulici carmina sua excusat, si paulo lasciuior in illis videtur. Relatum est ab antiquis scriptoribus fuisse ab eo dilectã puellã nomine Cesenniã: magnoq; studio celebratã: vt Corinnã ab Ouidio, Lesbiã a Catullo, Argẽtariã a Lucano, qd a Sidonio scribit ĩ eplã ad Hesperiũ.

Val.Probus affert hos versus Getulici:cum de cardinibus cœli loquitur.
Non aries illum verno ferat aere cornu,
Gnosia nec geminos præcidunt cornua tantum
Sicca Lycaonius resupinat plaustra Boótes.
Nominatur a Suetonio Tranqllo.Cn.Lētul⁹ Getulicus:sed in dubio est:an idē haberi debeat; etsi temporum ratio satis congruit.Hęc sunt fere,quę de poeta Getulico legimus.

Sextilius Hæna. Caput.LXI.

SExtilius Hæna natione Hispanus patria Cordubensis fuit:ex eodem municipio quo Lucanus poeta:Anneus Gallio:& vterq; Seneca. Traditū est de hoc Sextilio fuisse illū magis ingeniosum,q̄ eruditū: & in suo carmine peregrinū quiddā & inęquale retinuisse:vt est author Seneca.Inter alia opera carmē cōposuit de laude & interitu.M. Tullii:qd̄ ab eodē recitatū est in ædibus Messalæ Coruini.Qua in re nō p̄termittam referre hoc loco: qd̄ acciderit satis vrbanum ac lepidum de Asinio Pollione.Is em̄ cum esset cōuocatus ad audiendū Sextilium, nō potuit sibi temperare:quo min⁹ indicaret q̄ infensus esset nomini.M.Tullii:q̄q; iniquo animo illius laudes acciperet.Nam cum principio Sextilius hoc carmen retulisset. Bb

Deflendus Cicero:Latiæq; silentia linguę.

Tum Pollio Asinius vehementer ea re permotus,Tu,inquit Messala,videris quid tibi liberum sit in domo tua:ego istum non sum auditurus:cui videor mutus.& simul cōsurgens discessit, ne cæteros versus audiret.Permulta referuntur de hoc Sextilio,& eius ingenio,cum alibi,tū apud Anneum Senecam in controuersiis.

Saleius Bassus. Caput.LXII.

SAleius Bassus iis temporibus Romæ claruit:quibus in eloquētia nobiles habiti sunt Domitius Afer,Iulius Secundus,Trachalus,& Vibius Crispus. Ingenio magno fuit:& in versibus componendis vehementer excitato.Inter eos poetas relatus est:q carmē heroicum decantarunt. Quintilianus Val. Flaccū Saleiū Bassum,& Rabiriū inter Epicos nominat:quo loco Vergilium,Enniū, ac Lucanum ponit.Laudatur ab antiquis magnopere Saleius: neq; tantum vt vir optimus,sed vt poeta egregius atq; absolutissimus.Coluit præcipua beniuolētia & vsu cōtubernii Lucanum Cordubensem.& Iulium Secundum: qui inter summos oratores suæ ætatis celebratur.Cæsar autem Vespasianus plurimi fecit Saleii ingenium atq; doctrinā:tātumq; illi concessit:vt inter illustria monumenta positum sit,Aug. Vespasianum quinquaginta.HS. elargitum fuisse Saleio Basso:propter ingenium singulat ēq; eruditionem. De quo scribuntur complura a Cor.Tacito.Iuuenalis quoq; in Satyris de hoc Saleio meminit:eūq; tradit maxīe nobilem fuisse,sed exiguo ac tenui censu.Hæc de Saleio poeta legimus. Cc

Clodius Sabinus. Caput.LXIII.

CLodius Sabinus poeta satis nobilis,inter eos relatus est:qui elegiacum carmē scripserunt.Primū tēpus suæ ętatis in causis,atq; declamationibus collocauit cū Ouidio,Argētario,Cor.Seuero,& aliis.Qua in re magnā laudem cōsequutus dicit & ingenii & vrbanitatis:vt est author Anneus Seneca.Erat(Iquit) Sabinus homo vrbanissimus,ac si qd illi defuit in eloquētia:vrbanitate ac salibus pēsauit.Referunt dicta illius cōplura:ex quibus colligitur q̄ comis & ingeniosus fuerit Sabinus.Scripsit opus de bello Troiano,& item epistolas aliquot: quæ nostris tēporibus leguntur,& ab Ouidio summa laude cōmēdant.Periit immatura ętate:& ob importunum obitum non potuit incepta opera perficere. Dd

C.Pedo Albinouanus. Caput.LXIIII.

C.Pedo Albinouanus inter eos poetas relatus est a veteribus, qui epigrāmata & iocos scripserunt.Præcipue claruit tēporib⁹ Neronis principis,ac in tenera ætate operā & studiū posuit in declamationib⁹:qd̄ ex Anneo Seneca facile colligitur.Ouidius poeta enumerat hunc ipsum Pedonē cū illis: q sua ætate carminū studio p̄stiterunt,vt Marsum,Rabirium,Macrum,Mōtanū, Sabinū, & alios plures.Ingenio eleganti & vrbano fuit: versatusq; est in scribēdis epigrammatis nō sine magna cōmendatione sui nominis. Itaq; Val.Martialis refert se habere authores quos sequitur, Catullū,Pedonem,Marsum, atq; Getulicum , & in primis cupere:vt sua carmina ad illorū æstimationem atq; gratiam accedant . Idē Pedo laudatur ab Anneo Seneca,

vt fabulator egregius,&maxime festiuus.P.Ouidium singulari beniuolētia dilexit:cūq; eo ī iocis,& cōmunibus studiis familiariter versatꝰ est.Legunt adhuc Pedonis versus : quos dixit nauigāte Germanico ī Alexādri deliberatiōe de trāfretādo Oceano cū exercitu.Nos eos subijciemꝰ:quo faciliꝰ iudicari possit de illiꝰ ingenio.

Lampridē post terga diem:solemq; relictum,
Iampridem notis extorres finibus orbis
Per non cōcessas audaces ire tenebras
Hesperii metas,extremaq; littora mundi:
Nunc illum pigris immania mōstra sub vndis
Qui ferat Oceanum:qui sæuas vndiq; pistres
Æquoreosq; canes ratibus cōsurgere pansis,
Accumulat fragor ipse metꝰ,iā sidere limo
Nauigia,& rapido desertā flamine classem
Seq; feris credunt per inertia fata marinis
Tam non felici laniandos sorte relinqui.
Atq; aliquis ptora se dat sublimis ab alta
Aera pugnaci luctatus rumpere nisu.
Vt nihil erecto valuit dignoscere mundo:
Obstructo tales effundit pectore voces.
Quo ferimur?ruit ipse dies:orbēq; relictum
Vltima perpetuis claudit natura tenebris.
An ne alio positas vltra sub cardine gentes,
Atq; alium libris intactū quærimus orbem?
Dii reuocant,rerūq; vetant cognoscere finem
Morrales oculos:aliena quid æquora remis
Et sacras violamus aquas?diuūq; quietas
Turbamus sedes?

Volcatius Sedigitus. Caput.LXV.

F VOlcatius Sedigitus in poetica illustris est habitus:vt a C.Plinio refertur; qui hunc ipsum locis pluribus celebrat.Gellius cōplures versus eiusdem Volcatii repetit in Atticis noctibus:ex quibus facile colligitur præstitisse illum ingenio & multiplici doctrina.Neq; desunt apud veteres: qui asserāt appellatū fuisse Sedigitum ea ratione:q singulis manibus senos digitos haberet. Vnde & Horatii filię Sedigitæ nuncupatæ sunt.de quo scripsimus suo loco. Idem Volcatiꝰ librū cōposuit de Poetis latinis senariis versibꝰ:quo ope iudicē se atq; Criticū pbuit in adnotādis atq; iudicādis poetis:qđ & Lueiliꝰ,& Horatiꝰ Flaccꝰ fecerūt.Fuisse alterū Volcatium constat:qui Romę nobilissimus est habitus,quiq; ius ciuile Cesellium edocuit. Quod & Caius Plinius commemorat.

PETRI CRINITI PRÆFATIO LIBRI QVARTI DE POETIS LATINIS, AD COSMVM PACCIVM PONTIFICEM ARRETINVM.

A POstea q̄ de his Poetis Cosme Pont.Arretine accurate ac diligēter scripsimus:q summa elegātia,pariq; doctrina hoc munꝰ obierunt:reliquū est,vt de his etiā agamꝰ,q sequētibꝰ seculis ī hac studiorū facultate ingeniū suū excoluerūt.Qua in re seruabimus rationē tēporū : ne qs me ipsum parū diligētē existimet in his oībus adnotādis:q̄ ad inchoatum opus videant ptinere.Neq; potest accidere aliqd mihi gratius aut potius,q̄ prosequi institutū nostrū:qđ a principio adolescētię certis atq; optimis rationibꝰ suscepi:puigilādi ī bonis studiis:eaq; assidue meditādi,q̄ laborē atq; diligētiā nostrā virtuti atq; posteritati cōmēdēr. Sed hęc alias trāsigemꝰ:illđ abs te rogatū atq; imperatū magnopere volumus p tuo erga me animo atq; optima volūtate:vt Maximi Tyrii oratiōes(quas ī latinū sermonē pauloante ex gręco cōuertisti)ad nos aliqn̄ mittas.Maiora eñ ac lōge grauiora īdies agitamus,q̄ mature ad frugē pducētur diis bn̄ volētibꝰ.Interim ad Statiū Papiniū & reliquos poe-

tas accedemus:quo cumulatius absoluamus hãc partẽ:& simul pleniori officio ingeniis cõsulamus.Neq̃ te latet magnũ prouentũ poetarũ extitisse his tẽporibus: vt Caius Plinius refert.

Pul.Statius Papinius. Caput.LXVI.

PVblius Statius Papinius inter poetas heroicos relatus,haud ignobili ge- B
nere ortus est.Quidã scribũt maiores eius oriundos Epiro:diuq̃ versatos Sellis nõ sine cõmẽdatione ingenii atq̃ probitatis. Patrẽ Papiniũ habuit:q̃ ob insignẽ eruditionẽ,egregiasq̃ virtutes ciuitate Neapoli donatus est, in qua Statiꝰ poeta natalẽ suũ habuit.Quæ res cũ locis multis indicat̃,tũ illis p̃cipue carminibꝰ:q̃bus Claudiã vxorẽ hortat̃,vt relicta Vrbe,Neapolim se recipiat:quo libertiꝰ atq̃ faciliꝰ animo suo indulgere posset. Primã ętatẽ in studiis literarũ & honestis disciplinis collocauit diligẽtia Papinii patris institutꝰ.Cũq̃ in poetica facultate multũ p̃fecisset:breui tẽpore adeptꝰ est summã celebritatẽ noĩs.Vxorẽ habuit noĩe Claudiã:q̃ ingenio magno fuit:minimeq̃ vulgari doctrina:vt ipse Statius alicubi refert.Quidã falso existimarunt eandẽ esse Pollã Argẽtariã:q̃ vxor Annei Lucani fuit:vt dictum est a nobis cõmodius.Cõposuit multa & varia poemata:de quibus breuiter agẽdũ est.Thebaidẽ libris.XII.quos cõsecrauit Cęs.Domitiano.In hoc opere sequutꝰ est magna ex parte poetã Antimachum:q̃ pari argumẽto maximũ atq̃ operosissimũ opus reliquit.Neq̃ dubiũ est poetã Statiũ ĩ eo absoluẽdo mira solertia vsum & incredibili studio p.XII.annos.Fateturq̃ libere & ingenue se magnopere adiutũ a parẽte suo in pernoscẽda ac describẽda locorũ historia:& a se editũ atq̃ publicatũ iudicio ac monitionibus Iunii Maximi:q̃ p̃ ea tẽpora excelluit magna eruditione & eloquentia.Deinde aggressus est scribere opus de Achille: in quo maiore spiritu ac lõgiori carmĩe parabat exeq̃ gesta illiꝰ atq̃ virtutes:sed p̃ importunũ obitũ minime potuit inchoatũ opus p̃ficere.Quidã existimarũt fuisse ab eo absolutũ:ac maiori ex p̃te amissum iniuria tẽpoꝝ.Syluaꝝ libꝛos q̃nq̃ edidit auspicatꝰ a Cęsare Domitiano: q̃ studiũ poeticæ quãtũ potuit maxime simulauit.In his facile probauit Statius:quãtũ faueret bonis ingeniis:quãtũq̃ amicorũ studiis atq̃ officiis cõcederet.Idẽ tamẽ refert:se diu multũq̃ dubitasse in his libellis emittẽdis:q̃ subito calore & quadã festinãdi.voluptate fluxerũt. De his Apollinaris Sidonius meminit:magnisq̃ laudibus prosequit̃,non modo in epistolis:sed in suis etiam hendecasyllabis,

Non quod Papinius tuus,meusq̃
Inter Labdaicos sonat furores:
Aut cum forte pedum minore rhythmo
Pingit gemmea prata syluularum.

Inter cęteros amicos præcipue coluit Attedium Meliorẽ,Pollium Septimiũ, Stellã Patauinũ, & Marcelliũ Victoriũ:ad quem Fabius Quintilianus libros suos misit de oratoria institutione Cæsar Domitianus tantum studii atq̃ officiorum demonstrauit erga poetam Statiũ:vt eum, quandoq̃ susceperit magnifico atq̃ apparatissimo cõuiuio. De quo scriptũ est carmẽ a Statio adiecta laudatione principis:quẽ indulgentissimum vocat. Idem Domitianus donauit eum insigni corona,& aliis muneribus atq̃ dignitatibus honestauit.Filiũ amisit:cum in tenera ætate esset,cuius acerbum interitum defleuit pater modestissimꝰ lõgiori carmine:vt habetur eo syluarũ libro:quẽ Abascãtio misit.Minime dubiũ est periisse Statium prouecta ætate:vt grãmatici nostri testantur.Neq̃ inclinat animus:vt verum esse existimẽ:quod a quibusdã scribit̃:fuisse illũ stilo præacuto occisum a Cęsare Domitiano:cũ tam diligẽter,tãq̃ officiose multis ac variis poematis blandiatur principi in extollendis atq̃ assidue celebrandis illius officiis. De Statio Cæcilio(qui nobilissimus habitus est inter Comicos)diximus suo loco.

Silius Italicus. Caput.LXVII.

SIlius Italicus poeta Heroicus ex Hispania oriundus tradit̃,deducto genere ab C
Italica Vrbe nobili,vñ cognomen reportauit.Sed Romæ natus est(vt credit̃) atq̃ etiã educatꝰ.Neq̃ obscura fama est,principio adolescentiæ præ se tulisse optimã indolẽ capiendis literis:cũq̃ studio & diligẽtia vehementer præstaret: breui consequutus est,vt Romę haberetur inter p̃cipuos oratores. Nã magna solertia,& incredibili cura conatus est exprimere Marci Tullii eloquẽtiã , quẽ præ cęteris oĩbus sibi proposuerat ad imitandũ.Sub Imperatore Nerone dicit̃ famã suã læsisse accusatis atq̃ insimulatis nonnullis apud sęuissimũ principẽ.Cũ Vitellio gessit se prudẽter & egregia vitæ honestate.Mox factꝰ est Asię p̃cõsul:ĩ quo manifesto apparuit:quãta modestia p̃-

ſtatet:vt qui eã dignitatem geſſerit ſingulari cõtinẽtia.& integritate maxima.Domitiano Auguſto gratiſſimus fuit,eo authore perductus eſt ad tertiũ conſulatum honeſtiſſimis ſuffragiis. De quo legunť adhuc verſiculi poetæ Martialis:quibus venerationem ſuam profitetur.

Auguſto pia thura,victimaſq;
Pro noſtro date Silio Camœnę.
Biſſenos iubet en redire faſces
Noto conſule:nobiliq; virga
Vatis Caſtaliam domum ſonare.
Rerum prima ſalus & vna Cæſar
Gaudenti ſupereſt adhuc quod optet,
Felix purpura:tertiuſq; conſul.

Caius Plinius permulta refert de poeta Silio in epiſtolis:qua in re minime alienum fuerit particulam ſubiicere: quo facilius atq; cumulatiꝰ percipiatur q̃ elegãti ingenio fuerit atq; ſtudio ſo in proſequendis optimis exẽplis.Plures villas(inquit)poſſidebat:adamatiſq; nouis priores negligebat:multũq; vbiq; librorum,multũq; ſtatuarũ,multũq; imaginũ:quas non habebat modo,verũetiam venerabať: Vergilii ante omnes,cuius natalẽ religioſius q̃ ſuũ celebrabat:maximeq; Neapolim:vbi monumentũ eiꝰ,adire vt tẽplũ ſolebat.Opus cõpoſuit libris.XVII.de bello Punico Secundo non vulgari neq; abſurdo carmine:etſi illđ maiore cura(vt traditur)q̃ ingenio perfecit.Præcipue Maronem imitatus eſt:cuius ingeniũ atq; feliciſſimã maieſtatẽ admirabatur in deſcribẽdis carminibus.De hoc poemate Silii Valerius Martialis ſic refert.

Silii Caſtalidum decus ſororum
Qui periuria barbari furoris
Ingenti premis ore:perfidoſq;
Faſtus Annibalis:leueſq; Pœnos
Magnis cedere cogis Aphricanis:
Noſtris ocia commoda Camœnis.

Complura leguntur apđ eũdem Martialẽ de laude ingenii atq; optimę eruditionis Silii:q̃ hoc loco p̃termittimus.In agro Neapolitano p̃diũ habuit:in quo cũ frequenter eo ſecederet:maxĩa animi voluptate cõſueuit ſuum ociũ trãſigere.Neq; dubiũ eſt eũdem ad extremã pene ſenectutẽ deueniſſe,vt q maior ſeptuagenario vitã finierit:nã morbo detẽtꝰ inſanabilis claui,ſingulari conſtantia obitũ p̃poſuit.Felix p̃pemodũ ac beatꝰ vſq; ad extremũ diẽ : vt copioſe relatũ eſt a Plinio in epiſtolis.

C.Val.Flaccus Setinus. Caput.LXVIII.

C.Valerius Flaccus Setinus inter eos qui heroica decantarunt:poeta multorũ iudicio admirandus, Patauinus fuit iuxta Aponũ natus:vt a veteribus traditũ eſt,q ſcribũt eius patriã fuiſſe maxime inſignẽ natalibus Liuii, Stellæ,& Val.Flacci.Itaq; hunc ipſum Val.Martialis laris Antenorei alũnũ appellauit Alii Setinũ crediderũt ex Setia Campaniæ Vrbe:quę haud procul a Velitris fuit.vnde in magno precio habita ſunt Setina vina:vt ab antiquis ſcriptoribꝰ relatũ eſt. Et mirũ.videri debet quãto ſpiritu Flaccꝰ inſurgat,quãtaq; ingenii felicitate in ſcribendo carmine pręſtet.Hic eſt ille Valerius Flaccus:in cuius obitu multũ fuiſſe amiſſum,queritur Fabius Quintilianus in libris ad Marcellum Victorium.Extant ipſius octo volumina de Argonauticis:quod opus dicatum eſt Cæſ. Domitiano:vel(vt alii volunt)patri Veſpaſiano: quoniam ſic ad eũ ſcribat in ipſa præfatione operis.

Eripe me populis:& habenti nubila terræ
Sancte pater:veterumq; faue veneranda canenti
Facta virum:verſam proles tua pandit Idumen:
Nãq; potes,Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentemq; faces:& in omni turre furentem.

Scripturus erat multo plures libros:niſi mors intẽpeſtiua eum nobis eripuiſſet. Videtur aũt in illis(qui ſuperſunt)Apollonium Rhodium non tantũ argumento operis exp̃ſſiſſe: ſed etiã ſingulis quãdoq; carminibus.Atacinus quoq; Varro pari titulo cõpoſuit libros de Argonauticis,quod alibi notauimus.Idem Flaccus inter amicos habuit Secundũ: Maternũ:Stellã:& Val. Martialem:qui ad eum ſcribit:eruditionemq; illius magnopere extollit.Conſtat hũc mediocri cenſu ac pene tenui fuiſſe,& prędium poſſediſſe exiguum,in quo(vt Martialis refert) muſarũ curas reponeret.Itaq; Martialis idem libere illum monet,vt relictis muſis atq; ocio,malit in fo

ro & cauſis agendis verſari,qm̄ Poetaꝝ ſtudia parui admodum cēſerent: vt his verſib⁹ patet.

O mihi curarum preciũ non vile mearum
Flacce Antenorei ſpes & alumne laris,
Pierios differ cantuſq; choroſq; ſororum.
Æs dabit ex iſtis nulla puella tibi.
Quid tibi cum Cyrrha?quid cum Parmeſſidos vnda?
Romanum propius,diuitiuſq; forum eſt.
Illic æra ſonant.

Habuit Flaccus puerum in deliciis:quem Amazonicum quidã appellant. eius formã,indolem,atq; venuſtatem Martialis proſequitur eleganti epigrammate.De alio Flacco(q epigrãmata ſcripſit)ſuo loco diximus.

Decius Iunius Iuuenalis. Caput.LXIX.

Decius Iunius Iuuenalis patria fuit Aquinas. Quæ res non modo percipit ex inſcriptione veterum codicũ:ſed his etiam verſibus: qui ſub perſona Vmbricii dicuntur. E

Ergo vale noſtri memor:& quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino:
Me quoq; ad Eluinam Cererem:noſtramq; Dianam
Conuelle a Cumis.

Natus eſt patre libertino:vt quidam credunt. Alii ab eo inſtitutum:proq; filio habitum dicũt. Tēporibus Domitiani principis floruit:etſi ad Neruæ ac Traiani ætatem peruenit. qđ indicatur multis atq; variis locis:pcipueq; hoc carmine.

Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum.
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit:cum iam celebres notiq; Poetæ
Balneolum Gabiis:Romæ conducere furnos
Optarent.

In hoc em̄ gratulat̄ Neruę,q inter alios principes maxime pſtaret ſummis officiis atq; effectibus in proſequendis atq; honeſtandis diſciplinis. Quidã putarunt referendum eſſe ad Cæſ. Domitianũ q magnopere ſimulauit ſtudiũ Poeticę,vt authores ſunt Tacitus & Suetonius. Frontonē grãmaticũ primo audiuit:ſummaq; diligentia ab eo dicitur inſtitui⁹. Qui Romę docuit illis tēporibus magna celebritate nominis,vt Gellius teſtat̄. Deinceps probauit ingeniũ ſuum in foro & cauſis agendis. In quo magis videtur elaboraſſe pro veteri cõſuetudine declamãdi:q̃ vt verſari diu vellet in eo ſtudiorũ genere. Neq; deſunt q referant eruditum fuiſſe Iuuenalem præceptis atq; inſtitutionib⁹ Quintiliani:q per ea tēpora maxime excelluit inter cæteros rhetores. Verſatus eſt maximo ſtudio in ſcribendis Satyris:ſecutus exemplũ Lucilii,atq; Horatii. Qua in re haud mediocrē laudē adeptus eſt iudicio eruditorũ:cõpoſitis quinq; voluminibus. In his em̄ facile oſtendit q̃ acrē ſe atq; violentũ præberet accuſandis atq; inſectãdis hominum vitiis:vt q moleſtiſſimo animo ferret corruptos ciuitatis mores. Inter amicos pręcipuo affectu coluit Voluſium Bithynicum & Coruinum. Val. quoq; Martialis plurimũ detulit Iuuenali: ſuũq; ſtudiũ atq; ſingularē beniuolentiã pluribus locis teſtatus eſt:vt his verſibus apparet.

Cum Iuuenale meo:quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?

Quidam grammatici tradunt eundem acceſſiſſe ad vltimam ſenecturē:& in remotiſſimã ægypti partem miſſum a Cæſ. Domitiano ſub prætextu demandatæ dignitatis:ibiq; ſenio cõfectũ ac nimio vitæ tedio periiſſe:quod ego nondum reperio apud eos authores:qui pro receptis ac fide dignis habentur.

Aruntius Stella Patauinus. Caput.LXX.

Aruntius Stella nobili genere natus eſt familia honeſta & conſulari. In qua ſeruato a maioribus ordine perpetuam dignitatem retinuit. Id ſatis colligitur ex F his verſibus Poetæ Papinii.

Clarus de gente latina
Eſt iuuenis:quē patriciis maioribus ortũ
Nobilitas gauiſa tulit, præſagaq; formæ
Protin⁹ e noſtro poſuit cognomina cœlo.

Val.Martialis oriundum Patauio refert, cum scribit Aponi regionem magno precio haberi ob natalem Liuii,Stellæ,ac Flacci.Claruit aūt per ea maxime tēpora,quibus Flauii Cæsa. Romæ imperarunt:tantūq; scribendis carminibus dicitur pstitisse:vt inter optimos Poetas habitus sit in poematis absoluendis:vt satis testatur Martialis & Papinius: qui eūdem Stellā clarissimum Poetam vocat.Violantillam puellam Neapolitanā cum vehementer diligeret: impetratis nuptiis vxorem accepit.De quibus complura legūtur apud veteres.Martialis eā appellat Ianthidam græco nomine.Idem Stella vsus est magna familiaritate cum Iulio Secundo & Val.Martiale.Papinius vero tanti fecit ingeniū atq; eruditionem Stellæ,vt minime dubitauerit dicate illi sua poemata:eiusq; laudes & epistolis & carminibus editis prosequi. Inter alia q̄ dicuntur a Stella composita,elegię ponuntur,& opus de Asteride.Sed in primis laudaē eiusdē poema de interitu Columbæ.Quod a Martiale præpositum est Catullianis versibus de passere Lesbiæ.sic enim refert.

Stellę delicium mei Columba,
Verona licet audiente dicam,
Vicit maximi Passerem Catulli.

Quantum præstiterit in Vrbe publicis dignitatibus atq; honorib⁹,satis explicatur a Papynio in syluis.Non enim prætor tantum creatus est:sed etiam Duumvir:quocirca magnam gratiā singularemq; commendationem suæ virtutis reportauit.Hæc sunt quæ legimus de poeta Stella in veterum commentariis.

M.Valerius Martialis. Caput.LXXI.

G M.Valerius Martialis genere Hispanus fuit,Bilbili natus haud ignobili oppido Celtiberiæ:vt veteres auctores tradunt:& ipse Martialis cum pluribus locis demonstrat:tum maxime his versibus ad Licianum municipem suum.

Vir Celtiberis non tacende gentibus,
Nostræq; laus Hispaniæ,
Videbis altam Liciane Bilbilim
Equis & armis nobilem.

Sub primam ętatem profectus est ad vrbem Romam : quo facilius in literarum studio versari posset: suūq; ingeniū erudire.Sed cū agendis causis minime se idoneū videret,omnem operam atq; diligentiam retulit ad scribenda epigrammata:in quibus magnopere excelluit iudicio veterum.Maxime autem valuit in promerendis sibi atq; conciliandis hominum studiis:adeo vrbanitate & salibus pstitit.Relata sunt a C.Plinio permulta de ingenio & eruditione Val.Martialis:quibus satis colligere possumus quanti fecerit hunc ipsum poetam,quantūq; illius versibus oblectari consueuit.Sic eīn scribit.Fuit Martialis ingenio acri,& qui plurimum in scribēdo & salis haberet & fellis:neq; candoris minus.Itaq; minime mirati oportet : si Ælius Verus Impe.(q Cæs.Hadriano gratissimus fuit)solitus est singulari affectu prosequi lepores atq; iocos poetæ Martialis:suumq; Vergilium vocare.Neq; dubium est illum Romæ publicis honoribus ornatum atq; honestatum fuisse.Nam equestri dignitate donatus est,& pratura, & iure trium liberorum:vt ipse de se testaē.Libros.XII.epigrāmatum cōposuit miro ingenio,& singulari vrbanitate:quibus adiecit Xenia & Apophoreta libellis duobus absoluta.In his secut⁹ est Marsum poetam,Pedonem,atq; Getulicum:quorū exemplo seipsum tuetur:ac lasciuā verborum licētiā excusat. Valerium quoq; Catullum & Licinium Caluum plurimi fecit:q in hoc scribendi genere insignes habiti sunt.In duodecimo libro Neruæ atq; Traiano Impera.blanditus est dānatis tēporibus Domitiani Cæs.Ad eundē refertur spectaculorū liber:q extra ordinē aliorum habetur a nostris grāmaticis:vt vetusti codices probant.Inter amicos pcipue habuit Stellā Patauinū , Decianum,Silium Italicum,Val.Flaccum,Parthenium,aliosq; cōplures.Ad quos sępenumero scribit.Stertinius vir clarissimus(quē Martialis mutato nomine Auitū appellat)tantū concessit ipsius ingenio atq; doctrinę:vt viuenti adhuc illi imaginem more veterum in sua bibliotheca posuerit.Postremo cum Martialis foret prouectior,tedio rerum vrbanarū affectus in patriā rediit,atq; in natali solo paulopost interiit: non sine lachrymis ac magno mœrore.C.Plinii:vt ingenue testatus est:scripta epistola ad Cor.Priscū.De Gargilio Martiale dicemus suo loco:qui libros composuit de gestis Imperatorum.

Sentius Augur. Caput.LXXII.

SEntius Augur Romæ natus,atq; honestis artibus eruditus,inter eos poetas H cōnumerat:q epigrāmata & poemata scripserunt,Permulta de hoc referunt a Plinio in epistolis:quibus facile colligit quantū præstiterit elegātia ingenii & optimis moribus.Vixit magna familiaritate cum Spurina & Antonino viris grauissimis:maximeq; ab illis pbatus est pπter ingenii modestiā & egregiā vitę pbitatē.Sequut[9] in scribēdis epigrāmatis Val.Catullū & Liciniū Caluum: multaq; cōposuit elegāter & lepide:alia cū bile & stomacho:vt a Plinio refertur,q nō sine magna admiratione solitus est audire Poemata ipsius Sentii.Leguntur adhuc versiculi aliquot: quibus apte explicat:quātū in eo genere valuerit & gratia & salib[9]. Sic eñ scribit ad Pliniū.

Canto carmina versibus minutis
His,olim quibus & meus Catullus
Et Caluus,veteresq;:sed quid ad me?
Vnus Plinius est mihi prior:is
Mauult versiculos foro relicto:
Et quærit quod amet:iuuatq; amare
Illos.Plinius ille:quid Catones?
I nunc:qui sapias amare noli.

Hæc hactenus de poeta Sentio obseruaui.De obitu ipsius nihil legi apd veteres authores.

Vestritius Spurina. Caput.LXXIII.

VEstritius Spurina nobili ac pclara familia ortus inter eos poetas relat[9] est I ab antiquis scriptorib[9]:q Lyrici appellant.Per eadē tēpora floruit,qb[9] Vespasiani Principes rerū potiti sunt.Moribus optimis fuisse tradit:ac domi forisq; magna & excellēti virtute se gessisse:nō sine cōmendatione summæ grauitatis ac singularis prudentiæ.Idē Spurina fact[9] est imperator cōtra Breueterū regē.Cūq; illū strenue atq; ingēti animo repulisset,fuso atq; fugato exercitu ferocissimarū gentiū:triūphali statua donat[9] est. Filiū Cocceiū adhuc iuuenē amisit:cui[9] interitū cōstanti animo tulit:vt q humanæ fragilitatis improbitatē optime cognosceret.Poemata ipsius pcipue cōmendantur a Plinio his verbis. Scribunt a Spurina Lyrici versus:& qdē vtraq; lingua & doctissime:mira illis dulcedo, mira suauitas, mira hilaritas:cuius gratiam cumulat sanctitas scribentis. In his secutus est Flaccū Horatiū, cui[9] indolē atq; elegantiam magna felicitate exprimebat. Vixit summa familiaritate cum Iulio Apro & Agricola,q socer fuit Cor.Taciti.Pliniū Secundū vehementer dilexit pπter ingeniū atq; singularem modestiā.Neq; dubiū est eū ad extremā senectutē peruenisse integris sensibus,validoq; ac vigenti corpore.De sapientia ipsius in rebus gerendis,cęterisq; animi virtutibus complura scribunt a C.Plinio:quæ nos breuitatem præfati magna ex parte omittimus.Celebratur ab antiquis scriptoribus alter Spurina:qui prænūciauit C.Cæsari futurum interitū, eūq; submonuit cauendas sibi esse Martias Idus.

Voconius Victor. Caput.LXXIIII.

VOconius Victor nobili genere ortus traditur.Romę vixit in secundo ordine. K Sed illustrior factus est poeticæ studio.Pręcipue floruit temporibus Hadriani principis: qui ex Italica Vrbe Hispaniæ gen[9] duxit.Idē Voconius sub primā ætatē in foro & causis agendis operā posuit magna laude ingenii sui atq; studiorum.Fuit eñ modestia singulari:& in cōciliandis sibi hominū animis mire efficax:vt relatū est a C.Plinio : qui maxima familiaritate vixit cum poeta Voconio:paribusq; studiis atq; disciplinis diu incubuit. Neq; dubium est eū excelluisse in scribēdis elegis atq; epigrāmatis,vt Martialis testatur:in quibus affectauit veneres ac lasciuā verborū licentiā:vir alioqui probis moribus atq; honestissimis. Quocirca Cæs.Hadrianus,cū permultum cōcederet Voconii poematis,singulari affectu prosequutus est illius memoriā : taliq; carmine decorauit eiusdem sepulcrum.

Lasciuus versu:mente pudicus erat.

Qua in re seruauit veterem legem scribendis epigrāmatis.

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum,versiculos nihil necesse est.

Quod a Lucio Apuleio relatum est.Celebratur apud veteres adolescens Testylus,quē propter egregiā præclarāq; indolē magnopere dilexit Voconius:vt a Martiale scribitur his versibus.

Testyle Victoris tormentum dulce Voconi,
Quo nemo est toto notior orbe puer,
Sic etiam positis formosus amere capillis:
Et placeat vati nulla puella tuo.

L.Paulus Passienus. Caput.LXXV.

L.Paulus Passienus nobili atq; honesta familia ortus equestrem dignitatē a maioribus suis acceptam retinuit.Sed quantū colligere possumus ex veterū monumētis in Vrbe factus est lōge nobilior ob elegantiā ingenii,ac poeticę studiū:in qua magnopere excelluit:vt Plinius & Gelliꝰ testanť. Traditū est eum fuisse oriūdū ex Vmbria eodē oppido,quo poeta Propertius:a quo genꝰ suū deduxit.Præcipue claruit in scribēdis elegis,imitatꝰ Propertiū:cuius gratiā atq; venustatē magno studio dicitur expssisse:vt a Plinio relatū est his verbis.Reddit Propertiū in primis:elegos eiꝰ in manꝰ sumpseris:leges opus tersum,molle,iocūdū,& plane vt Propertiū.Idē Passienus non tantū in elegia versatꝰ est:sed ad poemata & Lyricos ingeniū suū cōuertit in quibꝰ Horatio Flacco magnopere accedebat.Inter cæteros amicos pcipue coluit Iulium Celsinū,Gelliū,& Caiū Pliniū:q omni officioꝝ genere singulariq; diligētia Passienū fouit.Hic est ille Paulꝰ Passienꝰ:quē Gelliꝰ vocat in Atticis noctibꝰ poetā doctissimū. In agro Vaticano pdiū habuit,in quo magna cū voluptate versari i studiis,& de literis agere cōsueuit:vt a Gellio scribiť:q Pauli erudirionē atq; poemata pluribus locis cōmendat.Hæc sunt q̄ de hoc poeta apud veteres obseruauimus.

T.Annianus. Caput.LXXVI.

M.Annianus per eadē tempora,floruit:qbꝰ Cęs.Hadrianꝰ ad Imperiū ascitus est. Traditur fuisse lepido ingenio maximeq; vrbano:vt veteres grāmarici satis testanť.Fescēninos versus cōposuit variis iocis atq; salibus refertos. Nā in his liberā iocorū lasciuiā ac festiuā procacitatē admittebāt:sumpta origine ab vrbe Sabinoꝝ:vñ inditū est nomē.Ausoniꝰ poeta de Anniani Fescenninis meminit in excusanda petulantia sui carminis.Neq; eñ sunt accusanda(inquit)ea poemata:q̄ pruritū mouent:q; in carminibus lasciuia cōmendať, in moribus grauitas. Grāmatici veteres persępe citant eiusdē versiculos:qbꝰ haud dubie apparet Annianū ipsum inter eos poetas iure optimo cōnumerari:q & ingenio & doctrina pstiterint. Sūma familiaritate vsus est cū Gellio & Erutio Claro,vt habeť apud eūdē Gelliū:q Annianū poetā vt elegantissimū atq; vrbanissimū celebrauit.

M.Marullus. Caput.LXXVII.

M.Marullus Mimorū scriptor habitus est:per ea tēpora Romæ vixit.qbus Cęs. Antoninꝰ rerū potireť:q p instituto vitę ac pfessione studioꝝ vindicauit sibi cognomē philosophi.Itaq; minime mirū est si ea tēpestate oēs bonæ disciplinę maximū incrementum acceperint auspiciis & fauore optimi principis. Cōmēdať Marulli ingenium atq; eruditio ab antiquis grāmaticis in cōponēdis mimis:in quo genere scribendi claruerunt apđ latinos Deciꝰ Laberiꝰ,Publius,Lētulꝰ,& alii pmulti.Relarū est a Iulio Capirolino, tantum animi atq; libertatis fuisse in hoc poeta:vt minime veritus sit notare principes ciuitatis : ac noīatim suis carminibus pstringere.Et inter alios diciť accusasse Cęs.Antoninū:psentēq; ac spectātē rephēdisse:q; eos viros potissimū ad ampliores dignitates promouisset:qui infames vulgo habereť adulteriis Faustinę vxoris.Palāq; est nominatum ab eo fuisse Tertullū hoc versiculo.

Ille iam tibi dixi Tertullus dicitur.

Seruius grāmaticꝰ persępe meminit de fabulis huiꝰ poetæ,referēs peturbanū dictū Marulli cōtra nequā parasitū:Tu vt Hector ab Ilio nō recedis.qđ in puerbiū venit Diuus quoq; Hieronymus inter mimographos authores hūc poetā enumerat:cū de Philistione & Lentulo agit in Apologia cōtra Rufinū.Celebratur alter Marullus apud Valetiū Martialē:de quo nihil dicēdum est hoc loco.

Aulus Serenus. Caput.LXXVIII.

AVlus Serenus inter poetas Lyricos relatus est ab antiqs grammaticis: in quo genere apud latinos pcipue claruerunt Horatius Flaccus , Cæsius Bassus: & alii plures.Traditum est de hoc Sereno:eum fuisse ingenio elegāti & facili ad amores & iocos describendos.Maurus Terentianus cum de eo loquitur,egregiū ac nobilē poetā facit.Poemata scripsit vario & multiplici carmine,vt Hieronymus testať,q eundē inter veteres Lyricos enumerat. Nonius Marcellꝰ:& Martianus Capella pluribus locis citant Sereni poetæ opuscula . Quibus manifesto apparet

illum præstitisse magna eruditione & elegantia. De Quinto Sereno commode a nobis dicetur:seruata temporum ratione:qui libros composuit de remediis morborum.

Vergilius Romanus Comicus. Capur.LXXIX.

VErgilius Roman⁹ p eadē tpa in Vrbe floruit: qbus Hadrian⁹ Cęsar & Antonin⁹ imperarūt.Ingenio pclaro fuit: & antiquitatis maxime studiosus. Scripsit inter alia opera Mimiambos : iu quo genere poematis Gn.Matiū sequut⁹ est poetā vetustissimū. Relata sunt cōplura de eruditiōe & elegātia huius Vergilii a Plinio Secūdo:qui illius Comœdias atq͡ mimiambos magnopere celebrauit:quod iis verbis colligitur.Fecit Mimiambos tenuiter,argute,venuste:atq͡ in hoc genere eloquentissime.Idem Plinius Vergilii fabulas adeo est admiratus:vt minime dubitarit Plautinis atq͡ Terentianis eas adiungere. Fuit enim ī accusandis vitiis ac detestandis acer & violentus:in quo tamen fictis nomiuibus ac psonis est vsus,nō sine gratia & singulari vrbanitate.Inter cæteros amicos præcipue coluit Caiū Piniū:vt ex epistolis illius elicitur.De obitu ipsius nihil apud veteres authores legim⁹. P

PETRI CRINITI PRÆFATIO LIBRI QVINTI DE POETIS LATINIS AD COSMVM PACCIVM PONT.ARRETINVM.

IN hoc extremo volumine opis nr̄i Cosme Pont.Arretine seruatū est a nobis:vt de iis poetis ageremus, qui Antoninoꝝ tpibus vsq͡ ad Theodosiū & Cōstātios Cęs.vixerūt.Neq͡ eñ visum est ptinere ad institutū nostrū,de oībus scribere: declinata Imperii maiestate, bonisq͡ attib⁹ magna ex parte destitutis.Itaq͡ dabūt mihi veniam eruditi hoīes:q cū legēt hos libros:videbūt a nobis referri poetas illos:q re vera paulo ineptiores atq͡ inelegātes haberi possunt: q̄les sunt Iuuēcus,Fortunat⁹,& alii generis eiusdē.In quo moderate me gessi:nā mutata religiōe mutarūt etiā ídolē atq͡ gratiā carminis.Quocirca minime mirari oportet (pcipue cū vniuersa Italia magnis atq͡ variis cladib⁹ cōfecta eēt:distrahētib⁹ eā plurimis populis atq͡ Barbaris natiōib⁹) si antiquoꝝ elegātia atq͡ puritas violata ē:& simul īscitia bonarū literarū atq͡ imperitia succreuit.Nostra vero tēpestate magnope debemus lętari:q͡ ad id accesserūt honestę aç liberales disciplinę: vt aliqua ex parte videanē cū ipa antiqtate cōtēdere.Quā rē facile pbaturi sunt:q Pōtani opa & Marulli paulo attēti⁹ plegerint: nam vterq͡(nisi ego forte hac ī re decipior)ī suo gñe absolut⁹ haberi debet. Sed minime par ē: de iis facere iudiciū hoc loco:quos nostri hoīes p optimis exēplis agnoscūt:& velut decora q̄dā & illustria monumēta vetustatis admitanē.Nos institutū opus psequamur:capientes pricipiū a Festo Auieno:q pter alia mlta opa q̄ cōposuit,Aratū poetā cōuertit in latinos numeros:vt suo loco a nobis referetur. A

Ruffus Festus Auienus. Cap.LXXX.

RVffus Festus Auienus poeta erudit⁹ & elegās p eadē tpa floruit qb⁹ Cæs. Dioclitian⁹ Impator est appellat⁹:q̄ res cū multis aliis argumētis colligitur:tū ex cōmētariis diui Hieronymi:q(cū loquiē de Arati Phęnomenis) Auienū refert paulo ante iu latinū ea cōuertisse post M.Tulliū atq͡ Germanicū.Quidā putāt fuisse illū gñe Hispanū:sed hoc mihi nō satis cōpertū est in tāta terū obscuritate.Illud minime dubiū est:eū magna doctrina ac multiplici rerū sciētia pstitisse.Nā pter opus Arati(quo maximā laudē adept⁹ est)cōposuit etiā librū de orbe terrarū iis versib⁹:quos vocāt hexametros:imitat⁹ Dionysiū græcū poetā.De maritimis quoq͡ scripsit Iābicis versib⁹:intactū opus latinis ígeniis,tātęq͡ difficultatis:vt diu multūq͡ sibi elaborādū fuerit in eo absoluendo.De hoc poemate sic idem Auienus refert: B

Laboris autem terminus nostri hic erit:
Scythicum vt profundum,& æquor Euxini sali
Et si quæ in illo marmore insulæ tument,
Edisserantur:reliqua porro scripta sunt
Nobis in illo plenius volumine
Quod de orbis oris,partibusq͡ fecimus.

Pluta in hoc ope inseruit ex variis atq; recōditis authorib⁹.pcipueq; sequut⁹ est(vt ipse te stat) Hecateū Milesiū,Hellanicū Lesbiū,Philonē Atheniēsem,Pausimachū,Euctemū,Cleonē Siculū aliosq; pmultos:vt ptermittamus Annales Punicos,a qbus cōplura accepit.Neq; desunt:q existimēt fuisse alia cōposita ab eodē Auieno.Serui⁹ qdē grāmaticus(cū de come tis differit)Auienū scribit fecisse Vergilianas fabulas Iābicis versib⁹:& historica qdā ex libris Liuianis.Qua ī re nō satis habeo exploratū,an hęc ad eūdē sint referēda: etsi ratio tēpoꝝ maxime cōgruit.Inter amicos pcipue coluit Myrmeciū Flauianū virū clarissimum & pbum:cui⁹ virtutē atq; pbitatē magnope cōmēdat dicato illi volumine de maritimis.Hęc sunt q̄ legim⁹ de hoc Auieno apud veteres authores.De Auieno poeta gręco(cuius legūt epigrāmata) nihil dicēdū est hoc loco.

Alphius Auitus. Caput.LXXXI.

C Alphius Auitus poeta illustris est habit⁹:vixit iisdē pene tēporib⁹qbus Cęs. Cōstātii pstiterūt.Quę res abunde colligit ex Mauro Terētiano: qui poetā Septimiū atq; Alphiū Auitū inter recētiores cōnumerat.Sunt q putēt illū fuisse Carthaginēsem:in quo desideramus authores.Ingenio elegāti fuit,& componendis carminibus accōmodato.Inter cętera quę dicitur scripsisse,libros fecit qui inscripti sunt Excellentium.In iis perpetuo est vsus dimetris Iambicis,magna quidem venustate ac pari elegantia,vt grammatici veteres testātur. Qđ etiam satis colligitur iis versiculis:qui adhuc supersunt ex libro secundo Excellentium.

Tum litteratot creditus
Ludo,Phaliscum liberos
Conatus in campi patens
Extraq; muri ducere
Spatiando paulatim trahit
Hostilis ad valli latus.

Maur⁹Terētian⁹psępe citat Alphii poetę carmia:deq; eo sic scribit ī libro de variis metris.

Phaselus ille quem vides
Plerunq;:nec carmen modo
Sed & volumen explicat.
Vt pridem Auitus Alphius
Conscripsit Excellentium.

Priscianus quoq; de eodem meminit pluribus locis. Hæc sunt quæ de Alphio poeta obseruauimus.De Alphio fœneratore scriptum est ab Horatio,& Iunio Columella.

Septimius Afer. Caput.LXXXII.

D Septimi⁹ natiōe Afer īter eos poetas relat⁹ est,q poematis scribēdis operā atq; studiū posuerūt.De hoc mētio habet cū apđ alios:tū apud Maurū Te rētianū:q per eadē tpa ppemodū floruit:vt apte indicauit his versibus.

Qui multos legere negant hoc corpore metri
Romanos aliquid veteres scripsisse poetas.
Dulcia Septimius qui scripsit opuscula nuper
Ancipitem tali cantauit carmine Ianum.

Quibus colligitur compositum fuisse hymnum a Septimio de laudibus Iani.Neq; alienum fuerit et⁹ versus aliquot subiicere:quo facili⁹ iudicari possit de ipsi⁹ īgenio atq; eruditiōe.

Iane pater,Iane tuēs, diue biceps,biformis,
O cate rerum sator:o principium deorum:
Stridula cui limina:cui cardinei tumultus
Cui reserata mugiūt aurea claustra mundi.

In hoc carmīe imitat⁹est poetā Callimachū:q īter cętera opa elegātissime scripsit hymnos deoꝝ:eoq; genere metri vsus est.Legunt alia plura eiusdē Septimii:quales sunt hi versiculi de Agello.

Inquit amicus ager domino,
Si bene mi facias memini.
Pinea brachia cum crepitant
Audio canticulum Zephyri.

Itaq; cū vteret vario ac mltiplici gńe carminū:vocauit suos libros opuscula. Inter cęteros authores q hoc noīe appellati sunt,pcipue cōmēdat⁹ est ab antiqs Septimi⁹ historiarū scriptor:q de gestis Imperatorū libros cōposuit.

T.Calphurnius siculus.Caput.LXXXIII.

T.Calphurniꝰ natiõe Siculus fuit:vt inſcriptiões veterũ codicũ ꝓbãt. Inter E
eos Poetas relatꝰ eſt:q̃ ſcripſerũt Buccolicũ carmen.In hoc eñ iudicio eru
ditoꝝ magnoꝑe excelluit:cũ gratia carminis:tũ elegãtia & ꝓprietate.Per
eadẽ tẽpora floruit,q̃bus Dioclitianus Cęſ.& Cõſtãtii principes Romanum
Imperiũ moderati ſunt.Quę res manifeſto indicat̃ ex cõmẽtariis Flauii Vo
piſci:q̃ Olympiũ Nemeſianũ celebrat. Ad quẽ poeta Calphurniꝰ ſuũ opus
miſit:vt in vetuſtis exẽplaribꝰ legit̃.Quocirca in magno errore verſant̃:q̃ exiſtimãt eũ fuiſ
ſe ętate Cęſ.Auguſti.Modicis facultatibꝰ vixit.Q̃d ex ip̃o authore ſatis poſſumꝰ colligere.
Neq; deſũt q̃ putẽt de Dioclitiano Impatore ĩtelligi oportere cũ ſcribit ſub ꝑſona Orniti.
Aurea ſecura cum pace renaſcitur ætas:
Et redit ad terras tandem ſquallore ſituq;
Alma Themis poſito:iuuenemq; beata ſequuntur
Secula maternis cauſam qui luſit in vlnis.
Alii hoc ad Numerianũ referunt:qui & ſcribendis carminibus & eloquentia præcipue ex
celluit. Sũt qui malint ſcribere Calpurnium ſublata aſpiratione:ꝙ a Calpo deducat̃ nomẽ
Calpurnii:ſed hoc vt friuolum eſt:ita liberum relinquimus noſtris grammaticis.

Aurelius Olympius Nemeſianus. Caput.LXXXIIII.

AVrelius Olympiꝰ Nemeſiauꝰ Afer gñe,patria Carthaginẽſis fuit: q̃d anti F
quiores codices teſtant̃.Per ea tp̃a in Vrbe floruit:q̃bus Cęſ.Numerianꝰ &
Dioclirianꝰ imperarũt.Quãtũ p̄ſtiterit in cõdẽdis poematis,copioſe rela
tũ eſt a Flauio Vopiſco:q̃ hũc ip̃m Nemeſianũ nobiliſſimũ fuiſſe poetã re
fert:oĩbuſq; coloniis atq; vrbibꝰ magnoꝑe illuſtratũ.Calphurnius Siculus
(de quo ſupra ſcripſimus) arctiſſima beniuolẽtia ꝓſecutꝰ eſt Nemeſianũ:
eiq; dicauit ſuũ carmẽ buccolicũ veluti monumẽtũ ꝓprię diligẽtię atq; optimę volũtatis.
Legunt̃ adhuc eiuſdẽ Nemeſiani æglogę.Quibꝰ manifeſto apparet eũ merito cõmẽdati in
ter p̄cipuos atq; optimos poetas ſui tẽporis. Quocirca veriſimile eſt a Numeriano Imper.
in maximo p̄cio habitũ:q̃ & eloquẽtia,& abſoluẽdis poematis excelluit.Idẽ Nemeſianꝰ alia
plura cõpoſuit.Nã Cynegetica,Nautica,& Alieutica ſcripſit.Ioãnes Boccacius vir,vt illa
tẽpora tulerũt,haud oĩno indoctus,citat Nemeſiani poetę verſiculos.Hæc ſunt q̃ legimus
apud veteres authores de Nemeſiano.

Maurus Terentianus. Caput.LXXXV.

MAurꝰ Terẽtianꝰ natiõe Afer,Patria Carthaginẽſis fuit. Per eadẽ ferme tp̃a G
excelluit ĩ poetica:q̃bus Alphius Auitꝰ,Septimiꝰ,Petroniꝰ Arbiter,& Au
reliꝰ Apollinaris:q̃ ĩãbicos ſcripſit.Grãmatici veteres ſiq̃ñ citãt Terentia
nũ,ĩter recẽtiores authores referũt:vt apud Seruiũ & Priſcianũ legit̃.Opꝰ
cõpoſuit vario multiplicíq; carminũ gñe de literis,ſyllabis,pedibꝰ,& variis
metris.In quo habita rõne vtilitatis oẽm prope gratiã cõtẽpſit:& cũ valde
laboraret in ſcribenda atq; explicanda varietate carminũ:minime alienum exiſtimauit ab
officio eruditionis:ſi eorum poetarũ exemplis vteretur: qui ſuis prope tẽporibus aliquid
ſcripſiſſent:vt Alphii Auiti,Septimii,atq; aliorum.quod his verſibus ingenue profitetur.
Non equidem poſſum tot priſcos noſſe poetas
Vt veterum exemplis valeam quæ tracto probare.
Maurus item quantos potui cognoſcere Graios,
Quorum pręcipue ſtudiis pars maxima conſtat:
Nemo tamen culpet:ſi ſumo exempla nouella:
Nam melius noſtri ſeruarunt metra minores.
Neq; dubiũ eſt ip̃m Terẽtianũ ad extremã ętatẽ ꝓueniſſe:& ĩ hoc oꝑe cõdẽdo ita verſari ſo H
litũ:q̃ſi aĩm tali ſtudioꝝ officio recrearet:ſeniũq; ſuũ molliouribꝰ curis trãſigeret.De hoc Te
rẽtiano Auguſtinꝰ etiã meminit referẽs illiꝰ verſiculũ de Marco Varrone. Vir doctiſſimꝰ
vndecũq; Varro.Q̃ꝫ habuerit filiũ noĩe Baſſũ,& Nouatemũ generũ, facile colligit̃ ex ip̃ſis
Terẽtiani carminibꝰ.

Cl.Claudianus Alexãdrinꝰ. Cap.LXXXVI.

CL.Claudianꝰ poeta inſignis Arcadii & Theodoſii tẽporibꝰ floruit. Patria
fuit Alexãdrinꝰ nobiliſſima vrbe Ægypti.Quidã Florẽtinũ faciũt,parũ di
ligẽter obſeruãtes veterũ cõmẽtarios.Authores gręci,q̃ de poeta Claudia
no meminerũt,Alexãdrinũ appellãt.Cui ſniĩę idẽ author aſtipulat̃:dũ Ni
lũ ſuũ vocat:vt nihil p̄terea dubitari poſſit ei patriã fuiſſe Alexãdriã.Inge

nio excellēti fuit,maximeq̃ apto ad carmē cōponēdū.Nā & assurgit feliciter: variisq̃ figuris ac sentētiis mirifice delectat:vt videat̃ a natura ipsa īstruct9 ad poeticā facultatē.Veri simile est eū Romę diu versatū:multasq̃ Italię vrbes pagrasse:qd̄ cū alia m̄lta testant̄:tū hi versus quos de Balneis Aponi cōposuit.Opa illi9 satis nota sunt:sed p̄cipuā laudē iudicio multoꝝ sibi vindicat iis carminib9:qb9 pricipes viros sūmis laudatiōib9seu panegyticis extulit.De raptu Proserpinę libros q̃tuor scripsit:eosq̃ ad Florētinū misit:veluti monumētū suę beneuolētię atq̃ optimę volūtatis.Nā cū eo arctissima familiaritate cōiūct9 vixit.Praetereo eiusdē poemata,ep̄las & epigrāmata:in qb9 de Nilo,de Phœnice:de Magnete,de Crystallo,de Balneis Aponi,de Torpedine,de Gallicis mulab9,deq̃ aliis m̄ltis apte & elegāter carmē descripsit.Augustin9& alii veteres plurimū cōmēdarūt īgeniū atq̃ eruditionē Claudiani:referētes illi9 versus de laude & victoria pricipis Theodosii cōtra Eugeniū Gallorū Regē.Cōstat eñ Theodosiū ip̄m parua manu cōtra ingētes Barbaroꝝ copias dimicasse:caesisq̃ magna ex p̄te hostib9 clarissima victoria potitū:nō tā suis auspiciis,q̄ ope & p̄sidio obortę tēpestatis,sęuiētib9vētis cōtra hostiū aciē.Quocirca sic Claudian9elegātissime scribit.

Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduersas acies:reuolutaq̃ tela
Vertit in authores:& turbine reppulit hastas.
O nimium dilecte deo:cui fundit ab antris
Æolus armatas hyemes:cui militat aether:
Et coniurati veniunt ad classica venti.

Idem Claudianus magna veneratiōe coluit Probū,Probinū,& Olibriū viros cōsulares. Gēnadium p̄terea,Honoriū,Stilicōnē,ac Malliū Theodorum singulari studio & īcredibili diligētia p̄sequitur:testatus officium suum libellis a se cōpositis de illorū laudib9.Haec sunt quae de poeta Claudiano obseruauimus.De obitu ipsius nihil apud veteres authores legimus.De Claudiano Mamerco(qui libros de anima scripsit) commode a nobis dicetur.

Decius Ausonius Gallus. Caput.LXXXVII.

I DEcius Ausonius genere Gallus,patria Burdegalensis fuit.Quae res aperte indicatur:cum locis plutibus:tum pręcipue his versibus.

Burdegallia est mihi natale solum,
Vbi mitis est cœli clementia.

Vixit,vt cōstat,imp̄ratib9 Valētino & Valētiniano Augustis.Quib9 magnop̄re acceptus tradit̄ ob ingeniū atq̃ excellentē doctrinā.Sed lōge nobilior factus est sub Gratiano Cęs.quē in latinis literis atq̃ honestis disciplinis magna diligētia erudiuit:vt paulo post dicemus.Parētē habuit noīe Ausoniū,p̄fessiōe medicū:multisq̃ ac variis honoribus illustratū.Qd̄ ipse poeta Ausonius testat̄ eo carmine:quo pietatē suam p̄fessus est in deplorando obitu patris.Quidā imperitissime faciunt:q ad hūc poetā referunt:q̄ ad patrē Ausonii p̄tinent. Cęs.Valentinianus tātū cōcessit morib9 atq̃ doctrinae Ausonii:vt eum praecipue delegerit inter caeteros omnes,q Gratianū filiū instrueret:eiusq̃ ingenium latinis literis erudiret.Quocirca maximā nobilitatē adeptus est:adeo vt paulo mox patrocinio Cęs.Gratiani prouectus fuerit ad consularē dignitatē q̄ honestissimis suffragiis:vt abunde p̄cipitur ex illa nobili gratiatum actione:qua Imperatori optimo & discipulo humanissimo gratulatur.Permulta cōposuit & prosa oratiōe & carmine. Librum epigrāmatū magna ex parte a gręcis poetis acceptū in latinos numeros cōuertit mira elegātia pariq̃ ingenio.Fuit eñ gręce ac latine p̄ritissim9.Itē de iis vrbibus scripsit: quae nobiliores atq̃ clariores haberent̄,vario & multiplici genere carminū.Ex quo poemate q̄dā veluti fragmenta adhuc legunt̄. Puellam nomine Bissulam multis carminibus celebrauit:admiratus egregiā illius formam singularemq̃ venustatem.De fluuio Mosa:q Lingonū fines p̄tergrediens in Rhenum influit.In quo maximā laudē (vt est author Symmachus) iure optimo sibi vindicauit.Siquidē incredibili elegātia vtit̄ in eo describēdo.Fastorū p̄terea libros absoluit:opus magni laboris ac multarū vigiliarū. A pricipio enim vrbis condite auspicatus est continuato ordine vsq̃ ad suum consulatum:vt iis versibus testat̄.

Vrbis ab aeterno deductam Rege Quirino
Annorum seriem cum Procule accipies,
Mille annos centum,& bis fluxisse nouenos
Consulis Ausonii nomen adusq̃ leges.

Fors erit vt lustrum cum se cumulauerit istis,
Confectam Proculus signet Olympiadem.

Inter amicos pcipue habuit Tetradiū Gallū, Paulinū poetā, & Hesperiū: quorū studiū atq̄ beniuolentiam plurib⁹ ac variis eplis testat̄. Symmachus aūt vir Cōsularis & apprime do ctus tātū poetę Ausonio detulit: vt assertū ab eo sit, neminē esse omniū mortaliū: quē in of ficio amicitię illi cōpararet. Extāt adhuc epistolæ ipsius Symmachi velut optimi testes tā mutuę, tāq̄ singularis inter se necessitudinis. Neq̄ dubium est eūdē Ausoniū īter Christia nos relatum: qđ illius opa multis locis demōstrāt. De obitu ipsi⁹ nihil certi habetur ex ve terū lectione. Etsi quidā tradūt nonagenarium periisse. In quo magno errore decipiuntur: cum id ad parentem Ausonii pertineat. Damasus Hispanus. Caput. LXXXVIII.

Damasus natiōe Hispanus nobili atq̄ clara familia ort⁹ est: vt veteres scri bunt. Iisdē tēporib⁹ in Vrbe floruit: qbus in scribēda historia nobiles habi ti sunt Paulus Orosius: & Eutropius: qui de rebus Romanis libros plures composuit. Laudat̄ ingeniū Damasi atq̄ eruditio in faciendis carminibus, cū ab aliis mltis, tū pcipue ab Hieronymo: q cōplura opa a se cōposita huic Damaso dicauit. Adeo modestus fuit, tāq̄ excellēti virtute ornat⁹: vt ingē ti studio creatus Romę fuerit pōtifex maxim⁹, repulsis atq̄ iprobatis illoꝝ accusationib⁹: qui noīe adulterii conabant̄ famā atq̄ innocentiā eius insimulare. Plura de poeta Damaso relata sunt apud illos authores: q de gestis Pōtificū scribūt. Poemata edidit nō vulgari ele gātia: & hymnos cōplures: vt Prudēti⁹, Ambrosi⁹, & alii eiusdē ordinis authores. Itē librū de Romanis Pōtificibus soluta oratione: quē ad Hieronymū misit: eūq̄ libere & amice hor tat̄ ad exponēdā atq̄ illustrādā Hebręoꝝ doctrinā. Putabat eī lectionē ipam parū qdē con ferre sine stilo: neq̄ posse aliquem satis pficere in studiis literarū, atq̄ antiquis disciplinis: sine magno ac diligēti vsu scribendi. Neq̄ desunt qui referant ipsum Damasum peruenisse ad extremam senectutē: ac sub Theodosio Augu. periisse: cum octogesimū annū ageret. quod etiam Hieronymus tradit. Iuuencus Hispanus. Caput. LXXXIX. K

Iuuencus poeta natione Hispanus familia insigni maximeq̄ illustri natus est, vt ab Hieronymo tradit̄. Pręcipue floruit Imper. Constantio & Cōstāte. Qua tempestate in eloquentia apud latinos clari fuerūt Tiberianus Naza rius: & Flauius Vopiscus: q de gestis Romanorū principū libros cōposuit. Inter alia poemata q̄ dicunt̄ ab eo edita: scripsit quatuor euangelia hexa metris versibus, qua in re maiori diligētia vsus est in seruanda rerū histo ria, q̄ in demonstranda ingenii sui elegantia. Idem Iuuencus aliquot hymnos fecit: quibus facile indicauit se optime meritum de religione Christiana. Neq̄ dubium est fuisse illū re latum inter sacerdotes Christianos: vt veteres authores testant̄. Diuus Hieronymus alicu bi repetit Iuuenci carmina: eumq̄ vt eruditum & elegantem poetam cōmendat. L

Aurelius Prudentius Clemens. Caput. XC. M

Aurelius Prudentius Clemens in latinis literis magna diligētia pariq̄ stu dio institutus: vt Gennadius & Isidorus testantur: quibus potissimū parē tibus ortus fuerit: haud satis mihi compertum est ex lectione veterum au thorum. Quidam existimant fuisse illum genere Hispanum. Primam æta tem agendis causis posuit: & in ciuilibus officiis versatus est. Deinceps ad maiores, ampliores q̄ dignitates prouectus, ad Præfecturam militiæ perdu ctus est studiis atq̄ suffragio Cæs. Theodosii. Quæ res satis intelligitur cum aliis argumē tis: tum præcipue iis carminibus Prudentii.

Frænos nobilium reximus vrbium:
Ius ciuile bonis reddidimus: reos.
Tandem terruimus militię gradu
Euectum pietas principis extulit.

Legunt̄ adhuc ipsius poemata multiplici ac vario genere carminū cōposita: qbus facile p bari pōt, eum quidē pro cōditione tempoꝝ maxime pstitisse inter Christianos poetas: non modo eruditis verboꝝ figuris, sed etiam grauitate sentētiarū. Sidonius Apollinaris haud omnino cōtēnēdus author in legēdis atq̄ obseruādis antiquis scriptoribus, cum loquitur de poeta Prudētio: minime verit⁹ est illū Horario adiūgere. Pręcipuā laudē cōsecut⁹ est iu dicio doctioꝝ ex eo poemate, quo psequit̄ illoꝝ pbitatē atq̄ cōstātiā q seipsos deuouerunt

pto Christiana religione:cuiusmodi ab eo celebrantur diuus Laurẽtius, Vincẽtius,Romanus,Hippolytus,Cassianꝰ,& alii cõplures.Cõmẽdanẽ ꝑterea eiusdẽ carmina de natali dñi: & gestis & miraculis Christi:de expiãdis animis:de cõflictu vitioꝝ ac virtutũ.Insectatꝰ est acri aĩo,ac plurimis versibus hostes Christiani nominis:maximeq; Symmachum virũ cõsularẽ cuius sententias atq; eruditionẽ lõgo opere accusat.Minime aũt obscurũ est:eũdẽ Prudentium ꝑuenisse ad summam senectutem:ac plurimis dignitatibus ꝑfunctũ ꝑiisse.

Pontius Paulinus. Caput.XCI.

N POntius Paulinus nobili genere natus inter eos poetas referẽ:qui sub Imperio Cęs.Gratiani floruerunt,vt Faustus,Tetradius,& Ausoniꝰ.Burdegalẽsis fuit:ac in poetica facultate magnoꝑe excelluit. Quidam putarũt fuisse nepotem Ausonii:ꝙ eũ grata ac beneuola quadã appellatiõe filium nominet:sed hoc nõ satis cõstat ĩ tã varia & ancipiti rerũ obscuritate.Inter alia opera,scriptũ est a Paulino poema hexametris versibus de regibus ex Suetonio Tranquillo collectis:in quo maximã laudẽ adeptꝰ est:vt ab Ausonio referẽ iis verbis.Coegisti ĩ epitomẽ tres libros Suetonii de regibꝰ tãta elegãtia:solus vt videare cõsecutus:qđ cõtra rerũ naturã est:breuitas vt obscura nõ esset.Legunẽ adhuc q̃dã ipsiꝰ Paulini carmina:in qbꝰ mirifica eruditio & ĩcredibilis elegãtia apparet.Idẽ Paulinꝰ ꝓclaris atq; honestissimis dignitatibꝰ ꝑfunctꝰ est,& ĩter prĩcipes viros atq; nobilissimos habitꝰ. Fuit iisdẽ ferme tꝑibus alter Paulinus Põt . Nolanꝰ moribusq; & singulari cõtinẽtia clarissimꝰ: cuius epl'ę atq; epigrammata vulgo legunẽ.Quidã existimãt eũdẽ esse habẽdũ:parum diligenter considerantes,quantum inter se differant,& ꝓfessione vitæ,& carminum elegãtia.

Licentius Hipponensis. Caput.XCII.

O LIcentius poeta natione Afer,patria Hipponẽsis fuit:qđ aꝑte intelligiẽ ex epistolis Augustini:q hũc ipsum appellat ciuẽ suũ.Etsi Tagasta oppido natus est Augustinus:vt veteres authores tradũt.Qui scribũt de poeta Licẽtio,magnopere cõmẽdant illius ingenium in ꝑquirendis veterũ disciplinis.Cum Augustino versatus est summa familiaritate:eũq; veluti ꝓceptorem suum ac parentẽ magna obseruatione ac reuerẽtia coluit.Referuntur cõplura de hoc Licentio eũ ab aliis multis:tum a Meropio Paulino,qui plurimis carminibus eũ coohortatẽ:vt abdicatis cæteris curis ad illustrandam Christi religionẽ animũ referat,& Augustini exemplũ atq; eruditionẽ prosequatur.Inter cætera,quę dicuntur a Licentio composita,hymnos & epistolas plures descripsit:in quibus satis demonstrat,quantũ teneretur poeticæ studio:q̃q; assiduam oꝑam collocaret in condendis poematis. Leguntur ipsius carmina ad Augustinum : quæ a nostris grammaticis in magno precio habita sunt. Præcipueq; ii versus de Proteo commendantur.

Protea nanq; ferũt veterum commenta Pelasgũ,
Qui dum sollicitis non vult aꝑire futura
Spumat aꝑr:fluit vnda:fremit leo:sibilat anguis:
Captũ aliquãdo tñ in munera patua volucrum.

De probitate ipsius,cæterisq; animi virtutibus ꝑmulta apud Augustinum & Possidoniũ habentur,quæ ob institutam breuitatem omittimus.

Venantius Honorius Fortunatus. Caput.XCIII.

d VEnãtius Honoriꝰ Fortunatꝰ inter Christianos poetas relatꝰ est:& cũ ingenio atq; moribꝰ lõge ꝓstaret,Rauẽnę eruditꝰ tradiẽ:magnaq; diligẽtia ĩ latinis literis institutꝰ.De hoc Fortunato referunẽ ꝑmulta apud eos authores:qui de gestis Gallorũ annales cõposuerũt.Neq; desunt q scribant illũ diu versatũ in Gallia: & ob egregiã eruditionẽ optimũq; ingeniũ Põtificẽ Pictauoꝝ factũ. Plura ac varia opa edidit:qbus ĩgenii facilitatẽ,minimeq; vulgarẽ doctrinã demõstrat.Legunẽ adhuc eius poemata,& hymni cõplures:q magnoꝑe cõmẽdati sunt a nostris grãmaticis.Sed & libros quatuor fecit de gestis diui Martini versibus hexametris:ꝓfatꝰ tali ope se imitati Christianos poetas:vt Alcymũ,Prudẽtiũ,Iuuẽcũ, Paulinum,& alios plures.Idẽ Fortunatꝰ maximo affectu,singulariq; beneuolẽtia ꝓsequutꝰ Gregorium Põtificẽ,Emphronium,atq; Felicẽ:vt alios omittamus.In ꝑuetustis exemplaribus additũ est nomen Clementiani,quod ab his probari poterit qui paulo accuratius antiquitatem perscrutari voluerint.

Faustus Gallus. Caput.XCIIII.

FAustus natione Gallus, patria Vassates: vt qdā referūt: alii Lugdunēsem P
fecerūt: iisdē tēpibus ī poetica excelluit: qb⁹ doctrina & īgenio pstātes ha
biti sunt Boethi⁹, Claudian⁹ Mamercus, & Cassiodorus: q a secretis fuit
Theodorici Impēr. Enodi⁹ & Apollinaris pmultū cōcedūt Fausti poema
tis. q ī iis eruditū se atq īgeniosum pbaret. Scripsit eīm p īstituto Chri
stianę pfessionis Epigrāmata & hymnos de reb⁹ sacris: vt manifesto col
ligit ex epl'is Enodii. Versat⁹ tradit Lugduni Galliæ vrbe: q a Numatio
Plāco cōdita est: vt qdā putāt: ibiq maximā laudē adept⁹ est suę doctrinę. Relatū pterea est
de hoc Fausto: fuisse illū pbis morib⁹: & in accusandis vitiis magna seueritate. qđ etiā Cas
siodor⁹ plurib⁹ locis affirmat. De ipsi⁹ poematis atq doctrina sic scriptū īuenio apud Eno
dium.

In veterum morem pangit noua carmina Faustus,
Et per membra suum desecat arte melos,
Doctus ad incudem verba infabricata referre:
Quosq facit versus terq quaterq probat.

Cōplura alia de poeta Fausto scribunt ab Enodio: q a nobis omittēda sunt. De Fausto Ma
nichęo dicem⁹ suo loco: cōtra quē legunt adhuc multa volumina ab eruditissimo viro Au
gustino composita.

C. Sollius Sidonius Apollinaris. Cap. XCV.

C. Sollius Sidonius Apollinaris genere Gallus fuit. Quidā Burdegalensem Q
faciunt. Ipse vero de se scribens pluribus locis atq epl'is Aruernū se dicit.
Sunt enim Aruerni populi finitimi Eduis īter Celtas cōstituti. Honestis
parentibus & illustri familia ortus est: latinisq literis a prima statim ǽta
te magna diligentia institutus. Nam sub Flauio Nicetio (qui per ea tēpo
ra excellēs grāmaticus habebat) eruditionē accepit: cūq ingenio & indu
stria in psequendis disciplinis magnopere pstaret: breui effecit, vt eos oēs antecederet. q pa
ribus studiis tenebant. Permulta scripsit cū soluta oratiōe, tū vario gñe carminum. Libros
nouē epistolarū, secut⁹ Pliniū Secūdū: vt ipse refert. etsi tali opere magis ingenium pbat Si
donii q iudiciū: vt q pegrinū & Gallicū redoleat: & simul inepta verbo affectatiōe supra
modū laboret. Cuiusmodi accusant a nostris grāmaticis Cassiodorus, Enodius, Fulgenti⁹,
& Claudianus Mamercus. qui violata passim ac disiecta Romani imperii dignitate, minime
seruarūt latini sermonis puritatē. Itaq multo maiorē laudē adept⁹ est ex poematis atq hē
decasyllabis. q in iis multū ingenii sit, atq elegārię minime vulgaris. In iis quoq panegy
ricis cōmēdat: quos Antemio atq Maioriano dicauit viris cōsulatib⁹ atq clarissimis. Idem
Sidoni⁹ magnope dilexit erudito īgenia, sūmisq officiis, ac singulari hūanitate fouit: vt
Lampridium, Tonantiū, Tetradiū: & alios plures. quā rem ipsius epistolę atq epigramma
ta satis ostendunt. De sacerdorio illius cęterisq dignitatibus nihil dicendū videt: quod in
plerisq aliis omisimus: q collocati sunt ab antiquis scriptorib⁹ inter Christianos poetas.

Admonitio operis ad eos qui legerint.

PErfecimus ad hāc diē libros quinq de Poeris latinis. In quibus permultum R
diligentiæ ac laboris nobis collocatum est. nihil enim satis dignum memo
ria effici posse existimo: in quo parum diligenter, parumq accurate sit ela
boratum. Iuuabunt hoc institutum pernoscendæ antiquitatis: libri de grā
maticis, atq oratoribus: qui paulo mox in lucē prodituri sunt diis bene iu
uantib⁹. Nō sum defuturus operi inchoato in asserendis atq approbandis
studiis nostris: ac satis quidē factū existimo ab iis hominibus: qui alicui præclaro facinori ī
tenti cōtēnunt maleuolorū improbitatē: & alienā inscitiā paruifaciūt, pserttim in ea re, in q
munus sustineat iuuādę atq excolēdę posteritatis. Qđ equidē cum diligēter cōsidero, mul
to acrius atq vigilantius persistendū arbitror in pręsidio optimarū disciplinarū: in quib⁹
vniuersam ętatē non sine maxima voluptate consumpsimus, perlectis atq obseruatis vete
rū monumentis. Qz si nulla pręmia sunt in ciuitate nostra cōstituta bonis ingeniis pter
aduersam rerum fortunā, & incredibilē hominū ambitionē: spero tñ fore vt multi gratiam
aliquā sint habituri nostris laboribus: q in tā sæua cōditione studio gradū seruaui: ac re
maxime inclinata minime desperādū putaui. Qđ vtcūq acceptum extimatumq sit in tam
vatio & ancipiti iudicio hominū, haud equidē vehemēter laboro: semel eīm cōstitui hone
stius esse famam pręclaris studiis quęrere: q turpem quæstū malis artibus cōsectari.

FINIS.

Lucceius Veronensis.S.D.Petro Bembo Patricio Veneto.V.Clariss.

MIsit ad me superioribus mẽsibus Cotta noster Poemata Petri Criniti:cupiebam enĩ (vt scis) magnopere ea legere:nõ tantũ quia permultũ delector illius ingenio:sed quoniã ex tuis Epistolis sępe intellexi,quãtũ præstaret nostris temporibus in hoc etiã genere scribendi:in quo perpauci(vt videmus) ęquo aĩo legi possunt:nedũ commendari ab eruditis hoĩbus debeãt.Est enĩ (vt dicitur) rata auis bonus Poeta.Audio complura alia ab eodem Crinito cõposita esse,eaq; haberi cum alibi locis multis: tum Ferrariæ apud Estenses principes. Ego vero quia valde faueo ingeniis nostræ ætatis,nolui abs te desiderari officium meũ: & ob id curaui vti per eos opifices,qui libros formis imprimunt,diligenter atq; accurate excuderentur.Neq; præterea me latet,fore hoc minime ingratum iis hominibus: qui veterũ studia sectanť:ac bonas disciplinas colunt.Quod reliquum est,dabo operam q̃ diligentissime potero,vt cętera eiusdem poemata ad te perferantur,quæ mihi pollicitus est Io. Cotta vir summa fide,atq; excellenti doctrina ornatus. Vale.

PETRI CRINITI POEMATVM LIBER PRIMVS.

Q. Musis dicatus sit reiecta populi inscitia.

MVsis dicatus semoueo procul
Vulgus prophanũ, nec popli ambitus,
Aut liuor nimiũ procax
In me ius sibi vendicat:
Si nõ decora cũ chlamyde arduos
Inter receptus fulgeo principes:
Si nec gemmea pocula
Nostris in laribus nitent:
At iure certo mi chelys aurea
Debetur olim:& per numeros graues
Insignis cithara deus
Me carmen tenerum docet.
Hinc peruirenti texere debitam
Lauro coronam Melpomene cupit:
Qua firmum statuens decus
Vatum me referat chotis.
Seu me reductis vallibus audiat
Faunus canentem candida Nęuię
Colla,& labra corallia,
Quæ me sollicitum tenent.
Seu malim inanes pectoris anxii
Iactate curas:& nimium graui
Detentum laqueo caput
Solati ad citharæ modos.
Vtrũq; doctis carminibus iuuat
Inter morari Pieridum chotos:
Vt vulgi imperium insolens
Ceu ditum fugiam nefas.
Nam quis putabit maius adhuc scelus
Quantum nefandæ plebis inertiæ
Seruire:& petulantiam
Probrosam populi pati?
O sancta vatum pectora:& meis
Certum leuamen barbite questubus,
Q. te suscipio libens
Potrectum Idalia manu?
Tu testis:vt proludat amabilis
Inter verendas Nęuia virgines,
Cum molles choreas agit:
Et blandos reperit iocos.

De sua ęternitate ex oraculo Apollinis.

NVper solutus cum pharetra graui
Pæan resũpsit fatiloquã chelyn,
Occepit inter carmina dulcibus
Vocare musas cantibus.
Vidi per antrum(fas mihi dicere)
Passim moueri Pieridum chotos.
Heu mens recenti pertrepidat metu
Cum sacra Phœbi cogito.
O q̃ verendus crinibus aureis
Ac prænitenti pectine celsior
De me camœnis fata recluserit
Nullis mouenda seculis.
Cœlo receptus cum cithara breui
Cantabo vates:sic placuit Ioui:
Dicam potentes Romulidum duces.
Dicam feroces barbaros:
Cædesq; regum sanguine gallico
Factas,& acri pectore Vandalos.
Addemus armis indomitos Gethas
Viresq; Turcarum graues.
Pridem resolui ferrea vincula
Quis colla regum parca tenax ligat.
Vitabo felix regna Acherontica
Diramq; tartari luem.

Visam Gelones,& iaculo leues
Dacos,& alti brachia Caucasi:
Nil me mouebit degener ambitus
Aut vana plebis gratia.
Liuore maior raptus in æthera
Lustrabo celsas cælicolum plagas:
Et qua refulgens hesperium decus
Incandet alma lampade.
Non me reuinctis pallida crinibus,
Turpiq; luctu Nænia defleat:
Æuo gratus perpetuo fruar
Seclis dicatus posteris.

Ad Auitum,exhortatio ad Virtutem.

VIrtute nil felicius,
Nil clarius sol aspicit:
Auite musarum dec⁹.
Incumbe quod facis:&
gradum
Virtutis erectũ tene:
Nec te labores anxii
Ab instituto flexerint.
Absolue totis viribus
Quod inchoatum dixeras
Haud ille præstat cæteris:
Qui congerendis nummulis
Impallet argento incubans.
Virtus repulsam despicit:
Ridetq; vanos ambitus.
Non fluctuat vento leui:
Nec pallet ignauo metu:
Variamq; sortis aleam
Audax inertem nuncupat.
Vbiq; virtus imperat
Suis decora fascibus:
Et acriter seruat gradum
Immora cunctis casibus:
Ne fastus occupet grauis:
Aut luxus incidat impudens.
Virtus honestat purpuram:
Fiuntq; veri consules:
Verumq; nomen perferunt
Vbi illa successit comes.
Non consul auro & purpura
Sed consulendo præcipit:
Recteq; patriam regens.
Inane nomen,& decus
Vanum est habendum protinus
Se purpuratum vendere:
Ni virtus amplior prius
Circunstet ipsos principes.
Ille est beatus omnium
Cui virtus affuit comes.

Nænia de obitu Laurentii Medicis Viri
Clariss.ad Io.Picum Mirandulam.

SC quis perpetuis constituet
malis
Finem vllum, vt valeam
reddere me mihi?
Pridem sepofui dulcilo-
quam chelym
Et blandos Charitum modos.
Accedunt miseris funera luctibus
Nec quicq̃ superos flectere victimis
Fas est,vt video,sic placitum Ioui,
Qui nutu regit omnia.
Heu noster Medices Italiæ decus
O Pice interiit:væh misero mihi.
Lugete Aonidum qui colitis sacra,
Et qui pro veteri fide
Virtutis precium rite reposcimus.
Nam quis tam rigido pectore barbarus?
Immaniq; animo:quin videat statim
Sublatum columen bonis?
Hic solus patriam consilio graui
Vndantem variis fluctibus extulit.
Nil diram veritus(discite posteri)
Regum sæuitiem & dolos.
Hic se pro pauidis ciuibus obtulit:
Hostilemq; aciem robore pectoris
Perfringens viridi tempora gramine
Cinxit,dum sibi non putat
Parcendum,vt Latio præsidium ferat.
Heu heu q̃ volucri decipimur bono:
Incassumq; pii,vt qui nimio ambitu
Surdos distrahimus deos.
At tu mœsta nouis patria lachrymis
Indulge:nec enim cernere adhuc potes
Quantum mox miseris ciuibus imminet
Fatorum grauis exitus.
Disiecta horrisono marmora fulmine
Templorum,& nimium dira tonitrua
Non frustra exitium terrificis minis
Portendunt patriis deis.
O fallax vtinam mentiar augur:&
Non vero auspicium carmine proferam?
Tu Pice interea desine conqueri:
Et parce imperio Iouis.
Q; si non alius mox aderit deus,
Extinctum Italiæ qui reparet decus:
Et Phœbum cupiat sedibus Aonum
Transferre in latios lares:
Confiste in veteri præsidio tamen
Virtutum:& quod habes auspiciis tuis
Iam partum in tacito contineas sinu
Felix sorte tua fatis.
Nam mitto tot opes ingenii,& sacrum

Fœcundi genium pectoris:& simul
Præclaris animum dotibus arduum,
Quo certum statues gradum:
Sed me sub tenerum tempus adhuc velut
Surgentem viridi robore palmitem,
Cæli sæuities inuida perculit:
Deiecitq; bonam indolem.
Sic decussa iacent brachia viribus
Allisis:neq; posthac animo pari
Audebo ingenium tollere:nec licet
Sperare vlterius mihi.

Ad Auitum.de quiete viuendi.

AVite si beatus esse cōtendis:
Supraq; cunctos ocio frui certo:
Nihil timebis vltimam diē fati:
Animoq; forti lubricam festas fortem.
Vites potentum purpuras velut pestem:
Colasq; semper liberum genus vitæ,
In quo voluptas adsit,& quies mollis:
Blandi lepores,& sodalitas grata:
Delecti amici,candidi,& fides simplex.
Vita est habenda non sclutior luxu:
Non segnis:aue vexata pluribus curis:
Sed in vigenti corpore vigeant sensus.
Ille est beatus qui omnibus vacat curis:
Nec alteri,nec sibi negocium præbet.

De sua quiete post multas calamitates.

SI quis in tantis hominum procellis
Inter & curas,variosq; casus
Gaudet assertor fidei decoram
Carpere vitam:
Huius exemplum sequar expeditus:
Et meos vitæ melioris annos
Liber ad certam teferam quietem
Cultor honesti.
Cautius posthac mea cymba cursum
Acta per syrteis scopulosq; duros
Soluet,& nullos temere insequtur
Æquoris æstus.
Profuit sæuę rabiem Charybdis
Atq; vesanos adiisse fluctus:
Gratior tandem foret vt voluptas
Visere portum.
Integram fessi melius quietem
Sentiunt:blandus pluuiis relictis
Redditur Pęan:nitidumq; lumen
Pandit olympi.

Illud in primis superos precamur,
Vita dum nostrum comitatur æuum
In sacris totum vt liceat camœnis
Ponere tempus.

Monodia de laude Ang.Politiani.

SIren relicto Daunio
Quęrebat vbi consisteret:
Diuq; vagula deuolans
Accessit amnem lassula
Arni fluentis leniter:
Et commota satis,iter
Parabat inceptum sequi.
Sed ecce dum vaga subuolat
Audit repente rem nouam,
Nouosq; numeros,& noua
Carmina canentis Angeli.
Itaq; statim in labra conuolat
Dulci lepore perlita:
Et inquit,hic libet agere,
Hic hic morabor sedulo:
Vbi gratiæ,decor,& venus
Tam blanditer simul canunt:
Carmenq; fundunt aureum.
Tu nunc valebis Daunie.

Ad Faustum,de suis studiis,& iniquitate sui temporis.

EXpertis vt proprias referā tibi carmine curas,
Simulq; nostra gaudia:
Si tamen vlla potest hoc tempore grata voluptas
Soporem adimere sensibus.
Nam quid in Aonidum liceat descendere syluas
Occluso vbiq; tramite?
Additur & nostris hæc ætas ferrea damnis,
Qua mars repressit Pallada.
Officiūq; togæ periit:tantū arma supersunt.
Geruntur omnia viribus.
Iam video instructas acies in bella vocari.
Promuntur enses Martii.
Materiā scelerum struimus:ppriūq; nefandę
Ius additur libidini.
Sic hominū vita assiduo dum fluctuat æstu
Torquetur in dies magis.
Nullus enim variis nouit pręscribere votis
Finem:sed omnes fallimur.
Illum sollicitat fastosæ gloria laudis:
Hunc ambitus vexat grauis.
Ex humiliq; aliqs nūc sūma poccupat audax
Paremq; fatis se putat.
Qui tamē(vt superis libuit)deceptus inani
Aura iocantis aleæ,
Præcipitem sese tradens immergitur vndis:
Nec subleuat pressum caput,

Ast ego non me istis cōmittā Fauste ꝑcellis:
Nec ocio imponam meo.
Et valeāt: quibus atra fames insederit auri:
Sic ipse mecummet habito:.
Inqꝫ dies vitam veluti moriturus in horas
Carpo:& reseruo me mihi.
Atqꝫ vtinā liceat studiorū attingere summā
Quis docta voui pectora.
Interea curas veterum tu Fauste laborum
Rescribe vt altum percales.

Ad Faustum de sylua
Oricellaria.

OLim decorum frondibus sacris nemus
Mones dicādum posteris.
In quo labores Cynthius noster solet
Doctis leuare cantibus.
Non desit vllo tempore salubritas loci,
Mitisqꝫ cæli gratia.
Hinc sat videbis alta Floræ mœnia
Et Fæsulas biuertices.
O q̄ reuiso nobilem syluam libens:
Genio dicatam Palladis!
Libet vagari Fauste per sactum nemus
Dum vernat alta populus,
Et dum virenti sibilat pinus coma,
Amata priscis vatibus.
In astra surgens maximi quærcus Iouis
Protendit alta brachia:
Suberqꝫ iuxta pumicoso cortice
Ramis virescit æmulis.
Illic & alnus blandienti gratia
Intexit vmbris gramina.
Philyraqꝫ mollis præuenustis frondibus
Procrescit in syluæ decus.
Hederę sequaces repitant per arbores:
Viridiqꝫ nexu vestiunt.
Et molliores mutuis amplexibus
Vites maritantur pyris.
Ac dum subinde vinciuntur arctius
Tegunt amores frondibus.
O q̄ virenti fronde syluescit nemus
Cum verna Cypris incalet.
Platanus in altum porrigit lætum caput
Ascita ad vmbræ gratiam:
Mutansqꝫ proprium quotannis corticem
Inter virentes arbores:
Audax renidet cum iuuentam respicit
Velut resurgens lætior.
Neqꝫ hæc rigari postulat dulci mero:
Aut amnium nymphas petit.
Lothos per orbem turbinat comas suas:
Lothos sacrata Cynthio:
Vbi grata me Dryas reuisit,& comi
Lepore alumnum detinet.
Syluā hanc tuetur Curus:& Capripes deus:
Tuentur & satyri leues.
Iuuat videre laureas Daphnes comas
Florēsqꝫ cum baccis suis.
Illic strepentes conqueruntur alites,
Varioqꝫ certant murmure.
Et interim discursitant dammæ leues:
Lepusqꝫ subsilit pauens.
Proludit antris & cuniculus salax:
Syluæqꝫ cultor hinnulus.
Et histrices acuminatis spiculis
Minantur:& tamen placent:
Seu tela vibrant sæuiente prælio:
Seu mitiores lusitant.
Quantum propinqui floret horti amœnitas
Cum consitis abietibus!
Seu te virentes floreis pratis comæ,
Seu cultus hærbarum capit,
Vtcunqꝫ fit parantur illa commoda:
Quæ molliter curas fouent.
Et o beatum:qui sub antiqua ilice
Liuentis expers ambitus
Vel sacra vatum curat:au t dctum
Curis solutior fouet.
Sic ille nil miratur æstus principum
Nec sceptra regum suscipit.
Sed in virenti detinetur gramine:
Et se reseruat posteris.

Ad Mariam Virginem.

ODiua celso prędita lumine
Quæ cuncta nutu sidera temperas,
Descende cælo
Nube reiecta.
Adsis precanti:&Castalium melos
Cum thure sacro suscipias rogo,
Dum vota soluit
Carmine vates.
Suscepta cælo diuiparens nitens:
Felixqꝫ ducis virgineos choros:
Cui plaudit alto
Vertice olympus.

Ad Auitum de Innocentia Vatum.

AEterna vatum pectora mollibus
Mulcētur auris.Nam cithara graui
Phœbus decorem Castalium instruit.
Vates verēdo pectore nobilis
Vel fata pandit,aut tripodes sacros

Grato ac perenni carmine concutit.
Non illum Auitę plebis inertia
Aut insolentes heu animi mouent.
Sed ipse felix perpetuis bonis
Paret Camœnis:& placidam simul
Mentis quietem molliter occupat.
Virtuti amicus,nil reliqua ęstimat.
Hunc sæpe Pallas Gorgonis immemor
Secernit inter prata virentia:
Et fronde sacra tempora vinciens
In alta passim sidera subleuat.
Qui mox receptus Pieridum choris
Depromit audax Palladium melos.
Sic æstuanti liber ab ambitu
Liuotis atri despicit impetum:
Vulgiꝙ luxum,& desidiam procul
Tutus relinquit.Namꝙ Heliconidum
Carmen beatis concipit auribus:
Quo fata rerum perpetuo vigent.

Ad Faustum,de Carolo Rege Francorum cum ad Vrbem tenderet cũ exercitu.

QVid occupatum literis vrges tuis:
Frustraꝙ toties flagitas:
Vt impotentis Galliæ fastum grauem,
Regemꝙ dicam Carolum!
Satis superꝙ Fauste dedimus lachrymis:
Cladem ꝙ nostram luximus.
Et ecce rursus additur malis scelus:
Fouemus ipsi Galliam:
Ac studio inerti opes & omnem militem
Iungimus ad hostilem manum.
Irrepsit altum virus animis Italum:
Ac peruagatur latius.
Vides nefandis vt trahuntur odiis
Pleriꝙ Thuscorum duces.
Et dum vicissim fluctuantes dimicant,
Bacchantur in cædem suam.
Sed interim Carolus ad vrbis mœnia
Cum copiis victor agitur:
Audaxꝙ monstrat militi Romam suo:
Et comminatur patribus.
Intorquet hastam miles in flumen sacrum:
Patremꝙ Tibrim despicit.
O prisca virtus:o senatus Romuli:
An hæc videtis Cæsares!
Vidi mouentem martios fasces Iouem:
Et annuentem Barbaris.
Quantũ hinc maloꝝ,quantũ adest incendii,
Quantum cruoris effluet!
Pœnam rependet innocens Neapolis
Virtutis immemor suę:
Et occidet Aragonię clarum decus
Sic Mars cruentus imperat:
Qui nunc feroces Galliæ turmas fouet
Ridens inertes Italos.
Graue est videre Fauste:quæ fata imperant.
Væh tibi,caue Neapolis.

De Morãdo Hetrusco Luctatore cũ Gallo.

VOcatus a Gallo Morandus ad luctam
Primum modeste congredi recusauit.
Sed postq̃ inertem hunc nominat furens Gallus,
Illic resumens pristinum ferox robur
Hetrusca virtus constitit gradu firmo:
Simul renudat horrida atꝙ setosa
Membra:valentia latera atꝙ compacta:
Et pondus ingens grandium lacertorum:
Firmumꝙ robur & acre pectoris vasti.
Mox in palęstram prodeunt minabundi.
Sed vbi vicissim nexibus catenatis
Accensa virtus excitauit ad palmam:
Subin Morandus comprimit reluctantem:
Vastaꝙ mole pectoris superstantis
Recuruat:ille inflexa colla contorquens
Et victa brachia implicans,iners robur
Luctante nixu dum nouare contendit,
Victor Morandus vrget:ac statim Gallus
Late per antrum sternitur supinatus.

De suo amore in Glyceren,ex Poeta Anacreonte.

CVm sacrum Paphię deæ
Sertis cum roseis paro:
Et inter violas simul
Nectuntur candida lilia:
Raptim cum tremula face
Atrox Idaliæ puer
In me sæuius insilit:
Et in præcordia,vęh mihi,
Illapsus fremit & procax
Me flammis agitat suis:
Quo semper Glyceren bonam
Vesanis ignibus ardeam.

Nænia de obitu Poetæ Marulli Byzantii.

AIn perisse maximum vatem meum!
Num vera Philon nũcias!
Quid audio!quis ausus indignum scelus
Nobis Marulle te abstulit!
O ludicram spem vitæ:& o dementiam
Mortalis impotentiæ.

Vt falsi inani detinemur gaudio:
 Vanasq; iactamus preces.
Sed o deorum imperium:& o necessitas
 Quæ ludis humanum genus:
Celsi tonantis insidens capite altius,
 Superba vinclis æneis
Quæ cuncta nectis:& potenti dextera
 Nostrum repellis ambitum.
En ipse cum meis repulsus victimis
 Falso Marulle dixeram:
Viues beatos atq; candidos dies:
 Viues fauente Cynthio.
Sed o sacrum pectus,quis ille vndantibus
 Te Cęcinæ lymphis dedit?
Quis ille nostris obstitit votis Deus:
 Contraq; tot meas preces
Audax negauit te mihi superstitem?
 O nullibi certam fidem.
An diua Nape filia potens Cæcinæ
 Marulle te mihi abstulit:
Numerosq; nobiles & entheum melos
 Dicauit vndis gemmeis?
Sic tu Marulle deseris dulcem chelyn,
 Vatumq; carmen aureum?
Quis inter aptus Gratias atq; Veneres
 Docte camœnas inseret?
Quis nunc deorũ laudẽ & omnigenũ decus
 Cælestis aulæ concinet?
Quis fronde sacra cinxerit crines suos:
 Regemq; dicet maximum?
Sed frustra inerti lachrymamus nęnia
 Quod arripit fatum potens.

De laude Fr.Gonzagæ Principis illustrissimi Mantuani,cum ad Tarrũ contra Gallos dimicauit

Quis beato carmine tã potens:
 Tãtumq; clara nobilis in dole:
 Aut dote rara polleat ingeni:
 Vt hoc egregium decus
 Cantare Italidum queat?
Qui nuper audax vindice dextera
 Horrẽda victos reppulit agmina
 Gallorum:& idem reddidit Italis
 Antiquum imperium,atq; opes.
 Salue o præsidium & salus.
Tu solus author Barbaricam luem
 Visendus acri ferreus agmine
 Repressti:& inter mille cadentium
 Cædes horrificas virum
 Virtutis retines decus.
Tu præpotentis gloria Mantuæ
 Tarrum cruentas:cæde potentior
 Ferrata sæuæ robora Galliæ
 Perrumpens,simul impetu
 Obtruncans aciem hostium
Non aliter atrox diruit in Gethas
 Gradiuus olim:cum clypeo graui
 Oppressa Thracum fortia pectora
 Contriuit miseris modis
 Sese constituens deum.
Sic tu receptis arduus Italis
 Vindex nefandi vincula seruiti
 Iniecta rumpis:nec pateris tuos
 Fidentes male Barbaris
 Seruire imperio truci.
Hinc promerenti populifer Padus
 Illapsus vndis suaue virentibus
 Gestit perennes reddere gratias:
 Et gramen tenerum ferens
 Acclinat capiti sacro.
Porgunt & Alpes candida brachia,
 Possint vt alto vertice clarius
 Summum tueri presidium Ausonum,
 Quo stat militiæ gradus
 Et firmum columen suis.
Lætare tanto Mantua principe:
 Et dic quiescam sub Clypeo Iouis,
 Donec licebit cernere sospitem:
 Qui signa & veteres opes
 Deuictę Italię refert.

Carmẽ Charisticon ad Eridanum Flu.pro recepta salute cum in eum decidisset.

Vc afferHile victimas sacris lectas:
 Pariterq; thurea munera & festas dapes.
 Par est dicatũ salubribus diem Nymphis
 Sanctecq; colere maximum Padi numen,
Eridane salue fluminũ omnium princeps:
 Nam te decoris & fluentibus nymphis
 Velut parentem cæteri colunt amnes.
 En cape dicatas rite victimas:vates
 Quas pro recepta tibi salute persoluit.
Tu me cadentem mollibus tuis vlnis
 Excepisti:& altis subleuas aquis mersum:
 Madidaq; veste pressum in hęrbidis ripis
 Ac pęquirenti reddis in solo tutum
Salue bicornis alme Eridane:quem Phœbus
 Sub luce clara genuit inclytis vndis.
 Tu cernis alto vertice Hesperi sedem:
 Solusq; lustras ditia Ausonum regna:

Tot nobiles vrbes:tot arduos montes:
Et tot perẽnes amnium simul Nymphas
Decore grato & commodis tuis ornas.
Quid hic virentia nemora,& vagos saltus,
Fontesq̧ dicam:& prata florea,& colles
Qui prominentes accolunt tuũ numen!
O quot perenni semine generas natos
Qui te parente nobiles magis surgunt:
Proculq̧ varias Italum vident gentes!
Quantum renidet lusitans pecus lætum,
Cum passim amœnis peruagatur in ripis,
Vt vesperi laboris optimi munus,
Distenta portet vbera ad piũ quæstum!
Argenteo pisces colore fulgentes
Per blandientis fluminis natant vndas.
Illic gregatim congruunt Scari molles,
Qui prępotentum dapsiles struũt cœnas.
Et ponderosi confluunt aquis Mulli:
Lupusq̧ saltim ludit:& celer Mugil.
Quid hic minores piscium greges dicam?
Et agminatim promicantibus squamis
Inter fluentes lubricum pecus riuos!
Vndosa Nais te accipit sinu blando:
Varioq̧ cantu aura fauente permulcet:
Thorum Lytea molliter tibi sternit:
Multoq̧ flore lubricum caput spargit:
Et inter hęrbas prænitentibus Nymphis
Iungit virentia suauiter tibi labra.
Tu iure medium lumen obtines cæli:
Et inter astra fulgidum nites sidus.

Monodia De Fortuna & eius viribus.

Fortuna pollẽs ĩperio graui
In quę̃q̧ summis ꝑdita viribus.
Ceu nimbus alto prodi-tus a Ioue,
Fastum potenti deiicit impetu:
Regumq̧ turres pro nihilo facit.
Ludit procaci sęuitia vt lubet:
Humana miscens instabili ioco.
Et nunc probatos improbat impudens:
Extollit audax obsequio leui
Tardos,inertes,& fatuos simul.
Fortuna celso vertice prominens
Sublimis almo constitit æthere:
Et cuncta ponens sub pedibus sacris
Extrema primis percupide implicat:
Et prima rursus versat in vltima.
Non lege certa conuariat gradum:
Nulliq̧ seruat pollicitam fidem:
Sed vrget omnes dira necessitas:
Nodoq̧ stringens irresolubili
Nectit catenam fati adamantinam,
Hanc nullus vnq̃ dissoluit fatis:
Torquentur omnes sub laqueo truci.
Magisq̧ fortes fortius opprimit:
Qui se extimarunt libera cernere
Deuincta sęuis pectora vinculis.

De Lacone saucio ex Græco.

Lacon relicta parmula
Cum se videret saucium
Cedentibus passim suis:
Cruentus in bellum redit:
Clypeoq̧ adepto nobilis
Inclamat ad suos statim,
Adeste:quo decurritis!
Non sunt timenda vulnera
Præstat mori:q̃ cedere.

De Ludouico Sfortia Principe Clariss.qui proditus est per Heluetios.

Olim vigebat Sfortiadum genus:
Et præpotenti milite nobilis
Princeps & astu,& consilio fuit:
Qui nunc Heluetium dolis
Vinctus nefanda compede,proh pudor,
Nequicq̃ inertes aduocat Insubres.
Vt impudenter perfidus Allobrox
Stringendum dedit hostibus.
An hæc sacratæ fœdera dexteræ!
Quid iura belli sancta refringitis!
O non ferendum flagitium insolens.
Quid culpam sceleri additis!
Non hoc decebat martia pectora.
Sed tuta nusq̃ est heu miseris fides.
Fortuna certis nescia viribus
Tutari veterem gradum,
Cur tam procaci lubrica gaudio
Gestis potentum vota repellere,
Et celsa diro concutis impetu
Ne virtus nimium sibi.
Confidat:aut iactet proprium bonum,
Siquando summis pollet honoribus!
Tu nunc catenas Sfortia principum
Immortale decus,teris.
Circunligarunt vndiq̧ barbara
Nodis reuinctum vincla tenacibus,
Ne possit vllo tempore liberum
Monstrare Italiæ caput.

Monodia de choro Sybaritico.
Ex Græco.

HÆc virtus Sybaritica:
Per molles choreas vago
Saltatu, & tremulis mo-
dis
Exercere iuuentam.
Gradiuus valeat furens:
Non hic horrida tympana
Non vultu Cicones truci:aut
Sæuis Bistones armis:
Sed læti atq; hilares ioci:
Et molles veneres simul
Inter delicias fluant
Grato non sine luxu.
Sic poscit Veneris calor.
Dum noster Genius viget:
Et blandas Charites refert:
Dulces iungite amores.
Carpamus celerem diem:
Dum vitæ breuitas monet:
Et cantus teneri vocant.
Nil sub sole perennat.
Hic multum sapiet sibi,
Qui magnos calices rapit
Vndantes veteri mero,
Et se proluit auro.
Iam nunc o comites boni
Inter grandia pocula
Certemus Venerem sequi, et
Dulces promere fructus.

Ad Ber.Carapham,de malis atq; calamitate Neapolis.

MIttantur veteres tot queri-
moniæ
Carapha,& lachrymis po
ne modum tuis.
Indulxti patriæ,dum licu
it,satis.
Sed frustra superos vocas.
Nam fatis trahimur:fata Neapolim
Vexari miseris cladibus imperant:
Et duro pariter seruitio premi:
Donec,non alium,queat
Regem Parthenope cernere maximum,
Qui clarum propriis nomen honoribus
Sublimis liquidum tollat in æthera,
Et firmum reparet decus.
Id quando acciderit:non satis audeo
Effari:siquidem non Clarius mihi
Per sacros tripodes certa refert deus:
Nec seruat penitus fidem.
Q; si quid liceat credere adhuc tamen,
Nam lęuum tonuit:non fuerit procul
Quęrendus celeri qui properet gradu,
Et Gallum reprimat ferox.

Monodia de laude Horatii Flacci Poetę.

FLacce qui cantu nimium
beato
Surgis, & molles tene-
ris labellis
Dulce perfundis nume
ros,& apte
Carmina nectis,
Trade nunc primum Citharam peteuti:
Quam tibi vates merito sacrauit
Filius summi Iouis,& soluto
Crine decorus.
Namq; tu doctis Charitas camœnis
Iungis,& flauos per amica crines
Colla delapsos Glyceres in alta
Sidera tollis.
Siue tu Martis clypeum potentis
Versibus sæuos referens Sicambros
Dicis:& claras acies Gelonum,&
Cæsaris arma:
Siue Cyrrhæos nemorosa saltus
Rura perlustras:tenuesq; lymphas
Tiburis captas:simul & virentis
Gramina campi:
Liber exultas modulante plectro,
Daulias qualis viridi sub antro
Conspicit Phœbum,teneroq; mulcet
Æthera cantu.
Siue crateras veteri Lyæo
Impari sumis numero,& puellas
Inter & poscis iuuenes proteruo
Ludere risu.
Siue tu mauis Satyros procaces
Furta cum lætis agitare Nymphis
Dum Venus dulci superante ludo
Spirat amores.
Blanda felicem leuat aura vatem,
Siue perlustrat Phaetōta magnum
Siue depressum volitat per orbem
Præpete lapsu.
Nūc Iouis claros memoras trisiphos,
Et vagum Maia genitum per astra
Rite labentem statuis decorum
Laude perenni.
Sic per immensi caua templa cæli
Vectus audaci recreas Thalia
Cuncta,& insanos Veneris calores
Carmine mulces.

Ad seipsum,de perfidia Neæræ.

CRinite tandem cum tuo ma
lo,prudens
Satis, superq; te Neæra de-
cepit,
Amata nobis : vt nihil ma-
gis posset.
Sed pone demum,pone tot malis finem:

Et quod periuit:perditum quidem ducas.
Sic ipsa forsan mihi Neæra,quæ tantum
Insedit olim,protinus telabetur.
Ergo valebis o Neæra:non digna
Tam certo amore,tamq̧ nobili cura:
Puella perfida:insolens & ingrata.
Vale,vale inquā, & alterum vt lubet sume.
Tu perfer,obdura: obstinatam habe mētem:
Resiste prorsus,& animi tui robur
Confirma, vt æquū & alma postulat virtus.
Non cernis vt complura te cohortantur:
Et in dies magis:magisq̧ te cogunt
Vt æquitatem,& optimos colas mores:
Quo iure possis approbare te cunctis!
Finis Libri Primi.

PETRI CRINITI POEMATVM LIBER.II.

Ad Ferrandum Aragonium Neapolis & Siciliæ Regem inuictissi.

PRinceps corusca Iam
pade clarior:
Quem ꝑpotentes
Hesperiæ duces,
Et purpurati Romulidum patres
Ad iura imperii
vocant,
Hinc rite supplex te
Calaber petit,
Et vota lectis concipit hostiis
Sacras ad aras:vt sibi te dei
Seruare incolumem velint.
Hinc te supremus visere pontifex:
Omnisq̧ late Lydia,& Appulus,
Et destitutæ regna Neapolis
Vnum te reuocant sibi.
Quid differendo protrahis?& moras
Innectis vltra?quin agedum essedum
Inscende felix:nec pudeat semel
Diuorum imperium sequi.
Sunt plura:quæ te perpetuo monent:
Ne derelictam Parthenopen velis.
Quæ te regente,& sospite,non timet
Prelongas Venetum manus.
Nam tot procellis,tam variis malis
Vexata taudem ceu sibi redditum
Cælo parentem,& præsidium,deis
Grates innumeras agit.
Nil differendum:quod superis placet.
Non frustra inertes concilio Iouis
Arcentur:& primum adfore tempori
Virtutis precium fuit.
Absolue,tandem:namq̧ per Ausones
Et per vagantis gramina Lyridis
Late patebit certum iter:& tuis
Iam cœptis Latium fauet.
Vulturnus vndis lene fluentibus
Tollit decorum cæruleus caput:
Et lōga supplex brachia porrigit
Antiquum repetens decus.
Olim tuetur te superum pater:
Sacrosq̧ crines casside martia
Fecit verendos:& triplici simul
Armauit clypeo latus.
Pridem catenis subdita ferreis
Fortuna votis obsequitur tuis.
Idemq̧ certis sidera motibus
Portendunt penitus tibi.
Virtute tantum conficies tua
Quantum nec alter milite maximo
Perfecit vnq̄.Te populi optimæ
Custodem fidei colunt.
Tu signa Mauris rapta minantibus
Ferrande regum victor Ibericas
Refers ad vndas:hinc meritis adest
Immortale decus tuis.
Per te nefandæ fræna libidini
Iniecta:quondam sacrilegum genus
Bethis resumptis legibus impiam
Euasit veterem luem:
Et vera sensim numina Cælitum
Iam rite discens constituit pari
Nexu reuinci iustitiam & fidem:
Constantiq̧ animo tenet.
Te vidit atrox fulmina Cantaber
Torquentem:& ictu mœnia barbaræ
Confracta gentis:nam tibi pro sacris
Pugnanti superi fauent.
Per te resurgit gens Aragonia:
Tu solus aucta per numeros suos
Virtute princeps in superas plagas
Ascensum facilem patas.
Vnus superstas maxime principum
Vindex futurus : numine qui tuo
Christi cadentem militiam regas:
Et pacem Italiæ feras.
Maiora virtus auspiciis tuis
Molitur o rex inclyte:nam tibi
Nil denegatum:sic pietas meret
Et rarum fidei decus.
Tu perge felix,quo superi vocant,
Ferrande:& olim rapta fauentibus
Tot signa fatis dent animos tibi
Firmandi patrios deos.

Ad Marullum Byzantium de Imagine & portento Auaritiæ.

Nuper Fesuleis (vt soleo) iugis
Mentē Lesbiaco carmine molliter.
Solari libuit: mox tenerā chelym
Myrto sub viridi deposui: & gradum
Placuit ad vrbem flectere:
Qua noster Medices Pieridum parens
Marulle hospitium dulce tibi exhibet:
Ac te perpetuis muneribus fouens,
Phœbum non patitur tela resumere:
Laurens Camœnarum decus.
Dumq́ amnem meditor visere patrium,
Qui Flotam tenui proluit ambitu:
Ecce horrenda oculis,heu facies meis
Raptim fumifico desiliens specu
Immane monstrum constitit.
Cui sunt & manus & pectus ahenea,
Et diris colubris implicitum caput:
Frons humana tamen,lurida buxeo
Pallore,& maculis squalida liuidis
Monstrauit infitam famem.
Tunc primum pauido dirigui metu:
Et mens attonitis torpida sensibus
Vnde hæc obstupuit,tanta lues foret:
Quæ sic tabificis noxia sordibus
Vrbes & agros inficit.
Sed mox cum licuit cernere clarius:
Et dirum video prodigii scelus:
Agnoui cupidis implicitum viris
Monstrum:qui misera solliciti fame
Nil præter aurum cogitant.

De laude Consalui Ferrandi in victoria Lyriana contra Gallos.

Quis repostū pocula Liberi
Depromit? aut quis nunc mihi victimas
Cū thure sacro rite puer parat:
Insignem vt referam diem?
Quo dux vigenti milite maximus
Lyrim refuso sanguine Galliæ
Vidit tumentem:gesaq́ supplici
Porrecta in medium manu.
Heu quanta passim funera nobilem
Lucem sacrarunt,qua tibi maxima
Ferrande laus,& perpetuum decus
Partum est auspiciis tuis.
Tu macte princeps consilio graui
Frenum recepis viribus inuictis:
Gallosq́ & astu,& viribus occupans
Hostilem superas manum
Victor,& vrges:testis adest cruor:
Testisq́ & omnis Gallia:dum tuum
Mirata forti pectore militem
Hispanum subiit iugum.
Quantus triumphus:quæ statuæ tibi
Debentur?o si nunc meritas queam
Cantare laudes principis,& pares
Aptare ad numeros chelym.
Sic est:volenti nihil homini arduum:
Quem firma virtus extulit:inuium.
Nullum relictum est ingeniis iter,
Quis cœlum petere est datum.
Ferrandus armis,& sapientia
Præclarus,vt qui Marte potens acri
Deiecit arces funditus,& sibi
Æternum statuit decus.
Non ante quisq́ tam celeri gradu
Oppressit hostē victor:& impiger
Munita certis oppida viribus
Astu perdomuit suo.

Ad Phosphorū cōtra insolētiā principū.

Vitiūq́ in astra tendit:& sequi velit
Virgam decoris aurei,
Declinet aulā & æstuātes purpuras:
Frontem tyranni despuat.
Quid tam scelestum : quin sibi arroget impudens
Libido nequam principum?
Non sentis impotentis vt fastus animi
In quēq́ sæuit optimum?
Extollit audax perditam vecordiam:
Fouetq́ primum noxios.
At obsoleto mœrer,indignum nefas.
Vbiq́ virtus pallio,
Et in remoto delitescens angulo
Modesta secum mussitat:
O ludicram spem vitæ:& o dementiam
Mortalis impudentiæ.
Vixi tot annos alea infelix graui,
Nec datur adhuc quies malis.
Quid cōtra inermem comminaris acrius?
Inanis est victoria,
Gradum tuebar hactenus pro viribus
Non immemor natalium,
Satis superq́ constat exemplis meis
Quantum tibi nunc arroges.
Sic acta fatis virtus aduersantibus
Animo resistit arduo:
Et obstinata mente defendit gradum,
Nescitq́ victa cedere.
Ego interim Phosphore quietus vixero:
Miserq́ dicar:non reus.

Ad Angelum Cyprium:q́ in lyricis canendis præstet.

Vm sacris vigilas Palladis:& tuam
Illustrem repetis chelym
Inter Pieridum choros
Quis te nobilius canit?
Nil miramur enim si veteres Cyprus
Ignes,ac teneras simul
Per te nequitias refert:
Cui se tota Venus dedit.
Amissum reuocas Castalium decus:
Nec te carmine Lesbio
Sabina exuperat fides.
Seu cantes tenerum melos:
Seu te detineat Nęnia funebris:
Mirum est q̄ facilis fluat
Inter delicias lepor:
Et sint ad genium omnia.
Seu tu floriferam concelebras Paphum:
In qua sæpe hedera sacros
Dum ludit pedibus Dryas
Crines præuiridi ligat.
Tu reddis Veneris percalidum bonæ
Suaui ceston amaraco,
Quo tactus superum pater
Formas omnigenas subit.

Ad Ber.Carapham Neapolitanum.

Me beatú:q ęstuátis ęquoris
Tantos peregi turbines:
Qui diffidentibus tot austris cymbulam
Nō penitus infregi meam.
Non Scylla:non Charybdis hactenus minax
Me mouit vsq̄ de gradu:
Sed ipsa vitæ ratio & antiquum decus
Mentem excitauit acrius.
Defleuit olim:meq̄ prereptum sibi
Testata siren questubus.
Sic ipse tandem mille post curas graues:
Ac tot peracta incommoda,
Te pręmonente Palladis munus sacrum
Summis capessam viribus.
Tu me Carapha suscipis molli sinu:
Doctisq̄ mulces cantibus.
Debemus ergo muneri pares tuo
Laudes & æque gratias.

De virtute Io.Andreę Lāponiani Tyrānicidę.

Arabatolim sacra Bruti manibus
Antiqua virtus Italum:
Ac forte lectam dum rependit hostiam
Marti dicatam vindici:
Frontem retorsit illico ad acres Insubres
Mirata fortem dexteram.
Quid (inquit) hoc tādem video?quo ęuocor?
Valete Brutorum sacra.
Hic noster est alumnus.o certum decus,
Vindex nefandi criminis,
Qui tam cruento acynace ferox indicat
Sparsum tyranni sanguinem.
Vt spirat audax in tyrannicum scelus?
Vere est alumnus hic meus.
Aliæ hostię,Nouæ parentur victimę:
Quis alta surgat indoles.
Q̄ siquis improbos tyrannos eiicit,
Aut odit insolentiam:
Litare debet mecum:& hanc lucem sacram
Seruare centum victimis.

Ad Phosphorum,de fugiendis malis: quæ in amore sunt.

Moris æstus atq̄ amantum insaniam
Si quis sequat Phosphore:
Ideq̄ dicat esse multo gratius
Amore captum viuere:
O q̄ nefasto ludibūdº poculo
Sensim venenum concipit.
Quietis expers anxiam mentem gerit:
Et ardet ambitu leui.
Nunc plenus aura vota despectat sua:
Falsoq̄ trahitur gaudio.
Nunc insolens contemnit infames notas,
Aut pallet ignauo metu:
Vel impudenti contumax audacia
In omne proruit scelus.
Non feruet æque sub Sicanis montibus
Vasto receptus in specu
Gigas nigrantes horridus flammas vomens:
Q̄ amantis æstuat animus:
Et huc,& illuc peste succensus graui
Inclamat heu diras faces,
Vt ardeo infelix:vt in præcordia
Deșeuit hoc incendium.
Ergo nefandis liberum caput malis
Nobis tuendum Phosphore.

Ad Thomam Fuscum, de malis & incōmodis suæ ætatis.

Vm mecum repeto:q̄ fuerit grauis
Fortuna Italidum:& q̄ varius cruor
Infecit miseris cędibus Ausones:
Heu mens,atq̄ animi cadunt.
Exactum video Fusce decennium:
Quo Martis fragor,& dissidium potens
Vexauit Latium:sic studium mali

Excreuit magis in dies.
At nos Pieridum quos retinet decus:
Et mollis tenerum carmen inertię:
Nil vltra faciles credimus affore
Inceptis grauibus deos.
Nam cui tam rigidum est pectoris ænei
Robur:quin pauidis sensibus excidat:
Dum tantam videat diluuiem:& truces
Instare Italię duces?
Atrox sanguineam sustulit ægida
Bellona:& celeri vecta petorrito
Instruxit Morinum in prelia militem
Prædiris agitans minis.
Heu heu iam strepitus classica barbari:
Et iuncta horrisonis tympana cornibus
Ad cædem variam sæuius intonant.
O quantus cruor effluet.
Quantum Mars Gethico sæuiet impetu
Inter mille neces:nanq; valentibus
Pugnabunt acies vndiq; dexteris
Nec fortem referent gradum.
Implebunt Larium sanguine Martio.
Reges Hesperii:sic libitum Ioui:
Qui diram imperio non reuocabili
Fatorum seriem trahit.

Ad Matullum Byzantium de improba mordacitate Zoili tardipedis.

ADhuc Marulle tardipes me⁹ viget:
Nec ponit īprobas minas.
Liuescit vsquequaq; : & impudentius
In quēq; sæuit æstuans.
Superbienti tumidus insolētia
Despectat humanum genus:
Omnesq; liuidis inurens morsibus
Vbiq; virus proiicit:
Non parcit vllis:& vocari Zoilū
Lætatur,infandum scelus.
Et qđ min⁹ferēdū:vt olim dixeras:
Ceu trimulus puer sapit.
Idem retorto crure tardipes meus,
Turpiq; facie fœdior,
Satis nefandi pectoris luxū graue,
Et impiam mentem probat:
Hæc pestis est Varulle nostri seculi:
Non illa,quam procul fugis.
Licet relinquas patrios demum lares:
Aut Galliam tuam petas:
Seu te per vndas Rhindacus videt suas:
Vbiq; te tamen occupat.

Ad Paulum Candidum,de mutua beneuolentia.

NOndum Pieridum rite canēs melos
Aptabā fidibus Barbiton aureum:
Cū tu Paule tuis blandiloquens modis
Doctam sollicitas chelym:
Nec fers me nimia segnitie vagum
Culpam nequitiæ iungere desidi:
Quin vltro reuocans ingenium potens,
Admota extimulas face.
Ergo Lesbiacis ad citharam modis
Concordem referam nunc genium tibi
Iunctamq; vnanimis pectoribus fidem,
Quam nulla imminuet dies.
Non sors asperior rebus in arduis,
Non liuentis iners inuidiæ fames
Ex certo poterit vellere eam gradu:
Sed firmam statuet magis.
Felix ille nimis:nec superis minor:
Cui tantum liceat carpere commodi
Æternumq; bonum:nam quid adhuc datur
Sperari melius fide?
Non hæc iura animi fallere cogitat.
Nec vult officiis cedere maximis,
Sed certum columen protinus astruens
Nil non perficiet libens.
Sic nos dum liceat rite fidem sequi:
Condignasq; referet certus amor vices:
Iam sacra ingenii fœdera candidi
Seruemus facili deo.

Ad P.Misenatē Patricium Venetum.

SAlue o presidium meum perenne
Misenas Veneti decus Senatus:
Cui dulcis tenero lepore Siren,
Frequens mollibus insidet labellis:
Quid agunt veteres mei sodales,
Facunda Aoniæ cohors Mineruæ,
Aldus,Phosphorus,& comis Nouarus?
Quid Bembus lepido disertus ore?
An rem nunc Venetam probus gerendo
Præclari superat gradum parentis?
An blandas Charites in antra ducit,
Et dulces pariter mouet Camœnas?
Quid Fuscus,Placidusq;,Donnulusq;?
An illos agitat ferus Cupido?
Et dum per teneros subinde sensus
Proserpit tacitę libido flammæ,
Mendaci nimium trahuntur aura?
Rescribas mihi num bene ac beate
Cum suis valeant satis puellis.
Ego autem vt potero hinc pedem mouebo?

Omnes vt pariter meos reuisam:
Qui passim Venetis fouentur vndis.
Iam libet facilem parare dextram,
Qua certam penitus fidem rependam:
Et per suauia mille, mutuosq;
Complexus, valeam vicem referre.

Nænia de obitu Io. Pici Mirandulæ Viri clariss.

DVm finem assiduis ponere lachrymis
Sperabam: & miseris reddere sensibus
Tandem præsidiũ: ecce heu aliud nouis
Crescit funeribus malum.
Nondum præteritæ vulnus inaruit
Fortunæ: en iterum Nænia lugubres
Deposcit numeros: nec spatium datur
Solandi miserum caput.
Expectanda dies scilicet omnibus:
Qua filum digitis inuida ferreis
Perscindat Lachesis: namq; perenniter
Humano generi dolos
Molitur: neq; vitam meritis refert.
Sic est: cum tremuli sese oculi exerunt,
Primæuamq; auidi percipiunt diem:
Tum sane incipimus mori.
Et quid tantopere, aut tam cupimus diu:
Quin vitro pudeat: quod semel assequi
Permissum fuerit! Non minimum facit
Qui fatum sequitur volens.
Hic se tabifico liberat ambitu
Viuendi: & facili pectore in vltimum
Seruat se interitum. nata etenim omnia
Naturę imperio cadunt.
Sic tu Palladiæ dum sapientiæ
O Pice inuigilas: & pariter cupis
Intento nimium pectore consequi
Virtutis precium bonæ:
Florentem viridi deseris indolem
Ætate: & superos ante diem petis.
At me tristities, & lachrymæ graues
Posthac perpetuo manent.

Iambicum Car. contra Viperam.

VBi est perustæ frontis impudens scelus!
Vbi retorrido colore, Vipera!
An sic inertẽ concipit tandem fugam:
Paritérq; vanis comminatur sibilis!
Sed siste: quid frustra paras resurgere!
Et implicatis nexibus resistitas!
Consiste tandem: an audis æneum sonum,
Notasq; sacras carminum valentium!
Simulq; falces æneas cum virtulis
Passim reuinctas viperinis nexibus!
Iam nunc misella deuomas pestem grauem:
Virusq; mentis improbæ teterrimum:
Quo me tot annos morsibus veneficis
Credis notatum: sed age penitus euome:
Euome nefandam tabem inertis pectoris.
Sed euomit tandem: bene est: o quæ lues.
Proh summe Iuppiter: quid hoc cerno amplius!
Quantum veneni funditat tetrum scelus!

Ad Chelym suam.

SAlue dulcis amor Chelys
Quæ reddis tenerum melos:
Et quæ flectis ad oscula
Ceruicem Glyceres bonam:
Vt spiras veneres & charites simul.
Te Cyllenius aliger
Inter fulgida sidera
Visendam merito tulit:
Quo rite ad numerum velis
Nobis summe parens mitior affore.

De choro Laconico per Pueros, Iuuenes & Senes, ex Gręco. Pueri.

VIuemus pueri: sed nunc puerilibus annis
Lasciuire iuuat: tenerosq; admittere lusus
Dum vacat: & molles agitare hos possumus artus.
Mox veniet tẽpus: nobis cum crescere vires
Incipient: longeq; graui torquere lacerto
Spicula: & audaci fortes configere bello.
Ergo agite: o pueri melius sperare licebit:
Si modo ad optatam dabitur creuisse iuuẽtã.

Iuuenes.

Viuimus o Iuuenes: iuuat his florẽtib[9] annis
Viuere: & in cunctis animos pbere vigentes.
Nunc licet egregios vitę decerpere fructus:
Et pariter claris virtutem extendere gestis.
Mox dabitur tempus: cũ iã lãguescere vires
Incipiẽt: tremulisq; cadẽt mẽbra omnia neruis.
Ergo agite o iuuenes præsentia carpite vitę
Munera: & ætatem penitus seruate virilem.

Senes.

Viximus insignes olim: dum tempora robur
Auxerunt: simul atq; animi viguere potentes.
Nũc senio affecti vix lãguida mẽbra mouem[9]:
Nec licet infirmos quicq̃ sperare per annos.
Non pcul a miseris senib[9] mors imminet atra.
Hæc etenim cunctos æquatis viribus vrget.
Ergo agite interea funestas pellite curas:
Et senium aprica foueamus molliter aura.

Ad Ianũ Sotherinum de fugiẽda desidia.

Iane Aonidū qui retines decus
Et virtute animi atq; egregia indole
Præstas: & propriis surgere honoribus
Condignum reputas tibi.
Hoc te præcipue commonitum velim
Vt turpem caueas desidiam:& procul
Molles illecebras,& varios dolos,
Ceu dirum fugias nefas.
Nil mortale genus tam grauiter premit:
Nec tantum miseris vrbibus obfuit:
Quantum degeneris torpor inertiæ,
Ac luxus nimium fluens.
Rex olim Assyrius dum muliebriter
Seruit flagitiis languidus improbis:
Imbellemq; colum,& stamina protrahit:
Extinxit patriæ genus.
Inuictum Annibalis robur,& arduo
Virtus imperio dum valuit ferox,
Per cædes varias perculit Italos:
Et sæuum imposuit iugum:
Romanasq; aquilas marte potens fero
Fecit purpureas sanguine consulum,
Sed mox degeneri mollis inertia
Fortem deseruit gradum.
Vt qui fœmineis captus amoribus
Inter blanditias & veneris iocos
Sero congemuit cum fremitu graui:
Probrosam reputans fugam.
Nam quid Romulidum præcipuas loquar
Vires & decus,& militiam grauem?
Nil præter nimium desidiæ scelus.
In præceps penitus dedit.
Tum primum pauidi perniciesmali
Tam dirum ac vehemens progenuit nefas:
Quo nomen Latium,pilaq; Cæsarum
Duxerunt miserum situm.
Sic virtus Italum protinus occidit:
Armatusq; sua cum trabea deus
Amisit fidei præmia bellicæ
Romanum fugiens solum.
Tu Iane interea dum teneris viget
Annis ingenium:& firmus adest calor
Erectum teneas in superos gradum:&
Virtutem sequere vt facis.
Sic me Pieriis rite sacrum choris
Vatem constitues:& pariter tuum
Præclari genium pectoris arduis
Æternum statues bonis.
Et iam læua monent omnia:nobilem
Exortum e patrio semine palmitem:
Cuius fronte noua,& frugibus aureis
Exornet sobolem decor.

De Lacone in bello occiso,ex Græco.

Traiectus hasta pectus infensa Lacon
Cruentus in bellum ruit:
Ac dum inter arma & hostiū fertur neces
Tandem peremptus cōcidit:
Hunc postq̄ amici collocant mœsti rogo:
Augentq; funus lachrymis:
Miratus hanc inertiam parens,ait:
Abite non prorsus viri:
Abite procul o patriæ quondam genus.
Olim Lacones viximus.
Quid vos inertes impio s luctus datis?
Hic natus est meus,& Lacon.

Contra Viperam veneficam Anum.

Qvando licebit Viperæ diram luem,
Et implicatum! Thessalis malis scelus
Videre tandem sedibus Proserpinæ
Fœdum cadauer iuuehi.o lætum diem:
Quantis vbiq; te colemus victimis.
Nam vieta,passa,rancida & silicernium est,
Proh quanta feruet in senili pectore
Tabes malorum:quantus æstuat furor.
Seu cum potenti sæuiens incendio
Perurit atro delibuta sanguine
Fœdatq; turpi cuncta contactu nocens.
Vidi ipse:vidi,cum rumente gutture
Inflata carmen mussitares Colchicum:
Sectos & vngues implicares crinibus:
Et hæc in æneum referres cantharum
Ter inspuens:ter cæteas imagines
Deflexti ad ortum subrubentis Cynthiæ.
Quid illa referam,quæ negare non potes?
Cum dissipas reconditum puluisculum:
Sacrumq; retro conuolutas turbinem:
O q̄ calescit Viperæ dirus cruor.
Credo hanc parentem vnā esse laruarū oīm
Lamiamq; maximam faces cum surpuit.
Sic turbat atrox luridas sedes Stygis,
Ac torua torquet tartarum vultu truci.

De fugiendis ingratis.

Ingratus est vitandus vt dirū scelus.
Nil cogitari pestilentius potest:
Nec esse portentosius quicq̄ puto.
Ingratus aut malefacit: aut male cogitat:
Sibiq; tantum parcit:aliis detrahit:
Et odit omnes,qui bonis benefaciunt.

Ingratus est audacior,quo nequior:
Et impudens ad omnia scelera trahitur:
Audaxq; cuncta semper in peius mouet.
Ingratus est seminarium scelerum omnium.
Hinc est auara mens,& animus perditus:
Hinc fastus impotens,& ambitus grauis.
Ingratus hoc vnum benefacit,cum perit.
Nam tellus ipsa foedius nihil creat.
Portentũ id omnium est habendũ maximũ.

Ad Phosphorum,de ponenda moestitia & curis.

QVid te tam crucias Phosphore?non probat
Istam moestitiẽ,nec lachrymas graues
Olim cũ Cithara Cynthi⁹ aurea.
Cernis:q̃ teneris instat amoribus:
Et blandas recolit delicias Venus:
Seu poscit choream:seu repetit merum!
Q; si te petulans Lydia despicit:
Nec flammas veteres sentit adhuc procax:
Firmatamq; diu dissoluit fidem:
Nil est quod metuas:sic Veneri placet.
Assume Aonium Phosphore barbitom:
Dilectamq; chelym carmine Lesbio
Reddas Pieriis percelebrem choris.
Irrepit senium vetacito gradu:
Ætatemq; bonam protinus occupans,
Morbis assiduis deterit in dies.
Olim te volucris commonuit decor:
Et dulcis Glyceres improbitas bonæ,
Quantum conueniat ludere:dum vacat.

Ad Marullum Byzãtium,ꝙ relictis musis a Nęuia detinetur.

PRidem relicta Pallade
Amoris hausi poculum:
Et me Cytheres militem
Delegit in castris suis.
Marulle quid frustra mones
Vt sacra Phoebi prosequar,
Et me camoenis asseram!
Libet vocanti Cypridi
Parere,dum calor viget:
Et in virenti gramine
Inter iocos & gratias
Aura fauente ludere:
Nunc in reductis vallibus
Duros amores insequi.
Tu carmen altum principis
Vates beato pectore
Absolue dũ Phoebus monet,
Tu dedicatus Cynthio
Docto Marulle carmine
Tradas perennem posteris
Famam potentis ingeni.
Mi sat calores mutuos
Firmamq; sacri pectoris
Fidem probare Nęuiæ.

Ad Ianũ Parthenopeũ:vt musis incũbat.

CAnta dulcifluum Pieridũ melos.
Respondet nemoris candida Delii
Per frondes melius musa tibi leues.
Canta nunc igitur precor.
Ætas admonet:heu q̃ celeres cito
Anni diffugiunt,atq; dies boni.
Noui:noui hominum morem,& inertiæ
Q; sit dulce malum omnibus.
Felix Iane nimis:vaticinor modo:
Felix crede canes,si modo coeperis:
Accedet potior nanq; tuis dies
Donis egregię indolis.
Sic noster senium Cynthius exuet:
Ac doctę referent præmia virgines:
Cum tu Mœonio carmine nobilis
Tangis vndiq; sidera.

De Natali Musarum.

FAuete linguis posteri:
Non ante dictum vatibus
Cantare carmen molior
Sacris receptus delubris.
Apollo nunc spirat deus:
Procul prophanos pellite
Arcana dum fiunt sacra.
Adeste vati cælites:
Debetur hic musis honor,
Quem festa rettulit dies:
Pro quo tot annos pallui.
Lux hæc decora claruit
Dicata priscis vatibus,
Qua molliter gratum melos
Æterna protulit chelys.
Lucina ridens adfuit:
Et crine Phoebus aureo
Vocauit ad certos modos
Selecta cœli numina.
Tum læta substitit Cypris:
Et candido vultu Charis
Induxit almis cantibus
Vt vos sacraret ætheri.
Sed & deorum maximus
Et optimus rerum pater
Vos fouit vlnis mollibus,
Interq; mille suauia
Leni decenter spiritu

Deduxit ad sacrum nemus:
In quo volantis Pegasi
Liquor perennis effluens
Nitescit vndis gemmeis,
Hic collocatas primitus
Dulci repleuit nectare:
In altaq; iussit sidera
Secum volare protinus:
Vnde entheum fluxit melos:
Et grata Siren aurea
Refecit orbem nænia.
Vobis Camœnæ viximus:
Vobis perennes gratias,
Sacrūq; carmen reddimus.
Seruate dum licet precor
Deuota vobis pectora,
Seu grata Delos detinet,
Seu Cynthius pulcher vocat.

De potestate amoris.

Cum tenet dulcem Venus alma Cyprum:
Et puer curas mouet æstuantes:
Dum subis blādos Erato calores
Dic age carmen.
Dic vt i summis viget ignis astris:
Et per obliqui variata limbi
Signa decurrens fouet alma torrū
Rite voluptas.
Manat ex alto vagus ardor igne:
Atq; diuina calefactus aura
Transmeat celū volitans:& vrit
Æquora lapsu.
Legibus certis superos reuincit
Colligans motu celer inquieto
Ima cū summis: & amica reddit
Æthera terris.
Mollit hircanę fera corda Tigris
Mollit & toruę rabiem leænæ:
Hinc libyssini pariter colubri
Sibila ponunt.
Flectitur tauri furor iniugati,
Feruidus duris agitans rubetis
Sentit hunc ignē quoq; sæuiētis
Impetus apri.
Ponit & miles Morinus rigorem
In tuis pugnās Erycina castris:
Et calēs Scythę gen⁹ efferatū ad
Cypridis ignes.
Arma deponunt Cicones eroces:
Horridam Thraces aciem relinquunt:
Vt tua possint agere in Palæstra
Diue Cupido.
Æquor vndosum calet igne sacro:
Lusitant pisces per aquosa furta:
Perq; Neptunum iaciunt gelatū
Pectore flammas.
Astra diffusos referunt nitores,
Cum Venus blādo referare risu
Solis excelsi iubar alma poscit
Nube reiecta.
Blandius spirant Zephyri calētes:
Dūq; te solers Orythyia quærit,
Frigidus pennis Boreas niuosis
Suscipit ignem.
Immemor belli galeam recusat
Baltheo sacræ Veneris recinct⁹
Diua te poscens:& amica libat
Oscula Mauors.
Quicquid in terris generatur vllis
Diua ridenti creat alma vultu:
Et fouet gratos Cytherea fœtus
Lampade sacra.
Germinat tellus:saliunt fluenta:
Frondibus lętis syluę virescunt:
Proferunt pictos variata flores
Rura nemusq;.
Si quid aspectu celebratur almo:
Si quid & gratum retinet decorē:
Illud in primis tibi diua paret
Non sine risu.

Ad Nouatum:de instituendis adolescentibus in re militari.

Parum Nouate consulis
Veris nepotum laudibus:
Qui dum senescis molliter,
Et ocio indulges tuo:
Præstare credas liberis
Si disciplinas calleant
Quibus tot annos excubas.
Sed hoc inepte perficis
Deceptus exemplo tuo.
Imbellis est ætas senum,
Nec apta rebus arduis:
Sinas iuuentam strenuæ
Seruare virtutis gradum:
Et inter arma nobilem
Et galeam & enses martios
Tractare dum vires valent.
Hetrusca qualis indoles
Ferox potenti dextera
Lares tuetur patrios:
Sic ille pugnat acrius,
Nec horret hostiles minas,
Qui ætate sub prima potēs
In arma miles prosilit:
Interq; tela feruidus
Florem iuuentæ deterit.
Sic alta surgit indoles

Virtus perusta solibus
Inter cruenta vulnera
Virescit in dies magis.
Sequuntur ignauos probra
Cum terga vertunt desides:
Nec stare sub dio queunt.
Nouate non satis decet
Acrem iuuentæ spiritum
Torpere molli inertia:
Aut implicari fœnore.
Nāq; hoc habet Florentia:
Cēsetur ille maximus:
Qui fœnus addit fœnori,
Nūmosq; plures cōgerit,
Vt diues in foro queat
Se purpuratum vendere.
O noxiam mentem virum,
Quos in legendis nummulis
Tam dira peruasit fames.
Ego hoc solutus crimine
Summis capessam viribus
Insigne virtutis decus.

Monodia de Saltatione Bacchica.

GRadiuus valeat pater,
Et sæuus galeæ sonus.
Huc adsint nemorisseq́uæ
Nymphæ cū satyris :leues
Adsint Nisigeni simul,
Adsint & caua cymbala:
Et cornu graue mugiat:
Tollite quisq; pedem.
Iam curæ valeant graues
Nō hic fluctisonans tridēs,
Non toruæ resonent tubæ:
Sed gratus lepor: & Charis
Et Chromys & Hamadryas
Mnasyllusq; rubens genas:
Et fortis temeto Lyas
Et nudata lacertulos
Melite & Canace soror:
Lasciuiq; pedis Dryo,
Pronis in zephyros comis
Ad numerum canite.
Omnes nunc animis pares
Et saltu & tremulis modis
Dicamus,bone vitifer.
Thyrso & palmite nobilis
Tu victor Semeleius,
Summi progenies Iouis,
Incingens hedera caput
Auratas agitas comas
Perpetuoq; cales.
Tu rex Euhye Bassareu:
Tu Brysseus:Hyalysus:
Liber,Nyctileus,vagus,
Nyseus,Bromius, sacer
Tu sternis ferula graui
Fratres terrigenas potēs
Nā victrix tua dextera
Exemit superos metu:
Et firmū statuit decus
Vincere cum libuit.
Salue Bacche diespiter.
Nos te prosequmur ducē
Nos vltro anguigerū ca
put
Bacchātes agim⁹ leues,
Tu nos Thyrsigeras iu
bes
Vatē Threicium statim
Diuulsum variis modis
Iactare exanimem feris.
Per te semper ,inest calor:
Tu depellis inertiam:
Tu cunctis merito imperas:
Imperiumq; tenes.

De suo amore in Glyceren.

QVo me nūc trahitis Pierides
bonæ!
Vrit me Glyceres grata pe
teruitas:
Vrit ꝑpetua blād⁹ amor face:
Et sæuus premit in dies.
Olim dū licuit liberius loqui:
Tum nostris laribus Delius affuit:
Nec frustra tripodas cōcutiēs sacros
Excepi Clarium deum.
Heu quantum intepuit Pieridū calor:
Et vatū celebris cura:nec amplius
Permissum viridi dulce sub arbuto
Audire Aonidum melos.
Non sum qui fueram:sic voluit puer
Qui duras laqueis molliter īplicans
Ceruices teneris addit amoribus
Luctus:& lachrymas graues.
Me pridem Glycere surripuit mihi:
Dum vultu petulans & lepidis iocis
Furtim Blanditias inserit asperas:
Et se difficilem negat.
Decantate iuuat bellica Cypridis
Arma:& perfidiam cū lachrymis grauem.
Seu me detineat carmine Lydio:
Seu vexet Glyceres decor.

Palinodia ad Neuiam de suo amore.

ADsum resumpto seruitutis
vinculo:
Totumq; me dedo tibi:pœnā
irroges.
Nil deprecor: nil vsq; pœnarū
abnuo.

Non ille qui hactenus:recanto Neuia,
Recanto:supplices & offero manus
Quodcūq iusseris paratas soluere.
Succendor,vror,ardeo totus miser.
Non æque flammis ardet æstuantibus.
Atrox Sicano conditus Gigas specu.
O ante dedicata musis pectora
Vt igne succensi cruoris æstuant!
Tuus reuertor,parce parce supplici.
Cātare laudes ordiar primum tuas:
Et expiatus entheis vates sacris
Tete perennem dedicabo posteris.
Sic tu pudica virgo:tu meum decus:
Tu celsa vinces sidera sacro lumine:
Clarūq nubilans face tua Cynthium
Cœlo refulges candidum & verum iubar.

De Tarchonte,& statua victrice hostis ex Græco.

MArmoream effigiē Tarchon cum cerneret hostis
Substitit & niueā despuit in faciem.
Protinus & gladium strīngens quem forte gerebat,
Incipit inuisum sæpe ferire latus.
Sed statua indignos seu si pernosceret ictus
Paulatim e proprio concidit acta loco.
Et simul infensum dū prona inclinat in hostē:
Contriuit miserum certa ruina caput.
Sic pietas diuum sceleratæ conscia mentis
Sustinuit partes vindicis & statuæ.

Ad Ianum Epidaurium,de suis studiis.

SIquid carminibus suis
Vates fatidici valent,
Nō frustra Aonidum sacra
Tam solers colui hactenus.
Vt primum licuit mihi.
Voces Threicias sequi,
Deuoui teneram chelym
Castis Pieridum choris.
Me Phœbo comitem dedi
Is vultu facili probat,
Q̃ tolluntur ad æthera
Qui doctos tripodas colunt.
Hinc vates vigeo:& deis.
Pergrata est pietas mea:
Erectiq animi indoles:
Et rarum fidei decus.
Nouit Melpomene satis
Q̃tum carmine Lesbio
Ac molli valeam ioco
Inter ludere virgines:
Seu dicam Veneris dolos,
Et per dulcia suauia
Ceruicem roseam sinu
Susceptam Glyceres meo.
Non spernet liquidum melos
Annorum series grauis:
Nec mi defuerit sacer
Inter phœbicolas locus.
Vixi gratus Apollini
Excellens cithara breui:
Et iam canities subit:
Quæ nostrum senij refert.
Nil me flexit adhuc:neq
Cultorem solidi boni
Mouit de veteri gradu
Siren cum teneris dolis.
Sed me per superos Clio
Sublimē tulit:& simul
Cinxit frondifluam mihi
Myrto præuiridi comam.

Ad Neæram,ex epigrāmate Platonis Philosophi.

DVm te Neæra suauior:
Gratūq florem spiritus
E semiulcis suauiis
Per mutuas vices traho:
Tum mi labella pressula
Tenello amore saucia,
Animam tenere gestiunt:
Ne se relinquat protinus:
Tuisq labris mollibus
Decepta dulci suauio
Sensim reperto transitu
Labatur in pectus tuum:
Et dicat esse gratius
Seruare tam bonos lares
Tecūq semper viuere:
Vbi alma Cypris incalet:
Blandusq germinat lepor,
Et grata lusitat Charis.
Q̃ si Neæra aduenerit:
Vt igne amoris percita
Animula mea misellula
Me linquat in cœtu osculi:
Et me relicto transeat:
Remitte q̄primum potes:
Et redde mi vitam precor:
Vt seruiam semper tibi
Fidemq firmam comprobem.

De seipso.

AVrūne fādis accumulēt dolis
Regumq magnas diuitias sibi
Quærant inerti sollicitī ambitu
Qui fœnus repetunt graue;
Nil me potentum sceptra minantia

Possunt verendo flectere de gradu
Virtutis almæ:nil animos mihi
Vestes Attalicæ mouent.
Securus antris Pieridum vagor:
Et Phœbo amicus lenitet arduas
Perlustro ripas:dum Glycere vocat,
Et nymphæ saliunt leues.
Non me caduci sanguinis extulit
Proles parentum:vertor in alitem,
Dulcesq; cantus,& tenerum melos
Demulcent liquidum æthera.
Terras relinquo:me iuuat arduo.
Cœlo receptum per superum choros
Sensim vagari:iam volito altius,
Dum Phœbus celerem gradum.
Affectus almo carmine contrahit,
Nūc ad Sicambros:seu libeat Scythas
Spectare sæuos:& pariter leui
Instructos iaculo Dacos.
Ideq; pennis Pegaseis ferot.
Vsq; ad Britannos:& Morinum trucem:
Necnon procellæ littora Caspiæ
Præter conspicio volans.
Nullum Camœnis est iter inuium.
Cœlum beatis auspiciis petunt,
Sedesq; summi sub pedibus Iouis
Olim Constituunt sibi.

De sua ægritudine & imminēti obitu.

Nil est qđ vltra sit licitū mihi
Sperare tandem:nil medicæ manus
Ex imminenti me miserum rogo
Referte incolumem queor.
Et iam medullis æstuat intimis
Accensa bilis:nec patitur meo
Vnq̄ dolori finem aliquem dari,
Sed vexat magis in dies.
Obducta frontis lumina:per genas
Delapsa terra cum macie cutis:
Et destitutæ mentis inertia,
Instare exitum monent.
O quantum inanes illecebræ anxia
Passim virorum pectora distrahunt!
Quantaq; rerum mole peræstuat
Humani generis lues!
Q; sæpe dixi Martia principum
Cantabo gesta,& sequa per Ausones
Gallorum ab altis alpibus agmina
Educta in Larios duces!
At nunc parato funere frigidus
Per membra sudor labitur:& meum
Flammis cadauer rite puer sacris
Iam componere destinat.
Et Cypri odores:thuraq; mascula
Inferre lectis ossibus:& leui
Cum rore lymphas spargere:quo sua
Reddatur cineri quies.
Ergo sub annos præuirides mihi
Soluetur atro sanguine spiritus!
Nil est reluctandum superis:libens
Quod fata annuerint sequor.
Non ille cuiq̄ flebilis occidit:
Quem vitæ honestas,& fidei decor
Inter sacrarunt numina Cœlitum:
Expertem grauis ambitus.
Sed fessa tandem lumina mors tegit:
Tu me deorum summe parens velis
Vatem beatis sistere sedibus:
Vt sacros referam choros.

Finis Poematum.

Ascensius.

Habes itaq; lector studiose tria ex lucubratione Petri Criniti opera. Vnum de honesta disciplina. Alterum de poetis latinis:& Tertium in quo sunt eiusdem lepidissima poemata: nostra accuratione auspice domino Germano de Ganaio coimpressa.

Cætera eiusdem officinæ monimenta vt nostræ cōmittantur expectamus:interea boni cōsulito. Vale.

Sequitur Tabella

epigrāmatum superiorū qua serie ꝑposita sūt.
Nam ordinem Alphabeticū frustra sequaris.

In Libro Primo.

Tabula Epigrammatum

FINIS.

Rursus ex ædibus Ascensianis ad eidus Octob. Anno. M.D.XXV.

In superiore opere reponenda.

Fo. totius operis primo. pagina secunda, linea decimaseptima. lege: lectore columnæ. In præfatione authoris. pagina secunda, linea nona, lege: atq; fortunia. Fo. j. pagina. a. linea antepænul. le. coetũq. Fol. ii. pa. a. lin. iiii. leg. Bubali. Item lin. a calce. vi. le. pstrinxerit. Fo. vi. pa. a. li. vi. le. ἀπεκνίγη. Inde lin. iiii. διακρίστης. Itẽ pa. b. li. a calce. iiii. le. pdere. Fo. xix. pag. b. li. viij. leg. pstitutas. Inde lin. xx. lege VLP. Fo. xxi. pa. a. li. ab. M. vi. le. Val. Soran⁹. Fo. xxii. pa. a. li. iiii. le. designant. Inde li. iiii. scarabeoa. Item pagina. b. linea. vii. leg. in quas censorũ potestas eos restrebat. Fo. xxvi. pa. b. li. xviii. leg. Pandectæ. Fo. xxvii. pa. a. ad Cap. j. leg. grecurrunt. Fol. xxviii. pa. b. li. a. G. viii. le. Sisichthona. Fo. xxxi. pa. a. lin. vi. leg. vel, p sed. Inde lin. iii. verrens. Fo. xxxiii. pa. a. li. j. Tullij. Inde lin. a calce. viii. Faciunt. Itẽ pag. b. li. ii. le. Callidenã. Inde li. iiii. le. seruanda. In illis vero duobus vers. grecis. le. λίσσοια, ζωὴν, & εἰργάσατο. Fo. xxxv pa. a. li. ab. M. iiii. leg. Sedigito. Inde lin. iii. M. Plautus. Fo. xxxvi. pa. b. in primo Plauti ver. u leg. insuerunt. Fo. xlii. pa. a. li. a G. j. lege ingrederetur. Fo. xliij. pa. a. li. ab. N. v. le. philosophũ. Item. pa. b. li. antepœ. le. alicubi. Fo. xliiij. pa. b. li. a calce. xiij. le. popinas. Fo. xlv. pa. a. li. a G. viij. le. Diodit. & Mar. A. A. id est Augusti. Itẽ pag. b. li. v. leg. cẽsent. Fo. xlvj. pa. a. li. xix. leg. (vt est author. Fo. xlvij. pa. b. li. afipœn. le. Varroni. Fo. xlviij. pa. a. li. iiij. Agesilao. Inde lin. iiij. ab Apelle. Fo. l. pa. a. lin. a. G. v. notarum. Fo. lij. pag. b. l n. a. D. xiiij. lege impudentię. Fo. liiij. pagina secunda lin. ab. O. vi. leg. id animal. Fo. lvii. pag. a. linea quinta leg. a nostria. Fo. lix. pag. a. lin. a G. xviij. leg. De pretexta. Fo. lxij. pag. a. li. xxv. lege authoritate. Linea. xxviii. leg. afferit. Fo. lxvij. pa. b. lin. a cal. ix. leg. arietina cornua. Fo. lxviij. pa. b. li. a cal. vij. leg. Vranophthalmo. Fo. lxxiij. pa. a. li. xiij. le. ferientibus. Inde lin. xiij. le. Dodonęia. Fo. lxxiij. pa. a. li. vij. le. Runcinã. Itẽ lin. ab N. xj. le. me defuisse. Fo. lxxvij. pa. b. li. xix. le. qui apud gentia. Fo. lxxviij. pa. b. lin. iij. le. vortices. Fo. lxxix. ante Cap. xj leg. perijsse. Fo. lxxx. pa. a. lin. antepœn. le. Sextus. Item pa. b. li. a calce. ix. le. linguæ. Fo. lxxxij. pag. a. li. a G. vij. le. tantũ pfecit. Inde lin. xiij. leg. felici breuis. Fo. lxxxix. pag. a. li. a calce. xix. coniunctissime vixit. Itẽ pa. b. li. xiij. le. ad eos libros, qui ab eo &c. Fo. xcj. pa. a. li. a cal. xvj. le. Corduba. Fo. xciij. pag. b. lin. a a calce. iiij. le. impetratũ. Fo. xciiij. pa. a. li. iij. le. Pub. Lin. x. liberius. Fo. xcv. pa. a. lin. vj. le. Permessidos. Fo. cj. pag. j. columna. j. li. j. le. Gelonos. Lin. xj. Acuo beatus. Item. pag. b. colũ. ij. lin. xj. le. Et cõmorata. Fo. cij. pa. b. col. a. lin. a calce. iiij. le. adest. Fo. cv. pa. a. col. a. li. xxiij. le. Mõstrabat. Col. b. li. v. Debentur. Lin. viij. nil, p nihil. Fo. cvij. pag. a. col. a. li. antepœ. le. frõde noua. Fo. cviij. pa. a. col. a. li. a fine. v. le. Cicones feroces. Fo. cix. pa. b. col. i. lin. a calce. xiiij. leg. exitium.

Correctus est ad capitur lib. indicis lib.
corrigendorz infixi Romae anno 1601.